

UNIVERSITAT DE BARCELONA

El catalanisme del Postfranquisme als nostres dies (1976-2003). Una història comparada del nacionalisme polític català: Els casos de CiU i d'ERC

Raquel Zardoya Iglesias

ADVERTIMENT. La consulta d'aquesta tesi queda condicionada a l'acceptació de les següents condicions d'ús: La difusió d'aquesta tesi per mitjà del servei TDX (www.tdx.cat) i a través del Dipòsit Digital de la UB (diposit.ub.edu) ha estat autoritzada pels titulars dels drets de propietat intel·lectual únicament per a usos privats emmarcats en activitats d'investigació i docència. No s'autoritza la seva reproducció amb finalitats de lucre ni la seva difusió i posada a disposició des d'un lloc aliè al servei TDX ni al Dipòsit Digital de la UB. No s'autoritza la presentació del seu contingut en una finestra o marc aliè a TDX o al Dipòsit Digital de la UB (framing). Aquesta reserva de drets afecta tant al resum de presentació de la tesi com als seus continguts. En la utilització o cita de parts de la tesi és obligat indicar el nom de la persona autora.

ADVERTENCIA. La consulta de esta tesis queda condicionada a la aceptación de las siguientes condiciones de uso: La difusión de esta tesis por medio del servicio TDR (www.tdx.cat) y a través del Repositorio Digital de la UB (diposit.ub.edu) ha sido autorizada por los titulares de los derechos de propiedad intelectual únicamente para usos privados enmarcados en actividades de investigación y docencia. No se autoriza su reproducción con finalidades de lucro ni su difusión y puesta a disposición desde un sitio ajeno al servicio TDR o al Repositorio Digital de la UB. No se autoriza la presentación de su contenido en una ventana o marco ajeno a TDR o al Repositorio Digital de la UB (framing). Esta reserva de derechos afecta tanto al resumen de presentación de la tesis como a sus contenidos. En la utilización o cita de partes de la tesis es obligado indicar el nombre de la persona autora.

WARNING. On having consulted this thesis you're accepting the following use conditions: Spreading this thesis by the TDX (www.tdx.cat) service and by the UB Digital Repository (diposit.ub.edu) has been authorized by the titular of the intellectual property rights only for private uses placed in investigation and teaching activities. Reproduction with lucrative aims is not authorized nor its spreading and availability from a site foreign to the TDX service or to the UB Digital Repository. Introducing its content in a window or frame foreign to the TDX service or to the UB Digital Repository is not authorized (framing). Those rights affect to the presentation summary of the thesis as well as to its contents. In the using or citation of parts of the thesis it's obliged to indicate the name of the author.

Universitat de Barcelona
Facultat de Geografia i Història
Departament d' Història Contemporània

Tesi Doctoral:

El catalanisme del Postfranquisme als nostres dies (1976-2003). Una història comparada del nacionalisme polític català: Els casos de CiU i d'ERC.

Doctoranda: Raquel Zardoya Iglesias

Director de Tesi: Jordi Casassas Ymbert

Programa de Doctorat: Societat i Cultura

Barcelona. Any 2015

Als meus pares

Sumari

INTRODUCCIÓ	Pàg. 9
PRIMERA PART: ELS PARTITS POLÍTIcs CATALANS A L'ETAPA PRE-AUTONÒMICA.....	23
1. CAPÍTOL PRIMER. EL CATALANISME POLÍTIc: DEBAT HISTORIOGRÀFIC.....	23
1.1 Què s'entén per nacionalisme?.....	23
1.2 El catalanisme: és o no és nacionalisme?.....	28
1.3 Debat sobre l'origen del catalanisme: origen burgès o origen popular?.....	34
1.4 Sorgiment del catalanisme polític.....	38
1.5 Trets característics del catalanisme polític al segle XX.....	44
1.6 El catalanisme polític a la Transició.....	49
2. CAPÍTOL SEGON. ELS PARTITS POLÍTIcs CATALANS A LA CATALUNYA PRE-AUTONÒMICA (1976-1979).....	57
2.1 Debat historiogràfic del context històric-polític de la Catalunya pre-autonòmica: la Transició política.....	57
2.2 Ressorgiment dels partits polítics catalans.....	65
2.2.1 Presentació dels trets ideològics característics dels partits polítics catalans.....	69
2.2.1.1 Partits polítics catalans històrics: ERC, PSUC, UDC, FNC, PSAN.....	69
2.2.1.2 Partits polítics catalans de nova creació: CDC, EDC, PSC, CC-UDC, AP.....	91
2.3 Les primeres eleccions democràtiques, 15 de juny de 1977.....	119
2.3.1 La campanya electoral.....	126
2.3.2 Eixos principals dels programes electorals per al Congrés dels Diputats dels partits polítics catalans d'extrema esquerra (CUPS, ORT, FUT), d'es-	

querra (PSP, ERC, PSUC), de centre (PDC, UDC-CC, Reforma Social), de dreta (UCD, Lliga de Catalunya, l'Alianza Popular-Convivencia Catalana) d'extrema dreta (Alianza Nacional 18 de Julio i la Falange Española de la J.O.N.S Autèntica.....	129
2.3.3 Eixos principals dels programes electorals de les coalicions polítiques catalanes per al Senat: Entesa dels catalans, Democràcia i Catalunya.....	139
2.3.4 Resultat de les eleccions del 15 de juny de 1977 per al Congrés dels Di- putats.....	140
2.3.5 Resultat de les eleccions del 15 de juny de 1977 per al Senat.....	145
2.3.6 Reaccions dels partits i coalicions polítiques davant els resultats electo- rals.....	153
2.3.7 Situació interna dels principals partits i coalicions polítiques catalanes un cop passades les eleccions del 15 de juny de 1977.....	158
2.3.8 Restabliment de la Generalitat i retorn del president Josep Tarradellas....	170
2.4 Aportació catalanista dels partits polítics catalans a la Constitució espanyola de 1978.....	176
2.4.1 Avantatges i desavantatges de la Constitució espanyola per a Catalunya....	176
2.4.2 Aportació dels Grups parlamentaris catalans al projecte de Constitució respecte a la qüestió autonòmica i identitària.....	183
2.4.3 Valoració dels Grups parlamentaris catalans del projecte definitiu de Constitució aprovat al Ple del Congrés i al Senat.....	189
2.5 Posició dels partits polítics espanyols i catalans davant l'Estatut d'Autonomia de Catalunya.....	199
2.5.1 Sorgiment i elaboració de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya.....	199
2.5.2 Valoració dels Grups Parlamentaris catalans de l'Estatut aprovat per l'Assemblea de Parlamentaris.....	203
2.5.3 Posició dels Grups parlamentaris espanyols i catalans a les Corts espa- nyoles respecte al projecte d'Estatut d'Autonomia de Catalunya.....	207

SEGONA PART: ELS PARTITS POLÍTICS CATALANS A L'ETAPA AUTONÒMICA.....	213
---	------------

3.CAPÍTOL TERCER. ANÀLISI DE L'EVOLUCIÓ DEL CATALANISME DELS PARTITS POLÍTICS CATALANS. HEGEMONIA DE CIU I REGENERACIÓ D'ERC (1980-1992).....213

3.1 Les primeres eleccions autonòmiques de Catalunya, 20 de març de 1980. Sorgiment del sistema de partits català.....	213
3.1.1 La campanya electoral.....	215
3.1.2 Eixos principals dels programes electorals de les principals formacions polítiques catalanes (CiU, PSC, ERC, PSUC, PSA, UCD, Solidaritat Catalana, NE, BEAN-UP).....	223
3.1.3 Resultat de les eleccions autonòmiques. Creació del sistema de partits català.....	234
3.1.4 Proposta de pacte de CiU a PSC, ERC i CC-UCD per a consolidar un govern fort.....	240
3.2 Principals conseqüències del 23-F a Catalunya: la LOAPA i l'atac a la Llengua Catalana.....	245
3.2.1 Reacció dels partits polítics catalans i mobilització de la societat civil contra la LOAPA.....	245
3.2.2 Mobilització de la societat civil per la defensa de la Llengua catalana i sorgiment de la Llei de Normalització Lingüística.....	254
3.3 Les eleccions autonòmiques del 29 d'abril de 1984. Consolidació del sistema de partits català.....	263
3.3.1 La campanya electoral.....	266
3.3.2 Eixos principals dels programes electorals de les principals formacions polítiques (CiU, PSC, ERC, Entesa de l'Esquerra Catalana, PSUC, CP).....	271
3.3.3 Resultats electorals i conseqüències per als partits polítics catalans.....	279
3.4 Consolidació de l'hegemonia de CiU i regeneració d'ERC (1984-1988).....	284
3.5 Debats identitaris importants que marcaren la Segona (1984-1988) i Tercera Legislatura (1988-1992): l'organització territorial de Catalunya, l'aplicació de l'Estatut d'Autonomia, l'ingrés d'Espanya i Catalunya a la CEE.....	297
3.6 Conseqüències del malestar de Catalunya amb l'Estat espanyol: Sorgiment de veus dins d'alguns principals partits polítics catalans a favor del dret a l'autodeterminació i la independència.....	311
3.6.1 Partits polítics catalans i societat civil a favor del dret a l'autodeterminació i la	

independència durant la Segona Legislatura (1984-1988).....	311
3.6.2 La declaració a favor del dret a l'autodeterminació al Parlament de Catalunya i la seva repercussió política al llarg de la Tercera Legislatura (1988-1992)....	317
4. CAPÍTOL QUART. FI DE L'HEGEMONIA DE CIU, EMBRANZIDA D'ERC I CANVI DE PARADIGMA A CATALUNYA (1992-2003).....	325
4.1 Començament del desgast de CiU i de la lluita d'ERC per l'espai nacional de Catalunya (1992-1995).....	325
4.2 Catalanització dels JJOO i projecció exterior de Catalunya: El paper de les entitats socials i dels partits polítics catalans.....	336
4.3 La lluita per la Llengua Catalana continua: Evolució de la Llei de Normalització Lingüística i sorgiment de la Plataforma per la Llengua.....	346
4.4 Les eleccions autonòmiques catalanes del 19 de novembre de 1995. Les eleccions autonòmiques de la davallada de CiU, la pujada d'ERC i la modificació del sistema de partits català.....	356
4.4.1 La campanya electoral i els eixos principals dels programes electorals defensats pels principals partits polítics catalans (ERC, CIU, PSC, IC- Els Verds, PP).....	356
4.4.2 Els resultats electorals i les seves conseqüències en els partits polítics catalans (1995-1999).....	361
4.4.3 Inici de la renovació interna de CDC i d'ERC durant la V legislatura.....	366
4.5 Les eleccions autonòmiques catalanes del 16 de novembre de 2003. Fi de l'hegemonia de CiU, refundació de CDC i canvi de paradigma a Catalunya.....	372
4.5.1 Influència de la VI legislatura en les eleccions del 16 de novembre de 2003. Refundació de CDC per Artur Mas i defensa del Dret a decidir.....	372
4.5.2 La campanya electoral i les idees principals defensades pels partits polítics catalans.....	383
4.5.3 Els resultats electorals i el paper determinant d'ERC per a formar un nou Govern.....	388
Conclusions.....	395
Bibliografia.....	415

Fonts utilitzades.....	431
Arxius consultats.....	437
Biblioteques consultades.....	437

ANNEX

Documents	439
------------------------	------------

INTRODUCCIÓ

Què s'entén per <<catalanisme>>? En paraules de Josep Termes el catalanisme històric és un moviment de defensa de la identitat i de lluita per aconseguir un autogovern per a Catalunya, lluny del centralisme i de l'uniformisme. Ha estat, i és, un moviment complex i plural en el qual conviuen doctrines, estratègies i polítiques molt diferents, en què combreguen catòlics i ateu, separatistes i indiferents a les formes de govern, gent conservadora i de l'esquerra, homes de cultura i d'altres de poc lletrats. És considerat també interclassista. Per tant, com bé diu Termes, <<Identitat>> i <<Sobirania>> podrien ésser els mots clau que defineixen aquest moviment. D'altra banda, el catalanisme s'ha recolzat en el fet evident de la catalanitat com a element essencial del poble català. I aquesta identitat significa l'estima pels seus elements: una llengua pròpia, el català; una cultura pròpia, uns símbols identitaris i unes tradicions populars.

Respecte als orígens del catalanisme cal dir que per a Josep Termes, com per a estudiosos com Fèlix Cucurull o històricament per a un Josep Narcís Roca i Farreras, el catalanisme té un origen popular i no pas burgès, contràriament a la idea que la historiografia havia estat defensant fins aleshores i de la que Jordi Solé Tura n'és un dels seus màxims exponents. Per a Josep Termes no serà la burgesia industrial catalana la que creï el catalanisme, mitjançant la Lliga Regionalista de 1901 i les doctrines de Prat de la Riba, sinó que aquesta classe social el que farà és adaptar-se a la plataforma cultural i política que s'havia establert al llarg del segle XIX pel moviment de les classes populars i dels intel·lectuals orgànics de la nació, trobant en ella l'única plataforma possible per fer política des de Catalunya. En canvi, per a Jordi Solé Tura, el nacionalisme català neix i es desenvolupa en un període en què el mode de producció capitalista pugna per aconseguir el pla hegemònic a l'Estat espanyol sense arribar a aconseguir-ho plenament, i Prat de la Riba és la figura que representa aquesta burgesia. Per a Solé Tura, doncs, la història d'aquest nacionalisme, en les seves diverses fases, és la història d'una "revolució burgesa frustrada".

D'altra banda, el catalanisme no només és polític sinó que també pot ésser social, cultural, etc. Per a Josep Termes com per als històrics Narcís Roca i Farreras,

Norbert Font i Sagué o Sebastià Farnés, la història del catalanisme ha d'ésser una història social del catalanisme i no només una història política perquè el catalanisme ha estat molt més que una política i uns programes de partits, s'ha manifestat també en el món intel·lectual i artístic, en el literari, en l'obra de metges, arquitectes, advocats, d'obriers i menestrals. En aquest cas, la meua passió per la política catalana i a la vegada per la Història ha fet que el present treball de tesi doctoral es trobi englobat dins la temàtica història política-nacionalisme català. Principalment es centra en l'evolució del catalanisme a través dels principals partits polítics catalans (PSC, PSUC, ERC, CDC, UDC, AP, CC, UCD) i a través de la societat civil (entitats, intel·lectuals, etc) des de l'etapa post-franquista (1976), etapa en què tornaren a aparèixer els partits polítics, fins a l'etapa final del pujolisme (2003).

L'objectiu del present treball de tesi doctoral és, doncs, reflectir com durant la Transició els principals partits polítics catalans van defensar la reconstrucció de Catalunya des d'un eix nacional, és a dir, des de la defensa unànime de l'autogovern de Catalunya, i a partir de 1980 van evolucionar cap a l'eix dreta-esquerra fent que només CiU i ERC prioritzessin en els seus programes de partit les polítiques de reconstrucció nacional. La resta de partits polítics catalans centraren els seus programes en polítiques socials, econòmiques, etc, tot i que no van deixar de defensar l'autogovern de Catalunya, cadascú des de les seves conviccions ideològiques federalistes, confederalistes, etc. Paral·lelament es demostra la mobilització de la societat civil per tal d'afavorir la reconstrucció de Catalunya.

Així com també es pretén mostrar l'evolució paral·lela de CiU i d'ERC mitjançant una anàlisi comparativa dels respectius projectes nacionals observant punts de divergència i de convergència. Una anàlisi que acaba l'any 2003 quan CiU perd el Govern de la Generalitat després de vint-i-tres anys, i quan ERC, després d'aconseguir a partir de 1996 una gran embranzida, aconsegueix arribar al Govern de la Generalitat mitjançant el Tripartit, període que ja s'escapa de l'anàlisi d'aquest treball i que obrirà una nova etapa a Catalunya.

D'altra banda, sota el govern del president Jordi Pujol, cal deixar clar que CiU no es va manifestar mai públicament independentista a diferència d'ERC perquè el president Jordi Pujol creia que el context polític no acompanyava a portar a terme la

independència, perquè era minoritària la gent que la defensava, i perquè la paraula <<independència>> tenia una connotació negativa per a Europa. Tot i això, es pretén demostrar també que CDC és un partit viu, fidel al seu esperit fundacional d'ésser un moviment polític obert, més que un partit polític en el sentit estricte de la paraula, que arreplega militants de diferents sensibilitats fins i tot independentista però amb un denominador comú: el projecte nacionalista de País defensat per Jordi Pujol i en definitiva per CiU, i “l’atracció” per la figura de Jordi Pujol que era vist com un líder indiscutible.

El treball de tesi doctoral pretén acabar demostrant també que el començament de l’evolució interna de CDC cap al dret a decidir no ha estat com defensen alguns arran de la Sentència del Tribunal Constitucional respecte a l’Estatut el juliol del 2010 sinó que és una idea que l’actual president Artur Mas va començar a defensar per primera vegada públicament el 20 de gener de 2002 quan va ésser presentat com a candidat oficial a les eleccions autonòmiques de 2003, mogut per un nou canvi de paradigma que li va fer canviar la manera de pensar Catalunya i superar l’autonomia defensada fins aleshores pel president Jordi Pujol. A més, cal destacar també l’evolució d’una nova generació provinent de la JNC com Carles Campuzano, Meritxell Borràs, Josep Rull, etc, que pertanyia al grup Sinepsi, un grup postpujolista que a partir dels anys 90 anaren accedint al poder i ajudaren a canviar el rumb del partit.

Per la temàtica tractada cal dir que l’abundant bibliografia i material de consulta han fet que l’objecte de recerca hagi estat complex i hagi obligat a fer una correcta tria de Fonts, almenys s’ha intentat, a l’hora de portar a terme la investigació. La metodologia que s’ha fet servir ha consistit en la consulta de Fonts diverses: Bibliografia general i Fonts monogràfiques com: biografies, assaigs, programes electorals i llibres específics de cada partit. Fonts de premsa: mitjançant el buidatge dels principals diaris com l’Avui, La Vanguardia, el País, el Periódico, ABC, etc. La investigació s’ha centrat en l’anàlisi de notícies i articles relacionats amb els principals partits polítics catalans, a més de les entrevistes fetes pels diaris als líders dels partits. Així com també l’anàlisi de Documents interns i revistes internes dels partits com: *CDC Informacions*, *La Humanitat*, *La Coctelera*, *L’Informació Socialista*. *Secretaria Nacional d’Organització PSC*, *Nou Horitzons* o *Treball*. Diari de Sessions del

Parlament de Catalunya, Boletín Oficial de las Cortes i Diario de Sesiones del Congreso de los Diputados.

De la bibliografia utilitzada per a reflexionar sobre els termes <<nacionalisme>>, <<Estat>> i <<nació>> cal destacar les obres dels estudiosos següents: Berlin Isaiah, *The sense of reality. Studies in ideas an their history*. Londres: Pimlico, 1996; Guibernau Montserrat. *Nacionalisme català. Franquisme, transició i democràcia*. Barcelona: ed. Pòrtic, 2000; Kedourie Elie. *Nationalism*. London: ed. Oxford: Blackwell, 1993; Weber Max. *Essays in sociology*. Londres: ed. De H. H. Gerth i W. Mills, Routledge, 1991. Així com per a reflexionar sobre <<nacionalisme i modernitat>> s'han consultat les obres de: Caminal Miquel. *Nacionalisme i partits nacionals a Catalunya*. Barcelona: ed. Empúries, 1998; Colomines i Companys, Agustí. *Testimoni públic*. Catarroja (País Valencià): ed. Afers, 2001; Guibernau Montserrat (dir). *Nacionalisme. Debats i dilemes per a un nou mil.leni*. Barcelona: ed. Proa, 2000; Lobera J.R. “Els sentiments nacionals com a realitat única” dins Guibernau Montserrat (dir). *Nacionalisme. Debats i dilemes per a un nou mil.leni*. Barcelona: ed. Proa, 2000; Smith Anthony D. *Nationalism and modernism: a critical survey of recent theories of nations and nationalism*. London: Routledge, 1998; Taylor, Charles. *Nacionalisme i modernitat*, dins Guibernau Montserrat (dir). *Nacionalisme. Debats i dilemes per a un nou mil.leni*. Barcelona: ed. Proa, 2000. D'altra banda, el nacionalisme també pot tenir un elevat component psicològic com destaca Àngel Castiñeira a: Castiñeira Àngel. *Catalunya com a projecte. Un llibre que vol desmitificar la idea que Catalunya és una realitat donada, una tasca ja feta*. Barcelona: ed. Proa, 2001. O pertànyer als “nacionalismes multinivell” com destaca David Miller a: Miller David, “Les dues cares del nacionalisme” dins Guibernau Montserrat (dir), *Nacionalisme. Debats i dilemes per a un nou mil.leni*. Barcelona: ed. Proa, 2000.

Per a reflexionar sobre el terme <<Estat-nació>>, a banda de l'obra de Guibernau, s'ha consultat: Anderson, Benedict. *Comunidades imaginadas: reflexiones sobre el origen y la difusión del nacionalismo*. México: Fondo de Cultura Económica, 1993, per la seva aportació a la visió dels estats nació contemporanis com a “comunitats imaginades”. I per a les <<nacions sense Estat>>, terme que pot definir Catalunya, destaquen els estudis comparatius, a banda de Guibernau, de: Batista Antoni. *Catalunya i Euskadi. Nació còncava i convexa*. Barcelona: ed. Angle, 2011, una de les obres més

recents publicades que fa un estudi comparatiu entre Euskadi i Catalunya; Gafarot Marc. *La mort de Bèlgica. La gradual emancipació de Flandes*. Barcelona: Dèria editors, 2011, que fa un estudi exhaustiu de Flandes, nació sense Estat que al parer de l'autor és la que presenta més elements en comú amb Catalunya, essent la llengua un element cabdal del seu fet diferencial; Solano Xavier. *El mirall escocès*. Barcelona: ed. La Magrana, 2007. que des de la seva perspectiva d'analista polític i assessor del Partit Nacional Escocès l'autor fa un estudi comparatiu entre el cas de Catalunya i d'Escòcia. Finalment, respecte al Quebec, destaca l'obra, encara que antiga: Generalitat de Catalunya. *Catalunya, Quebec. Dues nacions, dos models culturals*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 1988, que fa un estudi comparatiu entre Catalunya i el Quebec.

Després de tractar el nacionalisme en termes generals, la principal bibliografia que s'ha fet servir per a parlar del catalanisme és la següent per ésser obres destacades de la historiografia catalana: Termes, Josep. *Les arrels populars del catalanisme*. Barcelona: ed. Empúries, 1999; Termes Josep. *(Nou) Resum d'Història del Catalanisme*. Barcelona: ed. Base, 2009; Solé Tura, Jordi, *el catalanismo y la revolución burguesa*. Madrid: ed. Cuadernos para el diálogo, 1970; Termes, Josep, Casassas, Jordi. *El futur del catalanisme*. Barcelona: ed. Proa, 1997; Anguera Pere. *Els precedents del catalanisme. Catalanitat i anticentralisme: 1808-1868*. Barcelona: ed. Empúries, 2000; Casassas i Ymbert, Jordi, *El temps de la nació. Estudis sobre el problema polític de les identitats*. Barcelona: ed. Proa, 2005; Cucurull Fèlix. *El fet nacional català a través de la història*, que es pot trobar en edició llibre o bé a la pàgina web: www.felixcucurull.cat, pàgina feta en Homenatge a la seva figura; Balcells Albert (coord). *El pensament polític català. Del segle XVIII a mitjan segle XX*. Barcelona: ed. 62, 1988; Balcells Albert, *Història del nacionalisme català. Dels orígens al nostre temps*. Barcelona: EADOPC-Generalitat de Catalunya, 1992; Colomer, Josep M. *Espanyolisme i catalanisme. La idea de nació en el pensament polític català (1939-1979)*. Barcelona: L'Avenç, Col.lecció Clio 4, 1984; Cacho Viu, Vicente. *El Nacionalismo catalán como factor de modernización*. Barcelona: Quaderns crema: Publicaciones de la Residencia de Estudiantes, 1998; Riquer i Permanyer, Borja. *Identitats contemporànies: Catalunya i Espanya*. Capellades: Eumo editorial, 2000.

Per a reflexionar sobre el període de la Transició la bibliografia que s'ha fet servir principalment és: Rodríguez Díaz, Ángel. *Transición Política y consolidación constitucional de los partidos políticos*. Madrid: centro de estudios constitucionales, 1989, que reconeix també el període de pre-transició, fent, per tant, una distinció entre el període esmentat i la Transició espanyola; Ysàs, Pere, “La crisis de la dictadura franquista”, dins Molinero Carme (ed), *La Transición treinta años después. De la dictadura a la instauración y consolidación de la democracia*”. Barcelona: ed. Península, 2006; Pérez Ledesma, Manuel, “Nuevos”y “Viejos” movimientos sociales”, dins Molinero Carme (ed). *La Transición treinta años después. De la dictadura a la instauración y consolidación de la democracia*”. Barcelona: ed. Península, 2006, que és un article molt interessant on l'autor analitza els diferents moviments socials i la seva influència al llarg de la Transició; B. Culla, Joan, *La Transició i Catalunya, una visió interpretativa*, Papers de la Fundació Ramon Trias Fargas, nº5, Barcelona, Desembre 2002; Fontana, Josep, *Del franquisme a la monarquia. Continuisme polític i consolidació de la reforma*, dins VVAA, *De l'esperança al desencís. La Transició als Països Catalans*. Lleida: ed. El Jonc, 2006; Muniesa, Bernat, *La Transició: la legitimació de la dictadura franquista*, dins VVAA, *De l'esperança al desencís. La Transició als Països Catalans*. Lleida: ed. El Jonc, 2006; J. J. Linz, “a Transició política y consolidación democrática” dins Cotarelo Ramon (coord), *Transición política y consolidación democrática, España (1975-1986)*. Madrid: ed. CIS, 1992; Aracil Rafael, Segura Antoni (ed), *Memòria de la Transició a Espanya i a Catalunya*, Barcelona: ed. Universitat de Barcelona, 2000; Quintana, Lluís, *Més enllà de tot càstig. Reflexions sobre la transició democràtica*. Barcelona: ed. Icària Antrazyt, 2004.

Respecte a la influència internacional en el procés de Transició espanyola destaca l'obra: Martín García, Óscar José, Ortiz Heras, Manuel (coords.) *Claves Internacionales en la Transición española*. Madrid: ed. los libros de la Catarata, 2010. Així com també l'article de T. Powell, Charles, “La dimensión exterior de la transición española”, *Afers internacionals*, núm. 26, Fundació CIDOB.

Per a parlar dels partits polítics i del sistema de partits en termes generals no podia faltar l'obra dels estudiosos: Caminal Badia, Miquel, Matas Dalmases, Jordi (ed), *El sistema polític de Catalunya*. Barcelona: ed. UB, Tecnos UAB, 1998; així com també s'ha fet servir l'obra de Martínez Sospedra, Manuel. *Introducción a los partidos*

políticos. Barcelona: ed. Ariel Derecho, 1996, i Buse Michael. *La nueva democracia española. Sistema de partidos y orientación del voto (1976-1983)*. Madrid: Unión Editorial, 1984; Molas, Isidre (ed.), *Diccionari dels Partits Polítics de Catalunya segle XX*. Barcelona: ed. Enciclopèdia catalana, S.A, 2000; *Les Terceres Vies a Europa*. Barcelona: ed. Nova Terra, 1975; Institut de Ciències Polítiques i Socials; *Estatuts dels Partits Polítics catalans*. Barcelona: ed. ICPS, 1998.

I per a parlar dels partits d'una manera més específica destaquen obres, en el cas d'ERC: B. Culla, Joan, *Esquerra Republicana de Catalunya 1931-2012. Una història política*. Barcelona: ed. La Campana, 2013; Vilanova i Vila- Abadal “ L'Esquerra Republicana de Catalunya de postguerra: Crisi i davallada”, dins VVAA, *Esquerra Republicana de Catalunya. 70 anys d'història (1931-2001)*. Barcelona: ed. Columna, 2001; Viladot, Albert, *L'Esquerra nacionalista:converses amb Heribert Barrera*. Barcelona: ed. Xarxa cultural, 1988; Jaume Sobrequés, “1977-1980. La lluita per la supervivència d'un gran partit històric” dins: VVAA, *Esquerra Republicana de Catalunya. 70 anys d'història (1931-2001)*. Barcelona: ed. Columna, 2001; Izquierdo Santiago, *Panoràmica de l'Esquerra nacional, 1868-2006*. Barcelona: Fundació Josep Irla, 2010.

En el cas del PSUC: Mayayo i Artal, Andreu. *Josep Solé Barberà, advocat. La veu del PSUC*. Barcelona: ed. L'Avenç, 2007; *Psuc: per Catalunya, la Democràcia i el Socialisme*. Barcelona: ed. Avenç, Sèrie política-3, 1976; Cebrián Carme, *Estimat PSUC*. Barcelona: ed. Empúries, 1997; Molinero, Carme i Ysàs Pere, *Els anys del PSUC. El partit de l'antifranquisme (1956-1981)*. Barcelona: ed. Avenç, 2010;

En el cas d'UDC: Auladell i Fontseca, Joan, *El dir i el fer. Una aproximació a la història d'Unió Democràtica de Catalunya (1931-2006)*. Barcelona: ed. Unió Democràtica de Catalunya; B. Culla, Joan *Unió Democràtica de Catalunya: el llarg camí (1931-2001)*. Barcelona: ed, Unió Democràtica de Catalunya, 2002; Barberà Òscar, *Unió Democràtica de Catalunya (1976-1978).CiU- El Pacte amb Convergència Democràtica de Catalunya*. Barcelona: ed. Mediterrània, 2000; Raguer Hilari, *La Unió Democràtica de Catalunya i el seu temps (1931-1939)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1976; Balcells, Albert, *Miquel Coll i Alentorn. Historiografia i democràcia (1904-1990)*, ed. Proa, 1999.

En el cas del PSAN: Rubiralta i Casas, Fermí, *Orígens i desenvolupament del PSAN 1969-1974*. Barcelona: ed. La Magrana, 1988; Buch i Ros, Roger, *El Partit Socialista d'Alliberament Nacional, PSAN: 1974-1980*. Barcelona: Institut de Ciències Polítiques i Socials, 1995.

En el cas de CDC: Llorens i Vila, Carles, “Convergència Democràtica de Catalunya en el període constituent (1977-1979)” dins Joan B. Culla i Clarà (coord.). *El pal de paller. Convergència Democràtica de Catalunya (1974-2000)*. Barcelona: ed. Pòrtic, 2001; Martínez Fèlix i Oliveres Jordi, *En nom de Catalunya. Jordi Pujol*. Barcelona: ed. Rosa dels Vents, 2005; Pujol, Jordi, *Construir Catalunya*. Barcelona: ed. Pòrtic, 1980; Marcet i Morera, Joan. *Convergència Democràtica de Catalunya. El partit i el moviment*. Barcelona: ed. 62, 1984; Pujol Jordi. *Tot compromís comporta risc*. Barcelona: ed. 62, 1997; Riera Ignasi. *Jordi Pujol: llums i ombres*. Barcelona: ed. Angle, 2001.

En el cas d'EDC: Culla, Joan B. “L'evolució de l'espai centrista a Catalunya (1976-1982), UAB, Working Paper, nº 4, Barcelona, 1989; *Homenatge a Ramon Trias Fargas. Parlaments i conferències 1961-1989*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Presidència, ed. catalans il.lustres 4, març 1991; Trias Fargas Ramón, *Solucions per a Catalunya*. Barcelona: Recopilació i pròleg Fermí Vergés, Col.lecció Nàrtex núm.18, ed. Pòrtic, 1977; Amat Jordi, *Els laberints de la llibertat. Vida de Ramon Trias Fargas*. Barcelona: ed. La Magrana, 2009.

En el cas del PSC: Rubiol i González, M.Glòria, *Josep Pallach i el Reagrupament*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1995; Dalmau, Josep. *La crisi del PSOE vista des del conflicte Pallach-Reventós*. Barcelona: ed. Pòrtic, 1979; Reventós Josep, *Amics, companys i mestres*. Barcelona: Secretaria de Formació del Partit dels Socialistes de Catalunya, 1982; Colomé Gabriel, *El partit dels socialistes de Catalunya. Estructura, funcionament i electorat (1978-1984)*. Barcelona: ed. 62, 1989; Fundació Rafael Campalans, *PSC(Reagrupament). L'opció socialdemòcrata catalana (1974-1978)*. Barcelona: Fundació Rafael Campalans, 2011; Meroño Pere, *Josep Pallach 1920-1977*. Barcelona: Fundació Josep Irla, 2009. Barberà Òscar, *Unió Democràtica de Catalunya (1976-1978). CiU-El Pacte amb Convergència Democràtica de Catalunya*. Barcelona: ed. Mediterrània, 2000.

En el cas de partits com la CC o l'UCD s'han fet servir, a més d'obres ja mencionades com: Molas, Isidre. *Diccionari de partits catalans*. Barcelona: ed. Enciclopedia catalana, 2000; Buse Michael, *La nueva democracia española. Sistema de partidos y orientación del voto (1976-1983)*. Madrid: ed. Unión editorial, 1984; d'altres com: Rodríguez-Arana, Jaime, *El espacio de centro*, Centro de Estudios Políticos y Constitucionales, Madrid, 2001. Per a un coneixement més exhaustiu de la figura d'Adolfo Suárez s'han suggerit les obres següents: Campo Vidal, Manuel. *Adolfo Suárez: el presidente inesperado de la Transición*. Barcelona: ed. RBA, 2012; Fuentes, Juan Francisco. *Adolfo Suárez: biografía política*. Barcelona: ed. Planeta, 2011; Quevedo Federico, *Pasión por la libertad: el pensamiento político de Adolfo Suárez*. Barcelona: ed. Áltera, D.L, 2007.

Finalment, en el cas d'AP, s'han fet servir, a més de l'obra: Molas, Isidre. *Diccionari de partits catalans*. Barcelona: ed. Enciclopedia catalana, 2000, també les obres: Penella Manuel, *Los orígenes y la evolución del Partido Popular. Una historia de AP 1973-1989*, V. I (1973-1982). Salamanca: Caja Duero, 2005; Alianza Popular, *Que es Alianza Popular*. Barcelona: AP, 1977.

També s'han realitzat entrevistes personals a: 1) Josep Espar Ticó, un dels fundadors de CDC i testimoni viu de la generació de CC, una generació, segons les seves paraules, "avançada a la seva època" que ja pensava en un projecte de futur per a Catalunya molt més enllà de la simple autonomia; 2) Carles Agustí Hernández, secretari d'Organització de CDC Barcelona, ex-Comissionat Participació Ciutadana i Associacionisme de l'Ajuntament de Barcelona. Vicepresident del Consell d'Esport BCN. Professor visitant URV,UB, URL. Secretari General OIDP. Vicepresident ACCIEP. M'ha aportat una visió nova de CDC, viva, des de la seva perspectiva de militant i de polític actiu que ha treballat i continua treballant per aconseguir algun dia l'Estat propi. Una visió molt allunyada de l'habitual imatge arcaica que la bibliografia acostuma a donar del partit. 3) Víctor Vila, ex-president de la Federació de CDC Barcelona, ex-diputat del Parlament de Catalunya i ex-director de la Fundació Fòrum Barcelona, m'ha ajudat a entendre l'evolució interna de CDC com a partit; 4) Marc Gafarot i Monjó, investigador del CIDOB, coordinador del Grup Seguretat de la Sectorial de Política internacional de CDC (Sepei), ha estat assessor d'afers polítics i institucionals al Parlament Europeu a Brusel·les i Estrasburg, i cap de relacions

internacionals de la Fundació CATmón. Amb les seves converses sobre el nacionalisme català i altres nacionalismes com l'escocès o el quebequés m'ha enriquit el coneixement en aquesta matèria; 5) Xavier Altadill, ha format part d'ERC, de la Crida i de la Plataforma pel Dret a Decidir, m'ha aportat amb el seu testimoni la visió d'ERC des de la Transició fins a l'any 1992; 6) Jordi Foz, actual president d'Òmnium Gràcia, començà la seva activitat política a l'Assemblea de Joves de NE l'any 1984. El 1986 entrà a la Crida i als Joves independentistes. Ha estat militant del BEI. Ingressà a ERC i les JERC l'any 1990. Ha estat també cap de les JERC-Gràcia i Vice-President de les JERC Barcelona. M'ha aportat amb el seu testimoni la visió d'ERC des de 1992 fins a l'actualitat.

Els llocs de consulta han estat, principalment, la Biblioteca del Pavelló de la República (CEHI), Biblioteca de Geografia i Història UB, l'Arxiu de la Casa de la Ardiaca, l'Arxiu de CDC a la seu del partit al carrer Còrsega, la Biblioteca de Catalunya, la Biblioteca Josep Benet (Museu d'Història de Catalunya), Biblioteca del Parlament de Catalunya i l'Arxiu de l'Institut d'Estudis Autònoms.

Respecte a l'estructura del present treball, aquest es troba dividit en dues parts: La primera part titulada "Els partits polítics catalans a l'etapa pre-autonòmica" i la segona part titulada "Els partits polítics catalans a l'etapa autonòmica". La primera part consta de dos capítols: El primer capítol titulat "El catalanisme polític: debat historiogràfic", pretén ésser purament introductori al tema de recerca amb l'objectiu d'assentar les bases conceptuals, però mai amb la voluntat d'exhaurir el tema. Així, per tant, comença explicant què s'entén per <<nacionalisme>> i posant sobre la taula el debat historiogràfic que ha tingut lloc al voltant d'aquest terme. Així com també exposa el debat que ha portat a terme la historiografia catalana sobre el <<catalanisme>> i fins a quin punt és o no és nacionalisme. D'altra banda, pretén posar també sobre la taula un altre tema molt debatut per la historiografia, en aquest cas dels anys seixanta i setanta, que és l'origen burgès o popular del catalanisme. Finalment, tracta el sorgiment del catalanisme polític i el debat historiogràfic dels trets característics del catalanisme polític del segle XIX que han perviscut fins al segle XX, per a donar pas, posteriorment, a tractar el catalanisme polític a la Transició, objecte d'estudi d'aquest treball.

I el segon capítol titulat “Els partits polítics catalans a la Catalunya pre-autonòmica (1976-1979)” comprèn cronològicament el període pre-autonòmic que va des de 1976 fins al 1979. En primer lloc pretén exposar el debat historiogràfic que s’ha produït al voltant del període de la Transició política espanyola i catalana, tant del seu abast cronològic com de la seva naturalesa i context històric-polític. En segon lloc pretén tractar el ressorgiment dels partits polítics catalans a la Catalunya pre-autonòmica fent un repàs dels seus trets ideològics característics sense centrar-nos massa en la seva història, d’altra banda ja a bastament tractada bibliogràficament. En tercer lloc, es pretén posar especial atenció a les eleccions del 15 de juny de 1977, sobretot en la seva significació i incidència en l’evolució dels partits polítics catalans. Així com també analitzar els eixos principals dels programes electorals, especialment els relacionats amb la visió nacional i internacional dels partits, des d’una anàlisi comparada. Finalment, es pretén mostrar l’aportació catalanista dels partits polítics catalans a la Constitució espanyola, així com també veure la posició dels partits polítics espanyols i catalans davant l’Estatut d’Autonomia de Catalunya, sense entrar en l’anàlisi de l’articulat d’altra banda a bastament tractat pels historiadors Jaume Sobrequés i Sebastià Riera a les obres: Sobrequés i Callicó, Riera Sebastià, *L’Estatut d’Autonomia de Catalunya: bases documentals per a l’estudi del procés polític d’elaboració de l’Estatut d’Autonomia 1979*. Barcelona: ed. 62, 1982. Sobrequés i Callicó, Jaume, *L’Estatut de la Transició. L’Estatut de Sau (1978-1979)*. Barcelona: ed. Parlament de Catalunya, 2010. Així com també per l’Institut d’Estudis Autonòmics a l’obra: Institut d’Estudis Autonòmics, et al. *Comentaris sobre l’Estatut d’Autonomia de Catalunya*. Barcelona: IEA, Volum I, 1988,

La segona part consta també de dos capítols: El tercer capítol titulat “Anàlisi de l’evolució del catalanisme dels partits polítics catalans. Hegemonia de CiU i regeneració d’ERC (1980-1992)”, comprèn cronològicament les tres primeres legislatures del Govern autonòmic català, centrades en la reconstrucció nacional de Catalunya. Aquest capítol posa especial atenció a les eleccions autonòmiques de 1980 i de 1984 per la seva significació en la política catalana. Cal tenir en compte que a partir de les primeres eleccions autonòmiques celebrades el 20 de març de 1980 va sorgir el sistema de partits català. De la mateixa manera que a les eleccions autonòmiques del 29 d’abril de 1984 marcades pel cas de Banca Catalana, es consolidà el sistema de partits català, i a més, CiU aconseguí per primera vegada una majoria absoluta tot i el context polític advers.

Així doncs, es parla també en aquest capítol de la consolidació de l'hegemonia de CiU i de la regeneració d'ERC, que es produeix durant la Segona Legislatura (1984-1988).

D'altra banda, aquest capítol reflecteix també les conseqüències del 23 F a Catalunya: la Loapa i l'atac a la Llengua Catalana, i pretén mostrar la mobilització dels partits polítics catalans i de la societat civil en general davant aquests atacs, a més del sorgiment de la Llei de Normalització Lingüística. A més, tant la dècada dels 80 com dels 90 estigueren marcats pel problema no resolt de l'encaix Catalunya-Espanya. La falta de reconeixement per part dels diferents governs espanyols de torn de la realitat nacional catalana feia que l'Estat plurinacional fos un miratge i no pas una realitat. Com a conseqüència del malestar de Catalunya amb l'Estat espanyol, aquest capítol pretén mostrar el sorgiment de veus dins d'alguns principals partits polítics catalans a favor del dret a l'autodeterminació durant la Segona Legislatura (1984-1988). Així com també tractar la declaració a favor del dret a l'autodeterminació al Parlament de Catalunya i la seva repercussió política al llarg de la Tercera Legislatura (1988-1992). I exposar els Debats identitaris importants que marcaren la Segona (1984-1988) i Tercera Legislatura (1988-1992): l'organització territorial de Catalunya, l'aplicació de l'Estatut d'Autonomia, l'ingrés d'Espanya i Catalunya a la CEE.

I, el quart i darrer capítol titulat "Fi de l'Hegemonia de CiU, embranzida d'ERC i canvi de paradigma a Catalunya (1992-2003)", que cronològicament abarca les darreres legislatures del Govern autonòmic de CiU donant per finalitzat el període del pujolisme, i donant pas a un canvi de paradigma a Catalunya. A partir de 1992 comença el desgast de CiU en el poder i s'obrirà una crisi interna en el partit que l'acabarà afectant internament, i comença també la lluita d'ERC per a fer-se amb l'espai nacional de Catalunya. Aquest desgast de CiU i la lluita d'ERC quedaran reflectits en els resultats de les eleccions autonòmiques del 19 de novembre de 1995 així com també en les eleccions autonòmiques del 16 de Novembre de 2003. En aquest capítol s'ha posat especial a aquestes eleccions autonòmiques per la seva significació en el canvi de rumb de la política catalana. Així doncs, es pretén mostrar com les eleccions autonòmiques de 1995 significaren la davallada de CiU amb la pèrdua de la majoria absoluta, la pujada d'ERC i la modificació del sistema de partits català. De la mateixa manera que es pretén mostrar com les eleccions autonòmiques de 2003 significaren la fi de l'hegemonia de CiU, el canvi de paradigma a Catalunya, la refundació de CDC amb Artur Mas al capdavant i la seva aposta per la defensa del dret a decidir. D'altra banda, en aquest

capítol també es pretén mostrar l'inici de la renovació interna de CDC i d'ERC durant la V legislatura. La primera renovació interna per a CDC i la segona per a ERC, ja que la primera voluntat de renovació del partit va tenir lloc l'any 1992 de la mà d'Àngel Colom. I, finalment, i no menys important, aquest capítol tracta també el paper de les entitats socials i els partits polítics catalans en la catalanització dels JJOO i la internacionalització de Catalunya, i la contínua lluita per la Llengua Catalana mitjançant la Llei de Normalització Lingüística sorgida l'any 1983 i el sorgiment, aquesta vegada, de la Plataforma per la Llengua.

Per acabar, vull donar en primer lloc les gràcies de tot cor al meu director i tutor de tesi el Dr. Jordi Casassas Ymbert perquè aquest treball no hauria estat possible sense ell. Tot i ésser un gran especialista en el catalanisme del segle XIX principis del XX, va accedir de bon grat a portar-me un treball que tracta el catalanisme des d'una època més recent (de la Transició ençà). M'ha deixat absoluta llibertat per a elaborar el meu treball. M'ha donat savis consells. M'ha deixat formar part del seu grup d'investigació GEHCI. És, en definitiva, un Mestre en majúscules del qual vull continuar aprenent molts anys. Per tot això i per la seva qualitat humana. Gràcies.

Vull agrair també a professors com el Dr Andreu Mayayo, el Dr. Carles Santacana, la Dra. Susanna Tavera, el Dr. Giovanni Cattinni, del Departament d'Història Contemporània de la UB tot el que he anat aprenent al seu costat al llarg d'aquests anys i que m'han fet créixer com a historiadora i com a persona. Gràcies.

Vull agrair especialment a les bibliotecàries del Pavelló de la República: l'Olga, la Lídia, etc; i especialment a la seva directora Lourdes Prades perquè no tan sols m'han prestat ajut per a la meva investigació sinó que també m'han donat tot el suport i escalf a l'hora de qualsevol dubte que m'ha sorgit al voltant de la meva tesi. Així com també els bibliotecaris i bibliotecàries del Parlament de Catalunya: la Carme, el Juan Carlos, la Sara, etc; de la Biblioteca de Geografia i Història de la UB; de l'Arxiu de l'Institut d'Estudis Autònoms: la Lourdes, l'Esther; de l'Arxiu de CDC: la senyora Assumpció Banque, la Mercè Fernández i la Núria Altés; l'Arxiu Històric de la Ciutat, per la seva amable atenció i per tot l'ajut que m'han prestat per a la meva investigació, fent-me fins i tot alguns donacions de llibres per al meu estudi. Gràcies.

Vull agrair també a la senyora Pilar Vélez, ex-directora del Museu Frederic Marès i actual directora del HUB, Museu del Disseny, amb qui he tingut el plaer de treballar, d'encoratjar-me a tirar endavant la meva investigació i apropar-me a la figura del gran historiador Fèlix Cucurull. Gràcies.

Així com també vull agrair als meus companys del Comitè Executiu de CDC Gràcia el seu suport, i especialment al Rafel Gutiérrez que m'ha donat l'oportunitat de conèixer i entrevistar al seu sogre, el senyor Josep Espar Ticó.

Finalment, no vull deixar d'esmentar i agrair a les persones amb les que he mantingut, mentre realitzava el treball, converses, tertúlies polítiques, que han influït, en un sentit o un altre, en enfocaments i anàlisis que he recollit. Aquestes persones són, especialment: el secretari d'Organització de la Federació de Barcelona Carles Agustí Hernández, que a més de tot el ja comentat anteriorment vull agrair-li també el seu suport personal. Teresa Pitarch, directora de l'OSACP, entre altres càrrecs, i de la que estic aprenent cada dia tant en l'àmbit polític com professional. Al Xavier Altadill que m'ha donat suport també des del primer moment i de qui també he après molt. A militants històrics de CDC, en aquest cas de Gràcia, com: l'Anna Maria Maristany, Montserrat Marchante i l'Anna Mª Jané, i tants altres, que m'han relatat les vivències del partit des de la seva experiència com a militants des de la fundació del partit i m'han encomanat les seves ganes de continuar lluitant pel País. El president de CDC Gràcia Víctor Cullell per donar-me suport sempre en tot el que faig, per tots els seus consells i per tot el que aprenc al seu costat cada dia. En Marc Gafarot per ampliar els meus coneixements sobre nacionalisme. Al senyor Víctor Vila que va accedir de bon grant, i de seguida, a concedir-me una entrevista per aportar-me la seva experiència. Finalment, gràcies al president d'Òmnium Gràcia Jordi Foz que m'ha transmès una ERC també viva i plena d'experiències que és interessant conèixer.

PART PRIMERA

ELS PARTITS POLÍTICS CATALANS A L'ETAPA PRE-AUTONÒMICA.

CAPÍTOL PRIMER

EL CATALANISME POLÍTIC: DEBAT HISTORIOGRÀFIC.

1.1 Què s'entén per Nacionalisme?

Abans de parlar del <<nacionalisme>> cal fer una distinció entre aquest terme, el <<d'Estat>> i el de <<nació>>. Segons Montserrat Guibernau la <<nació>>, <<l'Estat>> i el <<nacionalisme>> formen una tríada que es manifesta a través de la tensió constant entre els seus components. Qualsevol canvi en la definició d'un dels constituents pot influir, i fins a un cert punt també pot alterar, les definicions dels altres dos¹. Segons Max Weber, <<l'Estat>> es pot definir com una “comunitat humana que

¹ Guibernau, Montserrat. *Nacionalisme català. Franquisme, transició i democràcia*. Barcelona: ed. Pòrtic, 2000, p. 25. Per a explicar aquesta afirmació posa l'exemple següent: si el fet d'ésser membre d'una nació es defineix d'acord amb el parentiu, la definició d'Estat i amb aquesta la de ciutadania, entesa com un atribut concedit als qui pertanyen a l'Estat, haurà d'incloure el parentiu com una condició *sine qua non* per a poder ser-ne membre. En conseqüència, qualsevol moviment nacionalista que sorgeixi en aquestes circumstàncies específiques se centrarà en el parentiu com a requisit que determinarà la pertinença a la nació. D'altra banda, en els casos en què la condició principal per a definir la pertinença no és l'ascendència comuna sinó el territori o la voluntat, s'haurà d'alterar la definició de la nació i el caràcter del nacionalisme d'acord amb aquests principis. D'altra banda, els canvis en les definicions de <<nació>>, <<Estat>> i <<nacionalisme>> no es limiten a les condicions necessàries per a pertànyer-hi ni als criteris per a ser-ne un membre. Per exemple, posa el cas de l'autodefinició de l'Estat com una institució política unitària, o bé com una de federal, o fins i tot una de multinacional, comporta conseqüències significatives per a les persones que viuen dins les seves fronteres. L'autodefinició de l'Estat influeix directament la nació o nacions que en formen part. Això és evidentment cert quan un Estat es declara multinacional i, per tant, assumeix la coexistència de més d'una nació dins el seu territori. Aquesta posició implica una distinció automàtica entre la nació i l'Estat que posa en dubte la coincidència comunament acceptada entre l'una i l'altre. Un Estat multinacional, segons Guibernau, reconeix explícitament la seva diversitat interna i, en fer-ho, influeix les diverses definicions de nacionalisme que poden originar-se dins del seu territori. En primer lloc, en aquests casos, el nacionalisme que infongui l'Estat necessàriament suposarà l'acceptació de cadascuna de les nacions incloses al si de les seves fronteres i promourà el reconeixement de la pluralitat cultural i lingüística (allà on s'escaigui) de l'Estat. Aquesta mena de nacionalisme, segons Guibernau, tendeix a centrar-se en drets i principis constitucionals compartits, entesos com a elements capaços de mantenir units els ciutadans per altra part diversos. En segon lloc, el nacionalisme o els nacionalismes que puguin sorgir en les nacions incloses dins l'Estat

reclama (amb èxit) el monopoli de l'ús legítim de la força bruta dins un territori determinat”². Per a Guibernau la <<nació>>³ és un “grup humà conscient de formar una comunitat i de compartir una mateixa cultura, que està vinculat a un territori clarament delimitat i té un passat i un projecte de futur comuns, i que reclama el dret d'autogovernar-se. Aquesta definició atribueix cinc dimensions a la nació: psicològica (consciència de formar un grup), cultural, territorial, política i històrica”. I el <<nacionalisme>> és “el sentiment de pertànyer a una comunitat, els membres de la qual s'identifiquen amb un conjunt de símbols, creences i maneres de viure, i volen decidir el seu destí polític”⁴. Per a altres estudiosos, en canvi, com Isaiah Berlin, el nacionalisme és fruit de les ferides infligides per algú o alguna cosa als sentiments naturals d'una societat, o bé de les barreres artificials imposades al seu desenvolupament normal⁵.

estaran en gran mesura influïts pel reconeixement del caràcter nacional de les reivindicacions que en faci aquest Estat. De manera semblant, els canvis en la definició del nacionalisme també poden repercutir en les definicions de <<l'Estat>> i <<la nació>>.

² Weber Max. *Essays in sociology*. Londres: ed. de H. H. Gerth i W. Mills, Routledge, 1991, p. 78.

³ Ernest Renan a la seva conferència de 1882 *Qué es una nación* va arribar a la conclusió que havia d'ésser la voluntat dels individus, en darrera instància, la que indiqués si una nació existia o no.

⁴ Guibernau, Montserrat, op. cit, p. 25. Per a altres estudiosos com Anthony Giddens o Àngel Castiñeira, el nacionalisme també té un alt component psicològic. D'Àngel Castiñeira vegeu l'obra: Castiñeira Àngel. *Catalunya com a projecte. Un llibre que vol desmitificar la idea que Catalunya és una realitat donada, una tasca ja feta*. Barcelona: ed. Proa, 2001. IV Premi Fundació Ramon Trias Fargas, p. 63. En canvi, per a Miquel Caminal a: Caminal, Miquel. *Nacionalisme i partits nacionals a Catalunya*. Barcelona: ed. Empúries, 1998, p.14, el nacionalisme no és únicament un sentiment de pertinença sinó que també és resultat d'un procés històric vinculat a la formació de la nació moderna. El nacionalisme és una ideologia moderna i la seva relació de ser es relaciona indissolublement amb la raó de ser de l'Estat modern, com diu L. Tivey. Per tant, en l'origen del nacionalisme ha d'haver-hi raons objectives que fonamenten la identitat de la nació. I com consideren L. Greenfeld i J.R Lobera, l'anàlisi històrica ens donarà respostes plurals en la formació de les nacions modernes, que es correspondran amb les característiques específiques de cada procés històric i que poden justificar la unitat nacional sobre la base de la identitat de cultura, o en la voluntat política, o en la realitat jurídica de l'Estat. Per tant, el nacionalisme no existiria sense aquests requisits històrics que són la base de la seva eclosió en els segles XIX i XX i de l'extensió de l'Estat nacional arreu del món. D'altra banda, Caminal destaca, com Orridge, que és convenient no confondre els precedents del nacionalisme, que es vinculen amb la formació i evolució de la nació moderna, amb la seva plenitud com a ideologia que es desenvolupa en els darrers segles. D'altra banda, estudiosos com Walker Connor destaquen que els científics socials tendeixen a subestimar el poder emocional del nacionalisme i solen donar per suposat que les demandes nacionalistes poden satisfer-se en termes econòmics.

⁵ Berlin, Isaiah. *The sense of reality. Studies in ideas an their history*. London: Pimlico, 1996, p. 248. També cal destacar l'afirmació d'estudiosos com David Miller que proposa la definició dels <<nacionalismes multinivell>> per al nacionalisme català a: Miller David “Les dues cares del nacionalisme” dins Guibernau Montserrat (dir). *Nacionalisme. Debats i dilemes per a un nou mil·leni*. Barcelona: ed. Proa, 2000, p. 100. Segons Miller, aquests nacionalismes sorgeixen quan la gent deu simultàniament lleialtat a una comunitat d'un nivell inferior i a una d'un nivell superior. En aquesta situació, el compromís de la comunitat de nivell inferior s'entén com una manera de pertànyer a la unitat més gran. Segons això, ser gal·lés es veuria com una manera de ser britànic, o ser català seria una manera de ser espanyol, perquè al seu parer Catalunya no pot explicar-se sense la història d'Espanya. Això es reflecteix primer de tot en sistemes de govern delegats i, en segon lloc, en un suport cultural a la unitat més petita, com ara les polítiques per a promoure l'ús de la llengua gal·lesa a les escoles i a la televisió.

El <<nacionalisme>> és també per alguns estudiosos com Montserrat Guibernau, Miquel Caminal o Charles Taylor un dels fenòmens que identifica i expressa l'era de la modernitat, contràriament al que pensen Karl Marx, Max Weber ó Émile Durkheim. Per a Miquel Caminal per exemple el nacionalisme ha nascut a l'entorn i en relació amb l'Estat. Qualsevol dels Estats existents al món ha fomentat en major i menor grau la identitat estatal-nacional de les seves poblacions. Fos quin fos el sistema polític, fos quin fos el model territorial de l'Estat, s'han realitzat grans esforços perquè els ciutadans se sentissin identificats amb l'Estat-nació, més enllà de la seva pertinença obligada pel dret⁶. Per a Charles Taylor, en canvi, el nacionalisme és modern perquè és una manera típicament moderna de respondre a l'amenaça que representa l'onada creixent de la modernització. El context modern del nacionalisme és també allò que exterioritza la seva recerca de dignitat. Cap identitat humana no es forma interiorment de manera exclusiva. L'altre sempre hi té algun paper, però un paper que pot servir simplement de contraposició, de contrast, una manera de definir el que no som, ja sigui per millor o per pitjor⁷.

Continuant amb els termes, cal tenir en compte també els d'<<Estat-nació>>⁸ i <<nació sense Estat>>. Seguint amb Guibernau, es podria definir <<l'Estat nació>> com aquella "institució política que reclama el monopoli de l'ús legítim de la força dins d'un territori demarcat i que intenta unir el poble subjecte al seu govern per mitjà de l'homogeneïtzació cultural". En canvi, <<la nació sense Estat>>⁹ seria la comunitat territorial amb identitat pròpia i desig d'autogovern inclosa dins les fronteres d'un o de diversos Estats, amb els quals, generalment, no s'identifiquen. El sentiment d'identitat d'aquestes nacions es basa en una cultura comuna i una història pròpies; la vinculació a

⁶ Caminal, Miquel. *Nacionalisme i partits nacionals a Catalunya*. Barcelona: ed. Empúries, 1998, p. 12.

⁷ Taylor, Charles, *Nacionalisme i modernitat*, dins Guibernau, Montserrat (dir.). *Nacionalisme. Debats i dilemes per a un nou mil·lenni*. Barcelona: ed. Temes Contemporània, Proa, 2000, p. 64.

⁸ Cal destacar que per a Benedict Anderson els Estats nació contemporanis són "comunitats imaginades". Tenen com una mena de particular imaginari social, és a dir, maneres socialment compartides a través de les quals s'imaginen els espais socials. Per a més informació consulteu: Anderson, Benedict, *Comunidades imaginadas: reflexiones sobre el origen y la difusión del nacionalismo*. México: Fondo de Cultura Económica, 1993.

⁹ Per a Guibernau es podria qüestionar l'expressió de <nació sense Estat> per a Catalunya, Flandes, Escòcia, Quebec i el País Basc perquè totes poden ésser considerades com a "quasi-Estats" ja que gaudeixen d'institucions autònomes i d'un nombre substancial de competències que han estat transferides als seus parlaments regionals pels seus respectius governs centrals. Però no arriben a ésser del tot Estat perquè les competències transferides exclouen la política exterior, l'economia, la defensa i les qüestions constitucionals, d'aquí que la definició de <<nacions sense Estat>> sigui, al seu parer, perfectament acceptable.

un territori particular i el desig explícit d'autogovernar-se. Dins aquestes nacions es poden incloure Catalunya, el Quebec, Escòcia, el País Basc i Flandes ¹⁰.

Una <<nació sense Estat>> es caracteritza per l'absència d'Estat propi i per la seva impossibilitat per a actuar com a institució política en l'àmbit internacional. <<La nació sense Estat>> es fonamenta en l'existència d'una comunitat dotada d'un nucli estable, però dinàmic, que conté un conjunt de factors els quals han generat l'aparició d'una identitat específica. El nacionalisme de les <<nacions sense Estat>> acostuma a utilitzar dos arguments principals per a legitimar el seu discurs. El primer és un argument polític que és originari del suport que en la Revolució Francesa (1789) i en la guerra de la independència dels Estats Units (1776) van rebre la democràcia i la sobirania popular, enteses com els principis cabdals per a legitimar la construcció de l'Estat modern. El segon argument és cultural i es relaciona estretament amb els principis subscrits pel nacionalisme romàntic. Fa referència al valor de la diversitat cultural i lingüística, juntament amb la rellevància del pluralisme d'identitat, recuperat com a valor en les societats del tombant del segle XX i XXI. Al segle XIX ¹¹ i començament del XX, els moviments nacionalistes perseguien la unificació i

¹⁰Guibernau, Montserrat, op. cit, p. 27. Respecte a Flandes, cal destacar l'estudi exhaustiu que en Marc Gafarot ha fet sobre aquesta nació sense Estat arribant a la conclusió que és la nació sense Estat que presenta més elements en comú amb Catalunya, essent per a ells la llengua un element cabdal del seu fet diferencial. Entrevista personal 3/6/13. Per a més informació consulteu el seu llibre: Gafarot Marc, *La mort de Bèlgica. La gradual emancipació de Flandes*. Barcelona:Dèria editors, 2011. Respecte al País Basc, entre d'altres molts estudis, destaca l'obra més recent publicada que és de Batista Antoni, *Catalunya i Euskadi. Nació còncava i convexa*. Barcelona, ed. Angle, 2011 on fa una comparació entre aquestes dues nacions sense Estat. Per a l'estudi d'Escòcia destaca, entre d'altres, l'obra de Solano Xavier, *El mirall escocès*. Barcelona: ed. Dèria editors, La Magrana, 2007, on fa un estudi comparatiu de Catalunya i Escòcia i presenta la seva visió del cas català comparant-la amb el cas escocès des de la seva perspectiva d'analista polític i assessor del Partit Nacional Escocès. Respecte al Quebec, destaca l'obra, encara que una mica antiga, Generalitat de Catalunya, *Catalunya, Quebec. Dues nacions, dos models culturals*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 1988.

¹¹ Com diu Joan Ridaó a: Ridaó Joan. *Les contradiccions del catalanisme i altres qüestions del laberint nacional*. Barcelona: L'esfera dels llibres, 2005. El segle XIX és testimoni de l'aparició d'una historiografia liberal romàntica que de seguida es decanta cap a l'historicisme com a reacció en contra de la historiografia sotmesa a la idea il·lustrada que defensa l'existència d'un home universal desvinculat dels avatars històrics. En contrast amb aquest racionalisme cosmopolita, el romanticisme hi oposa la nació com un ens intemporal i de vegades mític, recupera l'interès per l'edat mitjana com a fonament de la nacionalitat contemporània dels Estats-nació en construcció, però també de les minories incloses en el seu si, i, finalment, defensa la fluïdesa essencial de la condició humana malgrat els canons a l'ús (pàg. 37). A mitjan segle XIX, la historiografia fa un gir que deriva, almenys en part, del mateix èxit de la croada historicista protagonitzada pels intel·lectuals romàntics en favor de la idea de mutabilitat, per bé que, sota la influència del moviment positivista, es retorna al vell ideal d'il·lustrar, de descobrir les lleis universals que presidien els canvis. El Positivisme intenta, doncs, assolir el mateix objectiu que ja ha proposat la Il·lustració: construir una explicació dels processos de canvi, a partir del model de les ciències naturals, amb l'objectiu de superar l'estudi històric concret i servir una explicació "racional". És en aquest context que les idees filosòfiques de Kant, Fichte, Schelling i Hegel aconsegueixen un alt grau de difusió (pàg. 39).

l'expansió, i volien crear Estats poderosos i vastos, els quals moltes vegades englobaven nacions diferents dins els seus territoris. Al tombant del segle XX apareix un revifament inesperat del nacionalisme a les nacions sense Estat, un nacionalisme que posa en dubte la legitimitat de l'Estat, i que tendeix a rebutjar la unificació i l'expansió. Aquest nacionalisme, en canvi, pretén la fragmentació del monopoli dels recursos i del poder en mans de l'Estat, i invoca el dret de les nacions petites a l'autodeterminació. Segons Guibernau, es podria dir que l'ascensió contemporània del nacionalisme a les nacions sense Estat es relaciona, en certa manera, amb el nacionalisme que va originar el Romanticisme en la primera meitat del segle XIX. Els romàntics defensaven la idea de la nació entesa, com afirmen Kedourie o Herder, una nació d'origen "natural" donada per Déu, que s'havia de preservar¹².

La convicció principal del nacionalisme romàntic és que la cultura, una manera de viure particular i les institucions socials més importants les forma i les configura essencialment la nació. Són expressions de la força unitària que s'acostumen a anomenar l'ànima, la mentalitat o l'esperit d'un poble, o, en paraules de Hegel, el *Volkgeist* o el caràcter de la nació. En reflectir l'especificitat d'una nació, la llengua es considera com la forma d'expressió d'una percepció particular del món. I, juntament amb l'interès per la llengua, sorgeix un interès específic per la història- el passat gloriós, els mites d'origen, els costums, etc.

¹² D'altra banda, Kedourie a: Kedourie Elie, *Nationalism*, ed. Oxford: Blackwell, 1993, fundamentava la seva teoria del nacionalisme en la llengua i la voluntat col·lectiva d'un poble a autodeterminar-se. En canvi per a A. Smith, en el sorgiment del nacionalisme modern com a doctrina i moviment ideològic i polític d'autodeterminació i preservació del grup eren més importants els factors culturals, polítics, etc, que la llengua o el conflicte de classes. Per a Smith el conflicte lingüístic semblava haver decaïgut a Europa. A més, per a A. Smith a: Smith Anthony D. *Las teorías del nacionalismo*. Barcelona: ed. homo sociologicus/ediciones península, 1976, p.7, el nacionalisme modern és un nacionalisme policèntric, oposat a l'etnocentrisme, tenint subvarietats i espècies, diversitat dins la unitat. Smith defensa "l'Estat científic" que permet, a parer seu, la transició de l'etnocentrisme al (modern) nacionalisme policèntric en un sistema de tipus-ideals. "L'Estat científic" és una organització estatal que persegueix, dins el seu àmbit, homogeneitzar la població, per raons administratives, utilitzant els mètodes i les tècniques científiques més recents en pro d'una progressiva eficiència. D'altra banda, aquest Estat sembla fundar-se en una ètica de benestar col·lectiu i progrés, qualsevol que sigui la seva posada en pràctica efectiva. Destaquen quatre elements, com a mínim, que intervenen en la constitució d'aquest Estat combinats amb diversos graus d'intensitat: 1) assimilació de la població; 2) discriminació contra algun dels seus subgrups, 3) intervencionisme i centralització anivelladores, 4) (el més important) l'intent d'aplicar els més recents mètodes i tècniques modernes als problemes de govern. La llengua, en aquest context, apareix com un mode determinant d'homogeneitzar la població, i un mitjà d'integració. La consecució de "l'Estat científic" apareix com un mitjà a través del qual un moviment nacionalista portarà finalment a la formació d'un Estat-nació. Smith Anthony D. Op. cit, pàg. 15. Vegeu també: Smith Anthony D, *Nationalism and modernism: a critical survey of recent theories of nations and nationalism*. London: Routledge, 1998.

El nacionalisme romàntic va contribuir a la creació de nous Estats-nació com van ésser Alemanya i Itàlia. També van aconseguir un lloc preeminent entre les persones de l'Europa occidental que habitaven dins Estats nacionals, com era el cas dels francesos, i va causar un efecte profund sobre les nacions sense Estat, en les quals va afavorir el revifament de les cultures i les llengües vernacles, com va esdevenir-se a Catalunya. Normalment, les reivindicacions de les nacions sense Estat s'enfronten amb la ignorància, la incomprensió o la manca de voluntat dels qui governen l'Estat que les inclou. El nacionalisme de les nacions sense Estat intenta transformar la relació que té amb l'Estat que les conté sovint marcada per: 1) una dependència política (de vegades suposa també una dependència econòmica); 2) un accés limitat, o freqüentment inexistent, als poders i als recursos; 3) uns poders econòmics restringits, o fins i tot absents, i 4) en molts casos, una capacitat limitada per a desenvolupar i promoure la cultura i la llengua pròpies.

Per acabar, les <<nacions sense Estat>> reclamen el dret d'ésser reconegudes com a actors polítics i de tenir veu als diversos fòrums internacionals, l'accés als quals fins ara s'ha restringit als Estats-nació. Per a Guibernau, aquest fet el que provoca és la ignorància del dret legítim dels pobles de preservar i fer avançar les seves cultures, com també de decidir el seu futur polític des de la praxi democràtica¹³.

1.2 El catalanisme: és o no és nacionalisme.

En paraules de Josep Termes, el catalanisme històric és un moviment de defensa de la identitat i de lluita per aconseguir un autogovern per a Catalunya¹⁴, lluny del centralisme i de l'uniformisme. Ha estat, i és, un moviment complex i plural en el qual conviuen doctrines, estratègies i polítiques molt diferents, en què combreguen catòlics i ateus, separatistes i indiferents a les formes de govern, gent conservadora i de l'esquerra, homes de cultura i d'altres de poc lletrats. És considerat també interclassista. Per tant, com bé diu Termes, <<Identitat>> i <<Sobirania>> podrien ésser els mots clau

¹³ Guibernau, Montserrat, op. cit, p. 31.

¹⁴ Per a Josep Termes a: Termes Josep, "Perspectiva social del catalanisme" dins Cabana, Francesc, Pujol, Termes, Josep, Villatoro Vicenç, *El catalanisme motor del país*, Barcelona: ed. Proa, 2007, p. 44. el catalanisme té com a pilars bàsics: la identitat i la lluita per la sobirania (l'autogovern). Tot i que afirma que la lluita per l'autogovern, a finals del segle XIX i XX, és una lluita amb matisos: segons les èpoques, segons els partits, segons els corrents, segons les circumstàncies històriques.

que defineixen aquest moviment. D'altra banda, el catalanisme s'ha recolzat en el fet evident de la catalanitat¹⁵ com a element essencial del poble català. I aquesta identitat significa l'estima pels seus elements: una llengua pròpia, el català; una cultura pròpia, uns símbols identitaris i unes tradicions populars¹⁶.

Al voltant d'aquest terme s'ha produït un debat historiogràfic sobre fins a quin punt el catalanisme és o no és nacionalisme. El primer que va fer servir el terme <<nacionalisme>> com a sinònim de <<catalanisme>> fou, com molt bé assenyala Félix Cucurull¹⁷, l'historic Josep Narcís Roca i Ferreras¹⁸. Com afirma Félix Cucurull, Roca i Ferreras va lligar el <<nacionalisme>> amb <<internacionalisme>>, considerant que només hi ha <<imperialisme>> i no pas <<internacionalisme>> quan alguna

¹⁵ Per a Núria Sales a : Anguera Pere. *Els precedents del catalanisme. Catalanitat i anticentralisme: 1808-1868*. Barcelona: ed. Empúries, 2000, p. 10, "la consciència de catalanitat es va expressar i es va desenvolupar de forma imprecisa a través de la sèrie d'avalots que van de 1837 a 1873, els quals molt aviat foren qualificats de ser separatistes per les autoritats i per la major part de la premsa de Madrid, alhora que eren desautoritzats per la burgesia catalana". En canvi, Pere Anguera va més enllà d'aquesta afirmació i diu el següent: "la continuïtat de la consciència diferenciadora va fer possible el trànsit de la catalanitat més o menys sentimental i identificadora de comunitat cap a una consciència política reivindicativa: el catalanisme. El desig de recuperar un autogovern més o menys ampli va ser constant des de la implantació de la Nova Planta. Al llarg del segle XVIII les reivindicacions- unes encobertes, altres no tant- fins i tot de sectors ben situats en l'estructura borbònica, anaren emergint...".

¹⁶ Termes, Josep. *(Nou) Resum d'Història del Catalanisme*. Barcelona: ed. Base, 2009, p.7.

¹⁷ Cucurull Félix. *El fet nacional català a través de la història*, pàg, web: www.felixcucurull.cat, pàg, 6.

¹⁸ Com bé diu Félix Cucurull a op, cit, p. 6, Josep Narcís Roca i Ferreras fou una de les figures més rellevants de l'estudi del catalanisme durant el segle XIX i un dels més importants de totes les èpoques. Tot considerant i manifestant sempre que la qüestió nacional catalana només podia ser resolta a partir de la independència, de la plena sobirania nacional de Catalunya, fou el primer que projectà públicament, en moments difícils de repressió, en els inicis del canovisme l'any 1877 la creació de la Mancomunitat que, a desgrat de les lleis vigents en aquell moment, ell creia que podria estructurar-se com a embrió d'un futur Estat català. Fou també el primer que teoritzà sobre la República Catalana, però ja no es pot considerar que fos el primer en utilitzar la denominació de "Països Catalans" perquè Joan Fuster a "Serra d'Or" n° 226-227 (15 juliol 1978) explica que al País Valencià Benvingut Oliver a *Historia del Derecho en Cataluña, Mallorca y Valencia. Código de Costumbres de Tortosa*, Madrid, 1876, ja havia fet servir aquesta expressió. I també Xavier Romeu Jover va trobar que l'any 1881 Alfred Morel-Fatio la va utilitzar en francès, les pays catalans, en dues ocasions, a la introducció i al glossari de la seva edició del conte català envers *L'amant, la femme et le confesseur*, aparegut al n° 10 de la revista "Romania", Avui, 29 de juny 1979, p. 34. D'altra banda, Joan Nogué destaca a: Nogué Joan. *Els Nacionalismes i el Territori*. Barcelona: ed. el Llamp, 1991, p. 55, que el debat sobre la utilització de l'expressió "Països Catalans" és un debat recent, originat durant el període franquista. A més destaca que Joan-Lluís Marfany, contradint Cucurull, afirma que Roca i Ferreras utilitza l'expressió "països catalans" en minúscula, sense cap mena de formulació política al darrera i que caldrà esperar fins el franquisme per trobar un debat seriós sobre el tema. Altres autors com Colomer consideren que a Catalunya no es va encetar una discussió realment profunda sobre aquesta qüestió fins el 1976, any en què s'inicien els "Encontres de Ciències Humanes i Socials dels Països Catalans". Nogué destaca que a partir d'aquesta data es comencen a publicar amb cada cop més assiduitat números especials sobre el tema en algunes revistes del país, però també és cert que, almenys en alguns cercles, el debat era ja actiu abans de 1976, com per exemple a la revista "Lluita", en el període 1970-1975.

Destaca, entre altres, també l'obra de Balcells Albert (coord). *El pensament polític català. Del segle XVIII a mitjan segle XX*. Barcelona: ed. 62, 1988, on queda reflectit perfectament per Félix Cucurull la seva trajectòria i pensament polític. p. 129-142.

comunitat nacional, gran o petita, esdevé sotmesa o bé discriminada. A més, va preveure que, de la mateixa manera que els pobles han estat oprimits i espoliats en nom de reis i de pàtries particulars, en una futura comunitat europea socialista o comunista, a causa de l'educació imperialista que durant segles han rebut certes nacions com França, Anglaterra, Castella, Rússia, enarborant la bandera roja i afirmant que no hi ha més pàtria que la Internacional, podrien oprimir o discriminar, d'una manera o altra, els pobles més febles. Per a posar-hi remei, enfront del patriotisme agressiu, bel·licós, etc, del qual l'acaba anomenant "patrioteria" s'havia de mantenir viu el patriotisme que qualificà de "*social, defensiu*"¹⁹, l'únic que, segons ell, mereixia veritablement el nom de <patriotisme>²⁰. Per la seva banda, Fèlix Cucurull destaca que el catalanisme ha rebut al llarg dels anys, a més del nom de <<catalanisme>>, el de <<provincialisme>>, <<foralisme>>, <<federalisme>>, <<regionalisme>> i <<nacionalisme>>, al costat del de <<patriotisme>>²¹.

Per a Montserrat Guibernau, el nacionalisme expressa el sentiment de pertinença a una nació concreta que reivindica el dret de decidir el seu futur polític, el qual no sempre ha d'ésser la independència. És conscient, però, que aquestes afirmacions van en contra d'un corrent actual que mira de desmarcar-se de l'ús del terme <nacionalisme> i prioritzar la utilització del terme <catalanisme> afirmant que Catalunya és una nació. Per aquesta raó, Guibernau aposta per reconèixer la complexitat del nacionalisme i acceptar-ne el caràcter polisèmic tal com defensen grans estudiosos com Gellner o Smith²².

Altre historiador que considera que catalanisme és nacionalisme és per exemple Agustí Colomines que ho justifica afirmant que el catalanisme és un nacionalisme, un moviment de reivindicació nacional que propugna el reconeixement polític i cultural de Catalunya. I només es podria acceptar que <<catalanisme>> i <<nacionalisme>> no són termes equivalents si es confon <<catalanisme>> amb <<catalanitat>>, que és el terme

¹⁹ Per a Cucurull a: *El fet nacional català a través de la història*, op. cit, p.7, si l'existència de la Nació catalana ja se'ns presenta d'una manera ben clara i precisa durant l'Edat Mitjana, el nacionalisme català, entès com a patriotisme social, defensiu, com a reivindicació dels drets nacionals trepitjats o bé amenaçats, el trobem amb nitidesa a la primera meitat del segle XVII.

²⁰ Cucurull, Fèlix, op, cit. p.6.

²¹ Ridao, Joan, *Les contradiccions del Catalanisme i altres qüestions del laberint nacional*. Barcelona: ed. L'esfera dels llibres, 2005, p. 59.

²² Guibernau Montserrat. *Nacionalisme català. Franquisme, transició i democràcia*. Barcelona:ed. Pòrtic, 2002, nota a peu de pàgina, p. 17.

que s'empra per definir "el caràcter o l'esperit propi dels catalans"; és a dir, quan es confon la pràctica política (catalanisme) amb el fenomen sociològic (catalanitat)²³.

En el cas del catalanisme polític²⁴, Damià del Clot i Trias justifica la seva identificació amb el nacionalisme dient que en el cas dels partits polítics considerats catalanistes aquests defensen Catalunya dins el sistema català com un subjecte polític amb voluntat d'expressar la seva realitat històrica i cultural diferenciada a partir de la vertebració de formes jurídiques diverses que podien anar des de la regió, a la comunitat autònoma, a l'Estat federat, a l'Estat confederat fins a l'Estat independent. Aquesta concepció àmplia o transversal, per dir-ho amb paraules de Moles, fa que dins el catalanisme, en aquest cas polític, s'hi poguessin incloure projectes tan diversos i diferenciats com els que presentaven PSC, ICV, CDC, UDC i ERC, en l'actualitat. Això no obstant, el particular sistema de partits català feia que en determinades ocasions les formacions polítiques que es declaraven catalanistes, però no nacionalistes, poguessin ésser vistes com a nacionalistes²⁵. En aquest sentit, Montserrat Guibernau entenia que CiU i ERC, però també el PSC, PSUC oferien interpretacions diferents del nacionalisme català i presentaven "imatges" dissemblants de Catalunya i de la seva relació amb la resta d'Espanya, tot proposant projectes futurs alternatius²⁶. Un altre estudiós, en aquest cas Rafael Jorba²⁷, afirma que el catalanisme ha estat el factor de transversalitat de la

²³ Colomines i Companys, Agustí, *Testimoni públic*. Catarroja, País Valencià: ed. Afers, 2001, pàg. 32.

²⁴ Destaca un article escrit el 6/7/10 pel politòleg Ismael Serrano titulat "catalanisme i nacionalisme", el al seu blog: aubachs.blogspot.com, on fa una distinció del catalanisme i el nacionalisme des del punt de vista polític i científic. Serrano diu el següent: "Catalanisme es refereix a un cas particular, mentre que termes com nacionalisme o regionalisme són categories generals, abstractes si es vol. Des d'un punt de vista científic, el terme catalanisme no té gaire utilitat quan estem parlant del cas català. (...) Sí, que en podria tenir en canvi des d'un punt de vista històric, o si comparéssim casos diversos, on els termes catalanisme o espanyolisme podrien tenir una utilitat pràctica per referir-s'hi genèricament. Cal assenyalar, però, que aquesta manera de descriure un nacionalisme o regionalisme determinat no és precisament la norma: no acostumen a trobar referències en termes polítics a l'englishicism, al scottishism o al francesisme. Aquest és un debat propi d'Espanya, on espanyolisme s'acostuma a referir a nacionalisme espanyol, mentre que en el cas català el seu ús és més controvertit. Catalanisme seria doncs un terme poc concret, i intentar aclarir a què es refereix, si a regionalisme o a nacionalisme és un debat de l'esfera política. De fet, bona part de la polèmica ve donada pel fet que els termes nacionalisme i regionalisme són emprats per desqualificar o per distingir-se d'altres opcions més que no pas per descriure en què consisteixen aquestes postures. En un nivell polític aquest ús és lícit, no cal dir-ho, tot i que només sigui per a desqualificar a l'adversari. En un nivell científic, però, cal clarificar els conceptes. El catalanisme és un qualificatiu que fa referència a un subjecte, de manera geogràfica, descrivint el continent però no el contingut. Referir-se a regionalisme o nacionalisme si que és en canvi un descriptor del contingut. Encara que no mancats de controvèrsia, són molt clars...".

²⁵ Del Clot i Trias, Damià. *L'espai nacionalista a Catalunya (1999-2003): crònica d'un enfrontament*. Barcelona: ed. La Busca, 2007, p. 21

²⁶ Guibernau Montserrat. *Nacionalisme català. Franquisme, Transició i democràcia*. Barcelona: ed. Pòrtic, 2002, p. 139.

²⁷ Jorba, Rafael, *Catalanisme o nacionalisme*. Barcelona: ed. Columna, 2004, p. 25 i seg.

vida política catalana. Ha estat plural, amb períodes hegemònics de dretes i d'esquerres, i períodes rituals unitaris (Solidaritat, Entesa, Assemblea...). El catalanisme polític només s'ha convertit en nacionalisme català quan aquest sentiment nacional i aquests principis compartits han estat explotats políticament, és a dir, utilitzats com a munició en l'escenari polític i electoral.

Hi ha altres estudiosos que consideren, en canvi, que catalanisme no vol dir sempre nacionalisme. És el cas, per exemple, de Norbert Bilbeny que justifica aquesta afirmació exposant dos motius: el primer és perquè, a parer seu, gairebé tot el moviment catalanista del segle XIX i una part del que s'ha produït en el segle XX eviten el concepte de Catalunya com a nació o, si més no, la pretensió de constituir-la com a Estat. Per tant, per a Bilbeny, la generació de Prat de la Riba no seria nacionalista, ni la de la Renaixença anterior, ni els catalanistes per als qui la pàtria era Catalunya però la nació era Espanya, i fins i tot al revés. El segon motiu, és perquè en el supòsit que històricament haguessin estat idèntics, això per si mateix no ens autoritza a concloure que en l'actualitat hagi de ser també igual. És a dir, el passat no justifica el present²⁸. D'altra banda, Bilbeny distingeix quatre posicions bàsiques que, a parer seu, es desprenen de les relacions entre aquests dos termes. Aquests són: 1) els nacionalistes que consideren que es tracta de dos moviments idèntics (independentistes) o quasi iguals (sobiranistes); 2) els federalistes asimètrics, és a dir, partidaris del reconeixement diferenciat de les nacionalitats en el conjunt d'una compartida estructura federal, reconeixen que entre tots dos comportaments hi ha prou divergències, però les semblances fonamentals entre ells predominen sobre elles; 3) els catalanistes, en la seva més freqüent expressió política-concordant *mutatis mutandis* amb l'autonomisme avalat per la Constitució espanyola del 1978-, admeten tantes o més diferències bàsiques amb el nacionalisme que no pas similituds; 4) els federalistes republicans, coincidint, en l'altra extrem, amb els tradicionals regionalistes, creuen que entre catalanisme i el nacionalisme català no hi ha res en comú²⁹.

També és el cas de Miquel Caminal que considerava que el catalanisme havia estat succionat pel nacionalisme al llarg del segle XX amb Prat de la Riba i la Lliga

²⁸ Bilbeny, Norbert, "és possible un catalanisme no nacionalista?" dins Bilbeny, Norbert i Pes, Àngel (ed), *El nou catalanisme*. Barcelona: ed. Ariel, 2001, p.85.

²⁹ Bilbeny, Norbert "és possible un catalanisme no nacionalista?" dins Bilbeny, Norbert i Pes, Àngel (ed), op. cit, p. 86.

Regionalista; era un nacionalisme de doctrina, encara que no ho era en la pràctica política i en els objectius polítics proposats, i en la inconseqüència del nacionalisme teòric dels dirigents de la Lliga, des de Duran i Ventosa fins a Ventosa i Calvell, passant per Francesc Cambó i altres dirigents regionalistes, va permetre que opcions polítiques més radicals i a l'esquerra del regionalisme catalanista prenguessin la bandera nacionalista. Però fou, en canvi, a l'arribar la transició democràtica quan, segons Caminal, es començaren a donar les condicions polítiques que van permetre la distinció entre <<catalanisme>> i <<nacionalisme>>. Un exemple es trobaria en la comparació de les posicions polítiques del PSC, PSUC, CDC i ERC en l'elaboració del projecte constitucional; però, finalment, el consens constitucional i la correlació de forces existent conduïren novament a un acord bàsic entre totes les forces catalanistes que culminà en l'Estatut d'Autonomia de 1979, i el catalanisme, a parer seu, guanyà tant el restabliment de la Generalitat republicana com l'exercici institucional de l'autonomia política³⁰.

D'altra banda, per a Caminal, a partir de la consolidació de l'autogovern de Catalunya dins el marc constitucional espanyol es començà a plantejar la diferència entre <<catalanisme federal>> i <<nacionalisme català>>, perquè el <<nacionalisme català>> defensava el dret unilateral de la nació catalana a exercir l'autodeterminació amb l'objectiu de la independència i la constitució d'un Estat propi. En canvi, el <<catalanisme federal>> no posava en qüestió la unitat d'Espanya dins el procés de construcció europea. El <<catalanisme federal>> afirmava la singularitat nacional de Catalunya dins el conjunt de pobles i nacions d'Espanya; i el <<nacionalisme català>> afirmava, en canvi, la independència de Catalunya i la relacionava amb el conjunt del Paísos Catalans. Finalment, Caminal distingeix un tercer catalanisme a més dels dos anteriorment mencionats, que és el <<pujolisme>>, definit per ell com un nacionalisme en les tesis i un autonomisme en les pràctiques, que va tenir un gran èxit especialment en el període d'institucionalització de l'autonomia catalana i desenvolupament de l'Estatut³¹.

³⁰ Caminal, Miquel "Els catalanismes i l'Espanya plurinacional", dins Bilbeny, Norbert i Pes, Àngel (ed), op. cit, p. 143-145.

³¹ Caminal, Miquel "Els catalanismes i l'Espanya plurinacional", dins Bilbeny, Norbert i Pes, Àngel (ed), op. cit, p.145.

1.3 Debat sobre l'origen del catalanisme: origen burgès o origen popular?

Una altra qüestió molt debatuda des del punt de vista historiogràfic ha estat l'origen del catalanisme. La idea d'un origen burgès que la historiografia dels anys seixanta i setanta havia estat defensant³², i que Jordi Solé Tura n'és un dels seus màxims exponents, va canviar radicalment amb Josep Termes i la seva defensa d'un origen popular, que ja prèviament havien defensat altres estudiosos com Fèlix Cucurull o l'històric Josep Narcís Roca i Farreras.

Com molt bé diu Joan Ridao, Pierre Vilar prèviament a Solé Tura ja va defensar als anys seixanta, a la seva coneguda obra *Catalunya dins l'Espanya Moderna*, que la burgesia era plenament responsable del catalanisme, al que considerava, a parer seu, un reflex directe dels seus interessos i preocupacions. La burgesia, que aspirava a disposar d'un Estat, intenta des de bon principi que l'Estat espanyol accepti la seva visió d'un Estat i d'una economia burgesos, però al no aconseguir-ho la burgesia catalana recorre, doncs, al catalanisme en un intent de procurar-se "regionalment" l'Estat que no pot assegurar a Espanya³³. D'altra banda, Vilar considera que el moviment obrer de 1880 a 1917 es troba constantment absent del moviment català, i que les classes mitjanes i camperoles, inorganitzades, hi exerceixen un paper polític subordinat, per aquesta raó veu a la burgesia com a única responsable del catalanisme.

A la dècada dels setanta Jordi Solé Tura va publicar la seva obra *Catalanisme i revolució burgesa* on, mitjançant l'anàlisi de l'obra de Prat de la Riba, va intentar demostrar fins a quin punt aquest catalanisme estava estretament compromès amb els interessos de classe de la burgesia catalana. Solé Tura reforça els arguments de Vilar afirmant, entre altres coses, que fins la Revolució de 1868 la burgesia catalana va creure

³² Termes explica a la seva obra: Termes, Josep, *(Nou)Resum d'Història del catalanisme*. Barcelona: ed. Base, 2009, p. 15, com ja prèviament havia comentat a: Termes, Josep, *col.loqui d'historiadors*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill, 1974, que els darrers temps, les històries del catalanisme, que han augmentat en qualitat i quantitat, tant en els seus aspectes generals com els parcials, s'han vist seguides paral·lelament de l'aparició doctrinària de noves interpretacions i valoracions del catalanisme, amb major fortuna unes que altres. La primera en el temps fou l'intent de classificar el catalanisme, i les lluites nacionals, sota el prisma del marxisme-leninisme (que amagava ja la tercera pota del trident, l'estalinisme) buscant una correlació, exacta, "científica", entre les adscripcions de classe dels moviments i una pretesa evolució de la societat humana, que partint de la patriarcal, passant per l'esclavista, la feudal i la capitalista, havia d'anar, inevitablement al socialisme, amb dictadura dels proletaris, sense propietat privada ni classes. Aquesta interpretació fou la que desenvolupà Jordi Solé Tura.

³³ Ridao, Joan, *Les contradiccions del Catalanisme i altres qüestions del laberint nacional*. Barcelona: ed. L'esfera dels llibres, 2005, p. 46.

en la possibilitat del seu accés directe al poder espanyol, va creure també en la possibilitat d'una transformació burgesa de l'Estat espanyol per les vies acceptades i en el marc de la política espanyola de l'època. La crisi de 1868 li donà a la burgesia industrial catalana una gran oportunitat que havia d'intentar aprofitar-la. La seva pròpia debilitat orgànica i el conflicte de classes sorgit dins les forces revolucionàries li van fer veure que el moviment se li podia anar de les mans i s'uní amb l'oligarquia agrària. D'aquesta unió va sorgir la Restauració. Durant uns anys la burgesia industrial catalana va poder desenvolupar-se sense gaires problemes. Són els anys en què l'anomenat "grup català" marca la pauta econòmica, l'alta burgesia catalana es diferencia de la baixa, etc. Aquesta eufòria va durar fins la crisi de 1886³⁴. Per a Solé Tura, aquesta crisi va demostrar a la burgesia industrial catalana la precarietat del compromís. La qüestió arancelària, el desprestigi total de l'Estat espanyol³⁵ a l'exterior, les dificultats en les colònies i el tancament del camí cap al poder amb la consolidació del caciquisme van fer que la burgesia industrial catalana s'apropés per primera vegada al catalanisme.

La catàstrofe de 1898 precipità els fets i va fer que la burgesia catalana tingués la necessitat de trencar amb un Estat espanyol oligàrquic i impotent i comencés a actuar com a grup de pressió davant la reina regent per acabar aliant-se amb el moviment nacionalista. La burgesia catalana va crear un partit polític d'estructura i mètode modern, la Lliga Regionalista, que començà a movilitzar políticament tot el poble català³⁶. Però aquest partit sorgí en un context de lluita de classes, per aquesta raó el seu projecte polític va xocar de seguida amb una realitat difícil protagonitzada per la classe obrera. D'aquí, doncs, que Solé Tura afirmés que "la historia del nacionalismo catalán, en sus diversas fases, es la historia de una revolución burguesa frustrada"³⁷. Defensa el concepte de "revolució burgesa frustrada" perquè, a parer seu, a Espanya "no se había conseguido implantar plenamente el modo de producción capitalista como modo dominante y, en consecuencia, porque la burguesía industrial y financiera no ejercía la hegemonía dentro del bloque en el poder. Hasta hace poco las estructuras semif feudales en el campo y la pequeña producción han tenido un peso decisivo y han disputado

³⁴ Solé Tura, Jordi, *el catalanismo y la revolución burguesa*. Madrid: ed. Cuadernos para el diálogo, 1970, p. 26-27.

³⁵ Jordi Solé Tura considerava, com Vicens Vives, que el desenvolupament econòmic i polític d'Espanya durant el segle XIX accentuà, en lloc de superar, les diferències estructurals entre una Catalunya industrialitzada i burgesa i la resta d'Espanya agrària.

³⁶ Solé Tura, Jordi, *el catalanismo y la revolución burguesa*, op. cit, p. 28.

³⁷ Solé Tura, Jordi, *el catalanismo y la revolución burguesa*, op. cit, p.14.

victoriosamente el terreno a la gran industria. El tipo de desarrollo de estos últimos años- iniciado, en líneas generales, en la década de los cuarenta- ha modificado la incidencia relativa de cada sector y ha inclinado la balanza en favor del modo de producción capitalista, pero sin suprimir- aunque sí modificar- las viejas estructuras en el campo y sin derrotar decisiva e inapelablemente a la pequeña producción. De ahí el peso todavía grande de los viejos intereses en el bloque dominante y la dificultad- ya vencida en gran parte- de imponer la hegemonía clara del sector identificado con el pleno desarrollo del modo de producción burguesa. Se frustró, pues, una revolución burguesa, pero los problemas con que se enfrentaba han cambiado porque otra revolución burguesa en acto ha dado una solución-capitalista, naturalmente- a una parte de ellos. Y aunque una gran parte siguen sin resolver, el tipo de solución dado a los primeros ha modificado su peso relativo y les sitúa, por lo menos, en otro contexto”³⁸. Per a Solé Tura, el nacionalisme català va néixer i es desenvolupà en un període en què el mode de producció capitalista pugnava per aconseguir el pla hegemònic a l'Estat espanyol sense arribar a aconseguir-ho plenament, i Prat de la Riba era la figura que representava aquesta burgesia.

En canvi, Josep Termes³⁹ afirma de manera clara i contundent que “no serà la burgesia industrial catalana la que creï el catalanisme, mitjançant la Lliga Regionalista, de 1901 i les doctrines de Prat de la Riba, sinó que aquesta classe social el que farà és adaptar-se a la plataforma cultural i política que s’ha establert al llarg del segle XIX pel moviment de les classes populars i dels intel.lectuals orgànics de la nació, trobant en ella l’única plataforma possible per fer política des de Catalunya”⁴⁰. Per a Termes el catalanisme és plural i popular, i el caràcter alternatiu que hi predomina fins a l’inici dels anys setanta del vuit-cents perdurarà amb força. A parer de Termes això és així fins al punt que la història del XIX catalanista la pot centrar el sinuós recorregut a través del

³⁸ Solé Tura, Jordi, *el catalanisme y la revolución burguesa*, op. cit, p. 17.

³⁹ Per a Josep Termes a: Termes, Josep. *(Nou) Resum d’Història del catalanisme*. Barcelona:ed. Base, 2009, p. 16, Jordi Solé Tura “havia bastit el seu llibre ja citat sobre un esquema doctrinal ja conegut, d’origen estalinista i difós a Espanya ja als anys trenta pel mestre d’escola marxista Joaquim Maurín, segons el qual el catalanisme, com tots els moviments d’afirmació nacional, naixia sota una marca burgesa, tindria posteriorment una fase petitburgesa, i passaria, finalment, a l’etapa de predomini proletari que coincidiria amb l’establiment del comunisme. Era de fet, la mateixa evolució per fases històriques que portaria del capitalisme al socialisme. En el benentès que aquesta interpretació no sols forçava i estrafeia els fets sinó que es queia en un ridícul interpretatiu, un contrasentit, que feia que la burgesia catalana en el procés de lluita per la industrialització creava un catalanisme particularista, en articular un “mercat nacional”, paraula màgica, que el justificava, quan, de fet, si els industrials catalans articulaven aquest mercat nacional era l’espanyol, no el català...”.

⁴⁰ Termes, Josep. *Les arrels populars del catalanisme*. Barcelona: Ed. Empúries, 1999, pàg. 55.

qual, en gran part, el món burgès conservador va anar exorcitzant el caràcter popular i revolucionari del catalanisme i va atrevir-se a posar en qüestió o a matisar la totpoderosa línia ascendent que assenyalava la construcció dels Estats nacionals, de les cultures i les llengües oficials i dels mercats nacionals. Aquest pes del món popular, alternatiu i “d’esquerres”, malgrat la seva heterogeneïtat interna, durant el segle XIX el podem distribuir en dos grans períodes: 1) fins el 1874-1876, quan seran definitivament derrotats els moviments federal i carlí; 2) a partir d’aleshores, fins a la constitució del catalanisme polític, entre els anys 1901 i 1906.

El sentiment d’un catalanisme alternatiu, popular i “d’esquerres” va generar crits i cants mobilitzadors en les bullangues urbanes dels anys trenta i quaranta; també es va fer servir per a conscienciar la gent en funció d’interessos econòmics de diferent signe; va estar present en les mobilitzacions en contra de la Ciutadella o per aterrar les muralles de Barcelona, etc. També afirma Termes que es pot considerar que aquest catalanisme d’aspiració popular va disposar d’una intel·lectualitat i d’una premsa, d’un intent de crear un teatre i una poesia popular i uns moviments culturals que s’enfrontaven a l’univers dels poetes conservadors que animaven els Jocs Florals, també va connectar amb iniciatives com *La Jove Catalunya (1869)*, ferment de discussions i definicions de “la qüestió catalana” que acabaria de donar vida a la *Renaixensa (1871)*, etc ⁴¹.

Per a altres estudiosos com Toni Strubell la manca de relleu efectiu a la tradició historiogràfica nacionalista i progressista de Rovira i Virgili, o a un altre nivell de Soldevila, va fer viable que prosperessin hipòtesis com les de Solé Tura qui presentà el nacionalisme català com a burgès, oposat als interessos de les classes populars ⁴². Per tant, com a conclusió es pot considerar, com defensen Félix Cucurull, Josep Termes, Isidre Molas o més recentment Joan Ridaó, que una part de la burgesia catalana es va incorporar, encara que d’una manera tardana, al projecte catalanista. Però cal tenir en compte que, abans de sorgir el 1901 un catalanisme conservador, la Lliga Regionalista, les classes populars catalanes ja havien posat les bases del catalanisme. En paraules de Ridaó, les tendències democràtiques, federalistes i foralistes que van emergir del poble, unides a l’acció cultural d’uns professionals liberals o intel·lectuals, havien convergit,

⁴¹ Termes, Josep, Casassas, Jordi. *El futur del catalanisme*. Barcelona: ed. Proa, 1997, p. 28-29.

⁴² Strubell i Trueta, Toni. *El cansament del catalanisme*. Barcelona: ed. La Campana, 1997, p. 75-76.

configurant un particularisme polivalent, que acollia des del regionalisme autonomista fins al separatisme emocional, passant pel nacionalisme estrictament cultural i historicista, gestat bàsicament des de l'esquerra popular, encara que la vertebració doctrinal no es va establir abans del final de la dècada dels anys vint en els programes dels partits obrers i populars⁴³.

1.4 Sorgiment del catalanisme polític

Respecte al sorgiment del catalanisme polític⁴⁴, Vicens Vives creia que el catalanisme⁴⁵ no va tenir dogmes ni doctrines fins a la generació de 1901 (Lliga Regionalista), és a dir, desembocà en el nacionalisme abans de la crisi de l'Estat espanyol de 1898 i de la fi de segle, concretament amb l'aparició del moviment de la Unió Catalanista el 1892⁴⁶. En canvi, Termes, a diferència de Vicens Vives, considerava que sí hi havia abans de 1898 unes doctrines catalanistes vertebrades. A parer seu, el catalanisme es configura com un nacionalisme policèntric durant la Restauració⁴⁷ i que

⁴³ Ridao, Joan. *Les contradiccions del Catalanisme i altres qüestions del laberint nacional*. Barcelona: ed. L'esfera dels llibres, 2005, p. 53.

⁴⁴ Per a una coneixement més exhaustiu sobre els orígens del catalanisme destaca, entre d'altres, l'obra d'Anguera Pere. *Els precedents del catalanisme. Catalanitat i anticentralisme: 1808-1868*. Barcelona: ed. Empúries, 2000. On estudia amb profunditat els orígens del catalanisme polític analitzant la tesi del doble origen del catalanisme, el carlí i el federal, resseguint els anys que van de la Guerra del Francès a la Revolució de Setembre, quan per primera vegada, en sintonia amb els primers nacionalismes a Europa, és lícit parlar de nacionalisme català d'acord amb el sentit modern del concepte.

⁴⁵ Per a Vicens Vives a: Termes, Josep. *Les arrels populars del catalanisme*. Barcelona: ed. Empúries, 1999, p. 45, el catalanisme durant cent anys s'ha definit per quatre reaccions concretes. Primer el sentiment que Catalunya era formada per una estructura social específica, diversa de la que es manifestava en altres indrets d'Espanya; sentiment de la vigència d'un dret i uns costums propis, d'una parla diferenciada, del record i d'unes institucions de govern autònomes i del testimoni contemporani d'un desvetllament econòmic, social i polític també particular; en segon lloc, que l'estat espanyol que substituï l'Antic Règim, per manca de lligams interns es veia abocat a crisis periòdiques greus; en tercer lloc, que l'estat liberal jacobi era un sistema de govern ineficaç i completament aliè al país real i contrari als seus interessos més íntims i respectables; i en quart lloc, la repugnància del poble català a admetre la corrupció administrativa espanyola.

⁴⁶ Termes, Josep, op. cit, p. 44.

⁴⁷ Termes destaca a: Termes, Josep, op. cit, p. 53, que el catalanisme de la Restauració dibuixa uns models estrangers en els quals identificar-se. Si pels federals del Sexenni la Confederació Suïssa i els Estats Units havien estat els models a seguir, pels catalanistes de la Restauració, Irlanda i el moviment txec eren els nous exemples que calia tenir en compte. Irlanda mostrava la protesta popular, la rebel·lió armada contra el domini britànic; ensenyava també el model del partit irlandès, és a dir, un partit en el qual cabien tots els interessos, totes les tendències, i que es pretén portaveu del país (és el model que seguirà la Lliga Regionalista en els seus primers temps). En el cas del moviment dels txecs en lluita per la seva autonomia, els catalanistes de la Restauració hi aprengueren la possibilitat de fer coexistir autonomisme i monarquia, i també aprengueren dels *Joves txecs* la necessitat de fer política activa com activisme al carrer, política electoral, etc.

Per a altres historiadors com Vicente Cacho a: Cacho Viu, Vicente. *El Nacionalismo catalán como factor de modernización*. Barcelona: Quaderns crema: Publicaciones de la Residencia de Estudiantes, 1998, el catalanisme de la Restauració fou també un regeneracionisme català que rebutjava tot el que fos llatí

hi ha abans una configuració doctrinària nacionalista, que no una praxi política regionalista⁴⁸, que aquesta sí que no es produeix fins al segle XX, després de l'aparició de la Lliga Regionalista⁴⁹.

Per a entendre el sorgiment del catalanisme polític Borja de Riquer parteix d'una consideració que creu bàsica: "el moviment apareix en un context històric en el qual Catalunya no disposa d'institucions de govern pròpies; és a dir, és un moviment que se situa dins la tipologia dels <<nacionalismes sense Estat>>⁵⁰. I això, segons Riquer, portaria a analitzar a fons les relacions entre Catalunya i el règim liberal espanyol centralista dels segles XIX i XX per veure com s'exercia el poder a Catalunya. A partir d'aquí es podria entendre la forma com es construïa el moviment catalanista. D'altra banda, considera que el discurs catalanista era antagònic al discurs del nacionalisme institucional espanyol. De fet, el discurs catalanista, sobretot a l'etapa inicial, posaria èmfasi en el fet que tenia una legitimitat totalment diferent a la del nacionalisme espanyol. La legitimitat del nacionalisme espanyol es trobava, segons Riquer, en la identificació amb l'Estat, i en canvi el discurs i la cultura del catalanisme en la tradició i la pervivència de la identitat que persistia i resistia malgrat l'acció nacionalitzadora i uniformista de l'Estat.

També considerava que el catalanisme era fruit de la més gran modernitat catalana⁵¹. Per a Riquer, el fet nacional a Catalunya havia estat el fruit de la més gran modernitat social, i seria, un agent bàsic per a la modernització de comportaments

perquè trobava el món llatí decadent a diferència dels pobles centreeuropeus i nòrdics que els considerava moderns. D'aquí que busqués com a exemple a seguir tota l'Europa septentrional.

⁴⁸ Per a Termes a: Termes, Josep. *Les arrels populars del catalanisme*. Barcelona: ed. Empúries, 1999, p. 137, al segle XIX, entre 1874 i 1898 es gesta a Catalunya per la força d'intel·lectuals orgànics i pels canvis econòmics, socials i polítics un nacionalisme doctrinari del qual tenim algunes mostres com la de N. Roca i Farreras o Sebastià Farnés. Al produir-se la crisi de 1898 aquest nacionalisme es troba davant la possibilitat de fer política i aleshores és quan Prat de la Riba i alguns dels homes que volen ser representants de la burgesia catalana aigualeixen el nacionalisme i en fan regionalisme perquè creuen que el nacionalisme és massa teòric. Prat i els joves amb ganes de fer política, com Cambó, agafen aquest nacionalisme i l'escapcen, convertint-lo en un regionalisme operatiu, que permet, com fa la Lliga Regionalista, anar a les eleccions, tenir diputats, regidors, treure algun alcalde i anar fent una política operativa pràctica.

⁴⁹ Termes Josep, op. cit, p. 54.

⁵⁰ Riquer i Permanyer, Borja. *Identitats contemporànies: Catalunya i Espanya*. Capellades: Eumo editorial, 2000, p. 218.

⁵¹ Aquesta afirmació també la comparteixen altres historiadors com Josep Termes, Vicente Cacho Viu, Jordi Casassas, Jordi Llorens, Joaquim Coll i Amargós, Josep Pich, entre d'altres. Aquests historiadors entenen el catalanisme com un factor de modernització, a vegades conservador, del qual Prat de la Riba fou el principal codificador.

polítics al segle XX. La creixent imposició de les actituds polítiques catalanistes, que eren el resultat dels elements diferencials, actuaria com a agent o motor del canvi polític, en un sentit modern i progressiu. I això, en primer lloc, perquè el catalanisme reivindicava una administració pública més racional, més propera al ciutadà i més eficaç. Es tractava de demanar no tan sols el control de les institucions de poder local i provincial, sinó també que la gestió d'aquesta fos més eficaç i més sensible a les necessitats i demandes ciutadanes. A més, segons Riquer, el catalanisme fomentava la mobilització política perquè provocava la participació ciutadana i la politització enfront d'un sistema de partits elitista i d'exclusió social. I en conseqüència, el catalanisme també massificava i democratitzava l'acció política, imposant nous tipus de partits: partits d'afiliats i partits de quadres. El catalanisme reivindicava també el vot representatiu, intentant lluitar contra totes les trames caciquils que representaven el sistema establert i, per tant, faria ús de valors democratitzadors. I l'afany de modernitzar la cultura i situar-la dins d'unes pautes similars a les grans cultures d'Europa occidental- la francesa, italiana o britànica- és a dir, aquesta voluntat d'apropament i d'homologació a cultures ciutadanes feia que, en aquesta fase d'expansió del segle XX, el catalanisme difícilment es pogués qualificar de moviment retrògrad o simplement tradicionalista⁵². I aquest caràcter més modern és el que explicava, segons Riquer, la ràpida evolució doctrinal del catalanisme.

Finalment, Riquer va definir el catalanisme com un moviment que passava molt ràpidament del predomini d'elaboracions doctrinals defensives i essencialistes a propostes possibilistes i de nacionalització positiva de Catalunya. I a més, en contrast amb el nacionalisme basc, el catalanisme actuaria molt poc com a moviment de resistència, en termes negatius, sinó que molt aviat generaria propostes d'intervenció constructiva en la vida política espanyola. Propostes de regeneració de reforma i de democratització de tot l'Estat espanyol. El catalanisme era un moviment que, sobretot gràcies a la legitimació democràtica adquirida amb la seva pràctica política, podia enfrontar-se amb èxit a unes forces polítiques anticatalanistes, com eren els partits dinàstics espanyols, escassament representatius. I els partits catalanistes del segle XX, tant els de dretes com els d'esquerres, assolirien molt més prestigi i molta més força

⁵² Riquer i Permanyer, Borja, op. cit, p. 229.

real, perquè eren forces que representaven el ciutadà i els seus vots eren autèntics, no havien estat falsificats, fet que els donava plena legitimitat.

Per a altres historiadors com Lluís Duran el catalanisme, com a moviment deslligat dels Jocs Florals i amb voluntat de crear les seves pròpies estructures i prioritats, neix amb la creació d'una entitat acadèmica i cultural anomenada La Jove Catalunya, a final de la dècada dels seixanta del segle XIX. Aquesta primera expressió del moviment d'afirmació nacional català no vol ni pot tenir expressió política, la seva actuació es centra en l'afirmació catalana. L'inici del patriotisme català, en un moviment que tot just surt a la llum pública, actua en tots els àmbits on creu, però mira amb desdeny l'acció dels partits polítics. La Renaixença definí una doble especialitat: servir Catalunya des de tota mena d'expressió cultural o associativa⁵³.

Albert Balcells, en canvi, considera que fou impossible passar d'un catalanisme pre-polític o pre-nacionalista a la constitució d'organitzacions i a l'adopció d'estratègies que aspiressin a l'autogovern no ja com a una llunyana utopia sinó com a un procés en marxa, mentre Catalunya estava dividida per una guerra civil intermitent en què la resistència carlina era capaç d'oposar-se a la consolidació d'un règim constitucional, mentre les relacions de producció capitalista encara pugnaven per esdevenir dominants, mentre la industrialització no havia configurat i articulat econòmicament i socialment el país, i mentre culturalment les produccions en la llengua pròpia no havien arribat a constituir una literatura capaç d'aspirar a convertir el català en una llengua moderna de cultura. A parer seu, el pas al catalanisme polític es produí quan econòmicament i culturalment Catalunya oferí les bases per defensar i desenvolupar la seva identitat, però també quan el procés de descatalanització començava a ser amenaçador. La possibilitat de la pèrdua del sentiment d'identitat col·lectiva era menys remota a finals del segle XIX que cent anys abans, quan no existia ni una teorització, ni una articulació de les aspiracions d'autogovern per la senzilla raó que aquesta és inseparable de les concepcions de sobirania immanent col·lectiva i d'autodeterminació, les quals van lligades a la liquidació traumàtica del conjunt institucional i social que denominem Antic Règim i a la difusió dels principis liberals primer i democràtics després⁵⁴.

⁵³ X Seminari d'Història, *El catalanisme en el nostre passat nacional*. Solsona, 23 de maig de 2009: Pagès editors, 2010, p. 9.

⁵⁴ VVAA, *el pensament polític català del segle XVIII a mitjan segle XX*. Barcelona: ed. 62, 1988, p. 9.

Per a Balcells, Valentí Almirall fou l'iniciador del catalanisme polític⁵⁵. El fet de no definir encara Catalunya com a <<nació>> o <<nacionalitat>> i d'emprar el terme <<regió>>, no l'homologava a un regionalisme coetani com el de Mañé i Flaquer. Resultava més vàlid considerar el nacionalisme com una modalitat del catalanisme polític que presentar Almirall com a pre-nacionalista o com el "precursor". En realitat, Prat i els fundadors de la Lliga Regionalista el 1901 reduïren el nacionalisme intransigent i extraparlamentari a regionalisme pragmàtic parlamentari, encara que sense renunciar a la teoria nacionalista.

Mentre Valentí Almirall lligava el catalanisme al particularisme liberal i Josep Torras i Bages el lligava al tradicionalisme cristià, Prat de la Riba⁵⁶, en canvi, deslligà teòricament el catalanisme d'un sistema o d'una religió: "No és qüestió de progrés ni de tradició, és qüestió de pàtria", escrigué Prat. Però aquest patriotisme incondicional, per important que sigui en obrir les portes a un nacionalisme pluralista i secularitzat, té en realitat un projecte nacional definit dins uns paràmetres socials i ideològics conservadors. L'essencialisme de la doctrina política nacionalista està en funció del seu conservadorisme, i per això se li enfronten, primer, l'alternativa democràtica catalana nacional i, després, la socialista catalana nacional, des de la variant socialdemòcrata a les variants marxistes-leninistes. En aquest sentit resulta molt útil el terme inventat per

⁵⁵ En canvi, per a Joan Ridaó, a: Ridaó, Joan. *Les contradiccions del catalanisme i altres qüestions del laberint nacional*: Barcelona, ed. l'esfera dels llibres, 2005, p. 41, la primera manifestació política de la consciència de catalanitat és la resposta social al republicanisme federal, un moviment encapçalat per Pi i Margall, que formulava un federalisme en termes d'universalisme i democràcia, en comptes del simple particularisme cultural. Per a Pi i Margall, Espanya és la "nació" i l'autonomia s'ha d'atorgar a les "províncies". Aquest pla federalista, no s'arriba a executar perquè com diu Albert Balcells a: Balcells Albert, *Història del nacionalisme català. Dels orígens al nostre temps*. Barcelona: EADOPC-Generalitat de Catalunya, 1992, p. 43 i seg, la Constitució espanyola no arriba a consagrar el federalisme i, a més, el 1874, l'exèrcit espanyol acaba amb la I República i restaura la Monarquia. Tot i així, el federalisme proporciona el context en què Valentí Almirall intenta aplegar diferents faccions del catalanisme embrionari.

⁵⁶ Per a Termes i Casassas a: Casassas Jordi i Termes Josep, *El futur del catalanisme*. Barcelona: ed. Proa, La Mirada, 1997, p. 27, "... Prat de la Riba va introduir un nou element per a la comprensió del catalanisme. En voler convertir tot el catalanisme vuitcentista en precedent del seu nacionalisme polític que concretava en la Lliga Regionalista (1901), Prat va intentar parlar del recobrament col·lectiu de l'ànima catalana, i amb aquest, de l'assentament de la convicció que eren catalans i que volien ser-ho. Prat va centrar aquest avenç de l'autoconsciència en la successió de dues fases precedents del nacionalisme: la providencialista i, a partir aproximadament de 1860, la fase regionalista. Tot i que mai no ho oblidà del tot, aquesta maduració del conjunt nacional Prat descuidava la consideració de les profundes contradiccions internes que havien afectat la societat catalana durant el vuit cents".

Rovira i Virgili⁵⁷ de «català nacional», per diferenciar-lo del nacionalista doctrinari conservador o del simple regionalista, resignat de fet a la dependència provincial.

Segons Balcells, una realitat sòlida es trobava sota el catalanisme que no sols era capaç en tot moment de generar una dreta i una esquerra sinó de madurar i créixer en la successió de grans corrents de pensament, ja que va néixer amb el romanticisme i l'idealisme, després no sols no s'afeblí sinó que es refermà i radicalitzà amb el realisme positivista i, a continuació, amb el vitalisme modernista, més tard amb el noucentisme classicista i, per últim, amb el populisme democràtic i el marxisme⁵⁸.

Per a altres historiadors com J. B. Culla, entre 1870 i 1900 el catalanisme es dota de tots els elements indispensables per a esdevenir un nacionalisme modern. S'estableix una simbologia i es defineixen una sèrie de referents identitaris col·lectius com l'himne, la commemoració de l'Onze de setembre, etc. Per a Culla, el Memorial de Greuges i les Bases de Manresa oferien les bases per a una doctrina nacionalista, però mancava un partit polític que ho aglutinés⁵⁹.

Finalment, per acabar, tant per a Jordi Casassas com per a Josep Termes a l'etapa contemporània els elements de pertinença esdevenen “problema, confrontació, identificació defensiva, controvèrsia cultural o font de litigi jurídic i institucional”⁶⁰. A parer seu, lligats al moment de consolidació dels nous Estats liberals i d'hegemonia del

⁵⁷ Xavier Ferré i Trill a: Ferré i Trill, Xavier, *de la nació cultural a la nació política. La ideologia nacional d'Antoni Rovira i Virgili*. Catarroja (País Valencià): ed. Afers, 2005, p. 24-25, afirma que Rovira i Virgili emfasitarà la idea de nació política davant la concepció més positivista de Prat de la Riba. El corpus teòric de Rovira i Virgili té un fil conductor constant al seu parer: elabora una doctrina, un sistema ideològic, que parteix com a base fonamental del dret a determinar lliurement l'esdevenidor d'una comunitat nacional. La construcció nacional a través de la voluntat política (represa de la idealitat romàntica) és la categoria clau per mitjà de la qual s'entén l'obra i la trajectòria política de Rovira i Virgili, que determina qualsevol esdevenidor nacional de les nacions. El fet de la voluntat política, com a articulació/legitimació del programa nacionalitzador cultural, és una característica que el distingirà de Prat de la Riba, amb la seva concepció organicista estàtica, de la nació. D'altra banda, a parer seu, això també respon a cert retrobament amb la “Catalunya endins” del mateix Prat, abans que la Lliga s'aboqués al projecte d'Espanya endins, una estratègia formulada des del 1906 sota la idea de l'imperialisme pràctic criticat per Rovira des de la UFNR el qual mostrava escepticisme davant la línia intervencionista/expansionista regeneradora de Prat de la Riba. Dins el projecte de nacionalització de la societat catalana pensava que encara calia treballar en la pròpia construcció nacional en lloc d'estendre un àrea d'influència peninsular.

Finalment, per a Xavier Ferré, Rovira i Virgili és un aclaridor ideològic del nacionalisme català perquè va establir uns paràmetres de formalització de relacions de Catalunya amb les altres nacions de la península més enllà de la via intervencionista que tenia l'estratègia encapçalada per la Lliga Regionalista de Prat de la Riba.

⁵⁸ VVAA, *el pensament polític català del segle XVIII a mitjan segle XX*. Barcelona: ed. 62, 1988, p. 10.

⁵⁹ B. Culla, Joan, *El catalanisme polític dels anys trenta*, dins Termes, Josep, *Les Bases de Manresa de 1892 i els orígens del catalanisme*. Barcelona: EADOP-Generalitat de Catalunya, 1992, p. 71-84.

⁶⁰ Casassas Jordi i Termes Josep. *El futur del catalanisme*. Barcelona: ed. Proa, La Mirada, 1997, p. 24.

capitalisme, la confluència entre el sentiment de pertinença i els principis de la nacionalitat (posats en pràctica per l'onada revolucionària liberal de la darrer part del segle XVIII) esdevindria ben aviat un dels eixos centrals de la dinàmica occidental contemporània. A Catalunya, Prat de la Riba va ésser un atent lector i adaptador de les idees de Renan. El mateix Renan havia fet una cosa semblant, en adaptar a la crisi francesa de 1870-71 les idees polítiques creades pel món universitari alemany ⁶¹.

En definitiva, creuen, com el nord-americà Shaffer, que el segle XVIII català fou un període en què es concretà una consciència nacional difusa, i discrepen de Pierre Vilar en la imatge que té de Catalunya, una Catalunya massa homogènia a l'hora de protagonitzar un creixement econòmic que, en el fons, per a Vilar té connotacions hispàniques i il·lustrades. Termes i Casassas defensen, per tant, la idea de què va caldre l'aparició d'un nou Estat (iniciat despòticament pel comte duc Olivares i que culminà amb Godoy), i de la preexistència d'un sentiment de particularisme concretat en una teoria política molt rica i fins i tot en institucions diferencials, que se sentís progressivament amenaçat, perquè el tradicional sentiment particularista (sobretot així de base local) busqués la connexió amb els problemes del present i esdevingués el precedent immediat del catalanisme resistent contemporani ⁶².

1.5 Trets característics del catalanisme polític al segle XX

Per a l'historiador Lluís Duran des de l'origen hi ha unes constants en la història del catalanisme. Aquestes són: 1) La complexitat de la lluita per l'hegemonia de les diferents expressions i la possibilitat d'aplegar esforços per objectius comuns (Unió Catalanista, Front Nacional, front Únic Catalanista, Solidaritat Catalana...); o sigui, l'estructura de partits confrontada a la idea de Front Nacional Unitari. 2) definició de les relacions amb l'Estat que tenen en comú l'interès per assolir el màxim poder per a Catalunya, sigui en forma autonòmica o en diferents gradacions federals (només puntualment independentistes, en aquell moment). La major part de les seves expressions tenen una proposta per a l'estructura de l'Estat i creuen que la modernització i, consegüentment la millora de representativitat política, durà al reconeixement de la personalitat catalana, fos en una forma d'Estat monàrquica o

⁶¹ Casassas Jordi i Termes Josep, op. cit, p. 24.

⁶² Casassas Jordi i Termes Josep, op. cit, p. 26.

republicana. 3) L'acció pública dels catalanistes té un especial interès a assolir un entorn favorable per a la llengua catalana, que es considera l'expressió més clara de la personalitat nacional. Per això no desenvoluparà només una política de catalanització lingüística de la societat, sinó la formació d'una llengua literària vàlida per a tots els usos, dels més elevats als més populars, a més de modernitzar la cultura catalana com a contrafort i expressió més clara d'una millora ⁶³.

Per a Josep Termes, en canvi, el catalanisme té tres columnes centrals que són els elements de "llarga durada", ja que hi són des del principi fins al final de la seva evolució: primer, l'existència d'una llengua, popular i culta; en segon terme, una transformació industrial, durant decennis única a Espanya, el resultat de la qual és el creixement econòmic i poblacional, la recepció d'immigrants i unes lluites socials modernes, que la singularitzen dins de la vida espanyola; i en tercer i darrer lloc, com a resultat de l'anterior, l'expansió de la ciutat de Barcelona, que esdevé la capital i el motor de Catalunya en tots els camps, de l'econòmic al cultural i artístic, passant pel social i polític⁶⁴. Segons Termes, aquests elements de "llarga durada" veuen unes transformacions temporals- èpoques definides per elements configuradors- que es produeixen unes darrere d'altres, sense que les noves pressuposin la desaparició de les anteriors, sinó que s'hi sumen ⁶⁵.

⁶³ X Seminari d'Història, *El catalanisme en el nostre passat nacional*. Solsona, 23 de maig de 2009: Pagès editors, 2010, p. 9-10.

⁶⁴ Termes, Josep. *(Nou) Resum d'Història del catalanisme*. Barcelona: ed. Base, 2009, p. 9.

⁶⁵ En primer lloc la Renaixença literària, iniciada als anys trenta del segle XIX, amb la recuperació de la llengua catalana escrita, no oral, inicialment a la poesia culta, a la qual segueix el teatre popular, el sàinet costumista, la novel·la historicoromàntica, etc. Seran, per tant, gent culta i lletraferits els protagonistes essencials. En segon lloc, el desenvolupament de moviments populistes que els assumeix amb major grau el poble que no pas les classes altes. Són el carlisme i el republicanisme democràtic i obrerista; tots dos particularistes, de projecció hispànica però de mentalitat catalana, i de reivindicacions anticontralistes, foralista el primer, reclamant "l'antic govern" i federalista el segon, partidari de crear uns Estats de pobles hispànics que pactin lliurement entre ells. Serien les dues cares de Catalunya, la catòlica i tradicional, i la revolucionària i de progrés. Fracassades les seves expectatives, especialment durant el Sexenni Democràtic de 1868 a 1873, s'aniran desintegrant progressivament. En tercer lloc, als anys de la Restauració borbònica iniciada el 1874, el moviment catalanista pren consciència de la necessitat de la política per arribar a l'autogovern, crea grups polítics, es dota d'un conjunt variat de doctrines que exposin el que és i el que vol el catalanisme, i crea una cultura nacional en la que ja apareixen, a part de l'erudició i la recerca, tots els elements que el configuren, com són els referents històrics, els folklòrics, els lingüístics o els religiosos. És una cultura feta en català, diferenciada de l'espanyola oberta a Europa. En quart lloc, arran de la crisi de 1898, el catalanisme entra en política per aconseguir l'autogovern i es bifurca des de l'inici en un catalanisme moderat, possibilista i gradual, accidentalista, i un altre de rupturista, republicà i d'esquerres, que creu que cal destruir la monarquia per enfortir la democràcia, única manera d'arribar a un autèntic i sòlid autogovern. D'una banda, la dreta conservadora; de l'altra l'esquerra del catalanisme. En cinquè lloc, amb la Guerra Europea, el 1914, apareix un esquerranisme nou i complementari de l'anterior, que vol recolzar-se en el vot obrer i, per tant, definir-se com a socialitzant, i creix un minoritari independentisme. L'època culmina als anys trenta del segle XX amb la creació de

D'altra banda, tant Josep Termes com Jordi Casassas⁶⁶ coincideixen en destacar uns elements del catalanisme del segle XIX que han perviscut fins el segle XX. Aquests són: 1) *el sentit historicista*, es tracta de la "justificació per la història", la recerca conscient de contrastar les formes de modernitat amb la referència a la tradició, la inclusió de la identificació historico-nacional en bona part de les iniciatives oficials i institucionals, etc, són elements que tenen acceptació en l'opinió pública. El fet relativament nou és que aquestes formes d'historicisme no es produeixen només com un element reflex de les pràctiques nacionalistes antigues. La gent comença a associar també el conjunt història-tradició amb formes de qualitat, de coherència. Un exemple seria el barcelonisme "maragallista".

2) *El paper central de la reivindicació cultural i lingüística*, durant els llargs anys del franquisme aquesta forma de reivindicació es va viure com a sinònim de la voluntat de permanència com a poble. Aquest és un element interessant, lligat a la lluita

petits partits de classe obrera on, al costat del radicalisme social, hi conviu un sobiranisme catalanista. Amb la seva assumpció per part del món obrer culmina l'evolució del catalanisme, on totes les classes socials, i especialment el poble català, han deixat la seva petjada. Termes, Josep, (*Nou*) *Resum d'Història del catalanisme*, op. cit, p. 9-10.

⁶⁶ Cal destacar que per a Casassas a: Casassas i Ymbert, Jordi, *El temps de la nació. Estudis sobre el problema polític de les identitats*. Barcelona: ed. Proa, 2005, p. 283, el catalanisme, com a cultura política, ha combinat diversos elements. Entre els principals destaca: l'expressió conscient de posseir una identitat diferencial que es va concretant al llarg del temps i que acaba manifestant-se especialment en la reivindicació lingüística; l'existència d'un sentiment col·lectiu, que sovint es viu amb una tensió especial, en contrast amb una realitat poc favorable, fet que ajuda a alimentar una remarcable simbologia nacional; la pervivència continuada d'una acció plural, intersocial i interpolítica, fins i tot quan aquesta acció descansa en el voluntarisme individual i/o col·lectiu; l'existència d'una teorització que cada vegada és més complexa, feta amb relació als grans ideals en circulació a cada època però també amb una voluntat estratègica que pretén explotar al màxim les possibilitats que van apareixent a cada moment; i la voluntat permanent de crear institucions i considerar-les nacionals, cosa que s'explica perquè es consideren de promoció, creixement i modernització propis, fins i tot quan són tingudes com a substitutòries del que no fa i hauria de fer l'estat, o defensives i de resistència, com el baluard que haurà d'impedir el retrocés nacional. Al costat d'això, per a Casassas, una altra característica del catalanisme és la seva permanent voluntat de contrastar-se amb el context internacional. Aquesta permanent voluntat de contrast amb l'exterior es va manifestar amb especial intensitat entre la intel·lectualitat responsable de la formulació de les principals teories i estratègies del catalanisme. Així també, destaca que el catalanisme, des del segle XIX cap als nostres dies ha tingut una presència i una repercussió pública que ha anat molt més enllà del que es podria pressuposar atesa la migradesa del seu potencial polític. És evident que el catalanisme, per la seva mateixa naturalesa, sovint es veu magnificat pels atacs dels seus enemics i contradictors i que socialment i sentimentalment s'estén cada vegada que es produeix una nova onada repressiva governamental, que arriba a sobreviure en la més estricta clandestinitat. Però no és menys cert, al seu parer, que la seva preponderància política, en la història recent s'havia concentrat en uns quants anys que coincideixen, a més, amb períodes realment complexos: entre el 1912 i el 1922 (que inclou el tens període de la Gran Guerra i de la "guerra social" del 1919 al 1921); i entre el 1931 i el 1939 (que inclou l'etapa de suspensió autonòmica posterior al 6 d'octubre de 1934 i els anys excepcionals de la guerra civil). Però, cal destacar que, malgrat la dura i llarga clandestinitat que va haver de patir, el catalanisme va tenir la vitalitat suficient per a convertir-se en un dels grans elements que van centrar el debat polític de la Transició.

contra la dictadura franquista i a la participació en aquesta lluita de la població immigrada. Així, va acabar convertint-se, d'un element aparentment restrictiu, en un vehicle poderós d'integració. A més, a Catalunya és difícil destriar la defensa de la llengua de la defensa de la pròpia democràcia. Constitueix un dels trets més essencials de la història del catalanisme. La gran virtut del cas català és que pugui ser defensada fins i tot per gent de parla materna castellana i en llengua castellana. En aquest sentit, la reivindicació cultural i lingüística es converteix en un dels elements més poderosos sobre els quals es pot fer descansar la voluntat col·lectiva de matisar les formes d'uniformització i despersonalització contemporànies.

3) *La coexistència de tendències polítiques de “dreta” i “d’esquerra”*, es tracta d'una herència del segle XIX que ha perviscut fins als nostres dies. El catalanisme és plural i popular, i l'empremta del caràcter alternatiu que hi predomina fins a l'inici dels anys setanta del vuit-cents perdurarà amb força. Això és així fins al punt que la història del segle XIX catalanista la pot centrar el sinuós recorregut a través del qual, en gran part, el món burgès conservador va anar exorcizant el caràcter popular i revolucionari del catalanisme i va atrevir-se a posar en qüestió o a matisar la totpoderosa línia ascendent que assenyalava la construcció dels Estats nacionals, de les cultures i les llengües oficials i dels mercats nacionals. El sentiment d'un catalanisme alternatiu, popular i “d'esquerres” generà molts crits i cants mobilitzadors en les bullangues urbanes dels anys trenta i quaranta⁶⁷.

4) *L'èmfasi organitzatiu en la societat civil*, el catalanisme es va fer polític amb l'acció d'uns intel·lectuals i professionals liberals joves durant l'etapa de la Restauració (1877-1888), quan es donà l'impuls modern a aquesta institucionalització de la vida catalana. Més tard, aquests catalanistes van fer servir el ventall institucional per a consolidar la seva intervenció pública, catalanista o no. Més endavant encara, la seva

⁶⁷ Cal destacar que, especialment per a Josep Termes, respecte al problema nacional de la segona meitat del segle XIX, les crítiques contra l'Estat les encapçalava la classe popular i no pas la burgesia que es trobava més preocupada per conservar el seu poder. Per tant, per a Termes el catalanisme tenia un origen popular provinent de les classes populars urbanes i camperoles, i no pas burgès. En paraules de Termes, doncs, a: Termes, Josep, *Les arrels populars del catalanisme*. Barcelona: ed. Empúries, 1999, p. 55, “no serà la burgesia industrial catalana la que creï el catalanisme, mitjançant la Lliga Regionalista de 1901 i les doctrines de Prat de la Riba, sinó que aquesta classe social el que farà és adaptar-se a la plataforma cultural i política que s'ha establert al llarg del segle XIX pel moviment de les classes populars i dels intel·lectuals orgànics de la nació, trobant, en ella l'única plataforma possible per fer política des de Catalunya”.

acció política es fonamentà, en gran part, en l'acció cultural catalanitzadora que fomentà encara més la institucionalització parapolítica. Finalment, tots els espais i moments en què el catalanisme es va veure forçat al resistencialisme extraparlamentari potenciaren aquesta tendència.

5) *El paper dirigent de l'elit intel·lectual (literària)*, un fet que inquieta a la comunitat cultural i política catalana un cop acomplerta la primera fase de la transició és la relació entre els intel·lectuals i el catalanisme. L'extrema politització i la institucionalització del corrent ha coincidit en els darrers anys amb la vulgarització de la denominada crisi de les ideologies, i sobretot dels intel·lectuals entesos com la “consciència crítica de la societat”: Cal assenyalar, doncs, el constant retorn als intel·lectuals, artistes, etc, davant cada gran declaració del catalanisme, com una fórmula que aquest té per a ennoblir-se, per a lligar la seva necessitat d'adaptació al present canviant a una herència de passat, a una herència que l'empeny a continuar fent acció cultural catalanitzadora i no solament intervencionisme polític.

6) *El resistencialisme davant l'anticatalanisme espanyol*, aquest és un dels sentiments més actius, persistents i heterogenis que el catalanisme incorpora a la constant actualització del conjunt d'elements que el constitueixen. Aquest resistencialisme no és tan sols, ni fonamentalment victimista, disposa d'un altre element o component més positiu heretat indiscutiblement del passat catalanista. El sentiment anticatalanista a Espanya també té aquesta dualitat: d'una banda, és un complex sentiment de rebuig vers una zona rica i dinàmica; i de l'altra, representa la cobertura del convenciment que Catalunya és moderna, europea i font de renovació espanyola. Des de la darrerïa del segle XIX, el catalanisme polític va sublimar aquesta dialèctica assumint el paper d'agent regenerador del decadentisme peninsular.

7) *El sentit populista interclassista i integrador*, es tracta d'una altra herència del segle XIX en què molta gent va reclamar la necessitat d'aturar la individualització i la despersonalització que forçava l'Estat liberal, i de preservar els patrimonis culturals particulars amenaçats pels intents estatals d'uniformització cultural i lingüística.

I finalment els tres darrers punts que són: 8) *l'antiestatisme*; 9) *la preocupació per la definició d'Espanya*, 10) *el pes de Barcelona a Catalunya*.⁶⁸

Per a altres estudiosos, en canvi, com Miquel Caminal i Jordi Matas el catalanisme ha seguit una evolució durant el segle XX molt sensible als esdeveniments europeus. La doctrina Wilson va tenir efectes immediats amb relació a la reafirmació del dret a l'autodeterminació, com un tret essencial dels dos grans corrents, federalista i nacionalista. La radicalització nacionalista al llarg dels anys vint era l'efecte d'una doble causa: la frustració interior provocada pel cop d'Estat de Primo de Rivera (1923), que clourà l'experiència descentralitzadora de la Mancomunitat (1925), i la influència exterior dels vents nacionalistes que arribaven del centre i l'Est europeu, com a resultat del Tractat de Versalles (1919). Setanta anys més tard, el daltabaix de l'URSS i de Iugoslàvia i els processos nacionalistes que se'n derivarien, reproduiria una atmosfera autodeterminista, alimentada també per l'estancament del procés autonòmic. El catalanisme polític, en tota la seva pluralitat de corrents i partits, ha mantingut al llarg del segle XX i ha manifestat en moments històrics especialment rellevants, com la ruptura republicana de 1931 i la transició democràtica dels anys setanta, el dret nacional de Catalunya a decidir lliurement i amb plena independència del seu destí polític⁶⁹. D'altra banda, al llarg del segle XX, el catalanisme ha perseverat majoritàriament per trobar l'encaix de Catalunya dins d'una Espanya plurinacional, democràtica i federal. En aquest sentit, les constitucions de 1931 i de 1978 han estat vistes com un gran avenç, encara que insuficient. Democràcia i autogovern són dos conceptes indestruïbles en el camí de la resolució dels drets nacionals de Catalunya⁷⁰.

1.6 El catalanisme polític a la Transició

A Catalunya la repressió franquista⁷¹ va ésser molt dura, com diu Termes⁷², no només dirigida a la gent d'esquerra que havia lluitat amb la República sinó també contra

⁶⁸ Casassas Jordi, Termes Josep. *El futur del catalanisme*. Barcelona: ed. Proa, 1999, p. 69.

⁶⁹ Caminal Badia, Miquel, Matas Dalmases Jordi (ed), *El sistema polític de Catalunya*. Barcelona: ed. UB, Tecnos, UAB, 1998, p. 421.

⁷⁰ Caminal Badia, Miquel, Matas Dalmases Jordi (ed), op. cit, p. 422.

⁷¹ Existeix una abundant bibliografia sobre el règim franquista. Sobre el règim franquista a Espanya vegeu, entre d'altres: Tusell, Javier. *Dictadura franquista y democracia, 1939-2004*. Barcelona: Crítica, 2005; Riquer i Permanyer, Borja. *El Franquisme i la Transició democràtica: 1939-1988*. Barcelona: Ed. 62, 1994. Sobre el règim franquista a Catalunya vegeu, entre d'altres: Solé i Sabater, Josep Maria, Villarroja i Font, Joan. *El Franquisme a Catalunya: 1939-1977*. Barcelona: Ed. 62, 2005-2007,

qualsevol signe de catalanitat. Semblava que el catalanisme ja no retornaria mai i que la catalanitat quedaria greument ferida, en espera d'una lenta extinció⁷³. D'altra banda, per a Termes, els catalans a l'exili, tant els catalanistes com els republicans d'esquerra o els anarquistes, havien desenvolupat una tasca ingent de publicitat, de creació d'organismes partidaris, de coalició o unitaris, tot el qual configura un retaule emocionant d'idealisme i de voluntarisme, però d'escassa, per no dir nul·la, efectivitat. El manteniment d'una Generalitat republicana a l'exili, a part del seu valor simbòlic, va servir només perquè el president Tarradellas evités el trencament de la continuïtat institucional i aconseguís, els anys de la Transició, després de la mort del dictador Franco, el restabliment de la institució, fet que suposà la restauració de l'únic dels organismes de l'Espanya republicana. Al parer de Termes l'idealisme de l'exili va servir de poca cosa de cara a la revifalla del catalanisme ja que la represa fou l'obra de la resistència interior, gestada amb dificultats, dolor i sacrificis per una minoria d'activistes que es movien sota les duríssimes condicions imposades per la brutal dictadura franquista⁷⁴. El catalanisme

Marín, Martí a *Història del Franquisme a Catalunya*. Lleida: Eumo Editorial / Pagès Editors, 2006. Per a un coneixement més exhaustiu de la situació de repressió que visqué la cultura catalana sota el franquisme: Vegeu: Samsó, Joan. *La cultura catalana entre la clandestinitat i la represa pública. Barcelona 1939-1951*. Barcelona: l'Abadia de Montserrat, 1994-1995; i Solé i Sabater, Josep Maria, Villarroya, Joan. *Cronologia de la repressió de la llengua i la cultura catalanes 1936-1975*. Barcelona: Curial, 1993.

⁷² Termes, Josep. *(Nou) Resum d'Història del Catalanisme*. Barcelona: ed. Base, 2009, p. 205.

⁷³ De fet, segons Josep Benet a: Benet, Josep. *L'Intent Franquista de Genocidi cultural contra Catalunya*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1995, p. 345, la cultura catalana patí sota el franquisme un genocidi cultural. Destaca l'exemple, entre d'altres, de les sancions per parlar en català en àmbits públics que foren greus i afectaren a: tots els funcionaris de l'Estat, Diputació Provincial i ajuntaments; tots els empleats en els serveis públics; tots els professors i mestres de l'ensenyament públic i de l'ensenyament privat. En el cas dels funcionaris interins, la destitució era immediata. En el cas dels funcionaris de plantilla que es trobessin pendents de depuració, el sol fet d'haver parlat en català en hores de servei equivalia també a la destitució immediata. En el cas dels funcionaris de plantilla ja depurats, es tornava a obrir llur expedient de depuració, i el fet d'haver parlat en català en hores de servei representava un nou càrrec addicional, per al qual s'havia de proposar sanció o agreujar la que hagués estat aplicada i, en ambdós casos, es podia arribar a decretar la destitució del funcionari. En el cas dels mestres i professors de l'ensenyament privat, la sanció a aplicar era la incapacitació per a l'exercici de la seva funció docent. També la premsa, les revistes i els setmanaris estigueren controlades durant tot el règim franquista mitjançant la censura. Amb aquestes accions la dictadura pretenia excloure la llengua catalana de l'àmbit públic reduint-lo a l'àmbit privat fins a fossilitzar-la. Alguns dels factors que afavoriren aquest intent de genocidi cultural foren, entre altres, l'adhesió d'una part de l'alta burgesia de Catalunya al nou règim i l'actitud d'alguns intel·lectuals, convertits també en franquistes, que passaren a utilitzar el castellà.

⁷⁴ Entre 1940-1943 va tornar a Catalunya el primer grup d'intel·lectuals format per: Josep Puig i Cadafalch, Maurici Serrahima, Ferran Soldevila, Carles Riba, entre altres. Amb aquest grup començà, doncs, a sorgir una petita resistència cultural. A Barcelona, per exemple, es van començar a celebrar un nombre reduït de reunions literàries i culturals, sempre des de la més estricta clandestinitat, amb l'objectiu de mantenir viu el sentiment de fidelitat al país, la cultura i la llengua catalana, mitjançant actes com el suport al precari restabliment de l'Institut d'Estudis Catalans i dels Estudis Universitaris Catalans. També cal destacar que en la clandestinitat es van publicar llibres en català, no solament d'autors autòctons sinó també traduccions al català d'autors estrangers. Per a més informació sobre la resistència intel·lectual catalana vegeu, entre d'altres, l'article sorgit recentment de Santacana, Carles. "Catalanisme i

nou, revifat, és obra de la clandestinitat interior, no de l'exili, per això es movia sota coordinades doctrinals, polítiques, religioses i mentals molt diferents del de l'època republicana⁷⁵. A partir de 1962, l'activitat antifranquista del catalanisme va créixer molt. D'aquests anys destaca el sorgiment, un any abans, el 1961, de l'entitat cultural Òmnium Cultural⁷⁶, creat per un grup de mecenes, tot i que no fou legalitzada fins al 1967. Sorgí amb l'objectiu de potenciar l'ús públic del català en l'ensenyament i els mitjans de comunicació, donava peu a campanyes catalanitzadores, etc; en definitiva, preservar i potenciar la llengua i cultura catalana.

Per a Toni Strubell⁷⁷, des del punt de vista historiogràfic, la guerra i el franquisme produïren un traumàtic efecte guillotina en la tradició de la historiografia catalana. L'efecte de la guerra va fer que desapareguessin quasi del tot certes tendències dins la historiografia catalana⁷⁸. Segons Strubell, la guerra marcà un punt d'inflexió en la línia erudita de la preguerra, la de Rovira i Soldevila, que havia fet de coixí ideològic als nous postulats nacionalistes i populars de l'Esquerra i que, segons Barceló, Riquer i Ucelay da Cal havia servit per “crear un passat català capaç d'enfrontar-se al castellà”⁷⁹. Una conseqüència de la derrota fou l'arrelament d'una nova escola d'historiadors,

antifranquisme. La reconstrucció d'una nova identitat catalana democràtica (1939-1960)”, a Casassas, Jordi (coord.) *Les identitats a la Catalunya contemporània*. Barcelona: ed. Galerada, 2009, p. 593. D'altra banda, a partir de 1946 es va anar deixant pas gradualment a l'articulació d'òrgans periòdics com *Ariel*. *Revista de les Arts (1946-1951)*, entre d'altres, que en la línia traçada per *Poesia* retrobà en els valors sorgits del passat la llavor per a la reconstrucció del present i del futur, com assenyala Enric Gallén a: Gallén, Enric. “Sota la bota de Franco: Apunt sobre la cultura clandestina”, a Pagès i Blanch, Pelai (dir), *Franquisme i repressió franquista als Països Catalans, 1939-1975*. València: Universitat de València, 2004, p. 153. Destaca també, entre d'altres, l'obra de Manent, Albert, *el Molí de l'Ombra i dietari polític i retrats 1946-1975*. Barcelona, ed. 62, 1986.

⁷⁵ Termes, Josep, *(Nou) Resum del Catalanisme*. Barcelona: ed. Base, 2009, p. 204.

⁷⁶ Per a més informació sobre Òmnium Cultural vegeu, entre d'altres, les obres següents: Faulí, Josep, *Els primers 40 anys d'Òmnium Cultural*. Barcelona: ed. Proa, 2005; com també del mateix autor Faulí, Josep, *Òmnium Cultural 1961-1981: vint anys de cultura catalana difícil*. Barcelona: edicions Universitat de Barcelona, 1982. Com també l'obra d'Òmnium Cultural, *Òmnium cultural:1961-1986*. Barcelona: Òmnium Cultural, 1986.

⁷⁷ Per a Toni Strubell a: Strubell Toni. *El cansament del catalanisme*. Barcelona: ed. La Campana, 1997, p. 46, “la situació política a la Catalunya de la Transició contrasta clarament amb els processos de lluita desenvolupats a països amb processos nacionalistes semblants com Lituània, Irlanda o Euskadi, on la lluita portada per aconseguir els canvis polítics ha estat *essencialment* nacionalista, i en aquest sentit força més compromesa. A Lituània, per exemple, molta part de lluita contra l'Estat Soviètic va ser de caràcter eminentment nacionalista. Malgrat les semblances inicials, és difícil comparar el nacionalisme unitari capitanejat per Landsbergis amb l'Assemblea de Catalunya, entitat en què el nacionalisme hegemònic hi farà un paper discret i que els partits majoritaris havien ja enterrat molt abans de les eleccions de 1977(...). No és l'alliberament nacional en si- tal com s'entén en aquells altres contextos nacionalitaris-un component decisiu del panorama polític català d'aquest període”.

⁷⁸ Strubell, Toni, *El cansament del catalanisme*. Barcelona: ed. La Campana, 1997, p. 69.

⁷⁹ Strubell, Toni, *El cansament del catalanisme*, op. cit, p. 69.

liderats per Jaume Vicens Vives⁸⁰, que defugirà tota conflictivitat amb el nou règim i tendirà a basar el fet diferencial català en d'altres factors com ara les contradiccions de tipus social i econòmic del país. Per a Strubell, com també apunta Salvador Cardús, l'escola de Vicens Vives, en desenvolupar el mite del pactisme català, ajudarà a legitimar els interessos de la burgesia catalana durant el Franquisme i, de retruc, afavorirà el retrobament d'un marc espanyol per a la història catalana⁸¹.

A mitjan anys cinquanta va anar vertebrant-se un nou catalanisme⁸², principalment de signe catòlic, contrari al de tendència republicana en considerar-lo un dels causants dels desastres de la guerra, que es distancià definitivament de la Lliga pel seu conservadorisme social, i de la qual només acceptava l'obra d'Enric Prat de la Riba. Era un catalanisme que estava entroncat amb la tradició catòlica de Torres i Bages. Era un catalanisme personalista que agrupava diverses institucions cristianes vinculades a l'educació i l'escoltisme, i va prendre el monestir de Montserrat com a punt de referència. L'any 1954 va néixer el CC dirigit per Frederic Roda, el 1955-1957, i per Xavier Muñoz fins a 1962.

Aquest moviment tenia per a objectiu, com bé diu Pelai Pagès, plantejar-se el repte de la reconstrucció del país després de la desfeta de 1939; en varen formar part, entre d'altres, Jordi Pujol, Xavier Muñoz, Jaume Nualart, Antoni Pérez, etc. Es va tractar d'un moviment molt actiu que va estendre de seguida la seva xarxa de contactes per diverses comarques catalanes i que va vincular el seu compromís religiós amb les

⁸⁰ Sobre l'important paper de Vicens Vives en la historiografia catalana vegeu, entre d'altres: Colomer, Josep M. *Espanyolisme i catalanisme. La idea de nació en el pensament polític català (1939-1979)*. Barcelona: ed. L'Avenç 4, Col.lecció Clio, 1984, p. 168-184. Per a Colomer "la renovació historiogràfica iniciada els anys cinquanta, fonamentalment per impuls de Jaume Vicens Vives, va ser, per tant, un factor intel.lectual decisiu per a configurar una nova idea de Catalunya i d'Espanya de penetrant repercussió política en tots els corrents. Fou, d'una banda, una modernització de mètodes i una professionalització del treball historiogràfic en el marc de la Universitat (mentre que els historiadors romàntics catalans havien estat en gran part periodistes i literats que havien exercit d'historiadors). D'altra banda, es tractà d'una renovació intel.lectual moguda també per un impuls polític: el que acompanyà el desplegament d'actituds i moviments antifranquistes un cop passada la postguerra i arribat l'espanyolisme franquista a una situació de continuïsm sense més perspectiva de futur".

⁸¹ Strubell, Toni, *El cansament del catalanisme*, op. cit, p. 70.

⁸² Aquest catalanisme, segons Termes a: Termes Josep. (Nou) Resum del Catalanisme, op. cit, p, 208, es considerava seguidor de les fórmules i valoracions emeses pels *Quaderns d'Exili*, publicats a Mèxic entre 1943 i 1947, i divulgats a Catalunya per l'escriptor Joan Sales i el pedagog Raimon Galí. Amb ells van coincidir activistes formats a l'escola Virtèlia, a la secció universitària de les congregacions marianes dels jesuïtes, i els escoltes catòlics dirigits per mossèn Antoni Batlle, tot amb el suport, subtil i ambivalent, de l'abat de Montserrat, Aureli Escarré.

preocupacions pel futur i el redreçament del país, sense negligir la qüestió social ⁸³. Entre les seves accions destaca, especialment, la campanya contra el director anticatalanista de la Vanguardia Luis Martínez de Galinsoga, que en certa manera havia coordinat un jove Jordi Pujol, i el conegut “Fets del Palau” que va concloure amb la detenció i posterior tortura de Jordi Pujol juntament amb vint persones més, acusat falsament d’èsser el promotor dels fets. L’abat de Montserrat, el Col·legi d’Advocats de Barcelona i unes quatre-centes personalitats de la vida pública catalana van denunciar la detenció i tortura dels detinguts, però no va servir. En el cas de Jordi Pujol, aquest fou jutjat el 13 de juny en un Consell de Guerra Sumaríssim i condemnat a set anys de presó ⁸⁴. L’assimilació per part de molts sectors de gent de cultura i també d’eclesiàstics de les noves idees de la que es creia necessària i inevitable revolució social obrera va donar lloc a la bifurcació del CC en dues tendències: la primera⁸⁵ va substituir el catalanisme nacional per l’obrerisme radical, va rebutjar la confessionalitat catòlica, sense deixar de banda el cristianisme, i anteposava la lluita de classes al patriotisme; la segona, una minoria, amb Jordi Pujol va decidir renunciar a l’estricta acció clandestina per l’opció de *fer país* i de reconstruir la infraestructura cultural i econòmica de Catalunya.

Per a Montserrat Guibernau a les acaballes del franquisme el nacionalisme català va dividir-se en dos grans corrents: l’un va optar per fer servir els canals de participació democràtics acabats de crear, i l’altre va derivar cap a la lluita armada. Aquest darrer integrava, al seu parer, un grup reduït de persones, que estava mal organitzat i mancat d’una estructura estable. Entre 1977 i 1978, van tenir lloc les dues accions terroristes més importants, l’assassinat de l’empresari Bultó i la de l’exalcalde Viola. L’any 1979

⁸³ Pagès i Blanch, Pelai (coord.), Guerra, Franquisme i Transició. País Valencià: ed. El Temps, 2006, p. 234.

⁸⁴ Recentment ha sortit un bon llibre d’investigació periodística que relata de manera exhaustiva i fidedigna, per primera vegada, les tortures i vexacions que va haver de patir Jordi Pujol. El llibre és el següent: Canals, Enric, *Pujol, Catalunya: El Consell de Guerra a Jordi Pujol*. Barcelona: ed. Pòrtic, 2013. Aquesta obra s’hi suma a les ja existents. Crexell, Joan, *Els fets del Palau i el consell de guerra a Jordi Pujol*. Barcelona: ed. La Magrana, 2000; Cirici, Enric, *La Generació dels Fets del Palau: 1951-1968*. el Prat de Llobregat: ed. Rúbrica, 2001; Generalitat de Catalunya, *Commemoració del 40è aniversari dels fets del Palau: Palau de la Música Catalana*. Barcelona: 20 de maig de 2000.

⁸⁵ La primera tendència de CC creà el 1962 un grup polític que dos anys després va prendre el nom de Força Socialista Federal de Catalunya. Paral·lelament, amb gent procedent de la revista catòlica intel·lectual *El Ciervo* i de la Joventut Obrera de Catalunya es va fundar l’Associació Democràtica Popular de Catalunya, el 1959, en què el socialisme era tenyit d’antiimperialisme, de fervor per la revolució cubana castrista i per la lluita dels algerians contra el domini francès, i que anava col·legiada amb el Frente de Liberación Popular (FLP). Es tractava d’un intent de conjuminar cristianisme social i marxisme ortodox de la línia dura

va crear-se Terra Lliure⁸⁶, una organització paramilitar molt petita, que la seva força i recursos, com també la preparació dels seus activistes, eren extremadament limitats. Finalment el grup va dissoldre's, i la majoria dels seus membres van incorporar-se a Esquerra Republicana de Catalunya, un partit que advocava per la creació d'una república independent, assolida a través de mitjans pacífics⁸⁷.

D'altra banda, el sorgiment de l'Assemblea de Catalunya⁸⁸ els anys setanta suposà una nova forma de participació política que assumí el protagonisme de l'oposició al franquisme a Catalunya convertint-se en el motor de la lluita del poble català per la via de la ruptura democràtica, i defensà, a través dels seus punts, l'exercici del poble català a la seva autodeterminació i l'accés del poble al poder tant econòmic com polític. A la meitat dels anys setanta els partits polítics començaren a prendre

⁸⁶ Per a Joan Nogué a: Nogué Joan, *els Nacionalismes i el Territori*. Barcelona: ed. Llamp, 1991, p. 45, la noció de <<territori nacional>> és la base de tot nacionalisme. Fins i tot la mateixa autodenominació de molts moviments nacionalistes porta implícita aquesta gran càrrega d'ideologia territorial: "Moviment de Defensa de la Terra"(MDT), "Terra Lliure", "Euskadi ta Askatasuna" (ETA), entre molts d'altres. Els moviments nacionalistes expressen les seves reivindicacions en termes territorials, fins i tot en el cas dels nacionalistes anticolonials, una de les principals formes de nacionalisme, almenys pel que fa a l'enorme impacte que han tingut en la conformació del mapa polític contemporani. Per a Nogué, els nacionalismes són, en gran mesura, una forma d'ideologia territorial. Les nacions reivindicades pels nacionalistes no només estan "localitzades" en l'espai i, fins a cert punt, influenciades per aquesta localització geogràfica, sinó que, a diferència d'altres fenòmens socials, els nacionalismes reclamen explícitament determinats territoris, que passen a formar part de la pròpia identitat i dels quals emfasitzen la suposada particularitat, excepcionalitat i historicitat. Per a Nogué un dels trets més característics de la ideologia i del moviment nacionalistes és la seva habilitat per redefinir l'espai, polititzant-lo i tractant-lo com a un territori històric i distintiu. D'altra banda, respecte a les fronteres, Nogué fa una comparació entre el nacionalisme català i basc i distingeix dues actituds: una de caràcter maximalista i l'altra de caira possibilista. En el cas català aquesta actitud es traduiria en la plena acceptació dels límits geogràfics que la Constitució de 1978 otorgava a la comunitat autònoma catalana, tot i que això no implica que a efectes culturals i lingüístics no es reconegui la pertinença a un àmbit geogràfic més ampli que l'assignat per llei. Amb tot, cap dels partits que participaren en el procés de transició política, tampoc els nacionalistes, feren d'aquest tema un camp de batalla. No és el cas d'Euskadi, on la no inclusió de Navarra en la comunitat autònoma basca ha representat una font contínua de problemes i tensions. L'actitud de caràcter maximalista es materialitza, en l'àmbit català, en la reivindicació dels Països Catalans com a una nació que englobaria la Catalunya Nord, el Principat de Catalunya, les Illes Balears i Pitiuses i el País Valencià. Les afinitats de tipus cultural, lingüístic i històric en justificarien la unitat política. (pàg. 55)

També altres estudiosos destaquen la importància del territori en el nacionalisme com per exemple Vicent Partal a "Els distints models de nacionalisme a Europa" dins Termes Josep i Casassas Jordi (dirs.), Equip CETC, *El nacionalisme com a ideologia*. Barcelona: ed. Proa, 1995, p. 30-31, qui afirma, entre altres coses, que a Europa el nacionalisme només s'entén si és lligat a un territori i, de fet, sembla més important el territori que la mateixa població, sobretot a l'Occident. Al seu parer, l'obsessió per la terra en la història és ben sovint un tret fonamental. De la terra, se'n parla gairebé sempre en un sentit quasi maternal. La terra és qui fixa l'existència de la nació i la protegeix rere la seva natura. D'altra banda, destaca que un dels elements que afecta la terra, la geografia, prové de l'arbitrarietat de les divisions estatals.

⁸⁷ Guibernau, Montserrat, *Nacions sense Estat. Nacionalisme i diversitat en l'era global*. Barcelona: ed. Fundació Ramón Trias Fargas, ed. Columna, 1999, p. 230.

⁸⁸ Dues obres que il·lustren molt bé tot el procés de l'Assemblea de Catalunya és la de Colomer, Josep, M^a, *Assemblea de Catalunya*. Barcelona: L'Avenç, 1976; i Batista, A i Playà J, *La gran conspiració. Crònica de l'Assemblea de Catalunya*. Barcelona: ed. Empúries, 1991.

protagonisme en detriment de l'Assemblea de Catalunya. I el desembre de 1975 es constituí el Consell de Forces Polítiques de Catalunya⁸⁹ com a ampliació i actualització de la Comissió Coordinadora de les Forces Polítiques de Catalunya. Amb la mort de Franco però, segons Ramon Usall, una nova figura pretenia atorgar-se la representativitat del poble català: el president a l'exili, Josep Tarradellas, que havia actuat cautelosament durant molts anys i que començà a prendre protagonisme quan adreçà el seu missatge al poble català on es presentava com a l'únic interlocutor vàlid amb l'Estat espanyol i afirmava que aquesta funció només podia encarnar-la la Generalitat de Catalunya.⁹⁰

⁸⁹ Respecte a aquest Consell, Carme Molinero i Pere Ysàs a *Els anys del PSUC. El partit de l'antifranquisme (1956-1981)*. Barcelona: ed. Avenç, 2010, p. 193, destacaren les característiques següents: 1) la major part de partits integrats en el Consell eren grups petits, amb una militància escassa o fins i tot minúscula i amb poca presència en els moviments socials, però al si de l'organisme gaudien del mateix pes que les organitzacions polítiques més potents i singularment que el PSUC; 2) Algunes d'aquestes forces s'havien mostrar receloses amb l'Assamblea de Catalunya, EDC per exemple ni tan sols en formava part, i algunes l'havien considerat una plataforma hegemnitzada pels comunistes i "seus companys de viatge" i propensa a posicions que podien resultar massa radicals, i per alguns, poc catalanistes. Tot i això, el Consell reconeixia el paper de l'Assemblea de Catalunya com a plataforma d'àmplia unitat i mobilització popular"; 3) Alguns grups volien atorgar un paper important al president de la Generalitat a l'exili, fins i tot perquè Tarradellas podia ser un punt de suport que compensés la seva feblesa política i limités el protagonisme de l'esquerra i especialment del PSUC. Aquesta posició no era compartida per les formacions, especialment el PSUC, que consideraven que les decisions corresponien a les forces polítiques i als organismes unitaris de l'oposició.

I tot i que el document programàtic del Consell deia que urgia a "les plataformes unitàries i les forces polítiques de tots els pobles de l'Estat espanyol a accelerar el camí vers una àmplia entesa democràtica", les relacions de l'oposició catalana amb el conjunt de l'oposició espanyola eren objecte de notable discrepància. De fet, al si del Consell, Carme Molinero i Pere Ysàs a op. cit, pàg, 201 destacaren una sèrie de diferències en relació a la política unitària espanyola, que eren les següents: 1) El partit de Reagrupament Socialista i Democràtic, dirigit per Josep Pallach, criticà la declaració de Coordinació Democràtica amb l'argument que era un retrocés en relació a la posició de la Plataforma de Convergència Democràtica sobre les nacionalitats, argument que *Treball* considerà que no tenia ni cap ni peus; 2) els dies 10 i 11 d'abril, el Consell es va reunir a París amb Josep Tarradellas i, segons Gregorio López Raimundo i Jordi Solé Tura, del PSUC, el punt de més discussió fou l'actitud que calia adoptar davant la creació de Coordinació Democràtica, i el criteri que va prevaldre fou el de propiciar la negociació i el pacte amb els organismes de coordinació democràtica del conjunt de l'Estat, per tal d'enfortir la unitat. Finalment el Consell celebrà la formació de CD. El 21 de maig, de la reunió entre la Comissió Executiva de CD i el secretariat de la Comissió Permanent de l'Assemblea de Catalunya, en sortí una declaració que reafirmava el programa bàsic rupturista i assumia els plantejaments i reivindicacions de la nacionalitat catalana que es concretarien en el restabliment provisional dels principis i institucions configurats en l'Estatut d'Autonomia del 1932, i en la constitució d'un govern provisional de la Generalitat de Catalunya des del moment que es produís la ruptura democràtica. El mateix dia també es reuní amb el Consell i, tot i que Jordi Pujol i Heribert Barrera manifestaren certes reticències, aquestes foren superades amb la inclusió al comunicat conjunt d'una nota del Consell on s'afirmava que el diàleg amb CD "es configurava en el marc dels acords del Consell amb el president de la Generalitat presos el mes d'abril d'enguany".

⁹⁰ Usall, Ramon, *L'esquerra independentista catalana i la Transició espanyola*", dins VV.AA, *De l'esperança al desencís. La Transició als Països catalans*. Lleida: ed. El Jonc, 2006, p. 167.

Per a Segura, com per a Borja de Riquer i Joan B. Culla, tant la Diada de 1976 com les altres mobilitzacions⁹¹, que demostraren d'una manera massiva la voluntat democràtica i nacional del poble de Catalunya, afavoriren que el Consell, el president de la Generalitat a l'exili Josep Tarradellas i els partits poguessin tenir la capacitat negociadora amb el nou govern espanyol d'Adolfo Suárez que va permetre el 1977 desbloquejar el camí cap a un període constituent a nivell d'Estat i cap al restabliment de la Generalitat de Catalunya⁹².

⁹¹ Per a Antoni Segura a: Aracil Rafael, Segura Antoni (ed), *Memòria de la Transició a Espanya i a Catalunya*. Barcelona: ed. UB, 2000, p. 34, l'èxit de les manifestacions de febrer sota el crit de "Llibertat, Amnistia i Estatut d'Autonomia" demostraren que la Transició ja havia començat i ja no faria marxa enrere perquè els ciutadans de tots els orígens i condicions s'havien apoderat del carrer amb ganes de conduir el seu futur.

⁹² Aracil Rafael, Segura Antoni, op. cit, p. 38

CAPÍTOL SEGON

ELS PARTITS POLÍTICS CATALANS A LA CATALUNYA PRE-AUTONÒMICA (1976-1979)

2.1 Debat historiogràfic del context històric-polític de la Catalunya pre-autonòmica: la Transició política.

El 20 de novembre de 1975 morí el dictador Francisco Franco i prengué protagonisme el període conegut com a “Transició democràtica”⁹³. La Transició fou un període difícil que, tot i que fou eminentment polític, influïren en ell altres factors tant

⁹³ Ángel Rodríguez Díaz en: Rodríguez Díaz, Ángel. *Transición Política y consolidación constitucional de los partidos políticos*. Madrid: centro de estudios constitucionales, 1989, p. 35, reconeix també el període de pre-transició, fent, per tant, una distinció entre el període esmentat i la Transició espanyola. Rodríguez diu de la pre-transició espanyola que “vendría así definida por una serie de procesos ocurridos bajo el franquismo, que incluyen la propia institucionalización política del régimen, el despegue económico que aparece a partir de los años sesenta, sus corolarios de industrialización y urbanización y las consecuencias que todo ello comporta para la estructura social del país. Así, por ejemplo, la industrialización origina un nuevo sindicalismo horizontal, al margen del oficial, ofreciendo un campo propicio para la actuación clandestina de algunos partidos de la oposición al régimen; el desarrollo económico acaba con el consenso en el seno de la clase dirigente, siendo necesario el reclutamiento de tecnócratas que administren la nueva situación; y la concentración urbana contribuye a fortalecer la presencia de una nueva cultura política opuesta al régimen. Este es, en una primera aproximación, el “contexto” de la transición política española. Este sería, por lo tanto el sentido de establecer una separación entre una etapa de pretransición y otra de transición política propiamente dicha. La distinción se fundamenta así, en algo más que en una mera sucesión cronológica. Tiene también sus implicaciones metodológicas: durante el proceso de pretransición se deben estudiar los cambios estructurales-o, si se quiere, los factores de modernización- que inciden sobre una sociedad bajo un régimen autoritario incluyendo el propio asentamiento y la evolución institucional del régimen. Todo ello forma el contexto en cuyo seno el cambio político tendrá lugar. Llegado el momento de éste, es necesario considerar también, y ahora de forma principal, los factores políticos que entonces aparecen y que actúan en el marco contextual previamente definido. Es decir, es necesario acudir a la “política de Transición”, p. 34. Per tant, Rodríguez veu el canvi d’un règim autoritari a un altre democràtic “como un camino complejo que incluye los momentos de *pretransición*, *transición* y *consolidación*. Hablamos de estos tres procesos en virtud, no sólo de la concatenación cronológica que existe entre ellos (aunque transición y consolidación a veces puedan solaparse), sino, fundamentalmente, en virtud de las diferencias esenciales que cada uno de ellos presenta con respecto a los otros dos, lo que obliga a acercarse a su estudio desde una perspectiva diferente en cada caso. Sabemos ya que, a diferencia del proceso de pretransición, durante el momento de la transición cobran toda su importancia los factores políticos. Ahora, a diferencia del momento anterior, se produce una decisión deliberada por parte de los diversos actores del sistema político en el sentido de aceptar la existencia de cierto pluralismo político dentro de la sociedad y de institucionalizar algunos aspectos básicos del procedimiento democrático”.

de caràcter internacional⁹⁴ com els que s'explicaran a continuació, com de caràcter intern, entre els que es trobaven les profundes transformacions socioeconòmiques i culturals que s'estaven produïnt en una època de creixent conflictivitat social i laboral, sobretot des de 1975 fins mitjans de 1977. Tot i que tampoc es pot afirmar amb rotunditat si la influència dels moviments socials fou determinant en el procés de Transició. De fet, Pere Ysàs⁹⁵ afirma que una part de la historiografia ha considerat excessiu el paper que en algunes interpretacions se li ha donat a la conflictivitat social i a l'oposició a la dictadura, i a vegades ha arribat a argumentar-ho dient que una bona part dels treballadors espanyols no van participar mai en una vaga o en qualsevol forma de protesta obrera, i els que realment ho van fer fou per motivacions econòmiques o laborals; i que en moltes zones del país no varen existir grups antifranquistes organitzats. Però per a Ysàs, aquests arguments ignoren que per a valorar el paper de la conflictivitat social i de l'oposició política en un règim polític determinat és necessari considerar la seva naturalesa. D'altra banda, per a Pere Ysàs i Carme Molinero ni la conflictivitat laboral ni l'acció dels grups obrers antifranquistes aconseguiren enfonsar la dictadura, però contribuïren decisivament a erosionar-la tan profundament que, en 1975 les temptatives continuïstes resultaren inviables i cap a l'any 1976 la forta pressió dels treballadors contribuï a la instauració del règim democràtic a Espanya.

Per a Manuel Pérez Ledesma⁹⁶ acceptar el paper protagonista de les forces socials en la Transició no significa reduir aquestes forces a les organitzacions obreres ni limitar la protesta a les accions impulsades per elles, perquè en realitat existia una gran diversitat tant en les formes d'acció col·lectiva com dels seus participants, com per exemple els moviments veïnals, les assemblees estudiantils, moviments feministes, concentracions a les esglésies, manifestos d'intel·lectuals, etc.

Respecte al context internacional, la Transició va tenir lloc en un context marcat per la crisi econòmica produïda per la pujada del preu del petroli el 1973 que provocà la

⁹⁴ Respecte a la influència internacional en el procés de Transició espanyola destaca l'obra: Martín García, Óscar José, Ortiz Heras, Manuel (coords.) *Claves Internacionales en la Transición española*. Madrid: ed. los libros de la Catarata, 2010.

⁹⁵ Ysàs, Pere, "La crisis de la dictadura franquista", dins Molinero Carme (ed). *La Transición treinta años después. De la dictadura a la instauración y consolidación de la democracia*". Barcelona: ed. Península, 2006, p. 31.

⁹⁶ Pérez Ledesma, Manuel, "Nuevos"y "Viejos" movimientos sociales", dins Molinero Carme (ed), op.cit, p. 127. És un article molt interessant on l'autor analitza els diferents moviments socials i la seva influència al llarg de la Transició.

desestabilització del Mediterrani oriental. A més, aquest mateix any esclatà la guerra àrab-israelí del Yom Kipur i el cop d'Estat de Pinochet a Xile. L'abril de 1974 va caure el règim autoritari de Portugal, obrint-se la possibilitat que elements pro-soviètics governaren un país de la OTAN. Poc després, el Mediterrani oriental va viure el conflicte entre Grècia i Turquia per la disputa xipriota, que portaria la caiguda de la junta militar grega. Finalment, els primers anys setanta visqueren l'increment del pes electoral dels comunistes italians i francesos, fins al punt que molts van creure imminent la seva pujada al poder. Segons Charles T. Powell, la pertinença d'Espanya al bloc occidental i les seves relacions amb els EEUU eren uns fets internacionalment reconeguts ja des d'una mica abans de la mort de Franco. Espanya era una peça d'una certa importància en el tauler geo-estratègic occidental, i podia actuar de plataforma de subministre i replegament en el cas de produir-se una agressió soviètica a Europa central. Al mateix temps, des de les seves costes es podia controlar l'accés al Mediterrani occidental, lloc d'operacions decisiu en qualsevol conflicte de gran abast. Espanya ocupava una situació perifèrica en relació amb el centre de gravetat europeu, però el seu futur era important tant per a l'OTAN com per a la CE, per compartir fronteres amb els seus països membres⁹⁷.

Per als EEUU, doncs, l'objectiu prioritari en relació a Espanya era evitar que la mort de Franco es traduís en una alteració substancial de l'equilibri de forces a favor de la URSS. Això requeria garantir la permanència de les seves bases militars en territori espanyol, i a ésser possible, obtenir l'ingrés d'Espanya a l'OTAN, cosa que s'oposaven diversos governs europeus degut a la naturalesa no democràtica del règim franquista. Mentre que EEUU era partidària d'un canvi de règim si això portava a la plena i definitiva incorporació d'Espanya al bloc occidental, l'URSS, en canvi, era partidària d'un canvi de règim a Espanya en la mesura que això suposés una modificació favorable en l'equilibri global de les forces. Sobretot, segons T. Powell, l'URSS desitjava evitar que la mort de Franco permetés una major contribució espanyola a la defensa occidental. No era partidària de la implantació d'una democràcia de tipus occidental perquè podia portar a l'ingrés d'Espanya tant a l'OTAN com a la CE, i això suposava per als soviètics un increment de la influència dels EEUU a Europa occidental⁹⁸. La

⁹⁷ T. Powell, Charles, "La dimensión exterior de la transición española", Afers internacionals, núm. 26, Fundació CIDOB, pàg. 39

⁹⁸ Ibid, pàg. 44.

postura dels governs europeus davant el règim de Franco fou contundent. Començaren a intervenir de forma sistemàtica des de principis dels anys setanta donant suport als dirigents de l'oposició democràtica, amenaçant al règim amb l'escàndol internacional. En ocasions la pressió exterior aconseguí els seus objectius, unes altres fracassà com en el cas de no haver pogut evitar les execucions de setembre de 1975. L'actitud de les democràcies europees davant el problema espanyol trobà la seva màxima expressió en la Comunitat Europea i en el Consell d'Europa, les dues úniques institucions governamentals internacionals que es negaven a acceptar com a membres a Estats no democràtics. El desig, per tant, d'integrar-se a la CE feu que les elits polítiques espanyoles tant reformistes com de l'oposició, fessin tot el possible per a instaurar un futur democràtic basant-se en els mecanismes institucionals i comportaments públics observats en les democràcies europees veïnes⁹⁹.

El període de la Transició espanyola ha generat un intens debat historiogràfic entorn a la seva data d'inici i de finalització per la dificultat de delimitar-lo cronològicament. La Transició espanyola ha estat dividida per alguns estudiosos com Mario Caciagli en dues etapes¹⁰⁰: 1) "Transició institucional", que aniria del 30 de novembre de 1975, data de proclamació del rei Joan Carles I, fins el 29 de desembre de 1978, entrada en vigor de la Constitució; 2) "Transició política", que aniria del 3 de juliol de 1976, data de nomenament d'Adolfo Suárez com a president del Govern, fins el 28 d'octubre de 1982, primera victòria electoral dels socialistes. També hi ha estudiosos que han distingit dins el període una etapa coneguda com a "Transició econòmica", que aniria de 1973 fins el 1986, any de la integració espanyola en la Comunitat Europea. Però per a José María Marín Arce¹⁰¹ és discutible aplicar el terme "Transició" a l'economia ja que seria més correcte parlar de les polítiques econòmiques desenvolupades pels successius governs i de com aquests governs afrontaren les situacions de crisi. A més, Marín Arce reconeix que el canvi polític afectava al

⁹⁹ A La Vanguardia del dimarts 13 de febrer de 1976, p. 3, es pot veure clarament aquest desig del govern espanyol d'integrar Espanya a la CE mitjançant la publicació de les declaracions del ministre de comerç Leopoldo Calvo Sotelo a la Càmera de Comerç de Barcelona. Principalment deia el següent: " Nuestro objetivo es la adhesión de pleno derecho a la comunidad europea" "España no es todavía una democracia, pero va serlo en un plazo corto y determinado" "El Gobierno tiene el propósito de reformar nuestro modelo económico que debe plantearse pronto"

¹⁰⁰ Cotarelo Ramon (coord). *Transición política y consolidación democrática. España (1975-1986)*. Madrid: CIS, 1992, p. 16.

¹⁰¹ Marín Arce, José María, *Condicionantes económicos y sociales de la Transición*, dins Molinero Carme (ed), *La Transición, treinta años después. De la dictadura a la instauración y consolidación de la democracia*. Barcelona: ed. Península, 2006, p. 83.

desenvolupament d'aquestes polítiques econòmiques perquè amb la instauració de la democràcia, per exemple, fou possible la legitimació de la política econòmica, la negociació col·lectiva en un clima de llibertat sindical, l'acord per a dissenyar polítiques anticrisi i també la posada en marxa d'una reforma fiscal que es convertí en una de les peces bàsiques del nou Estat democràtic.

Respecte al seu abast cronològic, hi ha historiadors que consideren que aquest període va començar abans de la mort de Franco com és el cas de Carme Molinero i Pere Ysàs¹⁰² que afirmen que aquest període va començar abans de la mort de Franco perquè no podia ésser considerat un període diferent de l'època franquista ja que, tal i com indica el seu significat, fou una etapa de canvi en què el règim va estar present, encara que en procés de desmantellament perquè estava tocat de mort abans de la mort del dictador¹⁰³, i anava paral·lel a la configuració i consolidació de la democràcia parlamentària. De la mateixa opinió és Joan B. Culla¹⁰⁴ que defensa que la Transició va començar al juliol de 1959 perquè, a parer seu, en aquella data es va promulgar el *Plan de Estabilización* que marcà clarament la frontissa, la línia divisòria entre les dues grans meitats del període dictatorial: entre el primer franquisme, un règim que, tot i havien passat vint anys des del final de la guerra civil encara es podia considerar en cert sentit “de postguerra”, i el segon i darrer franquisme, el franquisme del creixement i de la

¹⁰² Molinero Carme (ed), *Treinta años después. La Transición revisada*, dins Molinero, Carme (ed), *La Transición treinta años después. De la dictadura a la instauración y consolidación de la democracia*. Barcelona: ed. Península, 2006, p. 11.

¹⁰³ Per a Ysàs el règim no tan sols no havia estat capaç d'adaptar-se a les profundes transformacions socioeconòmiques i culturals que s'havien produït en el context internacional durant els primers anys setanta sinó que, a més, no havia estat capaç de respondre davant l'atac de nuclis antifranquistes que estaven començant a connectar amb èxit amb àmplies i influents capes socials. Aquests factors, segons Ysàs, afavoriren l'aparició d'una greu crisi dins el règim provocant el seu irreversible debilitament. Jaume Sobrequés a: Sobrequés i Callicó, Jaume, *La fi del silenci. La recuperació de la Generalitat i el retorn de Tarradellas*. Barcelona: ed. Base, 2002, p. 17, afegeix altres factors que condicionaren la no supervivència del franquisme als ja mencionats per Pere Ysàs. Aquests són: a) l'existència d'una burgesia, especialment industrial, interessada en l'establiment d'un règim polític més democràtic, homologable amb els dels altres Estats de l'Europa occidental, que li permetés continuar mantenint l'hegemonia social, econòmica i política, i que evités la radicalització sindical; b) la conveniència del gran capitalisme internacional d'una eliminació controlada de les dictadures del sud d'Europa (fi de la dictadura dels coronels a Grècia el 1974) que evités el risc de processos polítics d'esquerres com la “revolució dels clavells” a Portugal (abril 1974); c) la necessitat del moviment obrer, i dels moviments populars en general, d'acabar amb la dictadura per tal de poder defensar millor els seus interessos; i d) la forta embranzida dels moviments nacionalistes (especialment a Catalunya i al País Basc), disposats a posar fi a l'Estat centralista.

¹⁰⁴ B. Culla, Joan, *La Transició i Catalunya, una visió interpretativa*, Papers de la Fundació Ramon Trias Fargas, n°5, Barcelona, Desembre 2002, p. 5.

modernització. Així com també Josep Fontana¹⁰⁵ afirma que la Transició va començar amb l'assassinat de Carrero Blanco. Fontana divideix el període en dues fases: la primera que va de desembre de 1973 a novembre de 1975 (és a dir, de la mort de Carrero a la mort de Franco); la segona, que va de novembre de 1975 a les eleccions de 1977. Per a Fontana, la iniciativa essencial de la Transició venia dels mateixos polítics del Franquisme que eren els que en fixaven les condicions. I també Bernat Muniesa¹⁰⁶ que considera que aquest període començà el 1969 al produir-se la designació oficial del príncep Joan Carles de Borbó com a successor de Franco”.

Hi han altres estudiosos com l'historiador Pelai Pagès¹⁰⁷, per exemple, que veuen més cap al juliol de 1976 l'aparició dels passos més importants cap a la democràcia. Segons Pagès, ja durant el mateix mes de juliol es van portar a terme alguns gestos significatius com l'anunci de futures eleccions generals, que se celebrarien abans del 30 de juny de 1977, o l'aprovació d'un decret llei d'amnistia que, de totes maneres, no va ésser gaire ben rebut per l'oposició perquè no incloïa els delictes de sang.

A l'hora de definir el període de la Transició espanyola també existeix un debat historiogràfic. Per exemple, per a alguns estudiosos com Antonia Jarne la Transició fou un període orientat cap a la transacció¹⁰⁸. En paraules de Jarne, “es tractava que la

¹⁰⁵ Fontana, Josep, *Del franquisme a la monarquia. Continuisme polític i consolidació de la reforma*, dins VVAA, *De l'esperança al desencís. La Transició als Països Catalans*. Lleida: ed. El Jonc, 2006, p. 158.

¹⁰⁶ Muniesa, Bernat, *La Transició: la legitimació de la dictadura franquista*, dins VVAA, op. cit, p 67.

¹⁰⁷ Pagès i Blanch, Pelai (dir.), *La transició democràtica als Països Catalans. Història i Memòria*. Sueca: ed. PUV, 2005, p.21

¹⁰⁸ Respecte al model de “transició via transacció”, Ángel Rodríguez Díaz a: Rodríguez Díaz, Ángel. *Transición Política y consolidación constitucional de los partidos políticos*. Madrid: centro de estudios constitucionales, 1989, p. 54-57, el defineix com un model de transició dels més estables, però també difícil d'aconseguir “por su relativo bajo nivel de violencia política y porque implican algunos costes de tipo político, económico y social ...” Rodríguez també afirma que “no hay que confundir una transición vía transacción con una transición pacífica o con una transición pactada entre los diversos actores políticos presentes. Aquéllas (las pacíficas), son relativamente frecuentes, (ver López Pintor, 1982:49), mientras que la transición vía transacción se caracteriza precisamente por su excepcionalidad (ver Share-Mainwaring 1986:92). Y los pactos entre las diversas élites están, asimismo, presentes en la mayoría de los casos contemporáneos de transiciones a la democracia (ver Schmitter, 1984:365). En definitiva, una transición vía transacción exige al menos cinco condiciones esenciales: 1) que el régimen autoritario esté firmamente establecido y goce de amplios apoyos; 2) que sea capaz de controlar las amenazas percibidas como subversivas; 3) que la oposición acepte algunas de las limitaciones e imposiciones que el régimen establece; 4) que se den limitados niveles a la movilización de masas; 5) y que exista entre los diversos grupos un liderazgo hábil”.

Per la seva banda, Rodríguez també considera que és aquest model el que s'ha aplicat a la transició espanyola i destaca cinc paràmetres “que emmarcan el caso español, como desarrollo de este modelo, y que delimitan, a modo de “contexto”, tanto a nivel de masas como a nivel de élites, la arena política de la

Transició fos una transacció iniciada i negociada des de dalt i, sobretot, controlada pels antics poders”¹⁰⁹. De la mateixa manera el Colectivo Etcétera¹¹⁰, per exemple, també considera que la transició espanyola fou una operació transaccional entre els gestors de l’oposició antifranquista i els administradors del franquisme tardà. En canvi per a altres estudiosos com Antoni Segura per exemple, la transició fou “la plasmació legal i política de la coincidència de l’ampli moviment a favor del canvi polític que s’havia forjat en la lluita contra la dictadura i de la voluntat reformista dels sectors més lúcids del franquisme i de l’oposició moderada i monàrquica”¹¹¹, implantant-se d’aquesta manera com a via política “la reforma pactada” que proposaven els sectors oberturistes procedents majoritàriament del règim en detriment de “la ruptura” que proposava l’oposició. Altres estudiosos com Lluís Quintana¹¹² destacaren encertadament que el període de la Transició espanyola no havia sigut un període exemplar, criticant les seves mancances, especialment la impunitat en què van quedar els criminals, l’oblit dels seus actes reprobables i l’oblit en què havien quedat les víctimes.

Respecte a la data de finalització de la Transició espanyola, hi ha estudiosos que consideren que a partir de 1978 la Transició podria donar-se per finalitzada, tot i que políticament van transcórrer encara alguns anys més fins a arribar a consolidar-se el règim democràtic. És l’exemple d’Antonieta Jarne que afirma que fins el 1982 hi hagué

transición española. A nivel de masas, estos parámetros són: 1) la moderación de actitudes ciudadanas, y 2) la cultura política de la sociedad española en los últimos tiempos del franquismo. A nivel de élites políticas, 1) el carácter legal de la operación de reforma, 2) la naturaleza pactada de la transición, 3) la estrategia consensual adoptada para llevar a cabo la instauración democrática”. p. 245.

També J. J. Linz, “a Transició política y consolidación democrática” dins Cotarelo Ramon (coord), *Transición política y consolidación democrática, España (1975-1986)*. Madrid: ed. CIS, 1992, p. 435, considera que la Transició espanyola fou pacífica tot i que al seu parer “se tiene que situar en un contexto histórico en el que no había ninguna experiencia reciente y próxima de transición sin violencia, sin golpe militar como en Portugal, sin derrota militar inminente como en Grecia. El modelo de reforma pactada-ruptura pactada por transacción desde arriba, para referirnos a algunas de las conceptualizaciones de la transición española que pueden caracterizar a varias transiciones posteriores, no estaba entonces inventado. El paso a la democracia en Venezuela y Colombia que había ocurrido con anterioridad estaba lejano de la mente de los españoles. La transición turca de 1947, en la que el presidente Inonu cuya legitimidad se derivaba del régimen de Atatürk inició un proceso de cambio político desde el poder antes de que se produjera una crisis en el país, nunca sirvió de modelo”.

¹⁰⁹ Jarne, Antonieta. “Del Tardofranquisme (1973) a la victoria socialista (1982)”, dins VVAA. *De l’esperança al desencís*, op. cit, p.13.

¹¹⁰ Colectivo Etcétera, “ Transició a la modernitat i transacció democràtica (de la dictadura franquista a la democràcia)”, dins Rovira Marta, Vázquez Félix, (coord), *Polítiques de la memòria. La transició a Catalunya*. Barcelona: ed. Pòrtic, 2004 p. 230.

¹¹¹ Aracil Rafael, Segura Antoni (ed), *Memòria de la Transició a Espanya i a Catalunya*, Barcelona: ed. Universitat de Barcelona, 2000, p. 20.

¹¹² Quintana, Lluís, *Més enllà de tot càstig. Reflexions sobre la transició democràtica*. Barcelona: ed. Icària Antrazyt, 2004, p. 117.

elements que indicaren que la Transició encara no podia donar-se per acabada¹¹³. De la mateixa opinió és també, per exemple, Ramon Alquézar¹¹⁴ qui considera que la transició democràtica no estava encara consolidada el 1981 perquè, tot i haver-se celebrat unes eleccions al 1977 i haver-se aprovat la Constitució al 1978 i l'Estatut de Catalunya el 1979, i s'havia constituït el Parlament, la Generalitat de Catalunya, etc, si hagués triomfat el cop d'Estat de febrer de 1981 no haurien sobreviscut ni la democràcia a Espanya ni l'autonomia a Catalunya. Per tant, per a Alquézar, la transició la va garantir el PSOE amb la victòria per majoria absoluta a les eleccions legislatives de 1982, conduïnt l'Estat espanyol a la integració a la Comunitat Econòmica Europea el 12 de juny de 1985. Per a Carles Santacana, en canvi, el període de la Transició finalitzà a partir de l'any 1981, un cop passat el cop d'Estat i aplicada la LOAPA.

Pel que fa a l'inici de la Transició a Catalunya hi ha historiadors com Jaume Sobrequés¹¹⁵ que consideren que el període s'inicia amb la mort de Franco, a diferència d'estudiosos com Agustí M. Bassols¹¹⁶ que afirmen que l'inici del procés transicional es produeix amb la constitució de la Comissió Coordinadora de les Forces Polítiques de Catalunya l'any 1969 i de l'Assemblea de Catalunya, 7 de novembre de 1971, a l'església de Sant Agustí de Barcelona, on van aplegar-se unes tres-centes persones, sense atreure l'atenció de la policia. Mentre que respecte a la seva data de finalització, per a historiadors com Jaume Sobrequés el procés s'acaba, d'una banda, amb el restabliment de la Generalitat provisional i el retorn del president Josep Tarradellas (23 d'octubre 1977), i de l'altra banda, la celebració, després de l'aprovació de la Constitució i de l'Estatut d'Autonomia, de les primeres eleccions democràtiques al Parlament de Catalunya (23 de març de 1980)¹¹⁷. De la mateixa manera que també ho creuen estudiosos com Agustí M. Bassols que donava per acabat el període a Catalunya amb l'aprovació de l'Estatut d'Autonomia, les eleccions autonòmiques de 1980 i la

¹¹³ Jarne, Antonieta. *Del Tardofranquisme (1973) a la victòria socialista (1982)*, dins VVAA op. cit, p. 19-20.

¹¹⁴ Alquézar, Ramon "Del postfranquisme a la transició democràtica a Catalunya" dins de: Rovira Marta, Vázquez Félix, (coord), op. cit, p.48.

¹¹⁵ Sobrequés i Callicó, Jaume (ed). *Història Contemporània de Catalunya (II)*. Barcelona: ed. Columna, 1998, p. 513.

¹¹⁶ Bassols i Parés, Agustí M, "la Transició política a Catalunya" dins Pagès i Blanch, Pelai (dir), *La Transició democràtica als Països Catalans. Història i memòria*. País Valencià: ed. PUV, 2005, p. 68.

¹¹⁷ Sobrequés i Callicó, Jaume (ed), *Història Contemporània de Catalunya II*, op. cit, p. 513. En canvi, per al procés de Transició a Espanya considerava que la data de finalització era el 28 d'octubre de 1982 amb el triomf del PSOE, un partit clarament d'esquerres. Per a Sobrequés la victòria socialista tancava el primer cicle de l'alternança política dreta-esquerra, un dels signes més significatius dels sistemes democràtics consolidats.

constituïció del Parlament que pressuposen la instauració de la democràcia i el normal funcionament de les institucions¹¹⁸.

2.2 Ressorgiment dels partits polítics catalans.

Com bé diuen Montserrat Baras i Jordi Matas Dalmases¹¹⁹, la reaparició dels partits polítics a Catalunya es donà paral·lelament al procés de creació, institucionalització i consolidació del sistema polític democràtic¹²⁰. Tot i que durant el franquisme alguns partits polítics mantingueren algun tipus d'activitat, fou a partir de 1974, amb la primera malaltia greu del dictador, que començaren a ressorgir els partits

¹¹⁸ Bassols i Parés, Agustí M, "la Transició política a Catalunya" dins Pagès i Blanch, Pelai (dir), *La Transició democràtica als Països Catalans. Història i memòria*, op. cit, p. 69.

¹¹⁹ Baras, Montserrat i Matas Dalmases, Jordi, "Els partits polítics i el sistema de partits" dins Caminal Badia, Miquel, Matas Dalmases, Jordi (ed), *El sistema polític de Catalunya*. Barcelona: ed. UB, Tecnos UAB, 1998, p. 161.

¹²⁰ Segons Manuel Martínez Sospedra a: Martínez Sospedra, Manuel. *Introducción a los partidos políticos*. Barcelona: ed. Ariel Derecho, 1996, p.250, la Transició va donar lloc a un mapa polític que no ha canviat gens els seus condicionants de fons en els darrers disset anys. Aquests condicionants són: "1) Un proceso de nacionalización incompleto y parcialmente frustrado, que produce un notable desajuste entre un Estado nacional español de tradición elitista y autoritaria, y unas extensas periferias parte de las cuales son sensibles al reclamo de un proyecto nacional alternativo. Ello provoca la estructuración de los partidos españoles en torno a dos ejes o líneas de fractura: el *clivage* de clase y el *clivage* centro/periferia; 2) El mantenimiento de una cultura política dominante autoritaria o de súbdito, de cuyo dominio sólo escapan parcialmente las élites sociales, una parte de las clases dominantes y una militancia cívica, sindical y política numéricamente muy reducida y con tendencia a la oligarquización, que se mueve en un contexto hostil en el que la propensión a la asociación es muy baja y la invertebración social grande. Cultura dominante cuyos estereotipos reproducen mayoritariamente los medios de comunicación. Esa cultura política dominante se define esencialmente por una percepción negativa de la actividad política, que se capta como actividad poco clara y satisfactoria, e incluso cruel, respecto de la cual son fuertes sentimientos que traducen distanciamiento y que implican recelo y pasividad ...; 3) Una distribución de ubicaciones políticas prácticamente estable desde 1977, según la cual el país da un índice de orientación global centro-izquierda (que oscila en torno al 4,7 en una tabla de medición de 10 puntos), en el que los electores que se autoidentifican como de izquierda duplican a quienes se autodefinen como derecha, en el que los segmentos que se definen como de centro en sus tres variantes (centro-derecha, centro puro y centro-izquierda) es mayoritario, en el que el grupo centro-izquierda suele ser el mayor y, en todo caso, aquel del que depende la formación de mayorías electorales y parlamentarias. Lo cual diferencia claramente a España del resto de los países de la UE salvo Italia, en los que el grupo modal se halla levemente a la derecha del centro (...) No deja de ser curioso señalar que la concepción de la izquierda es más débil y confusa que la de la derecha, aunque ciertamente el listado de opciones; 4) El abandono por parte de los partidos de sus tareas de socialización política, producido como condición de la parálisis de la movilización política en la transición, y no retomadas desde entonces. Abandono que dificulta el desarrollo de una cultura democrática tanto en el seno de los partidos como en el resto de la sociedad; hace difícil el reclutamiento de afiliados y militantes de los propios partidos, y consolida como dominante una cultura política hostil a la actividad pública y a los partidos mismos; 5) Una penetración social de los partidos extremadamente débil, producida por un número muy bajo de afiliados, una utilización muy escasa de los mismos en el trabajo político extrainstitucional, una base de reclutamiento muy restringida, y el desarrollo de prácticas políticas y electorales de signo elitista y unánimista que eluden el debate, marginan a los afiliados de los partidos y despojan a las ofertas electorales de casi todo su contenido programático. Lo que se traduce en la cuasi inexistencia de partidos que no respondan al modelo *catch-all*. Todo ello en un contexto en el que, como se puede suponer, la identificación de partido es muy baja y, en consecuencia, las propiedades de estabilización política y de fijación del electorado que de aquélla se predicaban son, asimismo, muy débiles ...".

polítics a Catalunya. Des d'aquella data s'albirava el final de la dictadura i la possibilitat d'un canvi cap a un sistema democràtic, i això va fer que els partits històrics ubicats a l'exterior i els partits clandestins de l'interior es plantejessin la necessitat de convertir-se en organitzacions fortes, estructurades i amb una clara ideologia que servís per atraure el futur electorat¹²¹. El model de partit polític que tenien era el de l'Europa occidental com els francesos, el de la República Federal Alemanya, països nòrdics i alguns fins i tot Algèria i Iugoslàvia.

La situació catalana preelectoral va manifestar també una especificitat particular quant al sistema de forces polítiques que progressivament es constituïren en aquest període de Transició. Tres eren, segons l'Equip de sociologia electoral (UAB)¹²² les principals característiques diferencials catalanes respecte a la resta de l'Estat espanyol: 1) l'absència a Catalunya d'una formació política que pogués jugar en el quadre català el paper reclamat pel President Suárez i la seva coalició política. Les forces socials dominants a Catalunya havien tingut poca presència en l'aparell polític del franquisme, fins i tot els sectors que li havien manifestat la seva adhesió política expressa. Per altra part, els sectors conservadors de convicció democràtica rebutjaven una dependència "sucursalista" de les organitzacions polítiques espanyoles que no garantís el reconeixement col·lectiu de la identitat catalana; 2) era connatural a la situació política de la Catalunya moderna l'aparició de formacions de caràcter clarament nacionalista que, en el seu programa, emfasitzessin la recuperació de l'autogovern català i, alguns d'ells minoritaris, la de la independència; 3) calia subratllar que les tendències d'esquerra marxista assumien amb força la reivindicació nacionalista, no solament a nivell de denominacions, símbols, banderes, etc, sinó també quant als continguts programàtics respectius, que exigien la reinstauració d'autogovern català, i encara, en la seva mateixa organització interna. Grups socialistes, comunistes i fins i tot d'extrema esquerra marxista-leninista i maoista facilitaren així l'adhesió de la classe obrera- en gran part d'origen no català- als plantejaments nacionals i neutralitzaren una pressumpta i equívoca associació al nacionalisme català-burgès, històricament utilitzada des d'abans del franquisme per a debilitar la força de la reivindicació nacionalista catalana.

¹²¹ Tot i que no cal dir que durant els primers anys de la Transició els partits polítics apareguts foren dèbils amb un baix nivell de militància i un electorat poc fidel al seu partit.

¹²² Equip de Sociologia electoral (UAB). *Les eleccions de 1977 a Catalunya*. Barcelona: Estudis electorals/2, Publ. Fundació Jaume Bofill, 1981, p.17.

D'altra banda, cal recordar que el 1975, encara sota el règim de Franco, l'Institut Catòlic d'Estudis Socials de Barcelona (ICESB) organitzà entre abril i juny unes importants conferències sota el títol genèric de "Les Terceres Vies a Europa". La intenció dels organitzadors era mostrar davant el dilema "O Franco o el comunisme" el camí que s'havia imposat arreu d'Europa occidental des de la fi de la Segona Guerra Mundial: el camí de la democràcia. El cicle va consistir en sis conferències que impartiren els màxims responsables de cada organització, excepte en el cas del PSUC que el seu secretari general Antoni Gutiérrez Díaz actuà des de la clandestinitat. Els ponents i les seves conferències eren els següents: a) Anton Cañellas, UDC, "Comunitat, democràcia i autogestió: una convergència del nostre temps"; b) Josep Solé i Barberà, PSUC, "El compromís històric"; c) Josep Pallach, RSDC, "Socialisme democràtic a Europa"; d) Joan Reventós, CSC, "Socialisme i socialdemocràcia"; e) Ramon Trias Fargas, EDC, "llibertat, intervenció laboral i justícia social a la Catalunya de demà"; f) Jordi Pujol, CDC, "La resposta democràtica".

El cicle de conferències va acabar amb una taula rodona moderada per Josep Verde i Aldea i amb la lectura d'un comunicat conjunt que va permetre als ponents exposar les seves respostes a unes qüestions prèviament trameses a l'ICESB per escrit, i que el matí del mateix dia de la taula rodona van haver de ser lliurades al Govern Civil per a obtenir-hi el vist-i-plau. El cicle culminà amb un comunicat conjunt de tots els conferencians que constava de cinc punts¹²³: 1) Necessitat de superar definitivament la divisió de vencedors i vençuts, reclamació de l'amnistia i petició de revisió de l'Estat d'excepció al País Basc; 2) Urgia el reconeixement dels drets i llibertats fonamentals; 3) Esbossava l'exigència democràtica de participació del poble a través de partits polítics i sindicals sense exclusions per raons ideològiques; 4) Demanava la convocatòria de Corts Constituents; 5) Reclamava un òrgan específic d'autogovern i control català format pels representants dels partits polítics per fer front al procés democratitzador.

El 16 de juny de 1976 les Corts aprovaren la Llei 21/76, (B.O.E. del 16/ IV), reguladora de las Asociaciones Políticas que derogava la del 1974¹²⁴ i establia les

¹²³ *Les Terceres Vies a Europa*. Barcelona: ed. Nova Terra, 1975, p. 203-204.

¹²⁴ Com diu Michael Buse a: Buse Michael. *La nueva democracia española. Sistema de partidos y orientación del voto (1976-1983)*. Madrid: Unión Editorial, 1984, p. 23, "En los inicios del proceso de democratización la organización legal de los grupos políticos dependía de las posibilidades contenidas en el decreto nº 7/1974, de 21 de diciembre de 1974, sobre "asociaciones políticas". Comparado con la

condicions que permetrien legalitzar els partits polítics en el futur. En consonància amb la reforma quedaren modificades, i en alguns casos derogades, moltes de les conductes tipificades en el Codi Penal, a partir de la reforma aprovada el 14 de juliol del mateix any. La Llei de 1976¹²⁵ es dictà per a regular “el derecho a asociarse libremente para fines lícitos (...) y se ejercerá en cuanto tenga por objeto la acción política de acuerdo con lo establecido en la presente Ley” (art.1)¹²⁶. És a dir, en el seu text disposava la creació en el Ministeri de Governació d’un registre per a les associacions polítiques. Per a inscriure-les caldria aportar una acta notarial on s’acredités la constitució d’alguna comissió promotora amb les dades personals dels promotors, una declaració programàtica i els Estatuts, afegint-hi una declaració d’acatament de l’ordenament constitucional vigent, i la seva voluntat de conformar-se en les seves activitats segons principis democràtics. El president Adolfo Suárez va donar a conèixer el 10 de setembre de 1976 el projecte -lleí de Reforma política que fou aprovat el 15 d’octubre per les Corts, i sotmesa a referèndum el 15 de desembre. El Reial Decret-Llei 12/77 de 8 de

anterior praxis de total prohibición de los partidos políticos, a tenor del artículo 172 del Código Penal, este decreto suponía una cautelosa apertura del sistema franquista dominante. De todas formas, las asociaciones políticas sólo se autorizaban en el marco del Movimiento falangista, es decir, sólo como fracciones del partido estatal, sin carácter de oposición. Pero incluso en este limitado marco de posibilidades de asociación se registraron importantes procesos de diferenciación dentro del sistema franquista”.

¹²⁵ Cal destacar, com diu Michael Buse, op. cit, p. 24, que “las disposiciones legales complementarias promulgadas por el gobierno de Arias Navarro el 24 de marzo de 1976 para regular la situación jurídica de las asociaciones políticas las liberaba de su vinculación al Movimiento, pero en un primer momento incorporaba un amplio espectro de disposiciones que implicaban graves limitaciones a la autorización de asociaciones o de partidos políticos. El gobierno Suárez, en las sesiones de las Cortes del 8 y 9 de julio de 1976, no sólo modificó la esencia del aparato central definitorio, que encomendaba a las asociaciones políticas, entre otras cosas, la colaboración en la formación de la voluntad política, la promoción de la participación política de los ciudadanos y la participación en las elecciones para los órganos representativos, sino que eliminó todas las causas que podían hacer incurrir en la ilegalidad a las asociaciones políticas y se remitió única y exclusivamente a las cláusulas prohibitivas del Código Penal (art. 172) ...”. Pel que fa a la resistència franquista, Buse afirma que aquesta resistència es concretà en el cas de la legislació dels partits en: “ la discusión sobre la modificación-considerada como una regulación consecuente- del artículo 172 del Código Penal, durante la sesión de las Cortes de 14 de julio de 1976. El Gobierno tuvo que admitir en el pleno una ampliación de las cláusulas prohibitivas que iba más allá de su propio proyecto. Se estableció que también deberían considerarse ilegales aquellos partidos que “sometidos a una disciplina internacional se propongan implantar un sistema totalitario”. Esta definición pretendía a todas luces convertirse en una prohibición indirecta del Partido Comunista de España (PCE). Con todo, el Gobierno consiguió superar las fuertes y repetidas presiones del Pleno y de las Comisiones, que exigían la mención expresa, en el texto legal, de la prohibición del PCE, por una escasa mayoría de 245 votos sobre un total de 472. Los términos genéricos en que quedaba redactada la prohibición permitieron más tarde al Gobierno dar luz verde al PCE y a otros partidos comunistas, alegando que no concurrían en ellos los “requisitos” exigidos por la ley. Esta pretensión de excluir a los comunistas, así como el hecho de que el Gobierno se reservara la competencia de condicionar la autorización de un partido político a los resultados de una comprobación administrativa previa de su “constitucionalidad”, movió a los partidos de la oposición, agrupados en la llamada Coordinación Democrática, a rechazar la nueva ley sobre los partidos y a tomar la determinación de que ninguno de ellos intentaría legalizarse bajo estos condicionamientos, aunque sin renunciar por ello a sus actividades políticas públicas”, p. 25.

¹²⁶ Institut de Ciències Polítiques i Socials. *Estatuts dels Partits Polítics catalans*. Barcelona: ed. ICPS, 1998, p.5.

febrer (B.O.E del 10/11) simplificà el procediment establert en la Llei 21/76 per tal de facilitar la participació dels nous partits en les eleccions generals previstes en la Llei de Reforma Política. La documentació es reduí a una acta notarial on havien de constar les dades personals dels promotors i els respectius Estatuts. S'obrí el registre a tots els partits, tant vells com nous, i moltes d'aquestes forces polítiques adoptaren els preceptius acords.

2.2.1 Presentació dels trets ideològics característics dels partits polítics catalans.

2.2.1.1 Partits polítics històrics catalans: ERC, PSUC, UDC, FNC, PSAN.

Els partits polítics històrics catalans ja existents abans de la dictadura, majoritàriament d'esquerra, tenien una organització a l'exili amb lligams internacionals i un finançament propi escàs. Aquesta situació podia provocar en alguns casos tensions entre l'organització de l'exterior i la clandestina de l'interior. Els partits que es consideren històrics i que es presenten a continuació són:

ESQUERRA REPUBLICANA DE CATALUNYA (ERC)

Esquerra Republicana de Catalunya, partit sorgit a Barcelona el 19 de març de 1931 en la Conferència d'Esquerres Catalanes sota l'impuls de Francesc Macià i Lluís Companys, gaudí de plena hegemonia com a partit fins a l'arribada de la Guerra Civil. Després de la Guerra la desfeta humana patida pel partit havia sigut tant gran¹²⁷ que marcà la seva davallada¹²⁸ fins al punt que el propi partit va reconèixer no haver pogut

¹²⁷ Una quarta part dels seus 70.000 militants havia mort o estava empresonada i la meitat va haver d'exiliar-se.

¹²⁸ De fet, Francesc Vilanova i Vila-Abadal a: Vilanova i Vila- Abadal “ L'Esquerra Republicana de Catalunya de postguerra: Crisi i davallada”, dins VVAA, *Esquerra Republicana de Catalunya. 70 anys d'història (1931-2001)*. Barcelona: ed. Columna, 2001, p. 134-135, constata aquesta davallada del partit, tant a l'exili com a Catalunya, explicant que tot i que a partir de 1945 semblava controlada la situació i havia un equilibri entre l'Esquerra exiliada i la que havia quedat a Catalunya, a partir de 1948, al produir-se la dissolució del govern català a l'exili, concretament el gener de 1948, va deixar tocada la Generalitat que, d'altra banda, passava per una situació econòmica crítica. ERC perdia, doncs, una de les plataformes crucials de legitimació del seu programa i del seu activisme. D'altra banda, la dinàmica antifranquista de l'interior va comportar la ruptura amb la “vella política” republicana. Nous grups i noves plataformes i la reorganització i la força clandestina de vells partits com el PSUC, van abocar ERC a la marginalitat i a la pràctica desaparició. Per a Vilanova i Vila- Abadal, en la mesura que el franquisme es consolidava i la lluita antifranquista es feia des de dins, les consignes des de l'exili s'anaven diluint i debilitant. Perdudes les esperances d'un canvi de règim forçat per la victòria aliada a la Segona Guerra Mundial, aquells grups que havien basat la seva força en l'emigració republicana del 1939, i en el programa republicà, van anar

refer aquesta situació fins el 1977¹²⁹. El 1976 es reconstituí ERC sota l'impuls reorganitzatiu de Jordi Puig, Josep Frigola, Albert Alay i Heribert Barrera¹³⁰. Per tal d'impulsar-ne el redreçament es constituí una gestora d'integració formada per Cristià Aiguader, Albert Alay, Josep Andreu i Abelló, Heribert Barrera, Xavier Castellà, Josep Frigola, Manuel Juliachs, Josep Maria Poblet, Carles Ponsa, Jordi Puig, Frederic Rahola i Aiguader, Joan Rodríguez Papasseit, Carles Sala i Francesc Viadiu. El propòsit de la gestora era preparar a curt termini la celebració d'un congrés amb vells i nous afiliats del partit. D'altra banda, com destaca Joan B. Culla, la reconciliació entre Tarradellas i Joan Sauret que eren les dues legitimitats de l'Esquerra exiliada, la històrica i la reglamentària, acabà d'afavorir la reconstrucció del partit¹³¹. Els primers senyals de la represa del partit van ésser l'aparició d'un butlletí mensual, un Full informatiu, i la convocatòria d'una Assemblea.

perdent força i incidència. La direcció d'ERC es va fer forta al voltant de la presidència de la Generalitat, la darrera plataforma visible que li quedava. L'etapa de Josep Irla es va anar esllanguint, reduïda a la presidència i a una secretaria general, fins que el 1953 Josep Irla va dir prou, aquest any va nomenar a Josep Tarradellas conseller primer i va facilitar que Tarradellas fos nomenat l'any següent president de la Generalitat a Mèxic. Josep Tarradellas va traspasar, després del seu nomenament, la secretaria general del partit a Joan Sauret, un dels seus homes de confiança. Cinc anys després es produïren forts enfrontaments entre tots dos i amb altres dirigents del partit i ERC va perdre el seu paper principal en el panorama polític antifranquista.

¹²⁹ Vegeu: "La Humanitat. Full informatiu, nº 3, 1 d'Agost de 1976, p.8, on es pot veure com Heribert Barrera afirma, a l'hora d'exposar els postulats del Partit el 1976, el següent: "(...) L'Esquerra és el partit dels afusellats. I no és estrany perquè és el Partit que va governar des de la Proclamació de la Segona República fins a la desfeta, el 1939. La repressió ha estat llarga. A cada temptativa de reorganització o a cada acció clandestina seguien les batudes més severes (...) El partit té encara grups nombrosos a l'exili. Per això hi ha un Comitè Executiu a França format per antics dirigents que assumeix la continuïtat històrica. Però actualment l'Esquerra ja torna a comptar amb una gran massa d'afiliats ...". Segons Joan B. Culla a: B. Culla, Joan, *Esquerra Republicana de Catalunya 1931-2012. Una història política*. Barcelona: ed. La Campana, 2013, p. 51, en xifres absolutes, almenys 793 militants d'Esquerra van ésser afusellats entre 1938 i 1943, si bé la quantitat real deu ser superior perquè manquen dades d'afiliació de moltes víctimes, i altres consten com a "republicans" o "arrabassaires", quan, probablement, també pertanyien a ERC. Hi havia entre els executats una mostra ben representativa de les bases socials del partit des del 1931. Per comarques, el pes de la gent d'Esquerra entre les víctimes políticament identificades és, en bastants casos, abassegador, molt per damunt dels adscrits al PSUC o a la UGT, que tanmateix representaven una opció ideològica força més radical. Vegeu el quadre amb dades de les quatre militàncies polítiques o sindicals més rellevants a Catalunya que ha afegit J. B. Culla a, op. cit, pàg. 53, amb dades extretes de: Solé i Sabaté, Josep Maria, *La repressió franquista a Catalunya 1938-1953*, ed. 62, Barcelona, 1985. De fet, Josep Maria Solé i Sabaté i Oriol Dueñas i Iturbe a: Solé i Sabaté, Josep Maria i Dueñas i Iturbe, Oriol, *El franquisme contra Esquerra. Els alcaldes i diputats afusellats d'Esquerra Republicana de Catalunya*. Barcelona: Fundació Josep Irla, 2007, p. 35 i 36, destaquen que cap altra força política de Catalunya sofriria tanta repressió com ERC quan es va acabar la Guerra Civil de 1936-1939.

¹³⁰ Com destaca Joan B. Culla, a B. Culla, Joan, *Esquerra Republicana de Catalunya 1931-2012*, op. cit. 115, l'aposta de Barrera per fer reviure ERC juntament amb voler liderar el partit, per sentir-se legitimament escollit pel president a l'exili Josep Tarradellas, va fer que es produís una escissió al partit encapçalat per l'Andreu i Abelló. El 18 de maig l'expresident del Tribunal de Cassació, juntament amb Xavier Castellà, Joan Garcia Grau, Carles Ponsa Ballart, Carles Trias Fargas i Ignacio Zabala, anunciaren la ruptura del procés unificador concertat a l'abril i la seva desvinculació del partit. Poques setmanes després la facció d'Andreu i Abelló s'incorporà al Secretariat Coordinador del PSC en procés constituent encapçalat per Joan Reventós.

¹³¹ B. Culla, Joan, *Esquerra Republicana de Catalunya 1931-2012*, op. cit, p. 114.

El 4 de juliol de 1976 va tenir lloc la primera Assemblea del partit després de la mort de Franco en el Col·legi d'Advocats de Barcelona, una Assemblea no absenta de problemes a l'hora d'aconseguir ésser autoritzada. Aquesta Assemblea era per a Barrera el pas previ i necessari per anar de seguida a la celebració del magne Congrés d'Esquerra Republicana de Catalunya, on quedarien establerts definitivament els principis i les línies polítiques mestres que haurien de regir, des d'aquell moment, l'acció del partit. Per tant, el partit aspirava a tornar a jugar un paper de primer pla en la política catalana¹³². L'Assemblea fou presidida per Manuel Juliachs i Joan Rodríguez Papasseit, el moderador fou Carles Sala i el secretari Albert Alay. En aquesta assemblea Heribert Barrera va descriure el partit com¹³³: “un partit d'ideals. I les ideologies no són mutables. Les reivindicacions dels drets essencials de Catalunya que van mobilitzar-nos el 39 són les mateixes d'ara (...) L'Esquerra és un partit nacionalista català, disposat a defensar el preu que sigui la seva específica manera d'ésser catalana en tots els seus aspectes polítics, socials i culturals: i a defensar un règim català de govern propi. Aquest concepte no exclou pas la possibilitat de convivència fraternal amb els altres pobles peninsulars. (...)”.

El partit advocava també per un règim polític autènticament democràtic en el qual el poble fos l'única font de sobirania. Preconitzava eleccions per sufragi universal, separació de poders, autonomia de municipis i de les comarques. Volia respecte absolut als drets humans. I en el terreny dels principis continuava sent republicà amb un horitzó socialista. Els principis bàsics d'ERC aspiraven també a la transformació progressiva de l'actual sistema de propietat privada en un altre col·lectiu que fes impossible l'explotació econòmica de l'home per l'home. En el terreny social i econòmic proposava una societat sense classes però amb respecte a la democràcia i a les llibertats individuals, únic camí per a arribar a un “sistema econòmic definitiu de caràcter socialista”. A més, ERC coincidia amb la Segona Internacional en no preconitzar la col·lectivització de tots els mitjans de producció i en defensar l'existència de la propietat privada en les petites i les mitjanes empreses.

Respecte a la democràcia ERC defensava: a) retorn de la sobirania al poble; b) ruptura de l'actual sistema legal tan bon punt el poble hagués manifestat la seva voluntat

¹³² “La Humanitat. Full informatiu”, 1 de juny de 1976, p.1

¹³³ “La Humanitat. Full informatiu”, nº 3, 1 d'Agost de 1976, p.8.

per mitjà d'eleccions lliures; c) constituir l'Estat espanyol sobre els fonaments de la seva realitat plurinacional, amb el reconeixement del dret d'autodeterminació de les nacionalitats i de les possibilitats d'autogovern de les regions; d) renunciar a sentiments revanxistes i mirar solidàriament de cara al futur. La democràcia no podia existir sense pluralisme polític; e) promoure una autèntica justícia social, sense la qual la resta no serviria gairebé de res per a poder garantir un futur d'estabilitat i de progrés ¹³⁴. Aquests postulats mencionats per Heribert Barrera ¹³⁵ van quedar recollits d'una forma més sintetitzada en el posterior Estatut del partit de 1977 ¹³⁶.

El 19 de juliol de 1976 Heribert Barrera va ésser investit secretari general de l'Esquerra renascuda; Albert Alay era adjunt al secretari general, Josep Fornas secretari

¹³⁴ “La Humanitat. Full informatiu, nº 3, 1 d'Agost de 1976, p.8.

¹³⁵ Per a tenir un coneixement més exhaustiu sobre la figura, pensament i obra d'Heribert Barrera vegeu, entre d'altres, les obres següent: Fundació Josep Irla, *Heribert Barrera 1917-2011*. Barcelona: Fundació Josep Irla, 2011; Sinca, Genís, *Heribert Barrera, l'últim republicà*. Barcelona: ed. Columna, 2006; Barrera Heribert, *Què pensa Heribert Barrera*. Barcelona: ed. Dèria: ESCSA, 2000; Viladot, Albert, *L'Esquerra nacionalista: converses amb Heribert Barrera*. Barcelona: ed. Xarxa cultural, 1988. D'altra banda, cal destacar la visió que de la Transició exposà en una taula rodona Heribert Barrera i que està recollida en el llibre de Aracil Rafael i Segura Antoni (ed), *Memòria de la Transició a Espanya i a Catalunya*. Barcelona: ed. UB, CEHI, Generalitat de Catalunya, 2000, p. 248. Per a Heribert Barrera la Transició va significar bàsicament “l'acceptació definitiva de la derrota per part dels vençuts de la guerra civil, és a dir, l'acceptació de la monarquia que Franco havia instaurat, la renúncia a demanar responsabilitats pels crims del franquisme, quan els crims atribuïbles a la República havien estat sobradament jutjats i penats, i més encara que això, va significar la renúncia a la memòria. A partir del moment en què la transició es configura, tots els implicats amb el franquisme queden definitivament quitis, i denunciar el passar del rei, dels dignataris franquistes reciclats, o de manera general de tots els col·laboradors actius del règim de Franco serà considerat inoportú, de mal gust, i sobretot, desestabilitzador...”. També afirmà a Aracil Rafael i Segura Antoni (ed), op, cit, p. 259, que la Transició “va ser des del punt de vista dels antifranquistes molt poc satisfactòria. Torcuato Fernández Miranda, Adolfo Suárez, el rei, tots van maniobrar molt bé, van trobar els procediments més adequats, perquè successivament s'anessin fent renúncies, s'ane's cedint, s'anés fent renúncies, s'anés cedint, s'anessin acceptant els plantejaments que ells imposaven. Evidentment, és cert, que per aquesta via es va arribar en una situació, un règim plenament democràtic, no vull pas negar-ho. Per tant, això fins a un cert punt, des del punt de vista espanyol aquesta dimissió dels antifranquistes no va tenir conseqüències especialment greus, però des del punt de vista català, crec que com he dit, va ser molt més lamentable. Segurament no ens n'hem aixecat encara i tot i que és impossible saber el que hauria passat si les coses haguessin anat d'una altra manera, jo personalment estic convençut que les circumstàncies d'aquell moment haurien permès obtenir una autonomia molt més sòlida que no pas la que tenim actualment. Aleshores tot era làbil, tot era possible, no hi havia el clima advers a Catalunya que hi ha actualment, i la idea que Catalunya necessitava una reparació per tots els mals que li havia infligit el franquisme era acceptada”.

¹³⁶ El 1977 ERC es definí en l'article Preliminar del seu Estatut com un Partit que volia: “contribuir democràticament a la determinació de la política nacional i a la formació de la voluntat política dels ciutadans, així com promoure la seva participació en les institucions representatives de caràcter polític a través de la formulació de programes, la presentació de candidats i donar-los suport en les corresponents eleccions i la realització de qualsevol altre activitat necessària per al compliment d'aquests fins”. A més, aquest partit estava fundat damunt els principis següents: “llibertat, democràcia, personalitat nacional de Catalunya, federació, Drets de l'home i del ciutadà, socialització de la riquesa a favor de la col·lectivitat. Escriptura 377/1977, del protocol del notari Miquel Hernández Pons, de Barcelona, dins Institut de Ciències Polítiques i Socials, *Estatuts dels partits polítics catalans 1977*. Barcelona: Institut de Ciències Polítiques i Socials, 1998, p. 47.

polític i Francesc Pau Giné secretari tècnic. Pel que fa al Consell Executiu configurat en aquella data, el formaven Cristià Aiguader, Heribert Barrera, Felip Calvet, Josep Feliu, Josep Fornas, Alfons Peidró, Josep M. Poblet, Jordi Puig, Josep Subirats Piñana i Francesc Viadiu. La seva composició, com diu Joan B. Culla, va ésser objecte de successives ampliacions que en triplicaren els membres al llarg dels mesos següents, de tal manera que el gener de 1977 s'hi havien incorporat Joan Rodríguez Papasseit (president), Francesc Pau Giné, Josep Frigola, Carles Sala, Maria Rosa Viadiu, Joan Casanelles, Magí Travesset, Jordi Rull, Frederic Rahola i Aiguader, Raon Marinello, Josep Martínez de Foix, Salvador Grau-Móra, Concepció Farré, Albert Alay, Pere Sau, Feliu Riera, Joan Moncosí, Maria Teresa Puigoriol, Enric Llistosella i Jordi Fornas i Prat¹³⁷. Des de l'estiu del 1976, i al mateix temps que s'estudiava les possibilitats del marc legal encara no democràtic per tal de crear centres locals va començar una creixent activitat territorial de presentació del partit, de recuperació d'antics militants i afiliació de nous¹³⁸ i de reconstrucció d'una xarxa organitzativa de cap a cap de Catalunya.

¹³⁷ B. Culla, Joan, *Esquerra Republicana de Catalunya 1931-2012*, op. cit, 119.

¹³⁸ En el Full d'inscripció per a futurs militants que es pot consultar al Pavelló de la República- CEHI sota la signatura: F.V[s.d] /5, Pavelló de la República, Vegeu document apartat Annex pàg. 439-440. Es pot veure com ERC prometia als futurs militants en cas d'afiliar-se: 1) Oferir la seva obra si el poble per voluntat majoritària, lliure i democràticament expressada els retornava el Govern de la Generalitat, com ja el donà el 1931 i el 1936; 2) Restituir i ampliar les Institucions autonòmiques del 1932; 3) Restituir el concepte de què és català tot aquell que viu i treballa a Catalunya i vol considerar-se com a tal. Benvinguts a Catalunya tots aquells que per ella treballen; 4) Restituir a la dona la igualtat absoluta amb l'home; 5) Restituir a la joventut el seu protagonisme total, amb majoria d'edat als 18 anys; 6) Restituir als vells, mutilats i disminuïts físics, la dignitat humana amb pensions i assistències dignes i àmpliament suficients en cada cas; 7) Restituir l'absoluta llibertat sindical dels treballadors, segons normes d'organització que ells mateixos, lliure i democràticament, decideixin; 8) Restituir la cultura popular, fent-la incidir en la tasca dels àmbits de la Recerca Científica i Tecnològica, en la qual el poble s'havia d'integrar, donant-se les mans, pel millor futur de Catalunya. 9) Restituir als treballadors l'administració dels béns de la Seguretat Social i altres Organismes afins, per als quals cotitzen. 10) Restituir a cada poble, vila i ciutat, els béns públics que els hi han estat malbaratats, quan no directament robats, pels administradors nomenats a dit. 11) Restituir al camp català, el seu protagonisme alliberant-lo d'intermediaris i buròcrates, per tal que els seus habitants assoleixin un nivell de vida digne; fent-ne de la seva tasca una de les més grans fonts de riquesa de Catalunya, tot entenant que el fruit de la terra és per qui la treballa. 12) Instituir l'escolaritat gratuïta i obligatòria fins els 16 anys; amb sous dignes, per damunt de cap altre consideració, per als mestres i ensenyants. 13) Instituir la protecció a totes les entitats culturals i esportives, sense distinció de matisos, que duguin a terme una tasca digna i eficient en pro de Catalunya i el seu poble. 14) Instituir la Comunitat Agermanada de Llengua i Cultura Catalana, si així ho desitgen i en la mesura que ho desitgin, amb els demés Països Catalans; 15) Instituir les més cordials relacions, no sols d'amistat sinó d'ajuda i col.laboració, amb els altres pobles, nacionalitats i regions de la Península Ibèrica, inclinant-se a la integració comunitària de l'Europa dels Pobles. 16) Redistribuir el crèdit oficial i el de l'estalvi, beneficiant-se a les Cooperatives de producció i consum; a l'artesana petita i mitjana empresa; afavorint la constitució d'entitats productores a base dels obrers en atur forçós, per a eixugar tan vergonyant situació. 17) Fiscalitzar la riquesa, dirigint la pressió fiscal sobre els més poderosos i ben dotats i alliberant els menys dotats. 18) Nacionalitzar les riqueses naturals com l'Aigua, les Fonts energètiques, Mineria, Serveis, etc. 19) Socialitzar sense presses ni pauses, sense escarafalls ni baladrenades, fins allà on en justícia fos precís pel millor servei de Catalunya i el seu poble.

D'altra banda, l'estratègia d'ERC es basava en la necessitat urgent del retorn del President Tarradellas i de la restauració de la Generalitat. Aquesta institució representava la continuïtat històrica de Catalunya i el marc indispensable de la instauració de la democràcia en el país. El 6 de Novembre de 1976 el Directori d'ERC celebrà la seva reunió mensual ordinària i ratificà la línia d'actuació del partit, especialment pel que feia referència a l'exigència del restabliment de la Generalitat abans de qualsevol consulta electoral. Constatà també que en la reunió anomenada "plataforma d'organismes democràtics", celebrat a les Palmes de Gran Canària, el restabliment de les Autonomies de Catalunya, Euskadi i Galícia no constaven entre les condicions prèvies exigides per a l'acceptació del referèndum. Aquest fet confirmava, segons ERC, allò que el partit havia estat reiteradament afirmant, és a dir, que els organismes de l'oposició agrupats en "Coordinación Democrática" no col·locaven les reivindicacions de les nacionalitats en el lloc que corresponia. ERC considerava també que els partits catalans que directament o indirecta havien fet impossible fins ara que Catalunya negociés amb un tot a través de la Generalitat havien contret una responsabilitat molt greu de la qual el poble de Catalunya els demanaria comptes. Finalment, el Directori va prendre l'acord d'expressar la seva solidaritat a la llibreria 3 i 4 de València i de protestar prop del Govern per l'agressió de què l'esmentada llibreria va ésser objecte¹³⁹.

En la reunió mensual del 5 de febrer de 1977 el Directori d'ERC es posicionà clarament a favor del restabliment de la Generalitat i del retorn del president Tarradellas. Els acords que va prendre van ésser els següents: a) ratificar la confiança al Consell Executiu del Partit perquè prosseguís amb la màxima activitat i energia la política encaminada a obtenir la immediata restauració de la Generalitat de Catalunya i el retorn, per a exercir-ne la presidència, de l'Honorable Senyor Josep Tarradellas. Era només sobre la base de la prioritat absoluta d'aquesta reivindicació que podien tenir sentit qualsevol mena de contactes amb el poder; b) encarregar al Consell Executiu totes les gestions que calguessin per a la constitució definitiva d'un Front d'Esquerres que hauria d'aplegar totes les forces polítiques de disciplina catalana autènticament demòcrates i d'esquerra, que tinguessin sincerament com a objectiu immediat la restauració de la Generalitat i el retorn del President Tarradellas i que es proposessin

¹³⁹ La Humanitat, 10 de novembre de 1976, nº 5, p. 6.

treballar des d'ara per a la consecució progressiva d'una societat més lliure, més igualitària i més justa; c) protestar enèrgicament contra el tracte discriminatori a què havien estat sotmesos els sindicalistes de la CNT detinguts a Barcelona, i els seus familiars, i reclamar la immediata llibertat de tots aquells empresonats pel sol fet d'haver-se reunit en vistes a la propagació dels seus ideals¹⁴⁰. És a dir, ERC fou el partit més tarradellista dels partits catalans, de fet com a partit històric al que pertanyia Tarradellas, es sentien encara amb més legitimitat a l'hora de fer la petició¹⁴¹.

PARTIT SOCIALISTA UNIFICAT DE CATALUNYA (PSUC)

El Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC), partit que va sorgir el 23 de juliol de 1936, comptava entre els seus fundadors i dirigents, com és sabut, amb homes com Vidiella, de tradició ugetista i socialista, Moix, Sesé o Arlandis que varen iniciar la seva lluita i destacaren com a dirigents obrers a la CNT. Entre els fundadors del partit destacaven també Víctor Colomer, Àngel Estivill, Josep Solé Barberà¹⁴², etc, que es donaren de baixa del Bloc Obrer i Camperol en constituir-se el POUM i ingressaren tot seguit al PSOE o al Partit Comunista de Catalunya. Valdés, Ardiaca, Arlandis, etc, aportaren al partit la tradició comunista ortodoxa, representada pel Partit Comunista Català. I Comorera, Miret, Fàbregas, etc, lligaren el PSUC amb la Unió Socialista de Catalunya, fundada per Campalans, i amb els corrents nacionalistes socialitzants de

¹⁴⁰ La Humanitat, 21 de gener de 1977, nº 10, p. 5

¹⁴¹ Com diu Jaume Sobrequés a: Jaume Sobrequés, "1977-1980. La lluita per la supervivència d'un gran partit històric" dins: VVAA, *Esquerra Republicana de Catalunya. 70 anys d'història (1931-2001)*. Barcelona: ed. Columna, 2001, p. 152, no havia d'estranyar que un partit que basava la seva força en un passat en el qual es trobaven els grans valors simbòlics perduts a la desfeta de 1939 veiés en la persona que encarnava la supervivència d'aquella realitat i que havia estat de manera plena, i ho era encara, ni que no fos de manera formal i per damunt del seu discurs unitarista, militant d'ERC, l'instrument més apropiat per institucionalitzar a Catalunya la sortida de la dictadura. En una entrevista que Albert Viladot va fer a Heribert Barrera enregistrada a: Viladot Albert, *L'Esquerra nacionalista: converses amb Heribert Barrera*. Barcelona: ed. Xarxa cultural, 1988; Manresa, ed. Xarxa Cultural, 1988, p. 18, Heribert Barrera afirma respecte al retorn del President Tarradellas el següent: "nosaltres vam treballar molt pel retorn del President Tarradellas. Havíem defensat aquesta posició tot al llarg d'aquells anys i per tant vam col.laborar en totes les iniciatives, en tot el que es va fer per assolir-ho i en vam prendre la iniciativa. Afortunadament aquest retorn va ser assumit per totes les forces polítiques, amb l'excepció de l'Aliança Popular. En cert sentit va ser satisfactori per a nosaltres que les altres forces polítiques ens seguissin. Jo diria que en el moment de formar-se el Comitè de Forces Polítiques vam ser nosaltres els iniciadors i els que vam plantejar la qüestió en aquests termes. Hi va coincidir molt poca gent però de mica en mica s'hi anaren afegint. Vam estar contents que la idea hagués reeixit encara que evidentment nosaltres creïem que el que hauria estat realment significatiu hagués estat el retorn del President Tarradellas abans de les eleccions".

¹⁴² Molt recomanable llegir la biografia de l'advocat Josep Solé Barberà escrita pel professor Mayayo i Artal, Andreu. *Josép Solé Barberà, advocat. La veu del PSUC*. Barcelona: ed. L'Avenç, 2007, on a través de la trajectòria política de l'advocat ens fa un recorregut per la història del PSUC.

Catalunya que representaven també dirigents del Partit Català Proletari corresponsables de la fundació del PSUC com eren Artur Cussó i Pere Aznar, que es formaren en el Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria (CADCI) i en d'altres sindicats autònoms de caràcter nacionalista. El PSUC s'enllaçà també amb la tradició combatent dels pagesos catalans a través de Torrens, Calvet i Padró, els dos darrers diputats al Parlament de la República i tots tres dirigents principals de la Unió de Rabassaires, l'organització camperola més prestigiosa de Catalunya fins a la derrota.

El principal dirigent del PSUC fou Joan Comorera, procedent de la USC, qui, segons Santiago Izquierdo, considerava que la revolució democràtica es formalitzava en la República que no es consolidaria si no es portaven a termes les imprescindibles transformacions econòmiques i socials amb el suport protagonista de la classe obrera. Els successius fracassos dels republicans a principis de segle van convèncer Comorera de les fortes contradiccions i inconseqüències del moviment republicà. La classe obrera necessitava el seu propi projecte polític, independent de les forces polítiques republicanes que l'havien instrumentalitzada fins llavors¹⁴³. La fundació i transformació del PSUC en el partit dels comunistes catalans, és, doncs, el punt neuràlgic per entendre la globalitat del pensament de Comorera. El PSUC havia d'esdevenir l'instrument imprescindible de la classe obrera per prendre el relleu de la petita burgesia en la direcció del moviment nacional català i per intervenir en la consecució i consolidació de la revolució democràtica a Espanya.

Des del seu naixement el PSUC es definí, en paraules de Gregorio López Raimundo¹⁴⁴, “com un partit de classe -dels obrers, camperols, estudiants, professionals, intel.lectuals- on militen els comunistes catalans per bandejar el “ règim dels capitalistes i terratinents, per la transformació socialista de la societat, pel comunisme” com diuen

¹⁴³ Izquierdo Santiago, *Panoràmica de l'Esquerra nacional, 1868-2006*. Barcelona: Fundació Josep Irla, 2010, p.196. Segons Izquierdo, Comorera es va fer socialista per la pròpia comprensió dels esdeveniments polítics. Catalunya necessitava un partit socialista que reunís en un únic projecte polític l'alliberament social i nacional.

¹⁴⁴ Per a un coneixement més exhaustiu de la figura de Gregorio López Raimundo destaca la revista “Nous Horitzons” n° 184, Any 45-2007 titulada “Estimat Guti” que li ret homenatge mitjançant un recull dels seus principals articles sobre el PSUC. Per a Andreu Mayayo a: Termes Josep i Casassas Jordi (dirs), *El nacionalisme com a ideologia*, ed. Proa, Barcelona, 1995, p. 81, un dels mèrits inqüestionables de Gregorio López Raimundo ha estat la seva llarga vida clandestina sota el règim franquista. La direcció del partit des de “l'interior” i no des de l'exili constituirà un dels fets diferencials del PSUC respecte al PCE i d'altres forces polítiques antifranquistes.

els seus Estatuts¹⁴⁵. Però entre els seus objectius hi havia també “la fidelitat insubornable a la causa de la classe obrera i del poble català”¹⁴⁶ i les “llibertats nacionals del poble català”, que sintetitzen el caràcter nacional i de classe del Partit”¹⁴⁷. Per a López Raimundo el PSUC fou també un partit nacionalista català que va fer seves totes les reivindicacions del poble de Catalunya. En el terreny polític, reclamant l'exercici del dret d'autodeterminació, pel que era un pas previ l'Estatut de 1932 i les institucions que s'hi configuraven¹⁴⁸. I en el terreny cultural, destacaren certes

¹⁴⁵ De fet, a l'Estatut de 1977 el partit conservà aquests postulats definint-se com: “partido de clase obrera, tiene como objetivo fundamental la transformación socialista de la sociedad, en la perspectiva de una sociedad comunista entendida como aquella en que haya quedado eliminado cualquier tipo de explotación u opresión. Tales objetivos pretende alcanzarlos por medio de procedimientos democráticos, respetando el pluralismo político y esforzándose por consolidar y profundizar la democracia. El Partido Socialista Unificado de Catalunya tiene entre sus fines esenciales contribuir democráticamente a la determinación de la política de Cataluña y del Estado Español. El PSUC reafirma su plena independencia, tanto en la elaboración de la línea política como en la búsqueda de una vía a la democracia socialista, de acuerdo con las características propias de Cataluña. El PSUC defiende los intereses y aspiraciones de las clases trabajadoras de Cataluña y de cuantos sectores sociales sufren cualquier tipo de explotación y opresión, así como la afirmación y expresión de la personalidad nacional de Cataluña dentro del conjunto de los pueblos de España. Los objetivos del PSUC en el período actual son la reconciliación, que asiente las bases de una conveniencia pacífica entre los españoles; el establecimiento y consolidación de una democracia auténticamente representativa; la devolución a Cataluña de su régimen autonómico y las instituciones que lo configuran, en el camino del derecho a la autodeterminación; y la consecución de los objetivos que corresponden a los intereses y aspiraciones de las clases y sectores sociales a que se refiere el artículo anterior. El PSUC se propone la participación de las clases trabajadoras en las instituciones representativas de carácter político, mediante la formulación de programas, la presentación y apoyo de candidatos en las elecciones y la realización de las actividades necesarias para el cumplimiento de estos fines”. Estatuts del Partit Socialista Unificat de Catalunya. IV Congrés (29-X/1-XI-1977. Barcelona). Barcelona: PSUC, 1977, 16 p, dins l'Institut de Ciències Polítiques i Socials, op. cit, p. 97.

¹⁴⁶ En paraules de López Raimundo, a: *Psuc: per Catalunya, la Democràcia i el Socialisme*. Barcelona: ed. Avenç, Sèrie política-3,1976, p. 35, “El PSUC és l'hereu més genuí de l'experiència històrica de la classe obrera catalana, el continuador de les millors tradicions de lluita del proletariat català”.

¹⁴⁷ *Psuc: per Catalunya, la Democràcia i el Socialisme*, op. cit, p. 12. Per a López Raimundo a: *Psuc: per Catalunya, la Democràcia i el Socialisme* op. cit, pàg. 37, el PSUC tot i la seva condició de partit polític de la classe obrera que es proposà com a meta la transformació socialista de la societat i el comunisme no afèblí sinó que reforçà el caràcter nacional. A parer seu, classe obrera era l'única classe autènticament nacional, l'única classe que els seus interessos coincidien amb els de la nació. D'altra banda, el fet que una bona part dels seus militants fossin treballadors immigrants, nascuts en altres indrets d'Espanya, tampoc no desfigurava el caràcter nacional del partit, ja que partint de la definició acceptada per la totalitat dels partits polítics integrats en el Consell de Forces Polítiques de Catalunya, de “són catalans tots els qui treballen i viuen a Catalunya” es podia afirmar que el PSUC era el més nacional dels partits que formaven el Consell, ja que era l'únic que tenia una proporció notable d'immigrants, tant a la seva base com als seus òrgans de direcció i, en conseqüència, el que aportava una contribució més gran a la integració dels immigrants al poble de Catalunya.

¹⁴⁸ Especial atenció va rebre la reivindicació de l'Estatut d'Autonomia del 32 per al període constituent cap a la democràcia, a més de ressaltar la restauració dels principis i institucions- Consell de la Generalitat, Parlament Català, al 3er Congrés del PSUC celebrat el gener de 1973. Cal destacar que també per a Joan Comorera, com destaca Miquel Caminal a: Caminal, Miquel, “Joan Comorera: vers un comunisme català” dins Balcells, Albert, *El pensament polític català del segle XVIII a mitjan segle XX*. Barcelona: ed. 62, 1988, Catalunya era una nació i el seu nacionalisme era federatiu. Defensà sempre la tesi leninista del dret de les nacions a l'autodeterminació que alhora propugnava la lliure unió federada de les nacions en el socialisme. I considerava el problema nacional en el marc més general de la revolució proletària. No es podien deslligar ni sotmetre el segon al primer. L'alliberament nacional s'havia de realitzar dins d'un procés més ampli, internacionalista, de revolució social.

reivindicacions entre les quals la defensa de la llengua ocupà un gran espai. De fet, “Treball” és el diari català més antic i publicat amb més continuïtat des de l’acabament de la guerra civil; i foren moltes les edicions entre la premsa del PSUC que es feren en català: des de “Nous Horitzons” fins a petites publicacions locals. A més, el PSUC recollí en el seu II Congrés el ressorgiment del sentiment nacional a través de formes tan diverses com “la nova cançó”. En definitiva, segons López Raimundo, els comunistes reivindicaren l’oficialitat del català, al costat del castellà, en el territori de Catalunya, així com la llibertat i normalització del seu ús en els mitjans de comunicació, l’escola i la Universitat.

D’altra banda, el PSUC també fou considerat pels seus membres com un partit internacionalista¹⁴⁹ que no renunciava a l’aplicació d’una via pròpia en el progrés cap al socialisme. I a més, com ja va assenyalar Josep Solé Barberà l’any 1975 a “Les Terceres Vies a Europa” mitjançant la conferència “el compromís històric”, el partit estava interessat en analitzar els models d’altres països d’Europa però especialment d’Itàlia, juntament amb l’actuació del seu partit el PCI, per la seva vinculació amb Catalunya tant des del punt de vista geogràfic com històric per tal de poder avançar en el camí de la democràcia i el socialisme¹⁵⁰. Aquesta marxa cap al socialisme s’havia de veure com un procés, com un avenç progressiu que liquidés les bases polítiques i econòmiques del gran capital monopolista i que no sols no suscités l’hostilitat d’altres sectors objectivament antimonopolistes sinó que rebés, en tot moment, el consentiment de la gran majoria de la població. Un procés d’aquest tipus comportava una sèrie de fases, no com a fases separades del tot sinó com a moments històrics particulars en què la lluita pel socialisme es definia amb trets específics. Destacava una fase intermèdia en què la tasca principal seria la lluita contra el poder dels monopolis i contra la gran propietat

¹⁴⁹ Respecte a aquesta vessant internacionalista cal destacar que el PSUC va acceptar el concepte la denominació “d’eurocomunisme”. Però per a Carme Cebrián a Cebrián Carme, *Estimat PSUC*. Barcelona: ed. Empúries, 1997, p. 152, aquest concepte que l’havia posat un periodista italià era desencertat perquè, d’una banda, ni tots els partits comunistes europeus acabarien sent eurocomunistes, ni era un fenomen solament d’Europa, ja que els comunistes japonesos també serien “eurocomunistes”. La Declaració de Livorno del juliol de 1975 signada pel PCI i pel PCE, en la qual participà el secretari general del PSUC, fou considerada l’acta de naixement de l’Eurocomunisme.

¹⁵⁰ *Les Terceres Vies a Europa*. Barcelona: ed. Nova Terra, 1975, p. 53. Solé i Barberà mostrà interès per l’evolució del Partit Comunista Italià i justificà l’observació del poble italià de la manera següent: “... sentir-nos nosaltres, com a catalans, avui profundament interessats en els problemes d’Itàlia, no significa sinó que el nostre país se sent vinculat extraordinàriament, malgrat que com a espectador, a una experiència que significa un avanç en profunditat en el camí del progrés. Continuarem, per tant, vigilant en aquest camí, contínuament interessantíssims en com es planteja aquest problema a Itàlia i constantment ens servirà de pauta, ens servirà de guia, ens servirà perquè també nosaltres puguem, a la vegada, plantejar-nos el problema de com avançar en el camí de la democràcia, en el camí vers el socialisme...”.

latifundista. Fase anomenada “Democràcia Política i Social”. El programa de la “Democràcia Política i Social” que proposava el partit s’articulava entorn de tres grans eixos : 1. La reforma de l’estat¹⁵¹; 2. La liquidació de les bases econòmiques del capital monopolista i del latifundisme; 3. L’aplicació d’una política econòmica al servei dels interessos del poble.

¹⁵¹ Pel que fa al primer eix, “la reforma de l’Estat”, implicava entre altres mesures, les següents: 1) L’autodeterminació de Catalunya i la construcció d’un Estat Federal. Realització del dret de la nacionalitat catalana a la seva plena autodeterminació. Creació d’un Estat Federal que reconegués el caràcter multinacional de l’estat espanyol i es basés en la unió voluntària de tots els pobles d’Espanya. L’Estat Federal seria el punt d’arribada d’un procés polític protagonitzat per tots els pobles d’Espanya i institucionalitzaria un sistema d’àmplia autonomia per a totes les col·lectivitats, alhora que asseguraria el seu desenvolupament harmònic al si d’una àmplia unitat política, voluntàriament acceptada. A Catalunya aquest procés s’iniciaria amb el restabliment provisional de les institucions i els principis configurats a l’Estatut del 1932, és a dir, amb l’establiment d’un govern provisional català des del moment de la ruptura democràtica. Defensarien l’elaboració d’un nou Estatut que respongués més adequadament a les actuals exigències econòmiques, socials i polítiques i que, en el camí de la Constitució Federal, obrís pas a una democràcia política i social orientada cap al socialisme. L’Estatut definiria les atribucions de la Generalitat. L’autonomia a Catalunya s’hauria d’articular com un sistema de profunda descentralització interna, que dotés les vegueries, les comarques i les localitats amb poders administratius i econòmics suficients per a resoldre els seus problemes específics i per a realitzar al màxim l’aspiració popular a l’autogovern; 2) Sobirania del poble, basada en el sufragi universal directe i secret, com a única font de legitimitat del poder. Dret de vot per a homes i dones a partir dels 18 anys. Representació proporcional; 3) Garantia dels drets individuals i de les llibertats democràtiques de paraula, premsa, reunió, manifestació, associació i representació per tots els corrents polítics i ideològics. Gestió democràtica dels medis estatals de comunicació de masses. Llibertat de consciència. Plenes garanties per a la llibertat de la cultura; 4) Llibertat sindical i dret de vaga, sense limitacions; 5) Independència de l’administració de justícia i establiment de la unitat jurisdiccional; 6) Democratització plena de la vida municipal i foment de totes les formes de democràcia de base, amb participació dels veïns en les instàncies de decisió a través de les seves organitzacions autònomes de barri i de ciutat; 7) Plena igualtat de drets entre els homes i les dones. Mesures efectives contra totes les formes de discriminació de la dona. Supressió de les lleis que situen la dona en condicions d’inferioritat. Supressió de les diferències legals entre fills naturals i fills legítims. Eliminació de tota discriminació en el treball, en l’estudi, en la vida política i social, amb aplicació efectiva del principi de salari igual per un treball igual. Lluita contra les concepcions ideològiques tradicionals sobre la pretesa superioritat de l’home, tant a la llar com a la vida social. Legalització de l’ús d’anticonceptius i abolició de les lleis que castiguen l’avortament. Dret de la parella a decidir lliurement els fills que volen tenir. Dret al divorci; 8) Plenitud de drets civils i polítics per a la joventut, amb dret de vot als 18 anys. Flexibilització del servei militar, per tal de fer-lo compatible amb el desenvolupament normal dels estudis, de l’aprenentatge i del treball. Salari igual al dels adults pel mateix tipus de treball; 9) Separació de l’Església i l’Estat; 10) Manteniment d’un exèrcit permanent com a instrument per la defensa de la independència i la sobirania dels pobles d’Espanya; 11) Manteniment d’unes forces d’Ordre Públic de la Generalitat, orientades exclusivament contra les activitats antisocials de tipus comú i mai contra les justes lluites del poble pels seus drets. Dret de sindicació dels membres de les forces d’Ordre Públic; 12) Racionalització general de l’aparell administratiu públic, a tots els nivells en el marc de la descentralització i de l’Estat Federal. Formes de control democràtic de l’Administració de la Generalitat, per tal d’eliminar la tendència al burocratisme i a la rutina. Dret dels funcionaris a la sindicació lliure; 13) Política exterior pacífica i independent. Supressió de les bases militars estrangeres i prohibició de crear-ne de noves, de qualsevol altre país. No pertinença a cap bloc militar i lluita per abolir els existents. Entrada a la Comunitat Econòmica Europea i col·laboració amb totes les forces antimonopolistes d’Europa per la democratització de la Comunitat Econòmica Europea. Diversificació i desenvolupament de les relacions econòmiques internacionals. Solidaritat amb tots els pobles que lluiten contra l’imperialisme, per la independència nacional. Renúncia a les últimes possessions colonials d’Àfrica, amb els acords necessaris per salvar els interessos dels ciutadans espanyols que hi resideixen. Reivindicació de Gibraltar com a part integrant del territori espanyol.

Des de l'inici de 1976, l'empenta de la mobilització popular conduí el PSUC a una sortida gradual a la llum que s'aniria accentuant amb el pas dels mesos. El 22 de gener es va fer la primera roda de premsa des de la guerra civil amb la participació de Gregorio López Raimundo, Pere Ardiaca, Miguel Núñez i Alfonso Carlos Comín, on es presentà el programa per commemorar el 40è aniversari de la fundació del partit. El seguit de prohibicions no va impedir que el 25 de juliol, 160 intel·lectuals i artistes- de diverses posicions ideològiques i polítiques- fessin pública una felicitació amb motiu de la commemoració del quarantè aniversari d'un fet històric decisiu de la vida catalana contemporània com era la creació "(...) d'un partit comunista català independent" que retia homenatge "als comunistes catalans que han pagat amb la vida, la presó o l'exili llur fidelitat a la classe obrera i a Catalunya", i manifestava que "no hi haurà veritable democràcia, ni en terra catalana ni a l'Estat espanyol, sense la plena participació política en la construcció d'un futur democràtic del partit dels qui, com a comunistes i com a catalans, han lluitat sense treva contra el feixisme per les llibertats polítiques i nacionals de Catalunya"¹⁵².

Entre el 28 i 31 de juliol el PCE va reunir el seu Comitè Central a Roma amb la participació d'un bon nombre de dirigents del PSUC, en una escenificació ben organitzada de sortida a la llum de la direcció comunista. La reunió es celebrà a Roma perquè el govern espanyol l'havia prohibit, però la decisió d'abandonar la clandestinitat sense ser legals estava presa. Segons Carme Molinero i Pere Ysàs "el necessari combat contra l'anticomunisme, alimentat per anys i anys de propaganda franquista però també per la guerra freda i pel rebuig i el descrèdit del socialisme soviètic, explica la voluntat de trencar la imatge negativa que dels comunistes tenia una bona part de la societat"¹⁵³.

Els dies 24, 25 i 26 de setembre es reuní el màxim òrgan del PSUC, amb l'assistència de 63 membres i alguns convidats, per última vegada fora de Catalunya. L'informe presentat pel secretari general s'ocupà, en primer lloc i àmpliament, de la situació política i de reafirmar les posicions sostingudes pel partit. L'opció rupturista era

¹⁵² "160 intel·lectuals catalans saluden al PSUC", *Treball*, núm. 447, 30 d'agost de 1976. Entre els signants de la carta hi havia Antoni Tàpies, autor a més a més del quadre *PSUC*, Josep Maria Castellet, Salvador Espriu, Maurici Serrahima, Jordi Llimona, Manuel Jiménez de Parga, Josep Lluís Sureda, Miquel de Moragas, Xavier Rubert de Ventós, Jaime Gil de Biedma, Carlos Barral, José Agustín Goytisolo, Joaquim Molas, Josep M. Bricall, Miquel Porter Moix, Néstor Lujan, Maria Aurèlia Campany, Lluís Llach, Núria Espert, etc.

¹⁵³ Molinero, Carme i Ysàs Pere, *Els anys del PSUC. El partit de l'antifranquisme (1956-1981)*. Barcelona: ed. Avenç, 2010, p. 228.

L'única via per assolir la democràcia perquè el règim franquista no podia transformar-se. També va prestar una especial atenció a la qüestió sindical i la creació del sindicat de CCOO que ocupà una part destacada de l'informe. López Bulla va fer una defensa contundent de la independència sindical, que estaria determinada pel caràcter i contingut de dit moviment. El moviment sindical, i les CCOO, entrarien, doncs, en una nova etapa i haurien de fer front a reptes múltiples i difícils: els derivats de la crisi econòmica, de la negociació col·lectiva en la nova conjuntura, de la divisió sindical, de la construcció per CCOO d'un sindicat de nou tipus, de la fixació d'una nova relació partit-sindicat, i tot plegat en un escenari polític ple encara d'incerteses.

A la reunió del Comitè Central es presentaren també informes sobre dues qüestions que el PSUC volia posar en el centre del debat i de l'activitat del partit: l'alliberament de la dona¹⁵⁴ i la militància dels cristians¹⁵⁵. Així com també el Comitè va aprovar la convocatòria del IV Congrés¹⁵⁶ del partit, celebrar-lo obertament amb delegats elegits democràticament per les organitzacions de base i publicar el Projecte del Programa com a tesi per a debats preparatoris. El Congrés es va celebrar un any després, en unes condicions molt diferents a les de la reunió del Comitè Central de setembre de 1976. La sortida a la llum comunista resultà, doncs, imparabile i l'acció repressiva governamental es va haver de modular per no tenir efectes excessivament contraproductius, sobretot a nivell internacional.

¹⁵⁴ Segons Carme Molinero i Pere Ysàs a: Molinero Carme i Ysàs Pere, op. cit, p. 237, en la reunió del Comitè Central celebrada a primers de gener de 1977 es va aprovar la declaració "Cap a l'alliberament de la dona", que expressava la voluntat de dedicar una especial atenció a la qüestió. El feminisme era considerat no una tasca d'uns quants sinó de tota persona que realment volia transformar la societat. Tot i els avenços, el treball del partit es considerava feble i reconeixia la marginació de la dona al si de l'organització mateixa; la lluita per l'alliberament de la dona havia de ser una tasca de tots els militants que, a més de treballar per la dona, s'havia d'esforçar a portar el debat al conjunt de la societat.

¹⁵⁵ Segons Carme Molinero i Pere Ysàs a: Molinero Carme i Ysàs Pere, op. cit, p. 239, el Comitè Central afirmà que l'ingrés de cristians enfortia el caràcter laic del partit i superava la identificació entre comunisme i ateisme. Al PSUC hi havia lloc per als cristians revolucionaris i la seva presència constituïa una nova dimensió de l'activitat del Partit davant de problemes fonamentals i eixamplava l'horitzó ideològic, la qual cosa els permetia avançar millor en el desenvolupament de la teoria i de la pràctica marxistes.

¹⁵⁶ Segons Carme Cebrián a: Cebrián Carme, *Estimat PSUC*. Barcelona: ed. Empúries, 1997, p.154, del IV Congrés sorgiria un document, inspirat en el projecte de Programa de 1976 que serviria de Tesi per al I Congrés, que suposaria una clara sortida del "leninisme" no només en la pràctica sinó també des del punt de vista programàtic, i d'un clar avenç cap al socialisme. Vegeu, *IV Congrés PSUC: amb la veu de tots: Del 21 d'Octubre a l'1 de Novembre*. Barcelona: Palau de Congressos, 1977.

UNIÓ DEMOCRÀTICA DE CATALUNYA (UDC)

Unió Democràtica de Catalunya (UDC) va néixer el 7 de novembre de 1931, data d'aparició del manifest fundacional del partit al diari catòlic "El Matí". Els signants del Manifest fundacional del partit procedien principalment del segment més catalanista del carlisme, com Lluís Vila d'Abadal, Joan B. Roca i Caball, Josep Cirera i Soler, Josep M. Trias Peitx, Josep M. Farré i Moregó, etc, o bé sense cap passat polític significatiu com Pau Romeva, Maurici Serrahima, etc. Després, al llarg de 1932, el partit va rebre nombroses incorporacions provinents d'Acció Catalana, partit de centre, nacionalista i liberal, com Manuel Carrasco i Formiguera, Miquel Coll i Alentorn, etc. Per a Joan Auladell¹⁵⁷, el naixement d'Unió Democràtica, coincidint amb les primeres passes de la República, va comportar un desig de trobar un camí d'entesa en una societat dividida. La fundació del Partit pretenia oferir a la societat catalana una nova alternativa, humanista, catalanista i de profund contingut social, que evités la polarització entre esquerres i dretes. Segons Auladell, UDC es presentà davant tot Catalunya com un partit inspirat en els principis cristians que reclamava per al país el ple reconeixement del dret a l'autogovern, rebutjava qualsevol reacció contrària a la llibertat i entenia que la democràcia i la participació dintre de les institucions legítimes eren les úniques vies d'actuació possibles¹⁵⁸. Per la seva banda, Òscar Barberà destaca, com Hilari Raguer o Albert Balcells, que els debats fundacionals refusaren obertament la construcció d'un partit confessional¹⁵⁹.

Mesos després de la publicació del manifest el mes d'octubre de 1932, UDC va celebrar el seu primer Congrés a Barcelona. Per a Òscar Barberà, com per a Isidre Molas, els Estatuts que s'hi aprovaren tingueren grans semblances amb els dels partits

¹⁵⁷ Auladell i Fontseca, Joan, *El dir i el fer. Una aproximació a la història d'Unió Democràtica de Catalunya (1931-2006)*. Barcelona: ed. Unió Democràtica de Catalunya, p. 22.

¹⁵⁸ B. Culla, Joan *Unió Democràtica de Catalunya: el llarg camí (1931-2001)*. Barcelona: ed. Unió Democràtica de Catalunya, 2002, p. 5. Per a una informació més exhaustiva sobre el nacionalisme personalista d'UDC, vegeu: Joan Lluís Pérez Francesch, "El nacionalisme personalista d'UDC" dins Termes Josep i Casassas Jordi (dirs), *El nacionalisme com a ideologia*. Barcelona: ed. Proa, 1995, p- 97-103.

¹⁵⁹ Barberà Òscar, *Unió Democràtica de Catalunya (1976-1978)*. CiU- *El Pacte amb Convergència Democràtica de Catalunya*. Barcelona: ed. Mediterrània, 2000, p. 23. El llibre d'Hilari Raguer al que fa referència Òscar Barberà és l'obra imprescindible de consulta dels orígens d'UDC: Raguer Hilari, *La Unió Democràtica de Catalunya i el seu temps (1931-1939)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1976. I Albert Balcells a: Balcells, Albert, *Miquel Coll i Alentorn. Historiografia i democràcia (1904-1990)*, ed. Proa, 1999, p. 64.

republicans espanyols de l'època¹⁶⁰. Al seu parer, els Estatuts dibuixaven un partit amb una articulació feble i no massa complexa destinada a regular especialment les funcions dels òrgans centrals i les relacions que aquests havien de tenir amb els òrgans territorials i sectorials¹⁶¹. Un any més tard, en el segon Congrés (octubre de 1933), s'acabà de definir la seva estructura. Com és sabut la victòria franquista el convertí en partit il·legal i perseguit. L'exili, la repressió política posterior a la guerra i la manca de llibertats debilitaren moltíssim els democratacristians catalans. Aquests, però, aconseguiren mantenir viu el testimoni fins a la recuperació democràtica. A mesura que foren retornant els exiliats, Maurici Serrahima, Joan B. Roca i Caball, etc, i els grups de l'interior s'organitzaren al voltant de la figura de Miquel Coll i Alentorn, la seva activitat política va començar a reprendre amb força¹⁶². De totes maneres, la clandestinitat comportà profunds canvis en la manera de funcionar del partit¹⁶³.

El 1975, encara en vida del general Franco, Anton Cañellas exposà entre altres punts els trets essencials d'UDC a la conferència "Comunitat, Democràcia i Autogestió: una convergència del nostre temps" que pronuncià a "Les Terceres Vies a Europa". Aquests trets essencials eren els següents¹⁶⁴: a) Catalanitat, en el sentit de considerar que Catalunya constituïa una comunitat nacional que no era negociable. Podria ésser negociable, en tot cas, la sortida política que se li donés- federalisme, autonomia, etc- però no el fet nacional ni el seu reconeixement. Aquesta constatació no era altra cosa que l'afirmació d'un dret fonamental: el principi d'autodeterminació. Cañellas afirmava també la pertinença a una comunitat humana, cultural i històrica més àmplia: els Països

¹⁶⁰ Barberà Òscar, op. cit, p. 23. El llibre d'Isidre Molas al que fa referència Òscar Barberà és: Molas Isidre, *El Sistema de Partidos en Cataluña: 1931-1936*. Barcelona: ed. Península, 1974.

¹⁶¹ Barberà Òscar, op. cit, p. 23.

¹⁶² D'aquests anys destaquen estudis com el de l'Albert Manent: Manent Albert, *Semblances contra l'oblit. Retrats d'escriptors i polítics*. Barcelona: ed. Destino, 1990; el de: Camps Ferran i Monelús Joaquim, *Joan Baptista Roca i Caball (1898-1976). Impulsor de la pau civil*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, ed. Proa, 1998; Balcells Albert, *Miquel Coll i Alentorn. Historiografia i democràcia (1904-1990)*. Barcelona: ed. Proa, 1999; entre d'altres.

¹⁶³ Segons J. B. Culla a: B. Culla, Joan, B. Culla, Joan *Unió Democràtica de Catalunya: el llarg camí (1931-2001)*, op. cit, p. 26 en els últims anys de la clandestinitat la fràgil estructura d'UDC es trobava dividida per motius doctrinals i estratègiques en dues fraccions paral·leles i rivals que encapçalaren respectivament Anton Cañellas i Marià Vila d'Abadal. Les dues tendències es retrobaren el 1974 en la conveniència de participar de la constitució de Convergència, concebuda en aquell moment com un moviment obert, plural i flexible, del qual UDC podia formar part sense renunciar a la seva personalitat i fins amb l'esperança de dominar-ne el conjunt i trobar-hi el suport de masses que li mancava. Però, segon Culla, la ràpida transformació de Convergència en un partit convencional i la momentània derrota dins d'Unió de les figures més favorables a la fusió com Cañellas i Josep Miró i Ardévol, portaren als democratacristians a fer marxa enrere i abandonar amistosament el projecte el 1976.

¹⁶⁴ *Les terceres vies a Europa*. Barcelona: ed. Nova Terra, 1975, p.15.

Catalans integrats pel Principat, el País Valencià, les Illes i el Rosselló. Una comunitat que, com a tal, tenia igualment el dret de cercar les solucions conjuntes que els seus respectius pobles consideressin més adients. També considerava com un fet de convivència històrica les relacions amb els altres pobles de l'Estat espanyol. Unes relacions que trobarien la seva expressió més harmònica en una constitució federal de l'Estat, lliurement pactada; b) La Democràcia, com un valor personal i comunitari. Defensava una organització de la societat on cada persona pogués realitzar-se i sentir-se plenament responsable, juntament amb els altres. Considerava irrenunciable la primacia del bé comú, de la defensa de la vida privada, etc; c) Sentit popular, que es concretava en relació amb els interessos i necessitats de les classes populars: treballadors del camp i de la ciutat, funcionaris, professions liberals i treballadors de la cultura, petits i mitjans propietaris del comerç, els serveis i la indústria. En definitiva, el gruix del que és el poble; d) D'inspiració cristiana; e) Comunitarietat; f) Europeisme mediterrani. En aquest sentit, la identitat i l'especificitat de les relacions de Catalunya amb els països riberencs de la Mediterrània representaven un factor històric al qual calia donar una nova vitalitat i forma política a fi d'assolir una autèntica cultura i comunitat de pobles. Al mateix temps, resultava innegable la identitat europea de Catalunya; g) Vocació de govern, en el sentit de fer realitat els trets essencials descrits.

El 12 i 13 de juny de 1976, UDC va celebrar el seu Vè Congrés Ordinari a l'Hotel Manila de la Rambla de Barcelona sense haver estat publicada encara la nova Llei reguladora de les Associacions Polítiques ni haver estat tampoc derogats els articles del Codi Penal que restringien el dret de reunió, d'associació i d'expressió d'idees. Fou el primer Congrés que un partit celebrà d'ençà la fi de la Guerra Civil, i fou tolerat tot i que no pas autoritzat per les autoritats del moment. Com destaca Òscar Barberà, UDC va celebrar aquest Congrés en aquells moments per a presentar-se públicament aprofitant la tolerància del règim. Pretenia mostrar a l'opinió pública quins eren els referents a nivell espanyol i internacional: l'Equip Demòcrata Cristià de l'Estat espanyol i la Democràcia Cristiana europea. Els objectius del Congrés, segons Barberà, no se centraren en l'aprofundiment dels temes doctrinals sinó en modificar la línia política i l'estructura de clandestinitat per adaptar-la a una situació de molta més tolerància i, fins i tot, de competició electoral¹⁶⁵. La xifra d'assistents varià segons la

¹⁶⁵ Barberà Òscar, op. cit, p. 42.

premsa¹⁶⁶. El Congrés fou obert, contràriament al que deien els Estatuts, a tots els afiliats del partit. Això havia de facilitar que, en principi, l'elecció dels òrgans de Govern i representació del partit fos força democràtica. Entre els principals convidats destacaren els dirigents de l'Equip Demòcrata Cristià de l'Estat, els afiliats històrics a la UDC com Josep Benet entre altres, i partits i sindicats més propers a la trajectòria política d'UDC. Miquel Coll i Alentorn fou l'encarregat, en representació de la Mesa, d'obrir el Congrés. La rendició de comptes de tota l'etapa de la clandestinitat per part de Miquel Coll i Alentorn es podria interpretar, com destaca Òscar Barberà, en deixar clara la continuïtat del partit amb l'etapa republicana¹⁶⁷.

El Congrés va ratificar tots els canvis organitzatius i els acords adoptats durant la clandestinitat i va acordar adaptar el partit a les noves circumstàncies perfilant l'estratègia política a seguir. Així, de manera excepcional, el Congrés escolliria un nou Consell Nacional i, en sessió celebrada durant el mateix Congrés, el Consell Nacional escolliria el nou Comitè de Govern. El Congrés acabà amb un comunicat final en què es reiterava la continuïtat fonamental del pensament d'UDC des de la seva constitució el 1931. Reafirmà també la voluntat d'assolir l'alternativa democràtica com a forma per recuperar les llibertats del poble i la necessitat d'unes eleccions lliures basades en el sufragi universal sense restriccions. Reiterà també la fraternal vinculació amb UD del País Valencià i el convenciment, compartit amb la resta de membres de l'Equip Demòcrata Cristià de l'Estat Espanyol, que s'aconseguiria una organització pluralista i democràtica de l'Estat. El comunicat va acabar reafirmant la necessitat de construir una democràcia econòmica com a base indispensable de la democràcia política, i fent una crida als ciutadans que compartien aquests principis de recolzament al partit.

La repercussió política immediata més rellevant del postcongrés va ésser la progressiva sortida del partit d'un grup molt nombrós dels membres de la minoria. El grup que componia la minoria del V Congrés no era tan homogeni. Uns tornaren a la vida professional com Llorenç Gascón, i d'altres, un grup més nombrós, abandonaren el partit per a afiliar-se a les files de CDC. Finalment, un grup més preocupat per les qüestions socials abandonà el partit per a ingressar a partits d'esquerra com el PSUC i el

¹⁶⁶ Com destaca Òscar Barberà a: Barberà Òscar, op. cit, p.43, la xifra variava des dels dos-cents de "La Vanguardia, 13 de junio de 1976, p. 31, als tres-cents cinquanta de "l'Avui" 13 de juny de 1976, p. 1 o "el País", 13 de junio de 1976, p. 13.

¹⁶⁷ Barberà Òscar, op. cit, p. 44.

PSC-C; entre ells es trobava Francesc de B. Aragay.

Els punts principals bàsics demòcrata-cristians que UDC continuava defensant un cop va sortir de la clandestinitat eren els següents¹⁶⁸: a) El desenvolupament íntegre de l'home i de tots els homes en una societat pluralista i comunitària; b) La realització dels valors fonamentals inherents a la dignitat de l'home: llibertat, igualtat d'oportunitats, justícia social i solidaritat activa; c) Fer servir uns mètodes democràtics fonamentats en la responsabilitat personal, d'acceptació de les diversitats amb vista a conciliar-les amb l'interès general, la participació de cada un en les decisions que l'atenyen; d) Rebuig de qualsevol forma de totalitarisme o d'autoritarisme feixista o comunista. Els homes només es podien realitzar plenament participant lliurement i activament en la vida de la societat transformant-la en una comunitat de debò; e) Crear les estructures que fossin més eficaces per tal de superar democràticament les tensions que sorgissin en la societat. Davant la situació d'aïllament i de coacció en què es trobaven algunes persones i certs grups, reduir les desigualtats i posar en prioritat l'atenció en els febles i en els menys afavorits; f) Realitzar una societat comunitària: lliure i pluralista, solidària i justa. Una societat que tendia a promoure tots els drets de l'home. Això exigeix tant un canvi de mentalitat com d'estructures. Posar l'accent sobre el desenvolupament espiritual, cultural i creador de tots els homes. Rebuig d'una concepció materialista de la vida; g) Un tipus de societat sempre oberta al progrés.

FRONT NACIONAL DE CATALUNYA (FNC)

El Front Nacional de Catalunya (FNC), com diu Isidre Molas¹⁶⁹, va ésser una Organització nacionalista catalana fundada a París a l'abril de 1940 com a moviment de resistència d'alliberament nacional per elements de diverses formacions nacionalistes. Els membres del seu nucli fundacional foren: Joan Cornudella i Barberà, Antoni Andreu i Abelló (exmembres d'ESTAT CATALÀ; Manuel Cruells i Pifarrer (exmilitant de les joventuts d'EC); Jaume Martínez i Vendrell i Enric Pagès i Montagut (representant del Front de Joventut, un nucli juvenil d'independentistes procedents, entre d'altres, de NOSALTRES SOLS!, la Federació Nacional d'Estudiants de Catalunya, el Bloc

¹⁶⁸ Aquests punts s'han tret d'un Full Volant d'afiliació del partit que es pot consultar al Pavelló de la República-CEHI sota la referència bibliogràfica: F.V. 1977 (Eleccions Generals)/1, UDC.

¹⁶⁹ Molas, Isidre (ed.), *Diccionari dels Partits Polítics de Catalunya segle XX*. Barcelona: ed. Enciclopèdia catalana, S.A, 2000, p. 113.

Escolar Nacionalista o ERC, creat a Barcelona poc després de l'ocupació militar de Catalunya).

L'FNC es definí com el partit socialista dels Països Catalans que pretenia l'alliberament de les classes populars i la constitució de la República Socialista Catalana Independent, en la qual s'integrarien harmònicament els diferents territoris que constituïen la nació¹⁷⁰. Defensà una societat socialista solidària i democràtica, caracteritzada per la propietat col·lectiva dels mitjans de producció, l'autogestió, la planificació democràtica de l'activitat econòmica, la promoció humana integral i indiscriminada, l'accés universal a la cultura i la lluita per la pau mundial mitjançant la solidaritat amb les classes i els pobles oprimits per a la construcció de la societat socialista internacional.

El nou moviment pretenia aplegar tot l'independentisme en un Front contra la dictadura franquista- tant a l'interior com a l'exterior- que lluités per la llibertat nacional de Catalunya, per la dignitat de l'home i per un model de societat avançada. Les profundes diferències (polítiques i personals) entre els fundadors determinaren que inicialment els col·lectius no es fusionessin, sinó que existís una simple coordinació. El dinamisme i la capacitat organitzativa del Front possibilitaren la incorporació de nombrosos elements dels partits catalanistes republicans desarticulats, del món sindical i de grups de francmaçons. La direcció requeia en un Consell Executiu presidit per: Joan Cornudella i format per Cruells (secretari d'organització i propaganda), Martínez i

¹⁷⁰ Antoni Andreu i Abelló, president del primer Consell Central del FNC (1939-1945) va explicar en una entrevista que li va fer la revista "Per Catalunya/ Portaveu del FNC", 5 maig de 1978, nº4, 3ª època, p. 2, que la idea del FNC era "organitzar tot el nacionalisme radical per tal de crear un front de resistència contra el franquisme, tant a l'exili com a l'interior (...). Els lligams els establíem a través de la frontera, la qual cosa ens assegurava el pas de tothom que convenia salvar. Els passos eren tant de fora cap endins com a l'inrevés: notícies, informes, armament... Ho teníem molt ben muntat". Les accions que portaren a terme les definí com de "... caire simbòlic, sobretot la col·locació de senyeres a llocs estratègics. D'altra banda, vam fer explotar paquets de dinamita a alguns locals i símbols franquistes. Aquesta era l'actuació de Secció Militar. La Secció Política que portava la tasca política i feien cursos de formació nacionalista i antifranquista publicant revistes com "Catalunya" que va precedir el "Per Catalunya" de la primera època, que aparegué per primer cop la Diada de Sant Jordi 1945". Respecte als contactes amb altres forces polítiques, Andreu i Abelló afirmà que va tenir contacte amb l'ERC i UDC perquè els portava notícies de les seves organitzacions que estaven a l'exili. Mentre que el contacte amb l'exterior el justificà de la manera següent: "vam mantenir una extensa correspondència amb el Consell Nacional de Catalunya radicat a Londres, on hi havia Batista i Roca i Josep Trueta, entre altres. Aquests contactes ens interessaven molt de cara a les democràcies europees perquè confiàvem plenament en la victòria dels aliats i en les seves conseqüències per a Catalunya. Aquesta esperança va veure's més tard totalment truncada amb la Guerra Freda que comportà que els Estats Units donessin suport a Franco".

Vendrell (secretari militar), Lluís Serres, Ramon Arrufat, Domènec Ramon i Pere Narbona (vocals), que operà a Barcelona en la clandestinitat.

El partit va tenir una gran activitat durant l'època franquista. La política unitària del Front es traduí el 1969 en la constitució de la Comissió Coordinadora de Forces Polítiques de Catalunya, al costat d'ERC, UDC, MSC i el PSUC, que suposà un salt qualitatiu de primer ordre, ja que liquidava la política d'aïllament dels comunistes en favor d'un gran acord que per primera vegada reivindicava l'Estatut d'Autonomia de 1932. El 1970 el Front va crear dues seccions noves: el Bloc Català d'Estudiants i la Joventut Obrera. En la CCFPC, l'FNC es mostrà partidari d'ampliar la unitat d'acció antifranquista, per la qual cosa impulsà la formació de l'Assemblea de Catalunya (7 de novembre de 1971). El 1973 el partit sofrí una petita escissió liderada per Joan Colomines¹⁷¹.

Amb el lema "Per un partit de masses i de combat", el Front celebrà el I Congrés (agost de 1974), en el qual s'aprovà la *Declaració de principis i d'acció política*. El 23 de desembre de 1975, el Front fou cofundador del Consell de Forces Polítiques de Catalunya que va entrar en contacte amb Josep Tarradellas per a formar un futur govern provisional. L'espai independentista i socialista que el Front volia ocupar el decidí a cercar una àmplia aliança electoral amb partits d'esquerres i nacionalistes, encara que no fossin independentistes. L'esforç culminà amb la constitució- al març de 1977- d'un efímer Front d'Esquerres.

Finalment, el II Congrés del Partit es celebrà en dues fases: la primera, gener de 1977, en la clandestinitat; la segona, ja legalitzat i sota la feixuga càrrega del fracàs electoral (26-27 de novembre del mateix any, Barcelona)¹⁷². Aquest Congrés no serví,

¹⁷¹ Vegeu Colomines, Joan, *El compromís de viure. Apunts de memòria*. Barcelona: ed. Columna, 2009, on explica la seva experiència personal en el FNC.

¹⁷² En les resolucions adoptades en el Congrés, el Front fou definit com un partit socialista autogestionari; s'afirmà que Espanya no era una nació sinó un Estat, l'instrument de domini de la nació castellana sobre les altres (Galícia i Euskadi); es constatà que a la nació catalana (Països Catalans) existien diversos nivells de consciència nacional, per la qual cosa es defensà la potenciació de les organitzacions implantades en cada territori català i no l'actuació mitjançant partits organitzativament conformats sobre l'àmbit general; la fita a la qual s'adreçaren tots els esforços del partit fou la constitució d'uns Països Catalans Independents i socialistes, integrats en una confederació lliurement pactada; es defensà el suport a la Generalitat provisional i es féu costat a les reivindicacions d'estatuts d'autonomia del País Valencià i de les Illes Balears. Quant al món obrer, defensà la unitat de la classe treballadora i per això impulsà la creació d'una central sindical catalana, autogestionària i independent dels partits polítics; respecte de la

com esperaven els seus dirigents, per a relançar el partit, ja que entrà en un procés de regressió a causa de la seva incapacitat per adaptar-se al nou marc polític sorgit de la Transició al tractar-se d'un partit de caràcter resistent.

PARTIT SOCIALISTA D'ALLIBERACIÓ NACIONAL DELS PAÏSOS CATALANS (PSAN)

El PSAN¹⁷³ fou un Partit constituït al març de 1969 a partir d'una escissió de la joventut marxista i independentista del FNC, essencialment procedent de la Secció Universitària que havia adquirit una elevada autonomia els anys precedents. D'una banda, el col·lectiu fundacional- liderat, entre altres, per Josep Ferrer i Joan Armet- pretenia centrar-se en la mobilització de les classes populars, per convertir-les en el motor del nacionalisme, i vincular una concepció marxista de la nació i la revolució. Les intervencions de Ferrer en el Consell Nacional del FNC de l'abril de 1966 acabaren provocant l'escissió. Ferrer criticà el partit perquè considerava que actuava al marge de la realitat. Per tal d'acabar amb la seva situació minoritària, a més, calia que el nacionalisme fos assumit per les classes populars. Ferrer intentà fusionar el nacionalisme amb el socialisme marxista. D'altra banda, adoptà el marc dels Països Catalans com a referent polític (no simplement cultural) en pretendre'n la independència nacional. L'escissió, en bona part de caràcter generacional, es produí sense tibantors, fet que no es repetí posteriorment en la història de l'independentisme català.

El PSAN és el fundador de l'espai polític que s'autodefineix “d'esquerra d'alliberament nacional” als Països Catalans, ja que la resta de grups que el conformen

pagesia, veié positivament la Unió de Pagesos, perquè entenia que responia a la idea d'un sindicat de classe, nacional, català i potencialment autogestionari.

¹⁷³ Molas, Isidre (ed.), op. cit, p. 283. Del PSAN destaca també com a bibliografia de consulta els llibres següents: Rubiralta i Casas, Fermí, *Orígens i desenvolupament del PSAN 1969-1974*. Barcelona: ed. La Magrana, 1988; Rubiralta i Casas, Fermí, *Una història de l'independentisme polític català. De Francesc Macià a Josep Lluís Carod-Rovira*. Lleida: ed. Pagès editors, , 2004; Buch i Ros, Roger, *El Partit Socialista d'Alliberament Nacional, PSAN: 1974-1980*. Barcelona: Institut de Ciències Polítiques i Socials, 1995; Caderas Núria (coord), *40 anys del PSAN i de l'independentisme català contemporani*. València:ed. PSAN, 2008. Diaris com: “Lluita”, Barcelona: PSAN Provisional (1974-1988); “Alliberament: quaderns al servei de la revolució socialista d'alliberament nacional” (Països Catalans) (s.n) 1974-1975.

són escissions directes o indirectes del mateix partit¹⁷⁴. Nascut sota la influència del marxisme antiimperialista i de les lluites anticolonials d'alliberament nacional dels països del Tercer Món, l'adaptació d'aquestes tesis no fou mimètica, ja que no incorporà el concepte "colonialisme" al seu discurs i, a més, també tingué influències del socialisme europeu de l'època. En "la Declaració Política de Principis" del març de 1969 el PSAN concretà el seu ideari en dos punts, (després recollits per altres partits de l'esquerra independentista): a) la unitat dels Països Catalans com a nació que lluita per la seva independència; b) el binomi indestriable entre lluita de classes i la independència nacional. L'alienació en el pla nacional. L'alienació en el pla nacional i de classe requeria, segons el PSAN, una resposta global que era l'alliberament nacional i de classe i la construcció de la societat socialista catalana¹⁷⁵.

Al juny de 1976 el PSAN va reformar la "Declaració Política de Principis" i es va definir com a partit obrer i comunista, clarament dins del marxisme leninisme. Defensà explícitament "la dictadura del proletariat sobre la burgesia en la construcció de l'Estat socialista dels Països Catalans com a pas cap a la societat comunista". I a l'apartat de "tàctica" va defensar en primera instància el trencament amb la dictadura en col.laboració amb les altres forces democràtiques i el pas immediat a una alternativa popular, amb la col.laboració de les forces d'esquerra¹⁷⁶.

¹⁷⁴ A la revista "Lluita: PSAN", n°1, Agost-Setembre, 1969, p. 2, el PSAN es definí com un partit que pretenia "enllaçar amb aquell procés revolucionari, denunciem l'existència d'una doble opressió i plantejem la lluita per l'alliberament contra un mateix enemic nacional i de classe: l'oligarquia espanyola i la seva aliada la burgesia catalana. Per tant, l'única resposta adequada a aquesta opressió és l'organització de la lluita plantejada com a lluita revolucionària d'alliberament nacional contra la denominació capitalista i espanyola, menada per la classe obrera al capdavant de les altres classes populars catalanes vers l'objectiu final: la creació de l'estat socialista català com a participació nostra en la construcció de la societat socialista internacional. La lluita d'alliberament nacional s'ha de basar en l'organització de la classe obrera i dels altres sectors populars en un mateix front. La unitat de les classes populars és importantíssim per a la consecució dels objectius d'alliberament...".

¹⁷⁵ El socialisme pregonat pel PSAN en aquest primer moment era eclèctic, tot i la renúncia a la socialdemocràcia i a l'aposta clara per la revolució.

¹⁷⁶ També cal destacar que el PSAN-Provisional, sorgit de l'escissió liderada per Carles Castellanos i les germanes Eva i Blanca Serra el març de 1974, mantingué relacions directes amb ETA, ja que ETA fou el principal referent de l'independentisme català durant els anys setanta. Gràcies a aquestes relacions el PSAN-Provisional fou admès en el moviment de la Carta de Brest, des d'on impedí l'admissió del PSAN oficial. Per aquest motiu el PSAN organitzà (amb l'Esquerra Catalana del Treballadors de Catalunya Nord) la Primera Conferència de les Nacions Oprimides de la Mediterrània (Perpinyà, abril de 1979), amb la presència d'organitzacions independentistes de Còrsega, Occitània i Sardenya. Després de 1980, el PSAN intensificà les relacions amb Herriko Alderdi Sozialista Iraultzailea (HASI) i Herri Batasuna (HB), com ho demostrà la declaració conjunta al juny de 1981, amb HB i el Bloque Nacional-Popular Galego.

Finalment, el partit va arribar a les eleccions legislatives de 1977 amb la legalització denegada. Criticà el sentit de les eleccions i demanà el vot dels militants per a altres formacions d'esquerra¹⁷⁷, però aconseguir ésser legalitzat finalment el 10 de setembre de 1977. Els dies 12 i 13 de novembre de 1977 tingué lloc a Barcelona la I Conferència d'Organitzacions d'Esquerra Independentista dels Països Catalans¹⁷⁸. Tot i la proliferació de petits partits i grups independentistes que hi assistiren, el PSAN (malgrat les dues escissions) es mantingué com a principal referent de l'espai polític que s'autodefiní com d'Esquerra d'Alliberament Nacional”.

2.2.1.2 Partits polítics catalans de nova creació: CDC, EDC, PSC, CC-UDC, AP.

Els partits de nova creació són aquells partits sense lligam polític amb el passat; sorgits a l'inici de la Transició. Dins d'aquest grup destaquen també una sèrie de partits polítics menys importants, classificats per J. B. Culla com a “centristes”¹⁷⁹, que són: Club Catalònia; Acció Democràtica; La nova Lliga, el Partit Democràtic Liberal Català, Esquerra Democràtica de Catalunya, el Partit Social Demòcrata de Catalunya, Democràcia Social Cristiana de Catalunya, el Partit de Centre Català, Partit Conservador de Catalunya, el Partit Popular de Catalunya.

Els partits coneguts com de “nova creació” que es presenten a continuació són els següents:

¹⁷⁷ Fermí Rubiralta a: Rubiralta i Casas, Fermí, *Una història de l'independentisme polític català. De Francesc Macià a Josep Lluís Carod-Rovira*. Lleida: ed. Pagès editors, 2004, p. 164, explica que davant les eleccions legislatives de juny de 1977, segons un informe titulat *Resolució del Comitè Central davant les properes eleccions*, el PSAN oficial pren la determinació de renunciar a participar-hi i d'aprofitar la campanya electoral per a denunciar les limitacions de la reforma política i la manca de llibertats, com ho demostrava el fet de la no legalització encara de la seva formació. Tot i aquesta posició de denúncia i de rebuig a donar suport explícit a cap candidatura, un document intern del Comitè Central, en comptes de preconitzar l'abstenció, recomanarà el vot al Principat per a la CUPS o l'Esquerra de Catalunya, i al País Valencià i a les Illes, als respectius Partits Socialistes o a la plataforma propera a la Lliga Comunista Revolucionària i altres organitzacions de l'esquerra comunista, anomenada Front per la Unitat dels Treballadors. Vegeu també la revista “Lluita PSAN”, febrer 1977, nº 56, 10 de juny de 1977, p. 3.

¹⁷⁸ El FNC afirmà a la revista “Per Catalunya/ Portaveu del FNC”, 21 d'abril de 1978, nº3, 3ª època, p. 3, que el I Congrés del PSAN havia demostrat que “és acabada l'hora dels independents i de les capelletes que es creuen partits polítics, i que només amb un seriós esforç organitzatiu serà possible la presència i la implantació de l'esquerra independentista, i ensems, el sucursalisme en el si de les classes populars catalanes. La situació actual ja no dóna marge al voluntarisme testimonial practicat durant els darrers anys, i la consolidació de l'espai nacionalista al voltant dels seus dos eixos polítics fonamentals- FNC i el PSAN es fa doncs, inevitable, si hom vol superar les presents febleses”.

¹⁷⁹ Culla, Joan B. “L'evolució de l'espai centrista a Catalunya (1976-1982)”, UAB, Working Paper, nº 4, Barcelona, 1989, pàg. 2.

CONVERGÈNCIA DEMOCRÀTICA DE CATALUNYA (CDC)

El 17 de novembre de 1974 va néixer a Montserrat Convergència Democràtica de Catalunya. El nom de <<Convergència Democràtica de Catalunya>> volia expressar, segons Carles Llorens, el “convergir” tot el catalanisme (no marxista), dispers des d’aleshores per a construir una organització forta, entès “convergir” en el sentit de “dirigir cap a un mateix punt persones diferents que procedeixen de llocs diversos”¹⁸⁰. De fet, aquest tret és el que defineix a CDC perquè, al meu parer, cal considerar-lo un moviment polític, més que no pas un partit en el sentit estricte de la paraula, que ha arreplegat des del seu sorgiment diferents sensibilitats del catalanisme.

Per arribar a la fundació de CDC es van haver de realitzar prèviament una gran quantitat de reunions clandestines a les dependències dels Laboratorios Fides o als despatxos de Banca Catalana, ambdues empreses controlades per Jordi Pujol¹⁸¹. En els primers mesos de 1974 una sèrie de persones vinculades a Jordi Pujol per haver format part de CC o de “Fer país”¹⁸² com Jaume Casajoana, Miquel Esquirol o Carles Llusà; el més jove col.laborador de Jordi Pujol en el Centre d’Informació, Recerca i Promoció (CIRP), Miquel Sellarès; el sector d’UDC partidari al pacte encapçalat per Anton Cañellas i Josep Miró i Ardèvol; i persones lligades a l’orientació socialdemòcrata de Josep Pallach, com Joaquim Ferrer i Fèlix Martí, es reuniren per a debatre sobre la

¹⁸⁰ Llorens i Vila, Carles, “Convergència Democràtica de Catalunya en el període constituent (1977-1979)” dins Joan B. Culla i Clarà (coord.). *El pal de paller. Convergència Democràtica de Catalunya (1974-2000)*. Barcelona: ed. Pòrtic, 2001. pàg. 61. Així doncs, durant tot l’any 1975 CDC funcionà com a “federació de grups i de persones”; fins que al principi de 1976 es van donar les condicions idònies per a superar la fórmula federativa i convertir-se en partit polític a la III Assemblea General celebrada el 28 de març del mateix any, on Jordi Pujol i Miquel Roca foren elegits respectivament com a secretari general i secretari general adjunt.

¹⁸¹ Martínez Fèlix i Oliveres Jordi, *En nom de Catalunya. Jordi Pujol*. Barcelona: ed. Rosa dels Vents, 2005. pàg. 165.

¹⁸² Astrid Barrio destaca a: Barrio Astrid, *Les arrels de Convergència Democràtica de Catalunya* dins B. Culla, Joan (coord), op. cit, 17, que “El fer país” va ésser la concreció de la doctrina nacionalista de Jordi Pujol, que es manifestà principalment en dos textos: “Fer poble, fer Catalunya” del 1958, i “Construir Catalunya”, un conjunt d’escrits redactats entre el 1964 i 1965 que Pujol repartí entre els seus cercles i que foren coneguts en els ambients clandestins com a “llibre blau”, a causa del color de les seves tapes”. D’altra banda, cal destacar que a la Vanguardia del 13 de juny de 1975, p. 35, recull la notícia del cicle de conferències “Les terceres vies d’Europa” on exposa la pregunta que el moderador d’aquest cicle li va fer a Jordi Pujol respecte a què suposava per a ell passar de “fer país” a “fer política”. La resposta de Jordi Pujol fou la següent: Fundamentalmente hacer país supuso durante muchos años organizar culturalmente, económicamente, etc, el país. Ahora se trata de tener ideas políticas, de aceptar las servidumbres de la actuación política y, sobre todo, encuadrarse. Además, no hay que tener miedo al enfrentamiento entre las diferentes posturas, ya que el juego político exige una clarificación de las mismas. Después de ello es posible establecer todas las alianzas y pactos, o crear aquellos organismos unitarios que sean precisos para el advenimiento de la democracia”.

situació política de Catalunya i Espanya. Com a fruit d'aquestes reunions, el maig-juliol de 1974 sorgí la primera crida "Per una convergència democràtica", i a finals de l'estiu s'accelerà el procés que portaria a la fundació de CDC. A més, les persones abans mencionades constituïren, juntament amb Jordi Pujol, el secretariat que va preparar l'assemblea fundacional ¹⁸³.

En els mesos següents es va anar configurant el nucli de la futura CDC i es van afegir al projecte noves persones com Oriol Pañella, Jaume Refar, Joan Seguí o Josep Castaño ¹⁸⁴, vinculades a l'època de CC ¹⁸⁵ o de "Fer país"; Miquel Roca i Junyent i

¹⁸³ Marçet i Morera, Joan, "Formació i fase de definició de Convergència Democràtica de Catalunya (1974-1977)", dins el llibre de Joan B. Culla i Clarà (coord), op. cit. pàg. 43.

¹⁸⁴ Cal destacar que dins CDC va haver-hi un intent d'impulsar una component obrera i popular anomenada Acció Obrera per part de Joan Carrera, Josep Castaño, Josep Artigal i Joan Seguí, però, finalment, no va acabar de consolidar-se. Existeix un full volant escrit a màquina per un component d'Acció Obrera i popular el febrer de 1975 on es troben exposats tots els punts que la I Assemblea va aprovar en el seu moment i que defineix molt bé què és CDC i quina és la seva principal ideologia. Es pot consultar al Pavelló de la República (CEHI) i la seva referència bibliogràfica és: FV 1975/2 (CDC). Vegeu document a Annex pàg. 441-446. Vegeu també la tesi doctoral de José Manuel Rúa Fernández, *Convergència Democràtica de Catalunya i el món sindical (1974-1990)*, ed. UB, Barcelona, 2007. Es pot consultar online.

¹⁸⁵ Cal destacar que el grup CC va representar el sorgiment del "Nou Catalanisme". La derrota havia afectat negativament tota una generació de catalans, que havien vist com les expressions de la seva identitat nacional s'havien intentat eliminar. Únicament mitjançant un esforç col·lectiu per la reconciliació dels catalans, acceptant les responsabilitats, realitzant una seriosa autocrítica i encetant un profund procés de reflexió espiritual, Catalunya podria arribar a refer-se. Per tant, l'objectiu que es va fixar el CC va ésser contribuir a la reflexió. Com assenyala Jaume Casajoana, es volia que una generació de catòlics prengués consciència enfront dels problemes del país. El grup va sorgir arran d'unes reunions mantingudes durant l'hivern de 1953-1954 entre Jaume Carner, Jordi Vilanova i Josep M. Sunyer i l'abat de Montserrat, Aureli M. Escarré, en les quals els tres joves van demanar a l'abat suport i empena per coordinar les diferents forces vives i els moviments d'arrel cristiana de caire democràtic i catalanista, i ha estat considerat la continuació del Grup Torras i Bages que havia sorgit l'11 de setembre de 1942 de la mà de Jaume Carner, Jordi Bonet, Jordi Figueras, Joan Reventós, els quals decidiren crear un grup catalanista, catòlic, demòcrata que es dedicués a treballar a favor de la cultura catalana. Un grup al qual posteriorment s'afegí cap el 1945-1946, Pere Figuera, Anton Cañellas i Ernest Raguer. La desaparició d'aquest grup va coincidir amb el sorgiment del CC. El CC s'estructurà a partir de dos tipus de cercles, els anomenats d'influència, que s'ocupaven especialment de fer proselitisme, i els orgànics, que tenien àmbits d'actuació concrets. Els principals cercles orgànics van ésser el social, dirigit per Xavier Muñoz i no arribà mai a ésser operatiu, i el de comarques, encapçalat per Jordi Pujol. Aquest cercle aconseguí gràcies a "l'escoltisme" que una bona part dels moviments catòlics hi participessin i també a la tasca incansable de Pujol, Joaquim Bou i Lluís M. Sunyer, crear una xarxa del CC per tot Catalunya. Al marge d'aquests dos cercles també es formaren els d'estudis, d'universitat, de barris i institucional, d'acció directa, de secretaris, i diversos membres del CC promogueren la revista "Promos". També es formà un cercle d'estudis humanístics, a càrrec de Galí, al qual es vincularen intel·lectuals com Alexandre Galí, Jaume Bofill i Jaume Vicens Vives qui influí especialment a Jordi Pujol. D'altra banda, Jordi Pujol comptava amb el suport d'un nucli d'activistes vinculats al CC format per membres de l'Acadèmia de la Llengua Catalana (ALC), com ara Jaume Casajoana, Josep Espar Ticó, Xavier Polo i Xavier Vela, i del grup femení Les Oques, del qual formaven part, entre d'altres, Guiomar Amell i Teresa Polo. Després de la detenció de Jordi Pujol pel fets del Palau de la Música el CC s'anà polititzant, renunciant a les bases religioses i relegant la qüestió nacional catalana a un segon pla, es convertí al marxisme i el 1964 esdevingué el partit Comunitat Catalana. En els anys posteriors es tractà de donar continuïtat a l'empresa del CC i a l'esperit escolta. Pujol, Galí i Agustí Mariné, que fou el puntal econòmic, impulsaren una escola de treball consagrada a qüestions cristianes i catalanistes, s'instal·là a Arièstolas i es mantingué

mossèn Joan Carrera que van afavorir la possibilitat d'expansió cap a sectors professionals i del sindicalisme catòlic, respectivament. I nous grups com el de Banca Catalana amb persones com Jaume Rossell, Joan Granados, Joan Rossell, Ferran Ariño, Francesc Gordo, Xavier Vela, Josep Maria Vilaseca Guash i Francesc Cabana o els germans Sumarroca.

Finalment, el 17 de novembre de 1974 un centenar de persones es reuniren a Montserrat i constituïren la I Assemblea de Convergència Democràtica de Catalunya, l'Assemblea fundacional de CDC. En aquesta Assemblea es trobaven, a més de membres d'UDC i dels pujolistes aplegats en el Grup d'Acció al Servei de Catalunya (GASC), el grup dels independents coordinats per Miquel Roca amb la participació de Jaume Camps, Lluís de Carreras i Josep Maria Trias de Bes. La presidència de l'Assemblea va recaure en Simeó Miquel, d'UDC de Lleida, al qual el seguien Jordi Pujol i Anton Cañellas.

La trobada fundacional aprovà un comunicat que exposava els punts bàsics de les conclusions del debat en quatre punts: 1) la democràcia pluralista i parlamentària que garantiria la plena pràctica de les llibertats individuals i col·lectives, i els alliberaments nacional i de classe; 2) la creació d'un marc jurídic i econòmic que afavorís altres formes de participació econòmica i social, dins el principi del socialisme de base, com podien ésser l'autogestió, el cooperativisme i les empreses de propietat sindical. Perquè ells entenien que el protagonista de la vida econòmica era el poble, i els poders públics havien de garantir l'economia al servei d'aquest poble a través d'una adequada planificació i de la funció subsidiària que havia de manifestar-se en el control d'aquells sectors o empreses que, per la seva importància o significació, podien condicionar la vida econòmica o social. Aquest control es podia exercir directament o bé assolint-ne la propietat. Tant la propietat com la intervenció pública podrien ésser de caràcter municipal, nacional o estatal, en funció de les característiques i àmbits dels sectors; 3) quant al nacionalisme, es reclamava el reconeixement de l'autogovern de Catalunya amb un Estatut d'Autonomia, i es propugnava una organització federal de l'Estat espanyol com a forma política per assegurar les llibertats de Catalunya i la seva

fins l'any 1971. Per a un coneixement més exhaustiu del sorgiment del CC vegeu, entre d'altres: Barrio Astrid, "Les arrels de Convergència Democràtica de Catalunya" dins: Culla B. Joan (coord), op cit, p. 24-36.

relació solidària amb els altres pobles de l'Estat espanyol. A més, remarcaven els estrets lligams que els unien amb la totalitat dels Països Catalans; 4) Europa era considerada com a objectiu necessari per a Catalunya per considerar-la el gran marc natural del seu futur polític.

Segons Jordi Pujol, van optar per una democràcia pluralista i parlamentària perquè “era tal i com es practicava en els països de l'Europa Occidental, una democràcia que havia estat titllada, pels sectors més dominants de l'esquerra, de “formal i falsa democràcia”. A més, eren partidaris de l'economia de mercat, cosa que en aquell moment era “una blasfèmia dins del món de l'oposició al franquisme”. També eren partidaris que hi hagués un creixement econòmic, que era “una altra blasfèmia”. Segons Pujol, “en el món econòmic hi havia molta gent que era partidària del “creixement zero”, perquè consideraven que créixer era una gran amenaça en tots els sentits”. D'altra banda, es considerava que havien estat, sinó els primers, un dels primers que van introduir amb força en el camp polític i no en el camp dels estudis socials, el concepte de benestar social. Un concepte que, a parer seu, “també estava mal vist, perquè es considerava que era reformista, que era un intent de corregir els defectes del capitalisme occidental, i en aquell moment el que dominava era la idea de la revolució, del canvi radical. I, per tant, tot el que pogués fer que la gent se sentís més segura de cara a la vellesa, de cara a l'atur, etc, es considerava que anava contra la revolució, que era el que s'havia de fer”¹⁸⁶.

Respecte al nacionalisme de CDC, Jordi Pujol el va definir com un nacionalisme personalista¹⁸⁷, és a dir, al servei de les persones, que fos útil per a totes i cadascuna de

¹⁸⁶ Conferència n° 3, dins Pujol Jordi. *Tot compromís comporta risc*. Barcelona: ed. 62, 1997. pàg. 38-40.

¹⁸⁷ Jordi Pujol a: Pujol, Jordi, *Construir Catalunya*. Barcelona: ed. Pòrtic, 1980, p. 277-282 descriu amb detall en què consisteix el “nacionalisme personalista”. Principalment explica, a grans trets, que el punt de partida d'aquest nacionalisme és la constatació que l'home concret no pot arribar a produir-se plenament si no és dintre d'una comunitat nacional, la qual actua com un element de formació i de definició dels homes. A través de tota una sèrie d'elements de creació de l'estructura personal de l'home el poble exerceix una funció d'educació. Són aquests dos punts els que confereixen un valor al fet nacional, que el fan imprescindible i obliguen a fer-ne la defensa. I aquesta defensa ja és nacionalisme. D'altra banda aquest nacionalisme ha d'aspirar també a establir un tipus de societat que faci possible l'accés al poder real de tots els components de la nació. Quant a les característiques concretes d'aquest tipus de societat, són difícils d'establir a priori. Al seu parer, condicionaments de tota mena fan que en cada cas concret les estructures siguin diferents. Aquest nacionalisme comporta també una actitud d'acceptació generosa i d'obertura envers el fet de la immigració. Per a Pujol, la definició que “català és tot home que viu i treballa a Catalunya” fou proposada ja fa anys per gent nacionalista, i per lògica interna el nacionalisme personalista ha de tenir davant el fet migratori una actitud d'acolliment, de servei i d'integració. Finalment, aquest nacionalisme comporta d'una manera obligada situar l'home i la nació en un pla més

les persones que constituïen el país. Definí CDC com un moviment que “sempre ha treballat en el camp de la doctrina. Tant de la doctrina nacionalista com del pensament sobre la societat. En tots dos terrenys l’element central del nostre pensament ha estat l’humanisme personalista, és a dir, la idea que tant la nació com la societat han de configurar-se tenint present que la raó de ser última i principal de tota teoria i de tota praxi política és l’home, la persona. Un sistema polític o social, un procés de construcció nacional només són bons si ho són per a les persones que componen la societat i la nació (...)”¹⁸⁸.

CDC es configurà també com un moviment multiclassista, és a dir, un moviment ampli i obert a diferents sectors de la població, amb un plantejament que comprenia la idea de “fer país” ja mencionada, i d’ésser l’eix vertebrador de la vida política catalana, *el pal de paller*¹⁸⁹. Per a Jordi Pujol la seva prioritat era Catalunya i intentà tenir una visió global del país, una visió comunitària de Catalunya on pogués entrar el màxim de persones possible. CDC va buscar el centre de gravetat del país, aquell punt on confluïssin més interessos, més inquietuds, etc, més il·lusions de la gent, i va entendre que allà s’havia de plantar el *pal de paller*. Aquesta idea bàsica de *pal de paller* la van tenir des d’un bon començament. Havien de fer un país capaç de situar-se en un lloc

ample, en un terreny més universal. L’home per a realitzar-se necessita la nació, però també necessita poder-ne sobrepassar els límits, no quedar-ne presoner. Cal que l’ajudi a projectar-se. Tots dos vessants-definició i projecció- són essencials. Aquest nacionalisme comprèn les pròpies limitacions i un cop defensat aferrissadament el seu dre a ser en tant que país i a ajudar a ser els seus homes, els ha d’impulsar en un sentit universal.

¹⁸⁸ Pujol, Jordi. *Tot compromís comporta risc*. Barcelona: ed. 62, 1997. Pròleg, p. 5. D’altra banda, Jordi Pujol considerava a: Pujol, Jordi, *Construir Catalunya*, op. cit, p.121, que el moviment nacional de Catalunya, sense preterir els fets de llengua, cultura i tradició, havia de reunir les condicions següents: 1) Havia de cultivar un fort sentit de comunitat i havia de subratllar les exigències d’ordre social, econòmic i polític que aquest sentit de comunitat necessàriament comportava; 2) Havia de defensar una manera de ser social i política, la definició de la qual havia de fer possible l’elaboració d’un “programa dels catalans”. Aquest programa havia d’ésser ofert a Espanya i a Europa. Havia de constituir, també, juntament amb el comunitarisme, un instrument bàsic d’integració dels immigrants; 3) El seu objectiu bàsic no havia d’ésser les reivindicacions de Catalunya, sinó les reivindicacions socials, econòmiques, polítiques i humanistes de l’home català, entenent per català tota persona que viu i treballa a Catalunya i s’hi sent identificada; 4) No pot limitar la seva projecció a Catalunya, sinó que s’ha d’inserir en una àrea més extensa. Més que un nacionalisme català havia d’ésser una forma concreta de nacionalisme europeu.

¹⁸⁹ La idea de “pal de paller” agafà cos al IV Congrés celebrat per CDC el 15 i 16 de gener de 1977 que com destaca Joan Marcet a: Marcet, Joan, *CDC, el partit i el moviment polític*, ed. 62, Barcelona, 1984, p. 49, incidí en els diferents aspectes que tenia plantejats CDC. Aquest Congrés tenia com a objectius la reestructuració organitzativa, l’adequació i ampliació del programa econòmic i social i la definició de la política d’aliances. I com a finalitat no explícita però real l’elecció de la direcció política que havia de conduir tot el procés de pactes electorals i les mateixes eleccions. Tant Miquel Roca com Jordi Pujol en els seus informes abordaren el paper de CDC en el context de la Transició. Roca refermà el caràcter nacionalista de CDC i el contingut socialdemòcrata del seu programa, i dedicà la major part de l’informe a repassar el desenvolupament del procés cap a la democràcia i a fer balanç de l’activitat del partit en el terreny organitzatiu i de projecció exterior, des de la tercera Assemblea fins el IV Congrés.

determinat i amb una actitud determinada que permetés que molta gent pensés que aquest era el punt a través del qual es podia sentir protegida i defensada, per una banda, i que permetés impulsar el progrés general de la col·lectivitat ¹⁹⁰.

A principis de 1975 CDC es va donar a conèixer públicament. Un dels actes més significatius de la seva sortida a la llum pública va ésser la conferència que Jordi Pujol donà a ESADE el 21 de gener, que contribuí al relleu de la figura de Jordi Pujol. I durant la segona meitat de 1975 l'activitat de CDC va estar encaminada cap a la seva constitució com a partit. De fet, segons Joan Marcet, “la Coordinadora o Assemblea del mes de juliol tanca l'etapa de moviment d'estructura oberta i discuteix i aprova dos informes significatius per al nou procés que aborda CDC. L'informe del Comitè Polític fa especial referència a la progressiva consolidació de Convergència Democràtica com un ventall definit i una integració de corrents” ¹⁹¹. Abans, però, entre abril-maig de 1975 cal recordar la intervenció de Jordi Pujol al cicle de conferències “Les Terceres Vies a Europa” amb la conferència “La resposta democràtica” on exposà els postulats de CDC ja tractats en aquest punt a més d'afirmar, entre altres coses, que a Europa els social-demòcrates havien jugat un paper important en la construcció de les democràcies avançades, tot i que es preguntava si aquesta social-democràcia, a través de la seva incorporació a un gran bloc de convergència democràtica o bé a través d'una afirmació a part en termes de col·laboració donat el context polític i social, aconseguirien tenir pes en la vida política catalana ¹⁹². I plantejà un pacte nacional, l'objectiu institucional del qual hauria de ser un consell català amb la intenció de què s'hi poguessin adherir totes les forces polítiques del país, per tal d'aconseguir el reforçament de la democràcia i la defensa i reconeixement de Catalunya ¹⁹³.

El 15 de novembre de 1975 es reuní a l'Hospitalet la II Assemblea General de CDC ¹⁹⁴. Hi van assistir prop de dos cents delegats entre els quals es trobaven alguns

¹⁹⁰ Conferència nº 3: *Convergència Democràtica de Catalunya: Què ha estat, Què és, Què volem que sigui*; Barcelona Teatre Tívoli, 17 de juny de 1996, dins Pujol Jordi, *Tot compromís comporta risc*, op. cit, 41.

¹⁹¹ Marcet i Morera, Joan, “Formació i fase de definició de Convergència Democràtica de Catalunya (1974-1977)”, dins B. Culla, Joan (coord), *El pal de paller. Convergència de Catalunya (1974-2000)*, op.cit, p.46.

¹⁹² *Les Terceres Vies a Europa*, Barcelona: ed. Nova Terra, 1975, p. 187

¹⁹³ *Les Terceres Vies a Europa*, op. cit, p. 192- 197.

¹⁹⁴ Segons Joan Marcet a: Marcet i Morera, Joan, “Formació i fase de definició de Convergència Democràtica de Catalunya (1974-1977)”, dins B. Culla, Joan (coord), op.cit, 46. CDC manté, a partir de

membres del sector més històric d'UDC que havien mostrat una gran reticència envers el procés de Convergència. Aquesta Assemblea formulà una Declaració de vuit punts dels quals el 2n i el 3r eren els mateixos que els de la I Assemblea¹⁹⁵.

El 16 de febrer de 1976 el GASC i el Grup d'Independents anunciaren la seva autodissolució per fusionar-se a l'interior de CDC. Per la seva banda, UDC anuncià la seva voluntat de no fusionar-se i, per tant, va sortir de CDC.

El 28 de març de 1976 es celebrà la III Assemblea General¹⁹⁶ i CDC es constituí formalment en partit polític i es dotà d'uns Estatuts provisionals¹⁹⁷ que li van permetre

la II Assemblea, la mateixa estructura organitzativa iniciada un any abans, fet que intensificarà les tensions entre UDC i la resta de Convergència, i en especial el GASC, ja que Unió Democràtica manté, a més de la contraposició creixent entre els sectors favorables i reticents al procés, la seva estructura organitzativa sense cap mena de variació, fins al punt que CDC desconeix del tot la marxa, les decisions i les activitats d'UDC, situació anormal en qualsevol federació de partits.

¹⁹⁵ Vegeu: Full Volant que es troba a la pàgina índex documental i que el podeu trobar al Pavelló de la República (CEHI) amb referència bibliogràfica: FV. 1975/2. Vegeu document a l'Annex pàg. 447. Els punts de la Declaració que formulà la II Assemblea eren els següents: 1) defensa del sufragi universal que reconeix les llibertats d'associació, de reunió i d'expressió; i que en el seu concepte, sap incloure les exigències de democratització econòmica i social; 2) defensa de l'autonomia política dins l'organització federal de l'Estat espanyol; reivindicació del restabliment de l'Estatut i de les seves institucions, i reafirmació de la voluntat d'unitat amb la resta de Països Catalans; 3) defensa d'una vocació europeïsta que farà que des de Catalunya es treballi per a la incorporació a Europa; 4) defensa de la llibertat sindical, com a dret de la classe treballadora per tal d'associar-se lliurement, creant els sindicats que als seus interessos convinguin, es constitueix contra el monolitisme de la CNS; 5) defensa de l'amnistia de tots els perseguits per causes polítiques i sindicals per a poder aconseguir una convivència pacífica i evitar, així, el clima de tensió i radicalització que s'està vivint; 6) CDC s'adreça al poble català per a què en aquesta nova etapa sàpiga afrontar amb valentia la seva responsabilitat. I que, la seva irrupció democràtica, afebleixi la força del règim, creant espais de llibertat i que es tradueixi en una progressiva ocupació del poder; 7) defensa d'un veritable canvi democràtic per a recuperar per a Catalunya les seves llibertats democràtiques i nacionals; 8) CDC vol marxar solidàriament amb la resta de forces polítiques catalanes en un pacte sincer i clarificador.

D'altra banda, també es felicitaron pel progrés de les negociacions cap a la constitució d'un Consell de Forces Polítiques de Catalunya, per la qual CDC havia assumit des de feia mesos un paper especialment actiu. CDC seguiria participant en l'Assemblea de Catalunya i recolzant la seva acció de mobilització, i per altre banda, seguiria propiciant, com un progrés unitari, la constitució d'un Consell de Catalunya que es definia com un pre-govern provisional en estreta relació amb la Generalitat de Catalunya. Joan Marcet comenta a: Marcet i Morera, Joan, "Formació i fase de definició de Convergència Democràtica de Catalunya (1974-1977)", dins B. Culla, Joan (coord), op.cit, 46, que al constituir-se el Consell de Forces Polítiques de Catalunya, s'hi integraren com a organitzacions diferents i diferenciades tant UDC com CDC, s'agregà la tensió preexistent, i tant a l'interior d'Unió com del GASC i de la resta de Convergència es nota la necessitat de la separació, afermada per la diferent voluntat de dissolució dins una CDC convertida en partit polític. Ignasi Riera destaca a: Riera Ignasi. *Jordi Pujol: llums i ombres*. Barcelona: ed. Angle, 2001, p. 42, que tot i que alguns dels primers dirigents de CDC, com Miquel Sellarès, fossin també referents visibles de l'Assemblea de Catalunya, Jordi Pujol se la va mirar a distància i amb suspicàcia i ja el 1975, a la 2ª assemblea de CDC- aleshores encara moviment-Pujol havia retirat el suport a l'Assemblea de Catalunya propugnant el Consell de Forces Polítiques de Catalunya, que va néixer el desembre de 1975".

¹⁹⁶ Vegeu Full Volant que es troba al Pavelló de la República (CEHI) sota la signatura: FV 1976.2, Pavelló de la República-CEHI. Vegeu document a l'Annex pàg. 448-450. Els punts aprovats en aquesta assemblea foren els següents: 1) Ratifiquem, un cop més, la nostra voluntat de servei a Catalunya i al seu

una millor organització i direcció; a més d'aprovar un programa econòmic i social que acompanyava la definició de partit nacionalista de centreesquerra.

poble; volem ser portaveus del nostre poble per assumir, així, amb dignitat, respecte i responsabilitat la funció que com a partit i en el grau que ens toqui en la línia de la direcció de la vida política del país; 2) Ens obliguem a restar fidels a la causa de la Democràcia, això vol dir que lluitarem per al restabliment de les llibertats democràtiques i nacionals de Catalunya, per quant, per a nosaltres catalans, no hi ha cap més democràcia que aquella que es produirà dins del marc irrenunciable del reconeixement del fet nacional català, que haurà de traduir-se en el restabliment de l'Estatut de la Generalitat de Catalunya com a primer pas en el lliure exercici del dret a l'autodeterminació de tots els pobles de l'Estat espanyol; 3) Declarem que la nostra Democràcia és també una Democràcia econòmica i social; és un canvi substancial en el nostre sistema econòmic i social (...) I això suposa iniciar sense tebiesa un procés socialitzador de la nostra economia, per tal de conduir la nostra societat a una autèntica qualitat de vida en el marc d'una democràcia avançada i cap a un socialisme en llibertat; 4) Ens proposem mantenir-nos com a organització que resta oberta a tots els que creguin en la necessitat de definir per al nostre poble i en aquest moment, una alternativa democràtica de centre-esquerra. Una alternativa àmplia, capaç de vessants diverses, i que amb la seva especificitat enriqueixin un programa de govern i de credibilitat, capaç de constituir-se en motor i en la força vertebradora del nostre futur democràtic. I en aquesta vocació de gran bloc polític creiem que el nostre ventall és prou ampli com per a desdibuixar, des d'ara, la força política que el centre esquerra català precisa; 5) Denunciem el reformisme evolucionista com l'intent continuista per a ta d'evitar una autèntica democratització del país. Denunciem la provocació que aquest continuisme comporta, la radicalització que institucionalitza, la desesperança que commou. Ens sentim solidaris de les víctimes que un reformisme bocat a la repressió ha carregat damunt de la situació conflictiva del nostre país; 6) Defensem que només l'autèntic canvi pot redreçar moral, política i econòmicament el nostre país. L'estratègia cap a aquest canvi per la formulació d'un pacte per la ruptura, com a pont des de l'oposició democràtica s'ha de llençar als sectors democràtics anclats encara en la servitud del reformisme, per tal de protagonitzar, conjuntament, pacíficament i responsablement, el procés cap a la Democràcia. Propiciem la constitució d'un Govern provisional de l'Estat espanyol i un Govern provisional de la Generalitat de Catalunya, per tal de presidir el període constituent predemocràtic; 7) Ratifiquem la nostra voluntat de persistir en la lluita per la unitat de l'oposició democràtica. Ens felicitem per la constitució del Consell de Forces Polítiques de Catalunya com a pas decisiu en la definició d'una sola veu pactant el nostre poble. Ens felicitem també de l'ampli ressò de les campanyes de mobilització que l'Assemblea de Catalunya ha convocat totes dues instàncies unitàries, en el seu marc específic, comptaran amb la participació i suport de CDC; 8) Ens adrecem a totes les instàncies unitàries de l'Estat espanyol per tal de convidar-los a aplegar-se al voltant d'una Declaració comuna, que obrí el camí a la coordinació i acord definitiu de tota l'oposició democràtica; 9) Cridem, un cop més, a tot el poble català per tal que segueixi en el combat per les seves llibertats democràtiques i nacionals, i ens adrecem especialment a tots els militants, amics i simpatitzants de la CDC per tal que amb la seva tasca decidida, amb el seu entusiasme i amb la seva voluntat de servir a Catalunya i a la Democràcia, siguin capaços de consolidar la presència de CDC arreu del Principat, com a força política que vol assumir el protagonisme d'una alternativa democràtica, que ens comprometem a tots en la construcció d'una societat en la que una nova qualitat de vida i una voluntat de canvi, ens acostin a la societat igualitària i justa per a la que lluitem. Per al nostre futur democràtic, cal lluitar ara. Per fer possible tot el que volem, cal lluitar ara. Per a guanyar la nostra condició d'homes lliures en una societat lliure, cal lluitar ara. Per a tot això, els homes i dones de CDC seguirem en el combat.

¹⁹⁷ A l'Estatut sorgit el 1977, el partit exposà les finalitats següents: a) reivindicar la personalitat nacional de Catalunya i el restabliment de les seves institucions d'autogovern; b) contribuir al restabliment de formes de govern plenament democràtiques a Catalunya i a tots els pobles que integren l'Estat espanyol; c) contribuir a l'enfortiment de la col.laboració política i cultural entre tots els Països Catalans; d) contribuir a la col.laboració i ajuda mútua entre totes les nacionalitats i regions que componen l'Estat espanyol; e) promoure la riquesa i el benestar del poble de Catalunya, en el marc d'una societat justa i solidària. Escriptura 239/1977 del protocol del notari Pascual Mas Aluja, de Barcelona, dins Institut de Ciències Polítiques i Socials, *Estatuts dels Partits Polítics catalans*. Barcelona: ed. ICPS, 1998, p. 25.

ESQUERRA DEMOCRÀTICA DE CATALUNYA (EDC)

L'origen d'EDC es troba en el grup Llibertat i Democràcia Social, reconegut per la Internacional Liberal, des de 1974¹⁹⁸. EDC es donà a conèixer a finals de 1975 a través d'un manifest de 15 punts que resumien la seva ideologia liberal i el programa per la democràcia i per Catalunya, un programa que definia el partit com un partit d'esquerres, catalanista, demòcrata i europeïsta¹⁹⁹. Des de la seva creació el partit es va moure en l'àmbit polític de centre.

EDC fou dirigida des d'un principi per Ramón Trias Fargas, qui, segons Molas, malgrat la forta personalitat del seu líder no aconseguí l'audiència d'altres forces pròximes en els plantejaments²⁰⁰. Amb l'etiqueta de <<liberal>>, va participar en el cicle de conferències "Les terceres vies a Europa" (1975) amb la conferència que tenia per nom "Llibertat, intervenció laboral i justícia social en la Catalunya del demà", on exposà tant els postulats del seu programa: llibertat política, democràcia formal i pluralista, etc, com la necessitat de la descentralització i d'una més gran autonomia econòmica per a Catalunya²⁰¹. Els eixos del programa d'EDC eren els següents:

1) Respecte a les relacions Espanya-Catalunya defensava: a) Catalunya no seria separatista mentre no se li obligués a ser-ho; b) Catalunya contribuiria amb entusiasme a

¹⁹⁸ Per a més informació vegeu: Molas, Isidre. *Diccionari de partits catalans*. Barcelona: ed. Enciclopedia catalana, 2000, p. 67. També hi ha revistes com: "Lletres d'EDC: butlletí informatiu per als membres d'EDC"; o bé "Portaveu/EDC"- Any 1, nº 0, febrer 1978.

¹⁹⁹ Cal destacar que Trias Fargas ja havia presentat, al diari "La Vanguardia" del 4 de setembre de 1974, p. 11, a la secció "Tribuna" sota el Títol: *Programa político para ciudadanos razonables. La Moderación*", d'una manera indirecta els eixos principals del que seria el seu futur programa de partit. De fet, parlà d'un programa per a gent moderada, liberal, etc, com alternativa als programes extremistes tant de dretes com d'esquerres existents en aquell moment. Defensà, doncs, quatre punts: 1) respectar els valors individuals i de la llibertat; 2) Integració d'Espanya dins d'una futura Europa unida; 3) defensa d'una economia mixta (sector públic/sector privat). Defensa de la nacionalització d'algunes empreses; 4) lluita contra la inflació. Afirmà que aquests quatre punts són el més semblant al punt de vista "de un liberal del siglo XX, demòcrata i evolucionista, en la línia que se puede atribuir al suscrito". Acabà dient que si "el programa de la moderación razonable es mayoritario, me pregunto, también, por cuanto tiempo se nos seguirá escamoteando su implantación".

²⁰⁰ Jordi Amat també coincideix amb Molas quan afirma a: Amat Jordi, *Els laberints de la llibertat. Vida de Ramon Trias Fargas*. Barcelona: ed. La Magrana, 2009, p. 213, que Trias Fargas es dirigí també a les classes mitjanes, però ni ell ni el seu partit foren capaces d'atraure-les perquè EDC no tenia una estructura consolidada i res o gairebé res relligava els liberals d'EDC al poble. Amat destaca que EDC era, com deia Macià Alavedra, nacionalista i liberal, vinculada majoritàriament a una ERC més catalanista, intel·lectual i burgesa; però, mentre que l'arrelament popular d'ERC a l'avantsala i durant la República no li havia vingut per les idees sinó per la força emocional de Francesc Macià i Lluís Companys, la connexió d'EDC amb aquest sector de la població va ésser nul·la.

²⁰¹ *Les Terceres Vies a Europa*. Barcelona: ed. Nova Terra, p. 140-171.

la construcció d'Espanya des del moment en què se li permetés ajudar a la tasca comuna d'una manera digna i en igualtat amb la resta dels pobles d'Espanya²⁰²; c) Catalunya havia de ser lliure per a poder desenvolupar la seva personalitat per a poder ser creadora i també sentir-se tractada amb igual dignitat que la resta²⁰³; d) Catalunya es sentia solidària del destí dels pobles d'Espanya, és a dir, es podia comptar amb Catalunya per ajudar a construir una Espanya nova, orientada a l'Europa moderna²⁰⁴, en la que els ciutadans fossin individuals i col·lectivament lliures²⁰⁵, les institucions fossin realment

²⁰² De fet, Trias Fargas era partidari del model federal, i el defensà amb les paraules següents a: Trias Fargas Ramón, *Solucions per a Catalunya*. Barcelona: Recopilació i pròleg Fermí Vergés, Col·lecció Nàrtex núm.18, ed. Pòrtic, 1977, p. 58 : “Com a organització política creiem que Catalunya ha de formar part d'un Estat espanyol federal. L'administració moderna dels estats industrials requereix la descentralització. Aquesta troba la seva més bona fórmula en el federalisme i com que a més a més el federalisme que pacta en condicions d'igualtat d'un Estat federal dóna cabuda a les nostres reivindicacions nacionals, aquesta ens sembla la millor manera. Si de cas no defugiríem, si la realitat ho imposés, i com a primer pas, l'Estatut de Catalunya de l'any 1932. Però aquest és actualment insuficient i caldria ampliar-lo i canviar-lo”. I pàg. 86, “Crec que Espanya és un conjunt de nacionalitats vigoroses i definides, la qual cosa ha d'ésser motiu de satisfacció i no pas de preocupació. Totes aquestes nacionalitats han de trobar respecte en l'ordre econòmic, cultural i polític. Això comporta descentralització de funcions i a mi, personalment, em sembla que la fórmula ha de basar-se en el federalisme. Per l'aplicació del federalisme ens calen fórmules polítiques descentralitzades que poden ésser de distint de grau i que la tècnica jurídica i l'econòmica estan en procés de desenvolupament constant. El principi general podria ésser el següent: quan unes funcions o uns serveis públics poden ésser prestats amb eficàcia per dues unitats administratives, cal preferir la més petita”.

²⁰³ Trias Fargas defensava el reconeixement de la personalitat nacional catalana, que considerava un dret natural inalienable i que no estava disposat a sotmetre ni tan sols a un plebiscit, perquè a parer seu la nacionalitat catalana no depenia d'uns resultats electorals. D'altra banda, considerava catalans a “tots aquells homes i dones que viuen i treballen a Catalunya amb ànim de permanència, bé que siguin aquí des de la colònia romana o que acabin d'arribar amb un bitllet de tercera. Els immigrants són tan catalans com nosaltres, sempre que vulguin formar part de Catalunya”. Trias Fargas Ramon, *Solucions per a Catalunya*, op. cit, p. 58.

²⁰⁴ Ramon Trias Fargas, així com el seu partit, defensaven una ideologia europeïsta basada en una gran vocació europea. Aquesta es podia resumir de la següent manera: “Creiem en la supranacionalitat europea i al mateix temps en el respecte de les nacionalitats de les antigues unitats europees històriques, pensem que a la llarga els estats nacionals com França, Anglaterra o el mateix Estat espanyol, més o menys conformats arran de la Revolució francesa, perden la seva significació perquè són massa petits per a unes certes tasques i massa grans per a l'administració detallada de la població tan variada del nostre continent i a la vegada tan unida al volt de la idea d'Europa. Creiem en l'Europa de la política, en l'Europa de les idees i dels ideals, en una Europa que pugui defensar la seva cultura i la seva ciència en interès de la humanitat, com ha fet des de fa molts i molts segles. Per tant, pensem també en un creixent contacte amb l'Europa anomenada de l'Est que pugui acabar en una federació europea global, però, això sí, volem fora els Estats Units i Rússia que per ara només demostren tenir interessos propis molt clars. Creiem que tot això porta a la formació d'una Europa unida i forta espiritualment i forta materialment, ja que no estem disposats a acceptar la “finlandització” del continent”. Trias Fargas Ramon, *Solucions per a Catalunya*, op. cit, p. 59.

²⁰⁵ Respecte a la llibertat, Trias Fargas considerava que com a partit d'esquerres que eren defensaven la llibertat dels homes perquè “la llibertat comporta la iniciativa, la dignitat, la creativitat i el respecte per a la personalitat de cadascú. I això, amb tots els entrebancs que vulgueu, és el progrés. L'única via de progrés. (...) Ens preocupen, sobretot, els drets humans tan invocats i tan poc practicats. Ens interessa la dignitat de l'home en el treball. Ens treuen nits de son, la pobresa material i la humiliació dels humils que l'acompanya. Ens indigna la prepotència i la supèrbia dels rics i dels poderosos. Somiem a conservar per a nosaltres i els nostres fills la riquesa i la bellesa d'aquesta incomparable terra catalana”. Trias Fargas Ramon, *Solucions per a Catalunya*, op. cit, p. 45.

democràtiques²⁰⁶ i predominessin les condicions d'igualtat econòmica i social que poguessin considerar-se justes²⁰⁷.

2) Respecte a la llengua, Trias Fargas va defensar l'ensenyament obligatori del català per a tots els que vivien a Catalunya, i l'ensenyament en català per als que ho desitgessin; així com també l'oficialitat de la llengua catalana en l'àmbit del Principat mitjançant aquestes paraules: “Éstas son ambiciones que los grupos lingüísticos belgas considerarían extremadamente moderadas; que a los ciudadanos suizos les parecerían lo más natural del mundo, que a la Unesco y las Naciones Unidas patrocinarían muy a gusto, que Menéndez y Pelayo hubiera aprobado, que la Real Academia Española no discutiría y que durante la 2ª República española materializaron sin que pasara nada por este concepto. No creo que nadie que viva en la segunda mitad del siglo XX y pretenda llamarse algo demócrata y medianamente liberal puede oponerse de frente a esta proposición²⁰⁸”.

3) Respecte a l'aplicació de la legislació de l'Estat al Principat, Trias Fargas va afirmar que li semblava lògic que la legislació de l'Estat fos aplicada en el Principat pels òrgans autònoms que estiguessin en contacte continuu amb els seus administrats i amb l'Administració Central, és a dir, que els directius polítics dels òrgans subestatal ubicats a Catalunya fossin escollits pels residents de Catalunya. Per a Trias Fargas “más que una reivindicación catalanista, es éste un postulado democrático por el que se quiere que la política a todos los niveles obedezca al mandato popular. En el orden técnico-burocrático pediríamos que la selección de funcionarios mediante concurso u

²⁰⁶ Trias Fargas era un ferm defensor de la democràcia perquè “ hem d'organitzar la societat de tal manera que pugui operar en llibertat (l'individu). Es tracta de crear institucions que no jerarquitzin, ni anquilosin les revolucions que, totes, proclamen la llibertat. Cal que la autoritat quedi sotmesa a la llibertat sense perdre la seva necessària eficàcia. I això és difícil perquè l'autoritat és sovint enemiga de la llibertat. Aquí entra en joc el concepte de democràcia. No hi pot haver esquerra sense democràcia. (...) Nosaltres volem la democràcia pura i simple. La democràcia en el sentit primer de la paraula, que ja els grecs anites li saberen donar. Volem la intervenció i el predomini del poble en el govern polític de l'Estat. El govern de tots els qui formen la societat. No volem el govern de l'oligarquia econòmica; no volem el govern de les castes militars o religioses; no acceptem el govern exclusiu de cap classe social determinada, ni molt menys el govern de la burocràcia estatal. Volem el govern de tots, el govern del poble, per al poble, dut a terme pel poble. Això perquè sigui possible, exigeix una mecànica constitucional que dos mil anys d'història europea han configurat. Em refereixo a la democràcia formal. Amb equilibri de poders per a vigilar els de dalt. Amb sufragi universal a tots els nivells per donar entrada als governants. Amb el poder al poble representat per la majoria, però amb garanties de respecte per les minories...” Trias Fargas Ramon, op. cit, *Soluciones per a Catalunya*, 47.

²⁰⁷ *Homenatge a Ramon Trias Fargas. Parlaments i conferències 1961-1989*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Presidència, ed. catalans il.lustres 4, març 1991, p. 160.

²⁰⁸ *Homenatge a Ramon Trias Fargas. Parlaments i conferències 1961-1989*, op. cit, p.160.

oposiciones tenga lugar en Cataluña entre candidatos residentes. No es natural que el alcalde de Barcelona sea nombrado a dedo desde Madrid. Tampoco parece eficiente que los funcionarios que van a operar en Cataluña ejecutando la legislación estatal no conozcan ni el país, ni su lengua, y pierdan años adaptándose, cuando sus miras están en el próximo traslado a Madrid. Esto es algo que hoy ya han entendido varios cuerpos profesionales. Es evidente que por este camino se irán creando órganos muy desconcentrados y poco a poco descentralizados- si se quiere cuerpos autónomos- que, a mi juicio, serán cada vez más eficaces a la hora de interpretar y ejecutar la legislación promulgada por las instituciones democráticas de la administración Central”²⁰⁹.

D'altra banda, per a Trias Fargas es donaria un pas endavant si a més d'executar la legislació general els òrgans autonòmics catalans tinguessin facultats per a “organitzar” alguns dels serveis públics estatals dels que ja tindrien la tasca d'executar. Seria el cas, per exemple, de l'ensenyament a tots els nivells, que en els països anglosaxons estava confiada als municipis i als districtes escolars especials; de les Belles Arts i Museus, de la policia interior i ordre públic. Aquestes activitats promulgades i controlades des de la capital, però organitzades i executades a Catalunya estan millor realitzades pels seus beneficiaris directes, i a més, els dona la sensació d'administrar-ho. Finalment, destacà la importància de la legislació especial de Catalunya i de posar-la al dia amb facultats de legislar, sobretot pel que fa referència a temes cabdals, a parer seu, per a Catalunya com el dret civil, agricultura, obres públiques, transports, beneficiència i sanitat.

4) Destaca la defensa de la descentralització i proposà “Una España que sepa ser una nación de naciones”²¹⁰.

Al setembre de 1976²¹¹ s'anuncià el projecte d'un Front d'Esquerres integrat per EDC, ERC i PSC (R). Però al gener de 1977 EDC²¹² es decantà per la formació d'un

²⁰⁹ *Homenatge a Ramon Trias Fargas. Parlaments i conferències 1961-1989*, op. cit, p.160.

²¹⁰ *Homenatge a Ramon Trias Fargas. Parlaments i conferències 1961-1989*, op. cit, p. 162.

²¹¹ Com destaca Joan B. Culla a: Culla, Joan B. “L'evolució de l'espai centrista a Catalunya (1976-1982)”, UAB, Working Paper, nº 4, Barcelona, 1989, pàg.7, l'abril de 1976, EDC sofrí una escissió del seu número dos, Jaume Casanovas, que constituirà dos mesos després “el Partit Social Demòcrata de Catalunya”, minúscula formació autodefinida com esquerra liberal i que s'integrà dins la Federació Social-Demòcrata Espanyola, liderada aleshores per Francisco Fernández Ordóñez i José Ramón Lasuén. El maig de 1977, el PSDC participà, amb el Partit Popular d'Antoni Senillosa, en la coalició local de *Centre Democràtic* finalment avortada per la UCD de Suárez, i inicià a partir d'aquell moment una

bloc amb CDC que amb el nom de Front Democràtic per Catalunya constituí el precedent de la coalició electoral Pacte Democràtic per Catalunya, integrat per EDC, CDC, PSC (R) i Front Nacional de Catalunya, que es presentà públicament el 9 de maig de 1977.

PARTIT SOCIALISTA DE CATALUNYA (PSC-R, PSC-C, FEDERACIÓ SOCIALISTA CATALANA DEL PSOE)

El Reagrupament Socialista i Democràtic de Catalunya (RSDC) anomenat PSC-Reagrupament, va néixer en la clandestinitat a finals de 1974. Segons Glòria Rubiol²¹³, tant en la creació del partit com durant els seus quatre anys d'itinerari per l'escena política catalana, trobem en el Reagrupament el propòsit de construir el gran partit socialista català, l'ambició no realitzada dels partits d'ideologia afí que el precediren. D'altra banda, el líder del partit Josep Pallach defensà el mateix any la nació catalana i el seu dret a l'autogovern en la intervenció que va fer en el I Congrés de Reagrupament mitjançant les paraules següents²¹⁴: "...La nacionalitat és una dimensió fonamental de la persona humana i reivindiquem, doncs, els nostres drets com a poble. No vol dir que siguem separatistes: som i restarem partidaris de lligams fraternals amb els altres pobles de la península, però aquests llaços federatius han de ser establerts lliurement pel nostre poble. S'ha parlat molt d'obertura democràtica; podria dir que la pedra de toc per a nosaltres serà aquesta: els drets de Catalunya al seu propi govern. Per nosaltres no hi haurà realment camí vers la democràcia si, des del primer moment, el nostre poble no afirma la seva pròpia estructura de govern i camina lliurement vers aquesta nova societat de pobles hispànics que volem definitivament oberts a Europa, a una Europa que sigui instrument de pau i de justícia per a tots els pobles".

trajectòria erràtica que el portaria el 1979 a coaligar-se amb Esquerra Republicana i el Front Nacional de Catalunya.

²¹² EDC es presentà en el seu primer Estatut de la Transició, el 1977, com un partit que propugnava, principalment: a) la defensa de Catalunya; b) la més àmplia llibertat per als homes i les dones de Catalunya; c) l'ajuda a la creació d'una societat justa en el camp econòmic i social. Escripura 1.067/1977, del protocol del notari Antonio Roldan Rodriguez, de Barcelona, dins Institut de Ciències Polítiques i Socials, op. cit, p. 39.

²¹³ Per a Glòria Rubiol a: Rubiol i González, M.Glòria, *Josep Pallach i el Reagrupament*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1995, p. 9.

²¹⁴ El document es troba en l'apèndix documental del seu llibre *Josep Pallach i el Reagrupament*, op. cit, p. 393.

Durant els primers anys de la Transició política, Pallach i el Reagrupament adoptaren una posició més pactista i menys rupturista que altres partits d'esquerra. Davant les propostes reformistes del Govern central, la seva posició era de diàleg en allò que no afectés l'essència dels principis democràtics tal com eren concebuts a l'Europa democràtica; feien una defensa constant de la democràcia, mentre amplis sectors de l'esquerra espanyola i catalana l'avaluaven negativament, considerant-la un parany burgès. Una situació semblant es produïa en relació a la Segona Internacional: durant uns anys a Catalunya només va ser defensada pel Reagrupament. El rebuig de Pallach a les aliances amb partits comunistes i la resistència del RSDC a l'intent de domini del PSUC sobre els partits de l'esquerra foren un altre tret distintiu del RSDC i font de permanent tensió. Pel que fa a l'afirmació catalanista, no fou motiu de conflictes amb els altres partits catalans de l'oposició, ja que l'autonomia de Catalunya tenia un ampli consens entre les agrupacions polítiques, tot i que existien divergències quant a les prioritats²¹⁵.

A l'abril i maig, el cicle de conferències de polítics catalans titulat "les Terceres Vies a Europa" Pallach hi intervingué amb una conferència sobre "El socialisme democràtic a Europa", important pel seu contingut i per a donar a conèixer la seva posició i els postulats de Reagrupament, a més explicà quin eren i com eren els partits socialistes democràtics europeus. Per a Pallach hi havia tres punts fonamentals que els identificaven²¹⁶: a) aquests partits eren essencialment de base popular tot i que no havien estat mai en la seva història partits únicament de base obrera ja que també es trobaven intel·lectuals, menestrals, pagesos, etc; b) el lligam permanent que establirien amb el moviment sindical obrer. Lligam permanent en el sentit de voluntat de servir el moviment sindical i no pas de servir-se'n. Aquestes posicions són característiques del socialisme democràtic a Bèlgica com a Suècia i a Anglaterra com a Alemanya; c) la institució del sufragi universal a tot Europa introduïnt la democràcia. Pallach volia que això quedés clar, sobretot davant la reivindicació de tothom del model suec, perquè segons Pallach el model suec no l'havia construït la burgesia sinó que es produí gràcies a una radical amenaça de vaga general del partit social-demòcrata i de les sindicals d'aquell país. De la mateixa manera també explicà el socialisme democràtic a Catalunya

²¹⁵ Fundació Rafael Campalans, *PSC (Reagrupament). L'opció socialdemòcrata catalana (1974-1978)*. Barcelona: Fundació Rafael Campalans, 2011, p. 38.

²¹⁶ *Les Terceres Vies a Europa*. Barcelona: ed. Nova Terra, 1975, p. 75-76.

i aprofità la seva conferència per a declarar-se socialista democràtic català i ho justificà dient el següent²¹⁷: “ Som fonamentalment catalans i com a catalans som socialistes i demòcrates... Som catalans i entenem viure una determinada manera de ser-ho en el context en el qual existim que és el de l’Estat espanyol, amb pobles amb els quals ens sentim de moltes vegades solidaris i amb els quals voldríem viure agermanats. I això ens porta a dir també que Espanya és una realitat plurinacional que ha tingut moltes dificultats en el seu viure i que nosaltres voldríem ajudar a resoldre. I voldríem resoldre-les oferint fórmules federatives que responen segurament al tarannà, a la manera de ser, a la manera d’entendre la vida col·lectiva que és pròpia del nostre poble. Dit això, és segur que el federalisme pot trobar distintes manifestacions: l’afirmació bàsica és la de la catalanitat irrenunciable i una obertura fraternal vers els altres pobles d’Espanya a través d’estructures polítiques federatives que mantinguin viva la realitat que sentim més vivament, precisament perquè som internacionalistes: la realitat catalana”.

Per la seva banda, Joan Reventós, el dirigent de Convergència Socialista, en la seva conferència titulada “Socialisme i socialisme democràtic”, dedicà paraules molt dures als partits socialdemòcrates, en un episodi més de la pugna ideològica entre els sectors liderats per Pallach i per Reventós²¹⁸, i plantejà com a prioritats polítiques²¹⁹: 1) la formulació d’una alternativa democràtica de canvi que portés a una nova situació històrica; 2) el debat teòric polític, recolzat en la pràctica per la gran formació dels

²¹⁷ *Les Terceres Vies a Europa*, op, cit, p. 82-83.

²¹⁸ El CSC de Joan Reventós fou qui es posicionà més a l’esquerra de tots els participants. Perseguia la creació d’un gran partit socialista, de base, en els seus inicis, exclusivament marxista, que contemplava programàticament i tàctica el front comú amb els comunistes. El Reagrupament de Pallach, en canvi, pretenia ocupar l’espai de centre esquerra intentant articular un gran partit socialista democràtic amb tendències no exclusivament marxistes. Volia representar l’espai de l’esquerra, ja que es definia socialista, però a la vegada volia situar-se en l’espai de centre esquerra, perquè rebutjava les ruptures arriscades i la lluita de classes, perseguint un model socialista gradualista; reformista des d’una visió política, i econòmica, social i nacional; possibilista amb vocació de centre referencial de la societat.

Respecte al conflicte Pallach-Reventós destaca el llibre del Mossèn Josep Dalmau: Dalmau Josep, *La crisi del PSOE vista des del conflicte Pallach-Reventós*. Barcelona: ed. Pòrtic, 1979, on exposa les diferències de Pallach com a líder del PSC-R i de Reventós com a líder ja de PSC-C. Per a Dalmau, mentre el PSC-C defensava el socialisme; el PSC-R, en canvi, defensava el catalanisme per damunt de tot. Destaquen també les declaracions de Josep Reventós cinc anys després de la mort de Pallach a: Reventós Josep, *Amics, companys i mestres*. Barcelona: Secretaria de Formació del Partit dels Socialistes de Catalunya, 1982, p.18, on digué el següent: “Quan arribaren les discrepàncies polítiques, l’any 1965, que no cristal·litzaren fins l’agost de 1966- tot i que no fossin conegudes fins anys més tard-continuaríem mantenint una relació fonamentada en el mutu aprecí. Aquests dos darrers anys hi ha hagut qui ha volgut veure en el que eren i són diferències polítiques, problemes de personalisme. Res més equivocat i insultant. Les diferències polítiques hi eren, (hi són), poden o no tenir solució política, però mai no varen tenir motivacions personals. D’això n’havíem parlat tots dos, i estàvem d’acord, perquè manteníem l’apreci personal, per damunt de divergències polítiques”.

²¹⁹ *Les Terceres Vies a Europa*, op, cit, p. 123.

socialistes de Catalunya, articulada amb els socialistes de la resta de l'Estat; 3) la preparació de les línies tàctiques per a la defensa de les llibertats i l'ampliació de la democràcia, i la realització d'una alternativa socialista a través d'una estratègia d'unitat. Totes tres serien, segons Reventós, simultànies i paral·leles. El ritme de cadascuna dependria dels condicionants a vèncer.

El 18 de gener de 1976 tingué lloc a Barcelona el Segon Congrés del RSDC; s'hi aprovaren les línies generals del "Segon Document de treball del Reagrupament"²²⁰, el programa polític, presentat per Pallach, i el programa estratègic i tàctic, presentat per Barrera. I el 19 de maig de 1976 es va fer públic que el grup d'ERC se separava "amistosament" de Reagrupament per reconstituir l'antic partit d'Esquerra Republicana, i al dia següent es donava a conèixer la impactant notícia del canvi de nom del Reagrupament, que esdevingué Partit Socialista de Catalunya²²¹.

Com destaca Gabriel Colomé, el Reagrupament Socialista i Democràtic- sota el lideratge indiscutible de Josep Pallach- acordà el 20 de maig de 1976, en el transcurs d'una reunió del seu Consell Polític, adoptar el nom de Partit Socialista de Catalunya, fet que suposarà una font de conflictes, a l'interior sobretot del Consell de Forces Polítiques de Catalunya, per la disputa de la denominació amb Convergència Socialista.

²²⁰ el "Segon document de treball" que fou el document bàsic del Reagrupament durant els anys 1976 i 1977. La seva redacció s'inicià el juliol de 1975 sobre la base del primer document de treball, aprovat en la I Conferència del RSDC. Les línies bàsiques del document foren aprovades en el II Congrés que es discutiren fins arribar a un document més elaborat. Aquest quedà enllestit al mes d'abril. El document titulat "Pel Reagrupament socialista i democràtic a Catalunya" fou ratificat en el III Congrés. El document rebutjava el capitalisme i el model socialista produït per aquest, i el comunisme. Defensava, entre altres, una societat socialista i democràtica, assolida mitjançant el sufragi universal, el pluralisme polític i un sindicalisme independent. També esmentava els quatre corrents que el partit volia relligar: en l'esforç conjunt per construir una societat democràtica havien de participar els procedents de l'anarquisme i del marxisme, "els demòcrates d'esquerra que prenguessin consciència de la necessitat de no limitar els principis de la democràcia al terreny polític sinó al social" i els cristians. I defensava una societat sense classes, on no hi havia lloc per als totalitarismes, considerats perillosos. Respecte a Catalunya, considerava que calia "el reconeixement del dret a l'autodeterminació dels pobles de la Península Ibèrica i l'assoliment de la llibertat nacional de Catalunya", "relligada en una estructura federal a la resta de les nacionalitats ibèriques i als altres Països Catalans de manera especial". El document afirmava que el nacionalisme d'alliberament, diferent del nacionalisme feixista no s'oposava a l'internacionalisme socialista, de la mateixa manera que internacionalitzar no volia dir desnacionalitzar. Enfront del nacionalisme feixista i del nacionalisme titllat de "petit burgès", l'opció nacionalista catalana era considerada compatible amb el socialisme. I considerava catalans a tots els residents a Catalunya que se sentien compenetrats amb els anhels i els ideals catalans. L'estratègia quant a l'autogovern de Catalunya es concretava, com a primer pas, en l'establiment d'un Govern Provisional de la Generalitat que consultaria el poble sobre les seves determinacions. I Respecte als Països Catalans, defensava la lluita pel seu reconeixement per tal d'aconseguir la reconstrucció de la seva identitat.

²²¹ Colomé Gabriel, *El partit dels socialistes de Catalunya. Estructura, funcionament i electorat (1978-1984)*. Barcelona: ed. 62, 1989, p. 21.

CSC continuà el seu procés cap a la constitució d'un gran partit que aplegués tots els socialistes de Catalunya. La incorporació ja citada dels escindits d'ERC que encapçalava Andreu i Abelló, s'afegiren al procés, de forma progressiva, el Partit Popular de Catalunya (Joan Colomines), el Secretariat Polític del POUM i un Grup d'Independents pel Socialisme (GIS) que recullia un nombre important de persones vinculades al món intel·lectual i cultural català (Ciric, Capmany, J. M. Serrat...). Més endavant s'hi incorporaren també l'anomenada Tendència Socialista del PSC ex-Reagrupament (Sobrequés...) i el sector comorerista del PSUC. L'1 de novembre se celebrà a Sarrià el congrés constituent del PSC (Congrés), que es presentà com la força vertebradora del socialisme català. El seu primer secretari fou Joan Reventós i alguns dels seus dirigents foren Raimon Obiols, Isidre Molas, Narcís Serra o Pasqual Maragall.

El procés que donà lloc a la signatura dels Pactes d'Abril enfrontà dues postures internes en el si del PSC-C²²²: la majoritària, encapçalada per Martín Toval, que era favorable al pacte i a la fusió posterior amb la Federació; i la minoritària, liderada per

²²² Cal destacar que mentre el PSC-C mostrà al seu Estatut de partit sorgit posteriorment al 1977 una postura de continuïtat amb les línies del PSOE, el PSC-R mostrà al seu Estatut de partit una línia pròpia, mostrant-se més autònom, sense deixar el socialisme com a eix central, com es pot comprovar a continuació: El PSC-C es definí com "una organització política de classe, de masses, nacional y democrática de todas las personas que se proponen luchar para la consecución de una sociedad sin clases, socialista, democrática y autogestionaria en la cual desaparezca todo signo de explotación, opresión y dominación de clase o nacional, aceptando los principios, el programa, la línea política y los estatutos aprobados por el Congreso. Con respecto a todas las creencias personales, el PSC-C asume el marxismo como método de análisis y transformación de la realidad. Su ámbito territorial es Catalunya". "Escriptura 318/1977, del protocol del notari Ignacio Zabala Cabello, de Barcelona", dins Institut de Ciències Polítiques i Socials, op. cit, p. 73. En canvi, el PSC-R es definí com "una associació política de ciutadans que es proposava aconseguir com a objectiu final i bàsic l'establiment d'una societat socialista i la restitució al poble de Catalunya de la seva identitat històrica. La consecució dels objectius esmentats es proposava realitzar-la mitjançant els fins essencials que a continuació són exposats: a) Contribuir a la formació de la voluntat política democràtica dels ciutadans; b) Fomentar la participació activa dels ciutadans en les institucions polítiques representatives i en el sufragi universal, lliure, igual i secret, especialment mitjançant la presentació i recolzament de candidats a les eleccions; c) Contribuir a la determinació de la política nacional, tant catalana com espanyola; d) Formular programes i alternatives polítiques, tant des del govern com des de l'oposició; e) Contribuir a la formació i expressió de l'opinió pública i l'educació dels ciutadans de forma democràtica; f) Fomentar de forma democràtica l'aplicació del socialisme en totes les institucions, entitats i, en general, en tots els aspectes de la vida nacional. Per això aplicarà mètodes, desenvoluparà activitats i es servirà de mitjans que, a judici seu, siguin necessaris, ajustant sempre la seva actuació i organització als procediments i formes democràtiques".

En la prosecució dels fins esmentats, activitats i objectius, el PSC-R s'ajustava als principis i objectius del socialisme democràtic, a la Declaració Universal i a la Convenció europea dels Drets de l'Home, així com als Pactes internacionals sobre drets econòmics, socials, culturals, civil i polítics. També es conformarà a l'ordenament constitucional vigent. Els objectius polítics concrets s'especificaven en els seus programes i en les resolucions dels seus Congressos. El PSC-R era autònom en els seus programes, objectius i decisions, amb independència de qualsevol Estat o Govern estranger o de qualsevol altre partit. Gestionaria l'ingrés en la Internacional Socialista, com associació de partits socialistes i socialdemòcrates, sense poders d'ingerència en la definició de la línia pròpia de cada partit membre". Escriptura 190/1977 del protocol del notari Xavier Rocha i Rocha, de la Escala, dins Institut de Ciències Polítiques i Socials, op. cit, p. 83.

Obiols, que afirmava que s'havia de negociar amb més duresa. Raimon Obiols afirma que “segurament, si no s'hagués dut a terme, hi hauria hagut un transvasament d'un partit cap a l'altre”²²³.

Durant els dies 8 i 9 de gener de 1977 tingué lloc al Col·legi d'Advocats de Barcelona el Tercer Congrés del Partit amb el lema “El socialisme democràtic per la Generalitat”. Pallach fou elegit secretari general del PSC-R. Dos dies després, en la matinada de l'11 de gener de 1977, moria Josep Pallach i Carolà, als 56 anys. En el Tercer Congrés es reafirmaren les tres idees força del PSC-R, que foren: llibertat, socialisme i Catalunya. En els anys en què Pallach liderà el RSDC, els postulats ideològics del Reagrupament eren, en síntesi: el socialisme democràtic orientat cap a la Internacional Socialista; les llibertats democràtiques, considerades fonamentals; l'autogovern per a Catalunya; l'organització federal per a l'Estat espanyol; un partit socialista amb diferents corrents, no exclusivament marxistes sinó que aplegués els corrents llibertaris, humanistes, cristians i progressistes. Els sindicats havien de tenir democràcia interna i ser independents dels partits, construint la unitat sindical mitjançant un pacte lliure. L'orientació internacional s'inclinava cap als socialismes nòrdics, centreeuropeus i britànic més que cap al socialisme mediterrani; no mostraren mai cap inclinació tercermundista, freqüent aleshores en altres grups socialistes de l'Estat. El rebuig de la revolució violenta i de la lluita de classes configurava un socialisme reformista i progressiu. L'antiestatista hi era també present i es proposaven fórmules basades en les tradicions catalanes: cooperatives, sindicats i municipalització²²⁴.

La mort de Josep Pallach, el gener de 1977, trencà, en certa mesura, el projecte del PSC-R i el deixà orfe del seu cap. Per a Pere Meroño²²⁵, Josep Pallach va fer dues contribucions polítiques essencials: 1) s'anticipà al seu temps històric, en un país immers en la dictadura, tot dient clar i català, que el camí era la socialdemocràcia, no pas un socialisme amic i proper dels comunistes; un socialisme, en definitiva, més a l'estil d'Olof Palme i Willy Brandt, que no pas de Muammar Al Gadaffi o del coronel

²²³ Colomé Gabriel, *El partit dels Socialistes de Catalunya. Estructura, funcionament i electorat (1978-1984)*, op. cit, p. 24.

²²⁴ Fundació Rafael Campalans, *PSC(Reagrupament). L'opció socialdemòcrata catalana (1974-1978)*. Barcelona: Fundació Rafael Campalans, 2011, p. 37.

²²⁵ Meroño Pere, *Josep Pallach 1920-1977*. Barcelona: Fundació Josep Irla, 2009, p. 67.

algerià i president Houari Boumèdiène, 2) ajudà a construir i a fer majoritari, dins del camp de l'esquerra, el partit socialista. I això, a Catalunya, era tot un repte (aquí manà durant un llarg període la CNT, i al llarg de bona part de la guerra i la dictadura, el PSUC) perquè el socialisme havia fracassat fins aleshores reiteradament. Per a Meroño, Josep Pallach defensà una Catalunya autogovernada dins d'Espanya i un socialisme com l'alemany, el britànic i els dels països escandinaus.

CENTRISTES DE CATALUNYA (CC) I UNIÓ DE CENTRE DEMOCRÀTIC (UCD)

Centristes de Catalunya (CC) va ésser fundat a finals de 1975 a Barcelona per personalitats vinculades al món empresarial (Cercle d'Economia, Jove Cambra, Lliga Europea de Cooperació Econòmica), sense relacions directes amb el franquisme o amb l'oposició democràtica. Es definí com a democràtic, autonomista i de centre. Els dirigents eren Joan Mas Cantí (president) i Joaquim Molins (vicepresident). Entre els promotors figuraven Carles Ferrer Salat i Carles Güell de Sentmanat²²⁶. Com destaca Òscar Barberà, els impulsors d'aquest partit volien construir un partit que s'identifiqués amb l'empresariat vinculat als sectors més oberts i moderns de l'economia i que, alhora, tingués una clara vocació europea i internacional. Aquesta imatge de modernitat pretenia distanciar-los d'altres grups de la dreta catalana més tradicional com podien ésser el Club Catalònia²²⁷, i acostar-los més als professionals liberals i a la classe mitjana²²⁸. Del funcionament del partit no hi ha massa informació, es sap que els òrgans

²²⁶ Molas, Isidre, *Diccionari de partits catalans*. Barcelona: ed. Enciclopedia catalana, 2000, p. 35.

²²⁷ Com destaca Joan B. Culla a: B. Culla, Joan, "L'evolució de l'espai centrista a Catalunya (1976-1982). Barcelona: Working Paper, nº 4, UAB, 1989, pàg. 2, el Club Catalònia, sorgí la tardor de 1975 sota la forma de societat civil, aplegà, en principi, alguns grans noms del capitalisme català més tradicional com foren Joan Antoni Maragall, Josep Antoni Linati (director general d'Aigües de Barcelona), Carles Sentís, Salvador Millet i Bel, etc; els uní el rebuig del trencament democràtic, la por a ésser desbordats per la irrupció de les forces d'esquerra; i es declararen partidaris de la via evolutiva cap a la democràcia. Reivindicaren el regionalisme, el monarquisme i el liberalisme, en la tradició històrica de la Lliga amb la pretensió d'ésser l'eix del futur gran partit burgès català, però tot i que va patir escissions, esdevé partit el febrer de 1977, sota el nom de Catalònia-Partit Polític Català, sota la presidència de Joan Alegre Marcet, amb Ferran Giménez Artigues com a secretari general i Carles Sentís entre els seus militants. Autodefiní com a "centre-dreta", rebutjà l'Estatut de 1932 i la legitimitat del president Tarradellas. L'abril de 1977, el Catalònia s'integrà dins la coalició Concòrdia Catalana, impulsada per Joan Antoni Samaranch. Trenta dies abans de les eleccions, la irrupció de la plataforma governamental UCD liquidà Concòrdia Catalana i, finalment, el Catalònia desaparegué del mapa polític. Respecte a les escissions abans mencionades en el Catalònia, destacaren membres com Jaume Carner que passarien a UDC, o Salvador Millet i Bel, que al març de 1976 abandonà el partit per a reconstruir el partit de Cambó sota el nom de Lliga Liberal Catalana, que s'autodefiní com a partit demòcrata, liberal, atlantista i regionalista, però no semblà gaire capaç de connectar amb el món empresarial o amb les classes mitjanes.

²²⁸ Barberà Òscar, *Unió Democràtica de Catalunya (1976-1978)*. CiU-El Pacte amb Convergència Democràtica de Catalunya. Barcelona: ed. Mediterrània, 2000, p. 86.

essencials del Centre Català eren l'Assemblea General, la Junta Coordinadora i la Comissió Permanent, i la migradesa de l'afiliació era suplerta amb la projecció pública dels notables que l'integraven. Eren persones que aprofitaven la seva vessant d'empresaris mitjans o d'executius de grans empreses per tal de tirar endavant el seu projecte polític ²²⁹.

El CC²³⁰ es declarà accidentalista en la qüestió de la forma de l'Estat, però semblava decantar-se cap a la Monarquia democràtica. Estava fermament vinculat amb la democràcia liberal i l'Estat de dret, i el seu programa econòmic tenia un caràcter liberal i reformador que permetia identificar-los com a "giscardians". El CC era clarament partidari del federalisme i de les institucions d'autogovern per a Catalunya. Defensava la separació entre l'Església i l'Estat, i també l'escola pública. Era europeïsta i es mostrà a favor de l'ingrés a l'OTAN. El desembre de 1976 s'integraren a la Comissió dels Deu, el grup de partits que abonaren la negociació entre els partidaris espanyols i el govern.

El projecte del centre²³¹ defensava una Espanya plural que reconeixia la identitat particular, catalana, basca, gallega, andalusa, etc, sense negar per això la unitat d'Espanya. Defensava, per tant, una Espanya integradora, com diu Jaime Rodríguez-Arana²³², i també una Espanya de llibertats, perquè només en una Espanya de llibertats cabia una Espanya plural. També defensava la solidaritat entre les diferents comunitats

²²⁹ Com a exemples, entre d'altres, destaquen el president del partit, Joan Mas Cantí, que havia estat fundador i president del Cercle d'Economia, fundador de la Jove Cambra, fundador de la Fundació Espanyola Calitax i membre del consell Espanyol del Club de Roma, o bé, en el vicepresident del partit, Carles Güell de Sentmenat, que també havia estat fundador i president del Cercle d'Economia, president de la Lliga Europea de Cooperació Econòmica (LECE), i membre del Consell Federal Espanyol del Moviment Europeu, etc.

²³⁰ El CC es definí a l'Estatut sorgit el 1977 com "un partit polític que, amb plena personalitat jurídica, a partir del moment de la seva inscripció, es regeix per aquests Estatuts i per la legislació vigent que li sigui aplicable". "És un partit polític que pretén promoure per tots els mitjans legals, el màxim progrés cultural, econòmic i social en el clima de pau, justícia, democràcia i llibertat, i el reconeixement jurídic i polític i el ple desenvolupament de la personalitat de Catalunya dins d'Espanya". Escripura 806/1977, del protocol del notari Josep Mª Puig Salellas, de Barcelona, dins Institut de Ciències Polítiques i Socials, op. cit, p. 17.

²³¹ La finalitat d'UCD segons el seu Estatut de 1977 seria: "promover la participació de los españoles en la vida política mediante la presentación de candidatos a las elecciones nacionales o de cualquier ámbito territorial a fin de lograr y consolidar un marco de convivencia democrática". Escripura 459/1977 del protocol del notari José Luis Álvarez Álvarez, de Madrid, dins Institut de Ciències Polítiques i Socials, op. cit, p. 119.

²³² Rodríguez-Arana, Jaime, *El espacio de centro*. Madrid: Centro de Estudios Políticos y Constitucionales, 2001, p. 227.

autònomes evitant, així, el desequilibri econòmic i social entre les diferents comunitats autònomes.

Respecte al sorgiment d'Unió de Centre Democràtic (UCD) hi han estudiosos que consideren que foren els liberals, concretament Joaquin Garrigues Walker, els que fundaren i promocionaren la formació del partit, però Michael Buse considera que, juntament amb els liberals, també participaren altres grups en la formació del partit, sobretot els cristianodemòcrates conservadors (UDE) d'Alfonso Osorio, el Partido Popular de Pío Cabanillas i el sector d'independents sortits del Govern i de l'Administració i dirigits per Adolfo Suárez i Leopoldo Calvo Sotelo²³³.

Segons Michael Buse el procés de fundació d'Unió de Centre Democràtic es podia dividir en quatre fases: *La primera fase: naixement del Centre Democràtic*²³⁴. Les dues línies representades per Garrigues i Cabanillas es van unir el 12 de gener de 1977 mitjançant una conversa en la que també participaren Areilza i Camuñas. En aquesta conversa es fixà l'estratègia per a la integració de les diferents forces del centre, és a dir, juntament als liberals i als independents s'havien d'incloure també els democratacristians, els socialdemòcrates i els partits regionalistes del centre. A finals de gener s'establí un acord fonamental amb els grups democratacristians d'Àlvarez de Miranda (PPDC) i de la UCD, amb els socialdemòcrates de Fernández Ordóñez (Partido Social Demócrata) i amb Manuel Clavero Arévalo (Partido Social Liberal Andaluz). Foren molt més llargues les negociacions amb la Federación Democracia Cristiana de Gil Robles. Els primers dies de març els propugnadors de la iniciativa decidiren prescindir de Gil Robles i procedir a estructurar l'organització de la coalició per a la campanya electoral. Així va néixer el Centro Democrático.

Després del primer congrés del Partit Popular celebrat a principis de febrer de 1977, Areilza, que era universalment considerat com un polític de més gran importància que Pío Cabanillas, es va haver de conformar amb el càrrec de vicepresident del PP. Per tant va ésser José María Areilza, ministre de Asuntos Exteriores en el primer gabinet de la Corona, conegut segons Buse com a monàrquic conservador-liberal i crític amb el

²³³ Buse Michael, *La nueva democracia española. Sistema de partidos y orientación del voto (1976-1983)*. Madrid: ed. Unión editorial, 1984, p. 66.

²³⁴ Buse Michael, op. cit, p. 67.

franquisme, qui ocuparia la presidència de Centro Democrático. L'aliança, doncs, de partits del Centro Democrático estava donant passos per a convertir-se en una maquinària electoral.

*La segona fase: l'opció socialdemòcrata i l'elecció entre Areilza i Suárez*²³⁵. A banda de les dificultats sorgides en les negociacions amb la Federación Democracia Cristiana, aparegué un altre obstacle que va amenaçar amb fer caure el projecte del Centro Democrático: el paper de cap d'Estat del Govern Suárez²³⁶ a les properes eleccions. Fins els primers dies de febrer de 1977 Suárez va analitzar dues alternatives diferents per a presentar-se a les eleccions: 1) Una opció de centre, que es tractava de posar-se al front d'una coalició electoral on hi havia tots els partits situats entre el PSOE i AP, i en la que el Partido Popular havia d'assumir una funció clau; 2) el centre podria quedar dividit entre un grup liberal-conservador de liberals i democratacristians- amb una ideologia més homogènia- i un altre grup socialdemòcrata/independent, en el que els polítics reformistes més joves del Movimiento i del sindicat únic tindrien protagonisme. Finalment, Suárez va creure que no podia arriscar-se a quedar marginat a la part dreta de l'espectre electoral, aliant-se amb una socialdemocràcia tan reduïda i en la que, a més, era innegable el seu origen franquista i molt discutible el seu origen ideològic "socialdemòcrata" en termes europeus.

A principis de febrer de 1977 l'opció "socialdemòcrata" del president era inviable. El Centro Democrático es convertí en peça indispensable per a Suárez perquè constituïa l'única alternativa que li quedava per a garantir la seva supervivència política també després de les eleccions. El 20 de febrer de 1977 Garrigues, Camuñas, Fernández Ordóñez, Clavero i Cabanillas es pronunciaren a favor de la participació de Suárez; però el 19 de març, en una reunió privada, Osorio proposà als assistents, la qual la majoria eren polítics democratacristians, que escollissin entre Suárez i Areilza i majoritàriament optaren per Suárez. A la setmana següent, el president va mantenir diferents converses amb els dirigents dels principals grups del Centro Democrático. El 22 de març de 1977 va haver-hi un diàleg entre Suárez i Areilza, però 48 hores després, Areilza envià una

²³⁵ Buse Michael, op. cit, p. 68.

²³⁶ Sobre la biografia i pensament polític d'Adolfo Suárez hi ha una extensa bibliografia. Vegeu, entre d'altres, Campo Vidal, Manuel. *Adolfo Suárez: el presidente inesperado de la Transición*. Barcelona: ed. RBA, 2012; Fuentes, Juan Francisco. *Adolfo Suárez: biografía política*. Barcelona: ed. Planeta, 2011; Quevedo Federico, *Pasión por la libertad: el pensamiento político de Adolfo Suárez*. Barcelona: ed. Àltera, D.L, 2007;

carta a Pío Cabanillas renunciant a tots els seus càrrecs en el Partido Popular i a la política. El Centre Democràtic es convertí, per alguns, en un “Centre-Suárez”.

*La tercera fase: la lluita preelectoral*²³⁷. En els mesos de març i abril de 1977 encara no es veia clarament la influència de Suárez al Centro Democrático. En una sèrie d'actes organitzats per tot el país, els dirigents dels partits liberals, democratacristians i socialdemòcrates presentaren als activistes i a la premsa el seu Centro Democrático. S'intensificaren les negociacions amb els democratacristians de Gil Robles, però també aquesta vegada fracassaren. El 15 d'abril es fixaren les eleccions per al 15 de juny següent. El 23 d'abril Calvo Sotelo anuncià la seva dimissió com a Ministre d'Obres Públiques per a presentar la seva candidatura a les eleccions.

*La quarta fase: Confecció de les llistes i campanya electoral*²³⁸. Al llarg del mes d'abril Centro Democrático va desenvolupar l'organització i la infraestructura necessària per a la lluita electoral, i Alonso Castrillo s'encarregà de captar donatius i d'aconseguir crèdits de la banca per a finançar la campanya electoral. Encara quedava pendent, però, la formació i legalització de la coalició. Tampoc s'havia avançat molt en les negociacions per a la confecció de les llistes en cadascuna de les demarcacions. En els darrers dies del mes només en 6 de les 52 províncies s'havia arribat a un acord. Fou Calvo Sotelo qui, actuant en representació de Suárez, atacà amb energia i autoritat els dos punts crítics de la formació de la voluntat de la coalició del centre i proporcionà un impuls decisiu que va permetre que la coalició electoral es presentés davant els electors com una opció unitària.

El 3 de maig de 1977 Calvo Sotelo va convocar una reunió per a exposar, davant els partits integrats a Centro Democrático i alguns grups recentment inserits, una declaració per la qual es comprometien a presentar les seves candidatures en una llista comuna, i a donar suport a la política del cap de Govern Adolfo Suárez. Aquesta declaració també suposava un compromís segons el qual la coalició electoral, que a partir d'ara tindria el nom d'Unió de Centre Democràtic, es transformaria, després de les eleccions del 15 de juny, en un partit únic. L'acord preveia també una Comissió Executiva, de la qual formarien part, a més de Camuñas, Cabanillas, Garrigues,

²³⁷ Buse Michael, op. cit, p. 69.

²³⁸ Buse Michael, op. cit, p. 70.

Fernández Ordóñez i Álvarez de Miranda, també Sánchez de León i el propi Calvo Sotelo. La missió fonamental de la comissió consistia en fixar les llistes de candidats a cadascuna de les províncies. Juntament amb Osorio i Calvo Sotelo, Suárez exercí una influència determinant en la confecció de les llistes de les províncies. A l'esborrany de les llistes que Calvo Sotelo presentà als representants dels partits membres reunits el 6 de maig, els "independents"²³⁹ tenien un percentatge excessivament elevat. Retrocedint el número de demòcratacristians. Encara que la majoria de polítics afectats i dels comentaristes polítics considerava aquesta influència del cap de Govern com a excessiva, el cert era que era un reflex de la significació que havia tingut la figura de Suárez en la creació del partit de Govern d'UCD i en l'èxit aconseguit en les eleccions.

ALIANZA POPULAR (AP)

A Catalunya Alianza Popular sorgí a Barcelona el març de 1977, poc després de constituir-se a Madrid. La seva presentació pública tingué lloc a l'abril (al Palau d'Esports). La filial, en els seus inicis, no va tenir una mínima organització catalana, dèficit que perduraria de manera molt acusada els primers anys. El seu procés de formació va seguir molt de prop el de la resta d'Espanya. En tota la seva trajectòria no fou mai un partit independent o federat amb l'estatal, sinó que fou una organització territorial²⁴⁰. AP celebrà el seu primer Congrés el 5 i 6 de març de 1977²⁴¹.

²³⁹ Cal recordar que Suárez anuncià la seva candidatura com a "independent" a les llistes del centre i ho justificà dient que precisament el govern que havia hagut d'assumir la tasca de la transició a la democràcia tenia el deure de presentar-se a l'electorat. Amb l'aparició d'un elevat percentatge "d'independents" a l'esborrany de les llistes confeccionat per Calvo Sotelo sortia afavorit Suárez perquè podia aconseguir prop d'un terç dels llocs de la llista amb majors possibilitats d'aconseguir un escany, col·locant a polítics de lleialtat personal que li garantiria una influència decisiva en el posterior grup parlamentari d'UCD.

²⁴⁰ Molas, Isidre. *Diccionari de partits catalans*. Barcelona: ed. Enciclopedia catalana, 2000, p. 197. Segons Montserrat Baras i Jordi Matas a: Baras Montserrat i Matas Jordi "Els partits polítics i el sistema de partits" dins Caminal Badia, Miquel i Dalmases Matas, Jordi (ed), *El sistema polític de Catalunya*. Barcelona: ed. UB, Tecnos, UAB, 1998, p.178, en el moment de la seva formació AP era l'opció continuïsta del règim franquista des de posicions reformistes. Aquesta era la visió que l'electorat tenia d'aquest partit, la qual es va mantenir durant uns quants anys i va dificultar el seu creixement a la fi dels setanta. A la dècada dels vuitanta també va arrossegar el llast d'ubicar-se ideològicament més a la dreta que la majoria de l'electorat, la qual cosa també va limitar el seu creixement. AP va ésser l'únic partit creat només des d'associacions polítiques franquistes a l'inici de la transició i amb la voluntat de mantenir el poder polític de les elits en un canvi de sistema polític que s'albirava profund.

²⁴¹ Segons Manuel Penella a: Penella Manuel, *Los orígenes y la evolución del Partido Popular. Una historia de AP 1973-1989*, V. I (1973-1982). Salamanca:Caja Duero, 2005, p. 239-240, Alianza Popular apareixia en el seu primer Congrés de la següent manera: "... para la prensa en general y para las personas que se veían polarizadas por el centro suarista, Alianza Popular aparecía en el horizonte como una poderosa armada neofranquista, que venía a situarse a la derecha del espectro político y que por su sola presencia dejaba abierto un amplio hueco central que reclamaba una rápida ocupación. Para los que se

AP va néixer inicialment com una Federació que reuní RD i quatre partits més: Acció Regional (AR), de Laureano López Rodó; Democràcia Social (DS), de Licinio de la Fuente; Unión del Pueblo Español (UDPE), de Cruz Martínez Esteruelas; Unión Social Popular (USP), de Enrique Thomas de Carranza. A aquests s'afegiren la Unión nacional Española (UNE), de Gonzalo Fernández de la Mora, i Acción Democrática Española (ADE), de Federico Silva Muñoz. Els mòbils per a promoure Alianza Popular de manera alternativa a RD devien ésser especialment tres: 1) aglutinar les sigles conservadores; 2) disposar d'una presència influent a les Corts que havien d'aprovar la Reforma Política; 3) davant el possible establiment d'un sistema proporcional, pressionar per instaurar-ne un de majoritari.

A finals de setembre, Silva Muñoz ingressà a AP tot i que no l'acompanyà la majoria dels seus seguidors. L'11 d'octubre AP es presentà en públic. Inicialment aquesta formació fou regida col·lectivament per una presidència rotativa mensual que va escollir Manuel Fraga com a secretari general. Una part de GODSA i RD abandonà el projecte franquista per decantar-se per l'alternativa que posteriorment conformà l'emergent UCD i altres formacions. Així l'AP inicial fou integrada principalment per la UDPE, de marcada orientació continuista respecte del franquisme i defensora dels interessos conservadors. Juntament amb AP es creà la Federación de Alianza Popular o Federación de Partidos de Alianza Popular (FAP), ens que incorporà les formacions que s'uniren o se separaren d'AP fins al 1984.

El nucli que inicià la formació d'AP a Catalunya fou el Club Àgora, les personalitats més significatives del qual eren Juan Echevarría, Josep M. Santacreu,

fueron de Reforma Democrática con motivo de la alianza de Fraga con los magníficos, Alianza Popular era también eso, una formación derechista". Manuel Panella afirma que "la inamovible colocación de Alianza Popular en el lado derecho del espectro político ser realizó a partir de la ejecutoria anterior de los magníficos y sobre todo bajo la impresión de que salían a defender la memoria de los últimos cuarenta años, lo que implicaba una exaltación de la Cruzada, aunque no se hiciera explícita. Los hombres de Alianza Popular facilitaron las cosas al centrismo emergente, al acusar a sus promotores de incoherencia, e incluso de olvidar lo hecho en tiempos de Franco, a quien también habían servido. La gran diferencia entre ese centrismo y Alianza Popular radicó en que ésta, dirigida por pesos pesados de ese Régimen y empeñados en movilizar las reservas electorales del "franquismo sociológico", se dedicó a aludir al pasado inmediato en términos positivos cosa que se guardaron de hacer los hombres que aspiraban a ocupar el centro. Por no pavonearse de sus actuaciones pasadas, por eludir el tema de Franco, los hombres de Suárez pudieron dar la impresión de habitar en el presente y en el futuro, ya liberados de cualquier vínculo con el bando vencedor de la Guerra Civil y de cualquier responsabilidad sobre el estado actual de la patria. Los hombres de Alianza Popular, al defender la obra de los últimos cuarenta años, se metían en una trampa: era fácil presentarlos como corresponsables de los problemas que ahora era preciso resolver a toda prisa. Sus propuestas constructivas pasaron inadvertidas".

Manuel Millán Mestre, Pedro Penalva, Luís Cierco, Juan Josep Folchi i Pere Ardediu. Aquest grup (lleugerament ampliat) fou el que adoptà el nom de RDC (que experimentà un allunyament temporal de Fraga, atesa la seva política d'aliances). Durant el procés de formació s'hi afegiren altres grups com DS, José M. Azorín, Acció Regional Catalana (la secció catalana d'AR, digirrit per López Rodó), UNE, Luís Costa, USP, V. Aventín, UDPE, de Jorge Carreras Llansana, i Ade. En tot cas, eren les mateixes sigles que confluïren en la creació d'AP a Espanya. També en formaren part Unión Democrática del Progreso Social, liderada per Josep A. Trabal, i Unión Leridana, de Joaquim Viola Sauret, ex-alcalde de Barcelona. Com diu Isidre Molas, fou un intent de vertebrar una gran candidatura de dreta conservadora catalana.

Respecte a la seva constitució²⁴², cal cercar el seu origen en una societat d'estudis creada per Manuel Fraga a l'estiu de 1975, el Gabinete de Orientación y Documentación S. A (GODSA). Al seu entorn aglutinà figures com Rafael Pérez Escolar, Antonio Cortina, Gabriel Elorriaga, etc. Es proposà eixamplar aquest cercle sense aconseguir-ho (va intentar crear una fallida Alianza Para la Reforma en què hauria participat José M. De Areilza).

A la segona meitat de 1976, Fraga impulsà activament un projecte de partit, Reforma Democrática (RD), que pretenia aglutinar les distintes forces centristes. El 25 de febrer d'aquell any es crearen comissions gestores promotores. El 2 de març es presentà a Barcelona amb el nom de Reforma Democrática de Cataluña (RDC). El 23 d'abril es celebraren a Madrid les primeres "reunions de treball" per tal de conformar una formació centrista. El 28 de setembre la seva comissió gestora decidí convertir RD en partit, fet que es formalitzaria el 2 d'octubre. De manera simultània i en coalició amb altres grups regits per polítics franquistes destacats, Fraga va crear Alianza Popular, de manera que el tarannà centrista de RD restà qüestionat. Aquest darrer partit, en el seu I Congrés (desembre de 1976), decidí federar-se amb AP. GODSA i RD deixaren de tenir pes polític específic perquè residí d'aleshores ençà en la nova formació conservadora de Fraga, Alianza Popular. Una formació que com destaquen Montserrat Baras i Jordi Matas Dalmasas, l'espai polític que el partit pretenia vertebrar era el centre reformista, que se situava entre les dues grans tendències de l'època: a) la continuista del règim

²⁴² Molas, Isidre, op. cit. p. 198.

franquista, preconitzada pels sectors més durs, l'anomenat Búnker, i que pretenia el manteniment d'un sistema autoritari després de la desaparició de Franco; b) la rupturista, preconitzada per les forces democràtiques, que en aquells moments inicials, a més de construir els seus aparells partidistes, estaven creant plataformes i organismes comuns amb l'objectiu de presentar una sortida democràtica al franquisme. Entre aquestes dues grans opcions, Fraga va dissenyar una alternativa moderada per sortir del sistema autoritari i anar cap a un model limitadament democràtic, on s'hi preveia, entre altres qüestions, una reforma gradual de les Lleis fonamentals i l'adopció de noves lleis que permetessin una major participació de la societat, i el manteniment de les elits franquistes en la direcció del país a través d'òrgans com el Consejo Nacional del Movimiento, que esdevindria com una segona Cambra. No obstant això, aquesta pretensió de ser el centre polític i, per tant, de situar-se bé per encarar unes eleccions, es va veure truncada per dos problemes no previstos: el primer i el més important, no haver tingut en compte l'opció de centre de la UCD; segon, haver sobrevalorat els lligams personals en un sistema electoral democràtic d'una societat postindustrial.

La ideologia d'AP es podria resumir de la següent manera: 1) defensava aconseguir un desenvolupament polític real amb el màxim de llibertat, de seguretat, de justícia, d'estabilitat i de benestar; 2) estava a favor de consolidar la monarquia com a forma política de l'Estat espanyol; 3) Pretenia aconseguir una profunda transformació econòmica-social, el que exigia la reforma perfectiva de l'Estat de Dret; 4) defensava una lluita immediata contra la crisi econòmica, l'atur, la inflació i el deteriorament de la qualitat de vida, així com la superació d'injustes desigualtats socials; 5) volia ampliar la base de la vida política per mitjà d'un sistema d'autèntica i eficaç representació democràtica, donant entrada a la joventut; 6) defensava participar de ple dret en el marc polític i econòmic de l'Europa comunitària i fer més estretes les relacions amb els països d'origen hispànic.

Respecte a la seva concepció de l'Estat, creia que era una institució suprema de la comunitat plural integrada per tots els espanyols, i que havia de garantir un ordenament jurídic just, i salvaguardar els drets públics subjectius, imposar el respecte a la llei, arbitrar en última instància els conflictes socials. Establir una Administració Pública eficient, ràpida i imparcial; i promoure un sistema progressiu de serveis en ordre al benestar social. L'Estat també havia de disposar dels mitjans militars i de les forces

d'ordre públic per a evitar la violència. I havia de tenir també poder ordenador en l'àmbit de l'economia disposant dels recursos suficients. En definitiva, havia d'ésser un Estat reformista per via de l'evolució, modificació i elaboració de les lleis necessàries²⁴³.

Així com respecte a l'autonomia, el partit l'acceptava sempre i quan no s'oblidés la solidaritat entre les diferents comunitats autònomes. Ho expressà de la següent manera: "Por ser España una y varia, propugnamos soluciones de autonomía institucional que reconozcan el hecho geográfico e histórico de las regiones y su personalidad cultural, económica y social. La política regional ha de promover el equilibrio entre las regiones de España, el apoyo colectivo a las deprimidas, y formas de gestión y cooperación que permitan una mayor proximidad de las instituciones públicas a los ciudadanos. La reforma del Estado atenderá a la solución del problema regional, sin menoscabar en ningún momento la independencia, integridad y soberanía política y económica de la nación, ni prescindir de las aspiraciones del pueblo o establecer privilegios injustos. En función de la necesidad ineludible de extender la democracia y fortalecer las instituciones territoriales, se potenciará una descentralización de funciones y competencias en beneficio de las regiones, las provincias, las comarcas, los municipios y sus mancomunidades"²⁴⁴.

2.3. Les primeres eleccions democràtiques, 15 de juny de 1977.

Tot i que les eleccions del 15 de juny de 1977 es considerin les primeres eleccions democràtiques de la Transició hi han historiadors com Andreu Mayayo²⁴⁵ que no les consideren democràtiques perquè, al seu parer, no es realitzaren en un marc democràtic ni tampoc no tingueren un caràcter jurídicament constituent. No cal oblidar que encara hi havia centenars de presos polítics i seixanta-set partits ilegalitzats, entre d'altres els republicans com ERC, els situats a l'esquerra del PCE-PSUC i el mateix Partit Carlí, la qual cosa posà seriosos entrebancs a la seva participació per la via de les agrupacions d'electors. Per la seva banda, Manuel Fraga es mostrà en contra del caràcter constituent de les eleccions i la UCD va incloure en la recta final de campanya

²⁴³ Alianza Popular, *Que es Alianza Popular*. Barcelona: AP, 1977, p. 23.

²⁴⁴ Alianza Popular, op. cit, p. 23.

²⁴⁵ Mayayo i Artal, Andreu, *La ruptura catalana*. Catarroja: ed. Afers, 2002, p. 73.

el compromís d'elaborar una constitució, però la seva plasmació dependria del resultat electoral.

Les votacions van ésser un caos, amb un cens i escrutini amb greus deficiències que intentaren solventar els milers d'interventors i apoderats de les diferents forces polítiques mitjançant l'exercici del control democràtic. I tots els analistes coincidiren a afirmar que les normes electorals aprovades afavorien els interessos d'Adolfo Suárez. A més, s'adoptà la Llei d'Hont al Congrés dels Diputats en el repartiment d'escons a cada circumscripció que serví per a desdibuixar un parlament bipartidista que garantia la presència, penalitzada en la relació vots populars escons obtinguts, d'altres forces polítiques minoritàries d'àmbit estatal. L'absència d'un mínim de sufragis a nivell d'Estat permetia l'entrada al Congrés de forces polítiques d'àmbit nacional, regional o simplement provincial o de circumscripció.

Pel que fa als partits polítics catalans que s'hi presentaren, conformaren acords i pactes electorals per a poder afrontar les primeres eleccions en les millors condicions possibles. D'aquesta manera, com destaca Joan Marçet²⁴⁶, es va anar configurant el panorama de les forces polítiques no sense una certa dosi d'improvisació sobretot en l'espai polític del centre i la dreta. Així doncs CDC, PSC-R, FNC i EDC formaren la coalició electoral Pacte Democràtic de Catalunya que es presentà públicament el 9 de maig²⁴⁷. UDC decidí presentar-se amb el Centre Català formant la coalició UCD-CC

²⁴⁶ Marçet, Joan, *Convergència Democràtica de Catalunya. El partit i el moviment*. Barcelona: ed. 62, 1984, p. 52.

²⁴⁷ Respecte al pacte entre CDC i EDC, cal dir que CDC acceptà el pacte amb EDC en el seu IV Congrés celebrat els dies 15 i 16 de gener de 1977 i l'acord es signà el dia 24. La "La Vanguardia", martes, 25 de enero de 1977, p. 29, destaca la notícia de la signatura del programa comú de govern entre ambdós partits a la secció "Foro político de Catalunya", sota el títol "Trias Fargas: O Cataluña es nacionalista aquí y ahora o perdemos cincuenta años de nuestra historia". Per part de CDC van signar Pujol i Roca i Junyent, i per part d'EDC Trias Fargas i Pi i Sunyer. Segons el diari "(...) el pacto que ratifica la alternativa de centro-izquierda se define como abierto a otras fuerzas políticas que puedan sentirse identificadas con la "necesidad de dar respuesta a la voluntad del pueblo catalán" para que puedan incorporarse a un gran bloque político que se ponga fundamentalmente al servicio de Cataluña". El programa en comú presentava 4 punts que eren els següents: 1) Restablir la Generalitat de Catalunya, que havia d'ésser l'òrgan d'autogovern del poble català; 2) Entendiment democràtic amb els altres pobles de l'Estat espanyol que reafirmés la Solidaritat, recolzat en un esquema constitucional democràtic reconeixedor de la personalitat nacional de Catalunya; 3) Guanyar, consolidar i respectar les llibertats democràtiques i sindicals sense cap tipus de discriminació; 4) Fer arribar la democratització o la vida econòmica i social del país mitjançant l'adopció de mesures de govern que contemplaven: la distribució de la riquesa i de les rentes amb una política fiscal progressiva i justa; una assistència sanitària generalitzada, gratuïta o subvencionada, una seguretat social acord als salaris, ensenyament obligatori i gratuït, dret a vot als 18 anys, etc. D'altra banda, Jordi Amat a: Amat Jordi, *Els laberints de la Llibertat. Vida de Ramon Trias Fargas*. Barcelona: ed. La Magrana, 2009, p. 250, destaca que el dimarts 3 de maig, quan acabava el

(Unió del Centre i de la Democràcia Cristiana de Catalunya). El 29 de desembre de 1976 es va fer públic un manifest²⁴⁸ en què UDC i CC es comprometien a elaborar un programa electoral sota les bases exposades en el mateix text. La signatura pública del pacte es presentà el 3 de gener de 1977, els signants del manifest van ésser Anton Cañellas per la UDC i Joan Mas Cantí pel CC²⁴⁹. El principal problema d'Unió al llarg de 1976 era, probablement, la dissonància entre el seu progressisme ideològic- el partit parla en aquest període de “socialisme comunitari i personalista”, “d'autogestió de les

termini per a inscriure's, van tenir lloc les reunions decisives per establir les aliances amb altres partits a més d'EDC cara a les eleccions. Una crida a la unitat que ja havia fet Pujol des del mes de març, a primers d'abril es reprengueren els contactes. Amat destaca que Unió havia arribat a un acord amb el Centre Català de Joaquim Molins. I un obstacle insalvable era que els integrants del Front Democràtic, (proper Pacte Democràtic), no volien ajuntar les seves sigles amb un partit com el Centre, que no havia pertangut al Consell de Forces Polítiques. La democràcia cristiana, a la fi, quedava fora del Pacte. Simultàniament a les converses amb UDC, s'exploraven possibilitats alternatives que culminarien amb l'agermanament dels partits de Pujol i Trias amb dos partits que formaven part d'un altre Front, el Front d'Esquerres: el Reagrupament, que encapçalava Josep Verde Aldea després de la mort de Pallach, i l'històric i independentista Front Nacional de Catalunya, que encara no havia aconseguit la legalització. El dia 3 de maig, doncs, quedà constituït el Pacte Democràtic per Catalunya.

²⁴⁸ Segons Òscar Barberà a: Barberà Òscar, *Unió Democràtica de Catalunya (1976-1978)*. CiU- *El Pacte amb Convergència Democràtica de Catalunya*. Barcelona: ed. Mediterrània, 2000, p. 89, el manifest només assentava les bases del que havia d'ésser el programa electoral de la coalició, però en cap moment no feia al·lusió a com havia d'organitzar-se i funcionar la coalició entre ambdós partits. Bona part del document fou dedicat a expressar els principis ideològics que havien d'inspirar el programa electoral. A més feia referència al personalisme i el comunitarisme com les perspectives de transformació de la societat. El text tenia un clar component social però, en canvi, no feia referències al restabliment de la Generalitat o al retorn del president Tarradellas.

²⁴⁹ “La Vanguardia” del miércoles, 5 de enero de 1977, p. 21, recull la roda de premsa del pacte electoral que havia tingut lloc el dia anterior i destaca les declaracions següents com a titulars: “El anuncio de nuestro pacto es importante para Cataluña ya que obliga a que otros partidos decidan su espacio político”(Mas Cantí), “Dentro de pocas semanas podremos anunciar nuestro programa electoral y los nombres de nuestros candidatos” (Anton Canyellas). El diari també destacà les afirmacions següents d'Anton Canyellas: “El pacto electoral es no sólo muy importante para nuestros dos partidos sino también para Cataluña, ya que se trata del primer pacto logrado en el ámbito de los partidos de obediencia catalana. Canyellas subrayó que se había alcanzado el Pacto tras meses de estudio de los puntos comunes del programa de ambas formaciones que pudieran resultar afines cara a unos comicios de los que se desconoce por el momento la propia Ley electoral. Se trata de una decisión profunda: No se trata sólo de ir a las elecciones sino de crear la imagen de un modelo de sociedad a la que defenderemos en las Cortes Constituyentes”. D'altra banda, destaca un full volant d'UDC que sota el títol “Defensa obrera”, 15 de maig de 1977. Portaveu dels Equips Obrers d'UDC”, referència bibliogràfica: F.V. 1977 (Eleccions Generals)/I, trobat al Pavelló de la República. Vegeu document a l'Annex pàg. 451-454. Explica quins punts en comú tenia l'UDC amb CC per arribar al pacte electoral. El text, entre altres coses, diu el següent: “(...) UDC ha format una coalició amb Centre Català (C.C) de cara a les properes eleccions. Ens uneix, amb el Centre Català, el projecte del federalisme i el de construir una democràcia social avançada fonamentada en la llibertat i en la equitativa distribució de la riquesa. La nostra coalició s'anomena: “Unió del Centre i de la Democràcia Cristiana de Catalunya”. La llista dels nostres candidats va encapçalada a Barcelona per Anton Cañelles i Balcells i hi fiquen tres membres dels nostres equips obrers: Vicenç Maraviglia, Pedro Buenaventura Pérez, Joaquim Pi i Massana, treballadors del metall els dos primers i d'arts gràfiques el tercer. A Girona l'encapçala en DAVID MARCA; a Tarragona en JOSEP-FRANCESC LLEVAT; a Lleida en SIMEÓ MIQUEL. La nostra coalició és catalana i federalista, la qual cosa vol dir que allò que defensem per a Catalunya ho volem també per als altres pobles d'Espanya. Per això la nostra coalició no s'ha de confondre amb la “Unión del Centro Democrático”, que és una coalició formada en poques hores des del Govern Civil de Barcelona, a base de convocar i reunir persones que fan professió d'independents”.

empreses”, de “socialització dels mitjans de producció”- i el tarannà molt més moderat dels sectors socials petit burgesos que pretenia representar. Segons B. Culla²⁵⁰, potser per corregir aquest distanciament, la cúpula d’Unió Democràtica va pactar el gener de 1977 una aliança amb el nucli de la burgesia mitjana i professional que era el Centre Català.

Per la seva banda, Òscar Barberà afegeix a la lectura de Joan B. Culla unes altres dues lectures sobre el pacte electoral. Aquestes eren²⁵¹: a) l’oferta política, en el sentit que els moviments del Partido Popular per crear el Centro Democrático que culminaven el 17 de gener de 1977, a més d’implicar en les negociacions a l’Equip Demòcrata Cristià de l’Estat espanyol tenien un evident perill per a Unió Democràtica: la possible creació d’una sucursal del Centro Democrático a Catalunya. En cas que això fos així, els dos partits més immediatament susceptibles de ser-hi atrets eren tant EDC com CC. Ambdós eren petits partits de centredreta, amb una envejable solvència econòmica darrere, i a més, sense nexes personals amb la dictadura franquista. Per tant, per a Barberà no costava gaire interpretar l’acostament d’UDC a CC i CDC a EDC. La idea era dificultar la instal·lació d’UCD a Catalunya; b) clau organitzativa, en el sentit que el pacte era considerat per Barberà en una clara victòria per la línia política que representaven dins del Comitè del Govern Anton Cañellas, Josep Miró i Ardèvol, Albert Vila i Simeó Miquel ja que obligava a dretanitzar el discurs d’Unió. Alhora servia per marcar definitivament distàncies vers altres estratègies que passaven per fer política unitària, ja que el Centre Català no formava part del Consell de Forces Polítiques de Catalunya ni de l’Assemblea de Catalunya i demanava el vot afirmatiu a la Llei per a la Reforma Política. De totes maneres, Barberà afirma que la coordinació entre UDC i CC de cara a les eleccions no semblava fàcil, fins al punt que des d’UDC es tenia la percepció que el CC no estava preparat per competir electoralment²⁵².

²⁵⁰ B. Culla, Joan, *L’evolució de l’espai centrista a Catalunya (1976-1982)*, Institut de Ciències Polítiques i Socials, Working Paper, 4/89, Barcelona, p. 6-7.

²⁵¹ Barberà Òscar, *Unió Democràtica de Catalunya (1976-1978)*. CiU- *El Pacte amb Convergència Democràtica de Catalunya*. Barcelona: ed. Mediterrània, 2000, p. 90.

²⁵² Òscar Barberà destaca a: Barberà Òscar, op. cit, p. 91, que malgrat la mobilització d’UDC fins el mes de març de 1977 el CC no organitzà el seu primer acte de representació electoral. A comarques la seva activitat començà a partir de l’abril de 1977 i es centrà en les capçaleres. Fins dies abans de l’inici de la campanya electoral no es trobaren actes celebrats conjuntament entre UDC i CC. En part això era degut a la precarietat dels acords abans de l’aprovació de la Llei Electoral, primer, i de la política de coalicions electorals, després. Segons Barberà, la inactivitat del CC podria haver estat degut a un canvi del lideratge intern.

La presència electoral d'UCD amb la imatge omnipresent d'Adolfo Suárez enfosquí altres opcions del centredreta català com ara la Lliga de Catalunya presentada oficialment a la premsa el 30 de novembre de 1976. Liderada per Josep Maria Figueres, Salvador Millet, Octavi Saltor i Pere Vallès, la Lliga rebutjà la ruptura política i manifestà simpatia per Suárez, apostà per l'Estatut de 1932 i s'integrà en l'Organisme Consultiu de la Generalitat presidit per Tarradellas. Concebut com un partit electoral, malgrat declarar que tenia uns tres mil afiliats, la Lliga va desaparèixer després de no aconseguir cap escó a les circumscripcions de Barcelona i Girona, les úniques en què havien presentat candidatures.

ERC²⁵³, que encara no estava legalitzada, formà juntament amb el PTE²⁵⁴, un altre partit no legalitzat, la coalició d'Esquerra de Catalunya²⁵⁵. Segons Joan B. Culla, la

²⁵³ A la revista "Esquerra de Catalunya. Units per vèncer", nº 0, 17 de maig de 1997, Barcelona, p. 2, Heribert Barrera explica el suport del seu partit a la coalició Esquerra de Catalunya per tenir el programa que millor defensava, al seu parer, els interessos de Catalunya. D'altra banda, per a Heribert Barrera *Esquerra de Catalunya* era una coalició de forces que estaven al costat dels humils i desamparats, en definitiva, del poble. I ERC, segons Heribert Barrera, també era un partit que representava al poble.

²⁵⁴ Com destaca Joan B. Culla a: Culla B. Joan: *Esquerra Republicana de Catalunya 1931-2012. Una història política*. Barcelona: ed. La Campana, 2013, p. 133, el PTE provenia d'una escissió esquerranista del PSUC ocorreguda a finals dels anys seixanta. Existia des de 1975, s'identificava amb el marxisme-leninisme perfeccionat per Mao Zedong, formava part de totes les instàncies unitàries catalanes i apareixia com el *germà gran* de l'extrema esquerra, la més important de les forces situades a babord del comunisme oficial. La seva fórmula tàctica davant les eleccions anunciades per Suárez era un Front Electoral Democràtic de perfil republicà, antimonopolista i antiimperialista, obert als partits nacionalistes radicals. Segons Culla, si bastants plantejaments, així com el fervor tarradellista del PTE, facilitaven l'entesa amb ERC, existia un factor molt més decisiu: preveient que no serien legalitzats, els maoïstes havien tingut la precaució de registrar tres *marques blanques*, tres partits polítics ficticis, el Bloc Català i Democràtic, el Bloque Democrático y Social i el Partido Socialista Independiente. Per tant, tenien una plataforma legal per a presentar-se i la base militant que li mancava a ERC. En canvi per a Ramon Alquézar a: Alquézar i Aliana, Ramon "La travessia del desert. De l'Assemblea de Catalunya (1971) fins a les primeres eleccions legislatives (1977)", dins, VVAA, *Esquerra Republicana de Catalunya, 70 anys d'història (1931-2001)*. Barcelona: ed. Columna, 2001, p. 147, el pacte entre ERC i el PTE era "antinatura", ja que el PTE era un partit sense cap tradició catalanista i ERC quedava molt allunyada de l'esquerranisme revolucionari del seu soci electoral. Per la seva banda, per a Andreu Mayayo a: Mayayo i Artal, *La ruptura catalana*, op. cit, p.88, ERC i el PTE tenien un punt en comú que els podia unir, la defensa del protagonisme del president Tarradellas en el restabliment de la Generalitat. Mayayo destaca que el PTE era conegut, en broma, com el Partit dels Tarradellistes d'Espanya.

²⁵⁵ Segons la revista "Esquerra de Catalunya. Units per vèncer", nº 0, 17 de maig de 1997, Barcelona, p. 1, Esquerra de Catalunya es definí de la següent manera: "Esquerra de Catalunya no és un partit polític sinó una coalició oberta a tots els partits i organitzacions obreres i populars, a tot en el poble de Catalunya. Tots hi tenim cabuda i tots hi estem cridats a participar-hi. Els partits i organitzacions que no ho han fet, han preferit fer prevaler els seus interessos de partit per damunt dels del poble". Defensava la unitat afirmant que "UNITS PER VÈNCER és la consigna que propugnen els partits i organitzacions que formen Esquerra de Catalunya, perquè creuen que només amb la unitat aconseguirien una Constitució realment democràtica, la llibertat per a tots els partits i organitzacions, l'amnistia total, la recuperació de l'Estatut del 32 i les seves institucions, el retorn del President Tarradellas, etc. L'Esquerra de Catalunya ofereix, doncs, "la unió en un ampli front electoral sense divisions partidistes i mesquines, posant per davant de tot els interessos populars. Per a vèncer a les forces de la dreta i del gran capital que volen seguir-nos governant".

coneixença personal entre Josep Fornàs i Joan Anton Sánchez Carreté, secretari general del PTE a Catalunya, podria haver fet que ambdós partits haguessin tingut contacte força abans de la ruptura del Front d'Esquerres. Quan les negociacions amb Verde, Pujol, etc, van entrar en via morta²⁵⁶ Fornàs proposà la coalició amb el PTE, i els anuncis de la desintegració del Front d'Esquerres i del naixement d'Esquerra de Catalunya (Front Electoral Democràtic) es van produir el mateix dia 3 de maig²⁵⁷. En aquesta coalició també es trobaven Estat Català, l'Associació Catalana de la Dona i la Confederació de Sindicats Unitaris de Treballadors²⁵⁸. Així, doncs, sota aquesta coalició ERC va poder presentar-se a les eleccions.

Finalment, cal destacar AP que es presentà a les eleccions sota la coalició Alianza Popular-Convivencia Catalana. AP tenia a Catalunya la seva base en el partit Acción Regional, fundat per Laureà López Rodó, una persona clau en la supervivència del règim franquista. Al comitè regional del partit van fer costat a López Rodó persones com Jordi Carreras Llansana, exrector de la Universitat de Barcelona, i empresaris prou coneguts com Casimir Molins i Andreu Ribera, president de la Cambra de Comerç i futur senador de designació reial. D'una banda, s'hi integrà el Pacte Català, més conegut com a Pacte d'Hostalric, format per la Unió Catalana de Santiago Udina Martorell, el cap visible de l'organització del Congrés Eucarístic de Barcelona del 1952, i el Partit Democràtic Català de José Antonio Linati, membre del consell privat de Joan de Borbó. De l'altra, s'hi sumaren el Partit Demòcrata del Progrés Social, de José Antonio Trabal,

²⁵⁶ Ramon Alquézar a: Alquézar i Aliana, Ramon "La travessia del desert. De l'Assemblea de Catalunya (1971) fins a les primeres eleccions legislatives (1977)", dins, VVAA, *Esquerra Republicana de Catalunya, 70 anys d'història (1931-2001)*, op. cit, p. 136, destaca que Viadiu, Rodríguez Papasseit i Subirats proposaren a Barrera concórrer juntament amb el PSC-PSOE a les eleccions tot argumentant que el vot obrer segur que s'esllavissaria cap als socialistes, ja que ERC havia perdut la connexió que als anys trenta posseïa amb amplis sectors del món obrer i sindical. Barrera s'hi negà amb rotunditat, actitud que, al seu parer, es converteix en la veritable raó de fons dels fets de març de 1977, tot oferint a continuació col.laboració electoral a Pujol, però aquest, rebutjà l'ofertament. Segons Alquézar, perquè Pujol coneixia les dificultats internes d'ERC i interpretà que estava davant una situació propícia per monopolitzar el vot nacionalista i, sobretot, deixar aïllada ERC, ja que aquest aïllament incapacitaria ERC per disputar a CDC, en el futur pròxim, l'hegemonia social, política i ideològica dins el nacionalisme català.

²⁵⁷ Culla B. Joan: *Esquerra Republicana de Catalunya 1931-2012. Una història política*, p. 134.

²⁵⁸ Per a Ramon Alquézar a: Ramon Alquézar a: Alquézar i Aliana, Ramon "La travessia del desert. De l'Assemblea de Catalunya (1971) fins a les primeres eleccions legislatives (1977)", dins, VVAA, *Esquerra Republicana de Catalunya, 70 anys d'història (1931-2001)*, op. cit, p. 147, mentre l'Associació Catalana de la Dona-influenciada pel PTE- proclamava els drets específics de la dona en una societat revolucionària, la Confederació de Sindicats Unitaris de Catalunya ofería la seva distinció esquerranista contraposada al reformisme de CCOO i d'UGT, considerades corretges de transmissió del PSUC i del PSOE, respectivament.

i la Unió Lleidatana. Com diu Andreu Mayayo²⁵⁹, els intents de donar una pàtina de catalanitat a la coalició, com ara l'agermanament de la bandera espanyola i la senyera als símbols i cartells electorals, quedaren volatilitzats davant el lema central de la federació estatal- "España lo único importante"- i una campanya impregnada d'un nacionalisme espanyol aclaparador i hostil, si més no, amb el fet nacional.

D'altra banda, com assenyala Joan Ridao²⁶⁰, la no legalització d'alguns grups d'extrema esquerra provocà el naixement d'agrupacions i la formació de coalicions entre aquests partits. Així van sorgir la Candidatura d'Unitat Popular pel Socialisme (CUPS), integrada pel Moviment Comunista i el Partit Carlí; la Candidatura de los Trabajadores, promoguda per l'ORT, i el Frente de Unidad de los Trabajadores, impulsada per l'OIC i els grups troskistes (Lliga Comunista).

Les 19 candidatures²⁶¹ presentades a Catalunya per al Congrés dels Diputats podien ésser classificades, seguint la classificació de l'Equip de Sociologia Electoral (UAB), en cinc grans tendències polítiques: a) l'extrema esquerra; b) l'esquerra; c) el centre; d) la dreta; e) l'extrema dreta. Mentre que la configuració de les candidatures que es presentaren per al Senat²⁶² a Catalunya fou determinada per la fórmula majoritària establerta per a l'elecció del Senat. La necessitat de reagrupar forces a fi d'augmentar les possibilitats d'ésser elegit d'acord amb el principi de la majoria, explicava la reducció del ventall de les candidatures presentades per al Congrés a causa dels acords i de les coalicions. Una altra causa afavorí aquesta dinàmica de concentració

²⁵⁹ Mayayo i Artal, Andreu, *La ruptura catalana*, op. cit, p. 77. Destaca també una entrevista que li va fer "La Vanguardia" a López Rodó sobre la campanya electoral el 12 de junio de 1977, p. 13, on definí la coalició Alianza Popular-Convivencia Catalana, com una coalició que propugnava " el reconocimiento de la personalidad y de la autonomía de Cataluña y precisamente por ello contempla con alarma la actitud irresponsable en algunos partidos animados por el espíritu del 6 de octubre de 1934 que malograría quizás para siempre la autonomía de Cataluña que todos deseamos. La Autonomía catalana sólo será viable y estable si superamos de una vez la "rauxa" i "tota mena de deliris", y si sabemos en todo momento "tocar de peus a terra". Yo recomiendo a los catalanes en esta hora más que nunca "seny, seny, seny i tres vegades seny" ”.

²⁶⁰ Ridao Joan, *Les coalicions polítiques a Catalunya, 1980-2006*. Barcelona: ed. Atelier, 2006, p. 92.

²⁶¹ D'aquestes 19 candidatures, 18 eren presents a la circumscripció de Barcelona, 11 a les de Girona i Tarragona, i només 9 a la de Lleida. Aquesta gradació corresponia a la quantitat d'escons que eren disputats en cada circumscripció: 33 a Barcelona, 5 a Girona i Tarragona i només 4 a Lleida. Únicament set candidatures que es presentaren a les quatre circumscripcions, i eren les representatives de les forces polítiques més importants, aconseguiren representació parlamentària.

²⁶² Destaca la notícia de la Vanguardia, Sábado 11 de junio 1977, pàg.14, apartat "Elecciones de Cataluña" on sota el títol de "El papel a desarrollar por el Senado con relación al Congreso. Tres candidatos al Senado analizan las relaciones que vincularán, tras las elecciones, a ambas Cámaras", tres candidats: J. M. Roger Gallés, Josep Benet, Eduardo Tarragona, expliquen les relacions que tindran el Congrés i el Senat després de les eleccions.

de forces: l'assumpció col·lectiva per part de les forces democràtiques de la reivindicació nacional de la personalitat política de Catalunya. El precedent unitarista de l'Assemblea de Catalunya influí en aquesta direcció, que pretenia portar a la Segona Cambra una representació catalana unànime en la seva posició de recuperació de l'autogovern. Però l'objectiu no s'aconseguí del tot perquè la candidatura única es traduï en dues grans coalicions, d'orientació esquerrana i d'orientació de centre-dreta, respectivament: 1) Entesa dels catalans comptava amb el suport dels Socialistes de Catalunya, el PSUC, l'Esquerra Republicana, l'Estat Català i els independents provinents de l'Assemblea de Catalunya. 2) Democràcia i Catalunya era resultat de l'acord entre els partits integrants del Pacte Democràtic i de la coalició Unió del Centre i de la Democràcia Cristiana de Catalunya. Juntament amb aquestes candidatures de coalició catalana es presentaren també altres candidatures presentades al Congrés com la UCD, AP, Alianza Nacional, etc. Finalment es presentaren també candidats individuals que aprofitaren la possibilitat fixada per la normativa electoral i que podien basar la seva expectativa d'elecció en el mecanisme del sistema majoritari amb vot limitat²⁶³.

2.3.1 La campanya electoral

La campanya electoral de les primeres eleccions de la Transició es caracteritzaren per la “guerra dels cartells”²⁶⁴ i els mítings de campanya²⁶⁵ així com

²⁶³ Els resultats obtinguts per aquests candidats en les diverses circumscripcions és una prova de les limitacions reals que presentava la possibilitat legal de la competició individual per al Senat en un sistema democràtic basat en l'existència de forces polítiques organitzades.

²⁶⁴ Andreu Mayayo a: Mayayo i Artal, Andreu, *La ruptura catalana*. Catarroja: ed. Afers, 2002, p. 115, destaca que només la primera nit de campanya electoral les tres grans candidatures catalanes, Socialistes de Catalunya, PSUC i PDC, van enganxar 225.000 cartells cadascuna. Els cartells d'AP, UCD i UCDC van quedar sepultats. De la resta de candidatures, només Esquerra de Catalunya, gràcies als militants del PTE, aconseguí treure el cap en algun indret. Segons Mayayo, la lluita era tan aferrissada que cada setmana apareixien nous tipus de cartells. Fins i tot el PSUC imprimí una tira final “Visca el PSUC”, per a enganxar només la darrera nit i, d'aquesta manera, hegemonitzar les parets el dia de reflexió i votació amb un missatge triomfalista. No tan sols les parets quedaren empaperades de propaganda política sinó que també els carrers s'ompliren de fullets i fulls voladissos. D'altra banda, el treball voluntari de militants i simpatitzants permeté als partits d'esquerres compensar els desequilibris pressupostaris i competir sobretot en la “guerra dels cartells”.

²⁶⁵ Cal destacar la importància dels mítings després d'un llarg període mancat de democràcia. Els mítings tingueren un paper important per a les diferents candidatures a l'hora de transmetre el seu missatge ja que la gent, independentment de la seva ideologia, acudí als diferents mítings que tingueren lloc aquells dies previs a les eleccions per tal d'escoltar a tothom. Així doncs, totes les candidatures aconseguiren omplir els locals, fins i tot dels pobles més petits. Segons dades d'Andreu Mayayo a: Mayayo i Artal, Andreu, *La ruptura catalana*, op. cit, p. 121, el PSUC celebrà 1500 actes electorals, 100 a la ciutat de Barcelona i 200 a la circumscripció de Tarragona, i la segona candidatura en el rànquing de mítings fou el PDC amb 981,

també per la utilització dels mitjans de comunicació. Pel que fa a la TV pública, només existia RTVE que disposava de dos canals i controlava les emissores de ràdio, majoritàriament a mans de l'Església, que fins el 25 d'octubre de 1977 no obtingueren la llibertat de produir i emetre els seus propis programes informatius. Així doncs, fou la premsa escrita²⁶⁶ la que va tenir un paper més destacat en el canvi democràtic, tot i que per a historiadors com Andreu Mayayo²⁶⁷, encara que la premsa escrita fos important no es podia deixar de tenir en compte l'afirmació de Maurice Duverger al diari "Le Monde" de què calia relativitzar la influència dels mitjans de comunicació escrits perquè Espanya era un país on dels vint-i-dos milions d'electors només cinc llegien algun tipus de diari, mentre que els disset milions restants la ràdio, i la televisió especialment, eren els mitjans de comunicació que més estimulaven les seves preferències electorals.

La premsa escrita fou utilitzada a bastament durant la campanya electoral com a aparador publicitari de les diferents coalicions, sobretot d'aquelles que disposaven de prou recursos econòmics. Els espais publicitaris contractats pels partits servien no tan sols per a difondre la imatge dels líders²⁶⁸ i els lemes electorals sinó també per a inserir les biografies dels candidats i els punts programàtics i anunciar la convocatòria dels actes electorals. Les principals candidatures aprofitaren també la seva presentació pública als diaris per, algunes vegades, criticar a altres candidatures²⁶⁹. Un exemple el

amb una extensió territorial considerable. Els actes més massius foren els de l'Esquerra de Catalunya a Montjuïc que sota el reclam del retorn de Tarradellas aplegà el diumenge 12 de juny 400.000 persones; el del PSUC al Parc de la Ciutadella amb la presència de Santiago Carrillo que reuní més de 200.000 persones, i els dels socialistes a la Monumental, amb la intervenció de Felipe González, amb una xifra, segons els mitjans de comunicació, entre els 100.000 i els 300.000 assistents.

²⁶⁶ Per a saber la situació dels mitjans de comunicació a la Transició vegeu, entre d'altres, les obres següents: Guillaumet, Jaume, *Historia de la premsa, la radio i la televisió a Catalunya (1641-1994)*. Barcelona: ed. La Campana, 1994. pàgs 212-226; Casassas, Jordi (coord), *Premsa cultural i intervenció política dels intel.lectuals a la Catalunya contemporània (1814-1975)*. Barcelona: Els textos de cercles, 2005, pàg. 126; Figueres, Josep Maria, *La premsa catalana*. Barcelona: Col.lecció Nissaga n° 9, 1989.

²⁶⁷ Mayayo i Artal, Andreu, *La ruptura catalana*, op. cit, 129.

²⁶⁸ Fou una campanya centrada en el protagonisme dels líders dels diferents partits candidats a les eleccions com es pot comprovar al veure la publicitat del PSOE, que tenia com a figura principal Felipe González, AP tenia com a figura principal Manuel Fraga, UCD tenia a Adolfo Suárez. Respecte a Catalunya, la formació de coalicions electorals o les relacions establertes amb partits estatals donaren pas a un lideratge gràfic compartit. És el cas de PDC que presentà un cartell trinitari amb les figures de Jordi Pujol, Trias Fargas i Josep Verde Aldea; també del PSUC que presentà un cartell amb López Raimundo i Santiago Carrillo; i d'Esquerra de Catalunya que utilitzà la figura dels presidents Macià, Companys i Tarradellas i l'escut de la Generalitat com a símbol, amb la llegenda "Units per a vèncer"; i la Lliga que presentà a Salvador Millet i Bel i Josep Maria Figueras, principalment.

²⁶⁹ Cal destacar que a "La Vanguardia" del domingo, 29 de mayo de 1977, pàg. 10, hi ha una notícia que sota el títol: "El pacto de no agresión" acto antidemocrático. Nota de UCD", explica que el 26 de maig havia aparegut a la premsa de Barcelona la notícia d'un pacte de no agressió entre formacions polítiques

trobem en l'anunci d'UCD que a l'hora de demanar el vot manifestà el següent: “ si queremos perpetuar el sistema de Gobierno no democrático de los últimos años, la elección es bien clara: Alianza Popular. Si queremos arriesgar el carácter democrático de la futura Constitución confiemos el reformismo del actual Gobierno. O pongámonos en manos del “eurocomunismo” cuya credibilidad democrática está por demostrar. Si creemos que Catalunya no debe tener su Estatuto de Autonomía votaremos por un partido sucursalista. Si creemos que la autonomía de Catalunya puede darse al margen de la suerte que corra Valencia, las Baleares, Galicia, Euskadi, es decir, las diversas nacionalidades del Estado español, votemos por un partido cuyo aislamiento pretenda suplirse con la convergencia de formas de pensar heterogéneas que van del liberalismo al socialismo. Si creemos en la ley de la selva, en el campo económico, votemos por un partido liberal de corte democrático. Si creemos que el marxismo, que anula la personalidad del hombre supliendo su iniciativa por el desarrollo gigantesco de las funciones del Estado, votemos por una opción socialista o comunista. Si creemos que el centrismo es una mezcla indigerible de liberalismo y socialismo, votemos por un partido que no tenga posible homologación con lo conocido en Europa. Pero si queremos una opción claramente democrática, votemos por la UCD. Pero si queremos la recuperación del Estatut d'Autonomia como paso a la constitución de un Estado federal, votemos a una coalición que a través del EDCEE se solidariza con todos los pueblos del Estado español, sin aislacionismos, ni sucursalismos, votemos por la UCD. Pero si queremos una opción personalista y comunitaria, que conjugue la libre iniciativa económica con la imprescindible dimensión social, que al definir el papel del Estado, no centralice ni monopolice, votemos por la Unió de Centre Democràcia Cristiana de Catalunya”²⁷⁰.

Per acabar, cal dir que la catalanitat fou una constant en el grafisme dels símbols i els lemes electorals. Només la UCD mantingué invariable els dos semicercles de color verd i taronja. La senyera i les quatre barres van ésser presents als anagrames dels

que anaven des de la Lliga al PSUC. Segons el diari, al dia següent, 27 de maig, l'Oficina de Premsa de Centro Democrático de Barcelona va publicar una nota en la que manifestava la seva sorpresa per l'aparició d'un compromís per a evitar entre els partits firmants la pràctica dels insults personals, agressions o la interferència en mítings, etc. El diari afirmà que encara que posteriorment alguns diaris haguessin dit que la UCD no havia acceptat aquest pacte “...la Oficina de Prensa de la UCD sale al paso de esta versión que es falsa y pretende volver los términos por pasiva. La UCD nunca fue advertida ni invitada a formar parte de un pacto de no agresión que, hay que repetirlo, como es parcial y excluyente, constituye un acto antidemocrático que el pueblo de la circunscripción electoral de Barcelona sabrá juzgar en su momento y actuar en consecuencia”.

²⁷⁰ “La Vanguardia”, sábado 11 de junio de 1977; apartat: Elecciones Cataluña, p. 8.

partits i les coalicions de les candidatures que van assumir com a propi el fet nacional català²⁷¹.

2.3.2 Eixos principals dels programes electorals per al Congrés dels Diputats dels partits polítics catalans d'extrema esquerra (CUPS, ORT, FUT), d'esquerra (PSP, ERC, PSUC), de centre (PDC, UDC-CC, Reforma Social), de dreta (UCD, Lliga de Catalunya, l'Alianza Popular-Convivencia Catalana), d'extrema dreta (Alianza Nacional 18 de Julio i la Falange Española de la J.O.N.S Autèntica)

Programa electoral dels partits polítics catalans considerats d'extrema esquerra (CUPS, ORT, FUT)

Els partits considerats d'extrema esquerra defensaven, preferentment, un programa anticapitalista basat en la lluita i protagonisme del poble en la consecució de la democràcia i defensa dels seus drets²⁷². Així doncs el Programa de la Candidatura d'Unitat Popular pel Socialisme (CUPS)²⁷³, per exemple, definia el seu Programa com un Programa que responia a la concepció basada “en la necesaria participación popular en todos los terrenos de acción política, participación que no queremos limitada al ejercicio del voto cada cierto tiempo, sinó fundamentalmente a la presencia activa y constante, pacífica, pero firme, que día a día construye fragmentos del futuro (...) Este Programa es, en definitiva, un intento que estamos seguros tendrá éxito, de abrir un proceso que integre a la gran mayoría de las clases populares a la dinámica de la lucha por una Catalunya Libre y Socialista”²⁷⁴.

²⁷¹ Si s'observen els cartells de les diferents candidatures publicats als diaris com “La Vanguardia”, L'Avui”, etc, es pot veure com AP tenia inserida la senyera en el símbol d'AP i la paraula “Catalunya” en el lema: Catalunya i España, lo único importante”, La Lliga també va fer aparèixer la senyera a la “i” de la Lliga al lema: “Aquest és el partit. Lliga. Som els liberals: feu-nos confiança. Ara és l'hora de votar Lliga”. La coalició de la UDCC transformà la penúltima C del Centre Català en un C amb els símbols de la senyera. Dins de PDC, l'anagrama de CDC va ésser un arbre amb les quatre barres de tronc. Esquerra Democràtica va incloure les quatre barres gruixudes amb les sigles del partit. El PSUC tenia com anagrama la falç i el martell integrats dins les quatre barres inclinades. La coalició Socialistes de Catalunya utilitzà com a símbol l'escultura d'Andreu Alfaro *Catalan Power*, que evocava el braç amb el puny clos a través del grafisme de les quatre barres. Cal destacar que el puny clos era del PSC-C i el puny i la rosa del PSOE i també del PSC-R, aquest darrer amb les quatre barres sota el nom.

²⁷² Cal dir que tots els Programes defensats per aquests partits estaven oberts a possibles canvis ja que afavorien la participació, discussió i possibles aportacions de diferents sectors de la classe obrera.

²⁷³ Destaca la revista “Unitat popular: butlletí de la Candidatura d'Unitat Popular pel Socialisme”, Barcelona, CUPS, juny 1977.

²⁷⁴ Montero, Dorado, *Los partidos en Catalunya*. Barcelona: ed. Círculo Editor Universo, 1978, p. 135.

El programa de la Candidatura de los trabajadores, candidatura de la il·legalitzada O.R.T (Organización revolucionaria de los trabajadores)²⁷⁵, partit marxista-leninista defensor de la classe obrera, era un Programa de lluita pels objectius diaris a favor del poble i en contra dels seus enemics: l'oligarquia financera i l'imperialisme, causants, segons el partit, de l'opressió i l'explotació dels pobles d'Espanya. El seu programa girava entorn de tres eixos principals: a) República democràtica com a marc més idoni per a la satisfacció de tots els objectius democràtics dels pobles d'Espanya; b) Nacionalització dels sectors bàsics de l'economia i control dels sectors nacionalitzats; reforma agrària revolucionària; c) Consecució de les reivindicacions econòmiques i socials de les diferents classes, capes, sectors i moviments populars.

I el programa del partit de Frente por la Unidad de los Trabajadores (FUT)²⁷⁶ pretenia popularitzar una alternativa a la política del gran capital i buscar l'acord d'un gran nombre de forces obreres i nacionalistes revolucionàries. El seu programa es basava, doncs, en la lluita per les llibertats democràtiques i nacionalistes, les reivindicacions obreres i populars, la solidaritat internacional dels treballadors i el Socialisme.

Respecte a la defensa dels drets nacionals de Catalunya, els programes d'aquests partits rebutjaven el Consell General de Catalunya, reclamaven l'Estatut de 1932 i el restabliment de la Generalitat de Catalunya mitjançant el seu president Josep Tarradellas. I sobretot defensaven el dret a l'autodeterminació. Així com també expressaren d'una manera clara el desig d'aconseguir: una Amnistia total; la legalització immediata de totes les organitzacions obreres i populars; la llibertat d'expressió, vaga, manifestació i associació; abolició de la pena de mort, igualtat de sexe, etc. Però no acceptaven un possible ingrés d'Espanya a l'OTAN ni a la CE per considerar que significava una dependència vers l'exterior.

²⁷⁵ Per a veure el programa complet d'ORT, vegeu: ORT, *Programa electoral*. Barcelona: ORT, abril 1977.

²⁷⁶ Montero, Dorado, *Los partidos en Catalunya*”, op. cit, p. 143.

Programa electoral dels partits polítics catalans considerats d'esquerra (PSP, ERC, PSUC)

Els partits considerats d'esquerra defensaven un Programa que assumia, majoritàriament des del socialisme, les reivindicacions de la classe treballadora i propugnava unes mesures econòmiques i socials que evitessin carregar sobre els treballadors les conseqüències de la crisi.

Respecte a les reivindicacions nacionals de Catalunya, el Partit Socialista Popular Català (PSP Català)²⁷⁷, partit de treballadors i intel·lectuals, proclamava el dret d'autodeterminació de Catalunya i defensava l'Estatut de Catalunya i el seu sotmetiment a consulta popular. I els Socialistes de Catalunya²⁷⁸, el PSUC²⁷⁹ i Esquerra de Catalunya²⁸⁰ reclamaven el dret de Catalunya a l'Autonomia segons els principis i

²⁷⁷ Vegeu programa complet del PSP, "Programa del PSP català", Barcelona: PSP, 1977.

²⁷⁸ Vegeu programa electoral complet dels socialistes, vegeu: PSC, *Programa Electoral i de Govern del Partit Socialista de Catalunya*. Barcelona: ed. PSC, 1977. Cal destacar que a l'hora de demanar el vot, els Socialistes de Catalunya es presentaren com el partit dels treballadors i de tot el poble que volia treballar per millorar les condicions de vida i de treball, solucionar la greu crisi econòmica del moment i lluitar per una Catalunya lliure, pròspera i sense classes. Sota la figura de Joan Reventós, s'adreçaren als ciutadans, tant als nascuts a Catalunya com als que havien vingut a treballar, per afirmar que amb el vot al seu partit es trencava amb el passat franquista i s'aconseguiria la llibertat, l'Amnistia i l'Estatut d'Autonomia amb les paraules següents: "...vuestro voto debe ser un voto útil y responsable, un voto que haga posible cortar definitivamente el paso del franquismo y a sus continuadores que ahora se presentan disfrazados bajo máscaras pretendidamente democráticas y prometen hacer todo aquello que no han querido hacer durante estos últimos cuarenta años de dictadura. Es la hora socialista, la hora de la libertad, porque el socialismo es libertad. Es la hora de la construcción de un país más libre y más justo. Por ello os pido que deis vuestro voto a la candidatura Socialista de Catalunya (PSC-PSOE). Por la libertad, amnistía y Estatut d'Autonomia, exigencias que el pueblo catalán ha hecho suyas en las grandes asambleas y manifestaciones de estos últimos meses, y que deben ser el punto de partida que haga posible la recuperación de nuestra capacidad de autogobierno, la recuperación de la Generalitat y el retorno de su president...", com es pot veure a la Vanguardia, Sábado 11 de Junio de 1977, apartat: Elecciones Cataluña, p. 9.

²⁷⁹ Vegeu, entre d'altres, López Raimundo, Gregorio, *el PSUC ante las elecciones*. Barcelona: C. E del PSUC, 1997. Cal dir que el PSUC es presentà com un partit amb una llarga trajectòria històrica, garantia de democràcia, llibertat i canvi, com es pot comprovar per exemple en un article de "La Vanguardia" del 18 de maig de 1977, p. 10. D'altra banda, en la notícia titulada "López Raimundo presentó la lista del PSUC", el diari explica que al presentar la llista de candidats López Raimundo va afirmar que "no se trata de unas listas hechas de prisa y corriendo para las elecciones sino fruto de cuarenta años de presencia en la reorganización de las fuerzas obreras", i afegí que "En Cataluña estamos aún a tiempo de convertir estas próximas elecciones en un auténtico plebiscito en favor de las instituciones configuradas por el Estatut del 32". A més, a l'analitzar la composició de les llistes, López Raimundo afirmà que eren "reflejo no sólo de lo que representa el partido en Cataluña sino muestra de la composición social de sus militantes", i afegí que "hay una mayoría de miembros de los Comités Ejecutivo y Central del partido que no han sido presentados como candidato para dar lugar a la presencia en las listas de una mayoría de trabajadores".

²⁸⁰ Vegeu el "Manifest de l'Esquerra de Catalunya" que es troba dins la revista "Esquerra de Catalunya. Units per vèncer", nº 0, 17 de maig de 1977, Barcelona, p. 3. El programa complet es pot veure a: ERC, *Esquerra de Catalunya: Front electoral democràtic: units per vèncer: programa*. Barcelona: Impr. Ingemesa, DL 1977,

institucions configurades en l'Estatut de 1932, mitjançant la restauració de la "Generalitat" i el retorn del seu president, Josep Tarradellas, així com els drets de les altres nacionalitats i regions que la reclamaven. A més, Esquerra de Catalunya, com PSP Català, mostrava la seva solidaritat vers les reivindicacions de les altres "nacionalitats i regions de l'Estat" per considerar-les víctimes com els catalans del centralisme i d'una Administració ineficaç, incompetent i irresponsable.

Pel que fa a l'Estat, l'Esquerra de Catalunya es mostrava a favor d'unes Corts Constituents i de l'elaboració d'una Constitució federal que garantitzés el respecte als drets humans i a les llibertats democràtiques i que assegurés que tots els poders sorgissin únicament de la sobirania popular. Així com també el PSP Català que propugnava una estructura Federal per a l'Estat espanyol mantenint la solidaritat amb la resta dels pobles d'Espanya, i rebutjava tot plantejament que volgués enfrontar als diferents pobles de l'Estat espanyol pel problema de les nacionalitats. De fet, el PSP Català desitjava la reconciliació de Catalunya i Espanya després d'una llarga separació de 40 anys de postguerra. El PSUC, proposà la creació d'una Constitució Democràtica que reconegués no només els drets individuals dels ciutadans sinó també la realitat plurinacional de l'Estat, així com també els Socialistes de Catalunya que defensaven una Constitució "auténticamente democrática, abierta a la realidad plurinacional de los pueblos del Estado, sin ningún resto de autoritarismo de la Dictadura"²⁸¹. D'aquesta darrera petició, la d'abolir les restes de la Dictadura, també coincidiren la resta de partits. De fet, apostaven per la instauració d'unes institucions democràtiques, d'unes eleccions lliures i de la legalització de tots els partits.

Respecte a la política internacional, els programes d'aquests partits defensaven la Unitat Europea i la integració de l'Estat espanyol en aquesta Unitat. Els Socialistes de Catalunya creien que l'Estat espanyol constituïria en aquesta unitat part d'un futur "Estado Federal Socialista de los Pueblos de Europa". Aquesta integració suposava aconseguir una "Europa de los trabajadores" possible només mitjançant l'acció conjunta de les forces polítiques i sindicals dels treballadors. A més, el partit proposava que l'Estat espanyol democràtic impulsés la creació d'una "Cámara Europea de las Nacionalidades", en la que estigués representada Catalunya i, després de la seva

²⁸¹ Montero, Dorado, *Los partidos en Catalunya*, op. cit, p. 118.

institucionalització política, els Països Catalans. El PSUC, apostava per una nova Europa que hauria d'acabar amb la política de blocs i apostar, no per una Europa de monopolis, sinó per una Europa de forces progressistes i democràtiques que aspiraven a una societat socialista. I Esquerra Catalana apostava també per la integració de l'Estat espanyol sobre les bases d'un control dels monopolis i bancs i una planificació econòmica descentralitzada, i en condicions d'igualtat amb la resta de nacions i sota voluntat popular. I Esquerra per Catalunya proposava “la revisió dels tractats existents a fi de salvaguardar la sobirania, la independència i la seguretat del país”²⁸².

Finalment, respecte a un possible ingrés a l'OTAN, Esquerra de Catalunya es mostrà en contra mentre que Socialistes de Catalunya defensaven una posició neutral perquè per una banda no acceptaven la política de blocs però per l'altra volien treballar per l'aliança dels pobles que lluitaven per la seva llibertat respecte a l'imperialisme i la dominació exterior. Proposaven reunir totes les forces del socialisme en un front de lluita internacional. El PSUC, en contra també de la política de blocs, herència de la “Guerra Freda”, defensava la necessitat d'una política de pau, d'independència, de cooperació i de desmantellament simultani i progressiu de les bases militars. Però Espanya, segons el partit, no es podia plantejar aquesta política sense tenir en compte la complexa problemàtica europea.

Programa electoral dels partits polítics catalans considerats de centre (PDC, UDC-CC, Reforma Social)

Tant els programes d'UDC-CC²⁸³, el de PDC²⁸⁴ com el de la Reforma Social Catalana²⁸⁵ apostaren des d'una posició centrista i moderada per la construcció de

²⁸² “Manifest de l'Esquerra de Catalunya” que es troba dins la revista “Esquerra de Catalunya. Units per vèncer”, nº 0, 17 de maig de 1977, Barcelona, p. 3.

²⁸³ Vegeu, UDC-CC, *Manifest: al servei del poble de Catalunya: bases del programa electoral comú*, Barcelona: UDC, 1977.

²⁸⁴ El PDC, segons La Vanguardia, Sábado 11 de Junio de 1977, apartat: Elecciones Cataluña, p.9, es presentà com una coalició amb partits i homes que “tienen un limpio y antiguo historial democrático y catalán, porque no son ni demagogos ni oportunistas y porque han demostrado capacidad y competencia”. Demanaren el vot justificant-lo de la manera següent: “... es un voto catalanista. Ni utópico ni falsamente insurreccional porque el Pacto no depende en absoluto de Madrid. Y porque su objetivo es construir y fortalecer nuestro país en su lengua, su cultura, su economía, sus empresas, su infraestructura social, sus marcas. Y orientado, por supuesto, a conseguir la recuperación de nuestras instituciones autonómicas, y ante todo de la Generalitat. Porque es un voto para el cambio hecho con garantía. Entendemos que el cambio debe hacerse desde una posición política como la nuestra, de centro izquierda. Izquierda, porque hay que cambiar en el sentido de las democracias europeas, pero centro, porque es preciso que se haga

Catalunya com a país sense oblidar les mesures econòmiques i socials orientades a millorar les condicions dels treballadors; entre aquestes mesures, es trobaven la reforma del sistema fiscal que perjudicava als més dèbils. Una reforma del sistema basada en dues direccions: a) La primera en el sentit de fer-ho progressivament, és a dir, que els impostos sobre les grans fortunes i els grans capitals fossin més proporcionals que els que gravaven les petites fortunes o els petits capitals; b) La segona consistia en centrar el sistema fiscal en els impostos directes (sobre les rentes) en lloc d'en els impostos indirectes (sobre el consum) com s'havia estat fent fins el moment.

Respecte a les reivindicacions nacionals de Catalunya, els programes dels diferents partits defensaven, com la resta de Programes electorals analitzats fins ara, la idea d'una Espanya Plurinacional i, per tant, el reconeixement de la personalitat històrica, política, lingüística, social, cultural i econòmica de Catalunya i del poble català, format tant per immigrants com per autòctons, mitjançant la defensa del seu autogovern a través del restabliment de la Generalitat de Catalunya i del seu president Josep Tarradellas i la reivindicació del restabliment dels principis de l'Estatut d'Autonomia de 1932 dins un Estat federal que comportava l'existència d'una segona Cambra federal on estiguessin directament representades les comunitats territorials federades, un Tribunal de Garanties federals i una Cambra Federal de compensació econòmica, que era una plasmació concreta de la solidaritat. Respecte a la redacció d'una nova Constitució, els programes dels partits mencionats es mostraren a favor d'un Estat Constituent i de la redacció d'una nova Constitució adaptada als nous temps.

Finalment, respecte a la política internacional, els Programes dels partits mencionats es mostraren a favor de la integració d'Espanya a Europa i d'un Parlament Europeu escollit per sufragi universal. Per a UDC-CC era necessari desenvolupar dins el marc europeu una política regional eficaç que donés prioritat a les regions estructurals menys afavorides. Aquesta política imposava una estreta col.laboració entre les regions, per un costat, i entre les regions i el poder europeu, per altre. També pretenia afavorir

con seguridad y equilibrio. Creemos que las fuerzas situadas a nuestra derecha, incluso las democráticas, no podrán transformar y modernizar al país y que los situados a nuestra izquierda comportan riesgos económicos y políticos. (...) no pedimos el voto respondiendo sólo a una visión de partido, sino como una contribución a la tarea de construir Cataluña. Una Cataluña fiel así misma y al propio tiempo moderna y progresiva, abierta a todas, libre y solidaria con los restantes pueblos de España. Que nuestro primer voto el 15 de junio sea para Cataluña. Y creemos que en este sentido la opción más segura es la del PDC”.

²⁸⁵ Vegeu Montero, Dorado, *Los partidos en Catalunya*. Barcelona: ed. Círculo Editor Universo, 1978.

amb un esperit de pau i apertura el diàleg amb l'Europa oriental i l'estretament dels llaços entre Europa i els països mediterranis. En canvi, per a PDC, partit declaradament europeïsta, era necessari superar el concepte de l'Europa dels estats, en benefici de l'Europa dels pobles. Pel que fa a Reforma Social Catalana, aquesta estava a favor de la regulació de les relacions diplomàtiques, culturals i comercials amb tots els països del món, i d'una activa presència en tota acció internacional que portés a la fraternitat universal socialista, donant lloc a la promoció dels pobles subdesenvolupats.

Pel que fa a un possible ingrés a l'OTAN, el PDC, per exemple, es declarà paneuropeïsta i, segons el partit, tota la política internacional s'havia de fer a nivell espanyol. La UDC-CC, considerava que Espanya formava part del món occidental i, per tant, també hauria de formar part de l'OTAN. Tot i que estava a favor d'un desarmament generalitzat i de la fi de la política de tensió entre els blocs. És a dir, la seva finalitat política era evitar que existissin blocs antagònics de tipus militar o polític.

Programa electoral dels partits polítics catalans considerats de dreta (UCD, Lliga de Catalunya, l'Alianza Popular-Convivencia Catalana)

Els Programes electorals dels partits considerats de dretes es caracteritzaren per ésser programes conservadors, defensors de la instauració de la monarquia. Així doncs, trobem partits com la Lliga de Catalunya²⁸⁶ que expressava el seu desig de què “la monarquia de Juan Carlos, haciendo honor a su palabra, llevará el país hacia la libertad, la democracia y la prosperidad”²⁸⁷; o bé l'Alianza Popular-Convivencia Catalana que defensava la monarquia com un òrgan constitucional de l'Estat, fora de tota discussió.

Respecte a les reivindicacions nacionals de Catalunya, tots els programes coincidiren en la defensa de la unitat de la pàtria i el reconeixement de la personalitat i autonomia de les regions i la reivindicació dels principis de l'Estatut de 1932. En el cas de la Lliga destacava la defensa de la seva doctrina regionalista com a base, no només per aconseguir l'autonomia de Catalunya sinó també per a contribuir a la regeneració política d'Espanya. Altre aspecte en comú era el reconeixement de la solidaritat amb la

²⁸⁶ La declaració de Principis de la Lliga es pot trobar a: Cortés i Miquel, Josep Maria, Lamolla i Ormo Jordi, *A quién votar en Catalunya?* Barcelona: ed. edinform, S. A., 1977, p. 5.

²⁸⁷ Montero, Dorado, *Los partidos en Catalunya*, op. cit, p. 81.

resta de pobles d'Espanya. I pel que fa a l'elaboració d'una Constitució, no tots els programes es mostraren a favor de la seva redacció. Mentre que l'UCD, per exemple, estava a favor d'unes Corts Constituents, així com també la Lliga que defensava “una nueva constitución política que consagre y materialice dichas libertades, que restablezca el funcionamiento de un sistema democrático de tipo occidental y que garantice el respeto a las minorías”²⁸⁸ ; altres partits com Alianza Popular-Convivencia Catalana no estaven a favor perquè al seu parer: “para que las Cortes fuesen constituyentes, tendrían antes que derogar todo el ordenamiento constitucional español vigente, creando un vacío que sólo podría causar perjuicios a España, y vulnerando la legalidad si aquella derogación no era aprobada por el pueblo español mediante referendum”²⁸⁹ .

Altres punts que defensaven aquests programes en l'àmbit social, de fet com la resta de partits, era: la defensa de la igualtat de sexe, la defensa d'un ensenyament pre-escolar i bàsic gratuït, únic i obligatori, llibertat sindical, d'associació, de reunió, de vot, majoria d'edat als 18 anys, la llei del divorci proposada per UCD, la immigració considerada com a part integrant de la població d'acollida, etc.

Pel que fa a la Política econòmica, els programes electorals es mostraren a favor de la Reforma fiscal. Alianza Popular-Convivencia Catalana proposava, per exemple, una Reforma encaminada a: “Propiciar el desarrollo económico favoreciendo la inversión en actividades productivas y gravando en especial las antisociales; Incrementar la recaudación para financiar los equipamientos sociales y la satisfacción de necesidades colectivas; Distribuir justamente la presión fiscal, tendiendo a que los impuestos directos sean la principal base del sistema tributario”²⁹⁰ . I la Lliga, apostava més per l'honestedat i la bona administració tant de l'Administració de l'Estat com dels administrats; a més de proposar l'establiment un Pla nacional de lluita contra la inflació.

Finalment, pel que fa a la política internacional, els programes d' UCD o la Lliga deixaven la decisió de l'ingrés d'Espanya en la CE en mans de les futures Corts, així com també el possible ingrés a l'OTAN, mentre que AP acceptava l'ingrés en la CE i també en l'OTAN sempre i quan es respectessin la sobirania i la dignitat d'Espanya i

²⁸⁸ Cortés i Miquel, Josep Maria, Lamolla i Ormo Jordi, *A quién votar en Catalunya?*, op. cit, p.5.

²⁸⁹ Montero, Dorado, op. cit, p. 22.

²⁹⁰ Ibid, p. 36. També es pot consultar el seu programa en la seva pàgina web: www.pp.es

es tinguessin en compte els interessos espanyols. I es mostrà a favor del retorn de Gibraltar.

Programa electoral dels Partits considerats d'extrema dreta (la Alianza Nacional 18 de Julio i la Falange Española de las J.O.N.S (Auténtica)

Els programes electorals dels partits considerats d'extrema dreta, la Alianza Nacional 18 de Julio i la Falange Española de las J.O.N.S (Auténtica)²⁹¹, tot i ésser extra-conservadors, presentaren plantejaments ideològics diferents. L'Alianza Nacional 18 de Julio proposava una continuïtat del règim franquista, rebutjant el capitalisme, el marxisme, els nacionalismes separatistes, l'existència de partits polítics, etc, i apostava per un gran acord nacional basat en: “a) Formación de un Auténtico gobierno que luche por el establecimiento de la participación nacional directa, orgánica y viva, cuya regla sea la competencia en la consulta y la responsabilidad en el poder. I que inicie una reforma estructural y legislativa que la precipitación, irresponsabilidad e histrionismo del actual gobierno han hecho necesarias; b) Liberar la Nación de los partidos y de la influencia extranjera. Sólo la unión de todos los españoles es garantía de independencia, fuerza y soberanía. Sólo las naciones fuertes son libres e independientes. Sólo es libre quien pertenece a una nación libre y fuerte. Por tanto proponemos: Unas instituciones no sometidas a los intereses de las luchas partidistas. Unas instituciones en las que no estén representados los partidos, sin las comunidades naturales. La prohibición de los partidos antinacionales o al servicio de intereses políticos extranjeros. La devolución de Gibraltar, la puesta en manos de militares españolas de los arsenales nucleares existentes en nuestro territorio, la modificación de los tratados militares con los U.S.A, el control de la inversión extranjera, el fomento de la investigación científica, el rebustecimiento de nuestras Fuerzas Armadas”²⁹².

I La Falange Española de las J.O.N.S (Auténtica), proposava una Doctrina Revolucionaria perquè la “Revolución Pendiente” encara estava per fer. Segons la Falange “El Nacional-Sindicalismo jamás ha estado en el Poder, se le usurparon sus símbolos, algunas de sus ideas fueron tergiversadas para hacer un aparato franquista

²⁹¹ Per a més informació de la Falange Española vegeu, entre d'altres, Conde Soladana, Pedro, *Falange Española de las JONS (auténtica)*, ed. Bilbao: Albia, 1977; Stanley G. Payne, *Falange: historia del fascismo español*. París: ed. Ruedo Ibérico, 1965.

²⁹² Montero, Dorado, op. cit, p. 63-64

(MOVIMIENTO) y otras ni se emplearon. Se olvidó lo fundamental y se convirtió en folklore aquello que alguien había creado dando por ello su vida”²⁹³. D’aquí doncs que el programa afirmés de bon principi que “el que hoy se nos insulte todavía por pecados que nosotros no hemos cometido, no es obstáculo para seguir en nuestra lucha. Sabemos que el camino es difícil; seguramente lo hubiera sido menos si el franquismo no hubiera “encerrado” a la auténtica Falange. Casi cuarenta años viendo camisas azules y por quien han sido empleadas, es lógico que causen hoy recelo e incluso rechazo por parte de una gran mayoría. Nosotros aceptamos la difícil tarea de continuar la línea ideológica que fue llamada por la fuerza un 19 de Abril de 1937”²⁹⁴.

Respecte al problema de les regions, l’Alianza Nacional 18 de Julio considerava que Espanya era un ESTAT-NACIÓ i el problema regional afectava a l’Estat, no a la Nació, per tant, s’havia de resoldre amb una descentralització de certes funcions. D’altra banda, no acceptava la desigualtat de tracte cap a les regions i demanava respecte vers les seves institucions tradicionals i forals.

Respecte a l’economia, l’Alianza Nacional 18 de Julio considerava que s’havia de separar de la política perquè no era acceptable que els interessos econòmics guessin la política imposant els seus criteris. Per tant, proposava: “La prohibición de los partidos representantes a grupos económicos nacionales e internacionales. La sustitución progresiva de las importaciones, supresión de las importaciones supérfluas o inútiles, desequilibradoras de la balanza comercial y hemorragia de divisas. Una amplia reforma fiscal: gravamen amplio a las rentas no producidas por el trabajo, acción enérgica contra la evasión fiscal y la fuga de capitales”²⁹⁵.

Respecte a la sanitat, l’Alianza Nacional 18 de Julio proposava una Seguretat social per a tots els espanyols. Un augment dels serveis i atencions de la S.S, i especial atenció a la prevenció de malalties i defectes hereditaris a favor d’una salut comunitària de progrés i salut moral.

²⁹³ Montero, Dorado, op. cit, p. 74

²⁹⁴ Montero, Dorado, op. cit, p. 74

²⁹⁵ Montero, Dorado, op. cit. p. 64.

I respecte a l'ensenyament, l'Alianza Nacional 18 de Julio el partit proposava un ensenyament gratuït, únic, general i obligatori fins els 16 anys. Una ampliació de beques i una elevació de l'ensenyament. Augment del nombre de càtedres i del professorat numerari. Difusió d'una cultura positiva i vitalista que tingui com a valors l'elevació de l'home, el rebuig al materialisme i al snobisme, la concepció d'un home dedicat plenament a l'acció contra la decadència i que tingui com a virtuts la lealtat davant el servilisme, etc.

En canvi, la doctrina de la Falange proposava una ideologia que, al seu parer, “además de unas ideas es una manera de ser y en definitiva de estar”. Davant de l'existència del comunisme i el capitalisme proposava una “ España unida y aceptamos la variedad de sus países o regiones, pero no admitimos los separatismos que minan nuestra nación. Consideramos necesaria la comunicación entre los pueblos y la ayuda internacional, siempre que no conlleve un dominio de unos sobre otros. La empresa debe ser para quien la trabaja, siendo el obrero a la vez empresario, pero no admitimos que alguien reúna riquezas que lo conviertan en un explotador de otros trabajadores. Pedimos el voto a los 18 años porque hay DOS MILLONES de jóvenes que también quieren hablar. Exigimos la igualdad jurídica de la mujer como un derecho más en el ejercicio de la libertad. Queremos hacer de España la patria del TRABAJO, de la CULTURA, de la PARTICIPACIÓN DEL HOMBRE EN LOS DESTINOS DE LA VIDA NACIONAL (...) LA REVOLUCIÓN PENDIENTE, por desgracia TODAVÍA LO ES ”²⁹⁶.

2.3.3 Eixos principals dels programes electorals de les coalicions polítiques catalanes per al Senat: Entesa dels catalans, Democràcia i Catalunya.

Pel que fa a les candidatures que es presentaren per al Senat a Catalunya es trobaven, com ja s'ha comentat en una altra ocasió, dues grans coalicions d'orientació esquerrana i d'orientació de centre-dreta respectivament: 1) Entesa dels catalans, que comptava amb el suport dels Socialistes de Catalunya, el PSUC, l'Esquerra Republicana, l'Estat Català i els independents provinents de l'Assemblea de

²⁹⁶ Montero, Dorado, op. cit Montero, Dorado, op. cit.75

Catalunya²⁹⁷, i propugnava com a programa polític els principis fundacionals de l'Assemblea de Catalunya: amnistia total; llibertats democràtiques i sindicals i legalització immediata de tots els partits polítics sense exclusions; restabliment de l'autonomia a Catalunya d'acord amb els principis i les institucions configurades a l'Estatut del 1932; i per tant de la Generalitat, amb el retorn del seu President; reconeixement del dret de vot als 18 anys, etc. 2) Democràcia i Catalunya, que era resultat de l'acord entre els partits integrants del Pacte Democràtic i de la coalició Unió del Centre i de la Democràcia Cristiana de Catalunya. Propugnava en el seu programa polític, principalment, el restabliment de la Generalitat i el retorn del seu President d'acord amb els principis i les institucions configurats en l'Estatut de 1932.

2.3.4 Resultat de les eleccions del 15 de juny de 1977 per al Congrés dels Diputats

Tant la campanya com els resultats electorals²⁹⁸ demostraren una voluntat clara dels partits de reclamar i defensar formes d'autogovern ja que incorporaren amb nitidesa

²⁹⁷ Com diu Andreu Mayayo a: Mayayo i Artal, Andreu, *La ruptura catalana*. Catarroja: ed. Afers, 2002, p. 90-91, el 22 de desembre de 1976, el PSC-C feia pública una crida- "Per l'entesa dels catalans"- a les forces democràtiques i catalanistes amb l'objectiu de promoure una candidatura unitària al Senat. La proposta programàtica recollia els punts trinitaris de l'Assemblea de Catalunya i afegia l'anul·lació del decret del 5 d'abril de 1938 d'abolició de l'Estatut i, al punt setè, el retorn del president Tarradellas. El PSUC feia seva la proposta que recollia l'esperit unitari i vindicatiu de l'Assemblea de Catalunya. Jordi Pujol veié amb bons ulls una coalició que només deixava de banda els sucursalistes i defensors del Consejo General, AP i UCD, però les reticències d'Unió Democràtica d'anar plegats amb els comunistes el féu canviar d'opinió. Per tal de facilitar l'Entesa, el PSUC renuncià a presentar com a candidats militants del partit i proposà un seguit de persones procedents dels independents de l'Assemblea de Catalunya; fins i tot acceptà que altres partits, els socialistes però també UDC, poguessin incorporar militants seus a la candidatura. Un dia abans de formalitzar la candidatura, el dirigent històric democratacristià Miquel Coll i Alentorn, declinà participar en la candidatura de l'Entesa i era substituït, a corre-cuita, per Josep Benet, que al capdavant va ser el senador més votat a Catalunya i Espanya. Pel que fa a Jordi Pujol, va fer costat a UDC plasmant al Senat una coalició de forces polítiques catalanistes no marxistes que no s'havia pogut formar al Congrés. L'Entesa dels Catalans presentà persones molt conegudes per la seva participació activa en la lluita antifranquista, vinculades a l'Assemblea de Catalunya i d'altres moviments i associacions vertebradors de la societat civil democràtica. Jaume Lorés fou el responsable de coordinar la campanya. Segons Mayayo, mentre que els socialistes aportaren la majoria de vots, fou el PSUC qui aportà generosament els diners i els militants per a fer la campanya. Destaca també la notícia de la Vanguardia, Sábado 11 de junio 1977, pàg. 14, apartat "Elecciones de Cataluña" on sota el títol de "El papel a desarrollar por el Senado con relación al Congreso. Tres candidatos al Senado analizan las relaciones que vincularán, tras las elecciones, a ambas Cámaras", tres candidats: J. M. Roger Gallés, Josep Benet, Eduardo Tarragona, expliquen les relacions que tindran el Congrés i el Senat després de les eleccions.

²⁹⁸ Per a Rafael Aracil i Antoni Segura a: Aracil Rafael, Segura Antoni (ed), *Memòria de la Transició a Espanya i a Catalunya*. Barcelona: ed. UB, CEHI, Generalitat de Catalunya, 2000, p. 44, els resultats de les eleccions primaren l'esforç polític de Suárez per conduir la dictadura fins a l'Estat de dret i democràtic i significaren el triomf de la reforma sobre la ruptura, el triomf d'una generació de polítics com Suárez, González, Carrillo, Pujol, etc, capaços de vèncer les diferències personals i ideològiques i posar-se d'acord per trobar una sortida consensuada i possible a la dictadura. En canvi tant per a Andreu Mayayo a: Mayayo i Artal, Andreu, *La ruptura catalana*, op. cit, p. 157, com per a Jaume Sobrequés a: Sobrequés

la qüestió nacional en llurs programes demostrant així la seva visió nacional de país. I també demostraren, com assenyala l'Equip de Sociologia electoral (UAB), que aquestes eleccions van adquirir una funció plebiscitària de mesurar el grau d'adhesió o de rebuig als plantejaments nacionalistes assumits per la major part de les forces polítiques. L'elector català, doncs, va haver de manifestar-se a favor o en contra de les diverses propostes de resolució política del problema històric de Catalunya reobert pel franquisme. Aquestes propostes eren, fonamentalment, de tres tipus²⁹⁹: a) l'immobilisme d'alguns grups a favor del continuisme franquista; b) la descentralització administrativa del neofranquisme evolucionista; c) la reivindicació de l'autogovern com a pas cap a l'autodeterminació, que reclamaven els partits nacionalistes i les formacions socialistes, comunistes i d'extrema esquerra. Però aquestes opcions anaven unides a propostes polítiques i socials globals, que podien sintetitzar-se en les contraposicions continuisme franquista-democràcia i capitalisme-socialisme.

Respecte al percentatge de participació, cal dir que aquestes eleccions es caracteritzaren, segons José Maria Astorkia³⁰⁰, per aconseguir el més elevat índex de participació ciutadana. Quant a la participació a Catalunya, aquesta es situà respecte a la resta d'Espanya en una zona de participació mitjana. Respecte a l'abstenció, l'índex global de Catalunya fou del 20,7%, lleugerament inferior al registrat en el conjunt de l'Estat espanyol. El nivell d'abstenció situava els catalans, en comparació amb els altres països europeus, en una zona intermèdia entre els d'elevada participació i els de participació moderadament important. Nivells d'abstenció comparables a Catalunya es

i Callicó, Jaume, *El restabliment de la Generalitat i el retorn del president Tarradellas*. Barcelona: ed. Barcanova, 1988, p. 24, les eleccions del 15 de juny significaren un ampli triomf de les candidatures que reclamaven els principis i les institucions configurades en l'Estatut de 1932 i el restabliment provisional i immediat de la Generalitat amb el retorn del seu president, Josep Tarradellas, amb l'obtenció del vuitanta per cent dels diputats.

²⁹⁹ Equip de Sociologia electoral (UAB), op. cit, pàg.18.

³⁰⁰ Astorkia Hualde, José María "Evolución de la abstención electoral en España: 1976-1991", dins Del Castillo, Pilar (ed), *Comportamiento político y electoral*. Madrid: CIS, 1995. p. 9. Per a Astorkia, " resulta casi obvio decir que la mayor movilización ciudadana y su más activa integración en los mecanismos electorales que legitiman el sistema democrático han estado ambas ligadas más que al apoyo a un partido político determinado a la defensa del propio sistema. Aunque, indudablemente, los partidos constituyen los elementos básicos de la representación política, no es pensable que la simple oferta electoral hubiera suscitado tales cotas de votantes si tenemos en cuenta que la muy alta participación registrada en 1976, 1977 y 1982 se manifestó en tres momentos claves de la historia del sistema". A més, Astorkia considera també que els partits votats majoritàriament en aquestes tres eleccions reforçaren la seva posició electoral gràcies al fenòmen de la sobreparticipació. Aquests "vots sistema" o "vots per la democràcia" només s'aconsegueixen de l'electorat en els moments claus de la història de la democràcia com ha estat la seva existència, consolidació o el seu regenerament. Per suposat aquests vots han sigut focalitzats cap a un partit polític concret, donant-li plenament suport i augmentant-li considerablement el nombre de vots com va passar amb la UCD al 1977 o el PSOE al 1982.

donaren en països europeus com França, Finlàndia, Irlanda, etc. I en vots en blanc i nuls, es situà entorn de l'1,5%, xifra considerablement reduïda i, fins i tot inferior a les presentades per altres països en les seves primeres eleccions democràtiques³⁰¹. Quedant per tant la concentració de vots a les quatre circumscripcions catalanes de la següent manera:

Circumscripció	Electors	Votants	Blancs			Nuls		
			Vots	(1)	(2)	Vots	(1)	(2)
Barcelona	3.035.289	2.406.283	5.336	0,1	0,2	30.169	1,0	1,2
Girona	307.520	250.562	546	0,2	0,2	4.178	1,3	1,7
Lleida	239.553	188.688	360	0,1	0,2	2.849	1,2	1,5
Tarragona	329.793	255.599	484	0,1	0,2	4.913	1,5	1,9
Catalunya	3.912.155	3.101.132	3.946	0,1	0,2	42.109	1,1	1,3

(1) Percentatge sobre electors.

(2) Percentatge sobre votants.

Font: Elaboració de dades per l'Equip de Sociologia Electoral (UAB), *Les eleccions de 1977 a Catalunya*. Barcelona: ed. Fundació Bofill, 1981.

Respecte a l'orientació de vot, cal destacar la tendència clarament esquerrana de l'electorat català que donà als socialistes (PSC-PSOE) i als comunistes (PSUC) el 28,4% i el 18,2% respectivament del total de vots vàlids emesos. Més del 45% dels votants s'inclinà, doncs, per opcions d'inspiració marxista³⁰². Així com també cal destacar la importància relativa d'una formació d'inspiració bàsicament nacionalista

³⁰¹ La dispersió de vot entre les 19 candidatures presentades, de les quals només set es presentaren a les quatre circumscripcions catalanes, com ja s'ha comentat en una altra ocasió, fou igualment reduïda i desmentí un cop més l'afirmació que la novetat de la conducta electoral i la inevitable pluralitat de candidatures en un sistema de forces polítiques no estructurat, inclinaven a la dispersió.

³⁰² El pes global dels dos partits marxistes a Catalunya és comparativament superior al de qualsevol altre Estat de l'àrea europea capitalista i sensiblement equiparable al que exhibeix a França o Itàlia i, en latituds geogràfiques i polítiques molt diverses, a Finlàndia. De totes maneres, per a estudiosos com a Carles Castro a: Castro Carles, *Retrato electoral de Catalunya. Claves para comprender tres décadas de elecciones catalanas (1980-2010)*. Barcelona: ed. Episteme, 2011, p. 9, "... la nueva correlación electoral era apartadamente muy distinta a la del único precedente real y homologable: los comicios de la convulsa década de los años 30. Las primeras elecciones de la II República- las constituyentes de 1931- otorgaron a la izquierda catalana (aunque con elementos moderados en sus listas y una gran cantidad de siglas) nada menos que una cuota de voto superior al 79% de los sufragios (y un 87% de los escaños). Nada que ver, por tanto, con el escenario de 1977, cuando la suma de socialistas (29%), eurocomunistas (18%), y Esquerra Republicana (5%) suponía poco más de la mitad de los votos emitidos y de los escaños adjudicados.

com és el Pacte Democràtic, fonamentalment vertebrat sobre Convergència Democràtica. Amb el 16,8% del total de vots emesos, el PDC es situà en segon lloc en nombre d'escons obtinguts³⁰³. De fet, les eleccions de 1977 contemplaren l'entrada en la competència política de diverses forces representatives de les nacionalitats i regions de l'Estat. L'èxit de les propostes electorals nacionalistes fou de diversa intensitat. Mentre que a Catalunya i Euskadi esdeveniren forces de presència majoritària en el propi territori, a d'altres zones de l'Estat com País Valencià, Andalusia, Aragó o Canaries, tingueren una feble presència. A Galícia i a les Balears, el seu paper electoral fou insignificant. Pel que fa a la UCD, aquesta coalició sense cap arrelament a Catalunya i amb candidatures improvisades a les quatre circumscripcions, obtingué el mateix percentatge de vots que el PDC, 16,8%, superant-lo en dos dels quatre districtes. Tot i que els resultats obtinguts a Catalunya són els més febles de l'Estat, situant-se pràcticament a la meitat de la seva cota estatal, 34%. Més rotunda és la poca fortuna de l'Alianza Popular que, si a tota Espanya el seu fracàs és considerable, a Catalunya es donà el percentatge més baix, 3,5%. Cosa que demostrà un refús contundent a tot el que pogués representar una posició políticament immobiliària i tradicionalment hostil a les aspiracions nacionals catalanes. I, pel que fa a la Lliga de Catalunya l'UDC i l'Esquerra, obtingueren uns resultats extremadament modestos ja que UDC obtingué un 5,6%, l'Esquerra un 4,5% i la Lliga de Catalunya un 0,6%.

Finalment, cal assenyalar que mentre el sistema de partits a nivell de l'Estat apuntà a una certa bipolarització que calia distingir de la tendència al bipartidisme marcada per les posicions clarament destacades de la UCD i el PSOE, seguits a distància pel PCE i l'AP, a Catalunya, en canvi, l'estructura del vot quedà més distribuïda entre les primeres quatre formacions establint un joc polític quadrangular que havia de fer difícil un plantejament polític bipolar³⁰⁴. Per tant, el resultat general de les eleccions de diputats al Congrés a les quatre circumscripcions catalanes quedà de la següent manera:

³⁰³ Segons l'Equip de Sociologia Electoral (UAB), op. cit, p. 74, el PDC es situà en segon lloc en nombre d'escons gràcies a la deformació de la proporcionalitat produïda per la normativa electoral. En resultar afavorides les candidatures que obtenien els primers llocs en les circumscripcions de nombre reduït d'escons, el Pacte Democràtic, ben col·locat a Girona i Lleida, aconseguí un nombre de diputats superior al que li otorgaria una estricta proporcionalitat d'acord amb la quantitat de sufragis reunits a nivell de Catalunya. La situació contraposada corresponia al PSUC, relativament perjudicat en la distribució d'escons pel fet de situar-se en els darrers llocs de les circumscripcions de pocs diputats, malgrat el seu nombre total de vots.

³⁰⁴ Equip de Sociologia Electoral (UAB) op. cit, p. 76.

Circumscripció	PSC-PSOE			PSUC			PDC		
	Vots	(1)	(2)	Vots	(1)	(2)	Vots	(1)	(2)
Barcelona	732.599	24,1	30,4	475.919	15,7	19,8	372.546	12,3	15,5
Girona	60.666	19,7	24,2	24.887	8,1	9,9	67.204	21,8	26,8
Lleida	27.801	11,6	14,7	22.696	9,5	12,0	45.412	19,0	24,1
Tarragona	59.473	18,0	23,3	41.072	12,4	16,1	36.898	11,2	14,4
Catalunya	880.539	22,5	28,4	564.574	14,4	18,2	522.060	13,3	16,8

(1) Percentatge sobre electors.

(2) Percentatge sobre votants.

Font: Dades extretes de l'Equip de Sociologia Electoral (U.A.B). *Les eleccions de 1977 a Catalunya*. Barcelona: ed. Fundació Bofill, 1981.

Circumscripció	AP			D'altres (*)		
	Vots	(1)	(2)	Vots	(1)	(2)
Barcelona	75.514	2,5	3,1	115.041	3,8	4,8
Girona	7.954	2,6	3,2	20.086	6,5	8,0
Lleida	10.066	4,2	5,3	2.581	1,1	1,4
Tarragona	15.143	4,6	5,9	4.204	1,3	1,6
Catalunya	108.677	2,7	3,5	141.912	3,6	4,6

(1) Percentatge sobre electors.

(2) Percentatge sobre votants.

(*) Per la circumscripció de:

a) Barcelona: PSPC, FUT, CTB, CUPS, Lliga, DSCC, ASD, AN/18-J, RSC, FE. Auténtica, Proverista.

b) Girona: PSPC, FUT, Lliga, CIG

c) Lleida: UTL, RSC

d) Tarragona: FUT, CTT, F.E Auténtica, Proverista

Circumscripcions	UCD			UCDCC			EC		
	Vots	(1)	(2)	Vots	(1)	(2)	Vots	(1)	(2)
Barcelona	362.422	11,9	15,0	129.072	4,2	5,4	110.884	3,6	4,6
Girona	45.225	14,7	18,0	13.348	4,3	5,3	6.169	2,0	2,5
Lleida	45.222	18,9	24,0	17.583	7,3	9,3	14.118	5,9	7,5
Tarragona	68.550	20,8	26,8	14.074	4,3	5,5	10.788	3,4	4,2
Catalunya	521.419	13,3	16,8	174.077	4,4	5,6	141.959	3,6	4,5

(1) Percentatge sobre electors.

(2) Percentatge sobre votants.

Font: Dades extretes de l'Equip de Sociologia Electoral (U.A.B). *Les eleccions de 1977 a Catalunya*. Barcelona: ed. Fundació Bofill, 1981.

2.3.5 Resultat de les eleccions del 15 de juny de 1977 per al Senat

A tot Catalunya el nombre de vots en blanc fou de 20.797, que representaven el 0,5% i el 0,7% sobre el cens i els votants respectivament, xifra que multiplicava per quatre els vots en blanc per al Congrés (5.336). Aquesta diferència podia ser deguda, segons l'Equip de Sociologia Electoral (UAB), pels següents factors³⁰⁵: a) l'existència d'algunes candidatures per al Congrés que no presentaven candidats al Senat, com per exemple les candidatures de l'extrema esquerra que totalitzaven uns 38.000 vots a tot Catalunya, així com d'altres de dreta i de centre amb poca incidència electoral (la Democràcia Social Cristiana, l'aliança Socialista Democràtica, els Proveristes); b) Els obstacles amb què toparen algunes persones a l'hora de votar pel fet de desconèixer molts candidats (la campanya electoral específica per al Senat va ser molt reduïda), o per la dificultat mecànica d'haver de seleccionar a la papereta els candidats escollits.

Per circumscripcions, es mantenia el percentatge de 0,5%, excepte a Girona, que augmentava fins a 0,8%. Alhora aquesta era la circumscripció que tenia major nombre de vots en blanc per al Congrés, 0,2%. Respecte al nombre de vots nuls fou de

³⁰⁵ Equip de Sociologia Electoral (UAB), op. cit, p. 192.

32.272, xifra que representava el 0,8% i l'1% sobre el cens i els votants respectivament. Aquest nombre era lleugerament inferior al de vots nuls del Congrés, 42.109. Això permet afirmar que el procediment per a la votació dels membres del Senat va ser fàcilment assimilat pels electors. La possible dificultat es va convertir en un augment dels vots en blanc. Per circumscripcions, a Barcelona, Lleida i Tarragona, els vots nuls foren igual a la mitjana, 0,8, i també fou Girona la que va tenir un major percentatge de vots nuls, 1,3%. La suma total de vots en blanc i nuls (1,3 i 1,7, sobre el cens i els votants respectivament) fou reduïda, tenint en compte que les del 15 de juny eren les primeres eleccions democràtiques després de 40 anys, i també en comparació amb d'altres consultes electorals europees en condicions semblants com Itàlia a 1946: 2,5%, Alemanya Federal 1949: 3,1%, Portugal a 1975: 6,9%). Per tant, els vots en blanc i nuls quedaren de la següent manera:

Circumscripció	VOTS EN BLANC			VOTS NULS		
	nº	% Cens	%Votants	nº	% Cens	%Votants
Barcelona	15.251	0,5	0,6	23.840	0,8	1,0
Girona	2.428	0,8	1,0	4.046	1,3	1,6
Lleida	1.326	0,5	0,7	1.913	0,8	1,0
Tarragona	1.792	0,5	0,7	2.473	0,7	1,0
Catalunya	20.797	0,5	0,7	32.272	0,8	1,0

Font: Dades extretes de l'Equip de Sociologia Electoral (U.A.B). *Les eleccions de 1977 a Catalunya*. Barcelona: ed. Fundació Bofill, 1981.

Respecte a l'abstencionisme cal destacar que a tot Catalunya el nombre de "terços de vot" no utilitzats fou de 378.012, representava el 4,1% del total de possibilitats. A nivell de circumscripció, Lleida era la de més alt percentatge 7,7%, mentre que Girona era la de més baix percentatge, amb 1,9%. Tarragona es trobava prop de la mitjana de Catalunya 3,1%, mentre que el percentatge de Barcelona era el mateix de la mitjana de Catalunya. Aquest baix percentatge d'abstencionisme encobert³⁰⁶ a Girona coincidia amb la no presència de candidats independents als quals, d'existir,

³⁰⁶ El terme "abstencionisme encobert" és entès com la diferència entre el total de vots possibles (tres per votant) i els efectivament emesos.

hom tenia tendència a votar quasi exclusivament i, per tant, amb una major possibilitat de votar la candidatura de partit sencera.

D'altra banda, la diferència de vots entre candidats d'una mateixa candidatura era més reduïda en aquesta circumscripció. I era també a Girona on les diferències entre els vots per al Congrés i per al Senat de cada candidatura es neutralitzaven entre elles, i per tant era més localitzable el possible transvassament de vots entre candidatures del Congrés i del Senat. Aquest abstencionisme encobert quedaria representat en les quatre circumscripcions catalanes de la manera següent:

Circumscripció	Vots No utilitzats	% Vots No utilitzats
Barcelona	297.056	4,1
Girona	14.059	1,9
Lleida	43.176	7,7
Tarragona	23.721	3,1
Catalunya	378.012	4,1

Font: Dades extretes de l'Equip de Sociologia Electoral (U.A.B). *Les eleccions de 1977 a Catalunya*. Barcelona: ed. Fundació Bofill, 1981.

A nivell comarcal, hi havien dotze comarques que superaven la mitjana de Catalunya (Alt Penedès i el Berguedà a Barcelona, i totes les de Lleida), entre les quals destacava el Solsonès (16,2%) i el Pallars Sobirà (15%). En aquestes dues comarques destacava la presència d'un independent amb una certa força (Viola) i una diferència notable de vots entre els candidats d'una mateixa candidatura. Per altra banda, a la circumscripció de Lleida, malgrat l'elevat índex d'abstencionisme encobert, a les comarques del nord el percentatge era sensiblement superior (més del 10%) a les del sud. Pel que feia a les comarques barcelonines, a l'Alt Penedès no hi havia una diferència notable de vots entre les candidatures, i que els candidats independents (Tarragona i Xirinacs) obtingueren una votació superior a la seva mitjana, cosa que feia pensar que l'elector havia votat un o dos dels candidats independents. A la comarca del Berguedà la situació era força diferent ja que, per un cantó, els candidats independents obtingueren la primera i la tercera plaça (Xirinacs i Tarragona, respectivament) i per

l'altre, hi havia diferències de vots significatives entre candidats d'una mateixa candidatura, cosa que feia pensar que la combinació de vots entre candidatures i independents havia estat significativa.

A l'altre extrem de l'abstencionisme encobert hi havien dotze comarques que just arribaren al 2%: totes les de Girona, dues de Barcelona (el Barcelonès i el Maresme) i quatre de Tarragona (el Montsià, l'Alt Camp, la Terra Alta i el Priorat). Pel que fa a les gironines i tarragonines, la no existència de candidats independents repercutí en l'abstencionisme encobert. El cas del Barcelonès i del Maresme era força diferent, i les causes del baix percentatge podien ser degudes a d'altres factors, com per exemple: millor coneixement dels candidats i millor aprofitament del vot i, per tant, una combinació entre criteris personalistes i de candidatura.

Pel que fa als resultats electorals, l'Entesa dels Catalans obtingué a nivell de circumscripció el triomf a totes elles ja que els seus tres candidats ocuparen sempre els tres primers llocs. Com que el sistema electoral majoritari amb vot restringit permetia també la representació de les minories, el quart lloc l'ocupaven els candidats de diferents adscripció política segons la circumscripció. Així a Barcelona fou el candidat Xirinacs el que sortí elegit; a Girona i a Lleida van ser dos membres de la coalició Democràcia i Catalunya; i a Tarragona sortí el candidat de la UCD, Casals. Prenent com a punt de referència la mitjana de vots entre els tres candidats d'una mateixa coalició (excepte en el cas dels independents) tenim que a Barcelona l'Entesa dels Catalans obtingué el 42,2%; Xirinacs, el 18,4%; Tarragona, el 11,8%; Democràcia i Catalunya i la UCD, el 9,6%. A Girona l'Entesa obtingué el 34,6%; Democràcia i Catalunya, el 21%; i la UCD el 15,3%. A Lleida l'Entesa obtingué el 29,7% (el percentatge més baix); Democràcia i Catalunya, el 20,7%; la UCD, el 19,4%; i Viola, el 9,1%. Finalment, a Tarragona, l'Entesa obtingué el 37,4%; la UCD el 19,8%; i Democràcia i Catalunya, 10,7%. Pel que fa a les comarques, la coalició de l'Entesa dels Catalans guanyà a totes les de Barcelona (excepte el Berguedà), Girona i Tarragona (excepte la Terra Alta) i a quatre de Lleida (la Noguera, l'Urgell, la Segarra i el Segrià). Al Berguedà, la Terra Alta, la Vall d'Aran, el Pallars Jussà i les Garrigues ocupà el segon lloc. Obtingué el tercer lloc a l'Alt Urgell i al Pallars Sobirà i el quart a la comarca amb més baixa implantació, el Solsonès. Les comarques de forta implantació (més del 40%) eren les que envoltaven Barcelona (excepte el Maresme) i Tarragona, el Priorat i el

Ripollès. En canvi, foren de feble implantació (no arribaren al 20%) les cinc lleidatanes més al nord. A la resta de l'Entesa obtingué entre el 20 i el 30% (8) i el 40% (14).

Pel que fa a Democràcia i Catalunya, només guanyà a les comarques del Pallars Sobirà i el Jussà, el Solsonès i les Garrigues, però la seva implantació fou elevada a 20 comarques (entre el 10 i el 20%). A més a més de les comarques on guanyà, tingué una forta implantació a Osona, l'Urgell, la Selva, el Baix i Alt Empordà i la Garrotxa. Unes comarques de feble implantació foren les que trobem al voltant de Barcelona (el Baix Llobregat, el Barcelonès, el Vallès Occidental i Garraf) i a tres tarragonines (la Ribera d'Ebre, el Baix Ebre i Montsià).

Pel que fa a la UCD, guanyà solament a dues comarques de Lleida (l'Alt Urgell i la Vall d'Aran) i a una tarragonina, la Terra Alta. La seva forta implantació (més del 20%) residia a aquestes tres comarques, més el Solsonès i la Segarra a Lleida, i el Baix Ebre i el Montsià a Tarragona. La resta de comarques lleidatanes, tarragonines i totes les gironines es situaren al voltant de la seva mitjana a Catalunya (11,5%), mentre que a totes les comarques de la circumscripció de Barcelona no superà el 10%.

I pel que fa als candidats independents, a la circumscripció de Barcelona es presentaren dos candidats coneguts pel seu prestigi: Lluís Mª Xirinacs, membre de l'Assemblea de Catalunya i molt conegut per la seva lluita per l'amnistia i els drets nacionals de Catalunya, i Eduard Tarragona, ex-procurador a Corts pel terç familiar i regidor de l'Ajuntament de Barcelona, conegut durant el període franquista per la seva posició "contestatària", mitjançant les contínues interpellacions a les Corts. Aquests candidats obtingueren a la circumscripció de Barcelona el quart (Xirinacs) i el sisè lloc (Tarragona), amb el 18,4% i l'11,8% dels vots respectivament. Xirinacs guanyà a la comarca del Berguedà, fou tercer al Vallès Oriental i segon a la resta de les comarques. Obtingué una forta implantació, més del 25%, a Bages, el Berguedà i Osona, i les més febles eren les del Llobregat i les del Vallès. I Eduard Tarragona obtingué un tercer lloc també a la comarca del Berguedà. La seva implantació fou al voltant de la mitjana excepte, com en el cas de Xirinacs, als dos Vallès i al Baix Llobregat, on fou inferior. A la circumscripció de Lleida es presentaren dos altres independents: Viola i Aguado (patrocinat per la Reforma Social Catalana). El primer obtingué el 9,1% dels vots i ocupà el quart lloc darrera les tres primeres candidatures. La comarca on tingué un

implantació més forta és la de les Garrigues, i a la resta obtingué percentatges semblants a la mitjana, excepte al Pallars, on no arribà al 7,3%. L'altre candidat no obtingué resultats significatius (2,2%), igual que els dos candidats independents de la circumscripció de Tarragona: Aragonès (2,2%) i Companys (1,1%). A la circumscripció de Girona no es presentà cap independent.

Els resultats de les eleccions de Catalunya per al Senat distribuïts per circumscripcions quedaren, doncs, de la següent manera:

BARCELONA			
Candidats	Vots	% Cens	%Votants
Benet (ENTESA)	1.346.062	44,3	55,9
Candel (ENTESA)	1.280.928	42,2	53,2
Cirici (ENTESA)	1.213.474	40,0	50,4
Xirinacs (INDEP.)	557.833	18,4	23,2
Pi i Sunyer (DiC)	365.735	12,0	15,2
Tarragona (INDEP)	360.722	11,9	15,0
Díaz (UCD)	339.721	11,2	14,1
Coll (DiC)	324.058	10,7	13,5
Negra (UCD)	278.828	9,2	11,6
Torroja (UCD)	255.567	8,4	10,6
Viadiu (DiC)	187.304	6,2	7,8
Balcells (AP)	123.672	4,1	5,2
Bobés (AP)	100.923	3,3	4,2
Roger (AP)	71.183	2,3	2,9
Saltor (LLIGA)	33.697	1,1	1,4
Fortuny (LLIGA)	29.077	0,9	1,2
Roldán (LLIGA)	16.976	0,5	0,7
Montero (AN)	16.857	0,5	0,7
Moreno (AN)	15.227	0,5	0,6
Salvador (AN)	13.584	0,4	0,6

Font: Dades extretes de l'Equip de Sociologia Electoral (U.A.B). *Les eleccions de 1977 a Catalunya*. Barcelona: ed. Fundació Bofill, 1981.

GIRONA			
Candidats	Vots	% Cens	% Votants
Sobrequés (ENTESA)	108.574	35,3	43,8
Sunyer (ENTESA)	107.233	34,8	43,3
Portabella (ENTESA)	103.411	33,6	41,8
Ferrer (DiC)	71.340	23,2	28,8
Genover (DiC)	64.479	20,9	26,0
Juvé (DiC)	58.163	18,9	23,5
Crumols (UCD)	47.307	15,4	19,1
Clua (UCD)	47.278	15,3	19,1
Quintana (UCD)	46.258	15,0	18,7
Bonmatí (LLIGA)	16.524	5,4	6,7
Casadevall (AP)	13.565	4,4	5,5
Llach (LLIGA)	12.694	4,1	5,1
Romeu (LLIGA)	10.045	3,3	4,0
Rosa (AP)	9.080	2,9	3,7
Valenciano (AP)	7.900	2,6	3,2

Font: Dades extretes de l'Equip de Sociologia Electoral (U.A.B). *Les eleccions de 1977 a Catalunya*. Barcelona: ed. Fundació Bofill, 1981.

LLEIDA			
Candidats	Vots	% Cens	% Votants
Audet (ENTESA)	77.893	32,7	44,1
Ball (ENTESA)	70.893	29,8	40,1
Soler (ENTESA)	64.780	27,2	36,7
Rubies (DiC)	55.093	23,1	31,2
Pol (DiC)	49.049	20,6	27,8
Montaña (UCD)	48.757	20,5	27,6
Cornudella (DiC)	44.654	18,8	25,3

Mora (UCD)	44372	18,6	25,1
Viola (INDEP)	21.566	9,1	12,2
Masanès (AP)	12.396	5,2	7,0
Clúa (AP)	11.688	4,9	6,6
Costa (AP)	9.660	4,1	5,5
Aguado (RSC)	5.268	2,2	3,0

Font: Dades extretes de l'Equip de Sociologia Electoral (U.A.B). *Les eleccions de 1977 a Catalunya*. Barcelona: ed. Fundació Bofill, 1981.

TARRAGONA			
Candidats	Vots	% Cens	% Votants
Baixeras (ENTESA)	128.584	39,1	51,4
Martí (ENTESA)	122.316	37,2	48,9
Subirats (ENTESA)	119.199	36,2	47,7
Casals (UCD)	69.699	21,2	27,9
Nomen (UCD)	66.048	20,1	26,4
Pastor (UCD)	60.679	18,4	24,3
Ferraté (DiC)	47.803	14,5	19,0
Vendrell (DiC)	34.431	10,5	13,8
Rosell (DiC)	23.286	7,1	9,3
Fabra (AP)	19.102	5,8	7,6
Buqueras (AP)	16.763	5,1	6,7
Vilar (AP)	15.332	4,7	6,1
Aragonès (INDEP.)	7.384	2,2	2,9
Comanys (INDEP.)	3.579	1,1	1,4

Font: Dades extretes de l'Equip de Sociologia Electoral (U.A.B), *Les eleccions de 1977 a Catalunya*. Barcelona: ed. Fundació Bofill, 1981.

En definitiva, si es comparen els resultats a nivell de circumscripció, com a nivell comarcal, d'ambdues cambres (la del Congrés i la del Senat), es podria arribar a

les conclusions següents: 1) La diferent forma d'elecció a ambdues cambres i la no presentació al Senat de candidatures concorrents al Congrés hauria comportat un increment important de vots en blanc en l'elecció del Senat; 2) Democràcia i Catalunya va perdre vots al Congrés, l'Entesa dels Catalans va guanyar a totes les circumscripcions excepte a Barcelona, i AP i UCD obtingueren uns resultats similars a ambdues cambres. D'altra banda, la direcció de transvasament que es detectà més clarament fou la que es donà de Democràcia i Catalunya a l'Entesa dels Catalans; 3) La presència de candidats independents amb força electoral afectà el conjunt de candidatures, coincidint amb les pèrdues globals més importants que aquestes experimentaren.

2.3.6 Reacció dels partits i coalicions polítiques davant els resultats electorals

Un cop passades les eleccions i vistos els resultats, els partits i coalicions polítiques que s'havien presentat reaccionaren de manera diferent segons els resultats. Així doncs, els socialistes³⁰⁷ creien que els bons resultats obtinguts els convertien per primera vegada en força política decisiva i significaven, sobretot, el triomf de la voluntat de la gran majoria de catalans vells i nous a favor de l'autonomia, a favor d'una Catalunya lliure basada en la satisfacció de les necessitats populars. Consideraven també que els resultats no donaven vencedors ni vençuts sinó que representaven una victòria conjunta de totes les forces polítiques defensores de la democràcia davant les forces opressores del passat.

El PSUC³⁰⁸, en canvi, es va mostrar prudent davant el resultat de les eleccions i optà per la moderació. López Raimundo continuava defensant la necessitat d'aconseguir una forma d'autogovern per a Catalunya i creia que amb aquests resultats quedaria arraconada la idea del Consejo General per a Catalunya i es trobaria una zona de poder equivalent a la de l'Estatut de 1932. Per la seva banda, Cipriano García va dir que no

³⁰⁷ La Vanguardia, jueves, 16 de junio de 1977, pàg. 2. Respecte a la coalició guanyadora d'aquestes eleccions, Jaume Sobrequés destaca a Sobrequés i Callicó, Jaume, *El restabliment de la Generalitat i el retorn del president Tarradellas*. Barcelona: ed. Barcanova, 1988, p. 24-26, que l'endemà de les eleccions donà a conèixer quines eren les exigències mínimes que calia obtenir immediatament. Aquestes eren: derogació del decret del general Franco de 5 d'abril de 1938, que suspenia l'Estatut; retorn del President Josep Tarradellas i restabliment dels principis i les institucions de l'Estatut de 1932; celebració d'eleccions al Parlament de Catalunya, i elaboració i aprovació d'un nou Estatut d'autonomia.

³⁰⁸ La Vanguardia, jueves, 16 de junio de 1977, pàg. 2

acceptava el Pacte social, i defensà l'amnistia política i laboral per a esborrar tot record de la Guerra Civil. També creia que s'havia de tractar la crisi i sanejament de l'economia. I Solé Tura declarà que els Ajuntaments no podien continuar funcionant com aleshores i s'havien de buscar uns òrgans de govern provisionals que evitessin el buit de poder. Els resultats electorals constataren a la direcció del PCE la forta implantació del PSUC a Catalunya mentre que a la resta d'Espanya el PCE quedava a un cinquanta per cent per sota dels resultats obtinguts pels catalans. Això, segons Cebrián, despertà les velles desconfiances històriques, mai no resoltes, sobre les relacions entre ambdós partits³⁰⁹. Després de les eleccions la proposta dels comunistes es centrà en les polítiques unitàries i de consens. L'anàlisi de la situació de greu crisi econòmica que patia el país va portar els comunistes a proposar una sèrie de mesures econòmiques d'urgència, inscrites en el marc d'un pla general de recuperació econòmica a desenvolupar en una primera fase de quatre a cinc anys. Per dur a terme aquest pla reclamaven un govern de concentració democràtica amb la presència de totes les forces polítiques amb representació parlamentària.

En el cas d'Unió de Centre i Democràcia Cristiana³¹⁰ considerava que Suárez havia entrat en el panorama polític usurpant el centre i amb això havia restat votants a la Democràcia Cristiana i havia radicalitzat l'opinió pública. A més, per a Cañellas, el seu partit havia estat víctima de la política del govern de Suárez i de Convergència Democràtica, i afirmà que l'oposició que tenia por a les esquerres s'havia refugiat en el Centro Democrático i l'oposició que li tenia por al Govern havia fet créixer las files socialistes. A més, Cañellas destaca que Suárez havia fet servir el "vot de la por".

³⁰⁹ Com destaca Carme Cebrián a: Cebrián Carme, *Estimat PSUC*. Barcelona: ed. Empúries, 1997, p. 178-179, el PSUC apareixia com un partit sòlid, nacional i fet, que marcaria la seva independència en relació amb el PCE i defensaria les seves diferències quan existissin, la qual cosa no seria fàcil ja que el PSUC que es va fundar el 1936 i refundar els anys seixanta com un partit nacional català, es trobava immers en un Estat en què hi havia el PCE com a partit estatal. I en els primers anys de la Transició la política es feia a Madrid, és a dir, a nivell de l'Estat espanyol. La iniciativa política, per un temps, l'agafà el PCE i el seu secretari general, Santiago Carrillo, amb el suport de l'aparell, la burocràcia del partit, que estava formada per la direcció vinguda de París i que ocupà els càrrecs de directius de l'aparell en detriment dels comunistes espanyols que havien forjat el també nou PCE a partir dels anys seixanta. El PSUC, que havia format la seva direcció amb les generacions que entraren al partit als anys cinquanta i seixanta, junt amb algunes figures històriques, com podien ésser Gregorio López Raimundo, Román o Miguel Núñez i que donaven el fil de la continuïtat històrica, també va sentir damunt seu el pes de l'arribada a Madrid de la direcció del PCE a l'exili. Segons Cebrián, no de la mateixa manera o amb la mateixa intensitat que la direcció del PCE a l'interior, però sí que va haver de patir unes maneres de fer, de dirigir, que el PSUC feia temps que havia desterrat del seu si. La forma de liderar el partit de Santiago Carrillo aviat va prendre, segons Cebrián, el nom de "despotisme il·lustrat", mentre que el PSUC feia temps que intentava portar endavant una direcció col·lectiva i democràtica.

³¹⁰ La Vanguardia, jueves, 16 de junio de 1977, pàg. 2.

Respecte a Convergència Democràtica, Cañellas afirmà que al seguir el seu propi camí en el cas català, aliada amb EDC, socialistes de Pallach i altres, havia impedit una opció catalanista pròpia, sòlida, forta i unida. Cañellas dubtà també de l'opció catalana de la unió dels Socialistes amb el PSOE, i criticà als alemanys CDU per donar suport als que ells considerava dissidents.

En el cas de CDC³¹¹, integrant del Pacte Democràtic, els agafà per sorpresa el triomf dels socialistes. Per a Jordi Pujol la part positiva de la victòria dels socialistes era que també defensaven l'Estatut d'Autonomia. Pujol considerava també que si Cañellas s'hagués afegit al Pacte possiblement haurien arribat a ésser la primera força política de Catalunya amb poca diferència dels socialistes. D'altra banda, aquests resultats li van fer pensar a Jordi Pujol, com destaca Joan Marcet³¹², que era més necessària que mai la construcció d'un gran partit catalanista política i socialment avançat- un gran partit catalanista del centre i de centreesquerra. Els resultats electorals del 15 de juny assolits per CDC limitaren considerablement la seva pretensió de convertir-se en “pal de paller” de la política catalana i repercutirien a l'interior del partit³¹³.

En el cas d'UDC, els resultats electorals suposaren un desastre polític per als democristians, segons B. Culla³¹⁴. En els rengles d'Unió la primera reacció davant els

³¹¹ La Vanguardia, jueves, 16 de junio de 1977, pàg. 8.

³¹² Informació extreta per Joan Marcet de CDC-Informacions, que destaca a: Marcet Joan, *CDC, el partit i el moviment polític*. Barcelona: ed. 62, 1984, p. 61.

³¹³ De fet, com destaca Joan Marcet a: Marcet, Joan: Marcet, Joan, *CDC, el partit i el moviment polític*, op. cit, p. 62, Els resultats electorals i la valoració que CDC en va fer van promoure una ampliació del Comitè Executiu Nacional, en la línia d'intentar refermar les estructures organitzatives i de consolidar l'espai polític aconseguit. En la reunió de la Comissió Permanent del partit del 19 de juliol s'acordà admetre la dimissió de Carles Gasòliba- que passaria a dirigir el Gabinet d'Estudis de Convergència- i l'ampliació fins a deu membres- màxim nombre previst en els Estatuts- que juntament amb Pujol i Roca formarien el Comitè Executiu. D'altra banda, continuaven en el seu lloc Josep M. Cullerell, Jordi Sabartés, Jaume Casajoana i Josep M. Trias de Bes, i foren elegits com a nous membres Jaume Camps, Joan Colomines (tres mesos abans de les eleccions havia abandonat el PSC-C i acabà integrant-se a CDC). Àngel Perera. Miquel Sellarès, Xavier Bigatà i Antoni Subirà. La nova composició del CEN no trencava formalment l'equilibri interior aconseguit després del IV Congrés del partit, tot i que s'interpretaria com un cert reforçament dels sectors més a l'esquerra dins de Convergència. La concreció que d'aquesta declaració en feia el Comitè Executiu Nacional, més en la línia de “fer partit, fer CDC”, preveia l'endegament de la reorganització territorial. A partir d'aquest moment els membres del CEN, Joan Colomines, Jaume Casajoana i Xavier Bigatà, s'encarregaren d'estructurar organitzativament el partit, respectivament a Barcelona-ciutat, al cinturó barceloní i la resta de Catalunya i la revitalització de l'organització sectorial. En el terreny més estrictament de contingut, el CEN insistí en la voluntat de Convergència d'ocupar l'espai de centreesquerra i refermar la “mística del partit”.

³¹⁴ Segons J. B. Culla a: B. Culla i Clarà, Joan, *Unió Democràtica de Catalunya: el llarg camí (1931-2001)*. Barcelona: ed. Unió, Rubí, 2002, pàg. 30, un anàlisi minuciós de l'escrutini permetia observar que el vot a la UDC-CC havia estat particularment feble a les grans ciutats i zones industrials de forta immigració, i més sòlid en certes zones rurals de població autòctona, on la invocació a la confessionalitat

resultats fou d'estupor i de profund desencís per la distància entre els objectius fixats que eren el convertir-se en una de les quatre grans opcions polítiques de la Catalunya postfranquista. Els resultats assolits atorgaven al partit una presència testimonial a les Corts constituents i, a més, el deixaven sense homòlegs a nivell estatal.

En el cas d'Esquerra de Catalunya, integrant del Front Electoral Democràtic³¹⁵, va rebre els resultats amb moderada satisfacció. Heribert Barrera³¹⁶ no considerava el balanç com a negatiu perquè, a parer seu, l'Esquerra continuaria estant representada tant al Congrés com al Senat, encara que mínimament, tot i que creia que els resultats no eren del tot satisfactoris. Segons Heribert Barrera les possibles causes que van donar els resultats assolits eren les següents³¹⁷: En primer lloc, el partit encara no estava prou organitzat per constituir a tot arreu els Comitès Electorals necessaris. En conseqüència hi hagué una propaganda insuficient i va fallar el repartiment directe de les candidatures. En segon lloc, molts electors no identificaren l'Esquerra Republicana sota el nom d'Esquerra de Catalunya i la no-legalització i la propaganda malévola en aquest sentit dels adversaris van fer creure a alguns, segons Barrera, que votar l'Esquerra era perdre el vot.

Altres possibles causes que Heribert Barrera creia que havien donat els resultats obtinguts eren les següents: Primer, la presència del PTE en la coalició i el llenguatge d'alguns dels seus homes i dels homes del CSUT en els actes de propaganda que van fer reular molts electors potencialment de l'Esquerra que refusaren donar el seu sufragi a un partit leninista. Segon, la propaganda d'alguns adversaris que van fer atribuir a Esquerra falsament una actitud qualificada d'aventurista, unes intencions subversives i de quasi violència pel que fa referència als mètodes per a restaurar la Generalitat. Segons Barrera, molts electors identificats amb els objectius d'Esquerra jutjaren perillosos el que creien que eren els seus procediments i potser també el seu republicanisme. Tercer, una onada sentimental cap al socialisme d'una bona part de

encara podia mobilitzar alguns milers de vots; els millors resultats, entre el 10 i 13% del cens, s'havien registrat a tres comarques de la "Catalunya profunda": Osona, l'Urgell i la Segarra. Dins de la ciutat de Barcelona la major part dels vots surtien dels districtes residencials de la burgesia i les capes mitjanes d'origen català (Sarrià, Sant Gervasi, Pedralbes, les Corts, Gràcia...), confirmant el perfil benestant i globalment conservador de l'electorat democristià.

³¹⁵ La Vanguardia, jueves, 16 de junio de 1977, pàg. 8.

³¹⁶ "La Humanitat", n° 2, 1 de juliol de 1977, p. 5.

³¹⁷ La Humanitat", n° 2, 1 de juliol de 1977, p. 5.

l'electorat que no tenia res de socialista ni sabia ben bé què hi havia darrera d'aquest mot. Quart i més important, el vot dels immigrants, influït enormement per la televisió, que es portà en gran part sobre les candidatures patrocinades per Felipe González i Santiago Carrillo.

Però, tot i això, per a Barrera la implantació local de l'Esquerra havia quedat enormement reforçada com a conseqüència de la campanya electoral i els fruits d'això es recolliren en les eleccions municipals, sobretot si obtenien ràpidament la seva legalització. Així com també la imatge d'Esquerra com a partit avançat i progressiu, nacionalista però defensor autèntic dels interessos de les classes populars havia quedat restablerta enfront dels que falsament volien fer-los passar per una formació centrista i conservadora. Heribert Barrera també creia que l'Esquerra s'havia fet conèixer poc o molt entre les masses immigrades i entre les noves generacions, i que la presència del partit havia aportat conseqüències positives indirectes com per exemple havia afavorit que els partits de l'oposició haguessin posat major accent sobre les reivindicacions nacionals catalanes obligant-los a comprometre's³¹⁸.

Alianza Popular-Convivencia Catalana³¹⁹, en canvi, va rebre els resultats amb pessimisme³²⁰. López Rodó afirmà que l'hostilitat de Suárez i del poder havien sigut factors adversos que havien perjudicat l'obtenció d'un bon nombre de vots d'AP a

³¹⁸ Heribert Barrera a: "La Humanitat", nº 2, 1 de juliol de 1977, p. 5, destaca els exemples següents: " les posicions del Partit Socialista de Catalunya i del PSOE favorables a la Generalitat foren precisades a finals de campanya. El Pacte Democràtic es veié obligat a fer afirmacions que abans els seus màxims dirigents havien condemnat i en particular es veié obligat a significar també el seu refús del "Consejo General". La nostra proposta de constituir després de les eleccions l'Assemblea de Parlamentaris ha estat finalment adoptada per tothom. El Govern de Madrid constatà, en bona part gràcies a la nostra campanya, la profunditat de l'adhesió popular al President Tarradellas i es regué obligat, per boca del general Gutiérrez Mellado, a fer-nos un velat però solemne advertiment". I Heribert Barrera defensà especialment que "si les negociacions del President Tarradellas amb el President del Govern havien arribat a uns resultats tant positius, malgrat els esforços d'altres partits per bloquejar-les, era en bona part gràcies a la seva obstinada defensa de la Generalitat i de Tarradellas i gràcies a la seva propaganda tenaç que durant la campanya electoral obtingué el seu màxim ressó.

³¹⁹ La Vanguardia, jueves, 16 de junio de 1977, pàg. 8.

³²⁰ Segons Manuel Penella a: Penella Manuel, *Los orígenes y la evolución del Partido Popular. Una historia de AP 1973-1989*, V.I (1973-1982), Caja Duero, Salamanca, 2005, p 276, "se llegó a creer que Alianza Popular tenía los días contados (...) Las deserciones se sucedían, el dinero se había acabado. Sesenta y seis empleados habían estado trabajando en la sede aliancista, y lo primero que hizo Fraga fue deshacerse de cuarenta y dos. Entre los despedidos figuraban Luis Santiago de Pablo, uno de los fundadores de GODSA, y Filiberto Monreal, el chófer de toda la vida." Penella continua dient que "el desastre dio alas a la facción más castigada, y dos hombres de Reforma Democrática, Carlos Argos y Joaquín de Navasqués, tuvieron el valor de decirle a Fraga que había llegado el momento de liquidar la Federación de Alianza Popular. Pérez Escolar exigía la dimisión de la directiva de Alianza Popular". Però Fraga es negà a la seva dissolució.

Catalunya. D'altra banda, Rodó també va culpar a l'animadversió d'un sector de la premsa, "els piquets reventadors" segons les seves paraules, d'actes electorals que arribaren a l'agressió física, i la guerra psicològica i de nervis, desencadenada segons ell pel PSUC. Un altre factor que va destacar Rodó va ésser que AP havia estat creada recentment, al març, a diferència del PSOE o el PSUC, i això també havia estat un factor desfavorable segons la seva opinió. Per la seva banda, Santiago Udina Martorell digué que els resultats havien estat "catastróficos porque rompiendo con 70 años de vida política catalana, lo que antes eran partidos dinásticos y hoy son el socialismo revolucionario, invaden Cataluña, a pesar de los Reventós, que sirven sólo de pantalla a Felipe González". En definitiva, aquests resultats representaven per AP la desestabilització del país.

Finalment, per a Unión de Centro Democrático³²¹ els resultats mostraven que "l'Operación Suárez" podia complir els seus objectius. I per a la Lliga de Catalunya³²², els resultats mostraren, segons Salvador Millet i Bel, que havien guanyat els partits catalans, cosa que li produïa una gran satisfacció.

2.3.7 Situació interna dels principals partits i coalicions polítiques catalanes un cop passades les eleccions del 15 de juny de 1977.

En el cas dels socialistes cal recordar que formaven part del Pacte Democràtic. En els darrers mesos de 1977 augmentaren les tensions a l'interior del Pacte Democràtic per l'enfrontament cada vegada més obert amb el PSC-R³²³ que tendia dia a dia a acostar-se al projecte d'unificació socialista, fins al punt que va acabar confluint juntament amb el PSC-C i la FSC (PSOE) en el Partit dels Socialistes de Catalunya

³²¹ La Vanguardia, jueves, 16 de junio de 1977, pàg. 8.

³²² La Vanguardia, jueves, 16 de junio de 1977, pàg. 8.

³²³ Segons Carles Llorens a: Llorens Carles "Convergència Democràtica de Catalunya en el període constituent (1977-1979)", dins Culla i Clarà, Joan B. (coord), *El pal de paller. Convergència Democràtica de Catalunya (1974-2000)*. Barcelona: ed. Pòrtic, 2001, p. 69, molts militants de Reagrupament acabaren tard o d'hora recalant a les files de Convergència. El partit com a tal no sols va resistir l'atracció del "pal de paller" sinó que va anar a dissoldre's dins els socialisme en l'òrbita del PSOE. Una cosa molt similar que va passar amb l'FNCC. En un primer moment va abandonar el Pacte Democràtic, com va fer el PSC (Reagrupament). Pel març de 1978 el seu líder Joan Cornudella es va donar de baixa del partit nacionalista per a, posteriorment, acabar-se integrant al PSC (PSC-PSOE), partit dins del qual acabaria essent diputat al Parlament de Catalunya. Mentrestant, l'FNCC es va presentar a les eleccions espanyoles i municipals del 1979 amb ERC. Durant tot aquest període i posteriorment, però, de les files de l'FNCC s'anirien desgranant incorporacions cap a Convergència, les més destacades de les quals serien Jordi Casas-Salat i Jordi Vila Foruny.

(PSC-PSOE) en el congrés d'unificació³²⁴ del socialisme català que es va celebrar el 16 de juliol de 1978.

El 16 de juliol de 1978, el Congrés constituent del partit socialista va escollir la nova Executiva, encapçalada per Joan Reventós. Aquesta elecció tancava un llarg procés per a poder unificar en un sol partit els socialistes de Catalunya. Però amb aquesta unificació no es tancà la porta als conflictes interns existents entre les dues tendències representatives de dues concepcions diferents del socialisme provinents d'una concepció històrica diferenciada. Així doncs, Colomé³²⁵ va descriure aquestes dues concepcions de la manera següent: “Mentre que la tradició socialista del PSC-C prenia les seves arrels històriques en el moviment cooperativista, en l'anarcosindicalisme, en el catalanisme, en l'impacte del model iugoslau que aportava l'estructura de l'Estat i el tema de l'autogestió i tenia unes fortes influències del cristianisme de caire social. El PSOE, en canvi, representava el socialisme de tradició republicana, laica, obrerista i estatista”.

En el cas del PSUC, aquest va celebrar el seu IV Congrés³²⁶ del 29 d'octubre a l'1 de novembre de 1977 al Palau d'Esports de Barcelona, el primer sota la legalitat del

³²⁴ Com assenyala Gabriel Colomé a: Colomé Gabriel, *El partit dels Socialistes de Catalunya. Estructura, Funcionament i electorat, (1978-1984)*, Barcelona: ed.62, 1989, p. 26. La fusió de tots tres partits es va fer en dos temps: El dia 15 de juliol de 1978 van ésser convocats els congressos respectius perquè acceptessin la dissolució dels antics partits i la integració en el nou, i cadascun aprovà el Protocol d'Unitat. El dia següent, el 16 de juliol, se celebrà el Congrés d'Unificació. La representació dels delegats congressuals es va fer a partir de les dades d'afiliats de cada partit, corresponent una quota a cada un. El PSC-C i la FC del PSOE obtingueren la mateixa quota congressual: 450 delegats cadascun; la del PSC-R fou molt baixa: només 100 delegats. A més, es repartí d'igual manera la quota de representació en la futura Executiva del nou partit: 11 membres van correspondre al PSC-C, 11 a la FC del PSOE i 3 al PSC-R. La Federació Catalana del PSOE renuncià a la voluntat expressa que qualsevol procés d'unitat es dugués a terme amb la condició d'estructurar el nou partit com una federació del PSOE. Així, el PSC (PSC-PSOE) es definí com un partit sobirà i, com a tal, decidia participar en organismes representatius comuns amb el PSOE; malgrat tot, la FC del PSOE políticament en sortia enfortida com declarà Joaquim Jou, membre del Comitè Federal del PSOE, al diari el País, dimarts 18 de juliol de 1978, p. 15, a l'afirmar el següent: “nosotros hemos hecho concesiones léxicas, tales como admitir el término “soberanía”. Pero cabe preguntarse a qué equivale ese término si luego se admite que coticemos a nivel estatal i que exista una misma disciplina parlamentaria en el seno del PSOE”. Respecte al II Congrés del PSC-C, aquest visqué moments tensos protagonitzats per la tendència més catalanista del partit que oferí una forta resistència presentant esmenes als Estatuts del nou partit, però l'acceptació total de la fusió pels dirigents del partit fou decisiva per a deixar en minoria aquesta tendència. En canvi, el PSC-R celebrà el seu Congrés sense entrebancs i la seva representació en el Congrés d'Unificació fou minoritària. Dels tres partits fundadors, el Reagrupament fou el que perdé una major part d'afiliats, que es negaren a entrar en el procés de fusió.

³²⁵ Colomé Gabriel, *El partit dels Socialistes de Catalunya. Estructura, Funcionament i electorat, (1978-1984)*, op, cit, p. 33.

³²⁶ Per a una informació exhaustiva del IV Congrés i dels seus Estatuts, vegeu: PSUC. *IV Congrés: amb la veu de tots (del 21 d'Octubre a l'1 de Novembre, Palau de Congressos, Barcelona)*. Barcelona: PSUC,

partit. El Congrés va aprovar uns nous Estatuts amb 803 vots a favor, 88 en contra i 81 abstencions, que van substituir la definició del partit basat en el marxisme-leninisme. Refermà, per àmplies majories, la via plural i democràtica d'avenç cap al socialisme. S'adoptà de forma oficial l'Eurocomunisme³²⁷. Aprovà el centralisme democràtic³²⁸ com la forma en què es regia el funcionament de l'organització, i substituï el concepte "internacionalisme proletari" per la fórmula "solidaritat entre els treballadors i pobles de tot el món". "L'internacionalisme proletari" era des dels temps de la III Internacional la paraula "màgica" que portava els partits comunistes a seguir els dictats de Moscou. Per tant, aquest canvi no era sinó una adequació a la pràctica política d'independència en relació amb un centre rector i de la via nacional al socialisme adoptada en els darrers anys.

Al Congrés també es va refermar el caràcter nacional del PSUC. I un dels punts en què hi van haver més esmenes i aportacions dels delegats va ésser sobre la necessitat de clarificar les relacions amb el PCE, i en la proposta que el PSUC tingués relacions internacionals directes en lloc de tenir-les conjuntes amb el PCE³²⁹. S'abandonà la formulació de "dictadura del proletariat" com la forma de l'Estat de transició al comunisme, posant en primer terme la necessitat de consolidar i aprofundir la

1977; PSUC, *Informe del Comitè Central*. Barcelona: PSUC, 1977; PSUC, *Estatuts del PSUC: IV Congrés, 29 d'Octubre- 1 de Novembre*. Barcelona: PSUC, 1977.

³²⁷ L'Eurocomunisme era entès com el projecte de democràcia política i social com a via d'avenç cap al socialisme mitjançant l'aliança de les forces del treball i de la cultura.

³²⁸ Segons Carme Cebrián a: Cebrián Carme, *Estimat PSUC*. Barcelona: ed. Empúries, 1997, p.194, El centralisme democràtic era un principi que intentava combinar la màxima democràcia interna amb la màxima unitat en la decisió i l'acció. Qualsevol qüestió important havia d'ésser debatuda a fons per tots els militants, però una vegada presa la decisió la minoria havia d'acceptar el criteri de la majoria i treballar unitàriament per aplicar la decisió que s'havia pres. El centralisme democràtic comportava la prohibició explícita de fraccions o corrents organitzades dins el partit. Els documents del partit emfasitzaven la necessitat de democratització del partit i d'una direcció col·lectiva.

³²⁹ Segons Carme Cebrián a: Cebrián Carme, *Estimat PSUC*, op. cit, p. 194-195, aquestes postures eren defensades per delegacions territorials dels centres de les ciutats, on hi havia una composició amb una clara majoria de catalans d'origen, una tendència nacionalista, que segons López Raimundo podria portar a postures anti-PCE. Alhora es va contraposar una deformació que es podia denominar "obrerista" als barris perifèrics on la majoria del partit i de la població era immigrant. Probablement, segons Cebrián, la vessant més catalanista, que sempre havia existit al PSUC, veia amb prevenició el protagonisme que estava adquirint el PCE i volia clarificar, i no pas trencar, aquelles relacions, sempre difícils a causa de la seva indefinició permanent. La reacció a aquestes postures accentuava una vessant obrerista que acostumava a expressar-se en actituds de desconfiança vers els intel·lectuals. En aquest Congrés es percevia ja una tendència "obrerista", de mitificació de la classe obrera, que tendia a substituir la concepció crítica i racional del paper del moviment obrer. Aquestes concepcions tendrien, segons Cebrián, a aprofundir la fossa entre treballadors manuals i de la cultura, unes diferències que a causa dels orígens ètnics hauria pogut prendre la forma d'un enfrontament cultural i lingüístic al si del partit. En aquest sentit seria fonamental el paper que jugaria la direcció de la CONC, ja que seria capdavantera del manteniment de la independència en relació amb la direcció federal de les Comissions Obreres, reforçant així les mateixes postures al PSUC.

democràcia en totes les seves dimensions, així com les llibertats individuals i col·lectives i la via pluralista al socialisme. Es va rebutjar la idea de “partit únic” com a representant exclusiu i privilegiat dels revolucionaris als països de capitalisme avançat, però amb radicalitats diferents. I el sector d’intel·lectuals del PSUC, que estava fortament influenciat pel rigor acadèmic del professor Sacristán, volia mantenir el fil conductor de la cultura comunista adaptada a les noves necessitats, mentre que els ingressats a Bandera Roja havien trencat amb la seva evolució prèvia, del maoisme a l’eurocomunisme radical- amb un seguit de tradicions culturals pròpies del comunisme. En definitiva, el programa del Partit³³⁰ que va aprovar el Congrés va reconèixer la pluralitat de les esquerres i la diversitat de tendències socialistes, ja que la presència de sectors socials diferents interessats en l’avanç cap al socialisme, donà lloc a l’estructuració de distintes organitzacions polítiques i socials³³¹.

El PSUC va sortir del Congrés com un partit que aspirava a governar dins del marc de les institucions democràtiques sense renunciar als objectius de transformació social. Però al Congrés es posaren en evidència les diferents lectures existents al voltant del projecte de socialisme en llibertat. Diferències que s’expressaren amb una forta tensió en el moment de l’elecció del nou Comitè Central³³², ja que tothom buscava col·locar els seus afins en el màxim organisme de direcció. La direcció encapçalada per

³³⁰ Vegeu el programa complet a: PSUC, *Programa del PSUC: IV Congrés, 29 d’octubre-1 de novembre de 1977*. Barcelona: PSUC, 1977.

³³¹ Cal destacar que a l’acte de clausura va intervenir per primera vegada com a Antoni Gutiérrez Díaz qui va transmetre un missatge amb unes idees clares sintetitzat en quatre “sí”, quatre “no”, i quatre “visca”. Per a un coneixement més exhaustiu de la intervenció d’Antoni Gutiérrez, vegeu: “Quatre “sí”, quatre “no”, quatre “visca”, *Treball*, núm. 501, del 4 al 10 de novembre de 1977. Com assenyalen Carme Molinero i Pere Ysàs a: Molinero Carme i Ysàs Pere, *Els anys del PSUC. El partit de l’antifranquisme (1956-1981)*, ed. L’Avenç, Barcelona, 2010, p.310, el missatge que va transmetre fou el reafirmament de la identitat comunista però amb un projecte de socialisme en democràcia inèdit, al qual s’havia d’arribar a partir de l’articulació d’una àmplia majoria social i política i, per tant, mitjançant una política d’aliances amb les forces obreres i progressistes que era difícilment compatible amb nocions com la de partit-guia de la revolució, o fins i tot com la “del partit de la classe obrera”. D’altra banda, es reconeixia explícitament que es tractava d’un projecte encara en construcció que, tanmateix, rebutjava clarament política socialdemòcrata de gestió del capitalisme. Defensava també la participació plena en les institucions democràtiques amb propostes de reforma i de transformació política, social i econòmica. S’afirmava la solidaritat internacionalista però des de la plena independència, rebutjant explícitament les formes de relació que havien caracteritzat el moviment comunista internacional. Remarcà també el caràcter heterogeni del partit i apuntà el perill d’actituds sectàries i dogmàtiques.

³³² El Comitè Central escollit estava integrat per 116 membres que reflectien la diversitat interna del partit. Hi figuraven veterans dirigents de llarga trajectòria com Rafael Vidiella, Pere Ardiaca, Josep Solé Barberà; líders obrers com Cipriano García, Paco Frutos, Agustí Prats, etc; intel·lectuals i professionals de trajectòries diverses com Rafael Ribó, Xavier Folch, Alfons Carles Comín, Teresa Eulàlia Calzada, etc. Dels 116 membres del Comitè Central, 46 eren obrers, 14 administratius, 3 pagesos, 32 professionals i tècnics, 13 professors de diversos graus, 2 petits empresaris, 1 capellà i 5 d’oficis “diversos”. El Comitè Central va escollir també un Comitè Executiu de 27 membres i un Secretariat d’11 membres.

Gregorio López Raimundo, president, i Antoni Gutiérrez Díaz, secretari general, a partir d'aquest Congrés apostaria per la total democratització del PSUC i per fer possible la integració de les diferents sensibilitats en el mateix partit.

Els primers dies d'abril es celebrà la I Conferència Nacional del PSUC. La Conferència demostrà que les unanimitats dins el PSUC s'havien acabat i començà a convertir-se en costum el fet que les propostes de la màxima direcció, president i secretari general fossin derrotades. En aquest cas també sortí derrotat Santiago Carrillo, era la primera votació que sortia derrotat en 14 anys i no ho perdonà. Des de llavors les relacions entre el PSUC i el PCE foren difícils³³³. Els contradictoris resultats de la I Conferència Nacional durien a Gregorio López Raimundo i Antoni Gutiérrez a expressar la seva voluntat de presentar la dimissió al proper ple del Comitè Central convocat per als dies 8 i 9 d'abril, ja que consideraven que havien quedat desautoritzats pel vot de la Conferència, que havia aprovat una esmena que personalment havien demanat que es rebutgés. A aquestes dimissions s'havien d'afegir les dels deu membres de Comitè Executiu que havien votat a favor del manteniment del leninisme. Finalment, després d'una setmana de crisi reflectida a tots els mitjans de comunicació va quedar tot com abans, però amb diferències que ja s'havien fet públiques.

A partir de la I Conferència Nacional el partit inicià un procés en què predominarien els debats amb els consegüents enfrontaments sobre conceptes, esdeveniments internacionals, etc, deixant de banda la realitat social decebent als

³³³ Cal recordar que durant la llarga clandestinitat s'arribà a l'acord que el PSUC tingués els mateixos drets a l'interior del PCE amb la contrapartida d'actuar en l'àmbit estatal com un mateix partit. L'acord funcionà mentre el PSUC fins a meitat dels seixanta es trobà supeditat, políticament i organitzativament, al PCE. En els darrers anys de clandestinitat el PSUC anà imposant la seva independència a partir dels èxits assolits a Catalunya i, imbricat en la societat civil catalana, s'erigí en el bastió de l'antifranquisme primer, per a continuació, convertir-se en un partit més modern i democràtic que el PCE. D'altra banda, com destaca Enric Cama a: Cama Enric "L'Antoni i l'optimisme de la voluntat", *Nous Horitzons*, nº184, Any 45, 2007, p.13, l'Antoni Gutiérrez tenia molt clar que el camí de les potències comunistes d'Europa occidental no passava ja pel PCUS. A partir de la seva elecció com a Secretari general al 4rt Congrés amb Gregorio López Raimundo com a president del partit, va estar orientada a la consolidació d'un PSUC independent i amb una política internacional que arrenqués d'una anàlisi pròpia de la realitat mundial i que no estigués supeditada a la política de l'URSS. Aquesta aposta per l'eurocomunisme va desembocar en el 5è Congrés en la ruptura del partit i un trencament de relacions amb el Partit Comunista de la Unió Soviètica. Segons Carme Cebrián a: Cebrián Carme, *Estimat PSUC*, op. cit, p. 192, el PSUC a la pràctica havia deixat d'ésser un partit comunista clàssic, de model leninista, per convertir-se en l'embrió d'un futur partit de masses, que tractava d'instaurar els mecanismes necessaris perquè la democràcia interna fos una realitat. Segons Cebrián, aquesta adequació es podia fer per la via de la no-confrontació, de no ferir de manera gratuïta sensibilitats i cultures existents al partit, o per la via de la imposició. El PSUC en el IV Congrés escollí la primera via; el PCE, en canvi, en el seu IX Congrés escolliria la segona, que afectaria també al PSUC.

ciutadans que els havien votat i els seus propis militants. També hi havia dificultats per explicar la política eurocomunista perquè, entre altres causes, era una política en permanent elaboració, i les urgències de la dinàmica política del país portaven a solucions molt conjunturals, amb un nivell modest d'elaboració política, i a una certa indeterminació. D'altra banda, es produí un trencament entre la direcció i la base del partit que tenia el seu origen molt determinat per la manca de debat polític intern a les organitzacions³³⁴. Dirigents amb gran autoritat moral sobre el conjunt del partit que podrien haver servit com a fil de continuïtat del passat cap al futur com eren Gregorio López Raimundo, Miguel Núñez o Josep Solé i Barberà foren enviats a tasques parlamentàries tallant-se d'aquesta manera la relació que des de feia molts anys tenien amb el conjunt de les organitzacions. Aquesta relació només la continuaria exercint Josep Serradell, amb un profund coneixement de l'organització i dels seus quadres. Un coneixement que no havia adquirit el secretari general, per l'especialització de les responsabilitats que hi havia durant la clandestinitat.

En el cas d'Unió Democràtica de Catalunya, aquest partit pretenia cercar suports imprescindibles cap al centre-dreta intentant construir a Catalunya un "gran centre" en associació amb la secció catalana de la UCD de Suárez i amb els antics aliats de Centre Català, o bé cercar-los entre els partits nacionalistes de centre-esquerra, mirant de reunir l'oposició no marxista catalana (el Pacte Democràtic per Catalunya i ERC). La primera opció suposava incorporar-se, seguint la pauta de socialistes i comunistes, a una organització partidària d'àmbit espanyol, mentre que la segona opció significava continuar essent un partit d'estricta obediència catalana. Com diu Culla³³⁵, enfront d'aquest dilema es produí al si d'Unió un ràpid i profund divorci entre la gran majoria de la base militant favorable a una línia nacionalista i suaument progressista, i un grup de dirigents més dretans que, en nom del pragmatisme, volien vincular-se a la UCD governamental.

³³⁴ De fet, cal destacar que s'acabaren produïnt baixes destacables al PSUC per desavinences ideològiques com per exemple la de l'advocada Magda Oranich, que en una entrevista enregistrada a: Navarro Mayka, *Què pensa Magda Oranich?*. Barcelona: ed. Dèria editors, 1996, p. 97, afirmà que sortí desil·lusionada i decebuda pel comportament d'alguns companys de lluita. Així doncs, com ja és sabut, deixà el partit i passà a formar part i ésser membre destacada de Nacionalistes d'Esquerra fundat l'any de 1979.

³³⁵ B.Culla i Clarà, Joan, *Unió Democràtica de Catalunya: el llarg camí (1931-2001)*. Rubí, ed. Unió, , 2002, pàg. 32.

El setembre de 1977 esclatà dins d'Unió una greu crisi interna que es desenvolupà en diverses fases. En vigílies del VIè Congrés del partit (octubre de 1977), tres dels set membres del Comitè de Govern (Josep Miró i Ardèvol, Albert Vila i Simeó Miquel) i alguns altres càrrecs interns intentaren imposar l'aproximació política a Adolfo Suárez i, en no aconseguir-ho, s'escindiren per a crear tot seguit una minúscula Unió de Demòcrates Cristians de Catalunya- Club Jaques Mantain, que els serviria de pasarel·la cap a la UCD catalana. El VIè Congrés tenia com a objectiu donar un cop de timó que refermés la identitat, el nacionalisme i el reformisme social del partit, i escollir un nou Comitè de Govern clarament inclinat vers el centre-esquerra (Francesc Borrell, Marià Vila d'Abadal, Josep Anton Codina...), però això no tancà la crisi. Al llarg dels mesos següents, mentre l'aïllament polític d'Unió feia que restés exclosa del govern provisional unitari de la Generalitat, el diputat Canyellas es mostrà cada vegada més partidari d'unificar el centre-dreta català i federar-lo a la UCD espanyola. Per la seva banda la direcció d'UDC adreçà al grup liberal EDC, CDC i ERC la proposta de constituir una "federació de partits de centre-esquerra", ni marxistes ni sucursalistes amb finalitats electorals i de govern. La confrontació final va tenir lloc el novembre de 1978 en el VII Congrés del partit que rebutjà les tesis de Canyellas per una amplíssima majoria amb arguments de caràcter nacionalista, progressista i històric, i decretà l'expulsió del diputat. Només uns aproximadament tres-cents militants el seguiren en la fundació d'un nou grup polític, la Unió Democràtica/Centre Ampli, que seria simplement el vehicle de transport del nucli "canyellista" cap a Centristes de Catalunya-UCD, la forma que adoptà el desembre de 1978 el partit de Suárez a Catalunya.

A la vegada que Unió tancava la seva crisi interna reorientà també el seu futur polític, i el 19 de novembre de 1978 formalitzà amb CDC una "entesa permanent i oberta" que volia ser el primer pas efectiu de cara a la vertebració del centre-esquerra nacionalista", no es tractava de la fusió de partits suggerida alguns mesos abans sinó, segons el butlletí d'UDC, l'aliança d'un partit nacionalista d'inspiració cristiana com UDC amb un partit nacionalista socialdemòcrata com CDC. L'objectiu de l'entesa resultà inicialment modest, segons els dirigents d'Unió.

En el cas de Convergència Democràtica de Catalunya, aquesta continuava perseguint l'objectiu d'aglutinar el catalanisme sota un sol paraigua i dirigir l'atenció a Unió Democràtica de Catalunya i a Esquerra Republicana. La seva finalitat era la

confecció de candidatures per a les eleccions municipals que s'havien de celebrar. Com destaca Carles Llorens³³⁶, Miquel Sellarès parlava de la necessitat de “consolidar un espai polític de cara a unes eleccions municipals on les úniques opcions viables fossin: UCD, Convergència, Socialistes i PSUC, perquè considerava que aquestes eren les úniques opcions amb possibilitats. Sellarès creia també que els grups catalanistes s'havien d'aglutinar al voltant de Convergència. Així doncs afirmava que amb FNC, UDC, Sectors d'ERC i d'Estat Català convindria que s'establissin els ponts de diàleg que calguessin per caminar junts. En el número 3 del full informatiu “Convergència Democràtica”, 15 de gener, Jaume Casajoana insistí en les mateixes idees³³⁷. D'altra banda, en aquests mesos, dins de Convergència va començar a entrar en circulació la denominació de “Partit Nacionalista Català”. L'any 1974 ja s'havia considerat la possibilitat d'aquesta denominació però cregueren que amb aquest nom podria ésser més difícil la legalització del partit. En canvi, el 1978 recuperaren aquest terme. La intenció era que sota aquest terme s'acabessin integrant tots els grups als que es referia Sellarès, des d'UDC i ERC fins a Estat Català i Front Nacional. El partit Nacionalista també podia ésser el nom del partit resultant de la fusió entre CDC i EDC.

Els dies 15 i 16 d'abril de 1978 es va celebrar el Vè Congrés. Des d'un punt de vista programàtic no va comportar cap canvi d'orientació perquè el partit continuava definint-se com a socialdemòcrata però sí destaca les referències per primera vegada al futur Partit Nacionalista Català que recollia fins i tot el manifest programàtic. Com s'ha dit abans, es tenia la intenció que sota aquesta terme s'havien d'acabar integrant CDC i EDC. La primera concreció d'aquest camí havia d'arribar el 24 de maig de 1978, quan es féu públic un comunicat on s'afirmava la voluntat de CDC i EDC de fusionar-se³³⁸. El pacte es va signar el 27 de juny entre Jordi Pujol, CDC, i Ramon Trias Fargas, EDC. El pacte establí que, en el nou partit, hi hauria un complicat repartiment de

³³⁶ Número 2 del full informatiu “Convergència Democràtica” gener de 1978.

³³⁷ Carles Llorens a “Convergència Democràtica de Catalunya en el període constituent (1977-1979)”, dins Culla i Clarà, Joan B. (coord), op. cit, p.70.

³³⁸ Segons Jordi Amat a: Amat Jordi, *Els laberints de la llibertat. Vida de Ramon Trias Fargas*, op. cit, p. 279, Joan Colomines no veia gaire clar fer tractes amb EDC i creia que, en el cas que s'establissin el partit s'hauria de reequilibrar per l'esquerra i no oblidar que la seva prioritat havia de ser la tasca “d'alliberament nacional”. Miquel Roca no volia més partits polítics sinó apostar per la clarificació. Ramon Trias Fargas qüestionava una possible coalició a curt o mitjà termini entre els partits del Pacte, el PSC i el PSUC perquè els considerava dogmàtics i no nacionalistes; l'alternativa implícita era l'apropament a Unió Democràtica i a Esquerra Republicana. Miquel Roca, però, la impugnava. D'Unió calia arrebregar-ne l'espai polític i d'ERC no s'havia d'oblidar, segons Amat, el seu antimarxisme i antipujolisme.

responsabilitats: Ramon Trias seria el president i Jordi Pujol el secretari general. Miquel Roca seria el secretari general adjunt, Macià Alavedra el secretari de relacions polítiques, i Josep Maria Cullerell el secretari d'Organització. En el Comitè Executiu Nacional, màxim òrgan col·legiat del nou partit, hi havia 15 membres provinents de CDC i 5 de EDC; mentre que en el Consell Nacional n'hi havia 103 procedents de CDC i 27 que representaven EDC. El pacte establia que momentàniament el nou partit es continuaria anomenant Convergència Democràtica de Catalunya però abans d'acabar l'any havia de canviar de nom per a anomenar-se Partit Nacionalista Català. El canvi, però, mai es va fer³³⁹.

Dins del Vè Congrés també s'intentà l'integrament al partit d'UDC i d'ERC. Tot i que, com ja s'ha explicat en una altra ocasió, aquesta voluntat d'acostament a Unió tenia força detractors perquè pensaven que la seva incorporació decantaria Convergència més cap al centredreta que no pas cap a la socialdemocràcia on es volia situar. Aquestes reticències van augmentar encara més quan es va veure que dins d'Unió hi havia sectors disposats a participar en una operació de refundació centrista, a l'empara d'UCD i de Suárez. Concretament fou Anton Cañellas d'UDC qui proposà formar un partit de centre ampli que a Catalunya anés des d'UCD i la Unió del Centre de Catalunya fins a Convergència". Proposta rebutjada per Convergència i també pel sector històric d'UDC encapçalat per Miquel Coll i Alentorn. En resposta a la proposició d'Anton Cañellas al principi d'agost Pujol va proposar un pacte bilateral

³³⁹ Miquel Sellarès en una entrevista que va enregistrar CDC arran del seu 25è aniversari a la pàg. web: www.convergencia.cat, afirma que en el Vè Congrés "es va decidir donar batalla per a què Jordi Pujol admetés que CDC es transformés en el Partit Nacionalista Català (PNC), i vàrem preparar una forta estratègia a tot el país per aconseguir el suport necessari en el Congrés. "El poder comarcal", les joventuts i els sectors més nacionalistes i progressistes havíem entrat en contacte amb ELA i PNB per tal de conèixer la seva experiència i convidar-los a participar com a convidats en el Vè Congrés. Vàrem preparar una candidatura encapçalada per Josep. Maria Cullerell, que per primera vegada no era a la llista oficial aprovada per Jordi Pujol, i el Congrés ens va donar una aclaparadora victòria que Pujol no va admetre ni entendre, i desconfiant com sempre del seu entorn, va encarregar a l'advocat Jaume Camps que legalitzés les sigles PNC per evitar que, teòricament, Josep Maria Cullerell i Miquel Sellarès poguessin fer-ho, sense adonar-se de l'alt nivell de lleialtat nostra a la seva persona. El Vè Congrés de CDC va ésser el final de les tendències i d'un partit estructurat en aquestes tendències i el començament d'un moviment a l'entorn del líder i del contacte bilateral amb alguns dirigents importants com Ramon Trias Fargas, Macià Alavedra i Miquel Roca i Junyent. Pocs dies després del Vè Congrés i després d'una llarga xerrada amb Josep. M. Cullerell, veient que no es podria crear el PNC, vaig decidir sortir de CDC per la porta gran i integrar-me en la il·lusió que hi havia en el país per construir una nova força: Nacionalistes d'Esquerra". Cal destacar també les declaracions de Jordi Pujol en una entrevista al full informatiu número 7 de "Convergència Democràtica" de 17 de març de 1978 en què afirmà respecte a les sigles "PNC" que no estava previst un canvi de nom al partit, ni per part seva com a secretari general, ni per part del Comitè Executiu. A més de no creure convenient ni adequat el canvi de nom perquè CDC ja era un partit nacionalista.

entre CDC i UDC, obert a altres forces de centreesquerra, en la línia del Partit Nacionalista Català. Al final d'agost es van iniciar tant converses amb Unió com amb ERC, però amb aquesta darrera de seguida es van trencar de seguida per les diferències ideològiques i el tradicional enfrontament. En canvi, les converses per a l'establiment d'un pacte amb la UDC progressaren fins a desembocar en el 19 de setembre, i tingué una gran transcendència el pacte de col·laboració entre Convergència i Unió Democràtica. El pacte³⁴⁰ signat per Ramon Trias Fargas, en nom de CDC, i Miquel Coll i Alentorn, en nom d'Unió, s'establí en termes d'una entesa permanent³⁴¹. Seria, doncs, una fusió similar a la que s'havia fet amb EDC, i tenia com a objectiu presentar-se a partir de llavors conjuntament a totes les eleccions que fossin convocades.

El pacte va començar a funcionar pocs dies després, concretament el 25 de setembre, quan es va reunir el Comitè Executiu Nacional de CDC i el Comitè de Govern de l'Unió. D'aquesta reunió, la decisió més important va ésser el nomenament dels representants de la Comissió Mixta prevista en el pacte. Per part de CDC, aquests eren Miquel Roca, Jaume Casajoana, Xavier Bigatà i Jaume Fonolleda. Per part d'UDC, eren Francesc Borell, Josep Anton Codina, Josep Antoni Duran i Lleida i Ignasi Farreras. El 13 de desembre es va donar a conèixer la primera declaració política

³⁴⁰ Com destaca Carles Llorens a: Carles Llorens a "Convergència Democràtica de Catalunya en el període constituent (1977-1979)", dins Culla i Clarà, Joan B. (coord), op. cit, 73, el pacte preveia la creació de comitès de coordinació d'àmbit local, la designació de vint militants que participessin amb veu però sense vot en les reunions del Consell Nacional de l'altra organització, la reunió periòdica de les dues executives i la creació d'una Comissió Mixta que revisés la marxa de la coordinació local i del pacte en general. La Vanguardia del 20 de setembre de 1978, p. 3 i 4, dedicà una notícia titulada "Convergencia i Unió quieren vertebrar el centro-izquierda catalán". La Vanguardia ressaltà que el pacte era un "acuerdo de entendimiento permanente que permitirá establecer, a partir de ahora, una estrecha coordinación de las actividades de ambos partidos, en la perspectiva de alcanzar en un futuro no lejano en alto grado de integración". L'objectiu del pacte era "integrar orgánicamente todo el espacio de centro-izquierda no sucursalista que se caracteriza por su fidelidad al país y a las formas democráticas de convivencia, y por su afán de instaurar, a través de profundas reformas sociales, una sociedad más avanzada y más puesta en Cataluña". D'altra banda, destaca les declaracions de Miquel Roca dient que "el acuerdo para la formación de UCD fue un deseo de mantenerse en el poder, mientras que nuestro objetivo es la recuperación de Cataluña y una actitud de servicio al país". Per a estudiosos com Joan Marcet a: Marcet Joan, *Convergència Democràtica de Catalunya. El partit i el moviment polític*. Barcelona: ed. 62, 1984, p.72 i 73, el pacte entre convergents i demòcratacristians recomponia de manera parcial el primitiu projecte de Convergència Democràtica en incorporar la ideologia demòcratacristiana. Per a un estudi més exhaustiu del pacte entre CDC-UCD, vegeu, entre d'altres, Barberà Òscar, *Unió Democràtica de Catalunya (1976-1978)*. CiU- *El Pacte amb Convergència Democràtica de Catalunya*, ed. Mediterrània, Barcelona, 2000, p. 300-315.

³⁴¹ Cal destacar que malgrat que l'acord d'entesa permanent era el que havia de garantir la continuïtat de la coalició, ben aviat el text no va servir perquè en centrar-se tots dos partits en la vida institucional, la dimensió orgànica quedà en un distant segon pla. A la pràctica, el funcionament quotidià de la coalició passava per les institucions, i aquestes no quedaven regulades en l'acord d'entesa permanent, sinó en els pactes electorals que es renovarien elecció darrera elecció.

redactada conjuntament per ambdós partits. Davant les properes eleccions legislatives espanyoles i municipals el 16 de gener CDC i UDC formalitzaren un acord electoral³⁴² entre els dos partits pel qual va nèixer la coalició Convergència i Unió (CiU).

En el cas d'Esquerra Republicana de Catalunya, el seu objectiu era la unitat del partit per això es va pensar en celebrar un congrés d'Unitat³⁴³ que finalment tingué lloc el cap de setmana del 17-18 de desembre de 1977 al cinema Niza de la plaça de la Sagrada Família a Barcelona. La Comissió Mixta convocà el Congrés i cridà tots els militants a participar massivament. La Comissió, amb Josep Fornas com a peça clau en els aspectes organitzatius, procedimentals i logístics, dictà l'ordre del dia, instruí les seccions i entitats locals a complir els tràmits precongessuals, i en el preàmbul al Reglament de l'assemblea fixà com a finalitats la triple voluntat d'estructurar el país, reflectir el creixement d'ERC i determinar una política que respongués a la seva tradició popular³⁴⁴. D'altra banda, ERC encara era un partit dèbil institucionalment i des de la

³⁴² Aquest acord que contenia una declaració programàtica i un manifest electoral amb setze punts, establia que les llistes electorals s'havien d'estructurar amb un militant d'Unió per cada tres de CDC.

³⁴³ La revista Humanitat, Novembre-Desembre 1977, nº 5, p. 1, descriu el Congrés com el gran i esperat Congrés d'ERC perquè el partit es podia presentar amb el nom ja legalitzat. Com destaca Joan B. Culla a: Culla B. Joan, *Esquerra Republicana de Catalunya 1931-2012. Una història política*, ed. La Campana, Barcelona, 2013, p. 150, calia tenir en compte que el procés d'unitat no va ésser fàcil perquè determinats seguidors de Barrera (Joan Grau, F.R. Pau Giné...) desconfiaven del grup de Bonavista i eren partidaris d'expulsar-lo sense embuts; un d'aquests, el dirigent de les JERC Jordi Rull. Almateix temps el fet que els de Casanelles públicuessin anuncis i comunicats en nom d'Esquerra Republicana, sense cap matís, provocava les ires dels oficialistes. Finalment gràcies també a la influència pacificadora de Tarradellas el 19 de novembre s'assolí l'acord, i dos dies després es constituí una Comissió Mixta-paritària entre els dos bàndols- formada per Albert Alay, Josep Frígola, Joan Rodríguez Papasseit i Francesc Viadiu en nom dels històrics, i per Josep Fornas, Josep Martínez de Foix, Feliu Riera i Jordi Rull en representació de l'oficialisme.

³⁴⁴ La crònica del Congrés es pot consultar a la revista Humanitat, Gener 1978, nº 6, p. 2. A la sessió de cloenda, diumenge per la tarda, es celebrà l'elecció per votació secreta i amb llistes obertes, del Consell Executiu. Com destaca Joan B. Culla a: Culla B. Joan, *Esquerra Republicana de Catalunya 1931-2012. Una història política*, op. cit., 152, foren presentades tres candidatures, resultant elegida la que ho fou per Heribert Barrera i Joan Casanelles, guanyadora per més de 1.800 vots sobre la que seguia en nombre de sufragis. El càrrec de Secretari General fou Heribert Barrera i el president del Consell Executiu fou Josep Maria Poblet. Així doncs, la reconciliació comportà que, ja fos per raó dels càrrecs històrics que havien ocupat o per elecció directa del Congrés, una dotzena de dirigents del Casal Bonavista s'incorporessin de nou al Consell Executiu d'Esquerra, al qual també tornà el polèmic F. R. Pau i Giné. La composició de l'organisme quedava de la següent manera: per les federacions comarcals, Eduard Sánchez Serrano i Francesc R. Pau i Giné (Barcelona ciutat), Joan Martínez Guimerà i Jaume Fons Vilalta (Barcelona província), Maria Teresa Ramos Muro i Brigitte Castell Borràs (Tarragona), Santiago Vila Soledal i Lluís Torras Solé (Girona), Joan Grau Segarra i Andreu Rodamilans Carné (Lleida); delegat dels militants de França, Ramon Verdaguer Sala i dels d'Amèrica, Cristià Aiguader i Cortès; membres nats per càrrecs institucionals passats o presents, Heribert Barrera, Joan Casanelles, Xavier Casademunt i Arimany, Francesc Viadiu i Vendrell, Miquel Cunillera, Jaume Miravittles (passà a EDC el març de 1978), Josep Maria Imbert Perejoan, Joan Rodríguez Papasseit, Rossend Audet i Puncernau, Josep Roig i Magrinyà, Carles Martí i Feced, Víctor Torres i Pereña i Joan Garcia Castellet; elegits pel Congrés, Albert Alay, Felip Calvet, Josep Fornas, Josep Maria Poblet, Frederic Rahola i Aiguader, Jacint Corderas de Borja, Josep Feliu Gisbert, Josep Frígola Llopart, Concepció Farré i Garí, Manuel Cruells, Ramon Marinell.

consciència d'aquesta fragilitat es mostrà durant el curs 1977-78 oberta a possibles fusions³⁴⁵. Finalment, com destaca Jaume Sobrequés, ERC agafà embranzida al llarg de 1978 amb el protagonisme que agafà mitjançant el seu líder Heribert Barrera en els debats constitucionals³⁴⁶.

Finalment, en el cas d'Alianza Popular hi havia dues corrents oposades, una corrent de dretes de signe reformista, identificada amb Reforma Democràtica, i una altra de signe tradicional. Però Fraga es negà a trencar Alianza Popular i proposà el següent objectiu estratègic: Juntament amb la Federación de Alianza Popular (FAP), havia que

Capdevila, Josep Martínez de Foix, Alfons Peidró Monllor, Jordi Puig Pijoan, Carles Sala Joanet, Feliu Riera Domènech, Jordi Rull i Claus i Pere Sau i Piulachs; representants de les JERC, Joan Duch i Llord, Ramon Borràs Carulla, Jordi Argelich Martínez i Josep Font Catalán.

³⁴⁵ Com destaca B. Culla Joan, *Esquerra Republicana de Catalunya 1931-2012. Una història política*, op. cit, p. 154-164. Aquests moviments de fusions començaren cap a l'estiu de 1977 al voltant de les temptatives de refer aquell Front d'Esquerres trencat abans dels comicis del juny anterior. Segons Culla, l'intent arrencava llastat per un equívoc entre el PSC (Reagrupament) i ERC. Per als de Barrera, el Front, anomenat Federació d'Esquerres Democràtiques i Socialistes- s'hauria de configurar com una federació de partits catalans i sobre la base de tres grups fonamentals que representarien respectivament tres corrents de la realitat política catalana: ERC (la tradició catalanista republicana), FNC (l'independentisme amb mentalitat política) i PSC (R) (el sector català del socialisme europeu més autèntic). La majoria de dirigents del PSC (R), en canvi, van enfocar aviat els contactes en el sentit d'incorporar ERC i FNC dins d'un Bloc Socialista Català que fos el vehicle per transitar després cap a la unitat socialista amb el PSC (C) i el PSOE, però a ERC no l'interessava formar un partit o coalició socialista sinó, com destaca Culla, un partit "tarradellista" que alliberés el president de dependències excessives respecte dels socialistes de Reventós i dels comunistes del PSUC i respongué a mitjan octubre de 1977 amb les Bases per a una Federació d'Esquerres Democràtica i Socialistes", que rebutjava la mitificació del 15 de juny com el barem definitiu de la força de cada sigla o ideologia i situava la hipotètica FEDS en posició equidistant entre la dreta i el centre d'una banda, i els partits marxistes de l'altra, evitant referències de classe insistí en la condició pragmàticament avançada i la disciplina inequívocament catalana del projecte. Arribaren a tenir contacte amb altres partits com Estat Català, amb els canteristes de Reforma Social Catalana, amb Josep Badia del Partit Carlí de Catalunya, amb Jaume Mata del Partit Socialista Popular Català, amb les dues faccions del Partido del Trabajo en procés d'escissió, àdhuc amb EDC, però el projecte no arribà a fer-se realitat. D'altra banda, l'1 de març de 1978 ERC amb el GEIS que s'havia transformat en Agrupació Socialista Josep Pallach i l'Agrupació Catalana d'Esquerra Liberal, encapçalada per escindits d'EDC, Josep Pi-Sunyer, Aquil·lí Mata i Jesús Prujà, establí el comitè promotor d'una Conferència d'Esquerres de Catalunya. Abans d'aquesta data els tres partits configuraren un "organisme de treball" anomenat Unió de l'Esquerra (UEC), presentada el 17 de febrer de 1978 amb l'objectiu de crear una força política catalana que reunís totes les tendències esquerranes i democràtiques. La nova Plataforma es dotaria d'una Comissió Nacional de 45 membres- 25 republicans, 10 pellaquistes i 10 liberals "avançats"- i emprendria gestions per incorporar al projecte altres nuclis com Estat Català, FNC, RSC, el PSDC, el Partit Carlí, etc. Entre el febrer i el maig de 1978 la Comissió Nacional de la UEC celebrà reunions a Mataró, Girona, Valls i Lleida i registrà les incorporacions del petit Partit Social Demòcrata de Catalunya de Jaume Casanovas, de la Reforma Social Catalana de Manuel Almodóvar, així com a títol independent, de Guillermina Peiró, filla del sindicalista Joan Peiró i Belis. Finalment UEC no tirà endavant i ERC visqué incorporacions d'altres partits, com per exemple d'un dels membres de la hipotètica UEC, l'Agrupació Catalana d'Esquerra Liberal, i de personalitats diverses com: Núria Pi-Sunyer, Miquel Porter, etc. A més es distancià de l'Entesa dels Catalans. ERC arribà a la fi de 1978 preservant la seva identitat de partit i sense cap decisió sobre amb qui concórrer a les urnes.

³⁴⁶ Sobrequés i Callicó, Jaume, "1977-1980. La lluita per la supervivència d'un gran partit històric", dins DDVV, *Esquerra Republicana de Catalunya. 70 anys d'història (1931-2001)*. Barcelona: Columna, 2001, p. 155.

constituir el Partido Unido de Alianza Popular (PUAP)³⁴⁷. Fraga tenia la idea de continuar amb Alianza Popular com un partit de dreta moderna, semblant al conservador britànic, que ocuparia tot l'espai centre-dreta. Els dies 28 i 29 de gener de 1978 Alianza Popular celebrà el II Congrés Nacional a l'hotel Eurobuilding de Madrid, on el partit es refundà sota el nom de Partido Unido de Alianza Popular (PUAP), quedant com a partits associats Alternativa Democrática Española i Partido Liberal de Ibiza y Formentera. Fèlix Pastor fou elegit president i Manuel Fraga reelegit secretari general. En aquest Congrés el protagonisme el tingué Manuel Fraga qui digué principalment, entre altres coses, en una de les seves intervencions que el seu objectiu era “la creación de una gran fuerza nacional, antimarxista y antiseparatista (...). A eso quisiéramos servir de buena fe, a la creación de una gran fuerza integradora de una derecha moderna y moderada, de un gran partido de centro derecha, a la altura de los tiempos”³⁴⁸. A l'acabar el II Congrés es va crear la paraula “unitat”. L'ala progressista del partit aconseguí imposar-se parcialment i no tothom de l'ala conservadora ho acceptà. AP havia girat cap a centre-dreta però no s'havia aconseguit tancar la fractura interna del partit. Es produïren baixes dins l'ala conservadora com per exemple Ramón Hermosilla o Thomas de Carranza.

2.3.8 Restabliment de la Generalitat i retorn del president Josep Tarradellas.

El gran triomf electoral a Catalunya el 15 de juny de 1977 dels partits que reclamaven la devolució de l'Estatut d'Autonomia de 1932, el restabliment de la

³⁴⁷ Segons Manuel Penella a: Penella Manuel, *Los orígenes y la evolución del Partido Popular. Una historia de AP 1973-1989*, V.I (1973-1982), op, cit, p. 280, Manuel Fraga fue capaz de cerrar el complejo basamento del FAP y del PUAP- siglas indiscifrables para el hombre de la calle- asistido por una determinación que sería incomprensible si olvidáramos su intención de llegar a ser, tarde o temprano, el líder de la derecha española, dentro de un esquema bipartidista que podemos considerar la meta de sus afanes. La fórmula sirvió cumplidamente a sus propósitos en aquella hora difícil y le permitió mantener con vida una fuerza propia bastante flexible. No podríamos comprender la estrategia de Fraga si no tuviéramos en cuenta que, guiado por su olfato, tenía el convencimiento de que, tarde o temprano, el conglomerado suarista saltaría en pedazos. Su misión política, tal como se la representó en aquellas horas de prueba, contaba con esta posibilidad. No tenía la vista puesta en el presente inmediato, sino más allá (...). Fraga no rompió con los magníficos, como le pedían los hombres de Reforma Democrática. Ahora bien, en ningún momento se sometió a sus gustos. Hizo lo que le vino en gana. Fiel a su manera de ejercer el liderazgo, se situó por encima de todos, poniendo límites a unos y a otros, como árbitro supremo. El tinglado del PUAP y de la FAP ponía a su disposición un amplísimo margen de maniobra. Le permitía mantener en sus redes a unos y a otros, le permitía tirar de los más progresistas hacia la derecha, y de los más inmovilistas hacia el centro. Lo que no quiere decir que pudiese dominar completamente la situación”.

³⁴⁸ Penella Manuel, *Los orígenes y la evolución del Partido Popular. Una historia de AP 1973-1989*, V.I 1973-1982. Salamanca: ed. Caja Duero, 2005, p. 307.

Generalitat de Catalunya i el retorn del president de la Generalitat a l'exili Josep Tarradellas³⁴⁹ obligà el Govern Suárez a abandonar el projecte de Consell General de Catalunya³⁵⁰. L'endemà mateix de les eleccions, el President Tarradellas adreçà un nou missatge al poble de Catalunya en què insistí en la necessitat de la via negociadora per al restabliment de la Generalitat de Catalunya. Per la seva banda, els partits començaren a fer les primeres passes per tal d'assolir el mateix objectiu³⁵¹.

El dilluns 20 de juny la delegació socialista formada per Joan Reventós, Josep M. Triginer i Eduardo Martín Toval fou rebuda pel rei i el president Suárez. Aquesta delegació va donar a conèixer els seus objectius i la voluntat d'establir un Consell

³⁴⁹ Cal destacar que la figura del president Tarradellas ha estat una figura carismàtica que ha aixecat fortes crítiques, fins i tot enemistats polítics, però també moltes lloances i adhesions. Com destaca Felip Solé i Sabarís a: Solé i Sabarís, Felip, "De Sau al Parlament" dins Solé i Sabarís, Felip, Viladot Albert, Relats Vicenç, *L'Estatut: entre el desig i la realitat*. Barcelona: ed.62, 1989, p.22, com a home de govern Tarradellas es va envoltar de persones de la seva estricta confiança, coneguts com els homes de Tarradellas. Entre ells es trobaven persones com Manuel Ortínez, ex-director de l'Institut de la Moneda en temps de Franco, com a representant seu a Madrid; Josep Lluís Sureda, assessor permanent del president a París; Pere Duran Farell; Ramon Viladàs, a Barcelona, i Frederic Rahola, representant seu a l'interior. Aquests representants jugaren un paper important en el retorn i la consolidació de la Generalitat provisional. Per a altres estudiosos com Jordi Casassas a: Casassas Ymbert Jordi, "Josep Tarradellas: un estil de vida i de fer política", dins *1899-1988, Tarradellas o la reivindicació de la memòria*. Lleida: Pagès editors, 2003, p. 15-17, Tarradellas era un "animal polític" amb una personalitat forta i amb un obstinat compromís en la defensa del seu país. Segons Casassas fins els darrers moments de la seva vida Tarradellas va captivar per la claredat de les seves idees basades en l'acció d'una llarga trajectòria i va seduir amics i adversaris en una època molt poc favorable a les transigències. Tarradellas era fill d'una època i d'una forma d'entendre la política. La representativitat de Tarradellas s'acaba d'entendre quan es contrasta la seva personalitat i voluntat d'acció amb l'època històrica que li va tocar viure. A parer de Casassas no hi ha cap personalitat històrica rellevant d'aquest nou-cents tan ple d'extrems.

³⁵⁰ Segons Joan B. Culla a: Joan B. Culla i Clarà, "El triunfo del presidente desconocido" dins VV.AA, *Memòria de Catalunya. Del regreso de Tarradellas hace 20 años al pacto Pujol-Aznar*. Barcelona: ed. El País, 1997, p.14, "la Operación Tarradellas sigue apareciendo como el único elemento de ruptura en toda la transición democrática española; el único episodio en el cual las autoridades investidas por Franco o por la legalidad franquista reconocieron y validaron un cargo emanado de la Constitución de 1931 y del Estatut de 1932". Tot i que Culla reconeix a: op. cit, pàg.15, que "es evidente. Por otra parte, que los resultados electorales del 15 de junio de 1977 contribuyeron de modo decisivo al acuerdo entre Madrid y Saint-Martin-le-Beau. El hecho diferencial que constituía el triunfo social-comunista-republicano en Cataluña- los socialistas, el PSUC y Esquerra sumaron en aquellos comicios el 51, 2% de los votos- sembró la alarma en el puente de mando de la transición española, y convirtió a Tarradellas en el mal menor: "En este momento y ante la alternativa Reventós o Tarradellas era cuando en la presidencia del gobierno comienzan a considerarse con seriedad las posibilidades de retorno del exiliado presidente", testimonia el ex gobernador civil de Barcelona Salvador Sánchez Terán. Para Adolfo Suárez y su equipo, se trataba de neutralizar la victoria de las izquierdas catalanas invistiendo como interlocutor principal a un personaje inatacable desde la perspectiva del catalanismo, pero sin significación de partido, a un hombre de 78 años poco dado a aventuras políticas- recuerdese su oposición al Seis de Octubre de 1934- y que debería el anhelado regreso al Gobierno de la UCD".

³⁵¹ Cal destacar, com assenyala Antoni Segura a: Segura, Antoni "Esquerra Republicana de Catalunya, 1977-2000: La lenta consolidació", dins: VVAA, *Esquerra Republicana de Catalunya. 70 anys d'història (1931-2001)*. Barcelona: ed. Columna, 2001, p. 172, que la reinstauració de la Generalitat i el retorn del president Josep Tarradellas eren punts clau en el programa d'ERC i acabaren convertint-se en els únics elements de ruptura de la transició espanyola ja que entroncaven directament amb la legalitat republicana. Tanmateix ERC no es beneficià políticament d'aquests fets perquè Adolfo Suárez convertí l'operació de retorn del president en una operació d'Estat coordinada des de Madrid i amb la implicació de la Corona.

provisional de la Generalitat i començaren els preparatius per tal de convocar l'Assemblea de Parlamentaris³⁵², una Assemblea que no era gaire acceptada pel president Tarradellas³⁵³. L'endemà mateix d'aquesta iniciativa, l'organisme Consultiu hi donà el vist-i-plau; començava així el difícil camí per tal de coordinar les diferents instàncies compromeses en el procés de recuperació institucional.

L'Assemblea de Parlamentaris designà una Comissió Permanent i reclamà l'inici immediat d'un procés cap a la derogació de la Llei 5 abril 1938 que havia abolit l'Estatut d'Autonomia de Catalunya, la restauració de la Generalitat, el retorn a Catalunya del seu president a l'exili i la constitució d'un govern català provisional. Davant d'aquesta situació el president Suárez va decidir negociar directament amb el president de la Generalitat a l'exili, deixant de banda els parlamentaris catalans³⁵⁴. Tarradellas es traslladà a Madrid el 27 de juny per a negociar amb el Govern Suárez³⁵⁵, i

³⁵² Per a un seguiment exhaustiu de les sessions de l'Assemblea de Parlamentaris vegeu: Jaume Sobrequés a: Sobrequés i Callicó, *El restabliment de la Generalitat de Catalunya. Diari de Sessions de l'Assemblea de Parlamentaris de Catalunya (1977)*. Barcelona: ed. Undàrius, 1981.

³⁵³ Respecte a l'Assemblea de Parlamentaris, Josep Tarradellas a les seves memòries: Tarradellas Josep, *Ja sóc aquí. Record d'un retorn*. Barcelona: ed. Planeta, 1999, p. 127, expressà el seu rebuig envers aquesta Assemblea afirmant el següent: "... els parlamentaris donaven molta importància a què jo anés a Barcelona a presidir les seves sessions, però això hauria representat aleshores una feblesa, l'error més gran de la meua vida. Les Assemblees de Parlamentaris formades arran de les eleccions no eren res. Responien a un entusiasme derivat de la victòria electoral, però no tenien cap força política ni jurídica. Aquesta és la trista veritat, tot i que no es pogués dir en veu alta. Feia molt bonic reunir-se, prendre acords, anunciar nomenaments i escenificar la cerimònia democràtica, però allò no era res. El govern de Madrid ho podia ignorar olímpicament. Un cop en mans de Suárez una majoria a les Corts, què podien arrencar-li les Assemblees de Parlamentaris? Com a tals, no res. Eren un succedani a Catalunya i al País Basc d'allò que es desitjava tenir, mentre que a altres comunitats constituïen una imitació. Per la meua part, havia de conservar amb l'Assemblea de Parlamentaris de Catalunya els vincles cordials que m'unien als partits, i prou. La força de la Generalitat només podia venir del govern de Madrid...".

³⁵⁴ Segons Andreu Mayayo a: Mayayo i Artal, Andreu, *La ruptura catalana*. Catarroja: ed. Afers, 2002, p. 177, la diferència fonamental entre els dirigents polítics catalans i Tarradellas era que mentre que els primers no deixaven de ser uns polítics vocacionals, que traspuaven certa incomoditat en cenyir-se el vestit del poder, el president era l'encarnació del polític professional, d'aquell tipus que ja havia tastat l'eròtica del poder i que, per tant, es delia per tornar a assaborir les formes i la litúrgia de les institucions. De la mateixa manera que havia reclamat el paper protagonista en les negociacions amb l'Estat, ara no pensava tornar i donar el relleu com havia fet Jesús M. Leizaola, president basc a l'exili, que s'havia mantingut en un segon pla en les negociacions entre els partits polítics i el govern espanyol per al restabliment del Consell General Basc. Per a Mayayo, feia temps que Tarradellas s'havia preparat per a fer de president, bona prova d'això fou la introducció en el decret del seu nomenament, publicat el 18 d'octubre, de l'assumpció del càrrec, les competències i els recursos, de president de la Diputació de Barcelona. Així doncs, al costat d'una Generalitat virtual, Tarradellas disposava d'un poder real.

³⁵⁵ Segons Josep Lluís Sureda a: Josep Lluís Sureda "Crònica del restabliment de la Generalitat (juny-setembre 1977)", dins VVAA "1899-1988, *Tarradellas o la reivindicació de la memòria*. Lleida: pagès editors, 2003, p. 175-176, tant Suárez com Tarradellas eren conscients de l'abast de la decisió del restabliment de la Generalitat. Per evitar la repetició dels conflictes històrics que s'havien viscut a Espanya durant els segles XIX i XX, la Constitució futura havia de resoldre quatre qüestions principals. Entre elles, en la convicció general dels protagonistes polítics d'aquell moment, l'anomenada "qüestió regional" apareixia com el problema més delicat de tots perquè la immediata experiència històrica de la Guerra Civil i del franquisme el mostrava com el problema més carregat de potencialitats de conflicte. La

el resultat d'aquesta negociació i de la que tingué lloc després a l'exili fou la publicació del RDL 41/1977, 29 setembre³⁵⁶, que creava la Generalitat provisional de Catalunya.

El 24 d'octubre de 1977, Josep Tarradellas va prendre possessió del càrrec de president de la Generalitat provisional, i cal dir que tant la premsa internacional com la nacional van rebre amb bona acollida la presa de possessió del càrrec³⁵⁷. El 9 de desembre, sota la presidència de Josep Tarradellas, es constituí el Consell Executiu de la Generalitat³⁵⁸. Segons Joan Ridao³⁵⁹, a l'hora de constituir el Consell Executiu el

solució apropiada de la "qüestió regional" era una exigència decisiva en la consolidació de la democràcia i l'acord Suárez-Tarradellas del restabliment de la Generalitat de Catalunya anticipà coratjosament que la solució constitucional, malgrat les alternatives més febles que se li oposaven, havia de passar indefugiblement pel ple reconeixement del dret a l'autonomia. Pel que fa al fons de la solució acordada amb Tarradellas, segons Sureda, Suárez tenia l'obsessió que l'acord no pogués ser interpretat com un privilegi concedit a Catalunya i, per aquesta raó, en el comunicat sobre les converses fet públic el 2 de juliol de 1977 volgué precisar, amb la conformitat del president Tarradellas, que les "autonomies han d'oferir-se a totes les regions espanyoles, sense que les seves formes concretes hagin de ser uniformes". Per fer justícia a l'actuació del president Tarradellas, segons Sureda, cal recordar que el reconeixement del dret a l'autonomia de forma immediata no entrava en el programa del govern Suárez format després de les eleccions juny 1977. La declaració programàtica del Govern, publicada el dia 11 de juliol, posteriorment al comunicat sobre l'acord Suárez-Tarradellas proposava un procés gradual. Els principis i normes de la institucionalització de les regions s'establirien en el projecte de Constitució, que el Govern volia enviar a les Corts en el termini més breu possible.

³⁵⁶ Segons Josep Lluís Sureda a: Josep Lluís Sureda "Crònica del restabliment de la Generalitat (juny-setembre 1977)", dins VVAA "1899-1988, Tarradellas o la reivindicació de la memòria, op. cit, p. 177, Tarradellas no acabava de veure amb claredat que el restabliment de la Generalitat pogués derivar d'unes lleis noves que tard o d'hora haurien d'ésser profundament revisades, per tant Tarradellas decidí inclinar-se per la tercera via, la d'un Reial Decret llei específic per al restabliment de la Generalitat que ell interpretava en un pacte de Catalunya amb la Corona, ratificat per les Corts, i que al parer de Tarradellas donaria una força formidable a la institució restaurada mentre no hi hagués Constitució ni Estatut. Per a Sureda, aquesta via escollida del Reial Decret llei podia ésser criticada des d'un rigorós punt de vista democràtic però s'havia de reconèixer la seva eficàcia en aquell moment històric per a evitar "les lluites estèrils" i també per a simplificar el debat constitucional sobre el règim de les Autonomies.

³⁵⁷ Aquest fou el cas, doncs, de diaris com "Liberation" o "Le Monde" que recolliren la notícia de la manera següent: El diari "Liberation" tenia en portada la frase "Visca, visca Catalunya"! on a peu de pàgina deia principalment que l'acord ratificat a Madrid constituïa per a Espanya i la resta d'Europa un suport real a les autonomies. Per la seva banda, el diari "Le Monde" deia que aquest acord suposava un exemple d'Espanya a Europa com un país que havia passat de la dictadura a la democràcia sense violència, i posava en valor les autonomies en una Europa que parlava de regions però no les posava en valor. Respecte a la premsa madrilenya, "La Vanguardia" destaca a la pàg.8, sábado 1 octubre de 1977, sota el titular: La premsa madrileña se pronuncia favorablemente respecto al restablecimiento de la Generalitat", com tota la premsa madrilenya havia acollit la notícia del restabliment de la Generalitat amb entusiasme per considerar-lo el millor camí per a establir la democràcia a Espanya.

³⁵⁸ Els decrets de 3 i 5 de desembre de 1977 d'estructuració del Consell Executiu crearen 12 conselleries, 5 sense cartera i 7 amb cartera, que formaren un govern d'unitat amb la presència de representants d'Unió de Centre Democràtic (UCD), Convergència Democràtica de Catalunya (CDC), PSUC, FC-PSOE, PSC-Congrés (PSC-C) i ERC. El Govern quedà de la següent manera: Josep Tarradellas, president. Consellers sense cartera: Joan Reventós (PSC-C); Josep Maria Triginer, (PSOE); Antoni Gutiérrez Díaz (PSUC); Carles Sentís (UCD); Jordi Pujol (CDC); Agricultura, Ramaderia i Pesca: Josep Roig (ERC en representació dels partits parlamentaris minoritaris); Economia i Finances: Joan Josep Folchi (UCD); Ensenyament i Cultura: Pere Pi-Sunyer, Esquerra Democràtica de Catalunya (EDC); Governació: Frederic Rahola (independent vinculat a Tarradellas); Política Territorial i Obres Públiques: Narcís Serra (PSC-C); Sanitat i Assistència Social: Ramon Espasa (PSUC); Treball: Joan Codina (UGT). Els consellers representants de les diputacions van ser nomenats per l'oposició per part del partits

principal desacord entre els partits radicava en la manera de reflectir, en la distribució de les 12 carteres, els resultats de les eleccions legislatives. Una proporcionalitat estricta hauria suposat la majoria del Consell per a socialistes i comunistes. A l'interior dels partits i coalicions, també es produïren diferències. El PDC aspirava que fossin nomenats consellers els líders dels tres partits que l'integraven: Jordi Pujol (CDC), Josep Verde i Aldea (PSC-R) i Ramon Trias Fargas (EDC). Finalment Jordi Pujol fou l'elegit i Trias Fargas no acceptà ser conseller d'Economia i Finances, pel fet que, segons la seva opinió, l'esquerra tenia una excessiva presència en el Govern.

La nova Generalitat provisional va néixer, sense que desapareguessin les Diputacions provincials a Catalunya com s'havia esdevingut amb la Generalitat provisional de l'any 1931. Entre les seves competències existia la de l'art. 6.b) que obria a Catalunya la possibilitat d'arribar a "integrar les actuacions de les Diputacions" catalanes, amb la constitució d'una Mancomunitat. El Reial Decret 2543/1977, 30 setembre, va disposar la creació d'una Comissió Mixta, integrada per dos representants de cada Diputació i vuit designats pel Consell Executiu de la Generalitat, amb la finalitat de proposar al president de la Generalitat les funcions que havien de transferir-se o integrar-se a la Generalitat i les que havien de continuar a càrrec de les Diputacions provincials. Posteriorment el govern central publicà el RD 2704/1978, 27 d'octubre, el qual establia el procediment per a l'execució de les transferències de les Diputacions provincials als organismes preautonòmics.

El 9 de gener de 1978 el Consell Executiu aprovà el seu programa de govern amb els principals objectius centrats en l'assoliment de l'Estatut, la celebració imminent d'eleccions municipals per a democratitzar Ajuntaments i diputacions, la cooficialitat del català, l'economia i l'obtenció dels traspessos principals. També s'aprovà el Reglament de règim interior, que contenia les previsions relatives al règim d'usos lingüístics, l'estructuració de les conselleries (amb secretaries generals tècniques, direccions generals i comissions interdepartamentals) i el procediment administratiu i el règim jurídic i financer de la Generalitat. Però les diferències de criteri entre el president

parlamentaris a acceptar polítics no elegits democràticament. El 7 de desembre, Josep Maria Bricall fou designat secretari general de la Presidència. A mitjan octubre de 1978 es produí el primer canvi en la composició del Consell Executiu per la dimissió de Rahola, el qual s'havia anat distanciant progressivament de la gestió política de Tarradellas. Rahola fou substituït per Manuel Ortínez qui fou substituït per Josep Maria Bricall el 15 de desembre de 1979.

³⁵⁹ Ridaó, Joan, *Les coalicions polítiques a Catalunya, 1980-2006*. Barcelona: ed. Atelier, 2006, p. 31.

Tarradellas i els principals partits catalans augmentaren. El punt de fricció més destacat, com assenyala Joan Ridao³⁶⁰, va ésser l'Assemblea de Parlamentaris que Tarradellas no volia reconèixer perquè segons ell el Reial decret llei de restabliment de la Generalitat no n'esmentava l'existència. Per al president Tarradellas aquest òrgan havia d'esdevenir només un lloc de trobada, sense personalitat jurídica ni vida independent.

La Comissió Mixta catalana, el 23 de novembre de 1978, formulà per unanimitat una proposta global de transferències de competències, serveis, institucions, organismes o unitats administratives concretes de les quatre Diputacions provincials catalanes a la Generalitat i va precisar aquells que havien de continuar exercint les Diputacions. Les Diputacions conservarien la propietat de tots els béns transferits, però l'ús, amb totes les facultats de gestió, administració i defensa se cedia a la Generalitat. La Diputació provincial de Barcelona, en sessió plenària extraordinària de 15 de desembre de 1978, va aprovar per unanimitat la proposta de transferències presentada per la Comissió Mixta. Les altres Diputacions, sense oposar-se al fons de la proposta ni formular reserves específiques, manifestaren només reserves sobre l'oportunitat del moment d'expressar el seu acord, al·legant que seria millor que aquest fos pres pels diputats provincials que resultessin designats després de les primeres eleccions municipals democràtiques.

Finalment, el Consell Executiu de la Generalitat, el 12 de febrer de 1979, acordà “recomanar al president de la Generalitat que, un cop efectuats els tràmits legals pertinents, no havent-se manifestat oposició ni reserves de fons, donés curs immediat a la Presidència del Govern de l'expedient de transferències en qüestió, a fi d'obtenir-ne l'aprovació definitiva”³⁶¹. Però, per causes desconegudes, el President de la Generalitat no elevà l'expedient a la Presidència del Govern i no es van arribar a realitzar les esmentades transferències de les Diputacions provincials catalanes a la nova Generalitat de Catalunya. I es va perdre l'oportunitat de fer desaparèixer les Diputacions provincials de Catalunya com sí s'havia aconseguit durant la II República.

³⁶⁰ Ridao, Joan, *Les coalicions polítiques a Catalunya, 1980-2006*, op. cit, p. 32.

³⁶¹ Benet, Josep, *Precedents històrics de l'Estatut (Preàmbul)*, dins, op,cit, p. 61

2.4 Aportació catalanista dels partits polítics catalans a la Constitució espanyola de 1978.

2.4.1 Avantatges i desavantatges de la Constitució espanyola per a Catalunya.

La Constitució espanyola va donar pas a un nou marc legal. Un cop passades les eleccions generals del 15 de juny de 1977 i constituïdes les Corts espanyoles el 22 de juliol de 1977 la tasca més important que es presentava fou l'elaboració d'una Constitució amb l'objectiu d'establir les bases per a aconseguir la total democratització del país³⁶². En un primer moment el govern de l'Estat fent ús del dret que li otorgava la Llei de Reforma Política (art. 3.1) va voler elaborar el Projecte de Constitució, però davant la negativa de l'oposició d'acceptar-ho s'optà perquè fos el Congrés qui elaborés el projecte constitucional, dret que també li va ésser reconegut per la Llei de Reforma Política, article 3r. Segons Josep M. Colomer³⁶³, l'elaboració de la Constitució va estar marcada per la voluntat d'aconseguir-hi el suport de reformistes del franquisme i d'antifranquisme, situació que, en ocasionar un continu procés de negociacions fins als menors detalls i de compromisos, a vegades únicament verbals, contribuí a produir un text amb força imprecisions i inconcrecions i amb algunes incoherències, que ha estat objecte posteriorment d'una intensa activitat d'interpretació. D'altra banda, cal destacar també que polítics com Heribert Barrera³⁶⁴, Miquel Sellarès³⁶⁵, Narcís Serra o Miguel

³⁶² Miquel Roca justificà l'elaboració de la Constitució, en una taula rodona organitzada al CEHI titulada "20 anys de Constitució", enregistrada per Aracil Rafael, Segura Antoni (ed), *Memòria de la Transició a Espanya i a Catalunya*, op. cit, p. 68, dient que: "nosaltres aleshores, teníem que la documentació, el context jurídic que embocallava la nostre acció política era el que es derivava del règim anterior. Això des d'una perspectiva democràtica no era acceptable, i com que no era acceptable havíem de fer que aquesta primera cambra democràtica tingués una finalitat que era l'elaboració de la Constitució (...) A partir de l'aprovació de la Constitució podem dir uns i altres que estem creant una etapa democràtica que fins aquell moment no havia estat possible. Per aquesta raó fem una Constitució: per definir un marc democràtic des de la perspectiva de la decisió popular".

³⁶³ Colomer, Josep M. *Espanyolisme i catalanisme. La idea de nació en el pensament polític català (1939-1979)*. Barcelona: L'Avenç, Col.lecció Clio 4, 1984, p. 350.

³⁶⁴ Heribert Barrera va afirmar en una taula rodona organitzada al CEHI i enregistrada per: Aracil Rafael, Segura Antoni (ed), *Memòria de la Transició a Espanya i a Catalunya*, op. cit, p. 257, que: "L'elaboració de la Constitució va ser feta també, no solament amb el condicionament que representava la composició de les Corts elegides, sinó també amb la pressió del fantasma dels poders fàctics, de les forces armades. Voldria recordar una anècdota, perquè en tinc el record personal, que en el primer esborrany de la Constitució en el qual s'examinava la Comissió Constitucional, l'article 2 tenia una redacció molt diferent de la redacció actual. El matí en què s'havia de discutir això vénen els d'UCD i diuen que les forces armades exigeixen un nou text, i és així com s'adopta aquesta fórmula prou coneguda, la Constitució es fonamenta en la indissoluble unitat de la nació espanyola, pàtria comuna i indivisible de tots els espanyols. Això es va repetir en diverses qüestions en altres moments, però en fi, el moment essencial va ser segurament aquest".

Herrero de Miñón van reconèixer anys després que l'Exèrcit també havia influït en l'elaboració de la Constitució³⁶⁶.

En una de les primeres sessions del Congrés, la del 26 de juliol, el Ple aprovà una moció redactada per tots els Grups Parlamentaris i la Mesa per la qual es creava una Comissió Constitucional amb l'encàrrec de redactar un projecte de Constitució. La Comissió estava formada per trenta-sis diputats: disset de la UCD, deu del PSOE, dos d'AP, dos dels Socialistes de Catalunya, dos de la minoria basco-catalana (un de CDC i un del PNB), un del grup parlamentari comunista (PCE-PSUC), i un del Grup Mixt. La sessió constitutiva d'aquesta Comissió va tenir lloc a la sessió de l'1 d'agost de 1977, i a la mateixa sessió es designà una Ponència formada per set diputats encarregats de redactar l'Avantprojecte de la Constitució. Aquests diputats eren: José Pedro Pérez-Llorca, Miguel Herrero Rodríguez de Miñón i Gabriel Cisneros, d'UCD; Gregorio Peces Barba, pels socialistes; Miquel Roca i Junyent, per la minoria basco-catalana; Jordi Solé Tura, pel grup comunista; i Manuel Fraga Iribarne, per AP. Aquesta Ponència fou constituïda a la sessió del 22 d'agost i començà a treballar tot seguit³⁶⁷.

³⁶⁵ Un dels articles en què es pot trobar l'afirmació de Miquel Sellarès sobre la influència militar en la Constitució és l'article titulat "Només busquem millorar la dependència d'Espanya perquè se'ns continuï espoliant?", comentat a tribuna.cat, 22 de juliol de 2005. Miquel Sellarès, parlant del nou Estatut de 2006, menciona que la Constitució es va aprovar "amb la remor de sabre a las casernas militares encara viva". Vegeu document, a l'Annex pàg 455. De la mateixa manera que aquesta influència militar també la veu Sellarès en l'elaboració de l'Estatut de 1979, afirmant, en un article publicat el dimarts 10 de gener de 2006, a la pàgina web del CEEC, apartat anàlisi, titulat "les FAE i la Constitució", que "L'any 1979 en ple debat del text de Sau, a les sales de banderes, el tema era la influència del partit comunista, ETA i l'Estatut. Es va utilitzar el poder militar, juntament amb altres, per aigualir la proposta catalana". Vegeu document, pàg 456.

³⁶⁶ Respecte a l'afirmació de Narcís Serra i Herrero de Miñón, existeix un article d'Oriol Vidal-Aparicio titulat "La dubtosa legitimitat de la Constitució sota l'amenaça militar" publicat al diari Vilaweb el 19 d'Octubre de 2012, on l'autor de l'article explica com Miguel Herrero de Miñón va reconèixer el paper tutelar d'alts càrrecs de l'exèrcit sobre la ponència constitucional, de la mateixa manera que també ho van reconèixer Miquel Roca i Narcís Serra en el programa 30 Minuts de TV3 del 7 de desembre de 2003. Així com també ho confirmaren els mateixos militars, com per exemple el Tinent Coronel Fernando Reinlein, un dels primers membres de la UMD al diari Avui del 5 de desembre de 2003, p. 18, entre d'altres. Vegeu document a l'annex, pàg. 457-458.

³⁶⁷ La Ponència constitucional va celebrar un total de 29 sessions entre els mesos d'agost i desembre del mateix any. Pel caràcter reservat de la Ponència no existeix una versió oficial publicada del contingut de les reunions. Però a la Revista de les Corts Generals, núm. 2 (1984) que es pot trobar a la pàg. web: www.congreso.es/consti/constitucion/elaboracion/index.htm, hi ha publicades tant les minuts com les actes de les reunions.

En aquesta sessió³⁶⁸ la Ponència va acordar portar a terme la seva tasca tenint en compte els punts següents: 1) Caràcter reservat dels treballs. Per unanimitat s'acordà donar caràcter confidencial a tots els treballs de la Ponència. Aquesta confidencialitat incloïa les propostes que els diferents grups fessin, les deliberacions que tinguessin lloc i els acords que adoptessin; 2) Assistència del President de la Comissió als treballs de la Ponència. S'acordà que el President de la Comissió presidiria igualment la reunió de la Ponència en la seva sessió inicial i final. La resta de sessions estarien presidides, per torn, pels diferents membres de la Ponència, sense perjudici de què aquesta pogués sol·licitar l'assistència del President de la Comissió quan ho creïés convenient; 3) Minuta dels acords aconseguits. En cada reunió es prendria nota en una minuta que seria sotmesa a l'aprovació dels Ponents a la següent minuta; 4) Naturalesa del text a elaborar. Per majoria es resolgué procedir a la preparació no d'un conjunt de lleis constitucionals sinó d'un Projecte de Còdig Constitucional complet, tan breu com fos possible, però que inclogués tot el que es considerés necessari; 5) Calendari i Pla de Treball. Respecte al Pla de Treball cal dir que s'acordà que no es dividiria el treball per títol o capítol entre els diferents Ponents sinó que tots ells anirien tractant conjuntament cada una de les parts del text a elaborar. La discussió s'iniciaria pel títol principal, "Principios generales o fundamentales", sobre el que els Ponents de l'UCD van afirmar que no oferirien cap text previ. Concluint aquest títol es passaria immediatament a l'estudi dels poders de la Jefatura de l'Estat, sobre el qual el representant del PSOE va afirmar que no oferiria cap text.

L'elaboració de la Constitució va conèixer tres etapes diferents. La primera era la més important i corresponia al període de redacció de l'Avantprojecte per la Ponència (agost-desembre de 1977), presentació d'esmenes a l'Avantprojecte (gener de 1978) i nova reunió de la Ponència (febrer-abril) per redactar el projecte definitiu³⁶⁹ que fou publicat el 17 d'abril de 1978. L'Avantprojecte inicial de Constitució, que va ésser donat a conèixer públicament el 5 de gener de 1978, era un text amb cent cinquanta-nou articles i cinc disposicions transitòries que, segons estudiosos com Jaume Sobrequés i

³⁶⁸ "Minuta de los Acuerdos de la Ponencia en su sesión inicial del día 22 de Agosto de 1977" dins les actes de les reunions de la Ponència que es troben dins la Revista de les Corts Generalis, núm. 2 (1984), pàg. 254.

³⁶⁹ Per a un anàlisi exhaustiu dels diferents Títols de la Constitució vegeu, entre d'altres, Cotarelo Juan, "Valores y principios de la Constitución de 1978" dins Cotarelo Ramon (ed), *Transición política y consolidación democrática. España (1975-1986)*. Madrid: CIS, 1992, p. 163-200.

Sebastià Riera³⁷⁰, presentava una sèrie de punts forts i febles. Els punts forts eren: el reconeixement del dret a l'autogovern, tot i que no a l'autodeterminació de les nacionalitats, la qualificació de Catalunya com a nacionalitat, la cooficialitat del català, la legalització de la senyera catalana, la possibilitat d'eliminar les províncies, el caràcter de llei orgànica de l'Estatut, el reconeixement de la suprema representació ordinària de l'Estat a Catalunya al president de la Generalitat, i el fet que el Senat es constituís en una Cambra de representació territorial, en la qual els diversos pobles d'Espanya poguessin defensar els seus interessos en el marc comú de l'Estat. I els punts febles eren: la creació del delegat del govern o "virrei", la ingerència del govern de l'Estat en la potestat legislativa de l'Assemblea autonòmica, la manca de referències als tribunals de justícia de les entitats autonòmiques, la possibilitat que l'Estat mantingués centres d'ensenyament al marge del sistema educatiu depenent de les entitats autònomes, i la dificultat que les entitats autònomes cooperessin entre si, la qual cosa allunyava la possibilitat d'establir en el futur vincles de cooperació política entre els diversos països de parla catalana. Un altre fet greu era la inexistència d'uns nivells mínims de competències per a les entitats autònomes. Mentre que l'Estat tenia unes competències exclusives garantides, les entitats autònomes no en tenien cap, depenent, per tant, aquesta qüestió tan important de la conjuntura política del moment en què s'aprovés l'Estatut. L'Avantprojecte de Constitució va ésser publicat juntament amb els corresponents vots particulars al Boletín Oficial de las Cortes, núm. 44, el 5 de gener de 1978. Aquest mateix dia s'obrí un plaç de vint dies naturals per a la presentació d'esmenes. Les esmenes presentades superaren les 3000 en 779 escrits i foren publicades de manera separada i no pas en el Boletín Oficial de las Cortes.

La segona etapa de l'elaboració de la Constitució va ésser la discussió del projecte primer a la Comissió i posteriorment al ple de les dues cambres que va tenir lloc entre maig-octubre. Per arribar a l'aprovació del text del Projecte definitiu van ésser decisius els pactes entre els diferents grups polítics i la voluntat de consens dels principals líders polítics³⁷¹.

³⁷⁰ Segons Jaume Sobrequés i Sebastià Riera a: Sobrequés i Callicó, Jaume, Riera i Viader, Sebastià, *L'Estatut d'Autonomia de Catalunya. Bases documentals per a l'estudi del procés polític d'elaboració de l'Estatut d'Autonomia de 1979*. Barcelona: ed. 62, Volum I, 1982, p. 68, 69.

³⁷¹ Com destaquen estudiosos com de Esteban Jorge a "El proceso constituyente español, 1977-1978" dins Tezanos José Félix, Cotarelo Ramón, de Blas Andrés (eds.), *La Transició democràtica espanyola*. Madrid: ed. Sistema, 1989, p. 299-302, així com també Rafael Aracil i Antoni Segura a: Aracil Rafael, Segura Antoni (ed), *Memòria de la Transició a Espanya i a Catalunya*, op. cit, p.47, cal tenir en compte

La tercera etapa de l'elaboració es donà a partir del 31 d'octubre, data en què es procedí a votar en el Congrés dels Diputats el *Dictamen de la Comisión Mixta*³⁷² amb el resultat de 325 vots a favor, 6 en contra (5 diputats d'AP i 1 d'EE) i 14 abstencions (7 diputats del PNB, 3 d'AP, 1 de la minoria catalana i 2 del Grup Mixt)³⁷³. El mateix dia

que en la redacció del projecte s'assumí de forma implícita que l'única forma de govern reconeguda era la monarquia i que el contingut del text calia consensuar-lo entre els principals partits polítics. El consens s'imposà tant pel resultat de les eleccions (cap partit no va obtenir la majoria absoluta) com per la creença que no convenia una "constitució clarament partidista(que) marginaria una vez más a una inmensa mayoría del pueblo español", i perquè la transició havia estat, finalment, una "reforma pactada" i, en conseqüència, després de les eleccions del 15 de juny, el govern ostentava el poder, però l'oposició conservava la legitimitat històrica, d'aquest consens en resultà una Constitució que reconeixia que la sobirania residia en la "Nación española" i que es basava en cinc principis fonamentals: 1) l'Estat democràtic; 2) l'Estat de dret; 3) l'Estat social; 4) la Monarquia parlamentària i 5) l'Estat autòmic. La fórmula política emprada en la Constitució espanyola és "Estado social y democrático de derecho" (article 1r. 2). El resultat fou una Constitució, als seus parers, de gran contingut democràtic, profundament renovadora per l'època, però també excessivament llarga (a Espanya només superada pel text constitucional de 1812) i, sovint, ambigua, imprecisa i inacabada. En aquest sentit, la part més polèmica fou, sens dubte, el Títol VIII ("De la organización del Estado"), que fou objecte de fortes discrepàncies en el moment de la seva redacció i que, finalment, propicià l'abstenció dels nacionalistes bascos en el moment de la seva aprovació. D'altra banda, Miquel Roca, un dels pares de la Constitució, afirmà en un col·loqui organitzat pel CEHI titulat "20 anys de Constitució" del curs *Memòria de la Transició a Espanya i a Catalunya*, organitzat pel CEHI i enregistrada a Aracil Rafael, Segura Antoni (ed), *Memòria de la Transició a Espanya i a Catalunya*, op. cit, p. 68, que tenien molts problemes per a resoldre durant el procés d'elaboració de la Constitució, entre ells el de la forma de l'Estat monarquia o república. En aquell moment ho van resoldre de la manera següent: la sobirania havia de retornar al poble i la monarquia havia d'acceptar ésser parlamentària en la qual no tingués cap mena de prerrogativa que pogués interferir en la lliure decisió de la sobirania popular. Segons Miquel Roca, jugà un paper important a l'hora de resoldre aquesta qüestió Santiago Carrillo i el Partit Comunista, ja que havien patit les conseqüències d'oposar-se al règim i a l'acceptar la monarquia parlamentària prestaren un gran servei a la normalitat del procés democràtic. Tot i que alguns poguessin pensar que era una actitud de feblesa.

³⁷² Al produir-se discrepàncies entre el text aprovat pel Congrés i pel Senat, es va constituir, seguint el que deia la Ley para la Reforma Política, una Comissió Mixta de Diputats i Senadors que aprovés un únic text per a ésser sotmés als Plens d'ambdues Cambres. La Comissió Mixta fou presidida per Antonio Hernández Gil, Presidente de las Cortes, i constituïda, a més, pels Presidents d'ambdues Cambres, Fernando Álvarez de Miranda y Torres i Antonio Fontán Pérez; pels diputats Jordi Solé Tura, Miquel Roca i Junyent, José Pedro Perez Llorca y Rodrigo i Alfonso Guerra González; i pels senadors José Vida Soria, Francisco Ramos Fernández-Torrecilla, Antonio Jiménez Blanco i Fernando Abril Martorell. Les sessions de la Comissió Mixta tingueren lloc a porta tancada i el seu Dictamen es troba publicat en el Boletín Oficial de las Cortes núm. 170, de 28 de octubre, i la correcció d'errates es troba en el núm. 172, de 30 de octubre de 1978. El Dictamen de la Comissió Mixta fou sotmés a votació nominal i pública de cada Cámara en les respectives sessions plenàries celebrades el 31 d'octubre de 1978, donant com a resultat l'aprovació del text per ambdues Cambres.

³⁷³ En el Congrés els resultats de la votació foren els següents: 345 vots emesos; 325 vots a favor, 6 vots en contra, 14 abstencions. Els vots negatius correspongueren als diputats del Grup Parlamentari Alianza Popular, Gonzalo Fernández de la Mora y Mon, Albero Jarabo Payá, José Martínez Emperador, Pedro de Mendizábal y Uriarte i Federico Silva Muñoz i el diputat de Euskadiko Ezquerria, Francisco Letamendia Belzunce. Els vots d'abstenció correspongueren als diputats del Partido Nacionalista Vasco, Iñigo Aguirre Querexeta, Xabier Arzallus Antía. Gerardo Bujanda Sarasola, José Ángel Cuerda Montoya, José María Elorriaga Zarandona, Pedro Sodupe Corcuera i Marcos Vizcaya Retana. Als diputats d'Alianza Popular, Licinio de la Fuente y de la Fuente, Alvaro de Lapuerta y Quintero y Modesto Piñeiro Ceballos. I als diputats d'Unión de Centro Democrático, Jesús Aizpún Tuero i Pedro Morales Moya i als diputats de la Minoria Catalana Joaquin Arana i Pelegrí i Heribert Barrera Costa. Aquesta informació es pot consultar en el Diario de Sesiones del Congreso de los Diputados, núm. 130.

es procedí també a la votació al Senat³⁷⁴ amb el resultat de 226 vots a favor, 8 abstencions i 5 en contra (11 senadors no assistiren a la sessió)³⁷⁵. Finalment, el 6 de desembre, la Constitució fou votada en referèndum. Un referèndum que es realitzà segons l'acordat en el Real Decreto 2120/1978, de 25 de agosto. El projecte fou aprovat amb un 87,9% de vots afirmatius i una participació del 67,1%. El Rei sancionà la Constitució en el Palau de les Corts el dimecres 27 de desembre de 1978. El Boletín Oficial del Estado va publicar oficialment la Constitució el 29 de desembre de 1978.

Respecte als avantatges i desavantatges de la Constitució espanyola per a Catalunya, cal dir que l'ampli triomf dels partits considerats autonomistes en les eleccions del 15 de juny de 1977 tant a Catalunya com al País Basc, així com l'acceptació de la via autonòmica pels grups minoritaris de signe independentista i per aquells partits que ideològicament i sociològicament provenien del franquisme, obrí la possibilitat de la redacció d'una Constitució que comptés amb l'existència de nacionalitats dotades d'institucions d'autogovern. El mèrit més rellevant de la Constitució espanyola en allò que afectava l'estructura de l'Estat³⁷⁶ radicava, segons

³⁷⁴ Tant la comunicació de l'entrada de l'Avantprojecte al Senat com l'obertura del plaç de presentació d'esmenes fou publicat en el Boletín Oficial de las Cortes, núm. 136, de 26 de julio de 1977. El plaç per a la presentació d'esmenes acabava el 7 d'agost i foren presentades 1254. La Ponència es reuní del 8 d'agost al 17 d'agost per a preparar els treballs de la Comissió però no va disposar de temps suficient per a poder elaborar el seu informe. El debat a la Comissió de Constitució fou celebrat en disset sessions que tingueren lloc entre el 18 d'agost i el 14 de setembre de 1978. El text del Dictamen de la Comissió i el dels vots particulars foren publicats en el Boletín Oficial de las Cortes núm. 157, de 6 d'octubre. El debat en el Ple tingué lloc entre el 25 de setembre i 5 d'octubre al llarg de 10 sessions. Fruit d'aquest debat el Ple aprovà les "Modificaciones al Texto del Proyecto de Constitución remitido por el Congreso de los Diputados", publicades en el Boletín Oficial de las Cortes núm. 161, de 13 de octubre.

³⁷⁵ En el Senat els resultats de la votació foren els següents: 239 assistents; 226 vots a favor; 5 en contra; 8 abstencions. Els vots negatius correspongueren als senadors de la Minoria Vasca, Ramón Bajo Fanló i Juan María Bandrés Molet; als senadors del Grup Mixt, Fidel Carazo Hernández i Marcial Gamboa Sánchez-Barcaiztegui i al senador del Grup d'Entesa dels Catalans, Luis Maria Xirinacs Damians. Les abstencions correspongueren a Manuel Irujo Olló, Gregorio Javier Monreal y Zia, Ignacio Aregui Goenaga, Juan Ignacio Uría Epelde i Federico Zabala Alcibar del Grup Parlamentari Senadores Vascos; Rosendo Audet Puncernau senador del Grup Entesa dels Catalans; Luis Díez Alegría, senador del Grup Parlamentari Independiente i Angel Salas Larrazábal, senador del Grup Parlamentari Mixt. Aquesta informació es pot consultar en el Diario de Sesiones del Senado, núm. 68.

³⁷⁶ Per a Jordi Solé Tura, segons va afirmar en una taula rodona organitzada pel CEHI, titulada "20 anys de Constitució espanyola", enregistrada per Aracil Rafael, Segura Antoni (ed), *Memòria de la Transició a Espanya i a Catalunya*, op. cit, p. 77, un dels grans temes que el preocupaven era el model d'Estat i digué que un dels objectius "dels pares de la Constitució" era "construir un sistema basat en el sistema de les autonomies que s'assemblava molt a un sistema federal. A la Constitució no apareix per enlloc la paraula federal, però l'estructura és molt federal, sobretot l'estructura que vam redactar els set (...). En fi, es tractava de veure si seriem capaços de trobar una fórmula que s'assemblés molt a un sistema federal i que permetés realment estructurar el país de dalt a baix, de redistribuir millor els recursos, i al mateix temps, d'obrir la via perquè cadascú s'hi anés adaptant com volgués; és a dir, tenint més marge de maniobra uns, més rapidesa de moviments uns i menys altres... I, per tant, doncs, el que hi ha allà és des del punt de vista dels drets de les persones volem la màxima igualtat; des del punt de vista de les estructures de cada

Jaume Sobrequés i Sebastià Riera, “en el fet que l’assumpció de l’autonomia no s’hi plantegi com a un privilegi només a l’abast de determinades nacionalitats de l’Estat, sinó com a una meta que poden assolir també aquelles regions amb una consciència diferencial menys intensa que la de les nacions peninsulars amb una tradició històrica més definida en aquesta direcció”³⁷⁷. En canvi, segons els estudiosos mencionats, el principal demèrit de la Constitució radicava “en el fet que el nivell màxim d’autogovern que permet assolir a les diverses nacionalitats i regions de l’Estat s’hagi establert, en molts aspectes, prenent base de les aspiracions de les regions menys conscienciades”³⁷⁸. I, a més, per assolir la màxima autonomia “fixa dos ritmes diversos, clarament discriminatoris, segons sigui una o altra la nacionalitat o regió que demani l’autonomia”³⁷⁹. Això per a Sobrequés i Riera era greu perquè podia “anorrear els avantatges que ofería el fet que hom no contemplés l’autonomia com a privilegi; avantatges que es posaren en relleu a les Corts espanyoles, quan hom hi debaté els Estatuts català i basc: a diferència d’allò que havia succeït el 1932, els projectes autonòmics esmentats no trobaren una oposició seriosa entre els diversos grups parlamentaris; només petits sectors de la dreta s’hi manifestaren contraris”³⁸⁰.

Per a altres estudiosos com Rafael Aracil i Antoni Segura³⁸¹ l’aprovació de la Constitució no havia solucionat totes les qüestions relacionades amb l’organització territorial de l’Estat, malgrat que una de les parts més polèmiques del text havia estat precisament la que feia referència a aquest aspecte (Títol VIII). D’una banda, la Constitució permetia accedir a l’autonomia a totes les comunitats que ho sol·licitessin, la qual cosa serví per a rebaixar o diluir les pretensions basques i catalanes: fou “el cafè per tothom” que denuncià el president Tarradellas. El govern i l’oposició van confondre la necessària descentralització de l’Estat amb l’aspiració a l’autogovern d’Euskadi i Catalunya i es va perdre una oportunitat històrica i única per a donar compliment a

autonomia i de les seves especificitats lingüístiques o del que sigui hi ha d’haver la màxima diversitat, i que cadascú arribi allà on pugui. Aquest va ser el model que es va adoptar i crec que aquí hi ha, a parer meu, l’aspecte més important, més interessant i més innovador de la Constitució. Respecte al federalisme i les autonomies es pot consultar, entre altres, les obres següents: Armet, LL, et al, *Federalisme i estat de les autonomies*. Barcelona:ed. 62,1988; Requejo, Ferran, *Federalisme plurinacional i estat de les autonomies: aspectes tècnics i aplicats*. Barcelona: ed. Proa, 2003.

³⁷⁷ Sobrequés i Callicó, Jaume, Riera i Viader, Sebastià, *L’Estatut d’Autonomia de Catalunya. Bases documentals per a l’estudi del procés polític d’elaboració de l’Estatut d’Autonomia de 1979*. Barcelona: ed. 62, Volum I, 1982, p.10

³⁷⁸ Sobrequés i Callicó, Jaume, Riera i Viader, Sebastià, op. cit, p.11.

³⁷⁹ Sobrequés i Callicó, Jaume, Riera i Viader, Sebastià, op. cit, p. 11.

³⁸⁰ Sobrequés i Callicó, Jaume, Riera i Viader, Sebastià, op. cit, p.11.

³⁸¹ Aracil Rafael, Segura Antoni (ed), *Memòria de la Transició a Espanya i a Catalunya*, op. cit, p.52,

aquesta aspiració mitjançant una redefinició de l'Estat basada en el reconeixement del seu caràcter plurinacional. D'altra banda, fixava una doble via per accedir a l'autonomia (l'article 151, pensat inicialment per a les nacionalitats històriques, establí un accés més ràpid que l'article 143), la qual cosa fou una solució extremadament dolenta ja que, com demostrà el cas d'Andalusia, afavoria els greuges comparatius entre les autonomies. Per últim, la possibilitat (article 150.2) de transferir a les Comunitats Autònomes matèries de titularitat estatal (excepte les competències de titularitat exclusiva de l'Estat) introduí un element d'indefinió que era una porta oberta a futures tensions entre els governs autonòmics i el central.

En canvi, per a altres estudiosos com Josep M. Colomer³⁸², el model d'autonomies configurat en la Constitució de 1978 “tenia alhora un caràcter de generalització i homogeneïtat de les autonomies i de diversitat de drets i competències reconeguts a unes i altres comunitats. Feia compatible, doncs, com a projecte, la unitat de l'Estat amb l'expressió de la pluralitat de base territorial i, per tant, amb l'autogovern dels diferents pobles d'Espanya. La inspiració catalana hi era transparent. I les fórmules jurídico-polítiques previstes podien fer possible un immediat acord unitari entre els partidaris d'un federalisme d'horitzó igualitari i els qui cercaven únicament una solució particular”.

En definitiva, es pot afirmar que des del punt de vista catalanista la Constitució espanyola era feble, no tan sols per tot l'abans exposat sinó també perquè els partits catalans no tenien prou força per a imposar plenament la seva voluntat.

2.4.2 Aportació dels Grups parlamentaris catalans al projecte de Constitució respecte a la qüestió autonòmica i identitària.

L'Avantprojecte de Constitució fou publicat juntament amb els corresponents vots particulars al Boletín Oficial de las Cortes, núm. 44, el 5 de gener de 1978, i les esmenes presentades pels diferents grups parlamentaris van ésser més de 3000. Fixant-nos, principalment, en els vots particulars referents a la qüestió autonòmica i identitària que els principals grups espanyols i catalans van presentar a l'Avantprojecte de

³⁸² Colomer, Josep M. *Espanyolisme i catalanisme. La idea de nació en el pensament polític català (1939-1979)*. Barcelona: L'Avenç, Col.lecció Clio 4, 1984, p. 353.

Constitució es pot fer una aproximació de quina va ésser l'aportació dels partits polítics catalans en aquests punts per a intentar contrarrestar l'aportació dels partits polítics espanyols, que era adversa als interessos catalans.

Començant pel Grup Parlamentari UCD³⁸³, aquest no va presentar vots particulars referents als articles sobre les qüestions mencionades però sí va presentar un vot particular a l'article 1 on proposava substituir la redacció del text del punt número 1 per la següent: “España se constituye en un Estado social y democrático de derecho. Su forma es la monarquía parlamentaria”. Eliminant, doncs, el fragment següent: “(Estado social y democrático de derecho) que propugna como valores superiores de su ordenamiento jurídico la libertad, la justicia, la igualdad y el respeto al pluralismo político”. Així com també proposava eliminar el punt 2 de l'article 1 que deia “los poderes de todos los órganos del Estado emanan del pueblo español en el que reside la soberanía”. I mantenir el tercer punt de l'article 1 referent a la monarquia parlamentària.

Seguint amb els partits espanyols cal destacar el Grup parlamentari Alianza Popular. Manuel Fraga en nom d'aquest grup va presentar els següents vots particulars³⁸⁴: A l'article 2 va demanar la supressió de la paraula <<nacionalidades>>, deixant només <<regiones>>. Ho va justificar de la manera següent: “La expresión <<región>> o <<región autónoma>> (única que figuró en la Constitución de 1931) es perfectamente suficiente para describir la base geográfica e histórica de las autonomias. En cambio, la palabra <<nacionalidades>> es equívoca y llena de posibles complicaciones. No puede aceptarse más que una <<nación>>: España, ni más que una nacionalidad: la española. Lo otro nos lleva a planteamientos tan complejos, delicados y cargados de dificultades de futuro como <<el principio de las nacionalidades>>, <<el derecho de autodeterminación>>, etc, que sería deseable evitar, al servicio de la sagrada e indestructible unidad de España”. De fet, aquesta obsessió de Fraga i el seu grup parlamentari per la paraula <<región>> en lloc de <<nacionalitats>> el portà a presentar un vot particular a la totalitat al Títol VIII sobre <<Territorios Autónomos>> del que proposava una nova redacció i que passés a dir-se “Título VIII. DE LAS REGIONES AUTÓNOMAS Y LA ADMINISTRACIÓN LOCAL”³⁸⁵. Així com també va proposar

³⁸³ Vegeu document a l'Annex pàg. 459.

³⁸⁴ Vegeu document a l'Annex pàg. 460

³⁸⁵ Vegeu document a l'Annex pàg. 461-465.

la supressió de la paraula <<nacionalitats>> i <<autogovern>> a l'article 128 presentant el següent vot particular³⁸⁶: “Deben eliminarse las palabras “nacionalidades” a reemplazar por “regiones autónomas” y “autogobierno” por ser más que suficiente la palabra “autonomía”. Per a Fraga, com queda palès, la Constitució havia de deixar molt clara la unitat de la pàtria i no donar lloc a cap tipus de confusió. La paraula “tolerable” per a ell i el seu grup parlamentari era, si de cas, la paraula <<autonomia>>. Destaca, finalment, un vot particular que proposava un article nou després del 159 que deia el següent³⁸⁷: “Ningún proyecto de reforma constitucional podrá afectar a la integridad del territorio o a la unidad política del Estado.” “Esta única cláusula de irreformabilidad se opone a todo planteamiento “separatista”, o que afecte de modo sustancial a la relación del Estado con los territorios autónomos. Madrid, 21 de diciembre de 1977.”

Respecte al Grup parlamentari comunista, el polític català Jordi Solé Tura va presentar en nom d'aquest grup els vots particulars següents³⁸⁸: En primer lloc va proposar que el Títol VIII passés a ésser el Títol III, i que la seva denominació fos “De la organización del Estado y los Territorios Autónomos”. A l'article 129 que feia referència al procés autonòmic corresponent als Ajuntaments presentaren un vot particular al punt 1 que proposava que: “La iniciativa del proceso autonómico corresponde a los Ayuntamientos de una o varias provincias limítrofes o territoriales insulares con características históricas, socioeconómicas o culturales comunes. Para ello será preciso que lo soliciten la mayoría de sus Ayuntamientos, siempre que la población de éstos represente las dos terceras partes del censo del ámbito territorial de referencia”; a diferència de l'Avantprojecte que deia “... Para ello será preciso que lo soliciten las dos terceras partes del número de municipios cuya población represente la mayoría del censo del ámbito territorial de referencia”. I a l'article 130 que deia³⁸⁹: “Cualquier acuerdo de cooperación entre Territorios Autónomos necesitará la autorización de las Cortes Generales por medio de una ley orgánica”. Proposava substituir la paraula <<cooperación>> per <<vinculación>>. D'altra banda, va proposar també la supressió de l'article 143. I respecte a l'article 144 al punt que deia³⁹⁰: “Si un Territorio Autónomo no cumpliera las obligaciones que la Constitución o una Ley Orgánica le

³⁸⁶ Vegeu document a l'Annex pàg. 465.

³⁸⁷ Vegeu document a l'Annex pàg. 466.

³⁸⁸ Vegeu document l'Annex, pàg. 467.

³⁸⁹ Vegeu document l'Annex pàg. 468.

³⁹⁰ Vegeu document l'Annex pàg. 468.

impongan respecto del Estado, el Gobierno, con la aprobación del Senado, podrá adoptar las medidas necesarias para obligar al Territorio Autónomo al cumplimiento forzoso de dichas obligaciones”, el grup comunista proposava dir: “por mayoría de dos tercios del Senado” en lloc de “la aprobación del Senado”.

Finalment, a l'apartat de les disposicions transitòries el grup comunista proposava afegir dues disposicions transitòries de les quals una d'elles era la següent³⁹¹: “Las provincias que todavía no hayan accedido al régimen de Territorio Autónomo al constituirse el Senado previsto en el artículo 60 elegirán un senador por provincia y otro más por cada 500.000 habitantes o fracción superior a 250.000. Estos senadores serán elegidos por los concelajes de todos los Ayuntamientos de la provincia, de entre ellos mismos”.

Pel que fa al Grup parlamentari de la Minoria catalana, Miquel Roca i Junyent va presentar en nom del grup una sèrie de vots particulars a l'Avantprojecte dels que destaquen els següents: Respecte a l'article 2 de l'Avantprojecte que deia³⁹²: “la Constitución se fundamenta en la unidad de España y la solidaridad entre sus pueblos y reconoce el derecho a la autonomía de las nacionalidades y regiones que la integran”, el Grup de la Minoria Catalana va presentar un vot particular que deia que la Constitució no havia de reconèixer el dret a l'autonomia de les nacionalitats i regions sinó que la Constitució s'havia de fonamentar en aquest dret. Així doncs, proposava per aquest article el text següent: “La Constitución se fundamenta en la unidad de España, la solidaridad entre sus pueblos y el derecho a la Autonomía de las nacionalidades y regiones que la integran”³⁹³.

³⁹¹ Vegeu document a l'Annex pàg. 469.

³⁹² Vegeu document a l'Annex pàg. 469.

³⁹³ Anys després, Jordi Pujol a les seves memòries: Pujol, Jordi, *Memòries. Història d'una convicció (1930-1980)*. Barcelona: ed. Proa, 2007, p. 333-334, explicà que tant Miquel Roca com ell havien fet introduir el terme <<nacionalitat>> per definir implícitament Catalunya, i per extensió, el País Basc i Galícia. Com que el concepte <<nació>> no era acceptat per les forces polítiques espanyoles i la paraula <<regió>> no es corresponia amb la realitat històrica i cultural de Catalunya, van trobar aquesta fórmula de compromís. Ho van fer contra l'opinió del president Tarradellas, que no volia que es parlés ni de nació ni de nacionalitat. Pujol explica també que en les discussions del text fonamental de la democràcia espanyola van perdre una batalla important, “no ens vam saber oposar amb més decisió a la filosofia uniformadora federalista del “café para todos”. La Constitució va imposar l'autonomia a totes les regions espanyoles, incloses les que no l'havien reclamada mai i les que ni tan sols la volien. Nosaltres no vam poder deixar fixat amb prou contundència que Catalunya presenta una personalitat diferenciada dindre del conjunt. Vam perdre aquesta batalla per raons de caràcter extern i per feblesa dels partits catalans. Feblesa deguda a no tenir idees prou clares, de no haver preparat prou a fons el que s'havia de fer. També per aquesta nostra tendència excessiva a edulcorar les pròpies reclamacions. Afegim a la llista de motius la

De l'article 28 de l'Avantprojecte referit a l'ensenyament, en el punt 3 que deia que³⁹⁴: “los poderes públicos garantizan el derecho que asiste a los padres para que sus hijos reciban la formación religiosa y moral que esté de acuerdo con sus propias convicciones”, el grup de la minoria catalana proposava substituir-lo per “los poderes públicos garantizan, en condiciones de igualdad, el acceso de todos a la enseñanza, mediante una programación general de la educación y a la creación de instituciones docentes de todos los niveles”. Així, doncs, es substituïa la tria de formació religiosa per una escola per a tothom que fomentava la igualtat, i a més, els poders públics garantirien també la creació d'escoles per a totes les edats. I treia el punt 7 de l'Avantprojecte que deia: “los profesores, los padres, y en su caso, los alumnos intervendrán en el control y gestión de todos los centros sostenidos por la Administración con fondos públicos”.

De l'article 105, referit a l'autonomia dels municipis, el Grup de la Minoria catalana proposava al punt 1 una nova redacció en la que afegia que l'elecció dels alcaldes i dels consellers s'havia de fer per representació proporcional. A més, els alcaldes havien d'ésser triats pels consellers. El text quedava redactat, doncs, de la manera següent³⁹⁵: “La Constitución garantiza la autonomía de los municipios. Estos gozarán de personalidad jurídica plena y su gobierno y administración corresponde a sus respectivos Ayuntamientos, integrados por los Alcaldes y los Concejales. Estos serán elegidos por los vecinos del municipio mediante sufragio universal, igual, libre, directo y secreto, en la forma establecida por la Ley y de acuerdo con un sistema de representación proporcional. Los Alcaldes serán elegidos por los Concejales. La Ley regulará las condiciones en las que procederán las reuniones en Concejo abierto”.

A l'article 139, referent a la Ley de Bases, el Grup de Minoria catalana proposava al punt 3 que deia³⁹⁶: “El Estado podrá dictar Leyes de Bases para armonizar las disposiciones normativas territoriales, aun en el caso de materias atribuibles a la competencia de los Territorios Autónomos, cuando así lo exija el interés general. Corresponde al Senado la apreciación de esta necesidad”, que el Senat ho fes per

situació que hi havia a Catalunya. El catalanisme era sentimentalment fort, però políticament feble. Els partits catalans que situaven Catalunya per davant i que no depenien de Madrid a l'hora de prendre decisions i defensar les posicions que més convenien al nostre país eren clarament minoritaris”.

³⁹⁴ Vegeu document a l'Annex pàg. 470.

³⁹⁵ Vegeu document a l'Annex pàg. 471.

³⁹⁶ Vegeu document a l'Annex, pàg. 472.

majoria absoluta. I demanà que es suprimís el punt 4 referent a la reserva de creació de centres d'ensenyament que deia el següent: “ En cualquier caso el Estado podrá crear y mantener directamente, con independencia de las competencias que puedan asumir los Territorios Autónomos, cualquier tipo de centros”.

Finalment, el Grup de Minoria catalana³⁹⁷ demanava, com el grup comunista, la supressió de l'article 143 que parlava de la llei territorial. I de l'article 144 referent a les facultats estatals d'intervenció va proposar que l'aprovació del Senat fos per majoria absoluta al punt 1 que deia “Si un Territorio Autónomo no cumpliera las obligaciones que la Constitución u otra Ley le imponga respecto del Estado, el Gobierno, con la aprobación del Senado, podrá adoptar las medidas necesarias para obligar al Territorio Autónomo al cumplimiento de dichas obligaciones”. I demanava també la supressió de l'article 148 relatiu a la col.laboració financera, que deia el següent: “Las formas de colaboración financiera entre dos o más territorios Autónomos y entre éstos y el Estado serán competencia de éste”.

Per acabar, respecte al Grup parlamentari socialista, Gregorio Peces-Barba en nom del grup va presentar els següents vots particulars³⁹⁸: A l'article 1 proposava la supressió del punt 3 que deia el següent: “La forma política del Estado español es la Monarquía Parlamentaria”. Si més no sorprén que només demanés el grup socialista la supressió d'aquest punt i no també el grup comunista. De fet, aquest obsessió de treure la monarquia també es pot comprovar en els vots particulars a l'article 83 punts número 2, 84, 92 i 93 on proposava la substitució de la paraula “rey” per “jefe de estado”³⁹⁹. A l'article 2, com el grup de minoria catalana, proposava que la Constitució es “fonamenta en” “la unidad de España, la solidaridad entre sus pueblos y el derecho a la autonomía de las nacionalidades y regiones que la integran”, i no calia posar “reconèixer” “el dret d'autonomia de las nacionalidades y regiones que la integran” perquè la Constitució ja es fonamentaria en aquest dret⁴⁰⁰. A l'article 138 referent a les competències exclusives de l'Estat, el grup socialista proposava un vot particular de substitució del text per un altre⁴⁰¹ que parlava també de la transferència de les competències als territoris

³⁹⁷ Vegeu document a l'Annex pàg. 472

³⁹⁸ Vegeu document a l'Annex pàg. 472.

³⁹⁹ Vegeu document a l'Annex pàg. 473.

⁴⁰⁰ Vegeu document a l'Annex pàg. 472.

⁴⁰¹ Vegeu document a l'Annex pàg. 474-476.

autònoms. La proposta de l'article titulat: "Las competencias de los órganos del Estado se distribuyen entre los centrales y los de los territorios autónomos" estaria dividit en tres punts: 1) competències exclusives de l'Estat; 2) Competències compartides entre l'Estat central i els Territoris Autònoms; 3) Competències exclusives dels Territoris Autònoms. Quant a les competències exclusives dels Territoris Autònoms s'aplicarien els mateixos criteris que els corresponents a l'Estat central.

2.4.3 Valoració dels Grups parlamentaris catalans del projecte definitiu de Constitució aprovat al Ple del Congrés i al Senat.

Els Grups parlamentaris catalans que estaven a favor del projecte final de Constitució, tot i reconèixer que tenia mancances, eren: Minoria Catalana, Socialistes de Catalunya i el PSUC. Pel que fa al Grup de Minoria Catalana, Jordi Pujol⁴⁰² en nom del Grup va deixar clar que durant tota la discussió de l'Avantprojecte havien mostrat la seva voluntat decidida a donar-li suport perquè creien que la Constitució pretenia aconseguir, principalment, un Estat equilibrat, eficaç i fort. Un Estat al servei dels seus ciutadans, de la seguretat i del benestar físic i moral dels seus ciutadans, de l'ordre i de la justícia⁴⁰³. Finalment, creien que no estava tot fet sinó que tocava continuar treballant per a tirar el país endavant, i oferir la seva voluntat de treballar amb tothom pels grans objectius col·lectius que eren: la democràcia, l'autonomia, el reconeixement de les identitats col·lectives, la solidaritat, i més concretament la superació de la crisi

⁴⁰² Al Full Informatiu. Publicacions CDC, 1era època, nº22, any II, 15 de novembre 1978, p. 4, destaca un article titulat "Per què hem votat sí a la Constitució" que recull una intervenció de Jordi Pujol al Congrés per a fer la valoració final del projecte. Pujol explica, entre altres coses, que és un projecte progressiu, fruit del consens, i que és millor que el de 1931. En general, tot i que no la veïes perfecta, la seva valoració era positiva. Per la seva banda Miquel Roca també afirmà a: Diario de Sesiones del Congreso de los Diputados, núm. 59, Viernes, 5 de mayo de 1978, p. 2053-2054, que estaven d'acord amb el text per cinc motius que eren els següents: 1) Perquè no és la Constitució que farien però la trobaven satisfactòria; 2) Perquè l'Avantprojecte recollia una bona definició d'Espanya presentant-la com a Estat social i democràtic de Dret, i aquest equilibri entre l'Estat social i l'Estat de Dret, un equilibri, a parer del Grup Parlamentari de la Minoria Catalana, entre el progrés i la llibertat, feia sorgir l'estabilitat de la democràcia. A més, considerava positiu que al definir els valors superiors que debien informar l'ordenament jurídic espanyol es parlés del pluralisme polític, perquè això significava no un simple reconeixement formal que aniria implícit en la pròpia estructura democràtica, sinó en la voluntat de fer possible l'expressió del pluralisme. Important en un país que no ha sigut especialment sensible amb les minories; 3) perquè la Constitució en el seu Avantprojecte consagrava la sobirania popular; 4) Perquè l'Avantprojecte defineix un Estat que consideren eficaç; 5) Perquè estan a favor de com l'Avantprojecte ha tractat l'estructura de l'Estat.

⁴⁰³ Diario de Sesiones del Congreso de los Diputados, núm. 116, Viernes, 21 de julio de 1978, p. 4594. Aquestes idees que reflexa Jordi Pujol al juliol són les mateixes que defensarà al llarg de tot el debat constitucional.

econòmica i social⁴⁰⁴. El Grup de Minoria Catalana va acabar defensant el “Sí” en el referèndum, com era d’esperar⁴⁰⁵.

Pel que fa al Grup Parlamentari Socialistes de Catalunya, Joan Reventós en nom del Grup va afirmar que la Constitució havia complert les tres condicions que el seu Grup considerava que havia de tenir per a què fos acceptada⁴⁰⁶. Aquestes condicions eren⁴⁰⁷: 1) L’efectiva consagració de la sobirania popular; 2) La possibilitat d’una transició legal al socialisme; 3) La Constitució d’un Estat comú, basat en l’autonomia política de les nacionalitats i regions que formaven Espanya i en la solidaritat entre elles.

Va mencionar també les aportacions que el seu Grup havia fet al Projecte de Constitució per a fer-la més progressiva. Aquestes eren⁴⁰⁸: “ En primer lugar, hemos hecho nuestros de forma decidida los postulados del moderno Estado de Derecho y la garantía constitucional de los derechos fundamentales. En segundo lugar, al proclamar la Constitución que la soberanía nacional reside en el pueblo, del que emanan todos los poderes del Estado, los socialistas hemos querido ser consecuentes hasta el final en esta asignación de soberanía. Por ello, mantuvimos en su momento nuestra convicción republicana (...) Sin embargo no estábamos haciendo nuestra Constitución, sino la de todo el pueblo español, y éste, a través de sus representantes en el proceso constituyente, optó mayoritariamente por la Jefatura de Estado monárquica y

⁴⁰⁴ Diario de Sesiones del Congreso de los Diputados, núm. 116, Viernes, 21 de julio de 1978, p. 4594. Aquestes idees que reflexa Jordi Pujol al juliol són les mateixes que defensarà al llarg de tot el debat constitucional.

⁴⁰⁵ Miquel Roca al Full Informatiu. Publicacions CDC, 1era època, n°22, any II, 15 de novembre 1978, p. 3, en un article titulat “ Jo votaré “Sí” al Referèndum” on es recullen fragments del parlament pronunciat durant la Gran Festa de CDC a Montjuïc, on aprofità per demanar el “Sí” als ciutadans, explicà que la posició dels parlamentaris de CDC van votar sí, entre altres coses, per coherència política, per ésser honestos amb sí mateixos, per fer justícia a una trajectòria política de la qual CDC no eren més que simples i modestos continuadors. Segons les seves paraules “per coherència perquè hem aconseguit el que ens vam proposar (...). Perquè les coses s’han de valorar en el context en què es produeixen; i en la correlació de forces que existia a nivell d’Estat, en la correlació de forces resultants d’un reformisme originat en una vergonyant neofranquisme hem aconseguit imposar el reconeixement de la nostra realitat nacional i el dret a la nostra autonomia, el nostre autogovern. Aquesta ha estat una victòria de Catalunya, del nostre poble”. També diu que no és la Constitució que els catalans voldrien perquè és millorable però que calia votar si per a què recolzant-se en aquesta que s’havia fet es pogués arribar en el futur a una millor. D’altra banda, el “Sí” també simbolitzava per a Roca l’enterrament del franquisme.

⁴⁰⁶ Un altre socialista, Raimon Obiols a la Vanguardia, miércoles, 1 de Noviembre de 1978, p. 9, va afirmar que la Constitució tenia la virtut bàsica d’ésser molt possibilista i pragmàtica, poc brillant des del punt de vista formal, però potser per això tindria una eficàcia i una vida prolongada que no havien tingut en el passat altres Constitucions.

⁴⁰⁷ Diario de Sesiones del Congreso de los Diputados, núm. 116, Viernes, 21 de julio de 1978, p. 4595.

⁴⁰⁸ Diario de Sesiones del Congreso de los Diputados, núm. 116, Viernes, 21 de julio de 1978, p. 4596.

hereditaria. (...) Sus señorías han votado mayoritariamente algo que nosotros acatamos, pero nuestro acatamiento obliga a una segunda aportación, y la hemos hecho: que los poderes del Rey sean los propios de una Monarquía Parlamentaria, es decir, de una Monarquía a la que constitucionalmente se le asignen competencias que en nada mermen la plena soberanía de las Cortes, trasunto de la única soberanía digna de este nombre: la soberanía del pueblo español. En tercer lugar, la soberanía popular que preconizamos se expresa en la Constitución a través de un régimen parlamentario que asegura la estabilidad de los gobiernos, sin merma del control de los representantes populares. Pero, para nosotros, la soberanía popular no se agota con la democracia parlamentaria y la garantía de los derechos de los ciudadanos. El pueblo español ha de ser legitimado por la Constitución para darse a sí mismo, si lo estima necesario y deseable, un sistema social y económicamente diferente del que hoy impera en nuestro país. El único camino para que ese cambio transformador se produzca democrática y pacíficamente es la Constitución. (...) Si no ha sido posible incorporar en la Constitución los ideales y los proyectos del socialismo, sí ha sido posible introducir, al menos, las vías por las cuales puedan llegar los españoles, si aspiran a ello mayoritariamente, a construir una España socialista, libre, próspera i sin clases. No solamente se han incorporado los derechos de libre sindicación y huelga, sino que también se garantiza la intervención de los poderes públicos en defensa de la salud, de la seguridad del trabajo, del suelo urbano y de todos aquellos bienes surgidos en el esfuerzo común”.

Però Reventós creia que la via més ample i profunda per la qual els socialistes podrien avançar cap al futur era la que s'obria en el paràgraf 2 de l'article 9 de la Constitució. Segons aquest article corresponia als poders públics promoure les condicions per a què la llibertat i la igualtat de l'individu i dels seus grups fossin reals i efectius; i també corresponia als poders públics remoure els obstacles que impediien o dificultaven la seva plenitud⁴⁰⁹. Segons Reventós, que es declarà socialista i catalanista, les Comunitats Autònomes que la Constitució reconeixia i garantitzava havien fet que el seu Grup hagués votat a favor de la Constitució. Així com també l'article 2 en què veia reflectit i garantitzat el dret a l'autonomia de les nacionalitats i regions i la solidaritat entre elles tal com el seu grup havia defensat⁴¹⁰.

⁴⁰⁹ Diario de Sesiones del Congreso de los Diputados, núm. 116, Viernes, 21 de julio de 1978, p. 4597.

⁴¹⁰ Diario de Sesiones del Congreso de los Diputados, núm. 116, Viernes, 21 de julio de 1978, p. 4597.

Finalment, segons Reventós el Federalisme que preconitzaven no havia estat recollit a la Constitució però sí, en canvi, l'esperit federalitzant. I el principi d'igualtat de decrets autonòmics de totes les Comunitats s'havia fet compatible amb la gradualitat en l'accés a l'autogovern, el qual depenia de la lliure voluntat de les nacionalitats i regions. Acabà el seu discurs dirigint al poble les paraules següents: “no queremos cerradas las puertas de la Constitución a futuras fórmulas autonómicas más amplias aún de las que son posible inmediatamente, y que el marco constitucional de nuestro futuro en la autonomía lo concebimos como éste ha sido siempre para nosotros, un modo para que el pueblo se autogobierne, para que él mismo pueda proceder a la gran transformación social que la justicia y las necesidades populares exigen, y para que, de este modo, la democracia se consolide en España”⁴¹¹.

Pel que fa al Grup del PSUC, Jordi Solé Tura⁴¹² en nom del Grup considerava que el projecte de Constitució era una bona expressió de consens entre les diferents forces polítiques. A parer seu, tot i ésser un dels “pares de la Constitució”, va reconèixer

⁴¹¹ Diario de Sesiones del Congreso de los Diputados, núm. 116, Viernes, 21 de julio de 1978, p. 4598.

⁴¹² Per a més informació sobre la posició de Jordi Solé Tura vegeu: Solé Tura, Jordi, “la batalla de la Constitució”, Treball, nº 508, del 23 al 29 de desembre de 1977. En una entrevista a la Vanguardia, miércoles 1 de noviembre de 1978, p. 9, Jordi Solé Tura afirmà que amb l'aprovació del text definitiu de la Constitució s'acabava una etapa dura. El període que quedava fins el referèndum era complex però l'aprovació de la Constitució tant al Congrés com al Senat eren una senyal molt important per a afirmar que el procés polític iniciat a les eleccions del 15 de juny continuava el seu camí. D'altra banda, Jordi Solé Tura participà en una taula rodona al CEHI titulada “20 anys de Constitució”, està enregistrada a l'obra: Aracil Rafael, Segura Antoni (ed), *Memòria de la Transició a Espanya i a Catalunya*. Barcelona: ed. UB, CEHI, Generalitat, 2000, p. 73-78, on expressà les reflexions que van fer alhora d'elaborar la Constitució, es proposaven principalment fer una Constitució duradora, consensuada per tots els partits polítics, pensar en un Estat modern, el més igualitari possible, i respecte a les estructures de cada autonomia i de les seves especificitats lingüístiques havia d'haver-hi màxima diversitat, etc. Respecte a la posició del PCE, Santiago Carrillo, en nom del grup Parlamentari Partit Comunista a: Diario de Sesiones del Congreso de los Diputados, núm 103, Martes, 4 de julio de 1978, p. 3782, considerava que en el projecte constitucional, tal com estava elaborat, es podien observar quatre punts que s'havien aconseguit gràcies a la participació dels comunistes en el consens. Aquests quatre punts eren els següents: 1) L'afirmació que la sobirania nacional residia en el poble espanyol, del que sorgien tots els poders de l'Estat que havien de respondre davant els 35 milions de ciutadans que tenia el país; 2) La proclamació dels drets autonòmics de les diferents nacionalitats i regions que formaven una pàtria comuna, juntament amb l'afirmació de la indisoluble unitat d'Espanya. I tot i reconèixer que existia una desigualtat entre autonomies considerava que el projecte constitucional suposava un avenç en el terreny del reconeixement de la diversitat dels pobles d'Espanya; 3) La inscripció del dret al treball; 4) La proclamació de què tota la riquesa del país estava subordinada a l'interès general, completada amb l'acceptació de la planificació econòmica i la intenció d'afavorir l'accés dels treballadors a la propietat dels mitjans de producció i de canvi. Carrillo també destacà que el projecte de Constitució, fruit del consens entre tots els partits polítics, era una Constitució democràtica, avançada en molts aspectes, i fonamentalment havia aconseguit la reconciliació nacional. També afirmà que la Constitució tenia molt d'un programa polític-social i esperava que en el futur els drets polítics, econòmics i socials inscrits en la Constitució es convertissin en realitat. Finalment, considerava que el seu partit havia actuat d'una manera responsable com també la resta de partits.

que es tractava d'un text "desigual, amb avanços polítics importants, però també amb serioses limitacions i ambigüitats". Entre els avenços importants es trobaven la definició i garantia de les llibertats públiques i l'obertura d'àmplies possibilitats per a l'autonomia de les nacionalitats i regions que integraven Espanya; entre les limitacions i ambigüitats es trobaven l'ensenyament profundament afectat per les pressions exercides per la Conferència Episcopal i la campanya demagògica sobre la llibertat d'ensenyament, o la facultat del rei de designar el candidat a president del govern que podria ésser una font de conflictes entre el Congrés i el Cap d'Estat. De totes maneres, com no podia ésser d'una altra manera, va acabar fent una valoració global del text positiva.

I pel que fa al Grup Parlamentari Unión de Centro Democrático, Rodrigo Pérez-Llorca en nom del Grup va mostrar la seva absoluta aprovació del text, d'altra banda posició lògica per ésser el Grup que corresponia al partit que estava governant Espanya. Va fer un elogi de la Constitució considerant-la com a norma fonamental per a la convivència de tots els espanyols. Va expressar la seva satisfacció respecte a un text que considerava, entre altres coses, intel·ligent i equilibrat, i creia que amb el seu vot a favor havien fet un acte de responsabilitat amb el poble espanyol⁴¹³. Continuà la seva intervenció explicant com havia estat la seva elaboració fins a la seva aprovació final, i destacant que era una Constitució fruit del consens. Acabà el seu discurs afirmant que era una Constitució que mirava al futur i que tancaria el passat amb la seva promulgació. I afirmà que a través del text constitucional havien volgut tancar la polèmica sobre la forma de govern apostant per una monarquia parlamentaria rigurosament equiparada amb aquelles altres que han permès, en l'àmbit del món democràtic, el progrés polític i social. Respecte a la qüestió religiosa, havien optat per un Estat no confessional, garantint la llibertat de consciència, però manifestava la seva voluntat d'enteniment i cooperació amb l'Església. Havien inserit les Forces Armades dins el marc jurídic constitucional com a garantia final, expressió de la última "ratio" de defensa de la soberania de la pàtria, de la unitat nacional i del propi ordre constitucional. Havien volgut tractar també l'organització territorial del poder ja que el tractament de les autonomies necessitava solucionar-se⁴¹⁴. I va acabar dient que aquesta Constitució posava les bases per a la solució dels problemes que tradicionalment es coneixien com a

⁴¹³ Diario de Sesiones del Congreso de los Diputados, núm. 116, Viernes, 21 de julio de 1978, p. 4604.

⁴¹⁴ Diario de Sesiones del Congreso de los Diputados, núm. 116, Viernes, 21 de julio de 1978, p.4608.

problema català, basc i gallec; i esperava que, de la mateixa manera que així ho veien les forces polítiques catalanes, ho arribessin a veure les forces polítiques basques. I expressà el seu desig de què la Constitució servís per a reconduir Espanya⁴¹⁵.

Respecte als Grups parlamentaris que mostraren reticències al projecte final de Constitució, aquests eren els següents: Esquerra Catalana del Front Electoral Democràtic, AP i UDC. Pel que fa a Esquerra Catalana, Heribert Barrera⁴¹⁶ en nom del

⁴¹⁵ Diario de Sesiones del Congreso de los Diputados, núm. 116, Viernes, 21 de julio de 1978, p.4609.

⁴¹⁶ Com destaca Carles Santacana a: Santacana Carles, “El pensament nacionalista d’ERC (1975-1992)”, dins Termes Josep i Casassas Jordi (dirs), *El nacionalisme com a ideologia*, ed. Proa, 1995, Barcelona, p. 146, Barrera defensava una pàtria catalana que no podia ésser compartida amb cap altra unitat nacional superior, en aquest cas l’espanyola. Criticà la fórmula de nació de nacions i posà l’èmfasi en la distinció entre Espanya com a identitat política o com a unitat nacional. Catalunya com a unitat nacional podia conviure en un marc més ampli. Espanya, que seria una entitat política. Aquest raonament donaria lloc, a un federalisme producte de la sobirania de nacions d’Espanya que s’associen en un Estat comú. Una sobirania de les nacions que es reflectiria en la singularitat dels pobles d’Espanya i en contra de l’unitarisme autonòmic. A partir d’aquí Catalunya podria acomodar-se a viure en aquesta Espanya com a entitat política. Segons paraules de Barrera extretes de: Barrera Heribert, “en defensa dels drets nacionals de Catalunya. Intervenció a la Comissió constitucional del Congrés de Diputats a Madrid”, 8 de maig de 1978. Barcelona: ed. pòrtic, 1978, p. 14, 18-19, 22-24. Ell no era independentista ni tampoc la majoria de catalans que no tenien cap intenció de desfer Espanya en la qual veien perfectament compatible el formar-ne part amb defensar la seva identitat com a catalans.

Respecte a l’Avantprojecte de Constitució, va fer una crítica de conjunt de la que he destacat principalment tres objeccions, que eren les següents: 1ª objecció: El que pensa de l’avantprojecte és que és desafortunat i que sembla més una compilació sincrètica, fruit de nombroses lectures de textos constitucionals procedents dels cinc continents que no pas el resultat d’una reflexió sobre el caràcter peculiar de l’Estat espanyol i sobre les dificultats d’estabilitzar-hi la democràcia. Ens trobem davant d’un text prolix i verbalista, hipèrtròfic malgrat omissions capitals, que massa sovint trasllada al terreny constitucional el que normalment és del domini de les lleis i que, per tant, fatalment en la pràctica ha d’acabar resultant incòmode per a tothom. 2ª objecció: L’Avantprojecte estableix la Monarquia com a forma política de l’Estat, sense que hi hagi tingut lloc prèviament el que és indispensable en democràcia, és a dir, una consulta al país específicament sobre aquest punt, en condicions d’igualtat per a la defensa de totes les opcions. 3ª objecció: L’Avantprojecte ignora la veritable natura de l’Estat espanyol i persisteix en el greu error de no restituir l’essencial de la seva sobirania a cada una de les nacions que l’integren. (...) Sobren per òbvies moltes frases definitòries que no aporten res de positiu. Sobra, al meu entendre, tot el que són només enunciats de bones intencions.(...) Sobren moltes precisions i molts detalls que haurien hagut d’ésser objecte d’una llei orgànica o una llei ordinària (...) Estic totalment d’acord amb Peces- Barba que no és acceptable que no es digui res de la composició del Senat. Per a nosaltres, catalans, aquesta imprecisió és particularment greu si es consideren les facultats que els articles 142 i 147 confereixen al Senat. (...) El que és inacceptable és que se’nshagi posat davant el fet consumat, que la Monarquia hagi estat introduïda d’estrany, sense consulta prèvia. Que no se’n digui que hi hagué uns referèndums i en particular el de desembre de 1976 que legitimen la Monarquia. L’únic referèndum vàlid hauria estat un referèndum, on, amb plena llibertat i amb mitjans iguals de propaganda a l’abast de les dues parts, s’hagués fet a cada ciutadà, explícitament i específica aquesta pregunta: Què prefereixes Monarquia o República? És molt possible que en conjunt de l’Estat (no a Catalunya) aquest referèndum hagués donat la victòria a la Monarquia. Si així hagués estat, els republicans, que els republicans són demòcrates, hauríem acceptat el veredicta popular i mentre la Monarquia hagués complert les lleis no hauríem parlat més de la qüestió. Ara, en canvi, si volem ésser coherents amb la nostra ideologia democràtica i si volem complir el mandat que ens ha donat el poble, no tenim altra remei que plantejar-lo. (...) Pretendre que Espanya ha d’esser monàrquica per agraïment, em sembla propi d’una mentalitat arcaïtzant”. D’altra banda, com destaca Jaume Sobrequès a: Sobrequès i Callicó Jaume, *1977-1980. La lluita per la supervivència d’un gran partit històric* dins VVAA, *Esquerra Republicana de Catalunya. 70 anys d’història (1931-2001)*. Barcelona: ed. Columna, 2001, p. 155, el pensament constitucional d’ERC

Grup va defensar l'Estat republicà i va rebutjar el text de l'Avantprojecte perquè només defensava una autonomia administrativa per a Espanya i Catalunya, i imposava la monarquia que, a parer seu, dificultava la instauració de l'autèntica democràcia⁴¹⁷. Barrera proclamà el dret a l'autodeterminació per a Catalunya i la seva voluntat de continuar reivindicant-lo en un futur en el cas que no s'acabés aconseguint⁴¹⁸. Tot i això al final decidí abstenir-se en la votació del projecte final per a no perjudicar-lo tenint en compte la importància del text i el context polític en el que s'estava fent.

Pel que fa a Unió de Centre i la Democràcia Cristiana de Catalunya, Cañellas Balcells en nom del Grup no estava d'acord amb tots els aspectes del text de l'Avantprojecte. Com a grup defensor de l'humanisme i els drets humans, creia que s'havien de corregir i perfeccionar qüestions referents a les llibertats públiques i als drets dels homes com eren, per exemple, l'abolició de la pena de mort o el dret a la vida. També creia que havia de millorar el tractament autonòmic⁴¹⁹. D'altra banda, mostrà la seva tristesa per no veure una Constitució de caràcter federal, com el grup socialista, tot i que veia que Espanya, amb les seves nacionalitats i regions, tenia les millors condicions per a constituir-se en una estructura federal. De totes maneres, acceptaven, per arribar a un consens, la forma de les autonomies en què s'havia configurat l'Estat en aquest projecte de Constitució⁴²⁰. Defensà el Senat per considerar-lo l'autèntica Cambra de les nacionalitats i regions, partint no de las províncies sinó de les comunitats autònomes. I es mostrà en desacord amb les competències que l'Avantprojecte deia que podrien assumir en els seus respectius Estatuts les comunitats d'autogovern com Catalunya perquè volia que poguessin ésser ampliades mitjançant les lleis orgàniques que la pròpia Constitució preveia⁴²¹.

va manifestar-se plenament en els discursos següents que va pronuncià Heribert Barrera: 1) El del 8 de maig de 1978, a la Comissió d'Afers Constitucionals i Llibertats Públiques del Congrés dels Diputats; 2) el del 9 de maig de 1978, mateixa comissió; 3) l'11 de maig de 1978, mateixa comissió; 4) 18 de maig de 1978, mateixa comissió; 5) 15 de juny de 1978, mateixa comissió; 6) 4 de juliol de 1978, al ple del Congrés dels Diputats; 7) 7 de juliol de 1978, al mateix ple; 8) 9 de juliol de 1978, mateix ple; 9) 12 de juliol de 1978, mateix ple; 10) 13 de juliol de 1978, mateix ple; 11) 21 de juliol de 1978, del diputat d'ERC Joaquim Arana, al ple del Congrés.

⁴¹⁷ Diario de Sesiones del Congreso de los Diputados, núm 103, Martes, 4 de julio de 1978, p. 3760.

⁴¹⁸ Diario de Sesiones del Congreso de los Diputados, núm 103, Martes, 4 de julio de 1978, p. 3763. De fet, a la Vanguardia, 1 de noviembre de 1978, p. 9, Barrera afirmà el següent: "lucharemos por algunas reformas constitucionales con el objetivo de lograr unas mayores posibilidades de autogobierno para Cataluña"

⁴¹⁹ Diario de Sesiones del Congreso de los Diputados, núm 103, Martes, 4 de julio de 1978, p. 3763.

⁴²⁰ Diario de Sesiones del Congreso de los Diputados, núm 103, Martes, 4 de julio de 1978, p. 3764.

⁴²¹ Diario de Sesiones del Congreso de los Diputados, núm 103, Martes, 4 de julio de 1978, p. 3765.

Però un cop debatut i aprovat el text va afirmar que la Constitució reafirmava el règim democràtic i les llibertats públiques, tornava la sobirania al poble i presentava dues característiques que eren les següents: a) les autonomies es configuraven dintre de l'estructuració de l'Estat i constitucionalitzaven els drets humans. Això feia que aquesta Constitució pogués ésser definida com a progressista⁴²². Finalment, mostrà la seva preocupació respecte a l'article 26 perquè deia que tot i que la seva redacció actual permetia la llibertat d'educació, no es veia clar en el context de l'article que l'escola que escollien els pares pels seus fills pogués ésser dirigida lliurement ni que totes les escoles públiques o privades poguessin gaudir de la gratuïtat e igualtat de condicions. Segons Cañellas, el text de l'article feia entendre que l'autèntica llibertat opcional d'educació i la gratuïtat per a totes les escoles, públiques i privades, quedaria, en bona mesura, a la voluntat del partit o partits polítics que estiguessin en el Govern⁴²³.

Per acabar, pel que fa al Grup d'Alianza Popular, Manuel Fraga⁴²⁴ en nom del Grup optà en un principi per l'abstenció a l'Avantprojecte perquè com a partit conservador de reminiscència franquista no podia acceptar certs elements inclosos en el text que, segons ell, posaven en perill la unitat de la pàtria com era el reconeixement de les "nacionalitats", o bé que les autonomies poguessin arribar a tenir més poder del que s'esperava que tinguessin, entre altres elements. Així doncs, Fraga va justificar la seva abstenció a l'Avantprojecte afirmant el següent: "Alianza Popular acepta, quiere y promueve en cuanto puede la democracia, el Estado de derecho y las autonomías con todas sus consecuencias. Alianza Popular defiende la Monarquía parlamentaria como

⁴²² La Vanguardia, miércoles, 1 de noviembre de 1978, p. 9.

⁴²³ Diario de Sesiones del Congreso de los Diputados, núm 103, Martes, 4 de julio de 1978, p. 3764.

⁴²⁴ Manuel Fraga donava la imatge d'un partit conservador lleial al franquisme. Segons Manuel Penella a: Penella Manuel, *Los orígenes y la evolución del Partido Popular. Una historia de AP 1973-1989*, V.I, 1973-1982. Salamanca, Caja Duero, 2005, p. 289-291, per a ningú li va sorprendre que AP fos l'únic partit abstencionista quan es va sotmetre a la votació de la Llei d'Amnistia. L'Amnistia, segons Penella, "era el indispensable borrón y cuenta nueva que demandaba la sociedad para asegurarse de que se había optado por una efectiva superación del Régimen anterior. Se trataba de dar por terminado el drama de las dos Españas y, una vez más, Alianza Popular pareció encastillarse en el inmovilismo, para gran incomodidad de la vieja guardia de Reforma Democrática, desoída una vez más". També destacà per negar-se a subscriure el document polític que tractava sobre l'ordre públic perquè per a Fraga era inacceptable que les forces encarregades de l'ordre públic fossin col·locades segons la voluntat dels tribunals ordinaris. No acceptava com es tractava el tema del terrorisme. Entre altres coses, no veia acceptable que els delictes de terrorisme fossin jutjats a la llum del Còdig Penal sinó sota lleis especials, etc. En definitiva, Fraga i Silva Muñoz es negaren a signar el pacte proposat perquè consideraven que en matèria d'ordre públic, lluny d'enfortir els òrgans i lleis que defensaven l'ordre públic els desmantellaven. Per a Penella, aquests punts foren els punts discordants dins d'un consens imperant en el debat constitucional protagonitzats per AP. Segons Penella, "Alianza Popular daba muestras de rigidez donde todos trataban de mostrarse elásticos. Se mantenía fiel a una visión propia, evidentemente conservadora".

suprema institución integradora arbitral y símbolo de la unidad y la continuidad del Estado. Alianza Popular ha contribuido a la redacción de muchos textos de la Constitución, y algunos de ellos son especialmente coincidentes con parte de su programa, y la consideraría aceptable en su conjunto si no fuese porque no puede aceptar en conciencia unos cuantos puntos: un planteamiento lleno de riesgos para la unidad nacional con la adopción del término “nacionalidades”⁴²⁵; una visión de la moral pública española cuando menos ambigua; un concepto de la familia inestable, ajeno a nuestra mejor tradición; un régimen de las escuelas que nos lleva a la escuela única y a la negación del sagrado derecho de los padres a elegir la educación de sus hijos; unas restricciones inaceptables a formas clásicas de participación ciudadana, como la iniciativa popular y el referéndum; una rigidez que pagaremos cara en el establecimiento de los sistemas electorales y que mantendrá las graves deficiencias de nuestro sistema de Partidos; en fin, las serias ambigüedades en cuanto al modelo económico social que afecta al concepto de propiedad de empresa y de planificación. En estas circunstancias, Alianza Popular lamenta no poder dar un sí incondicional a la Constitución. (...) Votar sí en estas circunstancias sería, en consecuencia, faltar al mandato de nuestros electores y dar por supuesto que el Senado no va a cumplir, como lo esperamos, sus importantes deberes de Cuerpo Colegislador, y prejuzgar ante nuestros electores y el conjunto de la opinión nuestra posición definitiva, que queda claro, por cuanto he dicho, que no se formulará y no queda, por tanto, prejuzgada hasta el momento en el cual se conozca el texto definitivo aprobado por la Comisión Mixta. (...) Votar no sería también inconsecuente con nuestra conformidad básica con el proceso democrático y con la mayor parte del texto constitucional. Sería no valorar debidamente las muchas partes positivas y progresivas, sobre todo en materia de libertades públicas y de justicia social, que sin duda contiene el texto. Sería aparecer al lado de los que parecen no comprender la necesidad de un desarrollo político que acompañe el sólido cambio económico y social de la última generación.”⁴²⁶.

⁴²⁵ Com destaca Manuel Penella a: Penella Manuel, *Los orígenes y la evolución del Partido Popular. Una historia de AP 1973-1989*, V.I 1973-1982. Salamanca: ed. Caja Duero, 2005, p. 347, AP va fer tot el possible per a esborrar el terme “nacionalidades” del text de la Constitució, i tots els diputats d’AP es posaren d’acord per atacar aquesta paraula dient que suposava un perill potencial per a la unitat de l’Estat i de la pàtria. A més, estaven convençuts que aquesta paraula s’havia posat a la Constitució com a conseqüència d’un complex de inferioritat de la UCD que volien fer-se perdonar pel seu passat franquista i la seva voluntat centralista. Per AP l’article segon era inacceptable i contradictori perquè no entenen que l’article digués que Espanya era una nació indissoluble i després parlés de nacionalitats. Especialment Federico Silva i Licinio de la Fuente denunciaren això en el seus parlaments. Per a AP la paraula “nacionalidades” era una concessió als nacionalistes catalans i bascos.

⁴²⁶ Diario de Sesiones del Congreso de los Diputados, núm. 116, Viernes, 21 de julio de 1978, p. 4599.

Fraga va explicar que l'abstenció del seu Grup implicava, en primer lloc, que sí havien acceptat el preàmbul i, per tant, l'esperit general de la Constitució; en segon lloc, una esperança en els treballs del Senat del que estaven segurs que estarien a l'alçada de les circumstàncies; en tercer lloc, que el compromís fos una cosa de tots, sense cap intent de forçar consens, com creia que havien fet alguns per al seu propi benefici. Així com també rebutjà els pactes que alguns Grups, al seu parer, havien fet darrera la publicitat parlamentària. Per tant, amb l'abstenció mostraven el seu desig de millora del text amb la finalitat de poder-lo arribar a aprovar en un futur, i continuarien treballant per aconseguir-ho ⁴²⁷.

Finalment, en la votació final del projecte⁴²⁸, un cop passat pel Congrés i el Senat, el 31 d'octubre de 1978, els diputats d'AP es dividiren els vots a favor, en contra i abstenció, quedant de la següent manera: Els dos senadors: Abel Matutes i Francisco Cacharro, votaren a favor; en el Congrés, Manuel Fraga va acabar votant a favor juntament amb Maria Victòria Fernández España, Gregorio López Bravo, Laureano López Rodó, Miguel Riestra, Antonio del Valle i Juan de la Vallina. Es van abstenir Licinio de la Fuente, Álvaro de Lapuerta i Modesto Piñeiro. I votaren en contra: Federico Silva Muñoz, Gonzalo Fernández de la Mora, Alberto Jarabo Payá, José Martínez Emperador i Pedro Mendizábal. Així doncs, la Federació de Alianza Popular es desintegrava i la fractura del partit era una evidència. Tant Silva Muñoz com Gonzalo Fernández de la Mora amenaçaren amb marxar de la Federació, i el Partido Unido de Alianza Popular també es fracturava: fidels a Fraga i al "Sí" a la Constitució es mostraren López Rodó⁴²⁹ i els seus aliats directes més un grup de parlamentaris provinents del ja dissolt Grupo O. Licinio de la Fuente va optar per l'abstenció. Els altres dos parlamentaris del PUAP. Martínez Emperador i Jarabo Payá optaren pel "No".

⁴²⁷ Diario de Sesiones del Congreso de los Diputados, núm. 116, Viernes, 21 de julio de 1978, p. 4600.

⁴²⁸ Segons Manuel Penella a: Penella Manuel, *Los orígenes y la evolución del Partido Popular. Una historia de AP (1973.1989)*, V.I (1973-1982). Salamanca: ed.Caja Duero, 2005, p. 359, tant per a la Federació de Alianza Popular como al Partido Unido de Alianza Popular la votació de la Constitució suposà una prova de foc. Segons Penella "como Fraga votó a favor se consideró demostrada su conversión a la democracia. Pero fue de mal efecto que su compleja formación política tuviese tantos miembros resistentes al cambio".

⁴²⁹ López Rodó justificà el seu "Sí" al projecte de Constitució a la Vanguardia, miércoles 1 de noviembre de 1978, p. 9, dient que en el text, tot i haver-hi punts negatius, predominaven els positius. Havia votat "Sí" perquè en la reunió del dia anterior de la junta nacional d'AP es va acordar per majoria recomanar el vot positiu a la Ley Fundamental, i sent parlamentari d'aquest partit havia d'ésser disciplinat.

2.5 POSICIÓ DELS PARTITS POLÍTICS CATALANS I ESPANYOLS DAVANT L'ESTATUT D'AUTONOMIA DE CATALUNYA.

2.5.1 Sorgiment i elaboració de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya.

Els progressos en l'elaboració de la Constitució per les Corts van permetre conèixer molt aproximadament el marc constitucional dins el qual s'haurien de redactar els futurs Estatuts d'Autonomia. D'acord amb els textos constitucionals en debat es preveia que els projectes dels futurs Estatuts d'Autonomia correspondria d'elaborar-los als diputats i senadors de cada territori constituïts en Assemblea de Parlamentaris. Davant d'aquests fets la gran majoria dels parlamentaris catalans va creure que calia començar a treballar tot seguit en la redacció del projecte d'Estatut català per tal que aquest pogués ésser presentat al Congrés dels Diputats immediatament després d'ésser promulgada la Constitució, d'aquesta manera no es demoraria l'entrada en vigor del nou Estatut d'Autonomia. Però els parlamentaris catalans i la seva Assemblea havien quedat marginats de l'organisme preautonòmic català i davant d'aquesta situació la coalició senatorial Entesa dels Catalans decidí convocar a tots els parlamentaris catalans a una reunió que tindria lloc a Madrid⁴³⁰, al palau del Senat, el 15 de juny de 1978.

A la reunió assistiren tots els partits parlamentaris catalans excepte UDC, que el seu diputat Antón Cañellas⁴³¹ es trobava participant en els debats constitucionals, i

⁴³⁰ Sobrequés i Riera afirmaren a: Sobrequés i Callicó, Riera Sebastià, *L'Estatut d'Autonomia de Catalunya: bases documentals per a l'estudi del procés polític d'elaboració de l'Estatut d'Autonomia 1979*. Barcelona: ed. 62, 1982, p. 95, que tot i que es feia creure que la reunió es celebrava a Madrid a fi d'aprofitar que s'hi trobava la gran majoria dels parlamentaris amb motiu de les tasques polítiques d'elaboració de la Constitució, en realitat no es va convocar en territori català per tal de no crear problemes al Consell Executiu de la Generalitat, ja que era coneguda l'oposició del president Tarradellas a qualsevol protagonisme de l'Assamblea de Parlamentaris. A més, també cal destacar que en el curs del debat alguns parlamentaris com Arana, Verde Aldea, Xirinacs i Busquets es mostraren partidaris de reunir un altre cop l'Assamblea de Parlamentaris per tal que fos aquesta la que s'ocupés de l'elaboració de l'Estatut, i Antonio Gutiérrez, diputat del PSUC, negà la possibilitat de convocar-la perquè segons els acords establerts entre els partits polítics catalans i el president Tarradellas i allò que disposava el Projecte de Constitució, fins que aqueta no fos aprovada, no es podia reunir l'Assamblea de Parlamentaris.

⁴³¹ Anton Cañellas, deu anys després d'haver estat aprovat l'Estatut, en una entrevista enregistrada a: Solé i Sabarís, Felip, Viladot Albert, Relats Vicenç, *L'Estatut: entre el desig i la realitat*. Barcelona: ed. 62, 1989, p. 116, digué que el projecte s'havia elaborat amb consens però no el suficient. Segons les seves paraules tenia una certa sensació de poca participació com a parlamentari per dos motius: "d'una banda, jo partia d'uns plantejaments molt clars que vaig defensar en la Comissió Constitucional quan es discutia la Constitució espanyola, on proposava la base d'una solució federal. I vaig acceptar un procés de recuperació de les nostres institucions que no era el que havia defensat sempre, però era el que el resultat de les eleccions i la democràcia imposaven. Els meus discursos respecte al títol vuitè de la Constitució feien constar la meva acceptació de la tesi majoritària, però sempre va quedar molt clara la meva opció

Miquel Roca i Junyent⁴³², Jordi Solé Tura⁴³³, Eduard Martín Toval⁴³⁴ i Heribert Barrera⁴³⁵ que estaven dedicats a elaborar la redacció de la Constitució. En definitiva, a

federal. El projecte constitucional, doncs, no era el que a mi personalment m'agradava. A l'hora de la redacció de Sau s'imposaven molt els criteris de les persones que d'una forma o altra havien estat ponents de la Constitució, que en aquells moments encara no estava aprovada. Per tant, hi havia parlamentaris que teníem menys coneixement del text constitucional i de l'esperit amb què s'havia fet. Això feia que algunes vegades, enmig d'aquelles discussions cordials, em sentia amb menys capacitat per poder incidir en l'Estatut de manera que s'ajustés al text constitucional”.

⁴³² Per a Miquel Roca, segons una entrevista recollida a: Solé i Sabarís, Felip, Viladot Albert, Relats Vicenç, *L'Estatut: entre el desig i la realitat*, op. cit, p. 153 hi va haver un grau important de consens a l'hora d'elaborar l'Estatut, exceptuant tres aspectes decisius. Aquests eren: “ primer relatiu a la llengua, que només va poder ser resolt en el tràmit posterior de l'Assemblea de Parlamentaris celebrada a l'Ajuntament de Barcelona. Un segon, relatiu al sistema de concert econòmic per a Catalunya, proposat per CDC, i que va ser derrotat per la majoria socialista i comunista, amb la col.laboració de la UCD. I en tercer lloc, assenyalar la comarca com a circumscripció electoral, aspecte en el qual també la mateixa majoria va impedir el pas de les propostes de CDC i ERC. En els altres punts es pot parlar d'una entesa àmplia i positiva”.

⁴³³ Per a Jordi Solé Tura el projecte va ésser fruit del consens, i a una entrevista enregistrada a: Solé i Sabarís, Felip, Viladot Albert, Relats Vicenç, *L'Estatut: entre el desig i la realitat*, op. cit, p. 178, a l'hora d'elaborar l'Estatut es va agafar com a punts de referència: l'Estatut de 1932 i la Constitució Espanyola de la qual l'Estatut es considerava el seu negatiu. Segons Solé Tura tant Miquel Roca, Martín Toval i ell, coneguts com la “troika”, ja tenien l'experiència de la redacció de la Constitució i podien aportar-la a l'hora de redactar l'Estatut. Respecte a la seva elaboració digué el següent: “...malgrat els cops i els contracops, l'estructura bàsica del títol vuitè (de la Constitució) l'havíem fet Miquel Roca, Martín Toval i jo. Per tant sabíem com anava la cosa i el problema era més en l'estructuració del mètode. Per exemple, per fer una distribució de competències hi havia un tema bàsic, que era la possibilitat o la impossibilitat d'incloure competències de caràcter exclusiu. A partir d'aquí es tractava de buscar un mètode operatiu, que només podia ser el d'intentar treure el negatiu de la Constitució. I si la Constitució deia que era competència exclusiva de l'Estat la Defensa i no hi havia cap excepció, evidentment això no hi entrava, però si deia que era competència exclusiva de l'Estat la legislació bàsica sobre tal cosa, automàticament nosaltres agafàvem per a Catalunya la legislació derivada i l'execució. Fèiem el negatiu i, a més, aquest era el sistema que havíem establert a la mateixa Constitució. La Constitució no tanca el sistema de distribució de competències; només diu en l'article 148 les competències que poden agafar els Estatuts d'Autonomia i el 149 estableix les competències de l'Estat. A partir d'aquí, per completar la distribució de competències, l'únic mecanisme podien ser els mateixos Estatuts d'Autonomia. La Constitució deixa obert el camí perquè els Estatuts siguin els que tanquin el sistema de distribució de competències i això és el que vam fer. Vam agafar totes les competències de l'article 148 i les del 149, i no tocàvem les que eren específicament per a l'Estat i sense excepció, però les altres sí. De tal manera que preteníem que, després de completar el procés, superposant la Constitució i l'Estatut d'Autonomia, encaixessin literalment. Aquesta va ser la tècnica i, per tant, a Sau, no hi vam anar amb esquemes absolutament rígids”.

⁴³⁴ Eduard Martín Toval en una entrevista enregistrada a: Solé i Sabarís, Felip, Viladot Albert, Relats Vicenç, *L'Estatut: entre el desig i la realitat*, op. cit, p. 139, explica com funcionava la “troika” formada per ell, en Miquel Roca i Jordi Solé Tura. Una reunió negociadora amb el Govern central, els seus ministres i els seus assessors, per exemple, era de la manera següent: “Nosaltres ens ho fèiem tot. Érem tots tres els que portàvem la presència continuada de tota la reunió. També fèiem altres reunions més àmplies en les quals parlaven Pujol, Reventós, López Raimundo..., però, de fet, tota la negociació forta i el paquet de producció de papers els fèiem nosaltres sols, no portàvem tècnics ni assessors, estàvem solets... A vegades, una paraula tècnica d'una llei diu molt i matisa molt (...). Certament, en aquest sentit nosaltres ens trobàvem en una situació desfavorida però, malgrat tot, penso que els vam fer patir molt...”.

⁴³⁵ Heribert Barrera considera respecte a l'elaboració de l'Estatut en una entrevista enregistrada a: Solé i Sabarís, Felip, Viladot Albert, Relats Vicenç, *L'Estatut: entre el desig i la realitat*, op. cit, p. 98, que “s'hauria d'haver tingut molt en compte l'experiència de la Generalitat provisional i, en la mesura del possible, de la Generalitat republicana. En la negociació no s'hauria d'haver tingut pressa i en cada qüestió conflictiva els parlamentaris haurien d'haver consultat amb administrativistes i amb funcionaris competents en la seva branca, coneixedors del vocabulari, de l'organització i de les tradicions administratives espanyoles. En comptes d'acceptar, i fins i tot de proposar, fórmules i expressions ambigües que, tal com estava plantejat el Tribunal Constitucional, era de preveure que acabarien essent

aquesta reunió assistiren quaranta-vuit dels seixanta-set senadors i diputats catalans, la qual cosa convertí la reunió en un gran èxit.

La reunió fou presidida pel Secretariat per Catalunya de l'Entesa Solé Sabarís, que actuà de president; Jaume Sobrequés, que fou el secretari, i Candel i Subirats. A la reunió Macià Alavedra⁴³⁶, en nom de CDC, proposà com a mètode a seguir per a la redacció de l'Estatut un mètode semblant a la redacció de la Constitució: 1) redacció, d'acord amb la Generalitat, d'un avantprojecte per part d'una ponència on estiguessin representants tots els partits polítics amb representació parlamentària; 2) debat de l'avantprojecte en Comissió i Ple; 3) aprovació del Projecte definitiu per l'Assemblea de Parlamentaris. Aquesta proposta fou acceptada pels altres partits, tot i que el diputat Solé Barberà, del PSUC, considerava que no calia actuar d'acord amb el president de la Generalitat, sinó que allò que s'havia de fer era només mantenir-lo informat de tot el procés. En aquesta reunió s'aprovà iniciar extraoficialment el procés d'elaboració del projecte d'Estatut d'Autonomia de Catalunya pels parlamentaris catalans. La reunió va omplir d'optimisme a Catalunya, un optimisme que incrementà quan el 16 de juny s'aprovaren en el Consell de Ministres quatre Reials Decrets pels quals es transferien a la Generalitat les primeres competències des que la institució havia estat restaurada. Concretament es traspassarien competències en matèria d'urbanisme, agricultura i comerç; els traspassos serien efectius el primer d'octubre.

Posteriorment, va tenir lloc, a proposta de l'Entesa a Barcelona, el dilluns 3 de juliol al Parlament de Catalunya, una reunió que era una continuació de la duta a terme

interpretades contra nostre, s'havien d'haver buscat les màximes claredat i precisió, entrant en el detall si convenia per deixar-ho tot ben lligat. Sobre cada qüestió els catalans haurien d'haver deliberat novament tots junts abans de la discussió final amb els negociadors espanyols.

⁴³⁶ Macià Alavedra en una entrevista enregistrada a: Solé i Sabarís, Felip, Viladot Albert, Relats Vicenç, *L'Estatut: entre el desig i la realitat*, op. cit, p. 79, després d'explicar el mètode de treball per a elaborar l'Estatut digué que els textos que havien fet servir com a pauta per a la redacció de l'Estatut foren els següents: “ cada força política portava els seus papers i, com que ja s'havien dibuixat els grans temes, la redacció article per article es feia sobre les dues o tres propostes dels diversos partits, que es contrastaven i provocaven debat. Després d'aquest debat i quan la mesa ho ordenava, amb una gran flexibilitat es buscava immediatament una redacció de consens o majoritària. La força que considerava que no havia quedat incorporat tot el que ella volia en un article determinat, sabia que podia fer-hi constar esmenes”. Respecte a l'assessorament de l'elaboració de l'Estatut digué que “cada força prèviament havia estudiat el seu projecte d'Estatut i les seves posicions amb l'assessorament d'una sèrie de juristes i de tècnics que cada partit havia consultat. Però allà no va haver-hi assessorament jurídic, sinó que simplement van actuar els vint parlamentaris i la mesa ordenava i recopilava les redaccions definitives, de les quals es feia càrrec el secretari, senyor Agustí Mercè Varela. L'aspecte tècnic va funcionar bé. D'altra banda, hi havia gent que coneixia i consultava diversos projectes d'Estatut que hi havia fets”.

a Madrid, presidida altre vegada pel Secretariat per Catalunya de l'Entesa on es designà, seguint la proposta inicial del diputat Macià Alavedra, la Comissió de vint parlamentaris coneguda com "la Comissió dels Vint" que elaborarien l'avantprojecte d'Estatut, com a Ponència, la qual va fer moltes de les seves sessions de treball al Parador de Sau. Estava formada per quatre representants dels Socialistes de Catalunya, tres del PSUC, tres d'UCD-UCC, tres de CDC, un d'ERC, un d'AP, un d'UDC, i quatre de l'Entesa dels Catalans; la Comissió⁴³⁷ tindria una presidència d'edat i cinc portaveus: dos dels Socialistes de Catalunya, un del PSUC, un d'UCD-UCC i un de CDC. La Comissió no estigué designada fins el 26 de juliol, data en què CDC nomenà els seus representants.

Coneguda ja la redacció definitiva de la Constitució, el mes d'octubre, s'avançà en la discussió de l'avantprojecte i el 10 de novembre començà a ésser debatut pel Ple dels Parlamentaris a Barcelona. El 16 de desembre el Ple de Parlamentaris acabà l'elaboració del Projecte d'Estatut, per tant es podia presentar a les Corts immediatament després de publicada la Constitució, la qual cosa era prevista per al dia 29. Davant la possibilitat que el president Adolfo Suárez dissolgués les Corts tot seguit de publicada la Constitució i pogués retardar l'aprovació de l'Estatut, els parlamentaris de CDC, del PSC, del PSUC i els de l'Entesa dels Catalans, que formaven la gran majoria del ple, coincidiren amb els bascos en presentar el seu Projecte immediatament després de publicada la nova Constitució i abans de la publicació del decret que dissoldria les Corts. Es visqueren moments de gran tensió a Catalunya en no compartir

⁴³⁷ La constitució de la Comissió no es va fer en base a uns criteris proporcionals sinó procurant que totes les forces polítiques amb un cert pes a Catalunya hi estiguessin representades. Segons Sobrequés i Riera, a: *L'Estatut d'Autonomia de Catalunya: bases documentals per a l'estudi del procés polític d'elaboració de l'Estatut d'Autonomia 1979*, op. cit, p. 100, l'elecció dels quatre representants de l'Entesa, celebrada a l'Hotel Ritz de Madrid, posà en relleu les tensions existents a l'interior de la coalició senatorial. Els socialistes, majoritaris, aconseguiren d'introduir tres membres a la Comissió, mentre que els senadors afins al PSUC només assoliren el nomenament de Josep Benet, i CDC quedava marginada malgrat tenir dos senadors al grup parlamentari català a la Cambra alta. Els parlamentaris designats pels diferents partits polítics per formar part de la Comissió dels Vint foren: 1) Socialistes: Josep Andreu i Abelló; Josep Mª Triginer, Josep Verde Aldea i Eduard Martín; 2) PSUC: Jordi Solé Tura, Mª Dolors Calvet i Josep Solé i Barberà; 3) CDC: Miquel Roca i Junyent. Macià Alavedra i Josep Sendra; 4) UCD-UCC: Carles Güell, Marcel·lí Moreta i Manuel de Sàrraga; 5) ERC: Joaquim Arana; 6) UDC: Anton Cañellas; 7) AP: Laureà López Rodó; 8) Entesa dels Catalans: Josep Benet, Jaume Sobrequés, Felip Solé Sabarís, i Josep Subirats. Entre els altres vuit membres de la Comissió, hi havia dos industrials, Carles Güell i Marcel·lí Moreta, un petit industrial, Josep Mª Triginer, un agent d'assegurances, Josep Sendra, una administrativa, Mª Dolors Calvet, un economista, Josep Subirats, un professor d'història de Catalunya, Jaume Sobrequés, i un metge, Solé Sabarís. Respecte a la representació del territori català a la Comissió quedà de la següent manera: Barcelona: quedà representada per tretze parlamentaris; Lleida: quedà per tres parlamentaris; Tarragona: quedà representada per tres parlamentaris; Girona: quedà representada per un parlamentari. Segons el nombre de parlamentaris elegits el 1977, el districte electoral de Barcelona estava lleugerament sobrerepresentat, mentre que el de Lleida i Tarragona tenien el nombre de representants que els corresponien, i només Girona tenia una representació inferior.

la Presidència de la Generalitat provisional la decisió dels parlamentaris catalans de presentar immediatament el Projecte d'Estatut a les Corts.

Tal com es preveia, el 29 de desembre el BOE publicà el text de la nova Constitució, la qual tenia vigència des del mateix dia de la publicació. Finalment, després de molts obstacles, el matí d'aquest mateix dia, el president de la Generalitat provisional, Josep Tarradellas, complint amb la Disposició Transitòria Segona de la Constitució i d'acord amb el seu Consell Executiu signava el Decret que convocava tots els parlamentaris elegits a Catalunya per tal d'elaborar i aprovar el Projecte d'Estatut. El Projecte d'Estatut d'Autonomia de Catalunya fou presentat abans de les 12 de la nit, poc després d'haver estat presentat el Projecte d'Estatut d'Euskadi i abans de la publicació del Decret de dissolució de les Corts.

De fet cal destacar, com assenyala Ramon Usall⁴³⁸, que amb l'aprovació de la Constitució Espanyola al 1978 i de l'Estatut d'Autonomia al 1979 el nacionalisme català anà perfilant dues vies d'actuació: 1) la via autonomista, amb formacions més o menys crítiques, que legitimarien el marc jurídic i polític i contribuirien a refermar-lo; 2) la via independentista, molt més minoritària, que s'oposaria a la Constitució i a l'Estatut i no només cercaria l'enfrontament amb l'Estat sinó que també amb el bloc reformista que l'apuntalava.

2.5.2 Valoració dels Grups Parlamentaris catalans de l'Estatut aprovat per l'Assemblea de Parlamentaris.

Les posicions dels grups parlamentaris catalans davant l'Estatut aprovat per l'Assemblea de Parlamentaris eren les mateixes que defensarien durant tot el procés de debat del Projecte d'Estatut fins a la seva aprovació i ratificació final al Congrés i al Senat. Així doncs, el senador Xirinacs, en nom del Grup Mixt, justificà la seva abstenció dient que el projecte d'Estatut no reconeixia el dret a la sobirania dels Països

⁴³⁸ “L'esquerra independentista catalana i la Transició espanyola” dins VVAA, *De l'esperança al desencís. La Transició als Països Catalans*. Lleida: ed. El Jonc, 220, p.191.

Catalans, i el text aprovat contribuïa a consolidar l'Estat centralista i era un mal servei a Catalunya⁴³⁹.

En canvi, Anton Cañellas, en nom d'UCD-CC, es mostrà a favor del Projecte d'Estatut i volia que el mateix esperit de pactisme també imperés durant la discussió del projecte a la Comissió Constitucional perquè, al seu parer, les forces democràtiques havien mostrat un ferm propòsit de transformar Espanya en un Estat autonòmic. El diputat se sumà al desig expressat pel president Tarradellas en la declaració introductòria de què es donés el tractament més adequat a les comarques⁴⁴⁰.

De la mateixa manera, López Rodó, en nom d'Alianza Popular, digué que havia votat a favor de l'Estatut perquè estava d'acord amb la major part del text, i mostrà la seva satisfacció davant el pas que s'havia fet vers l'autonomia, en benefici tant de Catalunya com d'Espanya⁴⁴¹.

Per la seva banda, Heribert Barrera⁴⁴² d'Esquerra Republicana, membre del Grup Mixt, qui havia estat molt crític en tots els debats que havien tingut lloc amb el projecte d'Estatut d'Autonomia de Catalunya que s'estava gestant, decidí votar finalment afirmativament perquè tot i que el projecte menystenia a Catalunya ja que li otorgava un autogovern insuficient, menys drets dels que la Constitució permetia i un tracte inferior a Euskadi, representava un progrés i era una plataforma en vista a noves reivindicacions. A més, considerava que havia de mantenir-se la unitat catalana envers l'exterior, per sobre de qualsevol altra consideració⁴⁴³.

En el cas de Jordi Pujol, en nom de Minoria Catalana, i com a representant de CiU, votà a favor de l'Estatut i afirmà, entre altres coses, que era una bona eina de

⁴³⁹ Sobrequés i Callicó, Jaume, *L'Estatut de la Transició. L'Estatut de Sau (1978-1979)*, ed. Parlament de Catalunya, Barcelona, 2010, p. 78.

⁴⁴⁰ Sobrequés i Callicó, Jaume, *L'Estatut de la Transició. L'Estatut de Sau (1978-1979)*, op. cit., p. 79.

⁴⁴¹ Sobrequés i Callicó, Jaume, op. cit., p. 79.

⁴⁴² Segons Josep Termes i Jordi Casassas a: Termes Josep, Casassas Jordi (dirs), *El nacionalisme com a ideologia*. Barcelona: ed. Proa, 1995, p. 147, l'Estatut de Catalunya era un objectiu importantíssim i concret a través del qual calia aconseguir el màxim de quotes de poder per a les noves institucions catalanes. Per a l'Esquerra era fonamental deixar clar que per a Catalunya l'Estatut havia de ser un reconeixement polític de l'Estat a l'autonomia catalana, i no pas una descentralització administrativa. Per això, quan l'Esquerra reivindicava l'Estatut introduïa la noció de sobirania, a més de la de retorn d'uns drets que només haurien anul·lat les armes.

⁴⁴³ Sobrequés i Callicó, Jaume, *L'Estatut de la Transició. L'Estatut de Sau (1978-1979)*, op. cit. 131.

reconstrucció nacional, i en destacà especialment la referència que feia a la realitat nacional de Catalunya i la regulació de la qüestió lingüística⁴⁴⁴.

Per la seva banda, Gregorio López Raimundo, en nom del PSUC, votà a favor de l'Estatut i afirmà que el Projecte d'Estatut havia respectat l'Estatut de Sau ja que no l'havia retallat ni desnaturalitzat, i representava un instrument per a tractar qüestions relacionades amb el poble català i espanyol⁴⁴⁵.

En el cas de Carles Sentís, en nom d'UCD-UCC, es mostrà a favor del Projecte que el considerava un "filliol" de la Constitució, tot i que mostrà el seu desacord en alguns punts i confiava que en el curs de les etapes de la tramitació parlamentària del Projecte que encara quedaven pendents es trobés una fórmula per a permetre la representació directa de les comarques en el Parlament de Catalunya⁴⁴⁶.

Per la seva banda, Felip Solé Sabarís, en nom de l'Entesa dels Catalans, mostrà la seva satisfacció i la dels seus companys per l'aprovació del Projecte d'Estatut ja que l'autonomia era un dels punts principals del seu programa. Lamentà que s'hagués volgut dividir el país enfrontant la Catalunya rural i la Catalunya més poblada, i assenyalà que eren precisament els responsables dels problemes de les comarques els qui atienven la campanya, fent referència a AP i UCD. Qualificà, per tant, d'oportunisme electoralista l'actitud d'aquells que s'oposaven al Projecte d'Estatut basant-se en la redacció que s'havia fet de la disposició transitòria cinquena. En canvi, destacà favorablement la postura de CDC i d'ERC que, malgrat el Projecte no coincidia plenament amb els seus

⁴⁴⁴ Sobrequés i Callicó, Jaume, op. cit, p.131. D'altra banda, la Vanguardia, miércoles 8 de agosto de 1979, p. 10, destaca unes declaracions sobre l'Estatut de diferents portaveus dels partits polítics presents en el debat entre els quals es troben les de Jordi Pujol que defensà la mateixa opinió sobre l'Estatut que mesos després defensaria a l'aprovació final del projecte. Principalment digué que l'Estatut, tot i que no era el de Sau, era una eina de treball que permetria aconseguir el progrés i la reconstrucció nacional de Catalunya. També creia que era un projecte positiu des del punt de vista de les competències com dels elements d'identitat col·lectiva: ensenyament, cultura, llengua, etc. Per tant, des de bon principi tingué una visió positiva de l'Estatut fins a defensar-lo sens dubte.

⁴⁴⁵ Declaracions que havia fet durant el debat a l'Assemblea de Parlamentaris i que també reflectí a la Vanguardia, miércoles 8 de agosto de 1979, p.10.

⁴⁴⁶ Sobrequés i Callicó, Jaume, *L'Estatut de la Transició. L'Estatut de Sau (1978-1979)*, ed. Parlament de Catalunya, op, cit, p. 79. A la Vanguardia miércoles 8 de agosto de 1979, p. 10, també mostrà el seu acord amb el Projecte considerant-lo millor que el de 1932 ja que encaixava amb l'Estat i les altres autonomies que sorgissin posteriorment i es podia mantenir la solidaritat amb elles. També es mostrà a favor dels articles referents a la llengua i a l'educació, i es mostrà en desacord amb el tema de les comarques perquè no era la demarcació comarcal que el seu partit defensava, però reconeix que s'ha arribat a un consens per aconseguir les vegueries i millorar la situació al donar accés a les comarques.

critèris, li donaven suport. Finalment, criticà a aquells que, seguint criteris personalistes, havien volgut retardar l'aprovació del Projecte i escamotejar al poble de Catalunya la seva anhelada autonomia⁴⁴⁷.

I finalment, Joan Reventós, en nom dels Socialistes catalans, votà a favor de l'Estatut i afirmà que amb l'aprovació del Projecte s'arribava al final d'una etapa en la llarga marxa per la llibertat de Catalunya, després de quaranta anys de lluita. Destacà que arran de les eleccions del 15 de juny de 1977 s'havia aconseguit una Constitució democràtica, i amb l'aprovació d'aquest Projecte d'Estatut s'enllaçava amb l'autonomia de la Generalitat Republicana. A més, Reventós creia que tant Macià com Companys haurien acceptat el Projecte d'Estatut, i insistí en què una de les virtuts del Projecte era que havia estat elaborat unitàriament i representant la voluntat del poble català, tant del camp com de la ciutat. Destacà també que el Projecte es basava en els principis de descentralització, de desconcentració i d'autonomia dins l'autonomia, i reconeixia les comarques com la base natural de la Generalitat. Reventós acabà la seva intervenció dient que el Projecte d'Estatut reunia una sèrie de condicions, com la constitucionalitat, contingut democràtic avançat, competències àmplies, caràcter nacional i no partidista, eina per agermanar tots els catalans, que justificaven el vot afirmatiu dels socialistes⁴⁴⁸.

Per acabar, cal fer referència al president Josep Tarradellas que evocà la figura dels seus predecessors Macià i Companys i va fer una crida al poble de Catalunya perquè es mantingués unit per tal d'ampliar i consolidar l'autonomia sense lluitar amb els altres pobles d'Espanya, i mantenint un esperit de concòrdia beneficiós per a tothom. Va agrair als parlamentaris i a tots aquells que els havien ajudat l'esforç que havien fet en l'elaboració del Projecte d'Estatut, i acabà donant visques a Catalunya i a Espanya, que foren contestats pels assistents.

⁴⁴⁷ Sobrequés i Callicó, Jaume, *L'Estatut de la Transició. L'Estatut de Sau (1978-1979)*, ed. Parlament de Catalunya, op, cit, p. 80.

⁴⁴⁸ Declaracions que va defensar en diferents intervencions. Aquesta declaració és durant la votació per a l'aprovació a l'Assamblea de Parlamentaris, enregistrat a: Sobrequés i Callicó, Jaume, *L'Estatut de la Transició. L'Estatut de Sau (1978-1979)*, ed. Parlament de Catalunya, Barcelona, 2010, p.80. I a la Vanguardia, miércoles 8 de Agosto de 1979, p. 10, afirmà que aquest Projecte d'Estatut era l'Estatut de Sau millorat i adequat a les estructures del país. A més, afirmà que l'alternativa d'hisenda, entre els impostos seguits i compartits, significava que Catalunya tindria participació en tots els impostos. S'establí un sistema de negociació a curt termini. També destacà com a positius els aspectes del preàmbul, l'article primer referit a la nacionalitat catalana, i l'article tercer sobre la llengua i les competències.

2.5.3 Posició dels Grups parlamentaris espanyols i catalans a les Corts espanyoles respecte al projecte d'Estatut d'Autonomia de Catalunya.

El 12 de juny al Boletín Oficial de les Cortes es publicà el projecte d'Estatut d'Autonomia de Catalunya i el dia 25 quedaren presentats els motius de desacord formulats pels grups parlamentaris Coalició Democràtica, Centristes-UCD i Andalusistes, Blas Piñar i Hipólito Gómez de las Rocas del Grup Mixt, així com també les consideracions formulades pel Grup Socialista del Congrés. La Ponència conjunta integrada pels components de la Comissió Constitucional del Congrés i una Delegació de l'Assemblea de Parlamentaris catalans examinà i discutí el projecte d'Estatut de Sau⁴⁴⁹ i els motius de desacord⁴⁵⁰ que segons Sobrequés i Riera es podien dividir en tres grans blocs⁴⁵¹: 1) En la part corresponent als principis generals, l'UCD impugnava l'article 1, referent a la "realitat nacional" de Catalunya i que "els poders de la Generalitat emanen del poble; l'article 2, referent a la definició del territori de Catalunya en funció de les comarques, no de les províncies; l'article 3, sobre el reforç de l'oficialitat del castellà i limitació de l'obligatorietat del coneixement del català; l'article 5, referent a l'organització territorial de la Generalitat que no tenia en compte les províncies; l'article 6, referent a la possibilitat de mantenir la ciutadania catalana dels residents a l'estranger; l'article 26, referent als convenis amb les altres Comunitats Autònomes on no es contemplava correctament la intervenció de les Corts generals; l'article 29, que no acceptava la inviolabilitat dels diputats del Parlament de Catalunya; l'article 55 que rebutjava el poder de veto del Parlament de Catalunya en la reforma de

⁴⁴⁹ Per a un anàlisi exhaustiu del projecte d'Estatut d'Autonomia de Catalunya i del seu articulat vegeu, entre d'altres, les obres: Sobrequés i Callicó, Riera Sebastià, *L'Estatut d'Autonomia de Catalunya: bases documentals per a l'estudi del procés polític d'elaboració de l'Estatut d'Autonomia 1979*. Barcelona: ed. 62, 1982; l'Institut d'Estudis Autonòmics et al. *Comentaris sobre l'Estatut d'Autonomia de Catalunya*. Barcelona: IEA, Volum I, 1988,

⁴⁵⁰ Com diuen Jaume Sobrequés i Sebastià Riera a: Sobrequés i Callicó, Riera Sebastià, *L'Estatut d'Autonomia de Catalunya: bases documentals per a l'estudi del procés polític d'elaboració de l'Estatut d'Autonomia 1979*, op. cit, p. 304-308, els desacords que tenien més importància política eren els d'UCD, ja que, en ser el partit majoritari al Congrés, la seva acceptació del Projecte d'Estatut era imprescindible perquè Catalunya pogués tenir un bon règim autonòmic. Els nombrosos desacords presentats pel partit del govern, cinquanta-nou, que afectaven gairebé les tres quartes parts del Projecte d'Estatut català, causaren una forta impressió i un gran pessimisme a Catalunya. Els motius de desacord presentats per UCD es podien prendre, no solament com una crítica a la tasca feta pels partits catalans nacionalistes i d'esquerra, sinó com una desautorització del treball dels propis centristes catalans. Entrant en el contingut de desacord d'UCD, encara que els centristes reconeixien que el Projecte d'Estatut català s'atenia en general a la Constitució i manifestar la seva voluntat de donar la màxima autonomia a les diverses comunitats que integren Espanya, el seu objectiu era restringir al màxim l'autonomia catalana.

⁴⁵¹ Sobrequés i Callicó, Riera Sebastià, *L'Estatut d'Autonomia de Catalunya: bases documentals per a l'estudi del procés polític d'elaboració de l'Estatut d'Autonomia 1979*, op. cit, p. 306.

l'Estatut; la disposició transitòria sisena, referent a l'assumpció per la Generalitat dels serveis de les Diputacions provincials.

2) Quant a les competències, s'impugnaren totes. Tampoc s'acceptava la disposició addicional segona sobre l'Arxiu de la Corona d'Aragó. L'argumentació que UCD va fer servir respecte a les competències fou que totes les matèries recollides en l'article 149.1 eren competències exclusives de l'Estat; a més de basar-se també en una interpretació molt restrictiva de l'article 150.2.1

3) En el títol de l'organització de la Generalitat, UCD formulà objeccions a quasi tots els articles. L'article 28, referent a les institucions de la Generalitat; l'article 29 i 31, respecte a la definició, estructura i funcionament del Parlament de Catalunya, i l'article 36, referent a l'estructura i funcionament del Consell Executiu, UCD els volia canviar perquè considerava que en la seva redacció s'utilitzaven expressions com govern o diputats que podien induir a confusions terminològiques. També rebutjaven l'article 30, referent a la inviolabilitat i immunitat dels diputats del Parlament de Catalunya; i l'article 32 i 36, que proposaven que les lleis i disposicions de la Generalitat fossin publicades únicament al BOE, la qual cosa hagués suposat la desaparició del DOG, l'article 37, referent a la responsabilitat penal dels principals càrrecs de la Generalitat, matèria que era pròpia de la legislació procesal, de competència estatal; els articles 34 i 41, referent a la creació del Síndic de Greuges i del Tribunal de Comptes de Catalunya, eren considerats innecessaris perquè ja existien institucions estatals equivalents; i la disposició transitòria quarta, referent a la regulació de les primeres eleccions al Parlament de Catalunya, no es complia el principi de respectar alhora la representació proporcional i la territorial.

Les reaccions dels partits catalans foren d'un gran enutjament vers els desacords proposats pels centristes, partit de govern. Tant el PSC, com el PSUC i CDC criticaren amb fermesa els canvis proposats per la UCD al Projecte d'Estatut. I els senadors del grup parlamentari "Catalunya, Democràcia i Socialisme" (PSC i ERC) feren públic un manifest en què defensaven enèrgicament el Projecte d'Estatut, afirmaven que Catalunya volia viure, no restar sotmesa, i advertien que la paciència dels pobles tenia un límit. D'altra banda, entre els centristes catalans també hi hagué reaccions crítiques contra l'actitud de la UCD. La UCC arribà a insinuar que si la UCD mantenia la seva

actitud, el procés de fusió dels centristes a Catalunya, que encara no s'havia acabat, es podia veure en perill. Però la majoria dels centristes catalans intentaren treure importància als motius de desacord i insistiren que eren només un punt de partida per començar a negociar, no representaven una posició definitiva. Afirmacions que no van convèncer a la resta de grups parlamentaris que veien un gran atac a l'Estatut de Catalunya per part d'UCD.

Per la seva banda, el grup parlamentari de CD, tot i elogiar alguns aspectes del Projecte d'Estatut català com l'harmonia amb la unitat de la nació espanyola i amb la Constitució, mostrà el seu desacord amb el Projecte perquè, a parer seu, superava els nivells d'autonomia permesos per la Constitució. Així doncs, CD proposà modificar la redacció de l'article 3.3, per evitar que el coneixement del català es pogués considerar obligatori; suprimir la competència exclusiva de la Generalitat en matèries econòmiques, article 12; en l'ordre públic, articles 13 i 14; en ensenyament, article 15; en justícia, articles 17 i següents; i sector públic econòmic a Catalunya, article 53. En tots aquests casos es proposaven, segons CD, nivells d'intervenció de la Generalitat d'un grau menor. També impugnà els articles 43 a 45, en què s'establí el finançament de la Generalitat, i es reclamava un control més estricte de les funcions exercides per la Generalitat per delegació de l'Estat, i la competència exclusiva de l'Estat sobre l'Arxiu de la Corona d'Aragó. Sobre les institucions de la Generalitat, CD pretenia reduir l'abast de la inviolabilitat dels diputats del Parlament de Catalunya, article 30. En l'article 55, proposà que també es reconegués al Govern de l'Estat la iniciativa per reformar l'Estatut, i que el referèndum de ratificació del poble català es fes després, i no abans, de l'aprovació de la reforma per les Corts generals. A més, volia que es canviés aquest article per tal que per modificar l'Estatut no fos necessària la ratificació del poble català si les Corts espanyoles n'aprovaven una reforma determinada en dues legislatures consecutives; d'aquesta manera s'evitava que els catalans poguessin vetar la reforma de l'Estatut i es tingués en compte el poble espanyol en el seu conjunt, que era l'única sobirania reconeguda per la Constitució. El grup de CD pretenia també modificar la disposició transitòria quarta, en la línia de l'esmena defensada per López Rodó en el Ple de Parlamentaris. Es proposaven cinc circumscripcions electorals, Barcelona-ciutat, la resta de la província de Barcelona, i les altres tres províncies catalanes, amb un mínim de vint diputats per circumscripció i un més per cada cent mil habitants o fracció, repartits en cada districte electoral segons la regla d'Hondt. La justificació d'aquesta

esmena era evitar que la regió de Barcelona tingués una representació parlamentària excessiva.

En el cas del PSA, aquest va proposar modificacions al Projecte que vetllessin pels interessos generals del poble andalús emigrat a Catalunya. Entre aquestes propostes es trobava la de mantenir la ciutadania d'origen als andalusos residents a Catalunya, la qual cosa implicava que no podrien votar a Catalunya i que se'ls aplicaria el dret comú espanyol, no el català; la de garantir el respecte i la promoció de la llengua i la cultura andaluses per als immigrants i els seus fills. En definitiva, el PSA pretenia amb aquestes propostes dividir el poble català en comunitats diferenciades pel fet lingüístic i cultural, i mantenir la marginació dels immigrants, evitant la seva integració plena en la societat catalana. En el títol de finances, el PSA s'oposà a què la participació de la Generalitat en els ingressos estatals es basés en la població i la renda de Catalunya i que Catalunya rebés recursos dels Fons de Compensació Interterritorial, perquè, a parer d'aquest partit, per aquest procediment no es resolrien els desequilibris territorials espanyols. D'altra banda, el PSA tampoc acceptà que l'Estat cedís a la Generalitat els béns relacionats amb els serveis traspassats, i proposà l'arrendament; principi que hauria perjudicat, a parer de Sobrequés i Riera, totes les autonomies, inclosa l'andalusa.

Per la seva banda, Blas Piñar, diputat per la coalició d'extrema dreta Unió Nacional, s'oposà a l'Estatut català en bloc. No acceptava, principalment, que en el preàmbul de l'Estatut de Catalunya es digués que Catalunya recuperava la seva llibertat amb aquest Estatut, perquè això volia dir que prèviament havia estat sotmesa, afirmació que considerava falsa. Impugnà també la referència que es feia "a la realitat nacional" de Catalunya, article 1, la redacció de l'article 3 perquè establia una distinció discriminatòria entre la llengua oficial i pròpia, la catalana, i la llengua oficial, però impròpia, l'espanyola. Tampoc estava d'acord amb l'edició bilingüe del DOG, i volia que s'exigís als fiscals i als registradors de la propietat que haguessin de saber el català. Finalment, respecte a les competències de la Generalitat, Blas Piñar proposà que es fes una interpretació restrictiva de la Constitució i que abans s'aproessin les lleis orgàniques relacionades amb el tema.

Finalment, l'únic diputat del Partido Aragonés Regionalista, Hipólito Gómez de las Rocas, de tendència dretana, també es mostrà en desacord amb el Projecte d'Estatut

català. Sobretot amb els articles que feien referència al reconeixement de la realitat nacional catalana i a les competències de la Generalitat. Així mateix, volia suprimir la competència exclusiva de la Generalitat en matèria d'obres públiques, canals i regadius, articles 9.14 i 9.17, perquè no quedava prou clar que en quedessin excloses les que comportessin la utilització de recursos d'altres regions, en aquest punt es referí implícitament al polèmic tema del trasvassament de les aigües de l'Ebre. També arribà a oposar-se a la bandera tradicional catalana perquè considerava que si es reconeixia a Catalunya l'ús de les quatre barres es podia privar d'utilitzar-les a altres nacionalitats i regions que també les tinguessin com a pròpies. El grup parlamentari del PSOE, en canvi, no presentà cap esmena concreta contra el Projecte d'Estatut, donant suport, així, al Projecte d'Estatut que el poble de Catalunya havia elaborat a través dels seus parlamentaris. El que sí que va fer és formular els principis que defensaria en les negociacions autonòmiques, i que serien les següents: 1) màxim nivell d'autonomia compatible amb la solidaritat entre els pobles d'Espanya; 2) absència de privilegis i, alhora, respecte de les diferències existents entre les diverses comunitats; 3) respecte a la Constitució; 4) defensa del contingut progressista dels Estatuts d'Autonomia. Finalment, el grup parlamentaris comunista i basc no presentaren cap text sobre el Projecte d'Estatut català.

SEGONA PART

ELS PARTITS POLÍTICS CATALANS A L'ETAPA AUTONÒMICA

CAPÍTOL TERCER

ANÀLISI DE L'EVOLUCIÓ DEL CATALANISME DELS PARTITS POLÍTICS CATALANS. HEGEMONIA DE CIU I REGENERACIÓ D'ERC (1980-1992)

3.1 LES PRIMERES ELECCIONS AUTONÒMIQUES DE CATALUNYA, 20 DE MARÇ DE 1980. SORGIMENT DEL SISTEMA DE PARTITS CATALÀ.

Les eleccions del 20 de març de 1980, convocades pel Decret de la Presidència de 17 de gener de 1980, representaren per a Catalunya el punt final del cicle iniciat amb la mort del general Franco i el començament del camí cap a la construcció d'una Catalunya autònoma amb una Generalitat i un Parlament⁴⁵² recentment restablerts que havien d'acollir a un President escollit d'acord amb les normes de l'Estatut de 1979 (Disposicions Transitòries Quarta i Cinquena i articles 31 i 36). Representaren també l'elecció per primer cop dels representants de Catalunya al Parlament i la creació d'un sistema de partits per a Catalunya. Per tant, com diuen Miquel Caminal i Jordi Matas⁴⁵³, aquestes eleccions van ésser decisives en el posicionament dels partits dins dels principals eixos ideològics, en la política d'aliances i en la formació del govern que havia de fer créixer l'autonomia política de Catalunya. I també constituïren un "test" a

⁴⁵² Per a més informació sobre la història del Parlament de Catalunya vegeu, entre d'altres, la bibliografia següent: Morales Montoya, Mercè, *El Parlament de Catalunya. República, Guerra Civil i Exili*. Barcelona: ed. Base, 2012; Parlament de Catalunya, *El Parlament de Catalunya: la institució parlamentària en la història de Catalunya: l'estructura i les funcions del Parlament: el Palau del Parlament*. Barcelona: ed. Parlament de Catalunya, 2004; Sobrequés i Callicó, Jaume, Vicens, Francesc, E. Pitarch, Ismael, *El Parlament de Catalunya*. Barcelona: Publicacions del Parlament de Catalunya, 2001; Riera Ignasi, *El Parlament de Catalunya*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill, Mediterrània, 2003.

⁴⁵³ Caminal Miquel i Matas Jordi (ed.), *El sistema polític de Catalunya*. Barcelona: col·lecció de Ciències Socials, serie de Ciència Política. ed. UB, Tecnos, UAB, 1998, p.199.

nivell d'Estat, perquè Catalunya era una peça bàsica del nou edifici constitucional i prova de l'opció autonòmica que es dibuixava en el codi fonamental de 1978. Catalunya tenia el més alt percentatge de l'electorat espanyol (16,7%), i les seves reaccions podien tenir importants conseqüències per a l'estratègia de totes les forces polítiques. La presència a Catalunya de tots els dirigents dels partits estatals era una mostra de la importància que s'atorgava a les eleccions des d'aquella perspectiva. D'altra banda, aquestes eleccions juntament amb les municipals de 1979, foren considerades, com destaca l'Equip de Sociologia Electoral, eleccions de transició entre dos períodes: 1) El comprès entre les eleccions legislatives de 1977 i 1979; 2) el comprès entre les legislatives de 1982 i les autonòmiques de 1984⁴⁵⁴.

A aquestes eleccions s'hi van presentar setze formacions polítiques de les quals sis van aconseguir representació parlamentària⁴⁵⁵. De les forces que es presentaren destaca l'absència d'AP⁴⁵⁶ i la presència per primera vegada del Partido Socialista

⁴⁵⁴ Equip de Sociologia Electoral (UAB), *Decisió electoral i cultura política*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill, ed. la Magrana, 1986, p. 87. D'altra banda, afegí que "el primer període, més les municipals de 1979 i les autonòmiques de 1980, es caracteritzà per la presència important d'UCD i per un sistema de partits formats per quatre forces PSC, PSUC, CiU i UCD. El segon període ve marcat per la desaparició d'UCD, l'emergència de la Coalició Popular com a tercera força, la reducció de l'espai comunista i la concentració del vot de centre i dreta moderada en CiU i del d'esquerra en el PSC (PSC-PSOE). Podem parlar ara d'un bipartidisme CiU- PSC en front de l'anterior quatridipartidisme. Dintre d'ambdós períodes hem de distingir també les eleccions legislatives de les municipals i autonòmiques, perquè cada classe d'elecció ha demostrat tenir la seva lògica particular. En les legislatives han guanyat sempre els socialistes i en les autonòmiques Convergència i Unió. A les municipals guanya CiU a la majoria de municipis però el PSC ho fa en les quatre capitals de província i a les ciutats més importants- excepte en alguns reductes del PSUC- i és el partit que obté més vots".

⁴⁵⁵ Cal destacar que, com assenyalava l'Equip de Sociologia Electoral (UAB), *Decisió electoral i cultura política. Les eleccions legislatives a Catalunya*, op. cit, 1986, p. 30. L'escena política catalana havia estat dominada entre 1977 i 1980 per quatre grans partits o coalicions- PSC, CiU, CC-UCD i PSUC- que recaptaven en conjunt més de tres quartes parts del vot. L'ordre en el rànking general podia alterar-se lleugerament entre una elecció a altra, però les variacions substantives eren l'excepció, i la consolidació d'aquest bloc dominant en l'escena política catalana semblava un fet inamobible. En un segon bloc més minoritari, AP i l'Esquerra Republicana mantenien una presència molt més feble, encara que sostinguda.

⁴⁵⁶ Els motius de l'absència d'AP es poden veure a: la Vanguardia del 4 de marzo 1980, p. 9, a la notícia "Fraga pide apoyo para Solidaritat Catalana", explica els motius reproduint les paraules d'una carta que Fraga havia enviat a l'electorat del seu partit: "Fraga Iribarne, líder de Alianza Popular, renunció a presentar a su partido a las elecciones al Parlament de Catalunya con el fin, primordial de "no dividir el electorado conservador" optant, doncs, per demanar el vot per a Solidaritat Catalana, partit de la dreta. En realitat, com destaca Manuel Penella a: Penella Manuel, *Los orígenes y la evolución del Partido Popular. Una historia de AP 1973-1989*. Salamanca: ed. Caja Duero, Volum. I (1973-1982), 2005, p. 528, la situació d'AP era molt dolenta, fins i tot la situació era tan desesperada que Fraga li va demanar a Tarradellas que es presentés a les eleccions, però aquest rebutjà la petició. De fet, en unes declaracions a Ràdio Nacional, enregistrades a una notícia de la Vanguardia 23 de enero de 1980, titulada "Tarradellas: "Sería un error que me presentase a los comicios", p. 7, Tarradellas justificà la seva decisió de no tornar-se a presentar dient que "mi decisión de abandonar la presidencia de Cataluña es ya firme: la cuestión no es de salud, em mi vida política he hecho lo que tenía que hacer. España y Cataluña juzgarán si mi labor ha sido buena o mala, pero sería un error continuar actuando de la misma manera que lo he vendido haciendo hasta ahora. Cataluña va a celebrar elecciones muy pronto y es necesario que abandone mi

Andaluz (PSA). Els candidats a la presidència de la Generalitat dels principals partits eren: Jordi Pujol (CiU), Joan Reventós (PSC), Josep Benet (PSUC), Heribert Barrera (ERC) i Anton Cañellas (CC-UCD). Tots ells eren líders dels seus partits, excepte Josep Benet que era l'únic independent que encapçalava una candidatura. Un primer esforç dels partits s'adreçà, amb més o menys intensitat, a contrapesar la tendència abstencionista que a Catalunya, com arreu de l'Estat, s'havia manifestat amb persistència des del juny de 1977. Tant els grups de dreta com els d'esquerra desenvoluparen una campanya molt més enèrgica que la portada a terme amb ocasió de les eleccions legislatives de 1979.

3.1.1 La campanya electoral

Una de les característiques que es poden observar de la campanya electoral és "l'unitarisme" del període provisional que arrossegaven els partits i coalicions catalanes, és a dir, no es va produir un intercanvi de crítiques concretes sobre l'actuació de cada grup respecte a la legislatura anterior però sí es produïren atacs entre els diferents partits polítics per intentar desprestigiar a l'adversari⁴⁵⁷. D'altra banda, hi

puesto a pesar de que son muchos los ciudadanos que me piden que siga con mi labor. Sería un error que me presentase". Continuant amb AP, Penella ressaltava que "hubo grandes discusiones entre la plana mayor de Solidaridad Catalana y Manuel Fraga. A nadie se le ocultaba que el fraguismo como tal tenía pocas posibilidades de éxito en Cataluña (...). Echevarría y Milián Mestre le hicieron ver a Fraga que lo mejor que podía hacer era permanecer en segundo plano, fuera de la vista del electorado, y Alianza Popular mantenerla al margen de la competición. Manuel Fraga dio por buenos estos consejos". Així doncs, els electors d'AP reberen a principis de març la carta abans mencionada. I els aliancistes van quedar marginats a les llistes confeccionades per Solidaritat Catalana on ficaren persones amb un vincle amistós i polític no coincident amb el de Manuel Fraga. Destaca una plana de la Vanguardia, miércoles 5 marzo de 1980, p. 8, que sota el títol de "Diàleg obert amb la Nova Dreta catalana", reproduí un diàleg radiofònic amb aquest partit per a exposar les seves idees principals i donar-lo a conèixer als electors.

⁴⁵⁷ Així ho demostra una notícia del diari "La Vanguardia" del martes 11 de marzo de 1980, p. 11, titulada "La campaña electoral cruzó el ecuador con cierta tensión. Prosigue el intercambio de ataques entre los partidos". El diari es queixava en el titular de la notícia dient el següent: "Coincidiendo en el "paso del ecuador" de la campaña electoral al Parlament, los actos políticos del último fin de semana han reafirmado la tónica general del período preelectoral. Los partidos tienden más a atacarse entre ellos que a formular propuestas concretas y clarificarlas ante el electorado". O bé es pot trobar un altre exemple al diari "l'Avui" de 18 de març de 1980, p. 12, on el FNC i el PSAN fan una denúncia pública de diversos fets relacionats amb Nacionalistes d'Esquerra. Els punts que denunciaven eren els següents: 1) NE no és un moviment de signe independentista ni de Països Catalans, malgrat que utilitzi en la seva publicitat la senyera estelada; 2) NE és un moviment que al seu inici propugnava la candidatura de Josep Benet a la Presidència de la Generalitat. Després aquest home fou intel·ligentment substituït per Jordi Carbonell que ara encapçala la llista de candidats; 3) NE, mitjançant alguns dels seus adeptes, va boicotejar el procés de creació de l'Esquerra socialista de Catalunya perquè no servia els seus propòsits; 4) NE, mitjançant alguns dels seus adeptes, va apropiat-se el nom del PSAN amb fins electoralistes. Sobre aquesta qüestió existeix un contenciós; 5) NE mitjançant alguns dels seus adeptes, va impossibilitar la consolidació de la coordinadora de partits polítics de caire independentista; 6) NE, mitjançant alguns dels seus adeptes, va fer avortar hàbilment tots els intents de constitució d'una candidatura unitària del nacionalisme català d'esquerres; 7) NE, en la seva campanya electoral, està agradint bàsicament les candidatures de signe

hagué partits i coalicions que especificaren algunes opcions de futur com les possibles coalicions de govern⁴⁵⁸ que acceptarien en cas de guanyar les eleccions. Aquest fou el cas del PSC que en el document d'Estratègia⁴⁵⁹ del seu Programa electoral va afirmar que “los socialistas permaneceremos abiertos a la colaboración con otras fuerzas políticas progresistas, y propiciaremos acuerdos a nivel parlamentario o de Gobierno, siempre que ello no suponga hipoteca ni condicionamiento a los elementos fundamentales de nuestra opción de gobierno, concretados en los objetivos socialistas y en nuestro programa”. Sobretot els socialistes donaven preferència a la col.laboració amb les forces afins als socialistes⁴⁶⁰. D'altra banda, els socialistes rebutjaven un “Govern d'unitat”⁴⁶¹, a diferència del que el PSUC defensava⁴⁶² juntament amb l'ex-

nacional català, en lloc de denunciar altres candidatures de signe espanyolista. Acaben dirigint-se als seus electors dient: “Companys: com podeu veure el joc no és gens clar. Per tant, demanem a tots els nacionalistes que examinin els fets esmentats i se n'informin adequadament per tal que la nostra opció en les eleccions al Parlament de Catalunya sigui plenament conscient. “Perquè la inconsciència no els faci traïdors”, “Perquè tampoc no és això, companys, tampoc no és això”. D'altra banda, també destaca un anunci publicitari del PSUC publicat al diari “Avui” del 18 de març de 1980, p. 20, titulat “El PSUC agraeix” on el PSUC agraeix irònicament a Foment Nacional que a través de la campanya electoral que estava fent li estigués donant publicitat de manera indirecta. El PSUC deia el següent: En aquesta ocasió el PSUC ha comptat amb ajudes extres per a la seva campanya electoral. Al costat de l'esforç dels seus militants i simpatitzants ha aparegut un aliat publicitari inesperat que fóra injust de silenciar. El PSUC agraeix al Foment Nacional la campanya de publicitat indirecta que li ha dedicat. El PSUC modestament, considera que no n'hi havia per a tant i procurarà esforçar-se per a continuar mereixent la dedicació del Foment Nacional. El PSUC lamenta que el Foment Nacional hagi invertit tants diners en anticomunisme, diners que podia haver dedicat a crear llocs de treball, ajuda per renovar utilitatge a fabricant o ensenyar a llegir i escriure a alguns dels seus propagandistes. El PSUC reconeix el mèrit que ha tingut aquesta campanya de suport perquè bona part dels màxims dirigents del Foment Nacional són franquistes de tota la vida. També en el PSUC hi ha més joia per un franquista penedit que per cent justos. Ja ho he dit al Foment: Si vols que les coses canviïn vota Benet. Vota PSUC”.

⁴⁵⁸ Respecte a les coalicions polítiques que es donaren a Catalunya des de 1980 cap endavant vegeu l'estudi exhaustiu que ha fet Joan Ridao a l'obra resultant de la seva tesi doctoral: Ridao Joan, *Les coalicions polítiques a Catalunya, 1980-2006*. Barcelona: ed. Atelier Constitucional, 2006.

⁴⁵⁹ L'Informació Socialista. Secretaria Nacional de Organització PSC (PSC-PSOE). Febrero 1980. N°1, p. 2, explica que la Conferència Nacional de Delegados celebrada al llarg de dos caps determinà el Programa electoral. El programa estava estructurat en dos documents: 1) Estratègia, 2) De Govern, amb l'objectiu de construir la “Catalunya Nova”.

⁴⁶⁰ L'Informació Socialista. Secretaria Nacional de Organització PSC (PSC-PSOE). Febrero 1980. N°1, p. 2. Per a Jaume Lorés a: Lorés Jaume, *La Transició a Catalunya (1977-1984). El pujolisme i els altres*. Barcelona:ed. Empúries, 1985, p. 45, un dels errors dels socialistes va ésser que creien que havien de distanciar-se del PSUC i anar cap a la majoria absoluta. És a dir, segons Lorés, els socialistes es creien que Catalunya només tenia una solució: el socialisme hegemònic i totdpoderós. Per aquest motiu la ideologia socialista s'anava aprimant tant cada dia en la mesura que inconscientment se substituïa la ideologia de les persones, fent de la ideologia un servidor de les persones que, plenes de triomfalisme pels inesperats resultats electorals de 1977, d'autocomplaença pels seus èxits polítics mai passats pel sedàs de l'autocrítica, i amb el corresponent menyspreu envers les altres formacions polítiques catalanes, van arribar a generar en certs rengles de la directiva del partit un messianisme indemostrat, però subjectivament irrefotable, que veia sols en el socialisme la justificació de les llibertats de Catalunya.

⁴⁶¹ Per a Jaume Lorés a: Lorés Jaume, *La Transició a Catalunya (1977-1984). El pujolisme i els altres*, op. cit, p. 43-44, la política d'unitat es produí a Catalunya amb la liquidació de l'Entesa a les eleccions de 1979. Per a Lorés, Catalunya es va desfer de l'Entesa d'una forma irresponsable, agreujada per la intervenció directa, però subtilment dissimulada del PSOE en la política interior catalana. Perquè fou el PSC qui desmuntà l'Entesa. El motiu major d'aquest error foren les fortes pressions del PSOE, que

president Tarradellas, i també descartaven un Govern socialista amb un partit de dreta o de centre. I en el cas de CiU, aquesta mostrà la seva voluntat de no pactar amb el PSUC al·legant incompatibilitats ideològiques fonamentals⁴⁶³. També cal ressaltar l'aparició en campanya electoral de partits de dins i de fora de l'Estat recolzant els partits candidats a les eleccions, confirmant que aquestes eleccions eren de gran transcendència també per a l'Estat espanyol.

Aquestes eleccions destacaren també per una personalització de les opcions, és a dir, l'elecció esdevingué "presidencial"⁴⁶⁴ en lloc de parlamentària, i foren les figures dels líders les que pràcticament concentraren l'atenció, tot i que hi hagué partits que

equivocadament, i des d'una gran immaduresa creia que guanyaria aquelles eleccions a nivell estatal i que, per tant, li calia desfer-se de tota ombra de pacte electoral amb els comunistes. No tolerà, doncs, que a Catalunya continuessin les històriques bones relacions entre socialistes i comunistes, fet insòlit a la resta de l'Estat, en el PSOE practicava un anticomunisme de la vella escola. Lorés també destacà que l'interès que tenia el PSOE de distanciar-se del PCE davant l'electorat el conduí a irrompre en la política catalana per evitar un pacte ampli per al Senat on el PSC estigués relacionat amb el PSUC a través de personalitats independents de trajectòria política indubtable. Així, segons Lorés, començà l'allau d'interferències i ingerències del socialisme espanyol en la política del PSC i s'inicia la feblesa d'aquest quan l'accepta.

⁴⁶² Un exemple el trobem en les declaracions de Gregorio López Raimundo que "l'Informatiu Independent: Poble Andorra" inserit dins el diari Avui va publicar el 7 de març de 1980, p. 11, on, entre altres coses, destaquen les afirmacions següents: Els comunistes anem a les eleccions convençuts que la reconstrucció nacional de Catalunya no serà possible si la classe treballadora, els pagesos, els petits i mitjans empresaris, els professionals no passen decidivament en la vida del país; si no estan directament representats a la Generalitat i en el seu govern (...). Tan sols si les forces d'esquerra obtenen la majoria de diputats en el Parlament català, Catalunya podrà lluitar en millors condicions en contra dels efectes de la crisi econòmica. (...) Una majoria d'esquerres és imprescindible per assegurar un govern de progrés, un govern que apliqui unitàriament un programa de reconstrucció del país d'acord amb les necessitats dels treballadors i dels sectors populars. Un govern de progrés, amb un president d'unitat, que ho sigui de tots els catalans, de naixement i d'immigració: Josep Benet. La trajectòria personal de Benet, la seva condició d'home independent i popular, la necessitat de separar les funcions de la presidència i del Consell Executiu, fan d'ell el candidat més idoni a la Presidència de la Generalitat democràtica". Un altre exemple es pot trobar en les declaracions del mateix Josep Benet al diari Avui del 18 de març de 1980, p. 6, on digué principalment "O Govern d'Unitat o inestabilitat governamental".

⁴⁶³ Un exemple es pot trobar en la Vanguardia 5 de marzo de 1980, p. 10, que publicà unes declaracions de Ramon Trias Fragas on, entre altres coses, reiterava la voluntat de CiU de no pactar amb els comunistes ni entrar en un govern on hi formessin part perquè, segons les seves paraules, "nosotros tenemos un modelo totalmente distinto de los comunistas y no se trata de discutir ningún programa, sino que no hay pacto posible".

⁴⁶⁴ La Vanguardia, 15 de marzo de 1980, p. 15, a l'article titulat "Propaganda política: los modos (y 2). Entre la seducción del carisma y la tentación del mesianismo", atribuï aquest sentit presidencialista a la figura predecesora de Tarradellas que va agafar un gran protagonisme mentre va ésser president de la Generalitat afirmant, entre altres coses de Tarradellas que "ha sido tal el carisma alcanzado por el en otro tiempo exiliado de Sant Martin-le-Beau, que las fuerzas políticas que han de recoger ahora forzosamente su herencia se han visto obligadas a presentar al electorado un hombre que puede llenar con garantía el enorme sillón vacío de la Casa de Canonges, que pudiera no haber sido ahora más que un mero mueble de no ser por el presidente, independiente de cualquier valoración política de su gestión...". D'altra banda, l'article acabà atribuïnt aquest sentit presidencialista dels partits a "(...) una estrategia única y común: conseguir una mayoría parlamentaria a base de un proceso de seducción personal más que de estricta persuasión política. La nueva democracia española sigue dependiendo en gran parte, todavía, de carismas y, en menor proporción, de convicciones. Suele ocurrir cuando de lo que se trata, aparentemente, es de salvar o rehacer un país y no de proseguir su normal desarrollo, que es lo que se desprende de cómo están planteadas las cosas".

presentaren el seu líder acompanyat també d'altres membres de la seva candidatura. Així doncs, CC-UCD presentà al seu líder de tres maneres diferents: a) en una foto col·lectiva, és a dir envoltat dels caps de llista: Agustí Luna, Eduard Punset, Higiní Torras i Vicenç Capdevila; b) Cañellas donant la mà al president Adolfo Suárez com símbol de continuïtat a Catalunya de les polítiques aplicades al govern d'Espanya, d'aquí que surti sota el lema "l'experiència a la Generalitat"; c) Cañellas sol.

El PSC va presentar al seu líder sol on apareixia el rostre de Reventós amb una mirada seria i ferma amb un paisatge de Catalunya darrera i sota el lema "Reventós. President de tots". Així com també envoltat de membres del seu equip de candidatura sota el lema "homes i dones preparats i responsables, la Catalunya Nova"⁴⁶⁵. En el cas de CiU, el seu candidat Jordi Pujol apareixia assegut al seu despatx amb la senyera al seu costat, i amb una mirada ferma, seriosa, donant sensació de seguretat en sí mateix. I sota la seva imatge el lema: "Jordi Pujol. L'home per aixecar Catalunya, no per dividir-la". En canvi altres partits com els partits minoritaris BEAN-UP, Nacionalistes d'Esquerra o el PSA, no presentaren cap imatge del seu líder. En el cas del PSA per exemple, aquest optà per un sobre i una mà que simbolitzava el vot dels andalusos sota el lema "El voto de los Andaluces para el Partido PSA Andaluz".

Respecte al missatge que els diferents partits polítics catalans volien trasmetre cal analitzar els diferents lemes que van fer servir als seus eslògans. Pel que fa a CiU, volia donar un missatge d'esperança i mostrar-se com una alternativa eficaç a la situació de crisi del país sota el lema "Aixequem Catalunya!"⁴⁶⁶ mitjançant eslògans centrats en temes concrets com l'atur, ensenyament, treball i economia, sanitat, etc. CC-UCD optà en canvi per donar una imatge conservadora de continuïsmes i poc arriscadora sota el lema "Evitemos aventuras", que estava subratllat amb quatre línies simbolitzant les quatre barres. A més, es presentaren com els defensors del model europeu de les

⁴⁶⁵ Vegeu anunci publicitari del diari Avui del 4 de març de 1980, p. 7. Crida l'atenció que diu "homes i dones" i Joan Reventós està envoltat de quatre homes i només d'una dona. Una imatge que dona sensació de desigualtat sexual en detriment de la dona.

⁴⁶⁶ De fet, Convergència i Unió (CiU) en aquestes eleccions optà clarament per l'eix nacional sota el lema "Aixequem Catalunya". Així doncs, es presentà amb una proposta clarament nacionalista que adoptà accents de realisme assenyat de cara a l'esquerra- especialment als socialistes- les propostes de la qual desqualificà com aventureres i exòtiques respecte del "model global de societat". Cal destacar que en el VI Congrés que CDC va celebrar el gener de 1981 quedà ratificat el "nacionalisme" com a principal etiqueta ideològica, deixant de fer referència a la socialdemocràcia i al centre esquerra que sí s'havien fet servir en els primers cinc congressos o assemblees.

llibertats, és a dir, es mostraren com un partit que apostava, de la mateixa manera que CiU, per Europa com a model. En canvi, el PSC defensava “la Catalunya Nova”, una Catalunya socialista i dels treballadors. En el cas del PSUC, el seu lema era, com ja s’ha comentat en una altra ocasió, la defensa d’un govern “d’Unitat” com a única solució que cap altra formació política compartia, i va fer prevaler com el PSC el seu ideari d’esquerres amb la introducció de la paraula “treballadors” en els seus eslògans, com per exemple “La força dels treballadors” en el cas del PSUC, i “La veu decisiva dels treballadors al Parlament”, en el cas del PSC. De fet, la competència entre les dues principals forces d’esquerra PSC i PSUC arribà fins al punt que el lema d’ambdós partits era el mateix: “El president de tots”. Per la seva banda, el PSUC⁴⁶⁷ va presentar una llarga llista de signatures de personalitats de diferents sectors i àmbits professionals que donaven suport a la candidatura, i justificà l’elecció del candidat pels motius següents: “Per la seva llarga trajectòria nacional i popular, sempre al servei de Catalunya, per la seva provada honradesa intel·lectual i política, pel seu profund esperit unitari, Josep Benet és avui l’home que més idòniament pot assumir, des de la presidència de la Generalitat, la política que Catalunya necessita per afrontar eficaçment les dificultats del procés autonòmic”⁴⁶⁸. Pel que fa a ERC, destaca l’anunci “Heribert Barrera: les set raons de votar a l’ERC” on exposava set raons per les quals ERC era mereixedora del vot dels electors⁴⁶⁹. Aquestes raons eren les següents: 1) L’Esquerra té un programa precís de realitzacions concretes; 2) L’Esquerra és un partit fiable. L’Esquerra no t’ha enganyat i no ha divagat. L’Esquerra no ha defraudat els seus electors i serà sempre conseqüent amb el seu programa; 3) L’Esquerra té experiència de Govern. No som gent que improvisi. L’Esquerra presenta homes preparats; 4) L’Esquerra té una visió de futur. No volem repetir a Catalunya costoses experiències fallides per tot arreu. Però tampoc no volem deixar-los coses tal com estan perquè tots

⁴⁶⁷ Cal destacar que el PSUC va fer servir molt poc l’estratègia de l’anunci publicitari als diaris, en canvi els que més el varen fer servir van ésser CiU, l’UCD, Solidaritat Catalana, BEAN-UP. El PSC i ERC van ésser més discrets.

⁴⁶⁸ Vegeu anunci a l’Avui, 18 de març de 1980, p. 23. Les personalitats que signaren donant suport al candidat Josep Benet foren: Agustí Bartra, Ramon Bastardes, Francesc Betriu, Maria del Mar Bonet, Joan Brossa, Pere Calders, Paco Candel, Lluís Casassas, Toni Cruz, Núria Espert, Celedoni Fonoll, Josep Fontana, José Luis López Bulla, Miquel Martí i Pol, Terenci Moix, Ovidi Montllor, Teresa Pàmies, Jaume Perich, Francesc Pi de la Serra, Josep M. Piñol, Frederic Raurell, Manuel Ribas, Montserrat Roig, Tomàs Roig, Agustí de Semir, Antoni Tàpies, José M. Valverde, Manuel Vázquez Montalbán, Joan Pere-Viladecans, Joan Vinyoli.

⁴⁶⁹ D’altra banda, ERC accentuà el seu radicalisme nacionalista fent al·lusió a la seva legitimitat històrica, els Presidents de la II República, per a ser present, de forma decisiva, en el nou Parlament, en el qual aspirava a jugar un paper d’equilibri determinant davant la previsible igualació entre els grups més importants.

sabem que no van gaire bé; 5) L'Esquerra és garantia d'equilibri en el nou parlament. Entre el marxisme i la dreta, l'Esquerra, un grup de control, tindrà un paper d'àrbitre i evitarà l'immobilisme i el desgavell; 6) L'Esquerra defensa els drets nacionals de Catalunya. Dels partits parlamentaris només l'Esquerra vota a Madrid el dreta a l'autodeterminació i denuncia la insuficiència de l'Estatut; 7) L'Esquerra defensa els interessos del poble. L'Esquerra no té compromisos amb l'oligarquia financera però tampoc no sacrifica els homes d'avui a les dubtoses utopies d'un demà incert". Després d'aquesta exposició li seguien dos llistats amb signatures de diferents personalitats que donaven suport al candidat Heribert Barrera⁴⁷⁰.

Finalment, pel que fa al PSA, reivindicà el manteniment de la identitat andalusa dins d'una Catalunya solidària amb els immigrants, missatge expressat amb l'encaixada de mans entre la bandera andalusa i la catalana d'un dels cartells electorals que va fer servir durant la campanya. En el cas de NE, reclamaven la sobirania nacional i l'autodeterminació per a Catalunya. És a dir una Catalunya lliure en camí cap a la construcció dels Països Catalans lliures i socialistes. En el cas del BEAN-UP es presentaren com a una candidatura independentista⁴⁷¹ i anticapitalista. El seu lema era "Votem Ruptura, Votem Amnistia, Votem Independència i Socialisme". I en el cas de Solidaritat Catalana es presentaren com una nova dreta progressista i europea que es volia diferenciar de la dreta conservadora existent fins aleshores com Alianza Popular.

⁴⁷⁰ L'anunci es pot veure a l'Avui del 18 de març de 1980, p. 14. El dos llistats d'adhesions al partit eren les següents: Primera llista estava formada per: Esteve Albert, Montserrat Albo, Oriol Albo, Manuel Almodóvar, Alfons Bonda i Tarradellas, Mercè Boix, Miquel Cabra, Xavier Casassas, Josep Dalmau, Cristòfol Domingo, Frank Dube, Antoni Farreres, Manuel Font-Altava, Raimon Galí, Ignasi García-Clavel, Amadeu Joan, Joan Lucas i Masjoan, Joan Margenat, Josep M. Merino, Josep M. Mestres-Quadreny, Magi Miravent, Carles Muñoz- Espinal, Ricard Pedrals, Guillermina Peiro, Anna Reig, Baltasar Porcel, Frederic Roda, Jaume Rodri, Elies Rogent, Josep Serra- Estruch, Jordi Tell, Francesc Vicens. La segona llista estava formada per: Antoni Puigvert, Juli Andreu, Anna M. Bañolas, Concepció Batista i Roca, Pepe Beunza, Tere Camps, Carles Deroca, Assumpta Domènech, Xavier Fàbregas, Antoni Fabregat, Rai Ferrer, Ramon Garriga, Teresa Hurelin, Angel Ibañez, Joan Llarch, Josep Macià, Mariano Mommar, Ramon Peypoch, Maria Porter, Jordi Prat, Josep Raimundo, Ferran Repiso, Antoni Ribera, Joan Rocamora, Carles Romeu, Rosa Rotllent, Joan de Segarra, Ramon Serrano, Josep Termes, Raimon Torras, Maite Uson, Alicia Verde, Cristòfol Zaragoza, Joan Zaragoza.

⁴⁷¹ Respecte a les semblances que poguessin haver entre BEAN-UP i NE, el BEAN-UP intentà esvaïr-les en unes declaracions a l'Avui del 19 de febrer de 1980, p.5, sota el títol "El BEAN no votaria cap dels actuals candidats a president". El BEAN remarquè que eren l'única candidatura que es presentava com a independentista perquè NE parlaven "d'autodeterminació". Proposaven el rebuig de la reforma que consideraven una consolidació de l'Estat capitalista espanyol i, per tant, un pas endarrerat en l'alliberament del poble català. Tot i que lamentaven que no haguessin pogut arribar a un acord amb NE i que creien que aquest era un factor que dificultava les possibilitats electorals d'ambdues candidatures, els representants del BEAN consideraven que malgrat les similituds es tractava de dues opcions diferents. L'actitud davant l'Estatut, la futura política d'aliances, l'actitud davant l'elecció de la presidència en comptes de l'autodeterminació eren, al seu entendre, els trets més significatius que els diferenciaven.

El lema que va fer servir era “La nueva derecha de Catalunya. Solidaritat Catalana. Como la derecha que gobierna Europa”.

A l’hora de centrar la campanya electoral destaca, com molt bé assenyala Joan B. Culla, l’actuació del partit d’ERC per una novetat respecte a la resta de partits, aquesta era: “la mobilització d’un conjunt de suports individuals que, hàbilment publicitats, aconseguiren rejuenir i diversificar la imatge del partit, fent-lo votable a ulls de persones i sensibilitats que, durant els tres anys anteriors, no s’ho havien plantejat”⁴⁷². Per mitjà d’anuncis de premsa alguns dels independents explicaven el seu suport al partit ⁴⁷³.

⁴⁷² Com destaca Joan B. Culla a: B. Culla, Joan, *Esquerra Republicana de Catalunya 1931-2012. Una història política*. Barcelona: ed. La Campana, 2013, p. 197, el 22 de gener tingué lloc la presentació pública d’un manifest titulat “Per Catalunya i la nostra dignitat nacional”, que es pot trobar entre altres llocs a la Vanguardia del 23 de gener de 1980, p. 7, en què una trentena de “coneguts independents” invocant una “exigència puntual del moment present” expressaven llur “adhesió militant als postulats nacionalistes i progressistes de l’Esquerra Republicana de Catalunya”. El motiu era perquè consideraven ERC el “partit que més s’ajusta al tarannà de la nostra manera de ser com a poble”, aquell que “sense radicalismes verbals, més progrés social ha assolit, de fet, a casa nostra”, posseïdor d’un “brillant historial de fidelitat al poble de Catalunya” i lliure de subjeccions a Madrid. El document conclou dient que reforçar ERC era “la més ferma garantia de supervivència de Catalunya des de l’esquerra. Amb un mínim del 10% dels vots, l’ERC assoleix l’arbitratge en el futur Parlament de Catalunya. I amb aquest arbitratge, la garantia d’una política nacional catalana”. A finals de febrer i el 18 de març sorgiren dues llistes més de noves adhesions a Esquerra. El nombre d’adhesions passaven de cent i destacava l’heterogeneïtat de perfils i procedències. Així doncs, es podien trobar personatges com Josep Dalmau i Olivé, capellà i activista, cofundador de l’Assemblea de Catalunya, Xavier Casassas i Miralles, el catedràtic Manuel Font i Altaba, últim alcalde predemocràtic de Barcelona el 1979, el periodista Joan de Segarra, historiadors acadèmics procedents de l’esquerra marxista com Antoni Jutglar i Josep Termes, etc.

⁴⁷³ És el cas, per exemple, de Mercè Boix i Navarro que, a la Vanguardia 9 de marzo de 1980, p. 10, sota el títol “El perquè del meu suport a Esquerra Republicana de Catalunya” feia un breu resum de la seva trajectòria política i professional, i explicava el motiu pel qual donava suport a ERC que era el següent: “Dono suport a l’Esquerra Republicana de Catalunya perquè les dones i els homes d’ERC fan una tasca cívica. Diuen no quan cal dir no. I això m’agrada”. També és el cas de Raimon Gali Herrera que, a l’Avui de l’1 de març de 1980, p. 10, donava suport a ERC perquè: “1) L’intel.lectual ha de prendre posicions concretes molt visibles quan arriba un moment límit. El desastre de la desintegració de la política nacional ens porta ara a prendre consciència plena que cal trencar l’encuny de Casp, o serem governats des de Madrid amb el nostre propi Estatut. Només ERC i Heribert Barrera han demostrat aquesta consciència durant els darrers anys; 2) Inseparable de tota afirmació nacional hi ha l’ideal de la joventut d’arreu del món vers un nou model de societat plenament humana. (...) Entroncar amb ERC obre una gran esperança: retrobar les arrels del nostre ser representades per la figura de Macià. Ell avui pensaria com els més joves. Només essent el que som podem incorporar-nos a la gran revolució que el món i la joventut esperen”. També de Josep Maria Merino, que al 4 de març de 1980, p.7, justificà el seu suport a ERC perquè “(...) els que es deien d’obediència catalana estan sotmesos a les decisions del PSOE, fins i tot amb la confecció de les llistes al Parlament de Catalunya. La meua adhesió als postulats nacionalistes i progressistes de l’ERC és perfectament conseqüent com a socialista i català perquè l’ERC garanteix, pel seu propi ésser, el nacionalisme, i per la seva visió de futur i la seva història una política de realitzacions compreses en un programa socialista. Cal destacar també, que ERC també va rebre suport del Grup d’Independents a través d’una auca, com es pot comprovar al diari “Avui” del 18 de març de 1980, p.40.

Els partits polítics celebraren mítings, rodes de premsa, etc, però hi hagué un partit, el PSC, que al considerar-se prepotentment el partit guanyador s'oposà en un principi a fer un debat públic amb la resta de partits candidats als que definí com a "pelotón de segundos". De fet, el PSC adoptà, sense ser-ho, el paper de partit en el poder que aspirava a la reconfirmació de la confiança electoral. El motiu de la negativa era, segons Reventós, perquè "somos la primera fuerza política de Cataluña y no aceptamos dar prioridad a nadie en un debate por separado"⁴⁷⁴. A més, desqualificà al partit del PSA definint-lo com a "confusión de terceros, fenómeno ya proverbial en la historia de Catalunya"⁴⁷⁵. El candidat de CiU Jordi Pujol lamentà que Joan Reventós no acceptés un debat públic perquè "(...) cada vez es más evidente que los Socialistas y Convergència i Unió representamos las grandes opciones de estas elecciones"⁴⁷⁶, i ho justificà dient que " hoy por hoy la postura oficial del PSC-PSOE es de pacto preferente con los comunistas para el futuro gobierno de la Generalitat. Esta es la resolución de su Conferencia Nacional. Esto quiere decir que si los socialistas y los comunistas tienen mayoría en el futuro Parlament de Catalunya, tendremos un gobierno de estas características como no existe otro en toda Europa, con las graves consecuencias que esto puede tener para la economía y para el paro en Cataluña y las dificultades suplementarias que significará para la negociación con Madrid. La otra alternativa es la de un gobierno mucho más en la línea europea, mucho más realista, y también más capacitada para defender la economía del país y por tanto los puestos de trabajo. Esta segunda alternativa no pasa por UCD que ha demostrado ser en Cataluña un partido inoperante que a la hora de la verdad ni sus dirigentes de Madrid tiene en cuenta. La UCD de Cataluña es un injerto que no cuaja. Por eso el voto útil a favor de la alternativa europea y responsable es el voto a Convergència i Unió (...)"⁴⁷⁷. Per tant, Pujol va concloure afirmant que al no haver més alternativa que CiU i el PSC "hubiera sido bueno un debate con Reventós. Si realmente yo soy de segunda y él de primera no tendría que temer un debate conmigo (...) un debate que podría ser realmente clarificador"⁴⁷⁸. Finalment es produí l'esperat debat públic el 17 de març, entre els candidats dels principals partits candidats, Jordi Pujol, Joan Reventós, Heribert Barrera i

⁴⁷⁴ Vegeu "La Vanguardia" del 4 de marzo de 1980, p. 9

⁴⁷⁵ Íbidem, p. 9. Per altra banda, no és l'únic que no estigué d'acord amb la presència del PSA a Catalunya, Santiago Carrillo calificà "d'injerència" la participació del PSA a Catalunya, a "la Vanguardia" del 4 de marzo de 1980, p. 10.

⁴⁷⁶ Vegeu "La Vanguardia" del 6 de marzo de 1980, p. 9.

⁴⁷⁷ Íbidem, p. 9.

⁴⁷⁸ Íbidem, p. 9.

Anton Cañellas, al Palau del Congrés de Montjuïc, retransmés per ràdio nacional i moderat per Enric Sopena.

3.1.2 Eixos principals dels programes electorals de les principals formacions polítiques catalanes (CiU, PSC, ERC, PSUC, PSA, UCD, Solidaritat Catalana, NE, BEAN-UP)

Els diferents programes electorals estigueren marcats, en línies generals, per la conjuntura política espanyola i catalana com per exemple: la voluntat d'enfortiment dels valors democràtics, distribució de competències entre l'Estat i les comunitats autònomes, la lluita contra l'atur, etc; i pel model político-social que els diversos grups polítics volien aconseguir per a Catalunya com per exemple l'encaix de Catalunya dins d'Espanya, reconstrucció de les institucions polítiques catalanes, immigració, llengua, educació, sanitat, etc. I en línies més concretes, cada formació política va oferir un missatge propi adreçat al seu electorat.

Els eixos principals dels programes electorals de les diferents formacions polítiques eren els següents: en el cas de CiU, la campanya electoral estava basada segons Miquel Roca en tres eixos principals. Aquests eren⁴⁷⁹: 1) l'anàlisi de la crisi econòmica. El programa electoral de CiU ressaltava que era necessari insistir en la crisi de valors i en el desencís perquè s'havien agreujat com a conseqüència de la crisi econòmica. I la forta vinculació que sempre havia tingut Catalunya amb Europa no els permetia restar indiferents davant d'aquesta situació⁴⁸⁰. És a dir, CiU plantejava la reconstrucció de Catalunya dins del marc europeu, un objectiu que ha perdurat fins als nostres dies com es pot comprovar en els documents escrits com articles, conferències i llibres del seu líder Jordi Pujol⁴⁸¹. 2) l'aspecte nacionalista. Roca afirmava que el caire

⁴⁷⁹ Vegeu l'Avui, 10 de febrer de 1980, p. 6.

⁴⁸⁰ Programa electoral de CiU: Convergència i Unió Davant de les eleccions al Parlament de Catalunya. Un programa de govern català per la Catalunya dels vuitanta, 1980, p.15.

⁴⁸¹ De fet, era una idea fixa que Pujol defensava des d'abans de la fundació de CDC, com es pot comprovar, per exemple, en escrits dels anys seixanta com el text titulat "Europeisme i catalanisme" de l'any 64, publicat en el llibre Pujol Jordi, *Entre l'acció i l'esperança/2.Construir Catalunya*. Barcelona: ed. Pòrtic 77, 1980. Aquesta idea la continuà defensant al llarg de tota la seva trajectòria política. Vegeu, sobretot, col.lecció "Paraules del President de la Generalitat"és un recull de tots els parlaments de Jordi Pujol com a president de la Generalitat entre 1980 i 2003. Cal destacar que Jordi Pujol estigué en aquest punt influenciat per Vicens Vives que, tal com destaca Josep Termes a. Termes Josep, *Les arrels populars del catalanisme*. Barcelona: ed. Empúries, 1999, p. 44, per a Vives un dels trets específics del catalanisme és que aquest incorporava Catalunya a Europa d'una manera total i irrenunciable; el catalanisme era un

nacionalista del programa partiria de la creença que el procés de catalanització del país no estava complet i era necessari un govern català; per aquest motiu parlaven de sucursalisme⁴⁸². Creia que Catalunya havia de tenir una veu pròpia molt forta sense preocupar-se si això li faria perdre vots en altres indrets d'Espanya, i també creia que calia que reivindicessin solucions específiques per als problemes propis⁴⁸³.

D'altra banda, CiU es definí al seu programa electoral com un partit “nacionalista, democràtic i interclassista que es pronuncia decididament per la integració a la comunitat nacional de les persones immigrades, entesa com un procés dinàmic i interactiu, de comprensió mútua i de lliure acceptació”⁴⁸⁴. Per a CiU tots els ciutadans de Catalunya tenien els mateixos drets i deures cívics i polítics. Respectava la voluntat de retorn de ciutadans immigrants que volguessin tornar als seus llocs d'origen. I creia que tots els catalans havien de fer el possible perquè aquestes persones que havien viscut, treballat i lluitat per Catalunya durant un llarg temps s'emportessin de Catalunya la convicció d'haver lluitat per una causa justa i l'estímul de continuar lluitant fins a aconseguir l'autonomia del seu país d'origen. Defensava que la política d'integració corresponia aplicar-la a la Generalitat de Catalunya respectant la llengua i la cultura de l'immigrat a la vegada que es compartia amb ell la llengua i la cultura que eren pròpies de Catalunya⁴⁸⁵.

A més, per a CiU la idea de nacionalisme s'havia de presentar sempre com una idea oberta, integradora, sense discriminacions ni exclusions. Considerava que per accedir a la condició de catalans no solament calia viure i treballar a Catalunya sinó que també havia de tenir un acte de voluntat de voler ser-ne, afirmant que: “Som catalans tots els que volem fer de Catalunya el nostre país. I no en perdem aquesta condició pel

profund corrent d'esperit que impregnava tota la història de Catalunya, i “un Estat d'esperit no és un dogma ni una doctrina”.

⁴⁸² Roca remarcà que per a CiU l'alternativa no era marxisme-antimarxisme o dreta-esquerra, sinó catalanisme-sucursalisme.

⁴⁸³ Avui, 10 de febrer de 1980, p. 6. Cal destacar a tall d'anècdota l'afirmació que va fer Ramon Trias Fargas en el míting central de CiU celebrat el diumenge 16 de març afirmant que aquestes eleccions eren “la primera piedra de l'Estat Català”. Una afirmació de la que Suárez li demanà explicacions i Trias Fargas va haver de sortir del pas afirmant que no les havia fet amb la voluntat de defensar la secessió perquè ell, com era sabut, no era independentista sinó federalista, tal com destaca La Vanguardia 18 de marzo de 1980, p.11.

⁴⁸⁴ Programa electoral de CiU: Convergència i Unió. Davant de les eleccions al Parlament de Catalunya. Un programa de govern català per la Catalunya dels vuitanta, 1980, p. 30.

⁴⁸⁵ Programa electoral de CiU: Convergència i Unió Davant de les eleccions al Parlament de Catalunya, op. cit, p. 30.

fet de residir en un país estranger: en aquest cas, la voluntat de continuar essent catalans predomina sobre el lloc de residència”⁴⁸⁶.

3) la personalització de la figura de Jordi Pujol. Roca afirmà que volien centrar-se en potenciar la figura de Jordi Pujol i en l’alternativa Pujol-Reventós.

Finalment, cal destacar que CiU comptava amb el suport d’altres partits com per exemple d’UCC que convidà als seus votants a votar la candidatura de CiU. Així com també del galleguista Pousa⁴⁸⁷ que participà a la campanya central juntament amb el PNV que també havia participat en unes eleccions autonòmiques, les d’Euskadi, el dia 9 del març, resultant partit guanyador⁴⁸⁸. En el cas del PNV, Roca justificà la seva participació a la campanya electoral de CiU dient el següent⁴⁸⁹: “...en nuestra campaña decidimos que traemos a los que ganan no a los que pierden, y van a venir Xavier Arzalluz y otros dirigentes peneuvistas. Las elecciones vascas han representado una grave derrota de la UCD y del PSOE, y es de suponer que harán un gran esfuerzo para evitar que se repita en Cataluña⁴⁹⁰. En el último momento centristas y socialistas no saben prescindir de la ayuda de Madrid. Lo que hace falta es una gran fuerza nacionalista para crear un parlamento catalán y no un parlamento sucursalista”.

⁴⁸⁶ Programa electoral de CiU: Convergència i Unió Davant de les eleccions al Parlament de Catalunya. op, cit, p. 31.

⁴⁸⁷ La Vanguardia de marzo de 1980, p. 11, destaca les paraules següents de Pousa al míting central de campanya de CiU: “ la victòria de Catalunya ajudarà a la de Galícia” y calificà de “autonosua” a la autonomía que se les había concedido”.

⁴⁸⁸ Destaca un anunci electoral a “La Vanguardia” del 14 de marzo de 1980, p. 12 del partit galleguista i del PNV (EAJ) demanant el vot per a CiU.

⁴⁸⁹ La Vanguardia 14 de marzo de 1980, p.15.

⁴⁹⁰ De fet, Jordi Pujol es queixà de la incursió del PSOE i la UCD en la campanya catalana, tal com destaca una notícia de “la Vanguardia” de viernes 14 de marzo de 1980, p.16, sota el titular tret d’una frase pronunciada pel candidat de CiU “Ara venen a buscar a Catalunya els vots que han perdut a Andalusia i el País Basc”. Jordi Pujol es queixava de què el PSOE i UCD vindrien a Catalunya per a donar lliçons quan ells havien fracassat al referèndum d’Andalusia i a les eleccions del País Basc. I demanà que “per dignitat hem de reaccionar. No podem acceptar que uns i altres intentin de compensar els seus fracassos fora de Catalunya amb la presència a casa nostra. Som un poble important amb gent capacitada per a poder exercir l’autogovern a Catalunya. Sense sectarismes: qualsevol partit polític català no necessita de l’experiència dels de fora. Però ara és indignant que uns i altres escullin Catalunya com a camp de batalla entre ells sense pensar en els interessos de tots els ciutadans de Catalunya. (...) L’intent de convertir Catalunya en un camp de batalla entre els partits de Madrid o l’impudor d’oferir-nos la seva experiència fracassada fins ara per a l’autogovern de Catalunya no valen. Ciutadans de Catalunya, només nosaltres, d’entre la nostra pròpia gent i amb el nostre propi estil podrem aixecar Catalunya”.

En el cas dels socialistes, Reventós definí el seu programa electoral⁴⁹¹ com un projecte que es caracteritzava per “ su autonomía, su independencia y su diferenciación como política de clase, que defiende los intereses de los trabajadores y como política específicamente socialista, entroncada en el objetivo de construir la Cataluña y la Generalitat democráticas en la primacía del Parlament, y teniendo muy en cuenta la realidad territorial del país”⁴⁹². Els dos punts bàsics del programa electoral socialista, segons Reventós, eren els següents⁴⁹³: 1) El primer punt era “la constatación del grave proceso de degradación económica para el que es preciso crear “un clima de confianza colectiva” que sobre la defensa estricta de los intereses de la clase trabajadora pueda llegar también a otros ámbitos sociales”. En aquest sentit Reventós manifestà que el seu partit impulsaria un “fortalecimiento de la inversión pública desde la Generalitat, para acabar con el absentismo inversor del sector privado”. 2) El segon punt era la convicció de què “no habrá reconstrucción nacional de Cataluña sin una política de cambio y de progreso encabezada por los trabajadores”. És a dir, destacava el paper protagonista dels treballadors per a tot tipus de canvi al país.

D’aquesta manera, doncs, els punts claus del programa electoral del PSC⁴⁹⁴ eren els següents⁴⁹⁵: 1) La idea d’una “Catalunya Nova”⁴⁹⁶; 2) La substitució de la societat capitalista actual per una societat socialista on predominés la igualtat, la distribució equitativa i la participació activa dels ciutadans; 3) Els seus principis bàsics fonamentals

⁴⁹¹ Segons destaca la revista “l’Informació Socialista”. Secretaria Nacional d’Organització PSC (PSC-PSOE), nº1. Febrero 1980, p. 2, el programa de govern socialista tenia com a objectiu prioritari “la reconducción de la realidad política catalana, degradada por muchos años de crecimiento anárquico, que actualmente atraviesa una crisis de proyección internacional, previsiblemente, prolongada”.

⁴⁹² Manifestacions de Reventós a la Conferència Nacional de Delegados, segons la revista “l’Informació Socialista”. Secretaria Nacional d’Organització PSC (PSC-PSOE), nº1. Febrero 1980, p. 2

⁴⁹³ La Vanguardia 4 de marzo de 1980, p. 9.

⁴⁹⁴ Per a un coneixement exhaustiu del programa electoral vegeu el programa del PSC “Programa de govern socialista per a la Catalunya Nova”, Barcelona, 1980.

⁴⁹⁵ La Vanguardia 14 de marzo de 1980, p.12.

⁴⁹⁶ De fet, Joan Reventós en un article que va escriure a “La Vanguardia” 7 de marzo de 1980, p. 8, titulat “Por un clima de confianza”, va afirmar respecte al terme “Catalunya Nueva” que al mateix temps també s’estava referint a una “(...) Catalunya posible. Tal vez la única posible en la libertad, en el bien entendido que la falta de libertad constituye la negación de Catalunya. Los socialistas estamos hablando de una Catalunya estructurada en clases dialécticamente confrontadas, que no inútilmente enfrentadas. Los socialistas queremos hablar de una Catalunya en la que los distintos sectores sectoriales se relacionan a partir de un programa de garantías mútuas que nos permita superar las dificultades que tenemos planteadas y ahuyentar el fantasma del absentismo. Una Catalunya próspera, cuya realidad haga callar esa sospecha melodía de temor con que se suelen recibir las soluciones a crisis económicas heredadas”. I el programa del PSC “Programa de govern socialista per al PSC”, a la pàgina 61, punt 37, exposà, respecte al projecte de “construir la Catalunya Nova”, els motius bàsics estructurals dels socialistes entorn a tres idees essencials: construir una Catalunya i una Generalitat democràtiques; construir una Catalunya de tots, i construir amb tots els treballadors una Catalunya per al poble”.

eren l'autonomia i la solidaritat, i proposaven la recuperació i enfortiment de les institucions d'autogovern de la nacionalitat catalana i la defensa dels interessos de la classe treballadora, independentment del seu origen. Per als socialistes la idea de Catalunya era la d'una única comunitat nacional determinada fonamentalment pel fet migratori i per la situació d'anormalitat en què el franquisme havia deixat a la cultura catalana, i atribuïen el protagonisme del seu projecte a la classe treballadora davant la construcció d'una única comunitat cultural futura, la Catalunya Nova de tots, on no existirien ni discriminacions a causa de la llengua i a tothom es garantiria el dret a una educació en la seva pròpia llengua, simultàniament a la normalització i plena vigència de la cultura catalana ⁴⁹⁷.

D'altra banda, Reventós, de la mateixa manera que Pujol, defensava també la vocació europea de Catalunya, com es pot veure en unes declaracions que va fer a Luxemburg i que recollí l'Informatiu independent Poble Andorra inserit dins del diari Avui⁴⁹⁸. Segons Reventós “Catalunya és un país amb una profunda vocació europea, fet patent al llarg de la seva història, i dels seus corrents culturals. Els socialistes de Catalunya, que estem impulsant amb els nostres companys socialistes de tot Espanya un nou projecte d'Estat- l'Espanya de les autonomies- coincidim també amb els socialistes de tots els pobles d'Europa en un mateix projecte europeu pel qual anem a treballar conjuntament i amb la força de la solidaritat entre tots nosaltres; l'Europa de la pau i el progrés...”

Finalment, el PSC va rebre el suport tant del PSOE, per mitjà de Felipe González ⁴⁹⁹, com d'un membre del Partit Socialista Francès, Michel Rocard⁵⁰⁰, i de

⁴⁹⁷ Segons destaca “L'Informació Socialista. Secretaria Nacional d'Organització PSC (PSC-PSOE), Febrero 1980, n°1, p. 2, segons el Document “Estrategia socialista de la Generalitat”, “en cuanto al conocimiento y comprensión del catalán, los socialistas defendemos la comprensión por parte de todos los ciudadanos de Catalunya del catalán y del castellano, como objetivo prioritario y urgente de convivencia, profundizándolo así hasta su conocimiento”.

⁴⁹⁸ “Informatiu independent: Poble Andorra” dins “l'Avui”, 7 de març de 1980, p.11.

⁴⁹⁹ En el cas del PSOE, Felipe González, com assenyala “La Vanguardia” 15 de marzo de 1980, p. 9, participà en mítings del PSC. I en el míting celebrat a Girona aprofità per a defensar l'Estat autòmic afirmant el següent: “... nuestra reivindicación democrática no es sólo del aparato del Estado, sino venimos a crear un Estado nuevo, el Estado de las Autonomías fronterizo con un Estado federalista y federal. Para construir este Estado hemos encontrado siempre muchos obstáculos”.

⁵⁰⁰ En el cas del socialista francès Michel Rocard, va intervenir en un míting del PSC celebrat a Girona, com destaca “La Vanguardia” 15 de marzo de 1980, p. 9, manifestant el següent: “He vingut a una Catalunya autònoma i tornaré a una Catalunya socialista” i justificant la seva presència dient el següent: “mi presencia es el testimonio de solidaridad con un pueblo hecho para la autonomía, autonomía que es una de sus libertades, completada con el socialismo”.

113 personalitats de la vida econòmica, social i cultural que signaren un manifest de suport, “El manifest per Catalunya”.

Respecte al PSA, el seu programa de “defensa del pueblo Andaluz” anava adreçat a la població immigrada d’origen andalús que, d’altra banda, considerava minoria forastera a Catalunya. Principalment reivindicava el manteniment de la identitat andalusa dins d’una Catalunya solidària amb els immigrants, missatge expressat amb l’encaixada de mans entre la bandera andalusa i la catalana d’un dels cartells electorals que va fer servir durant la campanya⁵⁰¹. El líder del PSA Alejandro Rojas Marcos⁵⁰² intentà defensar la presència del seu partit a Catalunya dient en una conferència al Club Siglo XXI el 6 de març que: “Nuestra presencia en la arena política catalana es algo bueno para ambos pueblos: para el andaluz porque constituye un ejercicio de gran valor en su lucha por la propia liberación, desvelando y combatiendo, con todos los medios, la desigualdad existente entre los pueblos de España; para el pueblo catalán es buena la experiencia porque pone a prueba su capacidad de solidaridad”⁵⁰³. I ressaltà que per a ells era “irenunciable la defensa de la identidad y la cultura andaluza en la emigración. Nuestra presencia en Cataluña consiste en estimular la solidaridad efectiva de Cataluña con el pueblo andaluz”⁵⁰⁴. És a dir, segons Rojas Marcos, el programa del PSA donava peu a la reflexió teòrica i pràctica d’un problema tan complex com era la immigració a Catalunya i el seu futur. L’actitud del PSA no estigué absent de crítiques per part

⁵⁰¹ Cal destacar la diferència entre el programa del PSA i d’altres partits respecte a la immigració. Mentre que els partits catalans plantejaven projectes integradors, el PSA volia que es respectessin la llengua i la cultura dels immigrants andalusos però no mostraven cap voluntat d’integració al país d’acollida, ni pel que fa a la seva llengua ni cultura, tal com es pot comprobar a la Vanguardia del 4 de marzo de 1980, p. 13, que presentà als candidats del PSA i mostrà un resum del seu ideari sota el títol “PSA: respeto al catalanismo, oposición a la catalanización”, on mostrà un partit que es definia com el primer partit andalús de la història i que tenia per objectiu la “conquista de la autonomía andaluza y de la constitución de un poder andaluz que, dentro de la unidad de España, permita a nuestro pueblo su liberación del subdesarrollo y la rendición de sus clases populares, afrontando el problema de la tierra mediante la Reforma Agraria, y el problema de la industrialización, poniendo fin al expolio colonial que hoy sufren todas sus riquezas”. A més ressaltava també que el PSA “no viene a Cataluña sino que está en Cataluña, porque aquí viven y trabajan más de un millón de andaluces, con una identidad y unos intereses que salvaguardar. El PSA apoya sin reservas la autonomía y la reconstrucción de Cataluña, pero exige que se reconozca la enorme aportación de los trabajadores andaluces y de otras tierras. El Partido Andaluz respeta el catalanismo pero se opone a la catalanización, de cualquier signo que sea, venga de la derecha o de la izquierda catalanas. La integración debe ser libre y voluntaria y partir del estricto y mutuo respeto a la lengua, la identidad y modo de ser de cada uno de los que viven en Cataluña”.

⁵⁰² Per a Rojas Marcos l’andalucisme que defensava era una opció d’esquerra i un moviment d’alliberament, i podia jugar un paper estabilitzador a Espanya i donar una resposta progressiva que volia tenir com a protagonista a les classes populars, segons va dir a la conferència que va fer al Club Siglo XXI i que destaca la “La Vanguardia” 7 de marzo de 1980, p. 13.

⁵⁰³ La Vanguardia, 7 de marzo de 1980, p.13.

⁵⁰⁴ Ibidem, p.13.

d'altres partits , i Rojas Marcos intentà defensar-se afirmant que “la presencia del PSA no era una acción desestabilizadora como algunos habían dicho sinó un antídoto para que en Cataluña no pueda ocurrir ningún tipo de opresión entre comunidades; para que la lengua y la cultura catalanas, cuya extensión y defensa nosotros apoyamos, no puede ser utilizada como un instrumento de dominación”⁵⁰⁵. Finalment, Rojas Marcos defensà al candidat Francisco Hidalgo com a president de la Generalitat al·legant que: “el hecho de que no fuera un catalán sería una inmejorable demostración de que en Cataluña no existirán discriminaciones”⁵⁰⁶.

En el cas d'ERC, els principals eixos del programa electoral⁵⁰⁷, segons Heribert Barrera, eren els següents⁵⁰⁸: 1) Política nacional catalana de la Generalitat. La Generalitat havia de constituir-se en la representació global de Catalunya a tots els efectes, àdhuc en aquelles qüestions que no són de la seva competència. La Generalitat no podia acceptar que res relatiu a Catalunya li pogués ésser aliè. Per tant, la Generalitat hauria de fer arribar al govern de l'Estat la seva opinió sobre totes les qüestions que poguessin afectar Catalunya i hauria d'ésser prèviament consultada abans de prendre's qualsevol decisió; 2) Iniciar, abans de l'acabament del mandat del nou Parlament, el procés de reforma de l'Estatut amb la finalitat que assolís el sostre constitucional; 3) Promoure l'aixamplament de les competències de la Generalitat, aprofitant el dret d'iniciativa legislativa que la Constitució reconeix al Parlament català i presentant a la fi proposicions de lleis orgàniques de transferència de competències exclusives de l'Estat d'acord amb l'article 150 de la Constitució; 4) Utilització ràpida, extensiva i òptima de les competències Estatutàries. Finalment, cal destacar que ERC, com CiU ó el PSC, també va rebre el suport d'altres partits durant la seva campanya electoral, en el seu cas va rebre el suport del PSDC.

En el cas del PSUC, el seu programa electoral⁵⁰⁹ es centrava, com ja s'ha comentat altres vegades, en un govern d'Unitat per a l'edificació de l'autonomia i la

⁵⁰⁵ La Vanguardia 8 de marzo de 1980, p.8.

⁵⁰⁶ Íbidem, p.8.

⁵⁰⁷ Per a un coneixement més exhaustiu del programa electoral d'ERC, vegeu: ERC, *Programa de Govern d'Esquerra Republicana de Catalunya 1980*, Barcelona: ERC, 1980, que consta de diferents llibres amb programes específics: Educació, Turisme, Sanitat, Ordenament Territorial, Treball, etc.

⁵⁰⁸ Avui, diumenge 16 de març de 1980, p. 6.

⁵⁰⁹ Vegeu: PSUC, *Al parlament el poble ha de ser majoria i governar*, Barcelona, 1980.

reconstrucció nacional. Benet ho justificà de la següent manera⁵¹⁰: “(...) Jo parteixo del fet que avui, més important que no pas els programes de partit, és explicar a l’opinió pública com construirem l’autonomia, perquè els programes es podran aplicar quan hi hagi realment una Catalunya autònoma. Construir la Catalunya autònoma serà tasca difícil i dura perquè ens trobem amb una forta crisi econòmica i en un moment en què el govern frena del tot el procés autonòmic. En el període de la Generalitat provisional ja s’ha demostrat una manifesta mala voluntat del govern pel que fa als traspassos. Per tant, Catalunya viurà ara un període excepcional, que tindrà totes les característiques de període constituent. La política d’aliances ha d’ésser molt diferent de la que es podria fer en una Catalunya ja construïda. Hi ha dues opcions polítiques. La dels qui reconeixem l’existència d’un període constituent, i la dels qui diuen que ja estem en un període de normalitat i les institucions ja són consolidades. La meua opció és la primera, i per tant, vaig oferir per aquest període excepcional una opció també excepcional, que és la del govern unitari. Per mi, el combat per una Catalunya autònoma no s’ha acabat i fins que de veritat hàgim construït l’autonomia, la unitat continuarà essent necessària”.

Benet, proposava un govern d’Unitat fruit d’un acord obert a tots els grans partits catalans, amb un president de la Generalitat unitari, independent i representatiu, amb un conseller primer designat pel partit que hagués obtingut major número de vots. Segons Benet, el primer govern autònom hauria d’estar reforçat amb la presència d’algunes personalitats catalanes independents de gran prestigi en la societat catalana, d’aquesta manera s’aconseguiria tenir un Govern de la Generalitat amb la força moral necessària per a negociar amb el poder central la interpretació del text de l’Estatut d’Autonomia, en els seus punts més ambigüus, els traspassos de serveis, amb les seves dotacions econòmiques i per a dirigir l’organització de la nova administració autònoma de Catalunya, sense partidismes⁵¹¹.

⁵¹⁰ L’Avui, 18 de març 1980, p. 6.

⁵¹¹ La Vanguardia 18 de marzo de 1980, p. 14. Afirmació que va fer Benet al diari en període de reflexió de la Campanya electoral.

En el cas d'UCD, Cañellas es presentà amb un programa que definí com a reformista i nacional, defensor de l'autonomia i catalanista⁵¹². A la pràctica, no deixava d'ésser el programa de govern espanyol aplicat a Catalunya.

Respecte a Solidaritat Catalana, aquest era un partit nou que es presentà públicament el 21 de febrer de 1980 i estava format per professionals que no havien tingut una experiència política prèvia, però presumien de poder aportar les seves experiències professionals al món de la política. En la seva presentació a la premsa⁵¹³ Solidaritat Catalana justificà la seva presència a les eleccions perquè, segons un dels seus membres candidats a la llista, Ramon Mulleras, “l'absència de la dreta és inadmissible en una dreta violenta”. Per la seva banda, un altre dels candidats, Luis Miravittles, afirmà que “es presentaren com una dreta a l'estil europeu”. I Celedoni Sala, un altre candidat, afirmà que Solidaritat Catalana aspirava a “la defensa de l'essència de Catalunya i a l'eficàcia en la gestió”. Finalment, un altre dels candidats, Manuel Millán, afirmà que el partit “está en contra de la lucha de clases ya que Catalunya es la suma de todos los esfuerzos”. A nuestra sociedad le falta fe y necesita de valentía para proponer manifestaciones positivas”. També afirmà que el partit “aspira a construir una Catalunya católica y humanista de verdad”. I el líder del partit, Juan Echevarría, digué que “faltava un partido que basase su razón de ser en la eficacia y superase el desencanto. Nunca hemos sentido que el ser catalanes no nos permitiese ser españoles”.

Els punts claus del programa de Solidaritat Catalana segons els seus candidats eren els següents⁵¹⁴: 1) El partit postulava una revisió profunda de les ideologies tradicionals. Davant la dreta conservadora catalana, la nova dreta es presentava com un partit independent respecte als condicionaments anteriors. Es presentava com una alternativa original; 2) Plantejava una reestructuració en profunditat dels seus fonaments filosòfics, i també de les seves fórmules socials. Entenen que s'ha de fer una sistemàtica reforma permanent. Defensava drets tals com la llibertat individual, política, sindical i econòmica, assegurava la justícia i la valentia en la consolidació de la democràcia; 3) Defensava l'autogovern, tasca que exigia eficàcia real, capacitat d'anàlisi i planificació

⁵¹² Segons comenta en un article publicat en període de reflexió a la Vanguardia 18 de marzo de 1980, p. 14.

⁵¹³ La Vanguardia 24 de febrero de 1980, p. 26.

⁵¹⁴ “La Vanguardia” 9 de marzo de 1980, p. 30.

adequada; 4) Defensava el “vot útil”, que tenia certa afinitat amb la campanya institucional del Foment de Treball”, per a evitar l’abstenció que la consideraven perjudicial perquè podria afavorir l’hegemonia de l’esquerra marxista al Parlament; 5) Es definí com un partit no marxista i genuïnament català, gairebé catalanista. Partia dels supòsits bàsics que havien estat els basaments tradicionals de Catalunya: les llibertats, la família, el cristianisme, democràcia, la lliure empresa.

Finalment, pel que fa a les forces minoritàries com NE i BEAN-UP, el NE es presentaren com alternativa popular de superació del sistema capitalista i insistiren en la seva solidaritat activa amb tots els pobles que lluitaven per la seva alliberació. Defensaven, per tant, una Catalunya lliure, socialista en camí cap a la construcció d’uns Països Catalans lliures i socialistes. Els 6 punts bàsics del manifest fundacional del partit que va sorgir el 16 de desembre de 1979 a l’Aliança del Poblenou, “el Manifest de Nacionalistes d’Esquerra”, foren els següents i els defensarien al llarg de la seva trajectòria com a partit⁵¹⁵ : 1) L’afirmació del dret a l’autodeterminació (inclòs el dret a la independència), la defensa del marc nacional dels Països Catalans⁵¹⁶ i la conquesta de la plena sobirania del poble català; 2) El plantejament d’una alternativa popular de defensa de les exigències i dels drets econòmics, socials i culturals del poble treballador, i per l’alliberament de la dona i dels altres sectors oprimits i marginats; una alternativa de superació del sistema capitalista en el camí cap al socialisme; 3) La realització d’una política de ruptura envers el nou sistema polític i social instaurat per la Reforma (...). Una política contrària al consens, a les renúncies i a la submissió obligada (...) de la política catalana a la política estatal, que han portat al desencís i a la desmobilització popular; 4) Confluència dels sectors populars en un moviment de base unitari, assembleari i representatiu, que doni força a aquesta política d’alliberament nacional i social; 5) La coordinació i la solidaritat activa amb totes els pobles que lluiten per el seu alliberament; 6) La defensa de tots els qui són represaliats pel fet de lluitar per les reivindicacions nacionals i populars.

⁵¹⁵ *Nacionalistes d’Esquerra:1979-1984*. Barcelona: Fund. Josep Irla, 2004, p. 9. Aquests punts també quedaren reflectits en la Vanguardia 15 de marzo de 1980, p. 12.

⁵¹⁶ *Nacionalistes d’Esquerra:1979-1984*, op.cit, p.21 “Nacionalistes d’Esquerra era un moviment limitat territorialment al Principat, però el seu inequívoc esperit de Països Catalans el feu relacionar-se, tant intensament com es pogué, amb altres forces de l’esquerra nacionalista de tots els Països Catalans, i la seva presència en actes en aquests territoris fou, dins de les seves possibilitats, força constant al llarg de tota la seva existència”.

D'altra banda, al primer projecte electoral que presentà NE s'incloïren unes propostes inicials d'aplicació immediata, a traslladar al Parlament de Catalunya per a la seva discussió, eren les següents⁵¹⁷: moratòria nuclear i aturament de la recerca d'urani, llei de divorci no restrictiva, despenalització de l'avortament, mesures econòmiques i socials contra l'atur, control dels preus i de la distribució dels productes agrícoles, evitar el trasllat de mestres catalans fora del país, control sobre ràdio i televisió, polítiques per a evitar la desertització d'algunes comarques, mesures per augmentar la presència del català al carrer, protecció i foment de la producció cultural catalana, etc.

Les condicions que marcà NE per donar suport a un presidenciable eren les següents⁵¹⁸: Acceptar la redacció immediata d'un Estatut de règim Interior per a Catalunya, semblant al de 1983; modificació de "l'Estatuto de la Moncloa"; adopció de criteris per a la construcció cultural i política dels Països Catalans, etc. Finalment, cal destacar que NE reberen també el suport com altres partits com ERC o el PSUC de personalitats de diferents àmbits professionals⁵¹⁹.

Per acabar, la candidatura del BEAN- UP estava formada pels partits següents: Bloc Català del Treballador (BCT), Partido Obrero de Unificación Marxista (POUM), sectors independents com Front Nacional de Catalunya, Assemblea d'Independents de Catalunya i el Comitè Català d'Oposició a l'Estatut de la Moncloa. Els tres eixos principals del seu programa electoral eren⁵²⁰: 1) l'alliberació nacional i la independència remarcant la necessitat d'un Estatut per a tots els Països Catalans, amb un sostre d'autogovern per damunt de la Constitució Espanyola i del propi Estatut aprovat per les Corts; 2) Un nou model de societat fonamentat en un socialisme radical; 3) Una acció basada en els nous moviments socials. El seu programa rebutjà el pacte amb els partits

⁵¹⁷ *Nacionalistes d'Esquerra: 1979-1984*, op. cit, p. 15.

⁵¹⁸ Com destaca la Vanguardia 6 de marzo de 1980, p. 10.

⁵¹⁹ Com destaca *Nacionalistes d'Esquerra: 1979-1984*, op. cit, p. 16, es van celebrar multitud d'actes per poblacions de tot el territori i pels barris de les grans ciutats amb molta participació. Destaca l'acte central de campanya amb gran assistència de públic "Gran Miting dels Països Catalans" celebrat el 18 de març de 1980 al Palau dels Esports de Barcelona i comptà amb les actuacions de Celdoni Fonoll i Lluís Llach, i els parlaments de Jordi Carbonell, Magda Oranich, Josep Maria Espinàs, Josep Lluís Carod Rovira, Laureà Solsona, Santi Vilanova i representants de tots els Països Catalans. El mateix dia la premsa publicà una nota de suport a NE encapçalada per quatre Premis d'Honor de les Lletres Catalanes: Vicent Andrés Estellés, Josep Maria Llompart, Joan Oliver i Manuel de Pedrolo amb el títol: "Nosaltres votarem, com milers de vosaltres, Nacionalistes d'Esquerra, el vot útil, el vot patriòtic, perquè no claudicarem", que anà acompanyada d'una llista d'una seixantena d'artistes i intel·lectuals.

⁵²⁰ Punts programàtics destacats per la Vanguardia, viernes 7 de marzo de 1980, p.10

majoritaris inclosa l'esquerra parlamentària. Tampoc no votarien cap dels candidats a la Presidència.

3.1.3 Resultat de les eleccions autonòmiques. Creació del sistema de partits català.

Les eleccions de 1980 alteraren de manera important el panorama dibuixat per les eleccions de 1977 i 1979, especialment pel que feia a l'abstenció i al quadre general de forces polítiques i la seva implantació. Aquestes eleccions donaren la victòria a un partit nacionalista, CiU, canviant el panorama polític dominat fins aleshores pels partits d'esquerres ja que arran d'aquestes eleccions la tendència electoral a Catalunya seria nacionalista, i donaren pas a la creació del sistema de partits català⁵²¹.

D'altra banda, la principal premsa escrita de Catalunya es va fer ressò d'aquestes eleccions i de la importància dels seus resultats. Mentre que el diari Avui no mostrava predilecció per cap partit en concret⁵²², altres diaris com La Vanguardia destacaven a Jordi Pujol com a clar vencedor davant la derrota de socialistes i comunistes⁵²³, o bé li exigien resultats com fou el cas del Periódico⁵²⁴ que creia que havia arribat l'hora de transformar el vot en realitats i exigia a Jordi Pujol, com a guanyador d'aquestes

⁵²¹ Per a Montserrat Baras i Jordi Matas a: Baras Montserrat i Matas Dalmases, Jordi, "Els partits polítics i el sistema de partits" dins Caminal Miquel, Matas Dalmases, Jordi (ed), *El sistema polític de Catalunya*, ed. UB, tecnos, UAB, 1998, Barcelona, p. 187, seguint la classificació de Sartori es pot parlar d'un sistema de partits de pluralisme moderat amb alternança. A partir d'aquestes eleccions CiU guanyarà a totes les eleccions autonòmiques i el PSC a les generals. Aquest resultat per alguns estudiosos com Montero, Font, reben el nom de vot dual. De fet, segons Joaquim Colominas a: Colominas Joaquim, "L'evolució electoral de Convergència Democràtica de Catalunya (1977-2000)", dins: J. B. Culla (coord.), *El pal de pallar. Convergència Democràtica de Catalunya (1974-2000)*, ed. Pòrtic, Barcelona, 2001, p. 187, des del principi dels anys vuitanta, especialment a partir de 1982 i 1984, s'anà produint sistemàticament a Catalunya, tant en les eleccions legislatives com autonòmiques, el vot dual i l'abstenció diferencial. Dos elements importants pel nombre de vots que arrosseguen entre diferents tipus d'eleccions, per la seva regularitat i perquè com a conseqüència seva CiU guanyava les eleccions autonòmiques i PSC les eleccions generals. S'entén per vot dual el procés de transferència sistemàtica de vots entre determinats partits segons el tipus d'elecció. Segons Colominas, en el cas català, la lògica de vot dual ha portat un considerable percentatge d'electors a canviar el vot entre eleccions legislatives espanyoles i les autonòmiques catalanes, de manera que tendeixen a votar partits nacionalistes catalans en les eleccions catalanes i partits nacionalistes espanyols en les eleccions espanyoles.

⁵²² El diari Avui afirmà a la seva editorial del 20 de març de 1980, p. 1, que "(...) del resultat de les eleccions poden sortir variades composicions del govern català. Sigui la que sigui, (...) sabem que tots els partits han fet seva la exigència que cal un treball creador, solidari i constructiu. I els exhortem a mantenir-la. No hi ha de cabre el deserció, a partir d'ara, a l'hora de governar Catalunya".

⁵²³ Vegeu l'editorial "Giro electoral: Jordi Pujol vencedor". Socialistas y comunistas pierden la hegemonía. Notable avance de Esquerra Republicana. CiU, eje de la mayoría parlamentaria" de La Vanguardia 21 de marzo de 1980, p. 1.

⁵²⁴ Vegeu l'Editorial titulada "President Pujol: Estatut sin recortes" d'El Periódico, 22 de marzo de 1980, p. 1.

eleccions, cumplir les seves promeses. El Periódico afirmava també que Jordi Pujol tenia el repte de tornar la confiança en la política als ciutadans de Catalunya, i per a ésser un home útil al País havia de tenir en compte que no tothom l'havia votat, i que els ciutadans que ho havien fet no havien donat el seu vot de manera incondicional.

Per la seva banda, el diari el País es mostrà preocupat pel resultat de les eleccions, especialment pels resultats del PSC, fins al punt de fer la següent reflexió⁵²⁵: “...El socialismo catalán ha perdido el 20 de marzo su carácter de fuerza hegemónica, es un retroceso electoral que por imprevisible adquiere mayores connotaciones que las pérdidas de masa electoral sufridas por los socialistas vascos. El paso atrás del PSC-PSOE acarreará serias consecuencias para la política del Estado y para la estrategia del primer partido de la oposición, sobre el que puede empezar a planear la sombra del triste ejemplo del Partido Socialista italiano. Una segunda lectura obliga a reconocer la primacía de los partidos nacionalistas y el arrelamiento progresivo de las fuerzas políticas de implantación estatal hacia el adjetivo de “sucursalistas” del que resultará difícil escapar. El desafortunado centralismo de las últimas décadas ha traído sus frutos. No deja de haber un punto de injusticia electoral en la pérdida de implantación de los partidos estatales en las autonomías. No pocos de estos partidos, particularmente los de la izquierda parlamentaria, comulgan sinceramente con los sentimientos y agravios de las nacionalidades”. Posa l'exemple de Manuel Azaña.

Respecte als pactes polítics, considera que CiU ha de trobar aliances entre el PSC, UCD i ERC. Rebutja el PSUC perquè considerava un problema per a l'Estat un hipotètic Front popular a Catalunya. I digué que els pactes s'havia de decidir aviat, i acabà dient: “... A su vez, el partido de Pujol no debe acceder, tras sus obligados pactos políticos, a un Gobierno catalán nacionalísticamente exultante, más en contacto con el futuro Gobierno vasco, que con el del Estado, proclive a tentaciones de hacer “política exterior”, y por encima de todo, proclive a una elaboración de la ley Electoral catalana basada en las comarcas que encofre definitivamente el erradicamiento electoral de las izquierdas en Cataluña. Pujol debe ser en ello mero “honorable” pero debe serlo con la generosidad y el sentido del Estado de que todo el país espera de él y de su partido”.

⁵²⁵ Vegeu l'Editorial del diari El País 22 de marzo de 1980, p.1.

Respecte als diaris de Madrid es mostraren més prudents com l'ABC⁵²⁶ que al seu titular deia: "Jordi Pujol, probable presidente de la Generalidad (...)". El diari destacà la derrota dels socialistes com a primera força, i creia que el resultat de les eleccions havia afavorit amb els vots a forces específicament catalanes i la consolidació d'un model de societat europeu com els dels països de l'Europa democràtica i lliure a l'haver-se produït una major mobilització de la classe mitja, que el diari anomenava "burgèsia".

El percentatge de participació disminuï respecte de les eleccions legislatives de 1979, tot i que s'incrementà lleugerament respecte de les eleccions locals del mateix any. Aquesta elevada abstenció⁵²⁷ es podria explicar, segons l'Equip de Sociologia Electoral electoral de la UAB⁵²⁸, per la freqüència de les consultes: els catalans havien estat cridats a les urnes almenys un cop cada sis mesos en un període inferior a 5 anys. Però, calia esbrinar també altres factors inhibidors de la participació, que podien deduir-se de la variació territorial de l'abstenció, que semblava augmentar en els àmbits denominats Catalunya Nova, mentre es mantenia estabilitzada relativament en la Catalunya vella i, des d'una perspectiva de grup social, entre els sectors socialment benestants⁵²⁹.

Com a resultat d'aquestes eleccions es produí una important variació en la posició de les diverses forces polítiques que alteraren el sistema de partits establert des

⁵²⁶ ABC, 20 de marzo de 1980, p.1.

⁵²⁷ Per a Jaume Lorés a: Lorés Jaume, *La Transició a Catalunya (1977-1984). El pujolisme i els altres*. Barcelona: ed. Empúries, 1985, p.50, "L'abstenció només mostrà el poc pes específic que el socialisme català havia pogut obtenir en la seva curta història com a partit en indrets on la immigració reaccionava encara en relació amb els exclusius dissenys electorals del PSOE i no veia, en conseqüència, una relació directa entre les eleccions al Parlament de Catalunya i el seu vot infrangible al seu únic líder Felipe González".

⁵²⁸ Equip de Sociologia Electoral (UAB), op. cit, p. 50.

⁵²⁹ Per a Carles Castro a: Castro Carles, *Retrato electoral de Catalunya. Claves para comprender tres décadas de elecciones catalanas (1980-2010)*, ed. e?isteme, Barcelona, 2011, p.16, "... los resultados sugerían que el respaldo a la autonomía era mayor entre la inmigración y la clase trabajadora. Por ejemplo, en Barcelona ciudad, la tasa más elevada de participación (por encima del 61%) se registró en el distrito de Sant Martí, una zona con gran presencia de inmigrantes y donde la izquierda había sumado más del 50% de los votos en 1979. Por el contrario, la tasa más baja de participación (y el mayor porcentaje de voto en contra del Estatut) se produjo en el distrito de Sarrià-Sant Gervasi, un enclave acomodado y donde el centro y la derecha arrasarian en las inmediatas elecciones autonómicas. Y esa misma diversidad transversal se extendía al conjunto del territorio catalán. No en vano una de las menores tasas de participación se produjo en Tortosa (43%), localidad de fibra tradicionalista donde el dominio del centro y la derecha era abrumador. En cambio, feudos de la izquierda y con una nutrida presencia de inmigrantes, como Badalona o l'Hospitalet, brindaron un nivel de movilización muy por encima de la media (hasta el 65% y superior incluso a la tasa de futuros feudos autonómicos de CiU, como Manresa o Girona capital)".

de 1977⁵³⁰. Per una part, la competició CC-UCD–CiU es resolgué decidídament en benefici de la segona. Mentre que CC-UCD va perdre la meitat de la seva quota electoral, CiU s’erigí en primer partit català amb un gran augment de la seva força (+ 6,2) i a bona distància dels altres grups⁵³¹. Per altra banda, el PSC⁵³² experimentà una davallada considerable (-6,1) en probable benefici de l’abstencionisme, d’ERC i, en alguna mesura, de CiU. Això li va fer perdre posició i l’acostà al PSUC que mantingué la seva força intacta. Entre els partits més petits, ERC es veié clarament afavorida per l’electorat, gairebé doblant la seva porció de sufragis, mentre que el PSA⁵³³ avançà, amb

⁵³⁰ Per a Carles Castro a, Castro Carles, *Retrato electoral de Catalunya. Claves para comprender tres décadas de elecciones catalanas (1980-2010)*, op. cit, p. 17, “... esta asimetría castigó especialmente a aquellas zonas de predominio electoral de la izquierda y en las que el componente migratorio era mayoritario. Toda una sorpresa. Sobre todo a la luz de los pronósticos. Pero no tanto si se contemplaban algunas circunstancias añadidas, empezando por la propia historia de Catalunya. Es decir, el pasado se proyectaba inevitablemente sobre el presente. Y para gran parte de los catalanes de origen, ese pasado se resumía en una historia cainita: la de un “régimen español” que les había prohibido hablar su lengua, que les había arrebatado sus instituciones de autogobierno y que había intentado aniquilar su identidad. La paradoja residía en que la mesocracia autóctona, un segmento que iba a evidenciar muy pronto su condición de minoría determinante en las elecciones autonómicas, registró un nivel de movilización limitado en el referéndum estatutario(...) El desenlace de la conducta sugiere con mucha fuerza que, para la izquierda y los sectores obreros, el autogobierno emergía asociado a una mejora de las condiciones de vida, y de ahí el apoyo notable que le brindaron”.

⁵³¹ Destaca la interpretació de la victòria de CiU que va fer Carlos Garaicoechea, president del Consejo General Vasco i del PNB, a la Vanguardia, diumenge 23 de marzo de 1980, pàg. 15, qui afirmà que Catalunya, igual que Euskadi, havia escollit la defensa de la seva identitat. Per a Goicoechea havia guanyat “una opción moderada, realista y honrada. Una opción que persigue este bello ideal de defender y desarrollar la identidad del pueblo catalán; ideal que no está reñido con un sentimiento auténtico de solidaridad con los restantes pueblos”. També afirmà que: “este resultado electoral es la confirmación de que hay que tomarse muy en serio esto de la autonomía ...”. També Jaume Lorés a: *La Transició a Catalunya (1977-1984). El pujolisme i els altres*. Barcelona: ed. Empúries, 1985, p. 50, va atribuir la victòria de Convergència sobretot a la capacitat de comunicació del pujolisme amb amplis ventalls de la població catalana, amb altres orígens polítics i culturals, que se sentien fàcilment interpretats per les paraules electorals de Convergència.

⁵³² Segons Jaume Lorés a: Lorés Jaume, *La Transició a Catalunya (1977-1984). El pujolisme i els altres*. Barcelona: ed. Empúries, 1985, p. 38, després dels resultats electorals el socialisme català es va veure obligat a cercar unes explicacions que, malauradament, li estalviessin qualsevol autocrítica. En cert sentit, interpretà el triomf de Pujol con una malifeta irresponsable de l’electorat català. Per al socialisme Catalunya s’havia equivocat culpablement, o almenys aquella munió de vots sortits de l’habitual electorat socialista van ajudar a donar, per la via directa o indirecta, el triomf al pujolisme. Segons Lorés, aquesta va ésser la primera pedra de toc al socialisme del postfranquisme en el seu camí històric: havia generat desconfiança respecte a la seva lliure catalanitat i en el futur seria judicat sobretot per la fiabilitat del seu nacionalisme. D’altra banda, Lorés culpabilitzà de la fallida electoral socialista a la campanya antisocialista, amb el pretext de l’antimarxisme, promoguda pel Foment del Treball, amb eficàcia indubtable. Segons Lorés, a pàg. 39, “els socialistes des d’un infantilisme ignorant, no es van pendre la molèstia de contestar i discutir, més enllà de les malediccions, el sectari i provocador discurs del Foment. Al contrari, centraren la seva campanya electoral en una abstracta Catalunya exclusivament “dels treballadors” que feia sospitar un desinterès per la crisi empresarial i una certa aplicació mecànica d’una política social igualadora, sense tenir en compte que la crisi demanava una política econòmica imaginativa que fes recular la por a un daltabaix industrial i comercial generalitzat i que generés confiança amb vista a una difícil però necessària reactivació econòmica que fes canviar de signe la corbatura de l’atur”

⁵³³ Per a Jaume Lorés a: Lorés Jaume, *La Transició a Catalunya (1977-1984). El pujolisme i els altres*, op. cit, p. 49, “l’aparició del PSA va distòrcer encara més les coses. Una part del vot socialista dels immigrants anà a parar al partit andalusista, que substituïa la indiferència davant les eleccions

un 1,6% del cens, a la nova dreta de Solidaritat Catalana. Amb aquestes alteracions, l'esquema quadripartític sorgit de les eleccions de 1977 i confirmat el 1979 es convertí en un model més complex, en el qual només tres formacions, CiU, PSC i PSUC, superaren el 10% del cens, seguides d'altres dues, CC-UCD i ERC, situades entorn del 5%. La clara orientació a l'esquerra del primer model quedà també molt matitzada perquè només es podria parlar d'orientació a l'esquerra amb el còmput addicional dels vots d'ERC i el PSA. Finalment, la modificació de situacions relatives entre CC-UCD i CiU, per una part, i entre PSC i PSUC per l'altra, tingueren una significació superior a l'estrictament quantitativa, amb probables repercussions sobre el joc estratègic entre partits.

La novetat més important quant a la distribució territorial⁵³⁴ del vot la constituí el progrés de CiU arreu de Catalunya “nacionalitzant” el seu electorat que s'estenia de forma significativa per comarques de la Catalunya Nova i, fins i tot, de la Novíssima on havia tingut fins aquest moment una molt feble presència. En canvi, CC-UCD reculà en general a tot Catalunya, i el seu reducte principal, que comprenia bàsicament la circumscripció de Lleida i les Terres de l'Ebre, quedà més clarament delimitat en un context general poc favorable a la seva oferta electoral. El retrocés del PSC es donà a tot el territori nacional, però d'una forma més aguda en les terres de Ponent i en les comarques de Tarragona, on simètricament avançà ERC. Aquest partit, per la seva banda, experimentà també una relativa “nacionalització” de la seva implantació, a l'obtenir quotes de certa significació en zones on fins en aquell moment no havia aconseguit penetrar. Quant als comunistes, un cop més manifestaren la consistència de la seva clientela electoral i la seva dificultat per desbordar els límits territorials on es concentrava. Finalment, el PSA només es registrà de forma significativa en l'àrea de la Catalunya Novíssima, en clara superposició a les zones d'influència socialista i comunista, i amb una força relativa allí on la població d'origen immigrant s'havia assentat més recentment. Segons Carles Castro, intervingueren diferents factors conjunturals que afectaren la distribució definitiva de vots dels partits. Per exemple, el

autonòmiques per la por que aquestes no tinguessin com a resultat una certa pressió sobre els immigrants sobretot en tant que andalusos. Els vots que recollí el PSA foren no sols “de càstig”, per malfiança del possible catalanisme del PSC, sinó , ahora, la conseqüència dels equívocs que havia dut a terme el PSOE en la política andalusa, no copsant el nou sentit nacionalista d'aquesta població...”.

⁵³⁴ Per una informació més exhaustiva de la distribució de vots per territori consultar el llibre de l'Equip de Sociologia Electoral UAB, “Resultats de les eleccions al Parlament de Catalunya, 20-III-1980, Generalitat de Catalunya, Departament de Governació, Barcelona, 1982.

1980 l'eventualitat d'una Catalunya governada per una coalició social-comunista ressuscità els pitjors fantasmes del passat en l'imaginari d'una part de la societat catalana. De la mateixa manera que a les eleccions legislatives de 1979 la possibilitat d'accedir al poder el PSOE, quan encara estava la dictadura recent, provocà la dispersió de l'electorat d'esquerres i la victòria de la UCD de Suárez, a la Catalunya de 1980 es produí una cosa semblant: l'esquerra socialista es tirà cap enrere, mentre que el centre i la dreta (catalanistes o no) augmentaren la seva presència a les urnes⁵³⁵. A més, la desmobilització de l'electorat d'esquerres també es produí perquè, per una banda, no agradava la idea d'una possible victòria aclaparadora del Partit Socialista, i per l'altra, hi havia l'extesa convicció que el candidat socialista Joan Reventós acabaria guanyant les eleccions i produí una relaxació del seu electorat. D'altra banda, Pujol aconseguí imposar-se al candidat socialista Joan Reventós, especialment les darreres setmanes de campanya, mostrant un grau superior de notorietat i autonomisme⁵³⁶. Tampoc es pot oblidar la quantitat de vagues en el transport, la construcció o el tèxtil, convocades pel Sindicat de Comisiones Obreras de filiació comunista, que coincidiren amb la campanya electoral i accentuaren entre les classes mitjanes els temors d'una victòria de l'esquerra⁵³⁷.

⁵³⁵ Castro, Carles, *Retrato electoral de Catalunya. Claves para comprender tres décadas de elecciones catalanas (1980-2010)*, op. cit, p.19.

⁵³⁶ Carles Castro a: Castro Carles, *Retrato electoral de Catalunya. Claves para comprender tres décadas de elecciones catalanas (1980-2010)*, op. cit, p.22 afirmà que "...a un mes de los comicios, la intención de voto del PSC duplicaba, según los pronósticos del CIS, a la de CiU (que concitaba un apoyo muy similar al de los eurocomunistas del PSUC). En cambio, cuando sólo faltaba una semana para la cita electoral, los nacionalistas aventajaban en casi dos puntos al PSC. Eso sí, los electores seguían pensando que las elecciones las ganaría el socialista Joan Reventós". Castro atribuí aquest avantatge dels nacionalistes al desplegament d'una campanya publicitària massiva en la que advertien del perill de votar "aventures", presentant el seu candidat Jordi Pujol com el millor líder per aixecar Catalunya sota el lema "El hombre para levantar Cataluña, no para dividirla"; és a dir, l'únic que podia aturar als comunistes i socialistes.

⁵³⁷ Per a Carles Castro a: Castro Carles, *Retrato electoral de Catalunya. Claves para comprender tres décadas de elecciones catalanas (1980-2010)*, op. cit, p. 24-25, mentre els eurocomunistes reeditaren en les autonòmiques el resultat de les generals, una mica més de mig milió de vots, i aconseguiren inclús ésser la primera força en comarques emblemàtiques per a l'esquerra, com el Baix Llobregat o el Vallès Occidental; els socialistes, en canvi, van perdre quasi 300.000 vots entre les eleccions espanyoles i les catalanes. La majoria d'aquests vots es convertiren en abstenció o bé anaren a parar, en petita escala a ERC o fins i tot a CiU. L'avenç de CiU es podria explicar per l'electorat de centre dreta catalanista que ja a les eleccions de 1977 li havien donat un número de vots molt similar al que es registrà al 1980, al voltant de 700.000 vots. Aquests electors es reactivaren en benefici de la força que millor els podia representar. A més, també tenia el suport del Foment del Treball Nacional que veia en Jordi Pujol un candidat menys perillós que un govern català socialista dependent del suport comunista. I respecte a ERC, l'haurien votat electors que ja havien donat suport a l'esquerra d'àmbit estatal i els que es sentien identificats amb una identitat catalanista més radical que es motivaven especialment en les eleccions catalanes.

Per acabar, aquestes eleccions, a l'espera d'una llei electoral pròpia, es celebraren d'acord amb la normativa Estatal modificada en l'importantíssim punt de la quantitat d'escons per circumscripció, Disposició Transitòria Quarta de l'Estatut. Aquesta modificació, que consistí en l'augment de diputats que pertocaren a cadascuna de les quatre circumscripcions, tingué l'efecte de proporcionar de forma més precisa la relació entre sufragis obtinguts per cada candidatura i escons que els eren assignats. La distribució de vots i escons quedà de la següent manera:

Partits i coalicions	% Vots	% Escons	Diferència	Vots per Escó
CiU	27,7	31,8	+4,1	17553
PSC	22,3	24,4	+2,1	18448
PSUC	18,7	18,5	-0,2	20379
CC-UCD	10,5	13,3	+2,8	15978
ERC	8,9	10,3	+1,4	17306
PSA	2,6	1,4	- 1,2	36050

Equip de Sociologia Electoral (UAB), *Estudis Electorals /3, Atlas electoral de Catalunya 1976-1980*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill, 1981.

Tot i que disminuï la desproporció de la representació parlamentària, seguiren manifestant-se algunes desigualtats quant al nombre de vots necessaris per guanyar un escò. CC-UCD continuà en la millor situació, mentre que el PSUC fou el pitjor tractat per la distribució d'escons. Finalment, respecte a ERC, aparegué entre les formacions afavorides per la desproporcionalització⁵³⁸.

3.1.4 Proposta de pacte de CiU a PSC, ERC i CC-UCD per a consolidar un govern fort.

Desplegar l'autonomia i crear l'administració de la Generalitat exigia un consens i un govern fort i majoritari, per aquest motiu Jordi Pujol, un cop guanyades les eleccions al Parlament de Catalunya, oferí de seguida un pacte de gran coalició a la

⁵³⁸ Equip de Sociologia Electoral (UAB), op. cit, p. 52.

segona força en vots, el PSC⁵³⁹, però després de discussions internes el PSC el va rebutjar⁵⁴⁰. Com assenyala encertadament Albert Balcells⁵⁴¹, si els socialistes catalans haguessin acceptat la participació en el govern de la Generalitat potser haurien

⁵³⁹ Jordi Pujol justificà a les seves memòries: Pujol, Jordi. *Memòries. Temps de construir (1980-1993)*. Barcelona: ed. Proa, 2009. p. 17, l'ofertament al PSC d'un pacte de coalició de la següent manera: "...La proposta de "construir Catalunya" pot semblar petulant. Catalunya estava essencialment construïda des de feia segles, i persistia malgrat la destrossa que havia patit amb la guerra i la dictadura. Ara jo subratllava la importància de superar l'ensulsiada fent que "plegats", és a dir, tothom, se sentís cridat a una gran tasca (...). Havíem de dialogar tant com poguéssim. Per necessitat, ja que teníem una majoria parlamentària minoritària, però també per voluntat autèntica. Sols no podíem construir el país, i la construcció del país era la nostra ambició. En un primer moment va semblar que hi havia possibilitats de diàleg. Hauria estat molt convenient, atesa la situació de gran fragilitat en què vivíem. Jo havia ofert un govern de coalició als socialistes, que ells havien rebutjat. La porta de diàleg era oberta, però després de la inesperada derrota electoral i de la pèrdua del govern de la Generalitat que havia tingut coll avall, el Partit Socialista de Catalunya, PSC, havia patit una gran sotragada que va derivar en una acusada desorientació. Els socialistes van veure el resultat com una injustícia, un error de la Història. Com que per aquest motiu creien que la situació creada no podia durar, ràpidament es va imposar la lògica de l'oposició. El Partit Socialista Unificat de Catalunya, PSUC, va quedar igualment astorat i molt aviat va tenir uns problemes interns tan seriosos que el partit de tendència comunista que des de l'esquerra havia liderat a Catalunya la lluita antifranquista es va desfer. Per tot plegat, la confrontació va ser aviat la norma en el Parlament i en la política quotidiana. Algú es pot preguntar quina hauria estat l'actitud de Convergència i Unió i la meua personal si els nostres resultats haguessin respost als que el PSC esperava i els socialistes haguessin pogut governar la Generalitat. Jo hauria pensat: "Ara toca ser a l'oposició", i m'hauria situat i mantingut. Com que no esperàvem guanyar les eleccions i com que el PSC havia anunciat que si les guanyava sense majoria governaria en solitari, m'havia fet a la idea que la nostra contribució a la consolidació de l'autonomia i al progrés del país hauria de basar-se en una oposició constructiva. Crec que hauria estat capaç de fer-la. Sempre havia entès que el meu plantejament era una cursa a llarg termini. Les etapes, però, s'acaben de produir d'una altra manera".

⁵⁴⁰ Gabriel Colomé a Colomé Gabriel *El Partit dels Socialistes de Catalunya. Estructura, funcionament i electorat (1978-1984)*. Barcelona: ed. 62,1989, p.35, explicà la negativa del PSC a pactar amb CiU fent referència a les explicacions que Jordi Font li donà en una entrevista. Font afirmà el següent: "aquella mateixa nit ens vam reunir Reventós, Obiols i jo per discutir l'oferta feta per Pujol. La decisió que es va prendre va ésser de refusar-la, decisió que va ésser confirmada per la totalitat del Consell Nacional a excepció de Francesc Ramos, que fou l'únic que la defensà. No es podia defensar per uns quants motius: el primer per la campanya electoral que havia dut a terme Convergència, per la qual condicionava el segon aspecte, que era l'acceptació. Haver-ho fet hauria fet esclatar el partit en mil trossos". En Raimon Obiols també afirmà en una entrevista a Colomé que "el dubte era si l'oferta de Pujol era real o només una figura retòrica. En tot cas, la majoria total del partit hi estava en contra. Crec que vam cometre dos errors: el primer, no haver intentar l'apropament a unes altres forces de progrés, ERC i PSUC; el segon era pensar que la situació a Catalunya estava normalitzada i, per tant, permetia un joc majoria-minoria /govern-oposició". Però segons Luis Mauri a: Mauri Luis, *La difícil unidad del Socialismo*, dins VV AA, *Memoria de Catalunya. Del regreso de Tarradellas hace 20 años al pacto Pujol-Aznar*. Barcelona: ed. El País, 1997, p. 56, "Tras las elecciones de 1980 sólo Francesc Ramos defendió la conveniencia de aceptar la oferta de Pujol de que el PSC entrase en su primer Gobierno autónomo. Las espadas seguían en el alto por el control del partido y ninguno de los dos sectores enfrentados quiso arriesgarse a que el día de la batalla final su adversario pudiera echarle en cara el pacto con la derecha nacionalista. Hoy, muchos dirigentes del PSC se arrepienten de no haber prestado entonces mejores oídos a los argumentos de Ramos. La entrada del PSC en aquel primer Gobierno de la Generalitat, opinan ahora, habría impedido que Pujol se alzase luego con el monopolio del electorado catalanista".

⁵⁴¹ Per a Albert Balcells a: Balcells Albert, *Història del Nacionalisme català. Dels orígens al nostre temps*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, col.lecció Textos i documents, 11, 1992, p.212, l'oposició socialista va ser dèbil perquè per exemple, no va secundar la moció de censura del PSUC contra el govern de CiU el 1982 ni la presentació comunista de Josep Benet com a alternativa presidencial a Jordi Pujol. Respecte a la moció de censura feta pel PSUC al Govern de CiU destaca especialment el llibre: Benet, Josep, *La moció de censura a Jordi Pujol (1982)*, ed El pensament i l'acció. Quaderns de la Fundació Nous Horitzons, n.31, 2008, amb introducció d'Andreu Mayayo.

desdibuixat la pròpia identitat i haurien sofert un desgast davant el PSUC en l'oposició, però també s'haurien fet seva la nova administració catalana i en els conflictes amb el poder central, l'enfrontament hauria estat amb els governs de la UCD. En canvi, la negativa posava als socialistes en una situació difícil, a més la seva oposició va ser dèbil. Per a Balcells el PSC no podia governar amb CiU a causa de la fragilitat interna de la unificació socialista catalana, perquè al cap de poc de les eleccions autonòmiques, el PSC va estar a punt de desunificar-se en el seu segon congrés.

CiU traslladà, doncs, la proposta de govern de coalició a ERC⁵⁴² qui també la va rebutjar, en aquest cas per por a perdre votants perquè, com assenyala el diputat Torres⁵⁴³, si ERC hagués entrat al govern hauria desatès la vessant netament esquerrana i progressista del seu programa que havia rebut l'aprovació de milers de votants. I haurien acceptat també el risc d'haver-se de refiar, al seu parer, massa sovint d'un suport parlamentari molt allunyat del seu ideari i de les seves opcions actuals. Per tant,

⁵⁴² Heribert Barrera justificà a Viladot Albert, *L'Esquerra nacionalista. Diàlegs amb Heribert Barrera*. Manresa: Xarxa Cultura, 1988, p. 33, la negativa del seu partit a entrar a formar part d'un Govern amb Convergència afirmant el següent: "Convergència havia de fer un Govern minoritari i nosaltres no volíem formar part d'un Govern en minoria al Parlament amb el suport d'UCD. En aquells moments cal recordar que a la UCD hi havia de tot. Molts d'UCD ara són d'Aliança, per bé que altres d'UCD ara són del CDS, o del PSOE o de CiU; i en aquells moments l'UCD apareixia com la dreta del país. Com no volíem fer ni bloc d'esquerra ni de dreta no vam voler participar en el Govern de CiU". Però Barrera també mostrà una cert arrepeniment respecte a no haver format part del Govern afirmant el següent: " Pàg. 37, " Jo crec que nosaltres (i jo sóc el responsable principal) no vam tenir gaire habilitat política per explotar aquella situació. Potser vam cometre l'error de no entrar al govern, i encara que no hi haguéssim entrat el 80 hi hauríem pogut entrar el 81 o el 82 o 83. Els oferiments els teníem. Potser inclús vam fer un error al no establir un pacte més formal amb Convergència". Pàg. 37, "Sí, ens van oferir de parlar de pacte electoral o d'uns acords més formalitzats. Nosaltres ens hi vam resistir. Cal dir, però, que les coses es veuen clares a "posteriori" i que en el Partit hi ha hagut sempre diversos corrents. En el Partit, desgraciadament, hi va haver tota una sèrie de gent que va ser molt sensible a aquesta política de descrèdit dels socialistes. Campaña injustificada i injusta que no es corresponia amb els fets, però la demagògia escandalosa va fer forat dins els rengles del nostre partit, i això ens lligava bastant. El cert és que segurament no vam saber aprofitar totalment aquella situació. Crec que vam fer un servei al país i que l'etapa dels quatre primers anys de Convergència ha estat positiva; que l'autonomia catalana va donar una sensació d'estabilitat i seriositat pel que s'acabés la legislatura sense crisi. Això crec que és positiu per al país, i la nostra contribució ha de ser reconeguda algun dia, encara que políticament no ens serveixi de res el coneixement de la història. La veritat és que jo no estic gens penedit de la política que vam fer, encara que crec que hauria pogut ser millor des del punt de vista dels interessos del Partit. Durant el curs de la legislatura hi va haver un moment que se'ns va plantejar la possibilitat de rectificar i nosaltres hauríem estat disposats a considerar-ho. En particular vam tenir converses amb els socialistes per tractar aquesta qüestió. Els vam posar com a condició que ells havien d'oposar-se a Madrid a la involució autonòmica. Era el moment que governava Calvo Sotelo i es debatia la LOAPA. Vam demanar als socialistes catalans que es desmarquessin del PSOE almenys en aquesta qüestió fonamental de la LOAPA, i si ho haguessim fet nosaltres estàvem disposats a plantejar a Jordi Pujol la necessitat de revisar les coses. Però ells deien sempre que no podien; no qüestionaven si estava bé o no de fer-ho. Simplement deien que no podien, per tant això és el que va donar lloc a què no es pogués fer cap correcció al llarg de la legislatura. Nosaltres hauríem estat disposats a forçar-la si els socialistes catalans haguessin tingut una actitud solidària amb les forces nacionalistes catalanes, i per tant, haguessin votat contra la LOAPA".

⁵⁴³ DSPC, 22 abril de 1980, nº 4, p. 34.

per coherència i respecte de la voluntat popular Esquerra havia decidit no formar part del Govern tot i que acceptà donar-li suport i arribar a un pacte de govern de la mateixa manera que CC-UCD.

Heribert Barrera justificà el procés de negociació del pacte de Govern⁵⁴⁴ amb CiU de la següent manera⁵⁴⁵: “Nosaltres, amb raó o sense, potser equivocant-nos, havíem fet una campanya electoral dient que creïem que Catalunya, al començar a autogovernar-se, havia d’allunyar-se de posicions maniquees, de divisió en dos blocs. Per tant nosaltres érem partidaris de constituir un Govern a Catalunya que excloués l’extrem a l’esquerra, en aquest cas els comunistes, i l’extrem a la dreta. O sigui que, si es podia, s’havia de constituir un govern al voltant del centre. No creiem bo dividir el país en dos blocs, un bloc de dreta i un bloc d’esquerra. Aleshores, conseqüents amb això, després de les eleccions vam defensar que calia constituir un govern de coalició Convergència-Socialistes, i vam dir que nosaltres estàvem disposats a donar suport al seu candidat a la Presidència de la Generalitat i estàvem disposats a formar-ne part, si ens hi volien, perquè Convergència i Socialistes sumats ja tenien, sols, majoria absoluta. Per tant, no ens necessitaven. Però si creien bona la nostra presència, nosaltres estàvem disposats a ser-hi. Així ho vam manifestar a convergents i a socialistes. I als socialistes els vam dir més encara, perquè en aquell moment semblava que els socialistes eren una força d’esquerra. Els vam dir: si vosaltres accepteu aquesta fórmula és evident que aquest govern de coalició generalment haurà d’actuar per consens, però que algunes vegades es poden plantejar qüestions de majoria. És molt possible que en qüestions nacionals catalanes nosaltres ens arreglerem amb els convergents, però en altres qüestions, ens arreglarem certament amb vosaltres. I pel que fa al President de la Generalitat, que dins de la coalició s’ha de decidir per majoria, nosaltres estem disposats a votar-vos a vosaltres. Jo vaig dir això personalment a Joan Reventós davant de

⁵⁴⁴ D’altra banda, ERC, a l’editorial de la revista “La Humanitat” de l’1 d’abril de 1980, p. 2, justifica el pacte electoral amb CiU dient el següent: “Ara mateix ERC ha tingut un assenyalat triomf en aquestes últimes eleccions. I si no és un triomf tan elevat ens permet tenir possibilitats de controlar en bona part el poder que la nostra Generalitat pugués tenir. Això ens pot obligar a fer certs pactes no prou agradables per als nostres militants, però si no en tenim altra alternativa ens cal considerar la necessitat d’admetre’ls. Estem per servir la nació catalana, la nostra nació, i no simples especulacions ideològiques. Estem en un moment definitiu de la política catalana i el nostre partit, ERC, hi pot aportar una acció definitiva. Ja sé que sempre serem criticats. Si fem un pacte amb les forces catalanes que ara han estat més votades se’ns dirà que hem pactat amb la dreta. Sigui com sigui ERC ha d’escollir el que ara, en aquest moment, sigui més interessant per a Catalunya. No oblidem mai que som d’esquerra i nacionalistes catalans. (...) Sigui el pacte que sigui, el que fem la nostra fidelitat ha d’ésser als nostres principis ideològics que són molt concrets. Fidelitat a Catalunya i fidelitat al concepte que nosaltres en tenim”.

⁵⁴⁵ Viladot Albert, *L’Esquerra nacionalista. Diàlegs amb Heribert Barrera*, op. cit, p. 29-30.

testimoni. Els socialistes es van equivocar i no ho van acceptar. Aleshores, nosaltres, si volíem ser conseqüents amb el nostre programa electoral, no teníem ja possibilitat d'entrar a formar part d'un govern que disposés de majoria parlamentària. Quedava la qüestió de triar President de la Generalitat. Teníem la possibilitat de prendre la mateixa posició que els socialistes i comunistes i de votar un candidat nostre i per tant de fer impossible l'elecció de President de la Generalitat, obligant a repetir les eleccions. Vam creure que això era molt dolent. Repetir les eleccions després d'haver estat tants anys reclamant l'autogovern i reclamant l'autonomia i haver votat l'Estatut era una decepció molt grossa per al poble de Catalunya. Era la construcció d'un fracàs. Ens va semblar que la solució lògica era votar com a President en Jordi Pujol. Era la formació política més votada; no hi havia altra solució. Nosaltres hauríem traït el nostre programa electoral, si haguéssim acceptat de formar part d'un govern amb socialistes, comunistes i Esquerra Republicana. No solament era traïr el nostre programa, creïem que era dolent per a Catalunya. Després, les circumstàncies han donat lloc a un afebliment comunista tal, que potser això no hauria tingut massa inconvenients”.

Com a recompensa ERC va obtenir la presidència del Parlament⁵⁴⁶ i CC-UCD⁵⁴⁷ la continuïtat del suport al govern d'Adolfo Suárez. Per la seva banda, el candidat de CiU Jordi Pujol, després d'un intens debat al Parlament de Catalunya, fou investit president de la Generalitat de Catalunya a la segona votació d'Investidura amb

⁵⁴⁶Barrera afirmà en Viladot Albert, op. cit, p. 33 “... En conseqüència en la negociació amb Convergència no vaig participar-hi massa. (per motius de salut). El fet és que, en aquesta negociació, Convergència va donar-nos la Presidència del Parlament que reclamàvem perquè creïem que si Convergència havia de governar essent minoritària, almenys calia un contrapès i un contrapès era la Presidència del Parlament ...”.

⁵⁴⁷ Centristes de Catalunya havien proposat com a fórmula de govern la basada en un acord entre Convergència i Unió, Esquerra Republicana de Catalunya i Centristes de Catalunya; però aquesta fórmula va ser rebutjada per CiU. Centristes de Catalunya davant d'aquesta negativa d'acord a nivell polític no entenien perquè no havia pogut haver un acord a nivell programàtic i afirmaren el següent al Diari de Sessions del Parlament de Catalunya, 22 d'abril de 1980, nº 4, p 37: “ La minoria majoritària podia haver-nos consultat oportunament i amb la deguda antelació el programa de govern que pensava portar a terme i que abans hem escoltat. Així nosaltres podríem haver discutit aquest programa, haver-hi portat els nostres punts de vista i haver arribat a un eventual suport polític (...) Comprenem les posicions partidistes, encara que neixin de vegades d'una interpretació parcial i exclouent dels resultats electorals. Comprenem els enfocaments voluntaristes i reconeixem la importància que molt sovint manifesten les actituds testimonials, i sabem que en certs casos influeixen positivament sobre sectors reduïts de l'electorat. Tanmateix, creiem amb profunda convicció que, per tal de constituir un govern sòlid i d'establir aliances duradores, no s'ha de recórrer a les combinacions merament formals, sinó a les coincidències programàtiques. També estem convençuts que la construcció de la Catalunya autònoma reclama la participació de tots aquells que estiguin disposats a participar-hi, i que, a més d'això, els responsables del futur de Catalunya, els qui integrin el Consell Executiu i la nova Administració pública catalana han de ser aquells que siguin capaços de portar a la pràctica un programa reformista de redreçament i d'obertura de llibertats públiques i privades i de justícia social profunda i real”.

75 vots a favor i 59 en contra⁵⁴⁸. El govern quedà de la següent manera: a) Miquel Coll i Alentorn, conseller adjunt a la Presidència; b) Ramon Trias Fargas ocupà la cartera d'Economia; c) Ignasi de Gispert ocupà la cartera de Justícia; d) Francesc Sanuy ocupà la cartera de Comerç i Turisme; e) Vicenç Oller ocupà la cartera d'Indústria; f) Josep Laporte ocupà la cartera de Sanitat; g) Joan Vidal i Gaiolà ocupà la cartera de Governació; h) Joan Guitart ocupà la cartera d'Educació; i) Joan Rigol, ocupà la cartera de Treball; j) Josep M. Cullell ocupà la cartera de Política Territorial i Obres Públiques; k) Agustí Carol ocupà la cartera d'Agricultura; l) Max Cahner ocupà la cartera de Cultura. Va ésser un govern fort i també obert perquè quatre dels consellers escollits no eren de Convergència i Unió. En la tria de directors generals i alts càrrecs també es seguí el mateix criteri.

3.2 PRINCIPALS CONSEQÜÈNCIES DEL 23-F A CATALUNYA: LA LOAPA I L'ATAAC A LA LLENGUA CATALANA.

3.2.1 Reacció dels partits polítics catalans i mobilització de la societat civil contra la LOAPA.

El 29 de gener de 1981 Adolfo Suárez dimití del seu càrrec. Com afirmen Andreu Farràs i Pere Cullell⁵⁴⁹, els poders interessats a abatre al president Suárez foren el PSOE, la mateixa UCD, els militars, l'episcopat, l'empresariat i la banca. Pel que fa al PSOE, era, com ja és sabut, el partit de l'oposició que aspirava a governar el país i inicià una duríssima campanya d'atac contra Suárez liderada per Felipe González i Alfonso Guerra. Respecte a la UCD, mateix partit del president, hi havia massa pugnes internes entre els barons del partit per acaparar el màxim de poder dins de la mateixa formació. En el cas dels militars, els que més enyoraven el franquisme no havien acabat de pair el nomenament de Manuel Gutiérrez Mellado com a vicepresident primer del govern, en substitució del general Fernando de Santiago y Díaz de Mendivil, el 22 de setembre de 1976, que havia presentat la dimissió per oposar-se a la legalització dels

⁵⁴⁸ Per a conèixer amb detall el primer discurs d'Investidura de Jordi Pujol al Parlament de Catalunya, la posició dels diferents grups parlamentaris i el resultat del primer vot d'Investidura, vegeu: Diari de Sessions del Parlament de Catalunya, 22 d'abril de 1980, nº4. I per a conèixer amb detall el segon discurs d'Investidura, la posició dels diferents grups parlamentaris i el resultat final de la segona votació d'Investidura vegeu: Diari de sessions del Parlament de Catalunya, 24 d'abril de 1980, nº5.

⁵⁴⁹ Segons Andreu Farràs i Pere Cullell a: Farràs Andreu i Cullell Pere, *El 23-F a Catalunya. El cop d'Estat va estar a punt de triomfar al Principat*. Barcelona: ed. l'arquer, 2010, p.21-22.

sindicats de classe. Però mai no van poder acceptar els hàbils canvis que el mateix Gutiérrez Mellado va saber introduir en l'escalafó per tal d'apartar dels llocs de màxima responsabilitat militar els generals més immobiliers i nomenar, en canvi, en llocs clau, altres militars amb conviccions democràtiques més sòlides o, senzillament, més dòcils cap als seus superiors. Per la seva banda, l'església espanyola, amb el cardenal Vicente Enrique y Tarancón com a president de la Conferència Episcopal, mai no va perdonar al president Suárez que delegués en el socialdemòcrata Francisco Fernández Ordóñez (enquadrat a la UCD però amb un peu al PSOE, on va acabar militant) l'elaboració de la Llei del Divorci, fet que va deixar en paper mullat tots els acords previs entre el govern i els representants del Vaticà a Espanya per redactar una llei de perfil baix i de contingut més simbòlic que real. Tampoc l'empresariat no estava satisfet amb el govern de Suárez perquè del considerava el responsable de no saber tallar l'allau de manifestacions i vagues que assolaven el panorama laboral, especialment conflictiu en aquells anys de greu crisi econòmica, desestructuració sindical i desorientació social. I amb criteris d'una similar desprotecció corporativa es poden situar les reiterades manifestacions de la gran banca espanyola respecte d'una suposada inoperativitat del gabinet de Suárez per fer front al daltabaix econòmic del país.

Del 6 al 9 de febrer el congrés de la UCD que tingué lloc a Palma de Mallorca palesà el grau de descomposició del partit del govern dividit per les lluites internes, i la denominació de Leopoldo Calvo Sotelo⁵⁵⁰ com a candidat a president del govern fou acollida amb absoluta fredor fins i tot a les files de la UCD⁵⁵¹. Davant d'aquesta conjuntura política, marcada també per la intensificació dels atacs d'ETA, les diferents trames colpistes aprofitaren la segona volta de la votació d'investidura de Leopoldo

⁵⁵⁰ Segons Charles Powell a: Powell Charles. *España en democracia, 1975-2000. Las claves de la profunda transformación de España*. Barcelona: ed.Plaza&Janés, 2002, p. 290, "...en la reunión de la comisión ejecutiva del partido celebrada el día siguiente los representantes del movimiento crítico se negaron a avalar su candidatura, a pesar de que ésta contaba con el apoyo de su jefe de filas, Lavilla. Según el testimonio de Herrero, Suárez se apresuró a explicarles en privado que se trataba tan sólo de una solución temporal, ya que pretendía retomar el timón y conducir el partido a un nuevo triunfo en las elecciones de 1983...".

⁵⁵¹ Un cop celebrat el congrés d'UCD el rei encarregà a Calvo Sotelo la formació d'un nou govern. El candidat no dubtà en buscar activament el suport d'altres partits per a la seva investidura, encara que sense resultat. Fraga es mostrà fred i escèptic, encara que els seus companys de coalició, Areilza i Osorio, fossin partidaris de donar al dirigent centrista un marge de confiança. Per la seva banda, el president Jordi Pujol pretenia negociar a canvi de suports d'importants concessions que podrien afectar el desenvolupament global del sistema autonòmic, però Calvo Sotelo no podia fer-ho en aquells moments. Com a conseqüència d'això Calvo Sotelo, després de presentar el programa de govern davant el Congrés dels Diputats el 20 de febrer, va obtenir tan sols 169 vots a favor i 158 vots en contra, quedant-se a set vots de la majoria absoluta, obligà a convocar altre ple per a tres dies després, aconseguí la majoria simple.

Calvo Sotelo per dur a terme una acció coordinada la tarda del 23 de febrer de 1981, però l'intent de cop d'Estat⁵⁵² fracassà. En el seu fracàs hi foren determinants, segons Rafael Aracil i Antoni Segura⁵⁵³, la fermesa i l'actitud del Gabinet d'urgència format pels subsecretaris dels ministeris que durant unes hores fou la màxima autoritat democràtica existent; el rei, que condemnà el cop i instà els capitans generals a mantenir-se fidels a l'ordenament constitucional; la presència d'ànim dels líders i militants dels diferents partits i sindicats, i molt especialment del president de la Generalitat Jordi Pujol que cap a les deu de la nit fou el primer en transmetre per les ones de la ràdio un missatge de tranquil·litat que anunciava clarament que el rei s'oposava i condemnava el cop; i, sobretot, l'actitud serena, tot i que prudent i temorenca, de la societat civil, que en cap moment donà suport a l'actitud colpista.

Després de l'intent de cop d'Estat, i només dues setmanes més tard, es constituí la Comissió negociadora per pactar la concertació del procés autonòmic, LOAPA (Ley Orgánica de Armonización del Proceso Autonómico). Tot i que el president Jordi Pujol havia afirmat que no havia detectat cap “congelació autonòmica”⁵⁵⁴ a l'entrevista que havia tingut amb el president del govern espanyol Calvo Sotelo el dijous 5 de març de 1981, la veritat és que Calvo Sotelo ja havia fet referència en el seu discurs d'investidura el 18 de febrer de 1981 a una política de construcció autonòmica que inspiraria posteriorment als pactes autonòmics com va explicar a les seves memòries⁵⁵⁵.

El 13 de març el president Jordi Pujol declarà, a l'analitzar el clima polític, que “l'autonomia no pot ser el boc expiatori”⁵⁵⁶. Es referia a alguns sectors polítics i

⁵⁵² Per a un estudi exhaustiu del cop d'Estat vegeu, entre d'altres, les obres següents: Solé i Sabaté, Josep Maria, *El cop d'Estat i el seu fracàs a Catalunya*. Barcelona: ed. 62, La Vanguardia, 2006; Farràs Andreu i Cullell Pere, *El 23-F a Catalunya. El cop d'Estat va estar a punt de triomfar al Principat*. Barcelona: ed. l'arquer, 2010; Medina Francisco, *23 F, la verdad*. Esplugues de Llobregat: ed. Plaza & Janés, 2006; Urbano, Pilar, *Con la venia...yo indagué el 23-F*. Barcelona: ed. Plaza & Janés, 1987.

⁵⁵³ Aracil, Rafael, Segura Antoni, *Memòria de la Transició a Espanya i Catalunya*. Barcelona: ed. UB, 2000, p. 60.

⁵⁵⁴ Vegeu l'Avui, 5 de març de 1981, p. 5. El president Jordi Pujol no va detectar, segons el diari, durant l'entrevista amb Calvo Sotelo que hi hagués una “congelació autonòmica” i afirmà que “l'autonomia tal com la portem a Catalunya no necessita cap cop de timó. L'actuació és correcta des del punt de vista català i també per la repercussió que té a l'Estat. Hem de fer la nostra autonomia sense que sigui desestabilitzadora a tot Espanya, i nosaltres som responsables com qui més de l'equilibri i la democràcia, també som conscients que l'autonomia s'ha d'utilitzar amb molta prudència”.

⁵⁵⁵ Calvo Sotelo, Leopoldo, *Memoria viva de la Transición*. Barcelona: ed. Plaza & Janés, 1990, p.38.

⁵⁵⁶ Avui, 13 de març de 1981, p. 1. El president Jordi Pujol afirmà el següent: “Estem disposats a analitzar les realitats amb més atenció, fins i tot a fer la nostra autocrítica en allò que faci falta, però no ho estem a ser una espècie de boc expiatori. De vegades una col·lectivitat busca algú a qui endossar la responsabilitat d'un error. I és cert que en aquests moments sembla que alguns sectors pensessin que l'autonomia

periodístics que veien les autonomies, i de vegades especialment la catalana, una causa important del que havia succeït. Havia començat, doncs, un període de recel vers les autonomies⁵⁵⁷ obrint un camí cap a la involució autonòmica ja que el que es pretenia fer creure és que els nacionalismes eren un perill tant per a la democràcia com per a la crisi del país. Dos fets destacaven per a pensar en aquesta involució: 1) l'elecció de Martín Villa com a màxim responsable de la política autonòmica del nou Govern de Calvo Sotelo, que com és sabut, no era un defensor del model de l'Estat de les autonomies; 2) davant la decisió del govern espanyol de "revisar les autonomies" i, segons Martín Villa de fer "les transferències amb calma"⁵⁵⁸, els principals líders polítics catalans, sensibles a la involució que s'apropava, manifestaren la seva preocupació públicament a la premsa pel desenvolupament autonòmic. Així doncs, Reventós⁵⁵⁹ afirmà que ja en el discurs d'investidura de Calvo Sotelo el programa autonòmic del govern va ésser poc

catalana podria ser el boc expiatori. Això seria injust i indigno. I seria pernicios i perillós perquè "amb això s'aixecaria una cortina de fum protectora d'altres responsabilitats".

⁵⁵⁷ El que creia el Grup Parlamentari de la Minoria Catalana, a: *La "Loapa", una agresión a Catalunya. La Minoría Catalana ante el "Proyecto de Ley de Armonización del Proceso Autonómico"*. Barcelona: julio 1982, p. 12 era que la idea de què es culpés als nacionalismes de la greu situació no era perquè realment UCD i el PSOE ho creguessin, sinó més bé perquè es van veure obligats pels factors següents: "Por una parte, intentar cambiar la nefasta imagen que la irresponsabilidad de unos y el electoralismo de otros había imperado en los últimos meses en el desarrollo del proceso autonómico; baste recordar los hechos derivados del Referéndum de Andalucía, los debates que sobre el mismo se produjeron en la Moción de Censura al Presidente Suárez, y la difícil discusión y acuerdo sobre el Estatut Gallego. Por otra parte, a través de esta vía y aunque no se confesara, se pensaba tranquilizar a aquellos sectores del país que habían protagonizado el intento golpista, queriendo proyectar una imagen de racionalización de la política autonómica, cuando lo que se pretendía y más tarde pudo comprobarse a través de la LOAPA, era frenar el proceso autonómico y concretamente reconducir desde el Estado, las Autonomías Vasca y Catalana. Por último, se elegía entre todos los grandes problemas, aquél que permitía realizar una gran política de escaparate y de discursos con visión de Estado, para esconder en el fondo la impotencia que hasta la fecha existía para solucionar y enfrentarse con éxito a los verdaderos problemas del país: el paro y la difícil situación económica por la que atraviesa nuestra economía. Los golpes terroristas abonaban la tesis de los partidos centralistas". Aquests factors farien de les autonomies i del procés autonòmic "el objetivo perfecto, el chivo expiatorio, que permitía dar aquella imagen que los dos partidos mayoritarios estaban empeñados en transmitir. Era simple, algo debía cambiar y para ello se elegía el Título VIII de la Constitución".

⁵⁵⁸ Com destaca el diari Avui, 14 de març de 1981, p.1, es produí un gir i el procés legislatiu s'invertiria també en el sentit de definir l'Estat "des d'ell mateix", sota la base de l'article 149 de la Constitució espanyola, que recullia les competències exclusives de l'Estat. Les mesures induïen a pensar, com diu el diari, que s'estava tancant l'etapa de "l'Estat de les autonomies". A més, el govern havia acordat demanar a les Corts que consideressin la necessitat de dictar una llei d'harmonització de diversos aspectes del procés autonòmic (ús preferent de la bandera espanyola, el castellà com a idioma també oficial a les comunitats autònomes i delimitació dels termes "nació" fent-lo exclusiu de la "nació espanyola". D'altra banda, el ministre va reconèixer que aquestes qüestions podien afectar la sensibilitat d'algunes comunitats autònomes", i va negar que la llei hagués estat consultada a aquestes ni els partits nacionalistes.

⁵⁵⁹ Vegeu: Avui, 15 de març de 1981, p. 5. Entrevista del diari a Josep Reventós. Però cal dir que davant d'aquest procés començaren a sorgir una sèrie de contradiccions i tensions internes entre el PSC i el PSOE, com destaca el diari La Vanguardia del 7 de abril de 1981, p. 13, perquè el PSOE estava a favor de la llei d'harmonització autonòmica mentre que el PSC es mostrava en un principi reticent. De fet, com destaca el diari, els socialistes s'havien dividit en vot (5 diputats s'havien abstingut, i posteriorment tots els senadors), a diferència del vot majoritari dels parlamentaris del PSOE que havien votat a favor.

explicat i confús. La lectura que feia era que els acords del Consell de Ministres marcaven l'inici d'una política de contenció en el desenvolupament de les autonomies, i molt particularment de la de Catalunya. La construcció de l'Estat de les Autonomies feia necessari un procés que harmonitzés la reconstrucció de l'Estat però calia fer-ho amb uns criteris molt clars. Aquests eren: 1) fixar un mapa autonòmic clar que s'assentés el criteri que les comunitats autònomes formaven part de l'Estat i no eren un rival de l'Estat; 2) la igualtat en les competències, però la necessitat de processos i ritmes diferents per a cada comunitat; 3) era un concepte primordial per al PSC, el de l'autonomia solidària. Tots aquests punts, segons Reventós, ja hi eren a la Constitució però tenia por a què no es tinguessin en compte. En canvi, Cañellas, com era evident, afirmà que no creia que la democràcia estigués “segrestada” ni menys encara que hi hagués una “rebaixa autonòmica”⁵⁶⁰.

Per la seva banda, Heribert Barrera afirmà que la llei d'harmonització era inoportuna i contrària a l'esperit i la lletra de la Constitució⁵⁶¹, i creia que en certa manera el cop d'Estat havia triomfat⁵⁶². Roca, per la seva banda, digué que estaven a l'inici d'una frenada autonòmica i si es feia política pensant en el cop d'Estat això voldria dir que “els golpistes” havien guanyat. De fet, CiU i el PNB s'oposaren radicalment a l'acord de la llei d'harmonització autonòmica i foren exclosos de les negociacions perquè consideraven que era una conseqüència directa de l'intent de cop d'Estat. D'altra banda, el Comitè Executiu de CDC afirmà que hi havia una campanya d'agressió contra Catalunya. Per al president Pujol, segons unes declaracions fetes a les sis dones que organitzaven “los desayunos del Ritz” a Madrid, hi havia una campanya organitzada des de Madrid de deformació de la imatge de Catalunya presentant als catalans com a desestabilitzadors. Cosa que no arribava a entendre perquè al seu parer havien complert amb el que estava establert tant a la Constitució com a l'Estatut⁵⁶³.

⁵⁶⁰ Avui, 17 de març de 1981, p.5. Entrevista del diari a Cañellas

⁵⁶¹ Avui, 19 de març de 1981, p.4. Entrevista del diari a Heribert Barrera.

⁵⁶² La Vanguardia, 5 d'abril de 1981, p. 11.

⁵⁶³ Segons el diari Avui 2 d'abril de 1981, p.6. El Comitè Executiu de CDC que va fer la seva primera reunió després de la seva constitució, va estudiar atentament els darrers fets i va constatar la certesa d'una autèntica campanya contra Catalunya i les seves institucions i es dolgué dels suports que aquesta campanya havia trobat. D'altra banda, convidà a totes les entitats, associacions, partits i particulars que fessin palesa la seva protesta davant d'aquesta agressió oposant a la provocació la voluntat de mantenir a Catalunya el clima de convivència que l'havia caracteritzat.

Inspirant-se en l'informe Kilbrandon de 1973 Calvo Sotelo encarregà a una comissió d'experts presidida per Eduardo García de Enterría l'elaboració d'un informe sobre el desenvolupament autonòmic. D'aquest diagnòstic sorgiren els pactes autonòmics signats pel govern i el PSOE el 31 de juliol de 1981 que pretenien determinar les comunitats que s'acceptarien i el procediment a seguir per a l'aprovació dels seus Estatuts. Com a principi general s'acordà limitar l'accés a l'autonomia per l'article 151 a les quatre comunitats on ja s'havien celebrat referèndums: Catalunya, País Basc, Galícia i Andalusia, deixant per a la resta la via de l'article 143. Degut a què Canàries i la Comunitat Valenciana ja havien iniciat la via de l'article 151 abans de signar-se els pactes s'acordà reconduir-les per la via ordinària, a canvi rebrien el màxim nivell de competències mitjançant una sèrie de lleis orgàniques aprovades a la vegada pels seus respectius Estatuts. Els pactes també propugnaren la creació d'institucions comunes a totes les comunitats, assemblea legislativa, president i govern, i es mantindrien dos nivells de competències diferents: set comunitats (País Basc, Catalunya, Galícia, Andalusia, Navarra, Comunitat Valenciana i Canàries) gaudirien del màxim nivell competencial, mantenint-se les deu restants en un nivell una mica inferior. Tampoc acceptaren aquests Pactes ni Fraga ni Carrillo. L'únic suport que aconseguí fou el del PSOE.

La voluntat d'UCD i del PSOE de reordenar el procés autonòmic va fer que centressin la seva atenció en el Títol VIII de la Constitució: "El Estado de las autonomías y el proceso autonómico", i que establissin una sèrie de regles per tal de donar la imatge de feina ben feta i amb visió d'Estat. Aquestes regles eren les següents: 1) Només podien participar aquelles forces polítiques que a criteri d'UCD i del PSOE oferissin una opció política a nivell d'Estat; per tant, quedaven excloses les forces polítiques nacionalistes; 2) Escollir una Comissió d'Experts, que donés sensació de neutralitat, a qui se'ls encarregaria, a través de l'Estudi de les Autonomies territorials, fixar les línies principals que haurien de seguir-se en el procés de reordenació de l'Estat autonòmic, és a dir, la construcció ordenada de les Autonomies en els seus aspectes polític-administratius i econòmic-financers. Una Comissió formada per 10 membres i presidida pel jurista i catedràtic Eduardo García Enterría.

En una primera fase, que concluí el 19 de maig de 1981, la Comissió va fer conèixer als principals partits estatals "l'Informe sobre las Autonomías" que oferia dues

vies d'acció: Per una banda, a través del desenvolupament de determinats principis constitucionals, no desenvolupats suficientment, i per l'altra, mitjançant la formulació d'alguns principis generals sobre organització i competències de les Comunitats Autònomes, en relació amb les quals les forces polítiques haurien de convenir a la seva acceptació. Com a conseqüència d'això, es proposà una Ley Orgánica de Ordenación del Proceso Autonómico, i es formularen uns acords polítics per a la seva elaboració, aprovació i aplicació dels Estatuts d'Autonomia.

El 7 de juny de 1981, la Comissió d'Experts acabà l'"Informe sobre la Financiación de las Comunidades Autónomas", on oferia una sèria de directrius econòmic-financers sobre la financiació de les Comunitats Autònomes. I, a més, suggeria diverses recomanacions d'interès per a ordenar el procés de transferències, i proposava la potenciació dels mecanismes de coordinació entre els diferents nivells de Govern en la línia marcada per la Ley Orgánica de Financiación de las Comunidades Autónomas (LOFCA)⁵⁶⁴, al crear el Consejo de Política Fiscal y Financiera.

⁵⁶⁴ Jordi Pujol respecte a la LOFCA digué a les seves memòries: Pujol Jordi. *Memòries. Temps de construir (1980-1993)*. Barcelona: ed. Proa, 2009, p. 33-34 el següent: "... el nostre conseller d'Economia, en Ramon Trias Fargas, es va posar a negociar directament amb el ministre d'Hisenda Jaime García Añoveros (...). Entenia el nostre problema, i ell i en Trias Fargas van arribar a un preacord que al nostre entendre era just. Assignava a la Generalitat uns ingressos que, tot respectant els criteris de solidaritat, no produïen un dèficit fiscal desorbitat. Sempre havíem insistit a dir que havíem de contribuir al desenvolupament general espanyol- sabent que això comportava un dèficit fiscal- però afegíem que aquest dèficit no havia d'impedir que Catalunya pogués finançar els seus serveis bàsics ni havia de perjudicar-li la capacitat de competir. No defensàvem res que no fos norma en altres estats, com Alemanya o el Canadà. L'acord preveia també la bilateralitat entre l'Estat i la Generalitat, cosa que hauria permès defensar millor els interessos de Catalunya. De fet, molts anys més tard seguim reclamant el mateix. Semblava que el govern de la UCD havia d'acceptar el plantejament de García Añoveros i en Trias Fargas i que el podríem fer aprovar pel Congrés dels Diputats, però la UCD va voler la conformitat del PSOE. Els socialistes van semblar-hi primer d'acord, però després s'hi van oposar frontalment i la UCD, que ja estava en etapa de descomposició, no es va atrevir a tirar-lo endavant sense tenir el seu suport. Començava a jugar el mecanisme del recel contra Catalunya utilitzat amb finalitat partidista electoral. Es va aprovar la Lofca, una llei que encara ara té conseqüències negatives per a Catalunya.(...) De fet, l'endemà mateix de l'aprovació de la Lofca la Generalitat va intentar negociar-ne i millorar-ne alguns conceptes. Hi ha hagut des d'aquell moment avenços (...). La primera modificació, petita, es va aconseguir entre el conseller Josep Maria Cullerell i el ministre del PSOE Josep Borrell el 1986. La més significativa perquè introduïa un canvi conceptual important, va tenir lloc amb en Pedro Solbes, també durant el mandat dels socialistes, amb en Macià Alavedra actuant de negociador nostre. Després, amb el ministre del PP Rodrigo Rato vam millorar l'acord, primer amb el mateix Alavedra i més tard amb en Francesc Homs com a conseller d'Economia. De tota manera haig de manifestar que a dia d'avui, gener de 2009, moment d'escriure aquestes ratlles, Catalunya segueix rebent un tracte injust en finançament, amb perjudici per als serveis i per a la competitivitat".

Per a saber més sobre l'actuació de Ramon Trias Fargas respecte a la LOFCA llegiu la seva obra: Trias Fargas, Ramon. *Narració d'una asfíxia premeditada: les finances de la Generalitat de Catalunya*, ed. Afers, Catarroja, 2011.

Ambdós informes es convertiren en els principals documents de treball que la UCD i el PSOE utilitzaren per a completar els objectius en matèria autonòmica i que es materialitzaria en els pactes autonòmics aprovats i signats en el Palacio de la Moncloa pel president del Govern i el secretari general del PSOE, el 31 de juliol de 1981. Tot i ésser aprovats per 208 vots a favor, l'oposició dels nacionalistes catalans i bascos que tenien la intenció de recórrer la llei davant el Tribunal Constitucional va fer que Calvo Sotelo i Felipe González decidiren suspendre la seva aplicació fins que el Tribunal Constitucional es pronunciés, cosa que va fer l'agost de 1983 quan UCD ja no hi era al govern.

A Catalunya, i al País Basc, començà una campanya contra l'acord impulsada per la Crida a la Solidaritat i per ERC, CiU i el PSUC. A la primavera de 1982, el front anti-LOAPA (CiU, PNB, PCE, PSUC, ERC, EE, PSA) despleguà una intensa activitat contra l'aprovació de la nova llei: a Catalunya, la manifestació més important fou la del 14 de març de 1982 que concentrà entre 100.000 i 300.000 persones. Però no tan sols els partits polítics mencionats es mostraren contra la LOAPA, el 18 de febrer de 1982 el Col·legi d'Advocats de Catalunya es pronuncià, de manera col·legiada i col·lectivament, sobre el controvertit projecte de la Loapa, proposant la supressió dels articles 2 i 4.

El 23 de febrer de 1982, quasi 300 municipis catalans es pronunciaren en contra. L'11 de març de 1982 es celebrà a Barcelona un acte de suport a les Institucions Nacionals Catalanes i en contra del procés harmonitzador, al que es sumaren, trencant amb la direcció dels respectius partits, varis alcaldes socialistes i centristes. En aquest acte, es signà el manifest "Tots per Catalunya, no als pactes autonòmics, no a la Loapa" amb el suport dels partits de CDC, UDC, PSUC i ERC, i altres partits extraparlamentaris. La manifestació Anti-Loapa va tenir lloc a Barcelona el 14 de març de 1982, amb una gran participació ciutadana. Així mateix, durant el mes d'abril es va fer públic un informe de l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Catalunya en el que es considerava a alguns articles del Projecte de la Loapa, com de reforma fraudulenta de la Constitució, entre ells, el 4º. I el Parlament de Catalunya, al setembre de 1981, celebrà el Debat General sobre l'acció política i de govern del Consell Executiu de la Generalitat on s'aprovaren dues Resolucions, entre d'altres, acordades pel vot majoritari dels Grups parlamentaris de CiU, ERC i PSUC, en les que es manifestà el perill que suposava la concertació autonòmica i el seu desenvolupament

legislatiu, e instaven al Consell Executiu per a què adoptés totes les mesures necessàries per a què no fossin rebaixades les competències Estatutàries.

Com a conseqüència d'aquestes Resolucions, el Parlament de Catalunya celebrà el 2 i 3 de desembre un Ple Monogràfic sobre els acords que en matèria de concertació autonòmica havien signat el president del Govern i el Secretari General del PSOE que demostrà la feblesa del PSC davant les decisions del PSOE de les que no es va poder desmarcar⁵⁶⁵. Tot fou inútil, incloses les esmenes a la totalitat defensades al Congrés dels Diputats, i el 29 de juliol de 1982 el Senat⁵⁶⁶ aprovà la LOAPA. En definitiva, el

⁵⁶⁵ Cal dir que al DSPC, 2 de desembre de 1981, nº 35, p. 2275. Un exemple es troba en una de les intervencions del diputat Prats, en representació del grup parlamentari Socialistes de Catalunya, on defensà d'una manera aferrissada els pactes autonòmics, contradint, així, les declaracions que mesos enrere havia fet en J. Reventós mostrant-se reticent. De fet, Reventós afirmà, segons Jaume Boix Angelats a: Angelats, Jaume Boix "Del golpe de estado a la Loapa" dins AAVV, *Memòria de Catalunya*. El País, ed. El País, Barcelona, 1997, p. 168, que ell estava en contra de la Loapa perquè considerava que era fruit del cop d'Estat i que s'estava culpabilitzant a les comunitats que eren innocents, però decidí no presentar esmenes perquè va parlar amb Felipe González i Alfonso Guerra i arribà a la conclusió següent: "(...) Si lo hubiéramos hecho se habría roto la unidad del socialismo, un objetivo que presidió la lucha de toda mi vida.." i també afegí que el van amenaçar dient-li el següent: "(...) Si no aprobáis la Loapa, romperemos la unidad Socialista por la vía de la Federación Catalana del PSOE". Però, ja prèviament havia quedat clar quan es presentà el projecte al Congrés dels Diputats, i mentre que el Grup Parlamentari de la Minoria Catalana presentà 42 esmenes, i una d'elles a la totalitat de devolució del Projecte. En canvi, com a fet destacat, el Grup Socialista de Catalunya, es negà a presentar esmenes al Projecte de Llei. Aquí es produí el primer i més important enfrontament que es registrà dins els socialistes de Catalunya quan el seu portaveu, Ernest Lluch, desobeint el mandat de la Comissió Executiva del PSC, es negar a presentar 14 esmenes que aquest partit havia preparat. A més, mostraren també la seva supeditació al partit de Madrid, el PSOE, quan finalment els màxims responsables del Partit Socialista de Catalunya del Parlament de Catalunya, els diputats Reventós, Martín Toval i Prats, decidiren desmarcar-se de la decisió de la Comissió Executiva de presentar esmenes i acceptaren la postura d'Ernest Lluch, reconeixent d'aquesta manera que el Partit que tenia la darrera paraula a Madrid era el PSOE i no pas el PSC. Segons Jaume Boix Angelats, Ernest Lluch justificà la seva actitud d'Ernest Lluch afirmant que ho va fer "para no romper el socialismo, para no crear fractura entre el PSC y el PSOE (...) En aquel momento UCD estaba agonizando y España tenía sólo dos ejes vertebrales: el PSOE y el Ejército. Romper el PSOE significaba dejar al Ejército como único vertebrador del país. Era muy grave. Con todo, yo me negué a presentar las enmiendas, pero firmé los papeles en blanco como portavoz y los di a reventós para que se presentaran en mi nombre. Y al final tampoco lo hicieron". Per la seva banda, Lluís Maria de Puig, company de circumscripció de Lluch al pròleg del llibre Lluch, Ernest, *Darrers Escrits*, ed. Base, 2005, p. 25, intentà defensar la postura d'Ernest Lluch dient el següent: "(...) Lluch va cometre un error: no va presentar unes esmenes tal com havia decidit l'executiva del partit, PSC. Però no ho va fer ni perquè li manés el PSOE ni per una actitud poc catalanista. Aquesta va ser una insídia calumniosa- i dic que els que la van fer córrer eren uns calumniadors miserables- que van encolomar a l'Ernest injustament i que va durar molts anys. Un dia ho explicarem amb detall. Ell s'equivocà en no obeir el partit, encara que pensés que havia trobat una solució millor més enllà del que proposava el PSC. Ara, s'equivocà perquè qui quedava en entredit en aquell moment era el PSC i ell va tirar pel dret. Però al marge de l'error havia buscat una solució positiva i raonable, respectuosa amb Catalunya i amb totes les comunitats autònomes. Una bona sortida per aquell moment.

⁵⁶⁶ Cal destacar que l'acord de l'UCD i el PSOE també al Senat impossibilità la participació de senadors catalans i bascos en la ponència encarregada d'emetre l'informe previ al Debat de la Comissió. Informe que rebutjava per unanimitat totes les esmenes presentades al text, i manifestava que totes elles no estaven fonamentades en termes jurídic-constitucionals i que el Projecte de Llei s'ajustava als mandats constitucionals, als Estatuts d'Autonomia aprovats i al mandat en el seu dia de les Corts Generals. Posició normal tenint en compte que la Ponència estava formada per tres Senadors d'UCD i dos del PSOE. Una

debat de la LOAPA i les conseqüències que produí fixaren definitivament el contingut i l'abast de l'Estat de les Autonomies, i tot i que el Tribunal Constitucional va inhabilitar part d'aquesta llei, els posteriors traspassos de competències aprovats pels successius governs del PSOE no feren més que seguir el marc tractat en aquests anys decisius. Com destaquen Aracil i Segura⁵⁶⁷, la LOAPA fou el primer punt important de fractura en l'antiga oposició al franquisme en què nacionalistes, comunistes i socialistes havien anat sempre junts.

3.2.2 Mobilització de la societat civil per la defensa de la Llengua catalana i sorgiment de la Llei de Normalització Lingüística

Poc temps després de produir-se l'intent de cop d'Estat del 23 F, el Diario 16 va publicar el 12 de març de 1981 un manifest titulat "Por la igualdad de los derechos lingüísticos en Cataluña". El manifest signat per 2300 intel·lectuals criticava la suposada marginació en què es trobava la llengua castellana a Catalunya i es queixava, entre altres coses, del procés de recatalanització, afirmant que s'imposava la llengua catalana com a única llengua oficial a Catalunya i s'estava implantant progressivament l'ensenyament només en català, fet que perjudicaria els fills dels immigrants que es veurien discriminats i en desigualtat d'oportunitats. És a dir, un manifest ple de falsedats contra Catalunya perquè el president Jordi Pujol ja havia manifestat en el seu discurs d'investidura que un dels objectius prioritaris a assolir pel Govern de la Generalitat a l'hora de construir l'autonomia catalana era la defensa de la llengua catalana mitjançant la normalització de la llengua sense anar en detriment de la llengua castellana. Ho va expressar mitjançant les paraules següents⁵⁶⁸: "(...) Ho vull subratllar, ha de ser respectuosa i no gens discriminatòria per a la llengua castellana. (...) I només aconseguirem la normalització de la llengua catalana si el seu ús esdevé predominant, tot convivint amb la llengua de l'Estat, oficial també a Catalunya; i no hem d'oblidar pròpia d'una bona part dels ciutadans de Catalunya". Entre els signants del manifest es trobava Armando de Miguel, Federico Jiménez LoSantos, E. Pinilla de las Heras, etc.

ponència que quasi no es reuní i es limità a emetre l'informe. I ni la Comissió Constitucional ni posteriorment el Ple del Senat acceptaren cap dels arguments exposats pels Senadors que es manifestaren en contra de la LOAPA. En definitiva, el pas de la LOAPA pel Senat suposà un simple tràmit necessari per a la seva aprovació.

⁵⁶⁷ Aracil, Rafael, Segura Antoni, *Memòria de la Transició a Espanya i Catalunya*, Barcelona: ed. UB, 2000, p. 63.

⁵⁶⁸ Vegeu DSPC, n°4, 22 d'abril de 1980, p. 22.

Aquest manifest va rebre resposta per part d'intel·lectuals catalans com per exemple Maria Aurèlia Capmany i també d'entitats culturals com Òmnium Cultural⁵⁶⁹. En definitiva, provocà una sèrie de reaccions en massa en defensa de la llengua catalana.

D'altra banda, el mateix any 1981 es va fundar la Crida a la Solidaritat en Defensa de la Llengua, la Cultura i la Nació catalana⁵⁷⁰ que, segons Àngel Colom, un dels seus promotors, al principi no havia sortit com a moviment de defensa de la llengua sinó com a una reivindicació nacionalista en un moment marcat pel 23-F clarament involucionista⁵⁷¹. Després de l'èxit de l'acte de presentació a la Universitat en una massiva assemblea popular celebrada al paranimf de la UB on s'aprovà per unanimitat la "Declaració del Paranimf"⁵⁷², la Crida va convocar una reunió amb els partits polítics

⁵⁶⁹ Vegeu diari "Avui", 17 de març de 1981, p. 3. Article titulat "A 2300 intel·lectuals, que ja és dir". Al dirigir-se als signants del manifest, entre altres coses, els digué que: "(...) els catalans no exercirem mai una acció colonitzadora amb finalitats genocides de la Llengua i la Cultura Castellana. No l'exercirem per diversos motius, en primer lloc perquè no hem guanyat una guerra d'Alliberació, i en segon lloc perquè no és el nostre estil. Tot al llarg de la història dels Països Catalans es fa evident que diverses comunitats lingüístiques van conviure mentre dominava en el país el monarca que reunia en el seu cap la corona del Comtat de Barcelona, del regne d'Aragó, de València i de Mallorca (...) Jo comprenc molt bé, però, que els angoixi la problemàtica desaparició de la llengua castellana, però els ben asseguro que l'ofensiva no els ve del català, sinó de l'anglès". El diari "Avui", també destaca el 24 de març de 1981, p. 11, la manifestació d'Entitats i partits en defensa del català contra el manifest dels 2300. I el manifest Universitari en defensa del català que tingué lloc a les Illes Balears. El 31 de març de 1981, també hi hagué mobilitzacions en defensa de la llengua catalana per part d'Òmnium a Manresa. I el diari "Avui" l'1 d'abril de 1981, p. 7, destaca el document escrit per Òmnium Cultural per a la defensa de la llengua catalana titulat "La normalització del català és una aspiració ineludible", signat per part de les principals figures de la cultura, entre elles els rectors de les tres universitats de Barcelona: A. M. Badia Margarit, Gabriel Ferraté i Antoni Serra Ramoneda, els Premis d'Honor de les Lletres Catalanes: Joan Oliver, Salvador Espriu, J. V. Foix, Miquel Tarradell, Manuel de Pedrolo i Mercè Rodoreda, etc. Un document escrit amb la finalitat d'ésser lliurat a la Generalitat de Catalunya.

⁵⁷⁰ Per a un coneixement més exhaustiu vegeu: Monné Enric, Selga Lluïsa, *Història de la Crida a la Solidaritat en Defensa de la Llengua, la Cultura i la Nació catalanes*, ed. La Campana, Barcelona, 1991.

⁵⁷¹ Delclós Tomàs, "Normalización y conflicto" dins: VVAA, *Memòria de Catalunya. Del regreso de Tarradellas hace 20 años al pacto Pujol-Aznar*, ed. El País, Barcelona, 1997, p.180.

⁵⁷² Com explica la Crida als "Fulls d'Informació i coordinació de la Crida a la Solidaritat, en defensa de la llengua, la cultura i la nació catalana (1983-1985-89)", n°1, 15 d'abril de 1983. El 18 de març de 1983 tingué lloc al Paranimf de la UB una assemblea popular per a renovar el text de "La Declaració del Paranimf". El text que constava de 10 punts afirmava el següent: "(...) Davant el refús d'acceptar reconèixer i respectar els drets inalienables de la nostra nació, DECLAREM estar disposats a: 1) Defensar les institucions democràtiques dels Països Catalans i rebutjar qualsevol normativa que ens restringeixi les competències; 2) Apressar als partits i els moviments polítics, les organitzacions sindicals, les associacions cíviqües i així mateix els Ajuntaments i altres òrgans de govern a prendre posicions clares i decidides a favor dels drets nacionals amenaçats o conculcats i a promoure la supressió de la llei antiterrorista i de qualsevol altra legislació que atempta contra els drets humans; 3) Estimular als joves i les seves agrupacions a assumir els compromisos de la present declaració; 4) Col·laborar a la plena normalització de la llengua catalana en tots els sectors de la vida individual i col·lectiva, i donar tot el seu suport a les campanyes perquè la ràdio i la televisió en el nostre espai siguin catalanes de llengua i continguts i perquè ho siguin també els altres mitjans de comunicació social i els centres docents; 5) garantir, contra totes les manipulacions, el respecte als drets personals dels immigrants de parla no catalana i afavorir llur integració voluntària a la tasca comuna de reconstrucció nacional, en un clima de convivència pacífica i de fidelitat a la llengua pròpia de la nostra nació; 6) Prendre iniciatives per a la

i una altra amb entitats civils. A la primera reunió només van assistir grups extraparlamentaris, en canvi fou la segona reunió la que va llançar definitivament a la Crida. El 24 de juny de 1981 va aconseguir omplir el Camp Nou amb un acte reivindicatiu que va rebre el suport dels partits parlamentaris, però aquest suport va anar decreixent, en primer lloc per part del PSC davant la negativa de la Crida de donar suport a la LOAPA, i en segon lloc per part de Convergència al criticar la Crida la “Ley del catalán” per considerar-la lleu⁵⁷³. Colom va abandonar la Crida el 1986 per a ingressar a ERC⁵⁷⁴, però tot i la marxa de Colom la Crida no paralitzà les seves accions i campanyes⁵⁷⁵ amb repercussió mediàtica que sempre seguia les línies de la Declaració del Paranimf.

Respecte a l'actuació del Govern de la Generalitat, una de les primeres accions que va realitzar va ésser la creació de la Direcció General de Política Lingüística, la qual, segons el Decret 115/1980 de 23 de juny tenia com a objectiu fer possible el desenvolupament de l'article 3r de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya i fomentar l'ús del català a les institucions oficials i a les privades. La Direcció General de Política

protecció dels nostre patrimoni cultural, per al restabliment de l'autonomia municipal i de la divisió administrativa segons la realitat de les comarques, per a una ordenació del territori adequada a les necessitats de reequilibri social i econòmic, per a la defensa del medi natural i per al fonament de l'ús de fonts d'energia no contaminats ni dependents; 7) Reivindicar el millorament de les condicions i la qualitat de vida individuals i col·lectives, mitjançant el control directe de la nostra economia per a solucionar d'una manera sobirania els nostres problemes socials; 8) Enfortir la col·laboració entre els Països Catalans, avui encara víctimes d'una intensa política divisòria; 9) Solidaritzar-nos amb les justes aspiracions dels altres pobles de l'estat espanyol i francès i de totes les nacions oprimides del món i maldar perquè Europa es configuri com un conjunt de nacions lliures i iguals; 10) Sol·licitar la inspecció dels organismes internacionals competents a fi que es verifiquin i jutgin imparcialment la situació de la llengua, la cultura i les possibilitats reals en l'exercici del dret dels catalans a l'autodeterminació, segons els principis reconeguts en els esmentats Pactes de l'ONU.”

⁵⁷³ Segons Delclós Tomàs, “Normalización y conflicto” dins: VVAA, *Memòria de Catalunya. Del regreso de Tarradellas hace 20 años al pacto Pujol-Aznar*, op. cit, p. 180, Àngel Colom va afirmar el següent: “nuestra oposición a la ley del catalán, por tibia, marca la ruptura con CDC, que había intentado colocar la Crida en su órbita”, “A partir de 1984 es cuando la Crida se centra en el frente lingüístico ante la inoperancia de la ley y empiezan sus acciones contra las grandes empresas que marginan el catalán”.

⁵⁷⁴ Segons Delclós Tomàs, “Normalización y conflicto” dins: VVAA, *Memòria de Catalunya. Del regreso de Tarradellas hace 20 años al pacto Pujol-Aznar*, op. cit, p. 181, Àngel Colom afirmà que “había hecho un gran papel, pero su proyecto estaba agotado. Hacía falta una formación que recogiese y estructurase políticamente lo que la Crida impulsaba. Se necesitaba un referente político”.

⁵⁷⁵ Entre les seves campanyes destaca la portada a terme el dia de Sant Jordi de 1983, “la Campanya per la Llengua”, que segons la Crida tenia com a primer dels objectius que havia de convertir-se en consigna de disciplina nacional: “Que els catalanoparlants parlin tothom en català, en qualsevol lloc i circumstància”. A més, també tenien la voluntat d'iniciar una ofensiva per exigir l'imminent funcionament de la televisió pública catalana com a concreció del punt sisè dels objectius que animaven la Campanya: “que alemnys un dels canals de la televisió pública sigui directament controlada pels poders públics catalans i sigui íntegrament en català”. Fulls d'Informació i coordinació de la Crida a la Solidaritat, en defensa de la llengua, la cultura i la nació catalanes”, Fulls, nº1, 15 d'abril de 1983, Fulls, nº 2, 13 de maig de 1983.

Lingüística fou adscrita al Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació⁵⁷⁶ que comprenia quatre direccions generals més: la d'Activitats Artístiques i Literàries, la del Patrimoni Cultural, la de la Difusió Cultural i la de Mitjans de Comunicació. Per Decret del 16 de maig de 1980 (DOG núm 67, 4 de juny) fou nomenada Directora General de Política Lingüística Aina Moll i Marquès. La primera mesura legal de normalització fou el Decret 90/1980, de 27 de juny (DOG núm.74, de 16 de juliol), en el qual s'establia que els òrgans de l'Administració de la Generalitat de Catalunya, els organismes autònoms i altres institucions que en depenien o hi estaven vinculades havien d'emprar la llengua catalana com a vehicle normal d'expressió en els seus documents, actes públics i en els de l'administració ordinària i s'atribuïen a la Direcció General de Política Lingüística, com a màxima instància en aquest camp, les funcions d'assessorament dels organismes esmentats en els afers lingüístics. El Decret especificava, a més, que el parer de la Direcció General, que s'expressaria d'acord amb les normes de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans, tenia caràcter vinculant per als organismes citats. Poc després, la Instrucció de 27 de juny sobre l'ús de la llengua catalana a les escriptures públiques (publicada per Ordre de 23 de juliol, DOG núm. 76, de 30 de juliol) establia el dret dels ciutadans a presentar els documents exclusivament en llengua catalana, amb la possibilitat de part dels notaris de recórrer a l'Oficina de Traducció del Col·legi de Notaris en cas de dificultats de comprensió. Els criteris bàsics del projecte de normalització lingüística foren àmpliament divulgats per la mateixa Directora General a través dels mitjans de comunicació⁵⁷⁷.

⁵⁷⁶ Pel Decret 218/1982 de cinc de juliol, es feu una reestructuració del Departament que passà a anomenar-se Departament de Cultura, per la qual la Direcció General de Mitjans de Comunicació era suprimida i es produïen canvis en les altres tres, que quedaren estructurades en Direcció General de Difusió Cultural, D. G. De Música, Teatre i Cinematografia, Direcció General de Patrimoni Escrit i Documental i Direcció General de Patrimoni Artístic, però la Direcció General de Política Lingüística mantingué intocada la seva estructura.

⁵⁷⁷ En articles publicats a la Vanguardia, per exemple, el 31 d'agost i el 2 de setembre el 1980, Aina Moll convidava a assumir que: 1) el català és la llengua de Catalunya; 2) No és possible ser català i rebutjar la llengua de Catalunya; 3) Aquesta acceptació no implica de cap manera la renúncia a la llengua pròpia de cadascú. En el terreny de la conducta lingüística, proposava: 1) L'ús normal del català per part dels catalanoparlants, en tota situació; 2) Practicar el bilingüisme passiu-cadascú usa la seva llengua mentre no hi hagi incomprensió- com a primera passa cap a la normalització; 3) Flexibilitat en l'ús lingüístic; 4) Esforç personal de cadascú en l'adquisició i l'ús del català; 5) Assumpció de la pròpia responsabilitat en el procés de normalització lingüística. Altres articles insistien en la voluntat d'avançar tan aviat com ho permetessin les circumstàncies en el procés de normalització, impulsant la presència creixent del català en àmbits tan essencials com l'ensenyament, l'Administració, els mitjans de comunicació i totes les activitats públiques. També és important assenyalar que es va insistir també en què aquest procés de normalització era una tasca que concernia a tot l'Estat espanyol, reclamant la seva comprensió i la seva solidaritat.

El Decret 220/1980, de 3 d'octubre (DOG núm. 95, de 19 de novembre) creava en el si de la Direcció General de Política Lingüística els Serveis de Normalització de l'ús oficial de la llengua catalana i d'Assessorament Lingüístic. El Servei de Normalització de l'ús oficial de la llengua catalana tenia la missió d'impulsar la normalització en els usos públics, oficials i no oficials, i d'organitzar campanyes d'informació i de sensibilització popular sobre la necessitat de normalització i les vies per aconseguir-la. El Servei d'Assessorament Lingüístic havia d'assessorar les entitats oficials i no oficials, públiques i privades, i fomentar la difusió del coneixement del català per part dels adults. Com a Caps del Servei d'Assessorament Lingüístic i del Servei de Normalització de l'ús oficial de la llengua catalana, foren nomenats respectivament Isidor Marí i Mayans i Miquel Strubell i Trueta. I el Decret 296/1980 (de 4 de desembre, DOG núm. 105, de 7 de gener de 1981) creà l'Institut de Sociolingüística Catalana, amb caràcter de Servei, que inicià les seves actuacions a finals de 1981 amb l'adjudicació d'un col.laborador tècnic a aquesta feina. D'aquesta manera es completava l'estructura de la Direcció General de Política Lingüística.

La normalització lingüística⁵⁷⁸ era l'element essencial per al recobrament de la personalitat col·lectiva de Catalunya i la Generalitat era plenament conscient; d'altra banda, la Direcció General de Política Lingüística era un òrgan que no tenia precedents dins la institució d'autogovern català així com tampoc dins les estructures de l'Estat espanyol ni en cap altre país. La tasca de la Direcció General era aglutinar voluntats i esforços en favor del recobrament de la llengua pròpia de Catalunya i abolir la relació de llengua opressora/llengua oprimida sense invertir-ne els termes, sinó situant les dues llengües en un pla d'igualtat legal, amb ple respecte dels drets individuals de tots els

⁵⁷⁸ Segons Jordi Arguelagué a: Arguelagué Jordi, "La definició del problema de la llengua a Catalunya durant l'elaboració del marc normatiu de la Política Lingüística de la Generalitat", article que forma part d'una recerca presentada com a Memòria del Curs de Doctorat en Ciència Política del Departament de Ciència Política i Dret Públic de la UAB, i amb ajut de l'Institut de Sociolingüística Catalana, p. 84. "El plantejament de la política lingüística de la Generalitat de Catalunya és un exemple de recerca i posterior trobada de l'equilibri entre les dues ètiques que mouen, segons Max Weber, els polítics: l'ètica de la convicció ("com la que ordena religiosament parlant- el cristià obra bé: deixa el resultat a mans de Déu) i l'ètica de la responsabilitat (com la que ordena tenir en compte les conseqüències previsibles de la pròpia acció)". La conseqüència d'aquest procés d'acostament doble és el bastiment d'un marc legal prou ambigu perquè sigui acceptable per tothom i que permeti, en el futur un avenç progressiu de la catalanització, tal com la volen la majoria dels partits polítics catalans, tot afavorint el consens. Per tenir un coneixement exhaustiu de l'elaboració de La Llei de política lingüística, vegeu: Argelagué, Jordi; *El procés d'elaboració de la Llei de política Lingüística*, ed. Mediterrània, Romanya Valls, Capellades, 1998.

ciutadans⁵⁷⁹. L'article tercer de l'Estatut establia aquests objectius i conferia a la Generalitat de Catalunya la responsabilitat de crear les condicions necessàries per a la plena igualtat de les dues llengües. D'altra banda, la Generalitat reconeixia la tasca a favor de la llengua que havien dut a terme les diferents entitats cíviqües i culturals⁵⁸⁰ durant el llarg període de dictadura i el seu objectiu fou col·laborar amb elles per tal de poder portar a bon terme la normalització. D'aquesta manera, doncs, persones i institucions que durant llargs anys havien treballat en l'ensenyament del català als adults, s'organitzaren en grups de treball per tal d'establir una programació conjunta i

⁵⁷⁹ Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, *Llibre Blanc de la Direcció General Política Lingüística*, 1983, p. 7.

⁵⁸⁰ No podem oblidar la gran tasca que també feia a favor de la cultura i la llengua catalana el Congrés de Cultura Catalana que la primera iniciativa es va dur a terme clandestinament el 19 de desembre de 1964 a Barcelona, amb uns 300 congressistes, sota el patrocini de l'abat Aureli Maria Escarré i Joaquim Rubió i Balaguer, que acordaren la celebració pública del congrés. La iniciativa de celebrar públicament el Congrés no serà aprovada fins gener del 1975, encara sota el franquisme, per la junta de govern del Col·legi d'Advocats de Barcelona. Va rebre l'adhesió d'unes 15.000 persones i més de 1.500 entitats. Es va constituir un secretariat provisional fins que l'octubre d'aquell mateix any fou creada la comissió permanent, integrada per un total de 85 entitats de tots els Països Catalans, que nomenaren: President d'honor del Congrés: Jordi Rubió i Balaguer. Vicepresidents d'honor: Joan Miró (Catalunya), Joan Fuster (País Valencià), Francesc de B. Moll (Illes Balears), Pere Ponsich (Catalunya del Nord) i Joan Martí i Alanís (Andorra). Comissió promotora: formada per representants de totes les entitats adherides, presidit per Miquel Casals i Colldecarrera, degà del Col·legi d'Advocat. S'hi inscrivieren 12.400 congressistes. Alhora, el Congrés fou presentat a València el 6 d'abril de 1976, a Perpinyà el 12 de juny, a Palma de Mallorca el 27 de juny, a Andorra la Vella el 10 de novembre i a Barcelona el 8 de desembre, per tal d'engrescar en el projecte entitats d'arreu dels Països Catalans. A proposta de Josep Espar i Ticó, s'organitzaren cinc campanyes de mobilització popular: 1) defensa del patrimoni natural, 2) la identificació del territori (coordinada per Max Cahner i Garcia), 3) l'ús oficial del català. Es va redactar un Manifest per l'Ús Oficial del Català que va recollir 300.000 signatures; 4) de la revitalització dels valors populars i del folklore (revitalització de la sardana); 5) Recuperació de les institucions, repartint tríptics sobre l'autonomia i un míting al Palau dels Esports de Barcelona amb participació sindical (UGT, CCOO, USO, SOC). El novembre de 1976 els coordinadors dels àmbits dels Països Catalans redactaren la ponència de continguts culturals del Congrés en el que es trobaven els punts següents: 1) Quan a la llengua, s'acordà impulsar la normalització lingüística arreu dels Països Catalans a través de la creació de departaments de planificació lingüística i defensar la unitat de la llengua catalana; 2) Estimular l'estudi de la història local i reciclar els professors; 3) Exigir una política educativa on el català fos la llengua vehicular a l'ensenyament; 4) Reforma immediata del dret de cara al restabliment de les institucions autonòmiques; 5) Disminuir els desequilibris territorials a través d'una nova ordenació política: desaparició de les diputacions i l'estructura provincial; 6) Promoure un nou model de desenvolupament econòmic que acabi amb els desequilibris territorials; 7) Adaptació de les estructures de l'IEC als nous temps i transferència del CSIC al futur govern autònom català; 8) Creació de l'Institut de Projectió Exterior de la Cultura Catalana per a projectar a l'exterior les conclusions del Congrés. El 15 d'abril del 1977 s'iniciaren els actes de cloenda a Perpinyà i acabaren el 20 de novembre a Manresa. L'acte solemne de clausura definitiva se celebrà el 8 de desembre de 1977 al Palau de Congressos i Exposicions de Barcelona. El 1979 es va constituir la Fundació Congrés de Cultura Catalana, amb seu al Col·legi d'Advocats de Barcelona, amb l'objecte de dur a terme les iniciatives recollides en les conclusions del Congrés. Per a conèixer amb més detall el CCC vegeu, entre d'altres: Fuster, Jaume, *El Congrés de Cultura Catalana. Què és i què ha estat?*. l'Hospitalet de Llobregat: ed. Les Eines, 1978. Com es destaca a: VVAA, *Reflexions al cap de 20 anys del Congrés de Cultura Catalana*. Barcelona: ed. 62, p. 3, "sense desmerèixer la importància dels altres àmbits del Congrés, el de la llengua sobresortia d'una manera especial, la llengua era el denominador comú de tots els altres i el factor decisiu per a la identificació global d'aquesta cultura. Els organitzadors del Congrés havien encapçalat l'enumeració d'àmbits amb el de la llengua. En l'àmbit de la llengua es treballà de valent..."

treballar coordinats en una xarxa de cursos estesa per tot Catalunya, i en les proves de la Junta Permanent de Català⁵⁸¹. Els Ajuntaments que havien estat pioners en la planificació i realització de campanyes de recatalanització havien esdevingut models imitats per altres Ajuntaments als quals prestaren sovint assessorament⁵⁸².

El mes d'octubre de 1981 es presentà la campanya per la normalització lingüística als alcaldes i regidors de cultura dels municipis caps de comarca i altres de més de deu mil habitants, i als mitjans de comunicació. La campanya tenia com a objectius la conscienciació lingüística de la població de Catalunya, la promoció de la conversa bilingüe, el foment de l'augment de la presència pública del català, i la plena participació de tota la població, les entitats i les institucions de Catalunya en el procés de recuperació de l'ús de la llengua catalana. El personatge de la "Norma" va ésser, si de cas, l'aspecte més discutit de la Campanya perquè van haver opinions de tot tipus. Val a dir que la Norma no formava part del projecte inicial de la campanya, i que la seva creació els va venir "imposada" un cop constituït el Secretariat, per la dificultat de transmetre al gran públic, de manera fàcil i entenedora, la problemàtica sociolingüística i la manera de resoldre-la. És a dir, després de pensar-ho molt van veure que calia dir coses "impertinents", que resultaven difícils dir-les dins un missatge institucional, sobre actituds molt diverses i que calien que es diguessin de manera clara i que no resultés ofensiva per a ningú. Llavors es va pensar en un personatge infantil perquè els infants sovint diuen "impertinències" que són veritats i són rebudes sense ofensa perquè les diuen d'una manera innocent⁵⁸³.

D'altra banda, cal dir que els mitjans de comunicació com la televisió mitjançant TV3⁵⁸⁴ contribuïren a la difusió i èxit de la campanya a més d'ésser un bon instrument

⁵⁸¹ Cal recordar la tasca de l'Escola d'Estiu Rosa Sensat que ajudà a construir una escola catalana, pública i de qualitat durant la Transició i que va fer arribar la llengua catalana tant a professors catalano-parlants com castellano-parlants.

⁵⁸² Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, *Llibre Blanc*, op. cit, 1983, p. 8.

⁵⁸³ *La Campanya per la Normalització Lingüística de Catalunya*, op. cit, p. 14. La "Norma", com assenyala el llibre Blanc a: Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, *Llibre Blanc de la Direcció General Política Lingüística*, 1983, p. 47, era una nena de deu anys interessada pel tema de la normalització de l'ús de la llengua, que serveix d'excusa per presentar el missatge normalitzador: la denúncia del menyspreu que molts catalans senten de fet per la llengua catalana, la promoció de la conversa bilingüe en un clima de respecte mutu, la superació d'alguns barbarismes més dissonats, l'acceptació de l'ús del català per part del nocaltanoparlants, etc.

⁵⁸⁴ Respecte a TV3 vegeu, entre altres, Bassols M (et al), *La llengua de TV3*. Barcelona: ed. Empúries, 1997. TV3 va iniciar les emissions de prova el 10 de setembre de 1983 i les regulars el 16 de gener en mig d'una gran expectació i amb un gran èxit professional i de públic. Però la posada en marxa no va

de catalanització, com ja ho eren els mitjans de comunicació escrits com el diari “Avui” sorgit el 1976, o bé revistes com “el Patufet”.

Abans de l'aprovació definitiva⁵⁸⁵ de la llei de normalització lingüística pel Parlament de Catalunya⁵⁸⁶ existia un esborrany *l'Esborrany de proposició de llei sobre l'ús lingüístic a Catalunya* que, com assenyala Jordi Arguelaguet⁵⁸⁷, estava inspirat en bona part de la Carta de la llengua francesa (Quebec, 1977) però convenientment redactat amb la intenció d'adaptar-se al bloc de constitucionalitat vigent a Catalunya. Aquest text, que el Departament de Cultura havia pretès que fos qualificat d'unitari, va ser rebutjat i la comissió parlamentària va començar els treballs com a ponència conjunta i partint de zero, sense tenir un text previ. Així, cada grup parlamentari hi va concórrer amb els seus propis documents de treball, essent, però, el text del Departament assumit per CiU. Així, doncs, el PSUC presentà⁵⁸⁸ les línies generals d'allò que consideraven que havia d'ésser la política lingüística a Catalunya, les quals coincidien en bona part amb les tesis de l'Esborrany i, en conseqüència, amb un cert model quebequès de política lingüística. El PSC, per la seva banda, tot i que s'havia

ésser fàcil perquè suposava el trencament del monopoli de TVE i aquest no estaria disposat a acceptar-ho. Aquesta reacció de rebuig de TVE i de certs polítics d'UCD i del PSOE l'explica molt bé Carles Pastor a: Pastor Carles. *El nacimiento de una televisión* dins VVAA, *Memòria de Catalunya. Del regreso de Tarradellas hace 20 años al pacto Pujol-Aznar*. Barcelona: ed. El País, 1997, p. 145. Tot i que, segons Pastor, pàg. 147 op. cit, no totes les autoritats de Madrid donaren l'esquena a la futura TV3, “el último Gobierno de UCD ya había hecho las maletas cuando Quintà se las ingenió para que Joaquín Tena, responsable de la Secretaría General Técnica del Régimen Jurídico de Radio y Televisión (integrada en la Presidencia del Gobierno), le enviara una carta en la que, a título personal, le informaba de las frecuencias que estaban libres y que en el futuro podría utilizar la televisión catalana. El documento carecía de valor jurídico, pero sirvió para que pudiera comprarse el material de emisión con los componentes técnicos necesarios para esas frecuencias, y fue utilizado como argumento en las negociaciones posteriores con la Administración socialista.” Tot i això, la posada en marxa de TV3 no fou gens fàcil; per a tenir un coneixement més exhaustiu destaca, entre d'altres, l'estudi de Xavier Giró: Giró Xavier. *Conflictos de televisión a Catalunya (1959-1990)*. Barcelona: ed. Diputació de Barcelona, Col.legi de Periodistes, 1991. L'advocat i fundador de CDC Jaume Casajoana fou nomenat a l'agost de 1982 director del Régimen Jurídico de Radio y Televisión de la Generalitat, i Alfons Quintà, periodista, fou nomenat director general del projecte del tercer canal, depenents ambdós òrgans de la Presidència de la Generalitat.

⁵⁸⁵ Per a un coneixement més exhaustiu del procés de redacció de la llei de normalització lingüística, vegeu, entre d'altres: Moll, Aina, “Els Tràmits preliminars de la redacció de la Llei de Normalització lingüística a Catalunya”, revista de Llengua i Dret, n° 3, abril.

⁵⁸⁶ Llei fou aprovada pel Ple del Parlament de Catalunya en sessió del 6 d'abril de 1983 i promulgada el 18 d'abril del mateix any. DOG núm. 322 de 22 d'abril de 1983. Posteriorment, es produí un debat general sobre la llei aprovada al Parlament de Catalunya a la sessió els dies 23 i 24 de novembre de 1983, núm. 78.

⁵⁸⁷ “La definició del problema de la llengua a Catalunya durant l'elaboració del marc normatiu de la Política Lingüística de la Generalitat”, article que forma part d'una recerca presentada com a Memòria del Curs de Doctorat en Ciència Política del Departament de Ciència Política i Dret Públic de la UAB, i amb ajut de l'Institut de Sociolingüística Catalana, p. 81.

⁵⁸⁸ El PSUC va aportar “Criteris per a un Estatut de llengua catalana”, presentats públicament el 17/7/1980.

oposat a la necessitat de fer una llei de normalització lingüística, també disposava del seu propi text de treball⁵⁸⁹, aquest ja amb un caràcter articulat. ERC va aportar el “Projecte de Llei per a la Normalització del català”. UCD-CC, va aportar el text “Proposició de Llei sobre la Normalització lingüística a Catalunya”; i el PSA va aportar “La ley de uso Lingüístico en Cataluña”⁵⁹⁰.

La discussió i els debats de la ponència redactora de la proposició de llei van centrar-se al voltant de dos grans models: 1) el model dels textos de l’Esborrany i del PSUC, amb el suport d’ERC, que estava inspirat en el model de règim lingüístic del Quebec; 2) el model proposat pel PSC (l’únic grup parlamentari que presentà un text alternatiu articulat), al qual s’hi anaren apropant progressivament- en alguns aspectes- les aportacions dels altres grups parlamentaris. Les dues concepcions diferents sobre el problema de la llengua que representaven aquests dos models es poden constatar contraposant els preàmbuls de l’Esborrany i el text del PSC en cinc punts fonamentals: la definició de la llengua; la situació problemàtica; les causes; l’estratègia a seguir per a solucionar-la; i els objectius del procés.

La Llei de normalització lingüística va ésser finalment aprovada pel ple del Parlament el 6 d’abril de 1983, va ésser promulgada el 18 del mateix mes i va entrar en vigor el 23 d’abril, Diada de Sant Jordi. L’aplicació de la llei pel Consell Executiu s’havia fixat en el plaç de dos anys des de la seva entrada en vigor, però un cop

⁵⁸⁹ El PSC va aportar el “Projecte de Llei sobre l’ús del català”, més un escrit “Principis respecte a la llengua catalana”. Per a un coneixement més exhaustiu del text vegeu: PSC, *Els socialistes i la llengua*, Barcelona, 1984. Per als socialistes catalans, vegeu La Vanguardia 22 de novembre de 1983, p.14, la política lingüística aplicada per CiU no havia ajudat a l’avançament de la normalització del català així com tampoc el govern català el veien capacitat per a incorporar a la immigració per a la defensa de la llengua, segons un informe presentat per Marta Mata i José González, responsables de l’àrea lingüística del grup parlamentari PSC-PSOE.

⁵⁹⁰ Cal dir que la població d’origen no català al que feia referència el PSA mostrà, com assenyala el *Llibre Blanc de la Direcció General de Política Lingüística*, p.13, el seu respecte vers la llengua catalana perquè tot i que no volia que li fos “imposada” no volia ésser “discriminada” per motiu de la llengua i va començar a entendre que el coneixement del català podia ésser un avantatge professional. Desconeixia la història recent de la llengua catalana i considerava que el desequilibri entre les dues llengües era normal, però cada cop més s’interessà per l’ensenyament del català. No s’atrevia a parlar català en públic per por al ridícul en el cas de no parlar-lo bé però acceptava que els catalans empressin la seva llengua lliurement. I la població d’origen català, al voler ésser respectuosa envers la població d’origen immigratori molt sovint substituïa el català pel castellà per por a ésser titllada de “racista”. D’altra banda, volia oblidar per sempre la història de la repressió de la llengua i no la va transmetre a les generacions més joves. En el món del comerç feia servir el castellà per por a no ésser entès i no exercia per vergonya o inèrcia els drets otorgats al català per la legislació, sobretot en els tràmits oficials. Tenia por a escriure’l malament i era conscient que no el parlava correctament, fent servir barbarismes. Veia amb bons ulls un augment del català als mitjans de comunicació, a l’escola i al carrer, però feia poc per contribuir-hi.

transcorregut aquest temps sorgiren crítiques per part de sectors ciutadans i també dels diferents partits de l'oposició per la seva lenta i insuficient aplicació⁵⁹¹. Mentre que Antoni Subirà de CiU es mostrà satisfet amb l'aplicació de la llei perquè, al seu parer, tot i que reconeixia que estava sent lenta no havia provocat cap enfrontament; per a Lluís Armet del PSC l'aplicació de la llei estava sent lenta i calia dedicar mitjans importants per a seduir més que imposar. A més, creia que tot i la tasca de difusió dels mitjans de comunicació s'havien d'implicar també totes les institucions catalanes. Per a Rafael Ribó del PSUC l'aplicació i desenvolupament de la llei estaven lluny d'haver-se aconseguit i assenyalava com a culpable al Consell Executiu. Per a Heribert Barrera d'ERC el Govern català estava aplicant la llei amb timidesa i por per a no ferir sensibilitats i de manera incorrecta perquè al seu parer el que s'havia de fer a Catalunya era defensar la cooficialitat en lloc de promoure el bilingüisme. I Jorge Fernández de Coalición Popular acusà tant al Govern català com als organismes de l'Estat de no haver establert acords que fixessin els plaços per al compliment de l'articulat de la llei. D'altra banda, es mostrà a favor del bilingüisme gradual⁵⁹². Així doncs, davant el sorgiment de les crítiques es plantejà, als dos anys d'entrada en vigor de la llei, debatre al Parlament la seva implantació a través de diferents sessions informatives del Consell Executiu a la Comissió de Política Cultural.

3.3 LES ELECCIONS AUTONÒMIQUES DEL 29 D'ABRIL DE 1984. CONSOLIDACIÓ DEL SISTEMA DE PARTITS CATALÀ

Les eleccions autonòmiques de 29 d'abril de 1984 es desenvoluparen en un context marcat pel cas de Banca Catalana⁵⁹³. El cas de Banca Catalana, del que es van

⁵⁹¹ Aina Moll, directora general de Política Lingüística, justificà la lenta aplicació de la llei, segons La Vanguardia 30 abril de 1985, p.23, per la influència dels quaranta anys de franquisme que havia patit el País, per la meitat de la població de Catalunya de parla castellana i per la falta d'interès d'aprenentatge del català tant per part dels funcionaris com d'empreses multinacionals estatals.

⁵⁹² Vegeu La Vanguardia 30 abril de 1985, p.22.

⁵⁹³ Per a conèixer amb detall l'origen, funcionament i devallada de Banca Catalana destaquen, entre altres, els llibres escrits per Francesc Cabana: Cabana, Francesc, *Banca Catalana. Diari personal*. Barcelona: ed. Tibidabo, 1988, Cabana Francesc, *Banca Catalana. Un capítol de la seva història*. Barcelona: ed. Pòrtic, 1983. I els llibres de Baiges, Francesc, González Enric, Reixach, Jaume, *Banca catalana. Mas que un banco, mas que una crisis*. Barcelona: ed. Plaza & Janés, 1985. També es poden consultar els debats produïts sobre aquest cas al Parlament de Catalunya, DSPC, 28 de setembre de 1983, nº 75, DSPC, 14 d'octubre de 1983, nº 76.2. Jordi Pujol es queixà a les seves memòries, *Memòries. Temps de construir (1980-1993)*. Barcelona: ed. Proa, 2009 p.102, que "ningú va ser prou conscient que, amb l'ajut del Banc d'Espanya, Banca Catalana podia refer-se i tornar a ser una entitat sòlida. Haig de recordar les paraules que em va dir en Pedro de Toledo quan el 1988 em va venir a veure al Palau de la Generalitat per explicar-me que el Banco de Vizcaya que ell presidia anava tan i tan bé i que havia fet un gran salt

fer ressò de manera partidista diaris com “el País”⁵⁹⁴, va començar a esclatar a partir del nomenament de Jordi Pujol com a president de la Generalitat de Catalunya pel Parlament el 24 d’abril de 1980, i s’intensificà amb la interposició a l’abril-maig de 1984 d’una querella contra Jordi Pujol i vint-i-quatre exdirectius més de Banca Catalana per presumptes delictes econòmics que va tenir un impacte molt negatiu sobre el clima polític a Catalunya. La interposició d’aquesta querella marcà la campanya electoral de les eleccions autonòmiques de 1984 i provocà la reacció de diferents partits. Mentre que per a CiU la interposició d’aquesta querella representava un atac al Govern i a Catalunya i una revenja dels socialistes pel resultat electoral⁵⁹⁵; els socialistes catalans intentaren defensar-se⁵⁹⁶, però, com destaca Joan B. Culla, sortiren estigmatitzats i

endavant gràcies a haver-se quedat Banca Catalana. Són aquelles paraules que em van causar tant dolor perquè transmetien el que jo ja sabia: que Banca Catalana, tot i les dificultats, era un banc consistent i que el Banco de Vizcaya havia fet un pròsper negoci quedant-se’l a preu de ganga i amb el suport del govern. Nosaltres, a part de no haver sabut calibrar a temps la crisi econòmica que s’acostava, no vam saber endevinar tampoc que Banca Catalana i el que Banca Catalana representava serien objecte d’un alt grau d’hostilitat”. Per a Jordi Pujol el banc es veia com un banc català i catalanista.

⁵⁹⁴ Un exemple el trobem el 29 d’abril que el diari “El País” publicà un article llarg que es titulava “Dificultades económicas del grupo bancario de Jordi Pujol: el Presidente electo de la Generalidad de Cataluña es primer accionista y figura clave en el grupo de Banca Catalana”. Segons Francesc Cabana a: Cabana, Francesc, *Banca Catalana. Un capítol de la seva història*. Barcelona: ed. Pòrtic, 1983, p.19, fonts oficials properes a la direcció del diari havien afirmat que aquest article s’havia tramès uns dies abans, per tal que coincidís amb l’elecció. La redacció de Madrid considerà que la seva publicació podria influir en el resultat i el retingué uns dies. La importància de l’article i la seva repercussió sobre la marxa de l’empresa foren molt grans, a nivell domèstic i a nivell internacional. De fet, li seguiren un reguitzell de publicacions del mateix diari, concretament trenta-un, fent referència d’una manera o altra a Banca Catalana, que acabà a finals de desembre de 1980.

⁵⁹⁵ Així per exemple a la Vanguardia del 23 de mayo de 1984, p.3, sota la notícia de “Roca acusa al Gobierno de estar tras la querella sobre el caso de Banca Catalana”, Roca va fer unes dures declaracions dient entre altres coses, a més de l’afirmació del titular de la notícia, que amb aquesta operació el Govern espanyol pretenia fer “una operación de desprestigio contra el presidente electo de la Generalitat, aunque Jordi Pujol quedó desvinculado de la entidad financiera antes de presentarse a las primeras elecciones autonómicas”. D’altra banda, la Vanguardia també destaca que en unes declaracions realitzades al Congrés dels Diputats, Roca havia afirmat que “en este país, a partir del momento en que gobiernan los socialistas, ya no se pueden ganar unas elecciones porque no tienen ningún pudor en utilizar los instrumentos que dependen de ellos- incluía la Fiscalía General del Estado- para ordenar actuaciones que van necesariamente a desestabilizar las relaciones entre la Generalitat y el Gobierno central”. Roca destacà que el promotor del Partido Reformista va afirmar que “no existe ninguna base para la querella que se supone se va a presentar mañana y lo demuestra la propia resistencia del fiscal”. I afirmà indignat que “Nos parece que esto es lo más grave que se ha producido desde 1977, y digo 1977 porque el intento de golpe de Estado de 1981, cuya genealogía conocen perfectamente los socialistas, como mínimo fue al margen de los instrumentos jurídicos”. Roca destacà també que a Jordi Pujol estava tranquil però li preocupava que “por un tema político como este puedan verse implicadas personas cuya moralidad nadie duda. Y nos preocupa también que esto pueda iniciar un proceso que rompa con el entendimiento y diálogo que ha caracterizado las relaciones entre el Gobierno de la Generalitat y el Central”. Roca va destacar també que la militància base de CDC estava molt empenyada i que el preu que pagarien els socialistes catalans seria elevat perquè quedarien enfonsats a Catalunya.

⁵⁹⁶ Destaca una Declaració de l’Executiva del PSC del 26 de maig a: “Informació Socialista. Suplement especial n°1, Las cuentas de Banca Catalana”, p. 3, on després de criticar fortament el cas de Banca Catalana i fer una introducció del Cas, els socialistes signaren una Declaració amb els punts següents: El PSC vol manifestar: “1) L’actitud ja manifestada de respecte envers els afectats per la querella, en el marc de la presumpció general d’innocència, i la convicció en l’honorabilitat del president. El debat

acomplexats amb aquest assumpte i els anys següents van haver d'encaixar freqüents al·lusions a les “calúmnies” i al “mal estil de fer política”, sobretot quan els tribunals exculpaven tant el president Jordi Pujol l'any 1986, com la resta d'imputats el 1988. Per al PSC aquests serien en expressió de Raimon Obiols els “anys de plom”⁵⁹⁷. Per a Francesc Vallverdú del PSUC aquesta querella era inoportuna i no tenia credibilitat, i afirmà que⁵⁹⁸ “...els representants de l'Estat han tingut tant de temps a presentar la querella que la credibilitat jurídica no s'aguanta per enlloc. Tothom sap que d'irregularitats administratives en fan tots els bancs. Per què, doncs, només es dirigeix contra Banca Catalana? La responsabilitat que ha assumit el govern del PSOE tot al llarg d'aquest procés, del qual no sembla haver calculat plenament les conseqüències és gravíssima. En segon lloc, si les vacil·lacions primer i el rigor, després, han enverinat aquest cas fins a límits inconcebibles sorprèn sobretot que la querella s'hagi presentat precisament quan CiU acaba d'obtenir una victòria esclatant (...). En tercer lloc, una de les conseqüències més nefastes que es podia esperar de tot aquest embroglio era la radicalització nacionalista en el sentit de la identificació de Pujol amb Catalunya. Des de l'esquerra cal denunciar vigorosament aquesta manipulació perquè és falsa”.

A les eleccions del 29 d'abril es presentaren dinou formacions polítiques de les quals només quatre (CiU, PSC, PSUC i ERC) ja s'havien presentat a les anteriors

d'investidura ha de verificar-se sense incorporar-hi elements addicionals de gravetat; en conseqüència, el PSC crida a tots els catalans perquè contribueixin amb la seva actitud a mantenir i reforçar la normalitat i l'autoritat de les institucions polítiques; 2) El convenciment que els ministeris fiscals i el poder judicial han actuat i actuaran amb total independència i servei a la justícia per tal de resoldre urgentment una qüestió que ens afecta a tots els ciutadans de Catalunya; 3) La gravetat dels fets continguts en la querella i de la pròpia situació econòmica en què queda Banca Catalana exigeixen un aclariment complet del fons de la qüestió (...). En aquest sentit el refús de CDC a un debat parlamentari al Congrés amb l'argument que pot condicionar el procediment és totalment incoherent quan al mateix temps s'estan estimulants campanyes i manifestacions al carrer; 4) Exigim de la responsabilitat de totes les forces polítiques catalanes que no es creïn ni impulsin situacions socials de cap signe que puguin generar tendències imprevisibles i perilloses contra el pluralisme, el diàleg democràtic i el respecte a totes les opinions; 5) Afirmem la nostra voluntat de contribuir, amb tots els sectors de l'opinió catalana i democràtica- a l'esforç comú per a la reconstrucció nacional de Catalunya, la consolidació de les institucions de la Generalitat i la convivència en una Catalunya liberal i democràtica, la qual ha de tenir sempre com a principi inspirador de totes les nostres actuacions situar Catalunya per damunt de tots, i no fer-ne mai una bandera el servei dels interessos d'una fracció”. D'altra banda, a la mateixa revista, Íbidem, p. 4, els socialistes no deixaren d'atacar a CDC afirmant que la seva campanya realitzada a propòsit de la querella constituïa una iniciativa de conseqüències greus per a la vida política catalana. L'actitud dels seus dirigents constituïa un intent d'utilitzar la Generalitat i el mateix nom de Catalunya com a instrument de defensa en una acció judicial. I l'apropiació de la Generalitat i del nom de Catalunya per qualsevol persona o fracció constituïa una usurpació al poble de Catalunya.

⁵⁹⁷B. Culla, Joan, “De la primera victòria al vintenni en el poder (1980-2000)”, dins B. Culla Joan (coord), *El pal de paller. Convergència Democràtica de Catalunya (1974-2000)*, op. cit, p. 82.

⁵⁹⁸ Francesc Vallverdú “Una querella inoportuna” a la revista: “Nous Horitzons”, núm. 89, any 25, maig-juliol 1984, p. 6.

eleccions (a més del Partit Comunista Obrer de Catalunya- PCOC-). Així doncs, molts dels grups polítics que van concórrer a les eleccions de 1980 no es van tornar a presentar (d'entre els quals cal destacar els CC-UCD i el PSA), mentre que van sorgir-ne de nous, molts d'esquerres. I en el cas d'AP, aquesta vegada es presentà sota la CP, que era una coalició formada per AP, PDP i UL. En aquestes segones eleccions trobem també nous candidats a la Presidència de la Generalitat en les principals formacions polítiques. Així, el PSC va presentar Raimon Obiols, el PSUC, Antoni Gutiérrez Díaz i CP, Eduard Bueno. Jordi Pujol i Heribert Barrera foren els dos únics candidats que repetiren.

3.3.1 La campanya electoral

Una de les característiques de la campanya electoral que la diferencià respecte a la de 1980 és que per primera vegada la força política que havia estat governant va defensar la seva acció de govern un cop exhaurit el seu temps de mandat, mentre que la resta de forces polítiques que havien estat a l'oposició mostraren una actitud de crítica⁵⁹⁹ mitjançant els seus discursos. D'aquesta manera, doncs, CiU va basar la seva campanya en els mèrits aconseguits durant els quatre anys de govern, un govern que no havia estat fàcil perquè a les dificultats de governar i construir l'autonomia s'afegí, tot just començada la I legislatura, concretament el 16 d'abril de 1981, una forta polèmica que l'ex-president Josep Tarradellas aixecà arran d'una carta que va adreçar al director del diari "La Vanguardia" criticant la figura del president Jordi Pujol, el seu concepte d'autonomia i la seva gestió del govern de Catalunya, acusant-lo de perjudicar les relacions Catalunya-Espanya. Una forta crítica que provocà la reacció dels partits de l'oposició que es mostraren en contra de Tarradellas, excepte UCD⁶⁰⁰. Així com també, a la meitat de la I legislatura, el 1982, el govern català va haver de superar una moció de

⁵⁹⁹ Cal destacar que la Vanguardia 9 abril de 1984, p. 16, va recollir també l'opinió d'alguns presidents de comunitats autònomes com els d'Aragó, Galícia, Castella Lleó, Andalusia i Astúries respecte a la seva visió sobre els primers quatre anys de govern autònom a Catalunya. Principalment consideraven Catalunya com a referència per a la resta de Comunitats autònomes, però a parer d'ells el govern català actuava d'una manera partidista.

⁶⁰⁰ Vegeu La Vanguardia, 16 d'abril de 1981, p.10, on es publica la carta íntegra de l'ex-president Josep Tarradellas al director de la Vanguardia i les diferents reaccions dels partits polítics de l'oposició. Sense voler entrar en polèmica, el president Pujol va voler defensar-se de certs atacs antiespanyolistes, vegeu La Vanguardia 21 d'abril de 1981, p. 7.

censura presentada per Josep Benet⁶⁰¹. D'altra banda, els partits polítics no parlaren durant la campanya de possibles pactes de govern en el cas de guanyar les eleccions però alguns deixaren clar amb qui no volien pactar, com per exemple CiU i ERC amb CP, o PSC amb CiU.

Respecte als eslògans que van fer servir les diferents forces polítiques, en el cas de CiU, va fer servir els eslògans “Fem i farem”, “Tots paraules, nosaltres fets” per a explicar els seus projectes de futur. A més optà clarament per a l'eix nacional, com ja havia fet a les eleccions autonòmiques de 1980, amb eslògans com “Ningú no farà més per Catalunya”, amb un discurs nacionalista i, sobretot, personalista basant-se en la figura de Jordi Pujol amb una senyera darrera, “Jordi Pujol, president”⁶⁰². Pel que fa al PSC, havia arribat a aquestes eleccions afectat encara per la derrota de les primeres eleccions autonòmiques de 1980 i amb una popularitat baixa degut al seu suport a la política autonòmica del PSOE, la LOAPA. Va basar la seva campanya en una crítica constant a l'acció del govern de Pujol⁶⁰³, amb la reivindicació de polítiques al servei de

⁶⁰¹ A la revista “Nous Horitzons”, El Pensament i l'Acció, nº 31, Primavera, 2008, l'Andreu Mayayo a “La gent d'en Josep Benet (memòria parlamentària)”, p. 13, justificà la moció de censura dient el següent: “la moció de censura era més que justificada però els socialistes, el grup majoritari de l'oposició, supeditava la seva acció política a l'objectiu de guanyar les eleccions generals i governar Espanya. Eren, o no coneixien prou bé el personatge, els que creuen que Josep Benet va ser manipulat pels comunistes en la moció de censura presentada el setembre de 1982. Benet estava preocupat per la pèrdua del pes específic de la política catalana i la seva subordinació creixent a la dinàmica política espanyola. Discrepava de Pujol per haver-se venut, segons ell, a Madrid per un plat de lleties i dels socialistes per creure que el canvi de govern a Catalunya passava per una victòria socialista a Espanya. Segons Mayayo els interessos del país s'havien sacrificat pels interessos del partit, tant de CiU com del PSC, en una línia d'actuació política profundament regionalista. Per això calia presentar la moció de censura abans que se celebressin les eleccions convocades 28 d'octubre 1982. Era la darrera oportunitat de solucionar les coses en clau catalana i no espanyola. Aquesta raó, més que no pas el desig de donar un cop de mà al PSUC per treure el cap després d'un procés intern fratricida, és la que explica la fermesa de Josep d'avaluar la moció de censura i d'acceptar la possibilitat d'assumir la presidència de la Generalitat.

I el mateix Josep Benet a: “Un govern en crisi després de la moció de censura” de la mateixa revista, pàg. 87, calificà la presentació de la moció de censura com a positiva. Per a Benet, havia demostrat que l'actual govern de la Generalitat, minoritari, monocolor i conservador era un govern que es trobava en crisi i que, per tant, hauria de ser substituït quan es reprenguessin les tasques del Parlament després de celebrades les eleccions del 28 d'octubre. D'altra banda, Benet creia que davant la presentació de la moció de censura tots els partits s'havien de definir amb claredat si estaven a favor o en contra de la moció de censura però no pas abstenir-se perquè garantiria la continuïtat de l'actual govern, i això precisament van fer els socialistes i els diputats escindits del PSUC, abstenir-se, al fer-ho van rebutjar l'oportunitat de canvi que se'ls oferia i per a Benet, els seria difícil d'explicar aquesta abstenció davant l'opinió pública.

⁶⁰² Vegeu La Vanguardia 7 de abril de 1984, p. 19, on el diari recull el primer missatge dels candidats a les eleccions, entre ells el de Jordi Pujol que defensa la feina feta pel seu govern al llarg dels quatre anys de mandat.

⁶⁰³ Com destaca Jaume Lorés a: Lorés Jaume, *La Transició a Catalunya (1977-1984). El pujolisme i els altres*, ed. Empúries, Barcelona, 1985, p. 209 (Epíleg), la campanya electoral socialista es basà en atacs ininterromputs i en tots els aspectes contra el pujolisme, i arribà a uns graus que resultaren increïbles per a la població. Electoralment produïren l'efecte contrari al desitjat. Sobretot perquè aquesta campanya

tots els ciutadans i no d'uns quants amb eslògans com “Una Generalitat tancada? O una Generalitat oberta a tothom?”, “Tots hi guanyem”⁶⁰⁴, i amb la presentació de Raimon Obiols com a nou líder del socialisme català, representant del sector catalanista, substituïnt així a una figura rellevant en la història del partit fins aleshores representant del sector obrerista, Joan Reventós⁶⁰⁵, que ja no podia atreure a l'electorat. En el cas del PSUC, tampoc no estava passant com el PSC per un bon moment⁶⁰⁶, i es va presentar a

estigué acompanyada del desembarcament en massa dels líders del PSOE, i del mateix Felipe González, en la lluita política catalana, que emprant un llenguatge inadequat i embolicant la troca de l'antipujolisme des de la mentalitat de Madrid, acabaren desacreditant-se davant l'opinió pública. Aquesta visceralitat antipujolista caigué en uns excessos que indirectament reforçaren la posició de Jordi Pujol i la seva persona.

⁶⁰⁴ Raimon Obiols començà la campanya electoral definint el PSC com un projecte d'esquerres i progressista i afirmant, segons recull la Vanguardia, 7 de abril de 1984, p. 3, que s'havia de recuperar “la Generalitat el talante institucional abierto, dialogante y progresista que nunca debió perder”, i construir “la Cataluña de todos, el país de avanzada donde personas y tradiciones de origen diverso se enriquecen mutuamente en su conveniencia, la punta de lanza de la lucha por la política, las libertades y la equiparación social y económica está al alcance de nuestras manos”.

⁶⁰⁵ Segons Luis Mauri a: Mauri Luis, *La difícil unidad del Socialismo*, dins VV AA, *Memoria de Catalunya. Del regreso de Tarradellas hace 20 años al pacto Pujol-Aznar*, op. cit, p. 56-57, Joan Reventós era una candidat que no atreia i fins i tot ell era conscient que no havia estat el candidat més idoni per a guanyar les primeres eleccions autonòmiques. En paraules de Mauri “Reventós admite hoy sin ambages que él no daba la talla como candidato. Algo así había sugerido en vísperas de aquellos comicios Josep Tarradellas, a la sazón presidente de la Generalitat provisional: “Hay en Cataluña dos personas que no duermen bien: una, por miedo a perder las elecciones; la otra, por miedo a ganarlas”, había venido a decir Tarradellas refiriéndose a Jordi Pujol y Joan Reventós, respectivamente”. D'altra banda, la derrota a les eleccions de 1980 estava encara molt viva i Reventós va reconèixer que s'havia equivocat a l'haver convocat el II Congrés poc temps després de la celebració del comici electoral, això va fer que es profunditzés encara més la divisió i enfrontament entre el sector obrerista a favor de Reventós i el sector catalanista a favor d'Obiols que creia que l'escàs catalanisme del partit havia afavorit la visió de Pujol com a únic defensor dels interessos de Catalunya. El resultat del Congrés fou la victòria de la majoria del sector unitarista i catalanista a favor d'Obiols i la negació del sector obrerista a formar part de la nova direcció del partit. Reventós fou reelegit primer secretari del partit i Raimon Obiols començà a treballar el seu lideratge en el socialisme català. Tot i això, representants de diverses tendències oposades a la línia d'Obiols configuraren el 17 de juliol de 1981, en el domicili de Josep Andreu i Abelló, la tendència Nueva Mayoría que intentà treure el lideratge a Raimon Obiols, però no ho van aconseguir i en el III Congrés celebrat el maig de 1982 es confirmà l'hegemonia de Raimon Obiols. Segons Mauri, “ la confianza que el sector de Obiols tenía en sus propias fuerzas era ya entonces tan grande que la nueva dirección- que seguiría encabezada por Reventós hasta su relevo por Obiols en el congreso extraordinario de julio de 1983- integró a miembros de Nueva Mayoría y aceptó imponer la militancia sindical obligatoria en UGT, una aspiración tradicional de los obreristas procedentes de la FC-PSOE”. Després del III Congrés s'obrí un període en què els enfrontaments foren de menor intensitat i s'aconseguí la unitat del socialisme català sota el lideratge de Raimon Obiols.

⁶⁰⁶ Segons Carme Cebrián a: Cebrián Carme, *Estimat PSUC*, ed. Empúries, Barcelona, 1997, p. 321, “Després de la celebració del Vè Congrés, la manca de rigor i de serenitat conduïren al partit des d'aleshores ençà. Davant de la perplexitat de la societat i de la majoria dels seus militants, el PSUC entrà en una dinàmica autodestructiva imparable”. p. 323 “Després del V Congrés, com mai, el partit funcionarà a base de consignes, sense discussió política. A partir d'ara seran com un exèrcit que obeeix ordres, perquè l'objectiu fonamental de la lluita serà vèncer els altres. Les dues grans fraccions enfrontades- eurocomunistes i prosoviètics- treballaran per l'anihilació del contrari, sense concessions. Cadascuna estava convençuda d'estar en possessió de la “veritat”, i de la “raó històrica”, les dues enteses com a unívokes, sense matisacions. El PSUC tindrà a partir d'ara tres direccions: la direcció oficial, sorgida del Vè Congrés, liderada per Paco Frutos, que rebrà el suport dels leninistes: la direcció que emanarà del despatx de la Rambla de Catalunya, cedit per Pere Portabella a Gregorio López Raimundo i Antoni Gutiérrez Díaz, anteriors president i secretari general, en la qual s'agruparan tots els

les eleccions amb un altre candidat. Josep Benet fou substituït per Antonio Gutiérrez Díaz⁶⁰⁷. Però la mala situació del partit va ésser aprofitada per la resta de partits de l'oposició, especialment pel PSC⁶⁰⁸. El PSUC també volia desmarcar-se de l'hegemonia convergent i refermar-se com a partit d'esquerres fent servir eslògans electorals com "Hi ha una altra Catalunya"⁶⁰⁹. Tot i que el discurs i el llenguatge utilitzat diferia del tradicional de l'esquerra comunista, que sí es va poder apreciar en el PCC, liderat per Pere Ardiaca, qui va fer una campanya de forta crítica a CiU dient, entre altres coses, que Pujol no representava als obrers o petita empresa sinó a la gran burgesia de

eurocomunistes; la tercera serà la prosoviètica; que una vegada perduda la Secretaria d'Organització- que ha passat a mans dels leninistes- tindrà els seus feus al Vallès Occidental, el Baix Llobregat i en sectors de les Comissions Obreres. Al capdavant l'històric exresponsable d'Organització Josep Serradell, i l'actual president del partit, Pere Ardiaca, ambdós prototipus del comunista de la III Internacional, junt amb dirigents joves que hauran fet camí cap a una vella ortodòxia que, per raons generacionals, no havien conegut dins del partit. Però també dins de cadascuna de les grans fraccions hi haurà tendències distintes que serviran per desorientar, encara més si això és possible, l'electoral del PSUC i desmoralitzar la seva militància". I les eleccions de 1982 convertiren al PSUC en un partit marginal. Com destaca Josep Maria Cortés "El ensueño comunista" dins VV. AA, *Memòria de Catalunya*, op. cit, p. 72, " ... El PSUC obtuvo 150.000 votos y un solo escaño. Se imponía la polarización de la vida política. Ganaba sobretudo el desconcierto magistralmente escrito por Paco Candel: "Unos decían que los del PSUC, como llevan la palabra socialista en sus siglas, pues son socialistas. Pero luego pedían que se votara a los comunistas catalanes; y ojo, que esto de los comunistas catalanes muchos creían que era el PCC y además algunos lo confundían con el PCE. Finalmente, la gente les preguntaba: ¿ustedes son los de Carrillo?, con gran cabreo por su parte". Sea como sea el PSUC se había quedado con menos del 5% del voto y con un solo diputado, Gregorio López Raimundo, de los ocho que tenía. Más de 350.000 personas dejaron de votar a este partido y los resultados para el PCE no fueron mejores: obtuvo tres diputados. Todo ello frente a la aplastante mayoría absoluta de Felipe González. Llegaron las lamentaciones, la autocrítica solemne de Antonio Gutiérrez, la meditación sobre el patrimonio dilapidado que hizo el mismo Rafael Ribó, entonces leninista, y el comienzo de una época en la historia de Cataluña en la que el PSUC será sólo una referencia del pasado".

⁶⁰⁷ En realitat, Josep Benet decidí deixar el seu escó al Parlament per a encarregar-se de dirigir el Centre d'Història Contemporània de Catalunya, amb l'ajut de Josep Maria Solé i Sabaté, sorgit per un decret de la Presidència de la Generalitat el 3 de març de 1984. Càrrec que ocupà fins a l'any 2000. El CHCC tenia com a objectiu principal recuperar la Memòria Històrica. Destaca l'obra: Roig Rosich, Josep Maria (dir), *25 anys de la creació del Centre d'Història Contemporània de Catalunya (CHCC), 1984-2009*, ed. Centre d'Història Contemporània de Catalunya, Barcelona, 2009, que és un recull d'escrits de personalitats que han estat testimoni i han format part de la creació i evolució del CHCC com el president Pujol, el professor Giovanni C Cattini, Josep Maria Solé i Sabaté, Joan Villarroya, l'ex-director Albert Manent, etc, en homenatge els 25 anys de la creació del Centre i en record de la tasca impulsada pel seu director Josep Benet. L'obra acaba amb un recull d'obres realitzades amb el suport del Centre d'Història Contemporània de Catalunya.

⁶⁰⁸ Un dels exemples es pot trobar, com destaca Josep Maria Cortés a: "El ensueño eurocomunista", dins, VVAA, *Memòria de Catalunya*, op. cit, p. 72, en unes declaracions al diari Avui del líder socialista Raimon Obiols afirmant el següent al poc temps de celebrar-se el congrés del PSUC: "El PSUC vuelve a su vieja coherencia. Los socialistas hemos dicho siempre que no es posible una evolución real de los partidos comunistas congénitamente ligados a la concepción leninista hacia un socialismo sinónimo real de libertad".

⁶⁰⁹ Antonio Gutiérrez Díaz començà la campanya electoral, com destaca La Vanguardia 7 abril de 1984, p. 3, defensat un altre govern basat en una nova majoria parlamentària amb capacitat per a millorar la qualitat de vida. Un govern i no una majoria que rebutgin el clientelisme i coverteixin les institucions de Catalunya en un servei per als ciutadans. Un govern i una majoria amb la que els ciutadans es sentin corresponsables. Un govern i una majoria que, en relació amb Espanya, no faci servir el victimisme, sinó que enforteixi la seva identitat a través de la corresponsabilització i la solidaritat.

Catalunya perquè era la continuïtat de Cambó i la Lliga i per aquest motiu s'explicava el seu conformisme amb les polítiques del govern d'Espanya i col·laborava⁶¹⁰. Ardiaca defensà un programa d'esquerres amb l'objectiu nacional d'aconseguir un Estat federal, i amb l'objectiu social de superar la crisi econòmica garantint un subsidi digne a tots els aturats fins que se'ls pugui donar treball. Per la seva banda, ERC es presentà a les eleccions amb el mateix candidat, Heribert Barrera⁶¹¹, donant un sentit personalista amb eslògans electorals com "Heribert Barrera, un president de debò", i amb el missatge d'ésser el partit que havia ajudat a l'estabilitat del país donant suport al govern⁶¹². Començà la campanya electoral mostrant-se enemics de la demagogia i demanant més competències i més mitjans per a la Generalitat i respecte a l'Estatut⁶¹³. Així com també es presentà a les eleccions una part escindida d'ERC, la representada pels *renovadors*, que juntament amb Nacionalistes d'Esquerra i col·lectius independentistes formaren l'Entesa de l'Esquerra Catalana⁶¹⁴ sota el lideratge de Jordi Carbonell. Es presentaren com un moviment nacionalista i popular amb l'objectiu d'arreglar a tots els ciutadans catalanistes i progressistes que creien en la necessitat d'ampliar la sobirania nacional fins arribar a l'exercici del dret a l'autodeterminació⁶¹⁵.

⁶¹⁰ La Vanguardia 7 abril de 1984, p.3.

⁶¹¹ Barrera afirmà en el XIIIè Congrés Nacional d'ERC que aquestes serien les darreres eleccions que es presentaria com a candidat del partit. Com es pot veure a: La Vanguardia, el País, Avui 16 de març de 1983.

⁶¹² Tot i que dins el partit continuaven existint discrepàncies sobre el suport a CiU com molt bé ho demostra Joan B. Culla a: B. Culla, Joan, *Esquerra Republicana 1931-2012. Una història política*, ed. La Campana, Barcelona, 2013, p. 243-252. Com destaca Culla, al XIIIè Congrés Nacional d'ERC celebrat el 18 de juny de 1983 a Barcelona, mentre que Barrera continuava apostant per donar suport a CiU en el seu informe de gestió perquè "la defensa de la identitat nacional és prioritària", els coneguts com *renovadors* van retreure al secretari general sortint, en la comissió corresponent, massa autocomplaença, l'esclerosi del partit i "aquesta política d'apèndix de CiU, que és una de les causes fonamentals del nostre descrèdit". D'altra banda, el dictamen unànim de la comissió d'organització es queixava de la manca d'organització del partit, el líder dels *renovadors*, Jaume Nualart, es queixava, entre altres coses, de no presentar una alternativa al catalanisme conservador, demanava la democratització interna del partit i la transformació d'ERC en l'eix vertebrador de l'esquerra nacional amb l'objectiu de transformar la societat catalana al servei de les classes populars, obrir-se a objectors de consciència, ecologistes, moviments d'alliberament sexual, que feien pensar en els de Nacionalistes d'Esquerra. De fet, les converses polítiques amb NE frenaren durant mig any la crisi interna del partit però el seu fracàs accelerà i precipità el desenllaç. Hi hagué moltes suspensions de militància de *renovadors* com Aquil·lí Mata i Mier, Miquel Estruch, Antoni Dalmau, etc. A principis de febrer, els *renovadors* decidiren organitzar-se com a col·lectiu al marge d'ERC i establir comissió d'enllaç amb Nacionalistes d'Esquerra i amb els Independents per l'Esquerra Nacional. Una comissió que decidí presentar-se a les eleccions autonòmiques de 1984 sota el nom d'Entesa de l'Esquerra Catalana.

⁶¹³ La Vanguardia 7 abril de 1984, p. 3.

⁶¹⁴ Felip Solé i Sabarís va dir al míting central de campanya que l'Entesa era el punt de partida de la unitat de l'esquerra nacional. La Vanguardia 15 abril 1984, p. 22.

⁶¹⁵ Íbidem, p. 3

Finalment, CP (integrada per AP, Partido Demócrata Popular-PDP- i Unión Liberal- UL-) es presentà a les eleccions defensant una política d'austeritat i rigor en l'Administració autonòmica, l'atur i la inseguritat ciutadana, amb un líder absolutament desconegut per a l'elector català: Eduard Bueno. A més, va optar per fer un discurs destinat a l'electorat conservador, però amb un contingut més modern i lleugerament més catalanista que el que quatre anys abans havia fet Solidaritat Catalana. Els eslògans electorals que van fer servir per a transmetre el seu missatge jugaven amb el cognom del líder "Somos el voto Bueno para Catalunya". A més presentà 7 raons per a no votar CiU per haver pactat amb els socialistes a qui volien combatre. Aquestes eren⁶¹⁶: 1) "Es inútil votar a quienes traicionan a sus propios electores"; 2) "Es inútil votar a quienes han apoyado a los socialistas en Madrid 728 ocasiones"; 3) "Es inútil votar a los que han contribuido al fomento de la droga", ho diuen per la suposada despenalització del consell de drogues com a conseqüència del pacte entre CiU i Socialistes; 4) "Es inútil votar a quienes son responsables de la inseguridad de los ciudadanos"; 5) "Es inútil votar a quien ha dicho Sí a la LODE"; 6) "Es inútil votar a quienes han endeudado a Catalunya en 100.000 millones de pesetas"; 7) "El voto útil es el voto Bueno". També van fer servir la imatge dels líders conservadors d'altres països com a exemple de què guanyava la dreta: En Dinamarca: Paul Schlüter, Noruega: Kaare Willoch, Bèlgica: Wilfried Martens; España: Manuel Fraga.

3.3.2 Eixos principals dels programes electorals de les principals formacions polítiques (CiU, PSC, ERC, Entesa de l'Esquerra Catalana, PSUC, CP)

El programa de CiU, "1984-1988. Un programa per al Futur de Catalunya", es podria resumir en la paraula "continuitat", és a dir, el programa, de visió nacional, apostava per continuar treballant i profunditzant en les idees de construcció de Catalunya com a país sense deixar de banda la construcció de l'Estat del Benestar posant l'accent en l'ensenyament, la sanitat, etc. Com a primer objectiu del Govern a assolir per als propers quatre anys va ésser la total aplicació de l'Estatut i "que quedi definitivament fixat i sigui ja del tot l'eina de construcció de país i de progrés social que volem i que necessitem que sigui"⁶¹⁷. Un dels altres grans objectius que marcava el programa amb especial atenció per a la propera legislatura era la modernització de la

⁶¹⁶ La Vanguardia 7 abril de 1984, p. 25.

⁶¹⁷ CiU, 1984-1988. *Un Programa per al futur de Catalunya*, Barcelona, 1984, p. 9.

societat catalana i la innovació perquè creien que “no superarem la crisi econòmica sense innovació i sense modernització. Ni mantindrem un bon nivell de desenvolupament econòmic i social. I no defensarem bé la nostra identitat com a poble si no som un poble modern”⁶¹⁸. Continuà defensant la idea d’un sol poble sòlid i coherent, i un dels elements que havien de contribuir a donar sentit d’unitat era la nova organització territorial de Catalunya en dos sentits⁶¹⁹: 1) perquè la nova estructura territorial havia de reforçar el paper de la Generalitat com a Institució de representació i de govern perquè havia de representar un redimensionament de les Diputacions; 2) perquè havia de comportar una redistribució del poder dintre de Catalunya en un sentit de reforçament de les comarques i de les vegueries.

També destacava la necessitat de catalanització, en la que jugaven un paper important la llengua i la cultura de la que formaven part els ciutadans de Catalunya d’origen no català, perquè el catalanisme només tenia sentit si era globalitzador de tots els problemes i sentiments catalans⁶²⁰.

Respecte a la projecció exterior de Catalunya, el programa de CiU tenia el capítol XIV titulat “Catalunya i la Integració a les Institucions de les Comunitats Europees”, on demostrà el suport del partit al procés d’integració a les Comunitats Europees explicant una sèrie d’iniciatives encetades a la legislatura esgotada i creant el Llibre Blanc *Catalunya i la CEE*, que tractava els efectes a Catalunya de l’adhesió d’Espanya a la CEE. El Llibre Blanc fou realitzat per un equip d’experts sota la direcció del rector de la Universitat Autònoma de Barcelona, doctor Antoni Serra Ramoneda, membre de l’Institut d’Investigacions Econòmiques, que presideix l’il.lustre economista Joan Sardà i Dexeus, i en l’àmbit del qual es realitzà el mencionat estudi”⁶²¹.

En el cas del programa electoral del PSC, “Programa de gobierno. Para que ganemos todos”, era un programa marcadament social que posava l’accent en el treballador i la societat en general. El seu objectiu era aconseguir la reforma de Catalunya i la consolidació del seu autogovern mitjançant un projecte global que impliqués un fort vincle entre la Generalitat i la societat. Aquest projecte representat en

⁶¹⁸ CiU, 1984-1988. *Un Programa per al futur de Catalunya*, op. cit, p.10.

⁶¹⁹ CiU, 1984-1988. *Un Programa per al futur de Catalunya*, op. cit, p.14.

⁶²⁰ CiU, 1984-1988. *Un Programa per al futur de Catalunya*, op. cit, p.12.

⁶²¹ CiU, 1984-1988. *Un Programa per al futur de Catalunya*, op. cit, p. 264.

el programa electoral socialista estava dividit en tres grans eixos⁶²²: 1) Lluitar contra les desigualtats per a garantir la unitat de tots els ciutadans de Catalunya. La Generalitat havia d'ésser la Intitució de tots els ciutadans i ciutadanes de Catalunya, nascuts o no a Catalunya, reflectint així la societat plural existent. D'altra banda, el diàleg entre les institucions democràtiques de Catalunya i la societat catalana eren imprescindibles per a construir els models de futur del país: model industrial, model territorial, model energètic d'innovació e investigació; 2) Aplicar una alternativa progressista als grans problemes derivats de la crisi econòmica. És a dir, aplicar un programa de progrés que afrontés la qüestió de la desigualtat com a tema central.

Per al socialisme democràtic els objectius de justícia i d'emancipació social eren prioritaris. La lluita contra les desigualtats socials era la condició per a construir una Catalunya oberta⁶²³ al futur; 3) una Generalitat eficaç i descentralitzada per avançar en l'autogovern de Catalunya, és a dir, una Administració eficaç al servei dels ciutadans demostrant una gestió eficient que també afavorirà la consolidació de l'autogovern de Catalunya i fer-la capdavantera en la construcció de l'Espanya de les Autonomies.

Pel que fa a ERC, presentà un programa de visió nacional posant l'accent en Catalunya com a país com CiU, però des d'una visió esquerrana. L'objectiu principal a assolir mitjançant el seu programa "Més Poder per a Catalunya" era precisament això: la demanda de més poder per a Catalunya, és a dir, més poder per a les institucions autonòmiques i major influència de Catalunya sobre les decisions del Govern de l'Estat per a poder arribar a una solució respecte a tres grans problemes de la societat catalana actual: 1) crisi d'identitat, referint-se a les polèmiques existents sobre el que era el

⁶²² PSC, *Programa de Gobierno. Para que ganemos todos*, Barcelona, 1984, p. 3.

⁶²³ Per a un coneixement exhaustiu del que significa la "Catalunya oberta" proposada per Raimon Obiols, vegeu: Guillamet Jaume, *Raimon Obiols. Catalunya Oberta*. Barcelona: ed. 62, 1984. Una obra que presenta una llarga reflexió de Raimon Obiols sobre la realitat i el futur de Catalunya a través d'una entrevista feta pel periodista Jaume Guillamet, en el marc de les eleccions autonòmiques del dia 29 d'abril de 1984. De fet, segons Jaume Guillamet a: Guillamet Jaume, *Raimon Obiols. Catalunya Oberta*, op. cit, p.6, el missatge que llança Raimon Obiols és el missatge desenvolupat en el discurs que pronuncià l'1 d'Octubre de 1983 quan va ésser proclamat per unanimitat a Sau candidat del PSC a la Presidència de la Generalitat. Aquest missatge es basava en un missatge nou en la política catalana. Reivindicava la tradició més genuïna del catalanisme polític i en feia una lectura progressista que reclamava la vigència i la necessitat d'una formulació unitària de la política catalana basada en la necessitat que tots els sectors ciutadans se sentissin igualment identificats en la institució de la Generalitat i que participessin sense exclusions en la formulació dels grans models de futur de Catalunya. Obiols reconeixia en aquest punt una doble influència, per una banda, la continuació renovada del missatge unitari de l'Assemblea de Catalunya i per l'altra, el mestratge institucional del president Tarradellas, que no és sinó la continuació de l'estil des grans presidents de la Generalitat, Francesc Macià i Lluís Companys.

catalanisme i els intents d'adjetivar-lo. La posició del partit era clara “de pàtria només n'hi ha una i el que la Constitució espanyola vigent- una de tantes- anomena la Nació espanyola, per nosaltres és purament una entitat política, un estat al qual pertanyem pels atzars de la història ”⁶²⁴; 2) una crisi d'inadaptació al món modern a causa d'estar poc preparats materialment i psicològicament, per aquest motiu reclama més poder per a Catalunya; 3) una crisi pròpiament econòmica que per a combatre-la cal més poder per a Catalunya . Aquests tres grans problemes són el resultat “del mal funcionament dels mecanismes que haurien d'assegurar l'equilibri entre la producció i el consum i entre l'ocupació i l'oferta de mà d'obra”⁶²⁵.

El programa electoral d'ERC també centrà la seva atenció en un problema que considerava fonamental, el manteniment de la identitat nacional mitjançant la garantia de la continuïtat nacional. Per a ERC, una nació sense Estat com Catalunya, nació petita i colonitzada, mantenir la pròpia identitat no era gens fàcil, i “el dret a la diferència, el dret a continuar essent el que hem estat des de fa tants segles, és un dret inalienable”⁶²⁶, i assolir la garantia d'aquest dret era un dels objectius bàsics de la política d'ERC. De fet, la garantia indiscutible per a ERC era “que es reconegués a Catalunya el dret a l'autodeterminació”, justificant-lo de la següent manera: “ERC, partit nacionalista de debò, que mai no ha fet concessions sobre el seu ideari essencial, ha reivindicat sempre, des de la seva fundació l'any 1931, el dret del poble català a autodeterminar-se i, consegüent amb els seus principis, va votar a favor de l'autodeterminació en el moment que es discutí l'actual Constitució a les Corts de l'Estat, l'any 1978”⁶²⁷. Però, desestimà de moment aquesta via de l'autodeterminació perquè “actualment està fora del nostre abast immediat car requeriria una reforma constitucional” i proposà “garantir la nostra supervivència nacional en el marc de la Constitució vigent. I això no és impossible si aconseguim realitzar quatre premisses bàsiques que són les següents: 1) Que el català sigui, tal com diu l'Estatut, la llengua pròpia de Catalunya, és a dir, reesdevingui l'única llengua normalment utilitzada com a instrument intern de relació humana i de cultura; 2) Que la població d'origen no català s'integri progressivament a la comunitat nacional catalana; 3) Que la nostra cultura reverdeixi, que reesdevingui una cultura nacional amb capacitat de creació i d'assimilació, que s'obri al món i no caigui en el localisme i en

⁶²⁴ ERC, *Més poder a per Catalunya*, Barcelona, 1984, p. 6.

⁶²⁵ ERC, *Més poder a per Catalunya*, op, cit, p. 5.

⁶²⁶ ERC, *Més poder a per Catalunya*, op, cit, p. 12.

⁶²⁷ ERC, *Més poder a per Catalunya*, op, cit, p. 12.

l'estretor provinciana; 4) Que les institucions polítiques catalanes assoleixin en tots els ordres una real incidència sobre els problemes candents del país”⁶²⁸.

Defensà també, entre altres coses, la reforma de l'Estatut en el sentit que en cada qüestió on Catalunya necessités més autonomia s'arribés al nivell ja assolit per altres Comunitats, l'aplicació de l'article 150 de la Constitució, i la defensa de Catalunya com a província única que suposaria la supressió de les quatre Diputacions provincials catalanes i l'assumpció de tots els seus poders per la Generalitat de Catalunya.

En el cas del programa de l'Entesa de l'Esquerra Catalana els seus objectius a destacar eren⁶²⁹: Elevar el sostre de l'autogovern de Catalunya. Abolició de les Diputacions: Catalunya província única, Títol VIII de la Constitució. Régim de concerts econòmics. Competència exclusiva en l'ordre públic i ràdio i TV. Potenciar el català i afirmació de la cultura catalana. Iniciar una alternativa popular a la crisi: creació d'un sector públic català. Control exclusiu de la Generalitat sobre les empreses estatals radicades a Catalunya i les caixes d'estalvis. Generalització del subsidi de l'atur. Legislació laboral de l'àmbit exclusiu per a Catalunya. Potenciació del cooperativisme i de la participació obrera a les empreses. I la lluita per la pau: Sortida immediata de l'OTAN. Solidaritat internacional contra la carrera de armaments. Declaració del Principat com a zona desnuclearitzada. Profunditzar en les llibertats individuals i civils.

Respecte al programa electoral del PSUC, aquest es caracteritzà pel seu marcadament aspecte social. Començà doncs, tractant els problemes de caire socials i definint el partit com a “partit nacional i de classe, llargament arrelat a la història de Catalunya”⁶³⁰ i defensant un programa de govern que configurava “un model per a Catalunya, tenint en compte la problemàtica nacional i estatal, però centrant-se en els problemes de la societat catalana”⁶³¹. En referència a les institucions de Catalunya, que les considerava al servei dels ciutadans, demanà la seva normalització en el sentit de què “normalitzar institucionalment Catalunya vol dir aprofundir en el seu autogovern en la mesura que ho permet una lectura autonomista de la Constitució i l'Estatut”⁶³². Així

⁶²⁸ ERC, *Més poder a per Catalunya*, op, cit, p. 12.

⁶²⁹ La Vanguardia 7 abril de 1984, p. 3.

⁶³⁰ PSUC, *Programa de Govern PSUC*, Barcelona, 1984, p. 4

⁶³¹ PSUC, *Programa de Govern PSUC* op. cit, p. 5.

⁶³² PSUC, *Programa de Govern PSUC* op. cit, p. 56.

com la creença que el grau de consciència col·lectiva de Catalunya i Euskadi respecte de la resta de comunitats autònomes no es podia difuminar amb processos uniformitzadors⁶³³.

Per a governar Catalunya i els seus ciutadans el PSUC formulà un projecte format pels següents punts que anaven acompanyats de les corresponents accions de govern: I- La millora de l'autonomia, és a dir, defensar l'aprofundiment de l'autogovern mitjançant la revisió i finalització dels traspassos tant pel que fa a la seva vessant político-administrativa com per la valoració dels costos directes, indirectes i noves inversions. Així mateix, calia el desenvolupament pro-autonomista de totes aquelles qüestions que a la Constitució es remeten a les lleis de bases. I finalment, s'havia de millorar l'Estatut, via article 150 de la Constitució per abordar d'aquí a uns anys, complert tot l'anterior, la veritable reforma de l'Estatut en el marc de la reforma constitucional. D'altra banda, el PSUC creia que l'Estatut permetia un alt nivell d'autogovern, a diferència d'ERC, i defensava que l'objectiu institucional de Catalunya com a nació no tenia altres límits que els derivats de l'exercici del dret de l'autodeterminació. Que en conseqüència, calia plantejar-se un cop esgotats els límits de l'actual estructura jurídic-constitucional, i la reforma fins i tot del títol VIII de la Constitució⁶³⁴; II- La nova organització territorial i administrativa de Catalunya, que havia de significar la simplificació d'administracions i de costos financers a partir de la prestació de serveis prop dels ciutadans. Calia en aquest terreny la progressiva reducció del nombre de municipis, impulsar-ne l'agrupació i l'enfortiment competencial d'aquest nivell d'administració, la futura desaparició de les províncies i de les delegacions perifèriques de l'administració de l'Estat, la descentralització de la Generalitat i la constitució de vegueries, i la supressió de la Corporació Metropolitana de Barcelona i de tota pretensió de convertir la megalòpolis en repte i contrapès del Govern nacional de Catalunya. A més, l'organització global de l'administració pública a Catalunya havia de comportar i abordar una triple problemàtica: la local, la de la confluència de l'administració central amb l'autònoma i la local, i per últim, la derivada del fenomen urbà de Barcelona⁶³⁵; III- El Règim Electoral de Catalunya, és a dir, l'elaboració d'una llei electoral de Catalunya, amb criteris de democratització de les institucions,

⁶³³ PSUC, *Programa de Govern PSUC* op. cit, p. 56.

⁶³⁴ PSUC, *Programa de Govern PSUC*, op. cit, p.57.

⁶³⁵ PSUC, *Programa de Govern PSUC* op. cit, p. 58.

proporcionalitat en la representació i aproximació territorial dels diputats als electors. Per al PSUC la regulació de la legislació electoral al Parlament de Catalunya constituïa un mandat estatutari i una necessitat política que calia afrontar des d'una perspectiva d'un ampli consens, i encertar en el model proporcionaria una corresponsabilització més important dels ciutadans en la gestió de la cosa pública i en definitiva aprofundiria els nivells de participació democràtica. També calia adequar el règim electoral a la definitiva organització del territori de Catalunya corregint la desequilibrada concentració humana que tenia Catalunya⁶³⁶; IV- La professionalització i racionalització de la Funció Pública. S'havia d'elaborar immediatament la nova legislació sobre la Funció Pública. Aquesta Llei de Bases havia de separar clarament les competències que havien de quedar a mans de l'Estat i les que corresponien a les comunitats autònomes, fent arribar al màxim constitucionalment possible les competències de la Generalitat previstes a l'article 101.1 de l'Estatut. Al mateix temps s'havia d'introduir un principi, fins ara inèdit, com era la compaginació d'aquesta competència amb la de Règim Local prevista a l'article 9.8. Això permetria regular amb una sola normativa tant la funció pública de la Generalitat com de l'administració local catalana. Quatre eren els principis inspiradors d'aquesta Llei de Bases: a) La comunicabilitat entre diferents administracions; b) Coordinació de les funcions públiques d'arreu de l'Estat; c) Competència màxima per a la Generalitat; d) Professionalització, racionalització i democratització de les Administracions i participació dels seus treballadors en tot el procés de la reforma.⁶³⁷ A més, considerava essencial la immediata derogació del títol VIè de la LPA; V- L'Administració de Justícia i les Institucions Penitenciàries, en el sentit de l'assumpció per part de la Generalitat de les competències en matèria de Justícia, la constitució sense reserves d'un Tribunal Superior de Justícia de Catalunya, i la direcció, govern i gestió dels centres penitenciaris a Catalunya per part de la Generalitat sense mediatitzacions restrictives de l'Administració central i amb l'objectiu de millorar les condicions d'aquells centres i donar prioritat a tota política de reinserció social⁶³⁸; VI- Una política de Seguretat Ciutadana per a Catalunya, una política catalana de seguretat, una política que hauria de ser nacional, democràtica, moderna i globalitzadora, que incidís en tots els aspectes relacionats amb la seguretat. D'altra banda, s'havia de parlar de seguretat en sentit ampli i no tant centrant aquesta política en

⁶³⁶ PSUC, *Programa de Govern PSUC*, op. cit, p. 62.

⁶³⁷ PSUC, *Programa de Govern PSUC*, op. cit, p. 63.

⁶³⁸ PSUC, *Programa de Govern PSUC*, op. cit, p. 64.

el fet policial. S'havia de parlar de protecció civil, de trànsit, de protecció civil, de trànsit, s'havia de fer una tasca preventiva i de tractament de la delinqüència, especialment de la juvenil⁶³⁹; VII- La participació popular, en el sentit que el PSUC entenia que del sostre molt elevat de 500.000 signatures previstes en la Constitució s'en podia derivar una interpretació progressista en el sentit d'oferir l'accés a la iniciativa legislativa fixant el nombre de signatures en la xifra que proporcionalment resultés dels habitants de Catalunya⁶⁴⁰; VIII- La projecció de Catalunya, basat en la participació solidària de Catalunya respecte a les altres comunitats autònomes i projecció de Catalunya a l'estranger i l'accés als fóruns i organitzacions internacionals⁶⁴¹.

Finalment, en el cas de CP, manifestà la seva voluntat de construir un futur de concòrdia i pau per al país des del més absolut respecte a la Constitució i l'Estatut d'Autonomia. Un dels seus objectius era "obrir la Plaça Sant Jaume a tots els ciutadans"⁶⁴², és a dir, que ni un sol ciutadà de Catalunya, qualsevol que fos la seva procedència, la seva llengua o la labor social que executi pugui sentir-se marginat a Catalunya o discriminat per les seves Institucions. D'altra banda, considerava molt fortes les relacions entre Catalunya i Espanya en el sentit que "no és suficient reconèixer que Catalunya, també es fa a Madrid; Espanya també es fa des de Catalunya. Catalunya constitueix, avui i sempre, una de les principals forces de progrés per a tots els pobles d'Espanya. Vivim l'hora d'Europa, i com a conseqüència, l'hora de Catalunya, pont natural d'Espanya envers Europa"⁶⁴³.

Segons CP, les solucions que esperava Catalunya eren⁶⁴⁴: 1) El sostre autonòmic, tal com queda definit per la Constitució i l'Estatut, no pot quedar subjecte a permanent negociació, ni ser artificialment rebaixat per mitjà de la utilització arbitrària de les lleis de bases de desenvolupament constitucional; 2) No s'ha de caure en l'error de convertir la Generalitat en un petit Estat, que en reproduïx els vicis burocràtzats i intervencionistes que es produeixen en altres instàncies; 3) La Generalitat de Catalunya ha de ser concebuda com una Institució representativa de tots els ciutadans de

⁶³⁹ PSUC, *Programa de Govern PSUC*, op. cit, p. 66.

⁶⁴⁰ PSUC, *Programa de Govern PSUC*, op. cit, p. 68.

⁶⁴¹ PSUC, *Programa de Govern PSUC*, op. cit, p. 69.

⁶⁴² AP, *Somos la respuesta: puntos básicos del programa de gobierno para Catalunya*. Barcelona, 1984, p. 3.

⁶⁴³ AP, *Somos la respuesta: puntos básicos del programa de gobierno para Catalunya*, op. cit, p. 3.

⁶⁴⁴ AP, *Somos la respuesta: puntos básicos del programa de gobierno para Catalunya*, op. cit, p. 4.

Catalunya, sense que la lluita partidària pugui comprometre el procés de recuperació institucional de Catalunya; 4) La Generalitat de Catalunya vetllarà pel més estricte control de les despeses públiques; 5) La política de normalització lingüística ha de desenvolupar els plantejaments necessaris en defensa de la llengua catalana; però ha de rebutjar imposicions quant a l'ús d'una llengua distinta de la materna; 6) L'Administració Autònoma Catalana haurà d'adequar-se a les estrictes necessitats derivades de la correcta gestió de les competències transferides, sense convertir-se en una pesada maquinària burocràtica; 7) cal reduir l'intervencionisme, a fi d'alliberar energies i recursos creatius, i simplificar el complex embull normatiu que ofega la vida social i econòmica. Assegurar el manteniment del principi d'unitat de mercat ha de ser objectiu fonamental per a la Generalitat de Catalunya; 8) Tots els esforços han d'encaminar-se a aconseguir la recuperació econòmica de Catalunya, a fi de reduir l'atur i assegurar el benestar d'avui i del futur; per això és indispensable fomentar l'estalvi i la inversió.

3.3.3 Resultats electorals i conseqüències per als partits polítics catalans.

La participació en les eleccions autonòmiques del 1984 es va situar en un índex molt baix (64,40%), sobretot si es compara amb l'índex de participació de les eleccions legislatives i amb el de les eleccions autonòmiques d'altres comunitats. Aquesta baixa participació es podria explicar per la saturació de les consultes electorals (el 1982 hi va haver eleccions legislatives i el 1983, municipals) i, sobretot, la manca de motivació que van generar les eleccions autonòmiques en determinats sectors de l'electorat català. No obstant això, la participació d'aquelles eleccions va ésser la més elevada de les cinc conteses autonòmiques que s'han fet fins ara⁶⁴⁵.

Les eleccions del 1984 van acabar de consolidar el sistema de partits català i van reduir la fragmentació parlamentària de la legislatura anterior. CiU, que va recollir una bona part del vot procedent de la UCD i d'ERC, es va consolidar com la principal formació política de Catalunya ja que va aconseguir per primer cop la majoria absoluta dels escons. En les eleccions de 1984 CiU va assolir els seus millors resultats, quasi el doble que els vots aconseguits en les eleccions de 1980, demostrant que el cas de Banca

⁶⁴⁵ Caminal Badia, Miquel, Dalmases Matas, Jordi (ed), *El sistema polític de Catalunya*. Barcelona: ed. UB, Tecnos UAB, 1998, p. 203.

Catalana no tan sols no havia influït en els resultats electorals sinó que la figura de Jordi Pujol havia sortit reforçada. Aquests bons resultats de la coalició es van produir en tot el territori català i, fins i tot, en les grans ciutats. El PSC gràcies al transvassament de vots provinents del PSUC i a les seqüeles de l'anomenat "vot estratègic" va aconseguir uns resultats que el van confirmar com el principal partit de l'oposició a Catalunya i com a força hegemònica de centreesquerra. El CP no solament va aconseguir per primer cop representació parlamentària, sinó que, a més, va passar a ésser la tercera força política del Parlament de Catalunya (tercer lloc que ja va aconseguir en les generals de 1982). El CP va aconseguir captar els vots d'electors excentristes reticents a donar suport al nacionalisme moderat, tot i que va aconseguir menys vots i menys escons que els que van aconseguir CC-UCD el 1980. I El PSUC, com en les legislatives del 1982 i les municipals de 1983, va patir un daltabaix electoral motivat encara per la crisi del V Congrés del partit obtenint els pitjors resultats electorals en unes conteses autonòmiques. (mai cap partit havia perdut tants escons (19) en unes eleccions autonòmiques). El Partit dels Comunistes de Catalunya (PCC), que es va crear a partir de l'escissió del PSUC, va obtenir quasi 70.000 vots i es va convertir en el partit més votat dels que es van quedar sense representació parlamentària (Mai cap partit extraparlamentari havia aconseguit tants vots com el PCC el 1984). Finalment, pel que fa a ERC, la seva col.laboració amb el govern de CiU no va donar gaires fruits electorals, ja que va perdre gairebé la meitat dels vots que va aconseguir el 1980 i de 14 escons va passar a tenir-ne només 5. Els resultats electorals foren els següents:

PARTIT	VOTS	%	ESCONS
CIU	1.350.336	46,60	72
PSC-PSOE	869328	30,00	41
CP	225.103	7,8	11
PSUC	168.918	5,8	6
ERC	127.851	4,4	5
PCC	70.220	2,4	-

Font: Dades publicades pel diari La Vanguardia, 1 de mayo de 1984, p. 3.

La reacció dels principals diaris catalans fou la d'omplir les portades amb la notícia de la majoria absoluta aconseguida per CiU. De fet, per primera vegada des que s'inicià la Transició un partit polític havia guanyat les eleccions per majoria absoluta. Fins i tot el titular del Periódico del 30 d'abril de 1984 va anar més enllà i a primera pàgina, en lletres grans, posà "El Pujolazo", a més de publicar una editorial sota el títol "La garra electoral de Jordi Pujol". Tant el Periódico, la Vanguardia, l'Avui com el País⁶⁴⁶ destacaren a les seves editorials el triomf en tres punts: 1) la voluntat dels ciutadans de la continuïtat del programa de govern de CiU, per tant la continuïtat de l'obra de govern; 2) L'abstenció i el transvassament de vots cap a CiU devotants d'UCD i d'ERC; 3) La figura de lideratge de Jordi Pujol.

La consecució d'aquesta majoria implicava, com ja s'ha comentat, la consolidació de la coalició i un gran aval per a continuar l'acció de govern que s'havia portat a terme fins llavors⁶⁴⁷. D'altra banda, en el vot d'investidura ja es va poder observar qui li donaria suport a la legislatura i qui no; així ERC⁶⁴⁸ i CP⁶⁴⁹ hi van votar a

⁶⁴⁶ Vegeu: El País, El Periódico 30 abril de 1984, l'Avui i la Vanguardia de l'1 de maig de 1984

⁶⁴⁷ Per a Joan B. Culla, a: Culla B. Joan, "De la primera victòria al vintenni en el poder (1980-2000)", dins B. Culla Joan (coord), *El pal de paller. Convergència Democràtica de Catalunya (1974-2000)*, ed. Pòrtic, Barcelona, 2001, p. 81, aquests resultats significaren que, en quatre anys d'estada al poder, el pujolisme- i també el seu negatiu, l'antipujolisme- havien esdevingut categories centrals en la vida política catalana. El discurs i la pràctica convergents havien perfeccionat el seu caràcter polièdric-el mateix que posseïen la Lliga o Esquerra en els seus temps d'esplendor-, de manera que per al públic nacionalista li oferien un aspecte inequívocament nacionalista, per els sectors catòlics tradicionals resultaren inequívocament confessionals; per a la dreta econòmica eren inequívocament conservadors; i per als desenganyats de l'esquerra clàssica tenien un dring una mica progressista que els feia acceptables. D'altra banda, per a Culla el pujolisme també va ésser atractiu per als catalans d'origen immigrant. I per a Joaquim Colominas a: Colominas Joaquim: "L'evolució electoral de Convergència Democràtica de Catalunya (1977-2000)", dins *El pal de paller. Convergència Democràtica de Catalunya (1974-2000)*, op. cit, 183, alguns dels factors que determinaren l'àmplia victòria de CiU eren els següents: 1) es beneficià d'ésser la formació política que havia ocupat el govern durant la primera legislatura autonòmica, de manera que capitalitzava l'obra de govern realitzada; 2) recull el vot de centredreta de la desapareguda UCD; 3) va captar un vot útil nacionalista del PSC titllat de seguidista dels interessos del PSOE; i es beneficià de la crisi que estava patint ERC. Aquests elements juntament amb la imatge presidencial del candidat Pujol, com també el desconeixement per bona part de l'electoral del nou candidat del PSC, determinaren, segons Colominas, aquest triomf de CiU.

⁶⁴⁸ Heribert Barrera, en nom d'ERC, després de fer una sèrie d'observacions respecte al discurs pronunciat pel president en funcions Jordi Pujol, acabà la seva intervenció explicant el seu vot a favor de la investidura a DSPC, nº2, 30 de maig de 1984, p. 28 dient el següent: "Durant la passada legislatura vam votar la investidura del President Pujol i van mantenir-li el nostre suport al llarg de quatre anys, sense formar part del govern, perquè calia que Catalunya fos governada i calia que en l'etapa inicial de l'autonomia hi hagués estabilitat i continuïtat ERC va deixar de banda els seus interessos de partit, entenent que hi havia un interès nacional superior, al qual havíem de sotmetre'ns. No ens reca haver-ho fet, malgrat que els electors semblen no haver-ho apreciat gaire; en tot cas la història jutjarà. Ara ens trobem en una situació similar i la qüestió del programa esdevé relativament secundària. El candidat no necessita els nostres vots per a ésser investit, car el sufragi popular li va donar la una majoria suficient, però, en la peculiar situació que s'ha creat aquests darrers dies, entenem que el President de la Generalitat, en tant que persona, considerem que ha d'estar sotmès, com tot ciutadà, a l'imperi de la llei,

favor, i PSC⁶⁵⁰ i el PSUC⁶⁵¹ en contra. L'àmplia majoria parlamentària i governamental de CiU va comportar, en definitiva, una còmoda acció de govern, sense la necessitat de negociar amb cap altre partit aliè al Govern. Tot i això CiU li tornà a oferir a ERC entrar al govern⁶⁵², aquest acceptà la proposta⁶⁵³ i Joan Hortalà, un dels líders d'ERC, es va

necessita tenir dintre i fora de casa nostra el màxim prestigi, la màxima autoritat; perquè el prestigi de la Presidència es confon- i els nostres adversaris ho veuen prou clar- amb el prestigi de la nació catalana. En la mesura que els nostres escassos vots poden augmentar el prestigi de la institució, considerem un deute patriòtic no regatejar-los; és per això que anuncio que des d'ara que aquest vespre- tal com vam fer el 1980, perquè som nacionalistes i la defensa de la identitat nacional passa per vosaltres davant de tot- els Diputats d'ERC votarem afirmativament en la votació d'investidura del Molt Honorable senyor Jordi Pujol i Soley”.

⁶⁴⁹ Eduard Bueno, en nom de CP, justificà el seu suport a la investidura del president en funcions Jordi Pujol, no sense també fer una sèrie de crítiques, afirmant el següent a: DSPC, nº2, 30 de maig de 1984, 38: “ sabem que els vots del nostre Grup Parlamentari no són necessaris per assegurar-nos una majoria que faci possible l'elecció del nou President, volem deixar ben clar que des del nostre punt de vista cap força política, per important que sigui la seva representació parlamentària, pot emprendre en solitari la construcció de Catalunya, i en aquest sentit, ens és grat de coincidir amb el candidat, quan ahir recordava les seves paraules l'any 1980: “som molt conscients que nosaltres sols- deia- encara que tinguéssim 68,70 ó 75 diputats, no podríem construir Catalunya”. Nosaltres volem que avui, 30 de maig de 1984, aquestes paraules assoleixin la seva més gran vigència, i li diem que des del compromís programàtic que tenim amb els nostres electors, estem disposats a col.laborar des d'aquests escons pel progrés de Catalunya. A canvi, com ja he dit abans, exigirem el respecte que ens mereixem com a minoria parlamentària; i el reconeixement exprés del dret que assisteix el nostre Grup Parlamentari d'ésser present en les diverses institucions que demanen de la Generalitat, en proporció amb la nostra representació parlamentària, i com la tercer força política catalana, situació, per desgràcia, que en el primer moment i en la primera oportunitat, no s'ha produït”.

⁶⁵⁰ Raimon Obiols, en nom del PSC, mostrà la seva disconformitat amb el projecte defensat pel president en funcions Jordi Pujol en el seu discurs d'investidura, i justificà la seva votació en contra dient el següent a: DSPC, 30 de maig de 1984, nº2, p. 44: “(...) Oferir i exposar un programa de govern implica, necessàriament, fixar uns objectius concrets: necessita, doncs, forçosament, dir com s'instrumentalitzaran aquests mitjans, des del punt de vista tècnic, humà, financer, per cobrir aquests objectius. Significa, en conseqüència, establir un compromís de fins i mitjans; i també un calendari, mal que sigui un calendari flexible, aproximat, per a la realització d'aquests objectius programàtics. Significa, en fi, potser fonamentalment, establir unes prioritats, definir un ordre de prioritats. Dexi'm dir-li al Molt Honorable President en funcions i candidat, que no he sabut trobar res de tot això en el seu discurs d'ahir. Crec que, en una condició de comoditat parlamentària, no estava forçosament obligat a convèncer altres grups per donar-li suport i, per tant, ha preferit-com avui he escoltat d'una manera explícita- reservar-se un marge de llibertat molt ample per a la seva gestió de govern. Jo he tret també una segona conclusió. La conclusió que l'acció del nou Govern serà fonamentalment de continuïtat en allò que ha estat la política del Govern de CiU durant el darrers quatre anys, i és lògic que sigui així. I malgrat que es van anunciar noves prioritats, la veritat és que jo no les he sabut veure. Crec que serà una acció de continuïtat i aleshores jo em veig en l'obligació de confrontar el que han estat no sols paraules del President en el seu discurs d'ahir, en les seves intervencions del debat d'aquest matí, sinó el que ha estat la pràctica del Govern que ell va dirigir durant els quatre darrers anys, confrontar això amb el que són les nostres prioritats com a partit de l'oposició”.

⁶⁵¹ Gutiérrez Díaz, en nom del PSUC, després de fer una sèrie d'observacions divergents respecte al discurs del president en funcions Jordi Pujol, acabà la seva intervenció justificant el seu vot en contra de la investidura a DSPC, nº2, 30 de maig de 1984, p. 35, dient el següent: “ (...) la nostra actitud cal que sigui entesa, doncs, des de l'oposició a un projecte no coincident que ens portarà al debat i a la confrontació d'idees al Parlament i en la societat, des de la nostra voluntat de servir un projecte nacional per a Catalunya, que entenem lligat a la classe treballadora i a les capes populars. Un projecte, el nostre, que entenem també coherent amb la trajectòria del PSU i que apunta inequívocament cap a la consecució dels objectius fonamentals del progrés i transformació que entenem que necessita la nostra societat”.

⁶⁵² Per a Caminal Badia, Miquel, Dalmasas Matas, Jordi (ed), *El sistema polític de Catalunya*. Barcelona: ed. UB, Tecnos UAB, 1998, p. 205, CIU hauria proposat a ERC tornar a entrar al govern per a: “com a senyal d'agraïment pel suport donat durant la primera legislatura, o com un nou intent de construir un

convertir en conseller d'Indústria i Energia des del juny de 1984 fins al febrer de 1987⁶⁵⁴. No obstant això, els conflictes interns a ERC, el malestar dels seus militants per l'entrada d'ERC al Govern⁶⁵⁵, juntament amb els mals resultats obtinguts en les eleccions generals del 1986, van provocar la sortida d'aquest partit del Govern català, però en cap cas va debilitar-lo.

Pel que fa als partits de l'oposició, cal assenyalar que en la segona legislatura és quan les relacions entre el PSC i CIU van passar pel seu pitjor moment, a causa, sobretot, dels efectes dels pactes autonòmics i de l'afer de Banca Catalana (maig 1984-novembre 1986). L'oposició socialista catalana i les elits intel·lectuals que li eren afins⁶⁵⁶ van mantenir i accentuar durant tots aquests anys de legislatura la incomprensió

ampli consens polític al voltant de CiU o per evitar que hi hagués a l'oposició un partit amb un caràcter marcadament nacionalista”.

⁶⁵³ La Vanguardia del 20 enero de 1985, p. 21, destaca el XIV Congrés d'ERC i la defensa d'Heribert Barrera en l'Informe presentat al Congrés de formar part del Govern arran del Cas Banca Catalana, tot i que la participació deixava oberta les portes a una possible retirada. El diari destaca també els problemes interns del partit i l'expulsió de 48 militants de la corrent “reformista”. De totes maneres la decisió de formar part del govern no havia estat fàcil perquè com destaca Joan B. Culla a: Culla B. Joan, *Esquerra Republicana de Catalunya 1931-2012*. Barcelona: ed. La Campana, 2013, p. 257, “la proposta inicial de Pujol que es concretava “en la presidència del Parlament i una conselleria”, va ser contestada per la direcció d'ERC posant diverses condicions al pacte- corresponsabilitat política en el si del govern, enfortiment de l'autonomia fins a la reforma de l'Estatut, lluita contra la crisi econòmica, província única...- a la vegada que des d'Unió Democràtica es reclamava la presidència de la cambra per al patriarca democristià Miquel Coll i Alentorn”. Aquesta negociació de pacte entre CiU i ERC es pot seguir exhaustivament al llibre de Joan B. Culla citat pàg. 257-260.

⁶⁵⁴ L'aplicació del pacte amb CiU no només va portar Joan Hortalà a ésser el primer conseller d'Esquerra Republicana amb competències efectives des de feia 45 anys sinó que també un membre històric del partit, Frederic Rahola i d'Espona, esdevingué el primer Síndic de Greuges de Catalunya i militants joves ocuparen càrrecs de segon nivell en l'administració catalana. Així mateix, la renúncia del conseller Hortalà a l'acta de diputat l'octubre de 1984 va donar entrada al Parlament al membre fundacional del partit i eminent geògraf Marc-Aureli Vila.

⁶⁵⁵ Com destaca Joan B. Culla a: Culla B. Joan, *Esquerra Republicana de Catalunya 1931-2012*, op. cit, p. 261, entre els militants no tothom estava d'acord amb l'entrada d'ERC al Govern. Des del principi de l'estiu de 1984 es va donar a conèixer un Col·lectiu de Militants Base d'ERC que, tot i la fulminant suspensió dels seus principals promotors: Eugeni Pastor Izaguirre, Josep M. March Cabello, Francesc Sánchez i Enric Laborda, reclamaren durant mesos un partit amb vocació de futur que no fos a remolc de ningú, que tingués democràcia interna i que treballés fermament per l'alliberament de la classe treballadora, etc. El grup va obtenir l'adhesió d'alguns càrrecs institucionals com l'alcalde d'Arnes, Martí Fil i Bonet, o el regidor de Cambrils, Llorenç Blasco i Toldrà- que demanà la baixa del partit, i amb dissidents anteriors com per exemple Jaume Aqué i Palau, que constuiren un esbós de plataforma crítica sota el rètol de Centre d'Estudis Polítics L'Opinió. A mesura que discorrien els mesos els descontent creixia també entre els que en un principi havien estat a favor de l'entesa amb CiU, i es va fer palès que el tema de la continuïtat centraria el congrés republicà previst per el 1985.

⁶⁵⁶ Cal destacar per exemple, com assenyala La Vanguardia, 7 de mayo de 1985, p. 22, el sorgiment el 1985 d'un col·lectiu sense voluntat de participació política sinó de revitalització de l'esquerra. Estava format per alguns destacats membres de partits, sindicats, intel·lectuals, etc, d'esquerra com: Daniel Font, Isidre Molas, Josep Maria Carbonell, Jordi Solé Tura, Xavier Amorós, etc, i tenia com a objectiu celebrar “la I conferència d'Homes i Dones de l'esquerra catalana” al gener de 1986 amb l'objectiu de fer un debat per aconseguir la recuperació a Catalunya de la primacia social de les idees d'esquerra. Es tractava, doncs, d'analitzar el present i d'aquesta anàlisi treure unes pautes aplicables a la política d'esquerra i

i menyspreu de la política de CiU. El PSUC, per la seva banda, va continuar fent una oposició frontal a l'acció de govern⁶⁵⁷.

3.4 Consolidació de l'hegemonia de CiU i regeneració d'ERC (1984-1988).

El resultat de les eleccions legislatives que tingueren lloc el 22 juny de 1986 amb l'obtenció d'una altra majoria absoluta per part del PSOE marcaren també l'evolució interna dels partits polítics catalans i el replantejament de les seves estratègies com a partit. A partir d'aquí els partits polítics catalans s'anaren perfilant encara més ideològicament, evolucionant des del'any 1980 de l'eix nacional cap a l'eix dreta-esquerra, prioritzant polítiques socials, econòmiques, etc, i deixant en segon terme les polítiques de reconstrucció nacional més sobiranista que s'acabaran concentrant en els partits de CiU i ERC.

Així doncs, a partir de les eleccions legislatives del 22 de juny de 1986 el líder del PSC Raimon Obiols, des de la seva postura de catalanista no nacionalista, sortí consolidat i el partit també va aconseguir mantenir-se com el principal partit d'esquerres de l'oposició, tot i que lluny de mostrar-se com una alternativa de govern. El PSC es proposà debatre en el consell nacional reforçar la seva actuació per aconseguir la seva implantació en zones de la Catalunya rural on tenien menys força, i en un sector de la població que segons els seus estudis oscil.lava entre el vot del PSC i CiU⁶⁵⁸. La novetat que presentà el PSC en la segona legislatura fou la proposta de federalització de l'Estat per part de Raimon Obiols que provocà diferents reaccions per part dels partits catalans⁶⁵⁹ i que posteriorment el PSOE rebutjà. Una proposta de federalització de

donar-li força. Per a donar viabilitat al procés era necessari, segons Daniel Font, un diàleg obert amb el PSC com a força d'esquerra que tenia una clara potència electoral. Segons explica al diari Daniel Font, el col·lectiu que s'havia creat a l'abril a la Casa Elizalde va sorgir perquè s'havien donat una sèrie de circumstàncies. Aquestes eren: "el excesivo sesgo de la política hacia la lucha electoral; la experiencia gubernamental en España de un partido socialista; unas relaciones entre el PSC y el PSOE con más de un problema; y la instrumentalización que hace la derecha catalana de la propia idea de catalanidad".

⁶⁵⁷ L'obsessió de Rafael Ribó per construir una alternativa forta d'esquerres i poder fer front al projecte de CiU, que el PSUC el considerava de "dretes", li va fer presentar la proposta comunista "Per un projecte nacional d'esquerres", a un ampli sector d'intel·lectuals als que els va demanar implicació, per aconseguir recuperar les esquerres, com es pot veure a La Vanguardia 17 diciembre de 1986, p. 18.

⁶⁵⁸ Vegeu La Vanguardia, 2 de julio de 1986, p. 17.

⁶⁵⁹ Com destaca La Vanguardia 5 de septiembre de 1987, p. 14, en el cas de CDC Miquel Roca titllà la proposta d'electoralista, així com també Fernández Díaz d'AP i Àngel Colom, d'ERC. En canvi Francesc Borrell d'UDC, va plantejar estudiar la proposta perquè es declarà ferm defensor del federalisme però creia que no es podria aplicar si no es modificava l'actual estructura autonòmica excessivament fragmentada. I Rafel Ribó, PSUC, tot i no tenir clara quina era la proposta exacta de federalització de

l'Estat que els socialistes defensaven perquè anava integrada fins i tot en la ponència d'estratègia política que seria debatuda en el Vè Congrés del PSC que tindria lloc cap a mitjan de desembre i en el XXXI Congrés del PSOE que tindria lloc cap al gener de l'any següent. Els socialistes justificaven la defensa del federalisme perquè sempre havia estat en els seus postulats i l'esquerra espanyola havia estat tradicionalment federalista⁶⁶⁰. Ara plantejaven el federalisme perquè hi havia, al seu parer, una necessitat de resituar les reivindicacions autonòmiques en un marc diferent al que hi havia fins aleshores. Es tractava, doncs, de trobar un model que configurés un Estat de les autonomies en el que els tres poders definits: el central, l'autonòmic i el local, poguessin seguir el mateix ritme. Les vies que proposaven per arribar a la federalització eren tres: 1) Desenvolupament legislatiu que propiciés un veritable autogovern de les autonomies, això podria comportar la reforma d'algunes lleis que havien estat recentment elaborades; 2) Avançar en la revisió del sistema de finançament autonòmic fins aconseguir el 50% per a l'Administració central; 25% per a les autonomies; 25% per les entitats locals; 3) Intentar que les comunitats autònomes poguessin participar en les decisions de l'Administració central que li afectessin. D'altra banda, no creien que fos necessari la reforma de la Constitució per aconseguir-ho⁶⁶¹.

En el cas del PSUC, la pèrdua de més de 66.000 vots a les eleccions legislatives del 22 de juny de 1986 després de presentar-se en coalició amb l'Entesa dels Nacionalistes d'Esquerra, sota el nom d'Unió de l'Esquerra Catalana, amb l'objectiu d'ampliar el seu marc electoral i captar els vots dels nacionalistes d'Esquerra segons el

l'Estat, va interpretar que els socialistes pretenien utilitzar només algunes tècniques concretes d'un Estat federal el que implicaria canvis importants en la política dels governs del PSOE i CiU com la redistribució dels pressupostos de l'Estat, i en aquest cas no es tractava d'un Estat federal sinó d'enfortir l'autogovern.

⁶⁶⁰ Segons Raimon Obiols a: Obiols Raimon, *el mínim que es pot dir. Memòries polítiques*. Barcelona: ed. RBA, 2013, p. 326, els principals objectius a l'hora de crear el PSC foren els següents: "1) Constituir un partit socialista català, nacional i plenament sobirà, que sobre la base de la seva sobirania establís vincles federals amb el socialisme espanyol i europeu; 2) fer un partit de vocació majoritària, amb l'objectiu de governar a Catalunya i eventualment de participar en el govern d'Espanya i de jugar un paper a Europa; i 3) també- i aquest aspecte significava per a molts de nosaltres una qüestió també essencial- fer un partit socialista de caràcter federador, participatiu, plural i obert, practicant mètodes de voluntariat, autoorganització i autogestió; més societari que institucional, més llibertari que autoritari, més federal que jacobí; tractant de recollir les millors tradicions del moviment obrer i de les esquerres de Catalunya. El nostre model no era el d'un partit orientat exclusivament a participar en els processos electorals, a tenir presència en els parlaments i governs. Volíem construir un partit que fos un organisme viu en la societat, un col·lectiu democràtic autoorganitzat, productor d'idees, projectes i programes, actiu en el món associatiu i sindical, en els àmbits de la cultura i dels professionals. Volíem un partit sense amos, no subordinat a cap poder establert- de dins o de fora de Catalunya- que no fos el poder democràtic del nostre electorat i dels nostres afiliats i afiliades".

⁶⁶¹ Segons La Vanguardia, 5 setembre de 1987, p.14

caràcter operturista que s'havia aprovat en el VII Congrés, precipità una renovació interna en el secretariat del partit, una renovació que ja havia estat iniciada però no culminada en el VIIIè Congrés. Així doncs, es produí la dimissió col·lectiva en la secretaria del PSUC, inclòs el secretari general Antoni Gutiérrez Díaz, i va sortir escollit com a secretari general Rafael Ribó que era portaveu en funcions del grup parlamentari del PSUC al Parlament de Catalunya. El 23 de febrer de 1987 el PSUC juntament amb l'ENE i el PCC donaren pas a una federació de partits sota el nom d'Iniciativa per Catalunya⁶⁶². Com assenyala Marc Rius, IC va sorgir “en un context caracteritzat per tres processos previs. Primer, la redefinició de l'espai polític de l'esquerra europea en general i de determinats partits comunistes, que formulen un gir ideològic i estratègic entre les dècades dels setanta i vuitanta. Segon el context polític català i espanyol. El català marcat per l'hegemonia política i social de CiU i una falta de credibilitat del PSC com a alternativa. L'espanyol caracteritzat per unes polítiques que provoquen una forta contestació per part de sectors de l'esquerra, les mobilitzacions en contra de l'ingrés de l'estat espanyol a l'OTAN, i el naixement d'Izquierda Unida. Tercer, la situació de fragmentació de l'espai comunista a Catalunya i la necessitat d'afrontar la superació de la crisi del Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC), arran de la seva escissió l'any 1982”⁶⁶³.

⁶⁶² Segons La Vanguardia 3 abril de 1987 p. 28, Rafael Ribó explica que Iniciativa per Catalunya va néixer “con mucha modestia pero con una visión profunda de los problemas intentando pasar de la discusión y de la lamentación de la crisis de la izquierda a construir, y eso sólo lo lograremos conseguir si sabemos construir una alternativa, si alentamos a la participación y si no hay urgencias electorales”. Per a Ribó treballar conjuntament amb el PCC “es una muestra inequívoca de que queremos recuperar credibilidad. En nuestro trabajo conjunto no ponemos el acento en recuperarnos sobre conceptos etéreos, sino sobre si coincidimos o no en el diagnóstico. Recomponer el espacio comunista en Cataluña pasa, en primer lugar, por tomar una decisión propia”. Per la seva banda, a la revista “Nous Horitzons”, maig 1987, nº 104, any 28, p. 2, Francesc Vallverdú diu a l'article “Per unes bones Iniciatives”, sobre IC el següent: “Amb la primavera ha anat prenent forma un nou organisme en el qual som molts els qui hi tenim grans esperances, Iniciativa per Catalunya. Si la fórmula d'Esquerra Catalana per a les anteriors eleccions generals va resultar una mica frustrant segurament per les urgències en què es va gestar, la idea era ben plausible. La fórmula actual és més madura, més viable: Iniciativa per Catalunya pot i deu ser l'esperó d'esquerra que s'havia diluït en el ventall de les forces polítiques catalanes en aquests últims anys. IC ha de promoure totes les accions d'esquerra nacional entre les quals figura l'impuls de la normalització lingüística. És cert que últimament hi ha hagut avenços importants en el procés de (re)catalanització: la reaparició del “Diari de Barcelona”, la consolidació de TV3, etc. (...) Les institucions controlades per CiU o PSC no fan prou per dinamitzar aquest procés (...). IC ha d'aprofitar el capítol polític que l'esquerra ha acumulat al llarg de la lluita contra el franquisme, primer, i durant la democràcia, després. No és casual, per exemple, que dues ciutats amb forta immigració com Santa Coloma de Gramanet i Sabadell, governades per Ajuntaments comunistes hagin estat capdavanteres en la implantació de la catalanització primerenca a les escoles catalanes. (...) Convé que IC demostrï que hi ha opcions més a l'esquerra i més nacionals que les que representen les dues forces majoritàries i que lluiti per fer-les triomfar”.

⁶⁶³ Rius Piniés, Marc, *Iniciativa per Catalunya Verds (1987-2004). Una història de l'esquerra verda de Catalunya*. Barcelona: el pensament i l'acció, Quaderns de la Fundació Nous Horitzons, nº 15, Hivern 2005, p.6.

Des del punt de vista ideològic es pot afirmar que mentre que el PSUC als inicis de la Transició es centrà en la defensa d'un catalanisme popular a més de l'autogovern de Catalunya, els primers anys d'IC es caracteritzaren per la voluntat de construir una "esquerra nacional" amb l'objectiu de sumar el major nombre de forces d'esquerra. Segons els seus Estatuts, també apostaven per la transformació social, la defensa de la pau, la distribució de la riquesa, la defensa de les llibertats, l'aprofundiment de la democràcia i de la participació, el desenvolupament de l'autogovern i el dret a l'autodeterminació, i la consecució dels objectius de la classe obrera i dels sectors populars. A la vegada optava per una Estat espanyol plurinacional amb un sistema plenament federal.

La participació del PCC en la nova estructura suposà aconseguir un dels objectius principals d'IC: la recomposició de l'espai comunista català. El seu òrgan de direcció, la Comissió Política, va decidir que fos Rafael Ribó el president. Però l'estructura paritària de la federació, la presa de decisions pel mecanisme del consens i les diferències ideològiques i estratègiques dels partits fundadors van condicionar ben aviat el funcionament d'IC. D'altra banda, tot i que a les eleccions autonòmiques del 29 de maig de 1988 IC va treure 9 diputats situant-se com a tercera força política sota el lideratge de Rafael Ribó, els problemes interns no van desaparèixer. Rafael Ribó insistia en la voluntat d'arreplegar totes les forces d'esquerra possibles per a construir un govern d'esquerres alternatiu al govern de CiU⁶⁶⁴ però no ho tenia fàcil pels problemes

⁶⁶⁴ A la conferència "Catalanisme i esquerres: construir l'hegemonia" pronunciada a l'Hotel Manila el 16 de desembre de 1986 i que es troba recollida a: Ribó Rafael, *Catalunya, nació d'esquerra*. Barcelona: ed. De la Magrana/ edicions 62, 1988, p. 69-70, Rafael Ribó critica que a Catalunya s'anés instal·lant un fals maniqueisme que deia el següent: "si és un catalanista és de dretes, si un és d'esquerres deu ser espanyolista". Per a Ribó calia veure en quina situació es produïa aquest maniqueisme i quines eren les claus que es podien extreure d'aquesta situació, com es podia prendre la iniciativa, i era en aquest sentit que s'havien proposat començar a construir un Projecte Nacional d'Esquerres, i calia també examinar quin era el paper dels professionals i dels intel·lectuals davant d'aquesta problemàtica. Creia que es podia explicar aquest maniqueisme, entre altres coses, per les errades que havien comès les esquerres en el tractament de la qüestió nacional. De vegades per "raons d'Estat" o per un anomenat consens constitucional, havien oblidat la càrrega nacionalista espanyola que hi havia en les posicions dominants. D'altra banda, la dimensió reivindicativa de la qüestió nacional havia estat progressivament abandonada per les esquerres que no havien sabut fer front a l'espanyolisme o al centralisme. Aquests dos també havien estat convenientment, al seu parer, utilitzats i manipulats pel pujolisme. A més, els partits catalans d'esquerres havien aparegut progressivament com a partits subsidiaris, especialment per la seva manca d'una veu pròpia a nivell d'Estat, quan la vida política- per raons materials i formals- es concentrava cada vegada més a la capital de l'Estat, a Madrid. Per a Rafael Ribó a Catalunya l'hegemonia era del pujolisme i calia prendre una iniciativa d'esquerres per interpretar de forma alternativa Catalunya. Aquesta iniciativa havia de tenir, segons Ribó a: Ribó Rafael, *Catalunya, nació d'esquerra*, op, cit, p.76, "un perfil programàtic que podria ser la seva tarja de visita. Un perfil que cal anar desenvolupant a partir d'uns programes que han de ser elaborats de la manera més col·lectiva possible. Per exemple, en totes les

interns del partit. A més, IC continuava patint els efectes de l'escissió dels comunistes de 1981, ja que no va aconseguir recuperar l'electorat del PSUC d'abans de la crisi i ni tan sols va superar la suma dels vots que PSUC, PCC i ENE van aconseguir separatament en les eleccions de 1984. Si bé el 1989 es produiria la progressiva distensió amb l'ENE, començaren els conflictes interns amb el PCC que portaren a un trencament final com a resultat. A més, mentre la majoria d'IC (PSUC, ENE i independents) considerava que la federació havia de ser un resultant amb personalitat pròpia, el PCC entenia que IC no podia significar renunciar a la identitat de cada partit integrant, i menys ser un instrument en mans del PSUC. Hi havia, per tant, disparitat a l'hora d'entendre si IC era una nova formació política o un model més proper a una plataforma electoral. També hi havia desacord sobre el model de presa de decisions i el consens. La presidència d'IC també plantejà tensions des del moment en què el PCC en la persona del seu secretari general, Marià Pere, la reclama el 14 de gener de 1989. Finalment, a la Comissió Plenària de 4 de març de 1989, es va aprovar que la presidència seguís ostentant-la Rafael Ribó. Pocs temps després es produiria la desvinculació del PCC d'IC. Després del trencament, la direcció del PSUC i d'IC plantejaren la "cessió de sobirania"⁶⁶⁵ que era la manera de garantir que IC es configurés com una formació política autònoma i plural i no es convertís en un instrument en mans del PSUC, el seu partit hegemònic. I el 20 de gener de 1990, en el marc de la XI Conferència Nacional del PSUC, es decidí que es traspassessin les competències cap a IC de forma gradual, tot considerant-ho una fase de transició.

Respecte a CDC, en les eleccions legislatives de 1986 presentà com a novetat *l'Operació Reformista* encapçalada per Miquel Roca. L'objectiu de *l'Operació*

temàtiques dels instruments de democràcia i d'autogovern o en el seu contingut sòcio-econòmic. Caldria veure com abordar l'erosió constant d'uns conceptes que fins avui semblen per a l'opinió pública progressivament buits de contingut, com és el de democràcia o el de l'autonomia. Caldria ser atrevits, per exemple, proposant una reforma electoral per instaurar un sistema proporcional amb llistes obertes i amb una responsabilitat dels elegits davant els electors (...), Caldria contemplar la piràmide de poder Ajuntaments /Administració central, tot com a Estat, anant a la simplificació d'administracions(...) Cal que aquesta alternativa d'esquerres tingui una profunda concepció d'Estat...". Finalment, Ribó creia que calia reivindicar des de les esquerres un pluralisme en la interpretació de la qüestió nacional i afirmà que la inspiració del seu partit es trobava en l'anomenada Convocatòria per Andalusia, salvant totes les distàncies.

⁶⁶⁵ Per a Marc Rius a: Rius Piniés, Marc, *Iniciativa per Catalunya Verds (1987-2004). Una història de l'esquerra verda de Catalunya*, op. cit, p. 13, aquesta cessió de sobirania significava el que va ésser anomenat com a "hibernació" o "congelació": la progressiva disminució de l'acció política del PSUC, fins arribar a la seva pràctica desaparició com a actor polític autònom.

*Reformista*⁶⁶⁶ va ésser l'intent de CDC de vertebrar una força de centre d'abast espanyol i sensibilitat autonomista que fos capaç, juntament amb CiU, d'ésser una alternativa al PSOE i arraconés el dretanisme d'AP, però el resultat a les urnes no va ésser l'esperat i el PRD va fracassar donant peu a la reflexió⁶⁶⁷; en canvi CiU va aconseguir pujar fins a 18 escons. De fet, CIU estava passant per un bon moment ja que gaudia de la majoria absoluta que havia obtingut a les eleccions autonòmiques de 1984, una majoria que tornaria a aconseguir a les eleccions autonòmiques de 1988 amb 69 escons, en les que continuà defensant i aplicant durant la tercera legislatura la seva acció governamental tant en la política nacional com internacional⁶⁶⁸.

⁶⁶⁶ En el VIIIè Congrés de CDC, Miquel Roca, a la ponència "Una estratègia nacionalista per a la Catalunya de l'any 2000" dins: CDC, *7è Congrés de Convergència Democràtica de Catalunya*, 11, 12 i 13 de gener de 1985, p. 16, va justificar la presència del PRD a Espanya afirmant el següent, "(...) El catalanisme històricament majoritari ha estat sempre una afirmació de Catalunya i alhora una visió pròpia d'allò que és la realitat d'Espanya, com a Estat. Una visió que ha respost sempre a un concepte plural, europeu i progressiu, i a una voluntat que l'Estat s'estructurés de manera que la pluralitat nacional i regional espanyola i concretament la personalitat nacional de Catalunya fossin autènticament respectades. En aquest sentit, CDC creu necessari que a la resta de l'Estat es configuri una nova força política basada en l'enfortiment de la societat civil i en l'estímul de les seves iniciatives en tots els terrenys (cultural, social i econòmic); en el rebuig del dirigisme i en l'afavoriment dels cossos socials intemedis; en la defensa de l'Autonomia de les nacionalitats i regions i de l'alliberament d'energies populars que pressuposa; en l'europeisme. En aquest sentit, CDC, des de la seva plena sobirania com a força política, es proposa actuar en la política espanyola, ajudant a construir una opció d'aquesta naturalesa". I el president Pujol al discurs de cloenda com a secretari general del partit, va afirmar a pàg. 64 dins, op. cit, que havien donat suport al Partit Reformista Democràtic perquè "entenem que respon a un plantejament de modernitat, de societat civil, d'obertura, i de real autonomisme". Així com també en una entrevista publicada per la Vanguardia el 20 junio de 1986, p. 28, el president Pujol justificà tant el seu suport com el de CiU al PRD afirmant el següent: "Por dos motivos: primero, porque entendemos que en España este mensaje moderno, europeo y progresista que hoy domina en Europa es el que está predicando el PRD, es decir un lenguaje de fortalecimiento de la sociedad civil, de estímulo de la iniciativa, de defensa frente a la prepotencia del poder. Porque está demostrado que, a la larga, la prepotencia esteriliza a la sociedad i a las iniciativas. Creemos que este lenguaje lo necesita España y creemos también que nadie lo está planteando con la claridad y convicción con qué lo está haciendo el PRD. El segundo motivo es porque estas mismas ideas, que son mucho más compatibles con un auténtico concepto de autonomía y una auténtica voluntad de reconocimiento de los diversos pueblos de España, y concretamente de Cataluña, no son lo suficientemente fuertes en España y también hay que reforzarlas por este segundo motivo".

⁶⁶⁷ Segons La Vanguardia del 29 de junio de 1986, p. 20, el president Jordi Pujol havia traçat el camí a seguir. Aquest era: "hay que reflexionar serenamente sobre las causas por las cuales el mensaje reformista (liberalismo progresista, sociedad civil, europeismo, autonomismo) no ha encontrado eco en el resto de España: se mantendrá el principio del catalanismo político consistente en afirmar Cataluña y en participar simultáneamente en la política española; se rechaza cualquier tipo de radicalismo; se descarta el camino del "pacto a la vasca" que tanto ha perjudicado el PNV, partido clave en Euskadi, y se darán dos pasos por cada uno que dé el Gobierno central en sus relaciones con el Gobierno de Catalunya". D'altra banda, tot i el fracàs de "l'Operació Reformista", CDC aprovà en el VIIIè Congrés del partit sis ponències que deixaven a la direcció les mans lliures per a futurs pactes d'àmbit espanyol tant amb el PSOE com amb el PP.

⁶⁶⁸ Destaca, doncs, la continuïtat de l'aplicació de les polítiques impulsades pel Govern i l'increment dels viatges del president Pujol tant a la resta d'Espanya com a l'estranger perquè uns dels punts defensats per CiU en el seu programa electoral era, a més de reforçar la identitat col·lectiva i de la societat civil, la modernització i l'obertura del país. Destaquen obres que reflecteixen aquest tarannà del president Pujol, com per exemple: Pedrós, R, *La volta al món amb Jordi Pujol*. Barcelona: ed. Planeta, 2003. D'altra banda, com destaca La Vanguardia 4 septiembre de 1988, p. 13, els viatges del president Pujol a l'estranger no sempre foren vist amb bons ulls per l'Administració central i pels partits catalans de

Les eleccions autonòmiques de 1988 van ésser les primeres en les quals CiU no va formalitzar la intenció de fer un acord de govern amb cap altra formació política. El fet d'obtenir novament la majoria absoluta dels escons i el major distanciament que van marcar la resta de forces polítiques⁶⁶⁹, van conduir a un govern comandat únicament pels dos partits de la coalició electoral. Ni tan sols es preveia el suport parlamentari de cap altre partit polític ja que per primera vegada CiU era l'única formació política que va donar suport a la investidura del seu candidat a la Presidència del Govern⁶⁷⁰. El PSC, IC i ERC⁶⁷¹ van votar en contra, mentre que AP i el CDS es van abstenir. Però no totes aquestes cinc formacions polítiques exerciren d'oposició amb la mateixa intensitat, ja que, mentre que el CDS, AP i ERC feien una oposició més suau i, fins i tot, en moltes ocasions donaven suport a l'acció de govern, el PSC i IC van explicitar més el seu rebuig a les polítiques que impulsava el govern de CiU. A més, les eleccions municipals del 1987 havien atorgat a CiU una quota importantíssima de poder local: 4365 regidors, (d'entre els quals 331 eren d'Unió), 596 alcaldes (d'entre els quals 42 eren d'Unió), el control de 3 diputacions provincials i de 41 consells comarcals. L'única ombra en

l'oposició discrepant de les declaracions fetes pel president sobre política catalana i espanyola, el tractament rebut de cap d'Estat en alguns països, el número de persones que formaven la comitiva d'acompanyament en els seus viatges, o el cost econòmic que podien suposar. Per la seva banda, La Vanguardia va fer una breu explicació de com s'organitzaven els viatges oficials. Fins i tot, com destaca La Vanguardia 2 noviembre de 1988, p. 21, el Govern espanyol, segons el ministre Joaquín Almunia, estava estudiant la possibilitat de posar en marxa una norma que controlés l'acció exterior de les comunitats autònomes, és a dir, que obligués a les comunitats a tenir un permís del Consell de Ministres abans de negociar acords o obrir oficines o serveis a l'exterior. Almunia ho justificava dient que des de l'ingrés d'Espanya a la CE s'havien trobat amb actuacions a l'exterior de responsables autonòmics que no s'havien portat a terme amb una suficient coordinació, o bé certes declaracions havien donat lloc a confusions o distorsions de la imatge d'Espanya. Tot i que ho ho diu obertament Almunia es referia al Govern basc i català. En el cas de Catalunya posà l'exemple següent: "En general, los viajes del presidente de la Generalitat son previamente conocidos por el Ministerio de Asuntos Exteriores, los embajadores siempre tienen previo conocimiento de las actividades programadas y asisten a la mayoría de ellas. Otra cosa es determinado tipo de frases o de opiniones vertidas en el exterior en algunas ocasiones por el presidente de la Generalitat que han provocado su correspondiente respuesta. Está reciente una frase, atribuida o real, pronunciada en Uruguay, o todavía no está muy lejano el hecho de unas opiniones vertidas en Italia sobre la política de seguridad y de defensa de España que no parecen ayudar a la defensa de nuestros intereses ante nuestros socios de la Comunidad de la Alianza Atlántica".

⁶⁶⁹ Sobretot destaca l'actitud d'ERC, que segons La Vanguardia 20 abril de 1988, p. 19, va dir que no tornaria a pactar sota cap concepte amb CiU tot i que li deixaria governar en minoria si es donés el cas.

⁶⁷⁰ Vegeu Debat d'investidura DSPC, 21 de juny de 1988, n°2, i DSPC, 22 de juny de 1988, n°2.

⁶⁷¹ En el cas d'ERC, vegeu "La Humanitat", 2 de setembre de 1989, n°2, p.2, l'entrevista feta a Josep-Lluís Carod Rovira on afirmà, davant l'observació que li fa la revista d'ésser la primera vegada que ERC no donaria suport a la investidura del president Pujol, el següent: "Sense cap mena de dubte aquesta és la legislatura de la desconexió de CiU, de l'arreglamentament decidit d'ERC en el seu propi espai: l'esquerra democràtica nacional. L'etapa de coresponsabilització de l'obra de govern de CiU, que va donar a dirigents del partit la presidència del Partit i la Conselleria d'Indústria, ja ha estat definitivament superada. ERC fa avui amb responsabilitat, el seu paper actiu de partit de l'oposició al govern conservador i regionalista".

aquest paisatge triomfal, com destaca Joan B. Culla, era⁶⁷²: “la persistent incapacitat d’arrabassar a l’esquerra el govern de les grans ciutats catalanes: Barcelona, l’Hospitalet, Badalona, Santa Coloma, Sabadell, Terrassa, Girona, Tarragona, Mataró, etc. En aquest sentit, l’èfimer i conflictiva conquesta de l’alcaldia de Lleida per part del convergent Manuel Oronich, en 1987-1989, no va constituir un exemple a seguir”. Es podria dir, doncs, que CiU s’havia consolidat com un dels partits nacionalistes de Catalunya amb una implantació territorial equilibrada i unes sòlides arrels en la societat civil.

A més, també cal destacar, com molt bé assenyala Joan B. Culla, que si moltes dècades enrere un altre partit hegemònic del catalanisme havia exhibit l’eslògan “A la Lliga hi cap tothom”, des de la segona meitat dels anys vuitanta CDC⁶⁷³ practicà una política semblant, d’atracció “en la qual es barregen la seva faceta de “partit d’ordre”, l’encant clientelar de qui mou les palanques del govern i la comoditat que ofereix als nouvinguts una força poc dogmàtica”⁶⁷⁴. Així doncs, dins de CDC es van poder incorporar antics militants del PSUC, i durant la dècada dels noranta es van incorporar exresponsables del CDS com Xavier Latorre i Antoni Fernández i Teixidó, antics dirigents del partit Esquerra Catalana, com Joan Hortalà o Joan Sabanza, i un nucli de militants de l’extingit Partit per la Independència (PI), encapçalats pel seu líder Àngel Colom, però també el radiofonista i animador de la cultura andalusa a Catalunya, Justo Molinero⁶⁷⁵.

⁶⁷² B. Culla, Joan (coord.), *El pal de paller. Convergència Democràtica de Catalunya (1974-2000)*, op. cit, p. 86.

⁶⁷³ Alguns estudiosos han qualificat CDC de “partit nacional” com Miquel Caminal a: Caminal Miquel “El pujolisme i la ideologia nacionalista de Convergència Democràtica de Catalunya” dins: B. Culla Joan (coord), *El pal de paller. Convergència Democràtica de Catalunya (1974-2000)*, op. cit, p. 129, en el sentit que “la nació és contingent, existeix per convenció i no per decret. Quan no es té Estat, les institucions i molt especialment els partits nacionals fan la nació política i expressen la seva pluralitat. En aquest sentit, un partit nacional, orgànicament i políticament independent, esdevé un pilar indispensable de construcció de la nació política. CDC, en la seva qualitat de partit nacional, ha intentat conciliar l’acció cívica de “Fer país” amb l’acció de govern de “Fer estat, fer administració”. Una amb l’altra són complementàries per a donar sentit i plenitud a la fita tan repetida de “Construir Catalunya”. O bé, posteriorment, Paola Lo Cascio al seu llibre fruit de la seva tesi doctoral: Paola Lo Cascio, *Nacionalisme i autogovern: Catalunya (1980-2003)*. Catarroja: ed. Afers, 2008, defensà també que CDC és un partit nacional entenen per partit nacional aquella opció política que en el seu projecte i en la seva acció de govern era capaç d’encapçalar i sintetitzar els diferents interessos presents en la societat, més enllà de les discussions ideològiques tradicionals.

⁶⁷⁴ Per a Joan B. Culla, a: Culla B. Joan, “De la primera victòria al vintenni en el poder (1980-2000)”, dins B. Culla Joan (coord), *El pal de paller. Convergència Democràtica de Catalunya (1974-2000)*, ed. Pòrtic, Barcelona, 2001, p. 84.

⁶⁷⁵ Com destaca Miquel Caminal a: Caminal Miquel, “El pujolisme i la ideologia nacionalista de Convergència Democràtica de Catalunya” dins B. Culla, Joan, *El pal de paller. Convergència*

Al meu parer, CDC no solament no va deixar d'ésser fidel al seu esperit fundacional sinó que accentuà l'ésser un moviment polític obert en lloc d'un partit polític clàssic en el que hi havia arreplegats militants de diferents tipologies en els terrenys ideològic (també hi havia de sentiment independentista⁶⁷⁶), social, intel·lectual... però amb un denominador comú: el projecte nacionalista de país defensat per Jordi Pujol i en definitiva per CiU, així com també "l'atracció" per la figura de Jordi Pujol que era vist com un líder indiscutible⁶⁷⁷.

Respecte a la situació interna del partit a finals de la segona legislatura es pot dir que no era tan plàcida, especialment per a CDC. Cal recordar les crítiques públiques del convergent històric Miquel Sellarès contra, al seu parer, la "dretanització" i

Democràtica de Catalunya (1974-2000), op. cit, p. 128, "(...) A CDC no es pregunta per la procedència o origen dels seus afiliats. Ja va bé que es vingui de diferents llocs o ideologies (...) perquè a CDC el que fa "convergir" no és el passat sinó el futur, tampoc una ideologia o opció política determinada, sinó la "convergència en la democràcia i el catalanisme".

⁶⁷⁶ En Carles Agustí Hernández, Secretari d'Organització de CDC Barcelona i Comissionat Participació Ciutadana i Associacionisme Ajuntament de BCN, em va comentar en una entrevista, així com també altres militants de més antiguitat, que des que ell és militant, d'això ja fa vint anys, dins les reunions internes del partit podien expressar amb llibertat el seu desig personal d'arribar a aconseguir algun dia la independència. Jo, personalment, m'he trobat amb la dificultat de no trobar la informació d'aquestes reunions en documents escrits, per no trobar-se arxivats, més enllà dels testimonis orals, però existeixen estudis inèdits sobre la sociologia convergent com els estudis realitzats per Enric Renau on es pot observar també la tipologia ideològica convergent. De la poca informació que es coneix en cercles interns del partit o en ambients acadèmics sobre la sociologia dels convergents fonamentà la seva investigació en estudis i enquestes inèdites realitzats per encàrrec per les diferents direccions executives de CDC des del 1989. Destaca especialment els estudis inèdits que va haver de realitzar: a) breu enquesta en el VIII Congrés del gener de 1989: Renau Enric: "Enquesta als delegats al VIII Congrés de CDC", IESP, Barcelona, 1989; b) l'enquesta als delegats al X Congrés celebrat el novembre de 1996: Renau Enric, "Estudi sociològic als delegats al X Congrés de CDC", Institut DEP, Barcelona, 1996. Respecte a la posició ideològica dels militants es desprèn, segons els estudis realitzats mencionats a: Renau, Enric, "Sociologia de l'Univers convergent", dins B. Culla, Joan, *El pal de paller. Convergència Democràtica de Catalunya (1974-2000)*, op. cit, p. 259, que "la pràctica unanimitat dels militants i votants fidels de CDC consideren Catalunya com la seva nació i creuen necessària i determinant l'existència d'un partit que defensi els interessos de Catalunya i la llengua catalana, mentre que hi ha diferències importants en els models proposats d'articulació de Catalunya amb Espanya i la possibilitat de la implicació dels partits catalans en el govern de l'Estat. En aquest sentit, l'alternativa- diguem-ne asimètrica- de Catalunya confederada amb la resta de l'Estat espanyol (39%) té tants valedors en el si de CDC com l'alternativa independentista en el marc europeu (38%) sense menysprear el pes (22%) dels qui defensen una Catalunya nació integrada en l'Estat autònom com una comunitat autònoma més. CDC, per tant, acull en el seu si tot el ventall catalanista, des de l'independentisme fins a l'autonomisme profund". D'altra banda, com destaca Miquel Caminal a: Caminal Miquel, "El pujolisme i la ideologia nacionalista de Convergència Democràtica de Catalunya" dins B. Culla Joan, *El pal de paller. Convergència Democràtica de Catalunya (1974-2000)*, op. cit, p. 129, "El debat ideològic sempre ha estat de molt baixa intensitat a CDC, precisament perquè a CDC hi cap gairebé tothom "que s'estima el país".

⁶⁷⁷ Una de les característiques que destaquen els estudiosos de Jordi Pujol és que fou un líder amb un estil de president omnipresent en el sentit que trepitjà molt el territori en contacte directe amb la gent i els poders locals i comarcals per a conèixer els seus problemes d'a prop, així com també a l'estranger per a conrear relacions internacionals que han ajudat a conèixer Catalunya al món. A tall d'exemple, es pot dir que entre 1980 i 1984 es realitzaren més de quinze viatges oficials, i va rebre el mateix número de visites per part d'institucions d'altres països.

“l’esgotament” del pujolisme que van provocar un malestar intern que li va suposar l’expulsió del partit el gener de 1990. D’altra banda, el secretari general de la Presidència de la Generalitat i principal objectiu de les crítiques de Sellarès, Lluís Prenafeta, dimití del seu càrrec enmig d’acusacions d’irregularitats administratives. A més, per aquelles dates el Pla de Residus elaborat per la Generalitat suscità un gran rebuig ciutadà a la Conca de Barberà i en altres comarques meridionals d’hegemonia convergent. I amb el precedent polèmic de la concessió de les loteries autonòmiques, en 1987-1988, que motivà la sortida de CDC de la parlamentària lleidatana Maria Rúbies, al gener de 1992 acabà esclatant als jutjats el cas “Casinos de Catalunya”, sobre presumpte finançament irregular de CDC. Però una de les qüestions importants que va destacar dins del partit va ésser el desencontre cada cop més acusat entre Jordi Pujol i Miquel Roca, secretari general del partit des del VIIIè Congrés, un desencontre que s’intensificà en la següent legislatura fins arribar al trencament de la relació d’ambdós. Segons Joan B. Culla⁶⁷⁸, la crisi es projectà sobre les relacions amb el PSOE que Roca desitjava més estretes i compromeses i que el president Pujol no acceptava perquè preferia marcar distàncies, i també en el funcionament de la coalició amb UDC. Però en realitat el problema de fons es trobava en el relleu. Miquel Roca pensava en rellevar al president Jordi Pujol, però el president no volia ni parlar de la seva successió. Com destaca Culla⁶⁷⁹, quan el secretari general que estava desitjant ésser designat delfí rebutjà desviar-se del seu objectiu per tal de disputar a Pasqual Maragall l’alcaldia de Barcelona en les municipals de la primavera de 1991, el president Pujol inicià la recuperació de funcions dirigents en el si del partit; a partir d’aleshores, Roca començà a sentir-se desautoritzat i la distància entre ambdós líders va créixer ràpidament. Després, al llarg de 1991, la confecció de les llistes municipals conjuntes amb UDC i, en general, la relació quotidiana amb UDC esdevingué per a Roca una tasca esgotadora erosionant i incompresa per part del president del partit i de la Generalitat. En definitiva, CDC va viure una primera crisi interna tot i que no tingué de moment repercussions electorals significatives.

Finalment, en el cas d’ERC, el fracàs en les eleccions legislatives de 1986 amb la pèrdua de 54.116 vots provocà una gran agitació dins del partit que va fer que

⁶⁷⁸ B. Culla, Joan (coord.), *El pal de paller. Convergència Democràtica de Catalunya (1974-2000)*, op. cit, p. 88.

⁶⁷⁹ B. Culla, Joan (coord.), *El pal de paller. Convergència Democràtica de Catalunya (1974-2000)*, op. cit, p. 88.

Heribert Barrera posés el seu càrrec de secretari general a disposició del partit el 10 de juliol⁶⁸⁰, com també ho va fer Joan Josep Folchi⁶⁸¹ president del PDP a Catalunya. Com assenyala Joan B. Culla⁶⁸², Francesc Vicens insistí en reclamar la immediata sortida del govern, i Albert Alay, que a més reclamà el rejuveniment i reformes de la direcció, va voler fer pressió en aquesta línia dimitint irrevocablement tant de l'Executiu com del Secretariat Polític. Per la seva banda, els liberals a l'entorn del conseller Hortalà també es mobilitzaren, però en sentit contrari: per defensar la permanència en el govern com a prova de la capacitat gestora dels republicans. D'altra banda, es trobaven els crítics liderats per Francesc Permanyer que consideraven la sortida del govern una "rebequeria" mancada de sentit i culpaven del fracàs de les eleccions a l'actuació de Francesc Vives a qui el consideraven desconnectat de la militància, a la imatge de "partit vell", i al personalisme de la direcció. Finalment, en el Consell Nacional celebrat el 12 de juliol de 1986 Heribert Barrera fou ratificat en el seu càrrec⁶⁸³ fins al congrés de gener de l'any següent per 104 vots a favor, 28 en contra, 9 en blanc i 1 abstenció. El Consell rebutjà per 61 vots en contra, 53 a favor i 6 en blanc, una proposta de Barrera que exigia al president Jordi Pujol quatre condicions de caire nacionalista intransigent si volia seguir comptant amb Esquerra al seu govern. Però en el XVè Congrés celebrat al gener de 1987 fou escollit Joan Hortalà com a secretari general del partit i això precipità la sortida d'ERC del Govern⁶⁸⁴.

⁶⁸⁰ Com destaca La Vanguardia del 26 de junio de 1986, p. 18, Heribert Barrera justificà la seva decisió de dimitir dient el següent: "cuando hay un resultado electoral que no es bueno, en este caso tremendamente malo, es natural que quien ha llevado la responsabilidad del partido ponga su cargo a disposición de los órganos del partido". També va dir que el mal resultat electoral obtingut per ERC no tenia una única causa perquè hi havia factors que anaven més enllà del propi partit i responien a un problema del conjunt del país".

⁶⁸¹ Com destaca La Vanguardia del 26 de junio de 1986, p.18, Joan Josep Folchi, president del PDP a Catalunya, justificà la seva decisió de dimitir així com també la de l'executiu del PDP de Catalunya perquè "obedece también a que nuestros resultados electorales no han sido positivos. En estas elecciones ha quedado claro que existe un grupo hegemónico que es el PSOE, y otro de oposición mayoritaria que está por debajo del peso normal que en un sistema proporcional tiene el bloque de centroderecha en una democracia europea". Folchi pretenia generar debat dins el partit amb la dimissió, i es va mostrar partidari que el PDP tingués grup parlamentari propi i que en el CP existissin grups parlamentaris diferents, amb línies paral·leles, que expressessin les diferents opcions que existien a la Coalició.

⁶⁸² B.Culla, Joan, *Esquerra Republicana de Catalunya 1931-2012. Una història política*. Barcelona: ed. La Campana, 2013, p. 282.

⁶⁸³ Vegeu La Vanguardia 13 de julio de 1986 p. 16.

⁶⁸⁴ Com explica Joan B. Culla a: B. Culla, Joan, *Esquerra Republicana de Catalunya 1931-2012. Una història política*, op. cit, p.294, "Després d'un procés recargolat, ERC tenia nou secretari general, el segon de la fi del franquisme. I paradoxalment, era el fins aleshores cap de l'ala dreta del partit i membre del govern Pujol qui havia de pilotar la presa de distàncies respecte de CiU, l'esquerranització i l'obertura a l'independentisme extraparlamentari. Tot plegat dibuixava un conjunt de contorsions molt difícils fins i tot per a una anatomia política tan flexible com la de Joan Hortalà".

El primer compromís de la nova direcció d'ERC fou deixar el Govern, i Joan Hortalà dimití com a conseller d'Indústria i Energia el 27 de febrer de 1987. Començà a partir, d'aquí, doncs, el canvi d'ERC tant de mentalitat, necessitava un canvi més profund en el seu missatge, com d'estratègia política.

La necessitat d'un canvi s'aprofundí arran de les eleccions autonòmiques de 1988 en les que ERC va pujar a 6 escons i es convertí en l'únic dels petits partits que assoliren representació en totes les circumscripcions, un èxit que la militància més jove celebrà amb crits "d'Independència". Però segons Manuel Lucas⁶⁸⁵, els resultats, després de tota la tinta que havia fet córrer la renovació i el rejuveniment, no eren per a llançar coets. Els crítics amb Hortalà, seguidors de Barrera, se n'adonaren de seguida i ho aprofitaren per carregar contra la línia oficial. El nombre de vots aconseguits per ERC fou el més baix de tota la seva història, tot i que tenia un diputat més que quatre anys enrere. Aquest grup parlamentari de 6 diputats que duraria amb prou feines un any i mig, arrencà la legislatura amb la voluntat de marcar distàncies amb CiU. Votà per primera vegada contra la investidura de Jordi Pujol i Joan Hortalà va fer un discurs acusant CiU de "defensar els mecanismes més conservadors del país"⁶⁸⁶. Dels sis diputats elegits el maig de 1988 tres, Hortalà, Casanovas i Sabanza, pertanyien a Esquerra des dels inicis de la Transició, mentre que els altres tres, Carod, Colom i Pueyo, s'hi havien incorporat feia poc. Respecte a Àngel Colom, des de la seva incorporació es va dedicar plenament al partit juntament amb, entre altres, Jordi Portabella i Joan Puigcercós⁶⁸⁷ i Xavier Bosch que aviat va esdevenir gerent del partit. D'altra banda, també es va pensar en reviure les Joventuts d'Esquerra Republicana, JERC, una organització somorta que era més simbòlica que real, només aplegava 84 afiliats. El primer pas es realitzà a l'abril de 1987 amb el llançament de la revista "La

⁶⁸⁵ Segons Manel Lucas, en canvi, a: Lucas Manel, *ERC. La llarga marxa: 1977-2004. De la il.legalitat al Govern*, Barcelona: ed. Nou Mil.leni, Columna, 2004, p. 125-126.

⁶⁸⁶ Carod Rovira justificà la posició d'ERC en una entrevista feta per la revista "La Humanitat", 2, setembre de 1989, p. 2, dient que "Aquesta és la legislatura de la desconexió de CiU, i de l'arreglament decidit d'ERC en el seu propi espai: l'esquerra democràtica i nacional. L'etapa de corresponsabilització de l'obra de govern de CiU, que va donar a dirigents del partit la presidència del Parlament i la Conselleria d'Indústria, ja ha estat definitivament superada. ERC fa, avui, amb responsabilitat, el seu paper actiu de partit d'oposició al govern conservador i regionalista".

⁶⁸⁷ Com assenyala Manel Lucas a: Lucas Manel, *ERC. La llarga marxa: 1977-2004. De la il.legalitat al Govern*, op. cit, p. 119, Joan Puigcercós ja havia estat en contacte amb ERC a les eleccions generals de 1986, formant part d'un grup de joves que li donaven suport. Aquest primer contacte li va fer prendre la mesura de la situació del partit.

coctelera. Revista de les Joventuts d'Esquerra Republicana”⁶⁸⁸ entre els que es trobaven Puigcercós, Xavier Altadill⁶⁸⁹, Núria Vilar i veterans de les primeres JERC del postfranquisme com Jordi Trilles i Noguer. Una revista que es manifestava adscrita a “l'independentisme català” però es mantenia respectuosa amb el lideratge d'Hortala.

El XVIè Congrés, que va ésser molt problemàtic, suposà la renovació del partit⁶⁹⁰. A la candidatura com a secretari general es presentaren l'actual secretari Joan Hortalà, Àngel Colom⁶⁹¹ i Jose Lluís Carod-Rovira que es va mantenir al marge de l'enfrontament entre Hortalà i Colom, fet que va ésser criticat pel sector afí a Colom que insinuà que era degut a un acord previ amb Hortalà. Amb Carod hi anaven antics membres de Nacionalistes d'Esquerra, molt especialment Josep Huguet, que havia entrat al partit recentment. Finalment, per mediació de Josep Huguet Carod Rovira decidí renunciar a la seva candidatura i donar el seu suport a la candidatura d'Àngel Colom perquè representava la renovació del partit davant la candidatura agònica d'Hortalà. Finalment, Àngel Colom fou escollit secretari general per 929 vots davant Hortalà amb 886 vots. Els nous òrgans dirigents d'ERC foren: Heribert Barrera, president, Àngel Colom, secretari general, Ernest Benach, responsable de Política

⁶⁸⁸ Es pot consultar online a la pàg. web www.memoriaesquerra.cat

⁶⁸⁹ En una entrevista personal feta a Xavier Altadill el 10 de febrer de 2014, em comentà que per a Àngel Colom, en la seva voluntat de regenerar el partit, tenien molt de pes les Joventuts d'Esquerra perquè per a ell eren com un laboratori de prova per a poder guanyar. Si les Joventuts guanyaven als Congressos, Federacions, etc, Colom veia que podia guanyar.

⁶⁹⁰ Aquest desig de canvi ho reflectí molt bé, entre altres, Xavier Altadill que en un article publicat a la revista “La Humanitat”, nº 2, setembre 1989, p. 6, sota el títol “Camí del Canvi”, afirmà, entre altres coses el següent: “l'equip rector de la política del partit, en els pròxims anys, conjuntament amb tots els militants, han de trobar les fórmules més indicades perquè el partit, amb un programa d'esquerra independentista, adaptat a la realitat d'avui, es consolidi definitivament com el capdavanter en l'aplicació d'una estratègia d'alliberament nacional i social, que no per ser única ha de ser excloent. Amb les eines de la participació interna a les nostres mans, el partit ha de superar l'esquema constitucional que limita l'interès del poble per la política només als períodes electorals. Aquest és l'esquema liberal- l'estat va per un costat, la societat va per altre”. Després de suggerir una sèrie de mesures aplicables per a renovar el partit afirmà que: “el manteniment de les expectatives creades arrel de la Crida Nacional a ERC i el tancament d'un cicle que s'havia iniciat en una primera fase amb l'entrada massiva de nous militants i de forta tradició independentista i d'esquerres, que es potencià internament durant l'etapa de col.laboració amb la direcció del partit, i que en l'actualitat pateix *un impasse* a causa de la guerra de famílies, necessita d'una consolidació que, al meu entendre, passa inexcusablement per la renovació del partit”. I defensà que un cop acabat el XVIè Congrés ERC iniciés “una nova època on es posi en pràctica amb seriositat la línia política que, durant els dos últims anys, han defensat la majoria dels militants del partit i que ha evitat el seu enfonsament definitiu. Com a superació definitiva de les faccions organitzades dins del partit cal l'estabilitat de la direcció a partir de la seva pròpia i progressiva renovació. Una renovació que, sense ser traumàtica, pot comptar amb l'aportació de l'experiència de l'equip sortint”.

⁶⁹¹ Segons Manel Lucas a: Lucas Manel, *ERC. La llarga marxa: 1977-2004. De la il.legalitat al Govern*. Barcelona: ed. Nou Mil.leni Columna 2004, p.129, amb Colom també hi havia molts altres dirigents que rebutgaven Hortalà i que, tot i no veure clar l'estil activista dels qui venien de la Crida, s'afegiren a la seva candidatura perquè va prometre establir una direcció col.legiada, una mena de Mesa Nacional com la d'Herri Batasuna (HB). En aquest grup hi ha Barrera, Vicens, Jaume Rodri, Jesús Prujà...

Municipal, Emma Betlla i Montaner, premsa, Xavier Bosch i Garcia, Organització, Josep Huguet, relacions polítiques, Constantí Mas, Afers polítics, Jordi Portabella, Medi Ambient, Josep Lluís Carod-Rovira, Jesús Prujà, Miquel Pueyo, Josep M. Reguant, Jaume Rodri. El Secretariat General, fruit del pacte de darrera hora entre Carod i Colom, el formaren: Ernest Benach, Emma Betlla, Xavier Bosch, Josep Huguet, Constantí Mas i Jordi Portabella.

El 23 de novembre Joan Hortalà, Joan Manuel Sabanza i Marçal Casanovas anunciaren que deixaven ERC i passaven al Grup Mixt del Parlament⁶⁹². Així doncs, l'ascens d'Àngel Colom al poder va suposar una autèntica regeneració del partit, una multiplicació de la militància⁶⁹³, una transformació del perfil dels dirigents i una clara direcció del partit cap a la independència com a objectiu a assolir. En definitiva, com assenyala Antoni Segura⁶⁹⁴, ERC es decantà per un espai propi, republicanisme i independentisme, reduït però fidel, i per l'acció mediàtica d'Àngel Colom i, sobretot, de Pilar Rahola.

3.5 Debats identitaris importants que marcaren la segona (1984-1988) i tercera Legislatura (1988-1992): l'organització territorial de Catalunya, l'aplicació de l'Estatut d'Autonomia, l'ingrés d'Espanya i Catalunya a la CEE

Al llarg de la segona legislatura van tenir lloc una sèrie de debats parlamentaris que des del punt de vista identitari són significatius. Aquests debats eren els següents: 1) l'organització territorial de Catalunya, debat que continuà en la tercera legislatura, en aquest cas centrat en la Província Única⁶⁹⁵; 2) l'aplicació de l'Estatut d'Autonomia; 3) l'ingrés d'Espanya i Catalunya a la CEE.

⁶⁹² Vegeu La Vanguardia, 24 de noviembre de 1989, p. 14.

⁶⁹³ De fet, a Àngel Colom se li reconeix una capacitat de recórrer el país, com feia el president Pujol, en el seu cas per a intentar fer nous militants i trobar un ressò molt important entre els joves com finalment va aconseguir, com ressalta Manuel Lucas a: Lucas Manuel, *ERC. La llarga marxa. 1977-2004*. Barcelona: ed. NouMilleni, Columna, p. 139.

⁶⁹⁴ Segura Antoni, "Esquerra Republicana de Catalunya, 1977-2000: La lenta consolidació" dins VVAA, *Esquerra Republicana de Catalunya. 70 anys d'història (1931-2001)*. Barcelona: ed. Columna, 2001, p.175.

⁶⁹⁵ Com assenyala La Vanguardia 12 octubre de 1988, p. 14, per part del Consell Executiu s'aprovà la llei orgànica sobre la província única de Catalunya que un cop discutida al Parlament passaria a presentar-se a les Corts Generals. La llei orgànica era conseqüència del mandat de la disposició adicional primera de la llei del règim provisional de les competències de les diputacions que establia que el Govern de la Generalitat una vegada constituïts els Consells comarcals, havia de presentar al Parlament una proposta per a obtenir la integració en una sola província de les actuals de Barcelona, Girona, Lleida i Tarragona.

Respecte al debat sobre la distribució territorial i administrativa de Catalunya que tingué lloc al Parlament de Catalunya del 24 de març al 2 d'abril de 1987⁶⁹⁶, aquest fou considerat un ple històric perquè va ésser el més llarg de la història recent de Catalunya que havia tingut lloc en el Parlament i es van debatre i aprovà, després de més d'un any de discussions, les futures lleis d'organització territorial de Catalunya. En concret: la reguladora del règim provisional de les competències de les diputacions provincials, la reguladora de l'organització comarcal, la llei que establia i regulava actuacions públiques especials en l'àrea de Barcelona i les comarques compreses en les àrees d'influència, i la llei municipal i de règim local. D'aquestes lleis sorgiria el model que configuraria l'estructura territorial i administrativa de Catalunya. Aquest model es basava principalment en el restabliment de les comarques a partir de la divisió comarcal de 1932-1936, en la reducció del paper de les diputacions provincials a la mínima expressió, en la desaparició de la Corporació Metropolitana de Barcelona (CMB) i en la potenciació limitada de l'autonomia municipal⁶⁹⁷.

D'altra banda, com assenyala La Vanguardia del 29 d'octubre de 1988, p. 17, el Consell Executiu el 28 d'octubre acordà una reunió per a remetre a la Comissió de Delimitació Territorial de Catalunya un document de criteris respecte al que havia d'ésser la futura divisió de Catalunya en regions centrant-se en les lleis d'organització territorial. Però l'oposició va frenar en el Parlament la tramitació de la llei de Província Única en ponència conjunta, com assenyala La Vanguardia, 3 novembre de 1988, p. 26. Tota l'oposició va votar en contra d'aquesta proposta en la reunió de la junta de portaveus. Els arguments que feren servir els partits de l'oposició foren tant de tipus reglamentari com polític. Tots els grups, excepte CiU i ERC que no assistí a la sessió de la Junta, es mostraren partidaris de què la ponència conjunta tractés totes les qüestions relatives a l'ordenació territorial i no únicament a la creació de la província única i de les regions. A més, els partits de l'oposició presentaren també arguments de tipus reglamentaris. Així doncs, Higiní Clotas, portaveu del PSC, va explicar que la ponència conjunta només s'utilitzava per a estudiar lleis que desenvolupaven l'Estatut o per altres qüestions quan existia unanimitat en fer servir aquest procediment. Per la seva banda, el Consell Executiu decidí elaborar un altre document de criteris sobre les vegueries després de retirar l'anterior. I la Vanguardia del 18 novembre 1988, p. 25, destacà la voluntat del PSC de no participar en la ponència conjunta per la seva voluntat de "no estar cuatro años discutiendo en el Parlament para retrasar el proceso urgente de descentralización de la Generalitat", a més Raimon Obiols creia que la majoria de catalans no estaven a favor de la Província Única, i afirmà que des de l'aprovació de les lleis d'ordenació territorial havia augmentat la "confusió" i els desequilibris en Catalunya, i posà com a exemple un centenar de municipis catalans, que constituïen el 10% del total, havien mostrat la seva disconformitat amb l'actual adscripció territorial. Per tant, ja es veia que el debat aniria per a llarg. D'altra banda, com es pot veure en el DSPC, Comissió de Política Territorial, 17 de febrer de 1989, p. 853, el Grup Mixt presentà una Proposició no de Llei sobre l'Impuls i l'Acceleració del Procés d'Elaboració del Pla Territorial General de Catalunya, que va ésser rebutjada per 11 vots a favor, 15 vots en contra i cap abstenció.

⁶⁹⁶ Vegeu DSPC, 24 de març de 1987, n° 69; 25 de març de 1987, n° 69; 26 de març de 1987, n° 69; 27 de març de 1987; 31 de març de 1987, n° 69; 1 d'abril de 1987, n° 69; 2 d'abril de 1987 n° 69.

⁶⁹⁷ Les comarques van obtenir per primera vegada poder administratiu a través dels consells comarcals. Les diputacions es quedaren únicament amb les competències que fixaren com obligatòries la Llei de Bases de Règim Local i obrí el camí per a què Catalunya pogués convertir-se en província única i per a la posterior organització en vegueries. D'altra banda, la supressió de la CMB va aixecar polèmica entre les forces polítiques catalanes i les seves competències es repartiren entre dos ens de gestió: transports i aigües, i les comarques corresponents. Finalment, com es pot veure al DSPC, 31 de març de 1987, n° 69, p. 4194, la supressió de la CMB va ésser aprovada per 76 vots a favor de CiU i ERC i Grup Mixt, 37 en contra del PSC i PSUC, i 6 abstencions de l'AP.

En el cas del paper dels partits polítics respecte les comarques, Jordi Borja creia, entre altres coses, que⁶⁹⁸: “... és significatiu que d’una banda tots els partits polítics catalans s’han pronunciat sempre sobre la comarca (...) Encara que pràcticament cap d’ells o molt pocs no han fet propostes elaborades sobre això, ni han pres iniciatives (...) Perquè cal recordar que precisament en els debats parlamentaris sobre les diputacions, la divisió territorial de Catalunya i la comarcalització l’únic partit que ha fet una proposta comarcal ha estat el PSUC, perquè tant l’ERC com els socialistes han respost a la iniciativa de Convergència amb la proposta de crear uns organismes intercomarcals sense comarques”. D’altra banda, com assenyala Jesús Burgueño⁶⁹⁹, el plantejament d’organització territorial alternatiu i més diferenciat de la divisió comarcal de 1936 va ésser elaborat pel geògraf Lluís Casassas i l’economista Joaquim Clusa, autors del llibre editat per la Fundació Bofill: *L’Organització territorial de Catalunya*. Barcelona: 1980. Cal destacar, segons Burgueño, la voluntat política dels autors de reforçar els Ajuntaments i els àmbits reals de la vida local; la seva proposta era, doncs, profundament municipalista. El plantejament d’organització territorial de Casassas i Clusa es podria resumir en l’existència d’un únic nivell o esglaió de govern local autònom, per sota de la Generalitat amb 127 unitats que podien rebre totes les competències locals i algunes delegacions de la Generalitat. A més, hi hauria cinc unitats territorials per a l’administració perifèrica de la Generalitat que seria convenient que poguessin coincidir amb les de l’Estat central. Un únic nivell volia dir que la municipalia tenia l’atribució i la tutelaritat de totes les competències locals. Al capdavant, el que es proposava no era ni més ni menys que una profunda reforma del mapa municipal. Els antics municipis integrats en cada municipalia podrien romandre com a districtes electorals i ens de descentralització de la municipalia (amb un consell descentralitzat): els representants polítics de cada districte electoral podrien continuar fent les funcions representatives actuals i exercir de forma descentralitzada, encara que no autònoma, moltes competències locals.

Pel que fa a la delimitació de les municipalies, els autors partien de la cerca dels llindars de població idonis per a la prestació de determinats serveis. Finalment, també

⁶⁹⁸ Lluch Enric i Nel.lo Oriol, *El Debat de la divisió territorial de Catalunya: edició d’estudis propostes i documents*. Barcelona: ed. Diputació de Barcelona, 1984. Apartat Document 63, p. 621. Aquesta obra es poden trobar una tria d’escrits al voltant del tema de la divisió territorial de Catalunya des de l’endemà de la derrota de 1939 fins a la darrereria de 1983.

⁶⁹⁹ Burgueño Jesús, *Història de la divisió comarcal*. Barcelona: Rafael Dalmau editors, 2003, p. 122-124.

cal assenyalar que els autors descartaven que el model comarcal fos aplicable a tota Catalunya i per això propugnaven d'abandonar la idea de comarca com a possible ens administratiu. A tot estirar acceptarien més tard, segons Burgueño, que les comarques podrien “ésser els ens coordinadors d'algunes municipalies, si n'hi ha que en senten la necessitat”.

Tant el debat global com el debat de l'articulat va estar caracteritzat pel poc consens entre les forces polítiques i per una actitud d'aprovació per part de CiU, ERC i Grup Mixt, per una actitud de constant rebuig per part del PSC, per una actitud de votar a favor, en contra o abstenció segons els casos per part del PSUC, i per una actitud majoritària d'abstenció d'AP. Un cop acabada la votació de la darrera Proposició de Llei, la Llei Municipal i de Règim Local, el 2 d'abril de 1987, amb 78 vots a favor, 35 en contra i cap abstenció, la resposta dels diferents grups parlamentaris al finalitzar el debat de la distribució territorial i administrativa de Catalunya fou la següent⁷⁰⁰:

Respecte al Grup Mixt, el diputat Xavier Garriga mostrà la seva satisfacció per l'aprovació de la darrera llei esmentada perquè al seu parer s'havia arribat “al cim del mandat estatutari ja que aquesta Llei aprofundia en l'autonomia municipal dins el marc de la Carta Europea de l'Autonomia Local i enllaçava amb la Llei Municipal de Catalunya de l'any 33. Per tant, amb la votació d'aquesta darrera llei com de les tres restants mostrà la seva satisfacció i digué que s'havia posat de manifest la voluntat dels catalans de construir un entramat organitzatiu i coherent de la Catalunya que varen somiar en aconseguir l'Estatut.

En el cas del diputat Víctor Torres, en nom d'ERC, no es va mostrar molt satisfet amb l'aprovació de la darrera llei tot i haver-la aprovat perquè va dir que li havia estat imposada, però havien decidit aprovar el conjunt de la Llei perquè a la fi era un compendi normatiu ben estructurat, escrit en català, útil i de fàcil ús. Es va queixar de l'actitud d'enfrontament i tensió viscut en alguns moments al llarg del transcurs de la sessió que havien perjudicat negativament la imatge del Parlament. I també va lamentar que a llarg del debat històric sobre el conjunt de les quatre Proposicions de Llei no s'hagués fet escoltar al president de Catalunya. Acabà la seva intervenció amb

⁷⁰⁰ DSPC, 2 d'abril de 1987, n° 69, p. 4303-4307.

l'expressió *alea iacta est*. Per a Torres “s’havia fet el més fàcil: escriure, articular i votar un projecte de futur. I ara ens toca el més difícil: convertir aquest projecte en una realitat profitosa per al nostre poble”.

Pel que fa al diputat Vives, en nom del PSUC, va fer una intervenció molt dura criticant la Llei de Bases de Règim Local perquè la considerava una agressió a dues concepcions autonòmiques clares per al futur de Catalunya: l'autonomia de Catalunya com a nació, i l'autonomia municipal en la seva més àmplia accepció en el conjunt de l'Estat. I al seu parer, la darrera llei aprovada reblava aquesta agressió de la que rebutjà, entre altres coses, les tuteles, limitacions i el reglamentarisme que establia. Criticà, com el diputat d'ERC, l'absència del president Pujol en el debat i va mostrar-se negatiu respecte al resultat del debat perquè, al seu parer, donava pas a una complicació administrativa per als ciutadans de Catalunya, és a dir, unes lleis que no suprimien nivells administratius i a canvi en creaven uns altres; que encarien el conjunt de l'administració pública per als ciutadans; que reforçaven l'autogovern de Catalunya fent un flac servei a l'Estatut d'Autonomia; que no reforçaven l'autonomia municipal. Aquestes Lleis, al seu parer, només reforçaven l'estadística parlamentària d'aprovació de lleis en segona legislatura i res més.

En el cas del diputat Josep Curto, en nom del Grup popular, va mostrar el seu malestar pel resultat del debat perquè al seu parer hi havia dificultats a l'hora d'aplicar les Lleis aprovades. Per a Curto havia hagut “miopia i desatino polític en conjunt”.

Pel que fa al diputat Joaquim Nadal, en nom del PSC, va mostrar la seva disconformitat amb l'aprovació de la darrera Llei, i només es va centrar en l'avaluació d'aquesta Llei i no en la resta del debat. Rebutjà de la darrera Llei aprovada, com el diputat d'ERC, les tuteles, limitacions i reglaments establerts precisant que serien font de conflicte. I es queixà de la falta de consens tot i que s'havien fet tots els esforços per aconseguir-lo. Finalment, el diputat Antoni Subirà, en nom de CiU, va respondre que s'havia intentat arribar al consens a l'hora d'aprovar les Lleis i va defensar les Lleis aprovades davant els atacs que havien rebut per part d'alguns grups parlamentaris.

En el cas del debat sobre l'aplicació de l'Estatut d'Autonomia, aquest es centrà sobretot en el grau d'autogovern que s'atorgava a Catalunya. Aquest debat omplí

pàgines de premsa i tingué el seu debat formal al Parlament de Catalunya el mes de febrer. Les opinions dels responsables dels partits catalans, prèvies al debat formal al Parlament de Catalunya, respecte als set anys d'aplicació de l'autonomia foren les següents: Per a Joan Rigol, vicepresident d'UDC, l'Estatut no era la carta magna o una constitució interna del catalanisme polític sinó més aviat un pacte entre Catalunya i Espanya, un pacte de reconeixement de les dues parts en què l'Estat cedia poders administratius⁷⁰¹.

Per a Heribert Barrera, d'ERC, era necessari un canvi d'actitud a Madrid en el sentit que creia que per a què l'autonomia avancés era necessari reivindicar el desenvolupament dels apartats de la Constitució que feien referència a l'autonomia; i per part de l'Estat no havia vist cap voluntat de buscar fòrmules que garantíssin l'autogovern de Catalunya. D'altra banda, insistí en la idea que havia defensat sempre de què l'Estatut de 1979 li semblava insuficient, i apostà per una possible reforma de l'Estatut per arribar al sostre que permetia la Constitució, un sostre que no arribava al seu parer, ni l'Estatut Basc⁷⁰².

Per la seva banda, Raimon Obiols, primer secretari dels socialistes de Catalunya, es reivindicava com a catalanista no nacionalista i apostava per a un acord entre les diferents forces polítiques catalanes i les institucions per a enfortir i avançar en l'autogovern, i defensava el diàleg amb el govern espanyol per aconseguir millorar les relacions⁷⁰³.

Jorge Fernandez Díaz, d'AP, era partidari de dialogar i pactar. Creia que l'autonomia estava encara en fase de consolidació perquè encara els ciutadans no eren prou conscients de què l'autonomia havia permès avançar i progressar. Calificà de "negatiu" que l'autonomia només estigués gestionada per un partit nacionalista, i no creia que fos necessari la reforma de l'Estatut perquè la base estatutària ja era suficient, al seu parer, per a desenvolupar l'autonomia catalana⁷⁰⁴.

⁷⁰¹ Vegeu La Vanguardia, 7 febrero de 1977, p. 17.

⁷⁰² Vegeu Íbidem, p. 17.

⁷⁰³ Vegeu: La Vanguardia, 8 de febrero de 1987, p. 22.

⁷⁰⁴ Íbidem, p. 22.

Antoni Subirà, president i portaveu del grup parlamentari de CiU, creia que la reforma de l'Estatut no era de moment necessària per avançar en l'autogovern, tot i que no ho descartava. Un procés de reinterpretació generós de l'Estatut que tingués com a garanties una sèrie de passos immediats d'aquesta nova voluntat, ho veuria com a satisfactori⁷⁰⁵.

I, finalment, Rafael Ribó, secretari general del PSUC, parlava de l'autonomia com a un instrument important per a enfocar la qüestió de l'Estat. Per avançar proposava una sèrie d'actuacions a curt termini que es podien resumir en: la necessitat de revisar les lleis de desenvolupament de l'Estatut per a fer una lectura proautonòmica dels dos textos fonamentals; utilitzar el mecanisme de l'article 150 de la Constitució per a millorar l'autonomia; negociar fórmules de finançament per a fer més autonòmics els pressupostos de l'Estat; establir veritables mecanismes de cooperació entre les diverses administracions, i plena participació de les comunitats autònomes en el procés de negociació i desenvolupament de la CEE, essent conseqüents amb la concepció de l'Estat global⁷⁰⁶.

Per la seva banda, el ministre de les Administracions públiques del govern espanyol, Joaquin Almunia, considerava que la Generalitat tenia poca "concepció global" de l'Estat. Es mostrà satisfet amb el grau de desenvolupament de l'Estatut i destacà la necessitat de coordinació entre les comunitats autònomes, a més de creure que les relacions Govern central-Generalitat estaven millorant.

De l'11 de febrer al 13 de febrer de 1987 tingué lloc el debat de l'Estatut d'Autonomia al Parlament de Catalunya. El president Jordi Pujol va obrir la sessió amb una intervenció en què analitzava la trajectòria de l'Estatut d'Autonomia al llarg dels set anys transcorreguts, i arribà a la conclusió de què l'Estatut era una eina insuficient per a construir Catalunya. Era "insuficient en quant a rang, insuficient competencialment, insuficient econòmicament, i insuficient en determinats reconeixements". Va precisar que era insuficient respecte al rang perquè Catalunya era una nació, i va matisar que aquesta afirmació de què Catalunya era una nació no era un eslògan sinó una realitat que no es traduïa en l'Estatut actual, i aquest era un punt important de reclamació durant

⁷⁰⁵ Vegeu: La Vanguardia, 9 de febrero de 1987, p.13.

⁷⁰⁶ Íbidem, p. 13.

més de cent anys d'un Estatut d'Autonomia⁷⁰⁷. D'altra banda, va deixar clar que el que reclamava era “ un Estatut d'autogovern, amb ampli marge per a les decisions polítiques pròpies i demanava una rectificació de la política autonòmica”⁷⁰⁸. I enumerà una sèrie de punts en què havia de canviar l'Administració central per aconseguir aquest Estatut d'autogovern. Aquests eren⁷⁰⁹: 1) Respecte a les competències exclusives; 2) La possibilitat de dur a terme una política econòmica, especialment en matèria d'Agricultura; 3) Llibertat de decisió per a les subvencions; 4) Ràpida resolució dels traspassos pendents; 5) Ràpida resolució de tots els temes competencials però que han quedat pendents després de les negociacions financeres del passat mes d'octubre: el cost de la normalització lingüística, alguns temes concrets de finançament especial; etc; 6) Solució definitiva en el tema de finançament, de manera que aquest sigui suficient, és a dir, respectuós amb l'exigència de la solidaritat però ajustat a les necessitats de Catalunya; 7) Una policia autonòmica de prou amb prou capacitat d'actuació i desplegament; 8) Un tractament no discriminatori per part de l'Administració central de les peticions fetes per la Generalitat als fons econòmics de la CEE; 9) El respecte de les competències econòmiques en tot el referent a la CEE; 10) Ajustament en aspectes de simbologia, representació i jerarquia; 11) Una especial consideració als aspectes lingüístics i culturals de l'Estatut; 12) Demanava la modificació de criteris del Govern tendents, a través dels diversos mecanismes que ja s'havien comentat de recuperació de competències, a rebaixar el sostre estatutari.

Aquests punts, segons el president Jordi Pujol, només reclamaven un canvi d'actitud política, perquè es podien portar a terme dins la Constitució i també de l'Estatut. Per tant, la recuperació de l'esperit de l'Estatut de 1979 es podia aconseguir sense necessitat de canviar l'Estatut ni la Constitució, només mitjançant una rectificació de la política autonòmica desenvolupada per l'Administració central, que això no significava actuar anticonstitucionalment. Finalment, va recordar que l'Estatut de 1979 era un pacte d'Estat, un pacte de Catalunya amb el conjunt de l'Estat, un pacte per a resoldre definitivament la qüestió de l'encaix de Catalunya en el conjunt d'Espanya que s'havia trencat. I va recordar el lema del darrer congrés d'UDC “l'Estatut pacte d'Estat. Fem-lo complir”, insistint en què una part essencial del pacte entre UCD i el PSOE

⁷⁰⁷ DSPC 11 de febrer de 1987, n° 66, p. 3728.

⁷⁰⁸ DSPC 11 de febrer de 1987, n° 66, p. 3729.

⁷⁰⁹ DSPC 11 de febrer de 1987, n° 66, p. 3728-3729

havia consistit en què la generalització autonòmica no rebaixaria el contingut de l'Estatut català. Per tant, creia que el tema era prou important com per a informar al Rei, i si no s'arribés a una solució i l'Estatut quedés igual creia que s'hauria de pensar en una revisió, tot i que no el considerava el més desitjable, però seria l'única solució⁷¹⁰.

Respecte a la intervenció de la resta de partits en el debat sobre l'Estatut d'Autonomia aquests discreparen del discurs del president Jordi Pujol i només li donaren suport el seu grup parlamentari CiU, i el Grup Mixt. Joan Josep Folchi, en nom del grup parlamentari PDP i Grup mixt⁷¹¹, va dir, entre altres coses, que demanar avui la renovació del pacte Estatutari de 1979 volia dir fixar-se en el sostre, concretar al màxim les peticions en matèria fiscal, incloure la reivindicació del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya i autolimitar-se en matèries essencials, aprofitar amb voluntat tossuda totes les possibilitats que l'Estatut donava en matèria de llengua i cultura i economia. Només d'aquesta manera “podrem sumar a la força que dóna la nostra identitat preservada en la història la força de la raó, la força de tot un poble”; i va acabar la seva intervenció oferint la seva col.laboració al President per a portar a terme aquesta tasca.

En canvi, en el cas d'Heribert Barrera, en nom del grup parlamentari d'ERC⁷¹², tenia segons ell una visió radicalment diferent amb unes conclusions diferents a les del president Pujol. Entre altres coses va comentar que tot i estar d'acord amb la diagnosi del problema que havia exposat el president no estava d'acord amb les solucions. Per a Barrera, el raonament de pretendre que tot es reduís a una mala lectura de l'Estatut i que tot s'arreglaria amb una bona lectura no era un bon raonament perquè l'única lectura jurídica legitimada ja estava feta, l'havia fet el Tribunal Constitucional que és qui tenia constitucionalment la darrera paraula i, en virtut de les sentències i dels fonaments explicitats en aquestes sentències, la lectura que el President i d'altres, no ell, creien possible el 1979, ja havia quedat obsoleta i definitivament descartada. I, a més, al seu parer, el carregar totes les culpes de la situació actual a una mala lectura de l'Estatut, a una manca de comprensió i de sensibilitats, era perjudicial per a Catalunya perquè significava fer responsables unes persones concretes d'una situació la responsabilitat de la qual era eminentment col.lectiva. En definitiva, Barrera digué que

⁷¹⁰ DSPC 11 de febrer de 1987, n° 66, p. 3730.

⁷¹¹ DSPC, 12 de febrer de 1987, n° 66, p. 3738.

⁷¹² DSPC, 12 de febrer de 1987, n° 66, p. 3743-3745.

per al president Pujol Catalunya patia de l'incompliment d'un pacte no escrit i, en canvi, ERC creia que patia d'insuficiència i de la inadequació de l'instrument jurídic que fou resultat d'aquest suposat pacte; i que per al president Pujol la solució es podria trobar en una bona lectura de l'Estatut i per a ERC no hi havia solució possible si no era canviant l'Estatut. I el gran desafiament, segons Barrera, que tenia Catalunya no eren ni els Jocs Olímpics ni el mercat únic europeu sinó el del tractament d'iguals amb l'Estat espanyol.

Pel que fa a Rafel Ribó, PSUC,⁷¹³ va proposar avançar en tres nivells o estadis:

- 1) En el primer estadi es trobarien un primer punt que es basaria en un conjunt de mesures d'increment de les potestats d'autogovern com podien ésser: revisió de les lleis de desenvolupament de l'Estatut, les de l'article 149.1.18 pactades o no per fer una lectura diferent de la Constitució; bases de règim local, funció pública, forces d'ordre públic. Evitar, per exemple que els ens locals tinguessin dues piràmides i crear a Catalunya una sola piràmide administrativa, el Govern autonòmic i el govern dels ens locals, i res més. Un segon punt que tractaria la superació de l'actual inoperància de la Comissió de Traspassos i es convoqués una cimera permanent dels grups parlamentaris per a què informés trimestralment al Parlament de com s'està desenvolupant l'Estatut. Un tercer punt que seria demanar la consecució de majors poders d'execució. Un quart punt que seria la fórmula de finançament per automitzar els pressupostos de l'Estat. Un cinquè punt que es basaria en l'afirmació del caràcter d'Estat de les autonomies, implicant els òrgans centrals en una cooperació en les dues direccions. Per acabar, la petició de plena participació de les comunitats autònomes en el procés d'integració al Mercat Comú.
- 2) En el segon estadi es trobaria la millora competencial de l'Estatut. El PSUC considerava que l'Estatut podia fer una redacció ajustada a la Constitució, i per això faltaven competències que tenien altres estatuts, i faltava la possibilitat d'incloure competències que la mateixa Constitució permetia incorporar i que es podia fer per la via de la millora.
- 3) En el tercer estadi es trobaria la reforma de l'Estatut a la que s'hauria d'arribar quan s'haguessin esgotat totes les vies possibles, això implicava una anàlisi exhaustiva de les passes que s'havien donat i com es podien rectificar. Per la seva banda, Rafael Ribó defensà la idea d'un canvi d'actitud política per part del Govern de la Generalitat i del Govern de l'Estat espanyol perquè calia un impuls polític nou, basat en la recerca del consens, coherent amb un programa precís amb mesures

⁷¹³ DSPC, 12 de febrer de 1987, nº 66, p. 3755-3756.

concretes com les citades, un impuls no solament institucional sinó un impuls de tothom per a un programa precís que el PSUC estava disposat a assumir al seu màxim nivell.

En el cas de Fernández Díaz, en nom del grup parlamentari del PP⁷¹⁴, creia que era un error plantejar aquest debat sobre l'Estatut per a reflexionar col·lectivament sobre fins a quin punt es sentien satisfets o defraudats amb el nivell d'autonomia aconseguit. Fins i tot creia que podia arribar a ésser perjudicial per ésser erroni el plantejament de partida. D'altra banda, no creia que si s'arribés a reformar l'Estatut el resultat fos millor que el que ja tenen perquè veia tant restrictiu el govern socialista que estava al poder com el que ja havia governat i amb qui s'havia aconseguit l'Estatut, l'UCD. Creia que Catalunya havia d'ésser ferma en la reivindicació d'una interpretació de l'Estatut que garantís una autèntica autonomia política i no una simple descentralització administrativa, però l'objectiu s'assoliria millor generant confiança, repartint el joc entre els diferents partits catalans i renunciant a monopolitzar la idea de Catalunya i sense pretendre representar en exclusiva la defensa d'allò que a tots els unia, que era la necessitat d'una correcta lectura dels textos autonòmics, bàsicament el Títol VIII de la Constitució i l'Estatut de 1979. I, creia que l'Estatut no era el que fallava sinó els que l'aplicaven: el govern de la Generalitat i el govern de l'Estat espanyol. De totes maneres reconeixia que encara estaven en una fase constituent de l'autonomia i en certa manera tenia sentit aquest debat sobre l'Estatut a més d'ésser tots els partits necessaris, no només el govern de la Generalitat, per aconseguir un pacte amb el govern de l'Estat espanyol.

Per la seva banda, Raimon Obiols, en nom del grup parlamentari socialista⁷¹⁵, creia que la utilització de l'Estatut no s'havia utilitzat en un grau positiu ni com a arma política, ni com a arma administrativa per fer millor Estat a Catalunya, per fer millor sector públic a Catalunya, ni com a arma de socialització política de reconstrucció nacional. D'altra banda, volia que el pluralisme del catalanisme polític estigués reflectit en el Parlament, per tant, que es reflectís la voluntat dels diferents grups parlamentaris i no solament la del partit governant. També va dir, que si es volia la reafirmació del pacte constitucional i del pacte que va fer possible l'Estatut, calia començar per

⁷¹⁴ DSPC, 12 de febrer de 1987, nº 66, p. 3763- 3767.

⁷¹⁵ DSPC, 12 de febrer de 1987, nº 66, p. 3777-3780. La intervenció de Raimon Obiols també es pot trobar recollida a: *Intervenció de Raimon Obiols al debat sobre l'Estatut, Parlament de Catalunya. 12 de febrer 1987*. Barcelona, PSC (PSC-PSOE). 1987.

refermar el pacte que es va produir a Catalunya a l'entorn de la Constitució i de l'Estatut. Calia refermar el pacte de l'esperit constitucional i Estatutari, calia refermar i renovar, refer, perquè s'havia destruït, l'esperit de Sau.

Finalment, el diputat Subirà del grup de CiU⁷¹⁶, refermà les paraules del president Pujol al dir que la idea del partit era esgotar la via de la rectificació per part del que s'havia incomplert, que pensaven que calia donar una nova oportunitat a aquesta via, però també havia de quedar clar que no renunciaven a la reforma en el cas de què fracassés la via de la rectificació. L'opció de CiU era intentar novament reconstruir i reconstituir la interpretació de l'Estatut de 1979, intentaven reconduir tots els actors d'aquell pacte cap a l'honorable compliment dels seus termes, però si no fos possible s'hauria de demanar la reforma de l'Estatut.

Per tant, un cop passat el debat es podria dir que, tot i que les propostes i plantejaments dels grups parlamentaris eren diferents, s'havia posat de manifest que s'havia produït un procés d'erosió de l'Estatut i ningú, excepte els socialistes que evidentment estaven a favor del govern central, van contradir que Catalunya estava vivint un procés d'involució autonòmica per les polítiques aplicades del govern central. Una insatisfacció que continuà palesa posteriorment, ja a la tercera legislatura (1988-1982), durant la commemoració dels deu anys d'Estatut d'Autonomia el 13 de desembre de 1989 al Parlament de Catalunya. En aquest cas els grups parlamentaris, excepte ERC i el PCC es concentraren en el balanç dels deu anys d'Estatut d'Autonomia que fou també de sentiment d'insatisfacció per part dels grups parlamentaris respecte al desenvolupament de l'Estatut i culpabilitzar al Govern central i al Govern català d'aquesta situació⁷¹⁷. A més, com assenyalen els diaris com La Vanguardia⁷¹⁸,

⁷¹⁶ DSPC, 12 de febrer de 1987, n° 66, p. 3788.

⁷¹⁷ En el cas d'ERC, vegeu DSPC, 13 de desembre de 1989, n° 39, p. 2056, Carod Rovira digué, entre altres coses, que l'Estatut no havia funcionat perquè el marc legal era insuficient, perquè l'Estat espanyol en limitava l'acció competencial i perquè el Govern català feia un ús autolimitatiu de les possibilitats d'autogovern. En el cas del PCC, vegeu Íbidem, p.2059, Marià Pere acusà al Consell Executiu d'infrautilitzar les competències que tenia l'Estatut d'Autonomia per a donar solució als problemes de Catalunya. Volia deixar constància de què no s'estava fent un desenvolupament de l'Estatut amb lleis marc que permetessin definir els drets bàsics per a l'exercici de la llibertat com eren: el dret al treball, el dret a la cultura, el dret a la sanitat, el dret a l'ensenyament, etc. I en canvi, a parer seu, s'estava fent un desenvolupament legislatiu amb criteris d'ordenació, criteris administratius i tacticistes, sense un desenvolupament orgànic de l'Estatut. Acabà la seva intervenció demanant un procés de reflexió, de debat, si es volia continuar essent nació i no pas una regió d'Europa com, a parer seu, alguns partits de dreta volien. En el cas d'Esquerra Catalana, vegeu Íbidem, p.2060, Casanovas va fer entre altres observacions la següent: "(...) Constatar un potencial i creixent desprestigi de la Generalitat perquè el

coincidint amb la celebració del decè aniversari de l'Estatut, unes dues centes personalitats de la vida política, social i cultural de Catalunya entregaren un document al president de la Generalitat i als parlamentaris catalans amb l'objectiu de transmetre'ls el missatge de què continuessin lluitant per aconseguir la plena sobirania política de Catalunya⁷¹⁹. Entre els signants del document es trobaven Manuel de Pedrolo, Avel·lí Artís Gener ("Tísner"), Pere Calders, Lluís Maria Xirinachs, Octavi Fullat, Joan Triadú, Francesc Vicens, Jaume Fuster, Miquel Sellarès, Maria Antònia Oliver i Josep Benet.

Finalment, respecte al debat de la integració d'Espanya i Catalunya a la CEE, aquest donà peu posteriorment a una extensa política exterior d'Espanya però també de Catalunya⁷²⁰. Abans, prèviament a l'ingrés a la CEE, cal recordar que Catalunya havia

divorci entre el marc institucional propi i la societat civil fa que aquesta, conscientment o inconscientment s'hagi adreçar cada vegada més sovint a l'Administració central espanyola en demanda de solució dels seus problemes. Segon: un envalentiment progressiu de potestats golafres per part del Govern estatal que fa créixer el seu centralisme com a conseqüència de la manca de fermesa del Govern de Catalunya(...)”. En el cas del PP, vegeu Íbidem, p. 2061), Aleix Vidal Quadras veia l'Estatut com una partitura i es preguntava si s'havia de canviar la partitura o els pianistes (per a ell eren el Govern central i el Govern català). En el cas d'IC, vegeu Íbidem, p. 2064-2065, Rafael Ribó creia que en deu anys l'autogovern havia estat insuficient i el poc que tenien havia estat mal gestionat, mal gestionat i amb clares renúncies. Criticà la visió centralista tant del Govern d'UCD com del PSOE, i les renúncies institucionals, a parer seu, per part de la Generalitat. I defensà que s'havia de conjugar la reivindicació històrica de la nació amb les reformes polítiques i socials corresponents. Finalment, en el cas del PSC, vegeu Íbidem, p. 2067, Raimon Obiols digué que “pot dir-se avui que en el conjunt d'aquests deu anys l'actuació dels govern de la Generalitat per desplegar l'Estatut no ha servit d'una manera acceptable a aquesta triple perspectiva: política, administrativa i social”. Pel que feia a la relació entre la Generalitat i el Govern central, Obiols digué que no havia reeixit per dos motius: 1) per la instrumentalització permanent d'aquesta relació per part de la dreta en el poder de la Generalitat, i 2) per les tendències recentralitzadores de l'Administració.

⁷¹⁸ La Vanguardia, 14 diciembre de 1989, p. 15.

⁷¹⁹ Destaca també la publicació de l'obra: B.Culla, Joan, Viladot, Albert (ed.), *Qui mana a Catalunya?: 10 anys d'Estatut*. Barcelona: ed. Acta/Quaderns nº 7, 1991. On mitjançants tres taules rodones personalitats rellevants del món polític-econòmic com Francesc Homs, Antoni Castells, Francesc Roca i Vicenç Oller, del món cultural com Albert Manent, Josep Ramoneda, Ignasi Riera, Vicenç Villatoro, i del món jurídic-polític com Joan Subirats, Josep Mª Puig Salellas, Miquel Caminal i Enric Argullol, tractaren els temes següents: 1ª taula: L'Estatut i l'autogovern econòmic, 27 de novembre de 1989; 2ª taula: L'Estatut i l'autogovern cultural, 28 de novembre de 1989; 3ª taula: L'Estatut i l'autogovern jurídicopolític, 29 de novembre de 1989.

⁷²⁰ En el cas de Catalunya, segons Xosé M. Núñez Seixes, “Nacionalismos y política exterior” dins Pereira, Jaun Carlos (coord.), *La política exterior de España (1800-2003)*. Barcelona: ed. Ariel Historia, 2003, p. 210-211 “los nacionalistas periféricos, tanto exiliados como actuantes en el interior de España, acogieron con fervoroso entusiasmo los inicios del proceso de unidad europea. En conexión con las tesis del “federalismo étnico” que abrigaron sectores personalistas cristianos franceses en los años cuarenta y cincuenta, así como las tesis del Movimiento Europeo, el gallego Ramón Piñeiro, el joven catalán Jordi Pujol o el vasco Javier de Landáburu verán ya a mediados de los cincuenta en el europeísmo una esperanza para incardinar la autonomía federativa de naciones sin Estado o “comunidades culturales básicas. Dicho proceso podía ser compatible con la Europa de los Estados, si bien su objetivo final debía ser la difuminación de los contornos del Estado-nación gracias al efecto combinado de la unificación desde arriba y la regionalización desde abajo. (...) Durante la transición, la actividad exterior de los nacionalismos periféricos se incrementará notablemente, cada uno siguiendo líneas de continuidad con las líneas de actuación trazadas durante el tardofranquismo. En general, tanto el PNV como los dos partidos que conformarán la hegemonía coalición de CiU darán prioridad inicial a la colaboración internacional

viscut l'any 1982 l'ingrés a l'OTAN. L'ingrés a la CEE suposà per a Espanya la sortida de l'aïllament internacional al que estava sotmés des de la Declaració de Postdam del 1945⁷²¹ i l'estabilització de la democràcia; i en el cas de Catalunya, de tradició europeïsta⁷²², l'ingrés a la CEE també va ésser positiu tot i que, com destaca Miquel Caminal⁷²³, la presència de les nacionalitats i regions a la UE va ésser secundària fins al Tractat de Maastricht ja que a partir d'aquest Tractat s'institucionalitzà la seva representació per mitjà del Comitè de les Regions i, amb el benentès que es compartia amb els altres ens locals. A més, cal destacar que a partir dels anys 70 es començà a parlar del fet regional des d'una perspectiva de reconeixement jurídic-polític. Fins llavors la regió només era concebuda com un espai geogràfic-econòmic, i a efectes de planificació de la política econòmic-territorial de l'Estat.

con partidos de ámbito estatal, en el marco respectivamente de la Internacional Demócrata-Cristiana (PNV y UDC) y de la Internacional Liberal (CDC)". Respecte a l'actitud diferencial dels nacionalismes radical i moderat cap al procés d'unió europea era la següent segons Núñez Seixas, pàg. 212, "los sectores izquierdistas e independentistas (con excepciones como la refundada ERC) se mantuvieron reacios en general hacia la entrada de España en la CEE en 1986 y defendieron un discurso antieuropeísta por considerar que las cesiones de España perjudicaban sus propios intereses. La CEE sería así una expresión más del capitalismo internacional, que legitimaría la doble opresión nacional y social de los pueblos europeos. Por el contrario, las tendencias y partidos más moderados, PNV o CiU, acogieron con entusiasmo la entrada en la CEE. Se esperaba que la concentración de poder en Bruselas contribuyese a debilitar las competencias del Ejecutivo central de Madrid, que a su vez estaría presionado por la cesión de poderes por abajo hacia las Comunidades Autónomas (la llamada teoría de Sandwich). Se abrían igualmente nuevas perspectivas de juego político-institucional que permitirían conferir una mayor audibilidad externa a sus demandas de autogobierno. Entre aquellas nuevas posibilidades se incluía a la participación en la política regional de la UE, así como el aprovechamiento de las competencias en el acción exterior de las CCAA previstas en los Estatutos de Autonomía aplicados tras la aprobación de la Constitución de 1978, para desarrollar un limitado elenco de políticas de presencia exterior, de penetración y representación comercial y intereses, particularmente dentro de las fronteras de la UE (al abrigo también de programas de cooperación transfronteriza como el INTERREG). Todo ello ha ampliado considerablemente el marco de actuación exterior de las élites políticas regionales y autonómicas en general. Pero también ha servido para que los Gobiernos y administraciones autonómicas gobernadas por los nacionalistas hayan desarrollado en ese marco una estrategia de presencia política internacional a la que se puede aplicar el concepto de protodiplomacia nacionalista".

⁷²¹ Cal recordar, a grans trets, que Espanya va demanar el seu ingrés a la CEE per primera vegada el 9 de febrer de 1942 durant la dictadura de Franco mitjançant el ministre d'Assumptes Exteriors Fernando Maria Castiella però li va ésser denegat per no reunir un requisit indispensable, tenir un Estat democràtic. Però sí que es va arribar a la signatura d'un acord, l'Acord preferencial, signat el 29 de juny de 1970, que suposava una reducció d'aranzels entre la CEE i Espanya, una reducció cap a Espanya 21% en productes agrícoles, i del 53% dels productes industrials, i del 13% en els productes agrícoles i del 22% dels productes industrials cap a la CEE. Aquest acord va ésser ampliat el 1973 amb un Protocol. Durant la Transició espanyola, sota el mandat d'UCD i el president Suárez, Espanya tornà a demanar l'adhesió a la CEE, el 26 de juliol de 1977. La Comissió va aprovar iniciar les negociacions el 29 de novembre de 1978, i començaren el 5 de febrer de 1979. Des de la seva sol.licitud Espanya va haver de complir una sèrie de requisits entre 1977 i 1980.

⁷²² Vegeu entre altres, l'obra: de Pedro, Pilar, Solé Queralt, *30 anys d'Història d'Europeisme català 1948-1978. El "contuberni" de Munic*. Barcelona: ed. Mediterrània, 1999.

⁷²³ Caminal Miquel, "Catalunya, Espanya i Europa" dins Caminal Miquel, Matas Jordi, (ed), *El sistema polític de Catalunya*. Barcelona: ed. UB, Tecnos, UAB, 1998, p. 416.

Els precedents més immediats de la institucionalització europea de les regions calia situar-los en la constitució del Consell de les Regions d'Europa (1985), creat a iniciativa de nou organitzacions interregionals amb l'objectiu d'impulsar la cooperació entre les regions i promoure'n la representació a les institucions europees. A partir de 1987, va prendre la denominació d'Assemblea de les Regions d'Europa (ARE), i la configuraven 296 regions de 23 Estats. El president de la Generalitat Jordi Pujol⁷²⁴ va ésser president entre els anys 1992 i 1996.

Per acabar, cal destacar que des de l'àmbit de la societat civil, s'organitzà a Vic el seminari "el nacionalisme català a la fi del segle XX" entre el 20 i el 22 de febrer de 1987, amb l'objectiu de reflexionar sobre el nacionalisme català que havia de donar resposta a les necessitats de la societat. En principi havia d'ésser un instrument per a fer una societat més oberta i progressista. Els integrants de la comissió redactora de les propostes exposades en el seminari eren: Salvador Cardús, Josep Lluís Carod-Rovira, Francesc Codina, Isidor Marí i Joan Soler Amigó⁷²⁵.

3.6 Conseqüències del malestar de Catalunya amb l'Estat espanyol: Sorgiment de veus dins d'alguns principals partits polítics catalans a favor del dret a l'autodeterminació i la independència.

3.6.1 Partits polítics catalans i societat civil a favor del dret a l'autodeterminació i la independència durant la Segona Legislatura (1984-1988).

De 1983 ençà la percepció que es tenia és que s'havia produït una involució autonòmica en el sentit que els traspassos no s'estaven fent com s'haurien de fer i

⁷²⁴ Cal destacar, entre altres conferències pronunciades pel president Pujol, la feta el 20 de novembre de 1987, titulada "Les regions d'Europa en la perspectiva de 1992: Brusel.les", que es troba dins: *Paraules del President*, nº 18, Gener-Desembre 1987, Generalitat de Catalunya. Departament de la Presidència, Barcelona, 1989, p. 266, que mostra la defensa ferma que de les regions feia el president Pujol a l'afirmar, entre altres coses, que "Europa es construeix sobre la base dels Estats. Això no ha de ser discutit però cal reconèixer que dins d'aquests Estats, hi ha unes regions, algunes dotades d'una personalitat molt forta, altres no tant, que, plegades, representen un conjunt complex i divers, ric en valors i en creativitat i capacitat d'iniciativa. I repetim-ho: el que demanem també és que, simplement, aquestes regions tinguin prou autonomia per poder actuar amb eficàcia. La fórmula que ho pot resumir és la que diu que aspirem que l'any 2000 Europa sigui una unitat política d'Estats confederats que al seu torn s'hagi estructurat internament en un sentit més redistributiu, tant en l'aspecte administratiu com en el polític i cultural". I a la pàg. 269, destaca l'afirmació següent del president Pujol: "... L'altra raó de pes creixent de les regions és la cada vegada més gran insuficiència de l'Estat".

⁷²⁵ Vegeu La Vanguardia, 27 marzo de 1987, p. 23.

l'Estatut s'estava aplicant restrictivament. Fins i tot l'any 1985 el conseller d'Economia i Finances de la Generalitat Josep Maria Cullell va ressaltar la importància de la revisió de les clàusules de financiació previstes a l'Estatut perquè, en el cas de Catalunya, els traspassos, competències i l'autogovern sense autonomia financera queien en sac buit⁷²⁶. Una petició que el govern central va ignorar durant un bon període de temps i que va provocar una relació de tensió entre el govern català i el govern espanyol fins al punt que CDC va impulsar el mes de setembre de 1985 accions contra la política autonòmica del govern central⁷²⁷, tot i que no tots els partits catalans li varen donar suport⁷²⁸. A més,

⁷²⁶ Vegeu La Vanguardia, 3 de febrero de 1985, p. 4. També Heribert Barrera coincidia en la urgència d'altre sistema de finançament, com es pot veure a La Vanguardia 9 de febrero de 1985, p. 15. De fet, Jordi Pujol s'havia reunit amb Heribert Barrera, el conseller Cullell amb el grup parlamentari d'ERC i el conseller Macià Alavedra amb Lluís Armet, dels socialistes, per aconseguir un acord "a la catalana". I Raimon Obiols, en una conferència pronunciada a la Jove Cambra de Reus va afirmar, entre altres coses, que el nou sistema de financiació de les autonomies havien de permetre l'exercici de l'autogovern polític

⁷²⁷ Vegeu La Vanguardia, 9 de septiembre de 1985, p.10, que destaca la decisió presa pel Consell Nacional de CDC, entre els qui es trobaven el president Pujol, Miquel Roca i Ramon Trias Fargas, d'impulsar una sèrie d'accions ciutadanes i parlamentàries (principalment la recollida de signatures en defensa dels drets econòmics de Catalunya i la reivindicació del compliment de la legalitat i l'aplicació de les lleis-Constitució, Estatut, LOFCA) contra el Govern socialista després d'analitzar detalladament la política de finançament de les comunitats autònomes que el govern espanyol de Felipe González volia aplicar. Una política que el president Jordi Pujol va qualificar de "política d'asfíxia", i que Miquel Roca va criticar i va afirmar que davant la postura del ministre Carlos Solchaga, que era la culminació del procés de política antiautonòmica del Govern socialista, no tenien més remei que començar una sèrie d'actuacions polítiques per a traslladar als ciutadans el coneixement de les gravíssimes conseqüències que la decisió del Govern socialista comportava per a la viabilitat de l'autonomia catalana". De fet, posava en perill polítiques de benestar social com la sanitat, l'ensenyament, etc. Roca va afegir que aquesta denúncia no era "patrimonio exclusivo de CiU porque la mayoría de las comunidades autónomas se han sumado a esta protesta contra la postura gubernamental. Sólo cinco comunidades estuvieron a favor de la propuesta de Solchaga. Ocho estan en contra, dos se abstuvieron, y representantes de otras dos comunidades estaban ausentes. Per a més informació d'aquesta asfíxia financera vegeu, entre altres, l'obra de Trias Fargas, Ramon, *Narració d'una asfíxia premeditada. Les finances de la Generalitat de Catalunya*. Catarroja: ed. Afers, 2011. A la pàgina 155, op.cit, explica a tall de conclusió, com demostra al llarg de tot el llibre, que els primers anys el finançament estatutari no havia anat massa bé i que havia pensada una política restrictiva des del primer dia que els portà, a poc a poc, a una asfíxia financera. A partir de l'any 1985, segons l'Estatut i la LOFCA, van entrar en el període definitiu, que exigia un canvi total d'òptica. L'exigia perquè la Llei així ho deia i perquè l'essència financera de l'Estatut era que el finançament a base de calcular el cost efectiu s'havia d'abandonar, perquè des del primer dia s'havia considerat restrictiu i només l'havien acceptat com a mecanisme de transició. En segon lloc, perquè estava clar que per aquella via, com tots havien previst, el finançament de les autonomies en general, i de la catalana en particular, resultava insuficient. A la pàg. 151, op, cit, al fer referència al Fons de Compensació Interterritorial (FCI), destaca l'afirmació següent: "el que quedar clar és que Catalunya rep menys que ningú en termes totals i que paradoxalment per la via del FCI, que és teòricament redistributiu, es fa menys redistribució, o sigui, menys justícia socio-regional, que per la via teòricament neutre, territorialment parlant, de les inversions públiques directes". Finalment, a l'apartat també de conclusions, pàg, 156, op, cit, presenta una sèrie de consideracions a tenir en compte per aconseguir un millor finançament.

⁷²⁸ Com destaca la Vanguardia del 10 de septiembre de 1985, p. 20, els partits catalans, excepte ERC que li donà suport moral, no donà suport a la campanya proposada per CDC de mobilitzar-se contra la política de finançament del Govern espanyol perquè l'acusaren de partidista i demagògica, tot i que coincidien en la problemàtica. Per la seva banda, el PSC defensava, segons La Vanguardia del 11 de septiembre de 1985, p. 16, un pacte amb els partits del Govern, és a dir, amb CiU i ERC, i a poder ser amb la resta de partits polítics catalans, per aconseguir un nou i millor finançament autonòmic, i apostaven per continuar el diàleg i la negociació amb el govern espanyol, un diàleg que ells ja mantenien per la seva banda amb

el president Jordi Pujol⁷²⁹ es va plantejar sol·licitar en un futur, si no millorava la situació de finançament, un possible concert econòmic com el que gaudien el País Basc i Navarra⁷³⁰, però el mes de desembre del mateix any el ministre de l'Administració territorial Fèlix Pons va rebutjar la idea d'un possible concert econòmic per a Catalunya⁷³¹.

D'altra banda el PSC, en el seu afan de partit de l'oposició que volia accedir al govern de la Generalitat, va criticar el llenguatge i la gestió del govern de CiU fins al punt d'afirmar el novembre de 1985 que s'havia plantejat presentar al Parlament en un futur una moció de censura contra el govern si no aturava la política de deteriorament que al seu parer estava portant a terme⁷³².

els homòlegs espanyols com demostren les declaracions de Lluís Armet: “Es evidente que hemos mantenido contactos con la Administración central por docenas, en busca de diálogo”.

⁷²⁹ El president Jordi Pujol es queixà fins i tot en el discurs pronunciat en el debat sobre l'orientació política general del Consell Executiu al Parlament de Catalunya, DSPC, 1 octubre de 1986, nº 59, p. 3088, de l'ofegament econòmic que estava patint Catalunya a causa de l'insuficient sistema de finançament, i de “l'actitud tancada envers l'autonomia catalana que hi havia a tots els nivells de l'Administració central”. Creia necessari estar oberts al diàleg tot i que calia continuar fermes en les seves posicions, i afirmà a la pàg. 3094 que Catalunya no necessitava “tensions externes” per a ésser el que ja eren, una nació. El que sí necessitaven era una tensió interior, de superació, de creació i d'afirmació, una tensió de construcció del país. També es dirigí als joves per a animar-los a participar en la construcció de Catalunya, fer país, però rebutjant el radicalisme perquè no el considerava el camí correcte, tot i que entenia que una de les causes de la radicalització era el sentiment de desengany degut a la involució autonòmica. D'altra banda, respecte a la consideració de Jordi Pujol de Catalunya com a nació cal destacar que dels parlaments i conferències recollits a la col·lecció *Paraules del President de la Generalitat*. Barcelona: Departament Presidència, es pot observar com els primers anys 80, és a dir, de 1981 a 1983, el president Pujol defensa la construcció de l'autonomia de Catalunya en el marc d'una Espanya també en construcció, sempre tenint en compte el context històric polític tan combuls, i a partir de 1983 es pot veure com, sense deixar de defensar l'autonomia catalana dins el marc de l'Estat espanyol, comença a fer servir de manera contundent la paraula “nació” per a referir-se a Catalunya i comença a defensar amb força la personalitat política, cultural i lingüística de Catalunya.

⁷³⁰ Com destaca La Vanguardia del 17 de septiembre de 1985, p. 19, el president Jordi Pujol afirmà, respecte a una possible sol·licitud en el futur del concert econòmic que “no se puede descartar a largo plazo, según como se desarrolle el Estatut, y previo análisis y estudio que solicitamos, un concierto económico para Catalunya como lo tienen ahora el País Vasco y Navarra”. Per al President Pujol l'Estatut “no es todo lo bueno que deseáramos desde el punto de vista económico, y en cambio sí lo es el que disfrutaban el País Vasco y Navarra”, De totes maneres, però, el president Pujol va aclarir que no volia aixecar expectatives perquè era massa aviat i s'hauria d'estudiar amb tranquil·litat.

⁷³¹ Com es pot veure a La Vanguardia 7 de diciembre de 1985, p. 17, Fèlix Pons va descartar un possible concert econòmic per a Catalunya perquè al seu parer la financiació autonòmica catalana era viable en el marc actual i de la Constitució.

⁷³² Vegeu La Vanguardia, 23 de noviembre de 1985, p. 19, les declaracions de Raimon Obiols explicant que la política de deteriorament que segons el seu parer estava portant a terme el govern li havien donat peu a pensar en una possible moció de censura. D'altra banda, segons La Vanguardia, 30 de enero de 1986, p. 11, Lluís Armet, portaveu del grup parlamentari socialista, tornà a insistir en la idea de la moció de censura dient que a principis del mes de febrer el PSC presentaria dues reprovacions dirigides als consellers de Sanitat i Treball, Josep Laporte i Oriol Badia, encara que afirmà que no eren les úniques que podrien presentar-se, i assegurà que tenien motius suficients per a presentar una moció de censura al govern per la seva gestió quan fos el moment. Finalment, es queixà del dèficit acumulat per l'autonomia

Les males relacions amb el govern central van provocar un malestar generalitzat a Catalunya fins al punt que sorgiren veus discordants provinents d'alguns principals partits polítics catalans com ERC, CDC i d'UDC, i de la mateixa societat civil, defensant models d'Estat com el confederal i el dret a l'autodeterminació, i fins i tot la independència. Així doncs, en el cas d'ERC, per exemple, en el transcurs de la "diada" nacionalista del Pi de les Tres Branques celebrada al Pla de Campllong en el Berguedà el 21 de juliol de 1985, va defensar el model confederal tot i que plantejà un nou camí polític, la independència, afirmant el següent: "organitzar l'Estat espanyol com una confederació no depèn només de nosaltres. La resta també hi ha d'estar d'acord, i si no la volen, si rebutgen la confederació en nom de la sacrosanta unitat, si s'aferran als seus drets de conquesta, si volen continuar sometent-nos a una dominació que en molts aspectes és de naturalesa colonial, llavors crec sincerament que si Catalunya no vol desaparèixer com a nació, només queda una alternativa: la independència"⁷³³. I, a l'hora de defensar el dret a l'autodeterminació, destaca per exemple, el posicionament a favor de Carod Rovira⁷³⁴ durant l'època prèvia al XVè Congrés a l'hora de plantejar la refundació i revitalització del partit, i que Heribert Barrera ho va veure amb bons ulls⁷³⁵. De la mateixa manera que en el XV Congrés Nacional d'ERC, que tingué lloc el 24 de gener de 1987, es va presentar una ponència política titulada "Objectius de l'acció d'ERC per als propers dos anys" que feia un diagnòstic molt negatiu de la situació econòmica, social i política, i que proposava al partit sobretot un treball de conscienciació de la ciutadania destinat a mostrar al poble

catalana que representava el 80 per cent respecte a la resta de les comunitats autònomes, i explicà les característiques que al seu parer havia de complir el nou sistema de finançament de les autonomies.

⁷³³ Vegeu La Vanguardia, 22 de julio de 1985, p. 11.

⁷³⁴ Al diari Avui 1 de novembre de 1986, Carod Rovira va escriure un article que sota el títol "Una necessitat vital: refundar ERC?", va proposar refundar ERC i aplegar els partidaris d'una via que conjugues el possibilisme institucional amb la dignitat nacional, fer un reagrupament plural, autodeterminista i progressista, capaç d'integrar l'Entesa dels Nacionalistes d'Esquerra i els diversos col·lectius i grups comarcals d'aquest àmbit. No es referia a un partit nou sinó al de sempre però amb idees modernes, és a dir, amb un pensament nacionalista actualitzat. Un partit disposat a governar i que defensés que no hi ha futur si no es disposa de la pròpia estructura d'Estat. ERC, havia d'aplegar, doncs, la gran alternativa nacionalista d'esquerres, i atraure també el vot radical i crític del jovent. D'aquesta manera, podria esdevenir la tercera força política del Principat.

⁷³⁵ Com destaca Joan B. Culla a: B. Culla, Joan, *Esquerra Republicana de Catalunya 1931-2012*. Barcelona: ed. La Campana, 2013, p. 287, Heribert Barrera va contestar a l'article de Carod Rovira a l'Avui amb un altre el 13 de desembre de 1986 al mateix diari titulat: "Nova etapa per a Catalunya i per a Esquerra Republicana", on deia, entre altres coses, que Catalunya havia de plantejar-se netament i sense embuts la seva reivindicació bàsica: el dret a l'autodeterminació, és a dir, la plena sobirania. Catalunya havia de fer saber també clarament que mai, en cap cas, no renunciaria a la proposta de traduir en realitats concretes la unitat profunda dels Països Catalans. ERC havia d'obrir-se i havia de transformar-se per tal d'afrontar les necessitats del moment, i havia de fer possible que tots els que eren partidaris del seu corrent de pensament, és a dir, la rotunda afirmació nacional i la voluntat de progrés, poguessin aplegar-se sense distinció.

català la insuficiència de “l'autonomia actual”, la viabilitat de l'avanç pacífic cap a l'autodeterminació, l'existència d'alternatives progressistes a les polítiques del govern del PSOE i els efectes negatius del bipartidisme i de les majories absolutes.

En el cas d'UDC, Miquel Coll i Alentorn, defensà també com Heribert Barrera un Estat confederal. Per exemple, en una entrevista publicada per la Vanguardia el 30 de març de 1986⁷³⁶ el president del Parlament va mostrar la seva preocupació per l'ordenació territorial (Província única, etc) i la situació financera que eren al seu parer els problemes més importants que tenia Catalunya en aquells moments, i afirmà que la Constitució i l'Estatut no eren intocables ja que l'actual marc constitucional i estatutari podien ésser modificats i superats progressivament cap a la construcció d'un Estat confederal que, al seu parer, era l'única estructura que donaria solució als problemes que tenien plantejats Catalunya i el País Basc.

En el cas de CDC el president de la Federació de CDC Barcelona, Jordi Vilaforuny, successor de Jaume Ciurana mort sobtadament el gener de 1986 d'una embòlia, afirmà, segons la Vanguardia del 8 de desembre de 1986, que la pujada de l'independentisme era molt “positiu” perquè això volia dir que s'avançava en la reconstrucció nacional, i era positiu perquè volia dir que els joves s'identificaven amb el país, tot i que va reconèixer que era utòpic i molt immadur plantejar la independència de manera immediata⁷³⁷.

D'altra banda, es pronunciaren en contra de l'independentisme polítics com Raimon Obiols del PSC. A més, l'11 de setembre de 1985 va presentar públicament una declaració que es titulava “Catalunya, assignatura pendent de la transició democràtica espanyola” en què feia una nova crida al govern de CiU demanant que reconegués la pluralitat del catalanisme i de la societat catalana, superant la divisió maniquea entre “bons catalans” i “mals catalans”. Al mateix temps, feia una crida al govern de l'Estat demanant el desplegament d'una “política catalana” que demostrés que la Constitució quan parla de nacionalitats i regions, no parlava de vaguetats i d'entelèquies, sinó de realitats, de l'existència de fenòmens nacionals diferents, entre els quals hi havia el fet nacional català”. I afegia: “No és bo que això es vulgui cobrir senzillament sota la capa

⁷³⁶ Vegeu la Vanguardia, 30 de marzo de 1986, p. 17.

⁷³⁷ Vegeu La Vanguardia, 8 de diciembre de 1986, p. 15.

d'una política autonòmica generalitzada”, sinó que “el govern s'ha de plantejar com a qüestió d'Estat l'existència d'aquest fet nacional”⁷³⁸.

Per la seva banda, Rafel Ribó del PSUC va afirmar el 19 d'Octubre de 1986 a la clausura del Vè Congrés de la Joventut Comunista de Catalunya que l'independentisme no solucionava els problemes de Catalunya, i que l'única solució es trobava en alternatives d'autogovern laiques i progressistes⁷³⁹.

Respecte a la societat civil, el 14 i 15 de març de 1987 tingué lloc la “Convenció per la independència nacional”. La comissió organitzadora estava formada per personalitats com Carles Bonet, Enric Borràs, Joan Crexell, Josep Dalmau, Enric Garriga, Isabel Clara Simó, Josep Termes, Modest Prats, Miquel Martí i Pol, Josep Maria Flotats, Joan Triadú, etc. Es consideraven una associació no governamental que tenia per a objectiu reflexionar entorn de la idea de “Catalunya serà independent o no serà”⁷⁴⁰. Les ponències giraren entorn a cinc tesis: “La nació, un ent dinàmic cap a l'Estat”; “ Problemàtica nacional en la història d'Europa”, “Nacionalisme d'agressió i nacionalisme d'alliberació: el cas català”; “concepte de sobirania a finals del segle XIX en el context europeu”; “viabilitat de la independència de Catalunya”. I els ponents foren Lluís Sala Molins, Joan Francesc Mira, Fèlix Cucurull, Aureli Argemí i Jaume E. Amengual. Tot i no ésser una organització política la Vanguardia assenyalà quatre punts de coincidència amb “la Crida a ERC”⁷⁴¹.

⁷³⁸ Obiols Raimon, *El mínim que es pot dir. Memòries polítiques*. Barcelona: ed. RBA, 2013, p. 254.

⁷³⁹ Vegeu La Vanguardia, 20 octubre de 1986, p. 13.

⁷⁴⁰ Josep Dalmau, secretari de la Convenció, explica que la Convenció s'havia marcat com a horitzó històric un dels quatre punts de l'Assemblea de Catalunya: l'Estatut de 1932 com a via per a l'autodeterminació, i creien que el nivell econòmic i democràtic al que havia arribat Espanya feia que la independència de Catalunya fos viable per la via pacífica i democràtica. Per tant, els reunits esperaven que Catalunya arribés a ésser reconeguda com a nou Estat Europeu al voltant del segle XXI. La Vanguardia, 15 abril de 1986, p. 17

⁷⁴¹ Segons La Vanguardia, 20 de diciembre de 1986, p. 25. Els quatre punts de contacte entre “la Convenció” i “la Crida a ERC” eren: 1) “La Crida” es plantejava com a objectiu irrenunciable el lliure exercici del dret a l'autodeterminació nacional, i “la Convenció” també contemplava l'exercici d'autodeterminació com l'única solució per a resoldre els problemes de Catalunya, i com a via d'accés a la independència nacional; 2) La “Crida” considerava que el seu projecte era de radicalitat democràtica, i “la Convenció” estava convençuda de “la via democràtica”; 3) els punts mencionats, tant de “la Crida” com de “la Convenció” coincidien amb les postures d'ERC i els seus dirigents; 4) Hi havia signants de “la Crida” que també eren convocants de “la Convenció”. Era el cas per exemple d'Aureli Argemí, Ramon Barrils, Carles Bonet, Fèlix Cucurull, Josep Carod-Rovira, etc.

Finalment, cap al novembre de 1986 el govern català aconseguí un acord satisfactori amb el govern central en el tema del finançament. Es podria dir, per tant, que les discrepàncies entre el govern espanyol i el govern català tant per la política d'involució autonòmica com per l'insuficient finançament marcaren la segona legislatura. Així com també es pot dir que marcaren la tercera legislatura perquè tot i que el tema de finançament autonòmic semblava haver-se solucionat en la segona legislatura tornà a ésser tema de debat en la tercera legislatura, condicionant les relacions entre el govern de CiU i el principal partit de l'oposició a Catalunya.

3.6.2 La declaració a favor del dret a l'autodeterminació al Parlament de Catalunya i la seva repercussió política al llarg de la Tercera Legislatura (1988-1992).

El 12 de desembre de 1989 el Parlament de Catalunya aprovà una resolució que afirmava que Catalunya no renunciava al dret d'Autodeterminació nacional. La proposició no de Llei sobre el Dret d'Autodeterminació de la Nació Catalana fou presentada pel Grup parlamentari d'Esquerra Republicana de Catalunya, i va ésser aprovada en la Comissió d'Organització i Administració de la Generalitat amb els vots de CiU, IC, CDS i ERC, mentre que va ésser rebutjat pel PSC, i cap diputat del PP es va presentar per a votar-la o rebutjar-la⁷⁴². La resolució deia el següent⁷⁴³: “ El Parlament de Catalunya: 1) Declara, solemnement que Catalunya forma part d'una realitat nacional diferenciada en el conjunt de l'Estat, fet que el poble català ha sostingut en tot moment, tant des de les seves forces polítiques, de les institucions culturals i civils del país, com des de la consciència de la majoria dels seus ciutadans i ciutadanes; 2) Manifesta que l'acatament del marc institucional vigent, resultat del procés de transició política des de la dictadura a la democràcia, no significa la renúncia del poble català al dret a l'autodeterminació, tal com estableixen els principis dels organismes internacionals i es dedueix del preàmbul de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya de 1979; 3) Afirmar, com a conseqüència, que en el moment que ho cregui oportú, i a través de les actuacions previstes en el mateix ordenament constitucional, podrà incrementar les cotes

⁷⁴² Com destaca la Vanguardia 13 de diciembre de 1989, p. 19, Els socialistes rebutjaren la resolució per considerar que “el pueblo catalán ya se ha autodeterminado con la votación del Estatut” i perquè el PSC “mantenia una posició inequívoca de respecte a la legalitat vigent”. I respecte a la posició del PP, segons unes declaracions fetes per Aleix Vidal Quadras al diari, la seva absència era degut a què li semblava inútil discutir iniciatives parlamentàries que estaven clarament establides en la Constitució i en l'Estatut.

⁷⁴³ Butlletí Oficial del Parlament de Catalunya, 18 de desembre de 1989, nº 120, p. 7792

d'autogovern fins allà on cregui convenient, i en general, adequar la regulació dels drets nacionals a les circumstàncies de cada moment històric.”

L'aprovació de la resolució i el suport del president de la Generalitat Jordi Pujol⁷⁴⁴ provocaren una sèrie de reaccions en contra tant dins de Catalunya per part dels partits de l'oposició PSC i el PP que el titllaren d'irresponsable, com fóra de Catalunya, especialment a Madrid, per part del govern espanyol. Segons Joan B. Culla⁷⁴⁵, l'aprovació per part de CiU de la resolució⁷⁴⁶ “era la primera manifestació de la “febre bàltica” que, al llarg dels dos anys següents, havia de suscitar en el si de CiU diverses expressions d'emmirallament i de mimetisme verbal respecte de l'eclosió nacionalista a l'Europa oriental i balcànica”⁷⁴⁷. I mentre el president Pujol considerava que l'aprovació de la resolució s'ajustava plenament dins el marc constitucional, el govern espanyol no trigà a reaccionar i el ministre d'Administracions Públiques Joaquín Almunia discrepà i demanà immediatament una rectificació⁷⁴⁸.

Com destaca molt bé “la Vanguardia” el 15 de desembre: “ En medios políticos de Madrid se respira un clima de nerviosismo e incluso de cierta alarma por la resolución del Parlament y por la iniciativa del PNV en idéntico sentido”⁷⁴⁹. Aquest nerviosisme per part del govern espanyol va fer que el govern català rebés un reguitzell

⁷⁴⁴ La Vanguardia 14 diciembre de 1989, p. 14, destaca que el president Pujol desconeixia que el grup parlamentari de CiU donaria suport a la resolució sobre el dret a l'autodeterminació tot i que acceptà la decisió després de conèixer els detalls del seu contingut.

⁷⁴⁵ B.Culla, Joan, (coord), *El pal de paller. Convergència Democràtica de Catalunya (1974-2000)*, ed. Pòrtic, Barcelona, 2001, p. 87.

⁷⁴⁶ Cal destacar que arran de l'aprovació al Parlament de la resolució els Ajuntaments també s'adheriren aprovant mocions a favor del dret d'autodeterminació. De fet, cap al gener de 1990 ja hi havia 13 Ajuntaments que ho havien fet. I en el cas de l'Ajuntament d'Igualada, CDC s'avançà a ERC i desobeïnt les normes marcades per la direcció del partit que no tenien previst plantejar el tema en els Ajuntaments, presentà una moció a favor del dret a l'autodeterminació, com destaca La Vanguardia 11 enero de 1990, p. 11.

⁷⁴⁷ Segons destaca La Vanguardia, 14 de diciembre de 1989, p. 14, Antoni Subirà, en nom del Grup parlamentari de CiU justificà que l'aprovació de la resolució per part de CiU va ésser perquè “ Nosotros proponíamos de entrada que en lugar de autodeterminación se hablase de derecho al pleno autogobierno de Cataluña y nuestra voluntad era votar en contra si no se aceptaba este punto, pero a la vista del proceso abierto en la Europa del Este en tal sentido y de que nadie se escandalizaba al oír la palabra autodeterminación, decidimos evitar el circunloquio y usar el término apropiado. La proposición, además, no hace más que reconocer obviedades y ser plenamente respetuosa con el marco legal vigente, y lo único que pasa es que ha llegado el momento de introducir la palabra de autodeterminación en el vocabulario político normal y cotidiano, al igual que diez años atrás era un escándalo hablar de nación catalana y ahora no pasa nada”.

⁷⁴⁸ Vegeu La Vanguardia 15 de diciembre de 1989, p. 14. De fet, el president Pujol reconeixia que davant la insatisfacció mostrada pels grups parlamentaris en el balanç dels deu anys d'Estatut era de preveure l'aprovació d'una resolució d'aquestes característiques.

⁷⁴⁹ Vegeu La Vanguardia 15 de diciembre de 1989, p. 14.

de crítiques els dies i mesos següents a l'aprovació de la resolució⁷⁵⁰, fins al punt que obligà al president Pujol i a membres del seu govern a intentar tranquil·litzar i defensar l'autonomia desmarcant-se de tota al·lusió que pogués fer referència a una possible voluntat d'independència⁷⁵¹. Per la seva banda la resta de partits polítics catalans també reaccionaren davant la postura del president Felipe González i del govern espanyol⁷⁵².

⁷⁵⁰ Com a exemples es pot veure: La Vanguardia 16 de diciembre de 1989, p. 19, que destacà la notícia de la consideració per part del Govern espanyol d'inconstitucional la resolució aprovada al Parlament de Catalunya, i molt preocupant la seva aprovació perquè deteriorava les relacions de confiança entre els líders autonòmics i l'Administració central. Destaca també les declaracions de Rosa Conde dient que "el Gobierno está en contra de todas las iniciativas que ponen en cuestión la unidad de España". La Vanguardia del 18 de diciembre de 1989, p. 15, amb el titular: "Guerra acusa de deslealtad a los que apoyan la autodeterminación" que destaca les declaracions del vicepresident del PSOE en què mostra la voluntat dels socialistes d'anar en contra de tots els que vulguin posar en qüestió la unitat d'Espanya. A més creia que darrera del plantejament de l'autodeterminació s'amagava "una raó política" que no es volia dir. La Vanguardia, 21 de diciembre de 1989, p.11, que destaca sota el titular "González se opone a incluir en la Constitución la autodeterminación", el sorgiment del tema en el Ple del Congrés espanyol i la negativa del president Felipe González d'acceptar incloure l'autodeterminació en la Constitució. A més, una de les justificacions que el president González va donar per explicar el seu rebuig va ésser que l'exercici del dret a l'autodeterminació requeria una reforma constitucional que el Partit Socialista s'oposava a portar a terme, perquè " dicho texto consagra la unidad de España y no es verosímil que quien reivindica el derecho a la determinación lo haga para "unir lo que ya está unido". El president González va rebutjar també la comparació amb el cas alemany afirmant que "si en la mesa d'Estrasburgo algúien hubiera imaginado que cuando hablábamos del derecho del pueblo alemán a buscar su unidad, realmente lo que se hubiera planteado es la autodeterminación de Baviera en el seno de la RFA, probablemente los grados de incredulidad hubieran estallado por toda la sala". Fins i tot, La Vanguardia del 28 de enero de 1990, p. 17, en una entrevista a Joaquín Almunia, destacà la no credibilitat per part del govern espanyol de les paraules del president Pujol i la seva insistència en la petició d'una rectificació pública per part del govern català, a més de deixar veure que els traspassos que s'havien de realitzar des del govern central al govern català s'havien ralentitzat arran de la polèmica aixecada per l'aprovació de la resolució a favor de l'autodeterminació mitjançant la següent pregunta del diari i la resposta d'Almunia: "LV: Ha sido el propio presidente del Gobierno el que ha advertido que a partir de ahora va a medir al milímetro cada transferencia que se haga...- Joaquín Almunia: No hay que interpretar esto como una amenaza sino como la constatación de un hecho. A lo mejor hay quien piensa que una polémica de este tipo puede ayudar en los próximos meses a un desarrollo autonómico más rápido, pero el presidente del Gobierno piensa que las consecuencias de esta polémica perjudican las posibilidades de que el desarrollo autonómico se produzcan con normalidad y con un grado amplio de confianza entre las partes implicadas".

⁷⁵¹ Segons La Vanguardia, 16 diciembre de 1989, p. 21, Miquel Roca intentar matitzar la paraula "autodeterminació" dient el següent: para nosotros autodeterminación quiere decir autonomía, aunque también es cierto que autodeterminación puede significar independencia, pero para nosotros está claro que autodeterminación no quiere decir independencia, porque nosotros queremos la autonomía i no la independencia". Defensà també que els seus objectius es trobaven dins el marc de l'Estatut i de la Constitució. Per la seva banda, el president Pujol en una entrevista feta per La Vanguardia, 7 enero de 1990, p. 11, 12, reiterà que demanaven l'autonomia, no la independència, però amb una interpretació diferent a l'actual. Fins i tot el president Pujol va haver de defensar fora de Catalunya, concretament en una visita a Washington, que autodeterminació no volia dir per a Catalunya independència defensant així la unitat d'Espanya, com demostra La Vanguardia 7 febrero de 1990, p.12.

⁷⁵² Com destaca La Vanguardia 8 enero de 1990, p. 9, els socialistes i els populistes creien que el debat sobre l'autodeterminació era inoportú. Per a Fernández Díaz, PP, plantejar el debat suposava obrir una porta a la secessió d'Espanya. En canvi, per a Carod Rovira, ERC, alguns membres del govern estaven reaccionant desmesuradament per por a la llibertat, i per a l'Àngel Colom, ERC, les declaracions del president Felipe González eran d'una "irresponsabilitat política". Finalment, Francesc Baltasar, IC, mostrà la seva preocupació davant el fet de què es volgués aprofitar la situació per a controlar el procés autonòmic. Sobretot quan, al seu parer, el Govern socialista havia demostrat "una gran cicatería a la hora de ceder competencias a las autonomias".

Els continus atacs del govern espanyol per a deixar clar que no hi hauria cap tipus de cabuda a una possible via que pogués posar en perill la unitat d' Espanya van fer que el president Jordi Pujol l'acusés de voler degradar la imatge de Catalunya⁷⁵³.

Cal destacar que si bé és cert que la postura del president Pujol i del govern de CiU no era independentista perquè CDC i UDC no eren partits independentistes, perquè estar governant exigia una actitud de responsabilitat davant un context històric-polític gens favorable a aquesta via com s'ha vist, i perquè tampoc no hi havia una majoria social que la demanés, sí cal recordar que en el cas de CDC a l'ésser una moviment que arreglava diferents sensibilitats dins seu es podien trobar veus a favor del dret a l'autodeterminació en el sentit d'anar més enllà de la simple autonomia que defensava oficialment el president Pujol i el seu govern. Aquest era el cas per exemple de Josep Espar Ticó que reflectia l'esperit de la generació de CC. Així doncs, Espar Ticó entre els objectius que defensava per al projecte de Catalunya es trobava el següent⁷⁵⁴: Davant els stops que havia patit Catalunya al llarg de la història, els més recents les Dictadures de Primo de Rivera i de Franco, quaranta anys de repressió anticatalana, Loapa, Espar Ticó defensava "(...) una vasta acció ciutadana per

⁷⁵³ La Vanguardia, 25 de febrero de 1990, p. 13 destaca que el President Pujol creia que tant la Generalitat com ell mateix havien estat objecte per part del Govern espanyol d'una "campaña muy fuerte a causa de nuestro voto en la resolución del Parlamento sobre la autodeterminación". I aquesta campanya, segons el president Pujol, "no tiene justificación alguna desde el momento que en el País Vasco también se ha votado, y a pesar de ello, se mantiene sin ningún tipo de problema el pacto de Gobierno entre el PNV y PSE-PSOE, por lo que ahora ya puede decirse con claridad que votar a favor de la autodeterminación no es ni anticonstitucional, ni subversivo, ni desestabilizador, ni va en contra de nada". Per al President Pujol la campanya tenia com a objectiu "crear desconfianza contra el Gobierno de la Generalitat y una mala imagen de Cataluña, cosa que ya se ha hecho en otras ocasiones, además de una voluntad clara de degradar nuestra imagen". El president Pujol afirmà també que "de ahora en adelante ya nadie tiene derecho de pedirnos explicaciones de nada, sino que ahora somos nosotros los que tenemos que pedir las explicaciones del porqué de esta acción sistemática de presentación de una mala imagen de Cataluña". La Vanguardia destaca també la lectura per part del President Pujol d'una declaració institucional que ell qualificà de "reflexió personal" que deia el següent: "El Gobierno de la Generalitat y su presidente han reaccionado y reaccionaran con energía contra todo intento de crear una imagen de culpabilidad alrededor de la idea de autodeterminación, y más aún, de utilizar esta cuestión para discriminar a Cataluña, bloquear el desarrollo de l'Estatut y dar una imagen negativa y deformada de Cataluña al resto del Estado".

⁷⁵⁴ Aquest fragment està extret d'Espar i Ticó, Josep, *Moral de victòria. Camins per a la plenitud de Catalunya*, Col.lecció "eixos" 25, Barcelonesa d'Edicions, Barcelona, 1996, p.50-51. Obra que el seu autor em va cedir en una entrevista personal que li vaig fer el 19 de febrer de 2014 juntament amb l'obra Espar i Ticó, Amorós i Pla, Joan, Roca i Rosell, Francesc, *Els stops a la història de Catalunya*, ed. Associacions Conèixer Catalunya, Associació de Mestres Rosa Sensat, Barcelona, 2003, per a mostrar-me quines eren les idees que ell ha defensat sempre sobre el projecte de Catalunya, molt ben reflectides en els llibres mencionats. També em va comentar que la paraula "Estat lleuger" era un eufemisme que s'havia fet servir per a referir-se a un "Estat independent" perquè com ja s'ha vist el context històric-polític espanyol no permetia referir-se a l'independentisme d'una manera oberta. De fet, Espar Ticó procedeix d'una generació, la de CC, com ell diu: "avançada a la seva època", que ja veien un projecte de futur per a Catalunya molt més enllà de la simple autonomia.

aconseguir que un tou considerable de població s'adoni del que és necessari i necessita també prou força democràtica per impedir que hi hagi novament un altres STOPS. Ens cal una cohesió col·lectiva que aglutini tothom en un projecte comú de nació. Hem de girar molts plantejaments nacionalistes de cap a peus. Hem d'actualitzar el nacionalisme y actualitzar-lo d'acord amb el nostre model original i únic perquè tots els nacionalismes positius s'assemblen però tots són diferents. El nostre projecte de nació és el d'un grup històricament definit, amb voluntat de mantenir i créixer la seva personalitat i capaç de generar solidaritat i cultura en el si del propi grup i alhora solidaritat i intercanvi cultural amb els altres grups. Amb voluntat d'organitzar-se políticament en Estat "propi" però "lleuger", és a dir, retenint tot allò que és irrenunciable per a la vida i la representativitat de Catalunya com a nació i cedint les atribucions de poder renunciables ja sigui en favor d'una Confederació hispànica, que històricament ja havia existit, ja sigui renunciant-les en favor de la Unió Europea sense intermediació. Amb l'ambició d'aconseguir un comportament interior i exterior del a seva ciutadania presidit pels drets humans (...). Volem ser una nació com les altres nacions, amb la mateixa consideració de nació, amb el mateix paper de nació que les altres nacions. Volem els mateixos atributs d'Estat i les mateixes limitacions de poder que comportin els temps futurs. Els atacs que es facin a la vigència dels Estats que volen detentar una sobirania total no han de poder-nos afectar, ni en el terreny teòric ni en el pràctic. A l'argument que els Estats sobirans estan caducats hi hem de respondre reivindicant un estat "lleuger" que cedeix per endavant parcel·les de poder. És a dir, nosaltres reivindicuem el mateix tipus de poder estatal, el mateix tipus de poder polític-econòmic-administratiu que tindran en el futur els altres pobles europeus. Som com ells. Seguirem el camí que segueixen ells. Si això és factible dintre d'una confederació espanyola, endavant. Si no és possible, si l'Estat Espanyol fos incapaç d'organitzar-se en uns paràmetres que ens permetessin viure en plenitud, en llibertat, decidint nosaltres el nostre present i el nostre futur, marcant el camí de la nostra nació, caldria buscar la via de l'emancipació total. Ara el nostre moment històric ens demana una renacionalització el més ampla possible de la ciutadania catalana perquè agafi consciència i comportament de nació i reclami el dret a l'autodeterminació. La Constitució espanyola no serà una Constitució plenament democràtica fins que contempli el dret a l'autodeterminació de les seves nacions. (...) Aconseguir aquest dret legal a l'autodeterminació és un pas previ, indispensable, ineludible per anar més enllà. Aconseguir-lo representaria una mutació radical de la societat catalana, un repensament

en profunditat a la societat catalana, un exemple d'intel·ligència davant la societat europea”.

D'altra banda, arran de l'aprovació d'aquesta resolució les veus a favor de l'autodeterminació no s'apaivagaren fins al punt que ERC, aprofitant el context polític de desballestament de l'URSS i Iugoslàvia, proposà el dia 9 de setembre de 1991 una República catalana independent⁷⁵⁵, fet que va fer que el president Jordi Pujol tornés a calificar d'incompatible el model de CiU amb la independència⁷⁵⁶. I el 27 de setembre de 1991 presentà una proposta de resolució al Parlament de Catalunya durant el debat de política general de la tercera legislatura que portava per primera vegada a votació “el dret democràtic a la independència política”⁷⁵⁷, però aquesta proposta fou rebutjada per la majoria de parlamentaris sent acceptada només pel propi grup parlamentari d'ERC. De fet, l'emmirallament de la renovada cúpula d'ERC per “la febre bàltica” provenia del gener de 1990 quan una delegació formada pels tres parlamentaris i altres dirigents

⁷⁵⁵ Com destaca La Vanguardia 10 de septiembre de 1991, p. 10, la direcció d'ERC, encapçalada pel secretari general Àngel Colom reivindicà la independència de la República de Catalunya com l'Estat número quaranta de la nova Europa. A més, presentà un projecte independent i republicà que demanava a l'Estat una sèrie de peticions a complir com per exemple un pacte “provisional” que s'iniciaria amb la transferència a Catalunya de la gestió de totes les grans infraestructures, la possibilitat de què Catalunya tingués un sistema sanitari propi, d'ensenyament, etc., també una sobirania fiscal per a evitar l'espoli de més d'un bilió de pessetes. Colom demanà també la reforma de la Constitució per a incloure el reconeixement del dret a l'autodeterminació i la supressió del precepte que consagrava l'exèrcit com a garantia de la unitat nacional. D'altra banda, el diari destaca que “Àngel Colom reconeixió que la majoria social que pueda hacer posible su objetivo todavía no existe y que, en su estrategia no cuenta con la dirección de CiU pero sí con las bases convergentes e incluso socialistas”.

⁷⁵⁶ Tot i que cal destacar, com assenyala La Vanguardia 12 de setembre de 1991, p. 12 que el President Pujol va haver de desautoritzar al grup de CiU de Girona per donar suport a una moció municipal a favor de la independència. A més de què el grup de CiU també es pronuncià a favor d'una moció municipal independència a Torelló juntament amb PSC i IC, i fins i tot el grup del PP a Calella, com assenyala La Vanguardia del 14 de septiembre de 1991, p. 9. Però, com destaca La Vanguardia 2 octubre de 1991, p. 11, el president Pujol defensà l'existència de militants independentistes dins de CDC i afirmà que “tanto los militantes independentistas como los defensores de tesis moderadas en la cuestión nacional de Cataluña tienen cabida dentro de CDC y es bueno que estén y que trabajen por la consolidación nacional de Cataluña, de la misma manera que los hay en las filas del PSC o del PP como a su entender se está demostrando en las discusiones de las mociones sobre el derecho a la independencia de Cataluña en los ayuntamientos, en algunos de los cuales han sido votadas favorablemente además de por ERC, por ediles de CiU, PSC, PP i IC. El president afirmà que igualment les posicions que defensaven els militants independentistes eren posicions personals i que la posició oficial que comptava era la del partit defensada per ell en el debat de política general al Parlament.

⁷⁵⁷ DSPC, 27 de setembre de 1991, p. 5261, el diputat Josep Lluís Carod Rovira, portaveu d'ERC, afirmava que “Hem presentat una proposta sobre l'autodeterminació que inclou també el dret democràtic a la independència política i aquesta és la qüestió. No portem a votació l'exercici del dret ni la conveniència del dret, sinó només el dret, i qui pot oposar-se al dret? (...) No demanem, no proposem la independència ni la conveniència de la independència, els demanem que reconeguin el dret a la independència”.

d'ERC va recórrer durant deu dies les repúbliques bàltiques⁷⁵⁸. Com assenyala B. Culla⁷⁵⁹, de tornada a Catalunya ERC s'apressà a invocar l'exemple bàltic com a argument en favor de la conveniència i la viabilitat d'un Estat català, i es va erigir en l'abanderat del suport a les secessions de les tres petites repúbliques: el gener de 1991, per exemple, Puigcercós i altres membres de les JERC s'encadenaren a la porta de l'ambaixada de l'URSS a Madrid per denunciar les intervencions militars soviètiques a Lituània i Letònia. A finals d'octubre de 1991 Àngel Colom acudí a Geòrgia com a observador internacional de les primeres eleccions pluripartidistes després del comunisme i aprofità per a formalitzar relacions amb el vencedor i futur president georgià de conflictiva trajectòria i tràgic final, Zviad Gamsajurdia.

⁷⁵⁸ Així ho destacà el secretari general Àngel Colom en una entrevista feta per la revista "La República", nº5, segona època- març-abril 1990, p. 3, afirmant el següent: "(...) Certament amb la campanya en favor del dret a l'autodeterminació ERC ha recuperat la iniciativa política que li pertoca. Però també és important no oblidar la projecció internacional del nostre partit. En aquest sentit cal esmentar les declaracions del Consul alemany a Barcelona qualificant de lògica la declaració del Parlament. D'altra banda a petició del vice-cònsul britànic a la nostra capital vaig rebre la visita de responsables del Foreign Office, interessats a conèixer de prop el projecte nacional d'ERC. Podríem afegir també la visita al Capità General de l'Exèrcit espanyol amb seu a Barcelona, i el viatge a les tres repúbliques".

⁷⁵⁹ B. Culla, Joan, *Esquerra Republicana de Catalunya 1931-2012. Una història política*. Barcelona: ed. La Campana, 2013, p. 343.

CAPÍTOL QUART

FI DE L'HEGEMONIA DE CIU, EMBRANZIDA D'ERC I CANVI DE PARADIGMA A CATALUNYA (1992-2003)

4.1 Començament del desgast de CiU i de la lluita d'ERC per l'espai nacional de Catalunya (1992-1995)

El suport de CiU al PSOE després de la pèrdua de la majoria absoluta a les eleccions legislatives de 1993⁷⁶⁰ va condicionar l'oposició del PSC a Catalunya i de retruc l'activitat parlamentària de Catalunya, així com també va suavitzar les relacions entre Catalunya i l'Estat. En canvi, ERC, IC i el PP van ésser els partits que mostraren més oposició al govern de Catalunya durant la quarta legislatura (1992-1995). Una legislatura marcada per la conjuntura espanyola i en la que tingué lloc la polèmica aixecada pel tema de la cessió del 15% de l'IRPF a les comunitats autònomes. Mentre que el president Jordi Pujol defensava la cessió altres presidents autonòmics com l'extremeny Rodríguez Ibarra i el galleg Manuel Fraga s'oposaven fermament perquè, al seu parer, accentuava els desequilibris regionals⁷⁶¹. D'altra banda, es produí un

⁷⁶⁰ Com destaca Javier Paredes a: Paredes Javier (coord), *Historia Contemporánea de España (siglo XX)*. Barcelona: ed. Ariel Historia, S.A, 2002, p. 947, "La apelación al miedo hacia un gobierno de derechas, el voto útil de la izquierda arrebatado a IU, la campaña excesivamente moderada del PP, y el caracterizado tono populista de González, fueron otros factores que llevaron al triunfo final del PSOE, con una mayoría simple pero suficiente para poder gobernar con apoyos externos".

⁷⁶¹ El diari El País, 29 de agosto de 1993, p. 15 va recollir la notícia sota el titular: "La cesión del 15% del IRPF crispa a varias comunidades y enfada al PP". Prèviament, el diari El País destacà el 10 de enero de 1993, la voluntat del President Pujol de no renunciar a la cessió del 15% de l'IRPF per part de l'Estat Espanyol. De fet, davant les reserves del president Felipe González de cedir-lo el President Pujol recordà segons el diari, que el Govern català havia condicionat feia un any el seu vot favorable a la revisió de la financiació autonòmica a què se li incorporés aquesta visió de l'IRPF. Per la seva banda, Miquel Roca, president del Grup de CiU, afirmà que "González se muestra preocupado por su pérdida de credibilidad política y debo recordarle que la credibilidad se pierde cuando no se cumplen los compromisos". Finalment, sortiren veus discordants en la premsa com la de Walter Oppenheimer, que a través d'un article al diari El País 26 de junio de 1993 criticà la petició de CiU de la cessió del 15% de l'IRPF com a pròpia i l'atribuí al PSOE, concretament a l'any 1990, justificant-lo de la manera següent: "se trata de un proyecto del Gobierno del PSOE del que, poco a poco, se han ido apropiando los nacionalistas catalanes. Lo que se plantea como una condición irrenunciable para que el partido de Jordi Pujol dé su apoyo a Felipe González en la votación de investidura fue en un momento una iniciativa defendida por los socialistas en el Libro Blanco de la reforma del IRPF, elaborado por Carlos Solchaga como ministro de Economía y José Borrell como secretario de Estado de Hacienda. Ambos apoyaron las propuestas del catedrático de Hacienda Pública Antoni Castells, hombre de la máxima confianza del primer secretario de los socialistas catalanes, Raimon Obiols".

esdeveniment històric a Catalunya que va ser present en tots els àmbits de la vida política i social catalana: els Jocs Olímpics de Barcelona. Tot i que, com assenyalen Montserrat Baras i Jordi Matas⁷⁶², la campanya electoral de les eleccions autonòmiques del 15 de març de 1992 no va estar excessivament marcada per aquest fet i va ésser similar a la de les eleccions autonòmiques de 1988.

De fet, les eleccions del 15 de març de 1992 no presentaren gaire novetats respecte a les anteriors i no motivaren als votants fins al punt que van ésser les eleccions amb un percentatge d'abstenció més elevat a Catalunya des del 1977⁷⁶³. Pel que fa als candidats a la presidència de la Generalitat, CiU, PSC i IC tornaren a presentar els mateixos candidats mentre que ERC i PP (que per primera vegada es presentava sota aquesta sigla), després de passar per una sèrie de renovacions i lluites internes, presentaren a nous candidats: ERC va presentar a Àngel Colom, i el PP va presentar a Aleix Vidal-Quadras. I respecte als resultats electorals, cal destacar la davallada i desaparició de CDS quedant fora del Parlament amb només 24.000 vots, fet que va fer que ja no tornés a presentar-se a les eleccions. La pujada d'ERC fins al punt d'arribar a convertir-se per primera vegada en la tercera força política aconseguint el doble de vots que el 1988 i 11 escons, defensant clarament la seva voluntat independentista sota el lema "Cap a la independència" de la mà d'Àngel Colom, per tal de distanciar-se de CiU, que en el cas de CDC continuava apostant per la defensa de l'autodeterminació⁷⁶⁴. I, evidentment, la majoria absoluta per tercera vegada consecutiva de CiU, aconseguint el

⁷⁶² Montserrat Baras, Jordi Matas "El sistema electoral i les eleccions a Catalunya" dins: Caminal Miquel, Matas Jordi (ed), *El sistema polític de Catalunya*. Barcelona: ed. Tecnos, ed. UB, UAB, 1998, p. 208.

⁷⁶³ Com assenyalen Montserrat Baras i Jordi Matas Dalmases a: Baras Montserrat i Matas Jordi "El sistema electoral i les eleccions a Catalunya" dins: Caminal Miquel, Matas Dalmases, Jordi (ed), *El sistema polític de Catalunya*. Barcelona: ed. UB, Tecnos, UAB, 1998, p. 209, un 46.6%, és a dir, gairebé la meitat dels electors (més de 2.000.000) no van anar a votar. La circumscripció amb un percentatge més elevat d'abstenció, com en les anteriors eleccions autonòmiques, va ser Barcelona i on hi va haver més participació va ser a la circumscripció de Girona. Des de les eleccions autonòmiques del 1984 fins a les del 1992, el percentatge d'abstenció va augmentar cinc punts en cada elecció.

⁷⁶⁴ El President Pujol tornà a mostrar-se a favor de l'autodeterminació però no pas de la independència com es pot comprovar a l'acte de Cloenda del IX Congrés Convergència Democràtica de Catalunya, Barcelona, 16, 17, 18 d'octubre de 1992, p. 354, afirmant el següent: " (...) La nostra definició de projecte tampoc no és un projecte, no és una definició en la línia del que podríem dir la fórmula màgica. Posem per cas la fórmula d'aquestes que amb una paraula ho resol tot. És la paraula independència. Hi ha gent a Catalunya que, molt legítimament, pensa que sí. Però, en tot cas, no és la resposta que nosaltres donem. I entenem que això seria posar el bou davant de l'arada. Nosaltres diem que sí a l'autodeterminació, ho hem tornat a dir en aquest Congrés, s'ha aprovat una esmena que introdueix el concepte d'autodeterminació, però el nostre objectiu històric, allò que si ho fem o no ho fem es podrà dir en el futur que hem respost al que era el repte històric que Convergència tenia, allò pel qual serem jutjats, i ens diran: "aquests ho han fet bé o ho han fet malament", és la reconstrucció del país. Aquest és el nostre objectiu".

mateix nombre de vots que el 1988 i 70 escons. Un partit que tot i obtenir la majoria absoluta no va escapar de tenir problemes interns.

Durant la tardor de 1992, un cop passats els JJO, la crisi interna de CDC amb el secretari general del partit Miquel Roca com a protagonista arribà fins al punt de crear-se dos bàndols: els “roquistes” i els “pujolistes”. A més la difícil relació de CDC amb UDC s’accentuà. Al final de setembre, Miquel Roca anuncià que no es presentaria a la reelecció com a secretari general a causa dels problemes amb Unió⁷⁶⁵. El seu gest, segons B. Culla⁷⁶⁶, tenia per objectiu forçar al president Jordi Pujol a clarificar tant la successió com la política espanyola de CiU. El president Jordi Pujol, per tal d’evitar la ruptura, esquivà el repte i proposà un compromís: deixar vacant la secretaria General fins que Roca s’ho repensés i ratificar-lo. D’altra banda, aquest tema no fou tractat en el IX Congrés de CDC celebrat a Barcelona del 16 al 18 d’octubre, així com tampoc les relacions d’UDC ni les relacions amb el govern espanyol. Miquel Roca deixà la secretaria general i Josep Caminal ocupà la secretaria d’Organització amb un suport del 90,6%, mentre que el president Jordi Pujol fou reelegit per 92, 54% dels delegats. En el discurs de clausura el president Jordi Pujol va reconèixer que hi havia problemes interns a CDC i que la relació amb Unió grinyolava, i acabà dient: “Més que mai, la feina ve ara”⁷⁶⁷. Però la tensió entre Roca i el president Pujol continuà fins al punt que diaris

⁷⁶⁵ Miquel Roca anuncià la seva intenció de no tornar-se a presentar al càrrec de secretari general justificant-lo de la manera següent a “l’Informe del Comitè Executiu Nacional”, IX Congrés. Convergència Democràtica de Catalunya”, Barcelona, 16,17, 18 d’octubre de 1992, p. 31-32: “(...) no hi ha més motiu que el que he dit i coneixeu, d’altra banda ben evident, públic i notori. Crec que ho haig de fer per tal de facilitar un funcionament més eficaç de la coalició, alliberant-la de qualsevol tipus de tensió personal que pogués perjudicar-la. Aquesta és una valoració subjectiva, que m’imposa la meua pròpia consciència, que us demano que respecteu. No he estat insensible a les insistències que, des del President Pujol fins i tot molt de vosaltres m’heu fet perquè reconsiderés la meua decisió. Us ho agraeixo a tots i molt especialment al President; però el problema existeix-ningú ho discuteix- i per tant em sento obligat a fer el que faig i no seria coherent amb la meua consciència si no ho fes així. Penso que puc invocar davant vostre l’estima que tots sentim per Convergència, per fer-vos comprendre que no és una decisió que prens des de la satisfacció. Però em sentiria molt egoista si no fos capaç de fer aquest sacrifici per allò que tots estimem; per CDC. Perquè quedi ben clar per a tothom, no pels que estan aquí sinó pels que no estan aquí: “Convergència és i serà sempre el meu partit. El veuré sempre amb entusiasme fe i dedicació. Per a tots nosaltres, Convergència és un projecte que forma part de la nostra vida. Un projecte pel qual hem sacrificat moltes coses (...) I serviré també amb lleialtat a la coalició de CiU, una eina fonamental per a la construcció del futur de Catalunya. I perquè els problemes de la Coalició no es tenyeixin mai cap qüestió personal. Iseré fidel al President Pujol, com ho he estat sempre. (...). Per a mi ha estat i és un gran honor col.laborar en el projecte que ell lidera”.

⁷⁶⁶ B. Culla, Joan “ De la primera victòria al vintenni en el poder (1980-2000)”, dins: B. Culla, Joan, *El pal de paller. Convergència Democràtica de Catalunya (1974-2000)*, op, cit, p. 90.

⁷⁶⁷ El president Pujol afirmà a les seves Memòries: Pujol Jordi, *Memòries. Temps de construir (1980-1993)*. Barcelona: ed. Proa, 2009, p. 394, respecte a l’opinió de Roca respecte a Unió el següent: “Crec que les desavinences amb Unió van ser plantejades per en Roca sincerament, tot i que va poder semblar a alguns que en part eren una excusa. Realment no era ell sol a fer-ho i ho entenc. Entenc bé que hi hagués

com l'ABC especularen amb què aquesta tensió també podria afectar a la Federació de Barcelona, afirmant el següent⁷⁶⁸: “En la Federación de Barcelona se ha comenzado a articular una alternativa a Víctor Vila, hombre próximo a Roca que se presenta a la reelección. El primer nombre que se ha barajado para esa candidatura ha sido el de Ramon Gironés, consejero de Pujol”⁷⁶⁹. Com destaca B. Culla⁷⁷⁰, els tres mesos posteriors a la reunió del IX Congrés van ésser l'escenari d'una dura confrontació interna entre el president Pujol i Miquel Roca⁷⁷¹, i de lluita de posicions entre quadres pujolistes i roquistes al llarg i ample de l'estructura territorial i orgànica de CDC; encara que finalment Roca tornà a la Secretaria General el 31 de gener de 1993 després de la celebració d'un consell extraordinari, no sense discrepàncies⁷⁷².

gent a CDC disgustada amb la manera com evolucionaven les coses dintre de CiU. Ja he dit que hi començava a haver problemes. No li llevo importància, no dubto de la sinceritat dels que ho plantejaven, que tampoc no eren només els “roquistes”, però dic que al meu entendre les relacions de CDC amb Unió no eren el problema central”. Tot i això, per al president Pujol a: Pujol, Jordi, *Memòries. Temps de construir (1980-1993)*. Barcelona: ed, Proa, 2009, p. 396, “en el IX Congrés de CDC celebrat a Barcelona l'octubre de 1992 es va donar per superat *l'impasse*. No es pot dir honestament que les coses seguissin com abans ni que tothom quedés del tot content, per molt que ens hi haguéssim esforçat, però van quedar de manera que poguessin ser acceptades per tothom, i que la unitat del partit no es veiés compromesa. La secretaria general va quedar momentàniament vacant, fins que en Roca la va ocupar de nou poc després, el gener de 1993. A les eleccions generals, de juny en Roca va tornar a ser cap de llista de CiU i en Josep Caminal, un home molt proper a en Roca, va ocupar la secretaria d'organització”.

⁷⁶⁸ ABC, 24 de octubre de 1992, p. 26.

⁷⁶⁹ Víctor Vila em confessà en una entrevista personal que li vaig fer el 13 febrer de 2014 que ell decidí més endavant, cap a 1995, no tornar-se a presentar com a president de la Federació de Barcelona davant les pressions internes de roquistes i pujolistes, i d'una lluita generacional que li va fer reflexionar. Llavors mitjançant una Assemblea fou escollit per un any, consensuat per ell i en Miquel Roca, en Jaume Ciurana com a president de la Federació de Barcelona. El 1996 en Jaume Ciurana plegà com a president de la Federació de Barcelona i fou nomenat Artur Mas que a l'ésser conseller no va poder exercir plenament del càrrec encarregant-se en Joaquim Forn que era el vicepresident. L'any següent en Joaquim Forn es convertí en president de la Federació de Barcelona.

⁷⁷⁰ B. Culla, Joan “De la primera victòria al vintenni en el poder (1980-2000)”, dins: B. Culla, Joan, *El pal de paller. Convergència Democràtica de Catalunya (1974-2000)*, op, cit, p. 90.

⁷⁷¹ Per a més detalls sobre el conflicte Pujol-Roca vegeu Álvaro Francesc-Marc, *Ara sí que toca!* Barcelona: ed. 62, 2003, p. 249-293. Com destaca Francesc-Marc Álvaro a op, cit, p. 255, la pugna entre els dos màxims forjadors de CDC, president Pujol i Miquel Roca, venia d'un temps abans. Des de 1990 i, sobretot, després de les eleccions municipals de 1991. D'altra banda, segons Álvaro, també hi ajudava que cada vegada més tenien menys persones interposades entre l'un i l'altre per fer de coixí del malestar. Algunes figures de pes de la cúpula convergent estaven desapareixent d'escena, com Ramon Trias Fargas, que va morir el 22 d'octubre de 1989 fent un míting al Masnou, o Lluís Prenafeta, gran antagonista de Roca, que va dimitir, el mes de juny de 1990, del seu càrrec com a secretari general de Presidència. A més, deu anys abans, el 1981, ja hi havia hagut una topada entre Pujol i Roca, produïda a les envistes del VI Congrés del partit, quan Roca va decidir no presentar-se a la reelecció com a secretari general adjunt perquè Pujol no va voler desactivar una candidatura alternativa, d'un militant anomenat Joan Seguí. Aquest, finalment no va presentar-se i el càrrec va quedar vacant fins que Pujol va fer que Roca tornés com a secretari general per delegació, el maig de 1983, amb vistes a tornar a comptar amb ell de cara als comicis catalans de 1984, que van ser l'èxit electoral més gran del president.

⁷⁷² Vegeu La Vanguardia 1 febrer de 1993, p.11, que recull la notícia sota el titular següent: “Roca vuelve al cargo y se oficializan las mutuas discrepancias con Pujol”, i ressaltà que: “La vuelta de Miquel Roca a la secretaria general de CDC no cierra las diferencias que le separan de Jordi Pujol, sino que abre la puerta a una etapa de "cohabitación" en la que trabajarán desde sus coincidencias y debatirán sus discrepancias. La relación con UDC, entre tanto, ha dejado de ser el único aspecto formal de la crisis”.

Davant les eleccions generals avançades de 1993 Miquel Roca es presentà com a cap de llista per Barcelona sota el lema “Ara, decidirem”, els resultats del 6 de juny li foren favorables perquè aconseguí 17 diputats, pujant en 130.000 vots fent CiU decisiva a Madrid; aquí tornaren a sorgir les discrepàncies entre Miquel Roca i el president Pujol perquè mentre que Roca⁷⁷³ era partidari d’entrar en el govern de Madrid formant coalició el president Pujol es mostrà més reaci perquè no veia una bona idea tenir-hi ministres a Madrid ja que creia que perjudicaria CiU; en tot cas, el que sí acceptà fou donar suport a la investidura del president Felipe González sota la condició principal, ja mencionada en una altra ocasió, de la cessió del 15% de l’IRPF, entre altres com per exemple la gestió dels fons de cohesió europea, la financiació de la sanitat o la reforma de l’administració de l’Estat amb la supressió dels governadors civils⁷⁷⁴.

El 27 de desembre de 1994, Miquel Roca renuncià al seu escó a Madrid per aspirar a l’alcaldia de Barcelona⁷⁷⁵ en les eleccions de l’any següent. Mentrestant el suport al govern espanyol li va provocar mal de caps a CiU l’estiu de 1993 ja que fou objecte d’una forta ofensiva per part del PP i de la premsa madrilenya que aspirava a deslegitimar el pacte PSOE-CiU⁷⁷⁶. Tota aquesta crispació i ofensiva anticatalana per part de partits espanyols com el PP afavorí a CiU dins Catalunya donant-li una inèdita victòria a les eleccions europees de juny de 1994. D’altra banda, els escàndols de corrupció, terrorisme, el descontrol en els serveis secrets, etc, que sacsejaven l’administració socialista causaren a Convergència una forta erosió alhora que enfortien

⁷⁷³ Vegeu La Vanguardia 23 de junio de 1993, p. 14. Roca justificà la seva postura afirmant el següent: “ No se trata de decir sí o no a un gobierno de coalición, sino de si aceptamos o no el principio de participar en el gobierno del Estado”. Davant els que estaven en contra de la seva postura, afirmà que: “ No digamos que son los socialistas los que engañan porque, comparado con el engaño que nosotros hemos hecho a nuestros electores, es ridículo”. Finalment, demanà que en coherència amb la campanya electoral es respectés el programa electoral i s’esperés a veure si era acceptat pel president Felipe González i afirmà que: “decir que no de entrada, sin más, sería un grave error histórico para Catalunya”.

⁷⁷⁴ Vegeu La Vanguardia, 25 de junio de 1993, p. 9.

⁷⁷⁵ Com assenyala La Vanguardia 30 de junio de 1994, p. 17, la designació de Miquel Roca com a alcaldable per Barcelona començà el tràmit formal el 29 de juny amb un reunió de l’Executiu de la federació de CDC Barcelona amb el president Pujol al Palau de la Generalitat on el president de la Federació Víctor Vila juntament amb l’executiu de la Federació proposaren formalment el nom de Miquel Roca i el president Pujol acceptà de bon grat. La designació es faria oficial un cop aprovada en el plenari del Consell de Barcelona del 7 de juliol amb la presència del president Pujol entre altres membres del partit. D’altra banda, com assenyala La Vanguardia 8 julio de 1994, p. 17, destacà l’anunci per part de Miquel Roca d’Artur Mas, president del grup municipal de CiU a l’Ajuntament de Barcelona, com a número dos a les llistes de Barcelona.

⁷⁷⁶ Vegeu La Vanguardia 10 febrero de 1994, p. 13, on el president Pujol es queixà d’una política per part del PP de “acoso y derribo” com a conseqüència del pacte de CiU amb el govern espanyol. Així com La Vanguardia del 13 febrero de 1994, p. 13, Narcís Serra i Raimon Obiols acusaren al PP d’entorpir la relació PSOE- CiU. De fet els atacs continuaren fins arribar les eleccions de 1995.

la credibilitat del PP com a alternativa de govern. A això s'afegí el desgast de CDC, com destaca Culla, per causes internes com les següents⁷⁷⁷: la dimissió al novembre de 1994 del dirigent fundacional i conseller d'Obres Públiques, Josep Maria Cullerell, amb relació a un presumpte tràfic d'influències en un afer urbanístic, els esquitxos de la detenció de financer Javier de la Rosa, la dimissió del també conseller Jaume Roma entre acusacions de malversació, l'abandonament del partit per part de l'ex-conseller de cultura Max Cahner que refundà Acció Catalana⁷⁷⁸, etc.

En el cas d'ERC, el nou líder del partit Àngel Colom s'estrenà com a secretari general el 26 de setembre de 1990 en el primer debat de política general. El seu discurs demanà, entre altres coses, la revisió de l'Estatut, la reforma de la Constitució, el concert econòmic⁷⁷⁹, i es centrà principalment en reclamar la independència de Catalunya afirmant que⁷⁸⁰: “(...) Catalunya, la gran Catalunya que deia el President Macià, o els Països Catalans que diem ara, és una nació encara sense Estat que, segons aquest Parlament, la Resolució 98/III, en aquesta Legislatura, no renuncia al dret a l'autodeterminació, i, per tant, no renuncia a tornar a ser un dia -esperem que no massa llunyà- Estat independent en el marc de l'Europa unida, tolerant, solidària i sense fronteres, però que aspira a tornar a ser Estat independent”.

Per a què no es desinflés la qüestió de la independència durant el curs polític de 1991-1992, concretament des de finals d'agost de 1991, els republicans decidiren presentar en els Ajuntaments on tenien regidors mocions a favor del dret de Catalunya a la independència, però aviat les direccions de CDC i d'UDC i les de PSC i IC van intentar contrarestar-ho amb propostes alternatives. I a finals de 1991 només 73 Ajuntaments sobre un total de 943 aprovaren les mocions independentistes⁷⁸¹. Les iniciatives independentistes d'ERC juntament amb el paper d'Àngel Colom de

⁷⁷⁷ B. Culla, Joan “De la primera victòria al vintenni en el poder (1980-2000)”, dins: B. Culla, Joan, *El pal de paller. Convergència Democràtica de Catalunya (1974-2000)*, op, cit, p. 93.

⁷⁷⁸ Com assenyala La Vanguardia el 29 de marzo de 1994, p. 15, Miquel Roca creia que Max Cahner s'equivocava deixant el partit, el PSC no es mostra sorprès per la decisió de l'ex-conseller perquè al seu parer eren evidents les diferències amb el president Pujol, i ERC va veure amb bons ulls la seva decisió. Segons La Vanguardia del 18 abril de 1994, p. 15, Max Cahner afirmà que el motiu que li va fer abandonar CDC va ésser el suport de CiU a un govern espanyol que negava a Catalunya el dret d'autodeterminació.

⁷⁷⁹ Punts que també destacà Josep Lluís Carod-Rovira en un article a la revista “La República” n° 5, segona època- març-abril 1990, a l'apartat “Activitat del Grup Parlamentari”, sota el títol *Parlament, nova etapa*, p. 8.

⁷⁸⁰ DSPC, n° 73, 26 de setembre de 1990, p. 3588.

⁷⁸¹ Vegeu La República, n° 13, gener de 1992, p. 6.

mediador entre Terra Lliure i l'Estat en la dissolució de Terra Lliure i la integració dels seus militants i de part del moviment Catalunya Lliure⁷⁸² a ERC pujaren el seu protagonisme polític, tot i que l'operació no va ésser gens fàcil i hagué membres de Terra Lliure que es resistiren a acceptar la seva dissolució. Com assenyala Manel Lucas, “amb dissensions, imperfeccions i trasbalsos, el fet és que a partir de l'operació de Colom i Bascompte l'independentisme violent acaba desapareixent. I s'accepta com una cosa normal que un partit parlamentari, pacífic i que participa en la vida política convencional, reclami la independència de Catalunya...”⁷⁸³.

D'altra banda, ERC tampoc va poder defugir de les tensions internes. Cal recordar el desenllaç del Congrés de Lleida que provocà que Hortalà anunciés una escissió, l'enèsima d'ERC, formant un nou partit Esquerra Catalana que comptà amb els parlamentaris: Joan Sabanza, diputat per Tarragona i alcalde de Móra la Nova, i Marçal Casanovas, diputat per Girona, alcaldes i regidors⁷⁸⁴. Esquerra Catalana (EC) va fer un congrés fundacional el 13 de desembre de 1989, va ésser legalitzat el 29 de gener de 1990 i va celebrar el seu I Congrés ordinari el febrer de 1991. Va mantenir contactes amb CDC i amb el PSC. Finalment, la majoria d'acords es van fer amb CiU i, tot i que a les eleccions municipals de 1991 de Barcelona donaren suport al socialista Pasqual Maragall, a les eleccions autonòmiques de 1992 es presentà en coalició amb CiU, i el juny d'aquell any es convertí en partit adherit a Convergència. Joan Hortalà entrà a

⁷⁸² Com assenyala Manel Lucas a: Lucas Manel, *ERC. La llarga marxa: 1977-2004. De la il·legalitat al Govern*. Barcelona: ed. Mil·leni, Columna, 2004, p. 146, “El 13 de juliol hi ha un comunicat de Terra Lliure anunciant la decisió d'autodissoldre's i desautoritzant qualsevol acció que a partir d'aquell moment es pugui fer en nom de l'organització. Tres dies més tard, una nova roda de premsa, aquest cop a Barcelona, formalitza el fixatge de 102 militants provinents de Catalunya Lliure. Els diaris publiquen un manifest amb el títol “Reforcem ERC, avancem cap a la independència”. Renyer, Aixalà, Vera i Bascompte obtenen llocs a la direcció del partit. Amb el temps, els altres promotors de l'entrada també tindran càrrecs. Només Bascompte acabarà abandonant ERC per discrepàncies amb la direcció. Vera i Aixalà s'uniran als fidels de Colom fins i tot quan aquest marxi d'ERC, l'any 1996. Jordi Vera és actualment dirigent del Bloc Català, l'homòleg de Convergència i Unió a la Catalunya Nord. Xavier Vendrell arribarà a ser secretari d'organització i finances quan Carod- Rovira arribi al poder”. Per a un coneixement més exhaustiu vegeu: *La República* nº 12, setembre de 1991, titulada la “unitat per la independència”. p. 3-5.

⁷⁸³ Lucas Manel, *ERC. La llarga marxa: 1977-2004. De la il·legalitat al Govern*, op. cit, p. 147.

⁷⁸⁴ Segons Joan B. Culla a: B. Culla, Joan, *Esquerra Republicana de Catalunya 1931-2012. Una història política*, ed. La Campana, Barcelona, 2013, p. 338, s'hi incorporaren a EC uns 600 militants d'ERC, entre ells la major part dels càrrecs institucionals (9 alcaldes, 12 consellers comarcals i 70 regidors, comptant-hi tots els de la Ribera de l'Ebre sota influència de Joan M. Sabanza) i força quadres coneguts, com ara Francesc Permanyer amb bona part de la federació del Baix Llobregat, Miquel Bacardit, Joan B. Fonollosa, Josep Palmerola, Xavier Casassas, Enric Garriga-Trullols, Pau Miserachs, etc. Quan el març de 1990 reuní el seu congrés constituent, la formació declarava tenir 1100 afiliats, i poc més tard va impulsar amb Estat Català, el Partit Socialdemòcrata de Catalunya i Joventut Republicana de Lleida, una fantasmal Confederació d'Esquerres Catalanes.

CDC l'any 1992 obtenint un lloc en l'Executiva, a diferència de Marçal Casanovas que apostà per apropar-se als socialistes. L'escissió d'Hortalà i els altres dos diputats dividí en dues meitats el grup parlamentari d'ERC i condemnà, com destaca Manel Lucas⁷⁸⁵, els uns i els altres a anar a parar al grup mixt on van acabar unint-se amb els dos diputats del Partit dels Comunistes de Catalunya separats d'Iniciativa per Catalunya, amb els del CDS i amb el diputat socialista dissident Pere Aiguader.

Després de les eleccions generals de juny de 1993 sorgí el binomi Àngel Colom-Pilar Rahola que, com assenyala Joan B. Culla⁷⁸⁶, no va ésser acceptat per tothom dins el partit i aviat sorgiren veus discrepants com la de Carod Rovira, la de Puigcercós o el mateix Heribert Barrera. A més, va començar a existir una indefinició en el missatge ideològic d'ERC⁷⁸⁷, tot i que al XIX Congrés celebrat el 18 i 19 de desembre de 1993 tingués lloc l'aprovació d'una nova Declaració Ideològica⁷⁸⁸. Els problemes començaren a exterioritzar-se públicament a l'inici del curs polític 1994-1995⁷⁸⁹.

⁷⁸⁵ Lucas Manel, *ERC. La llarga marxa: 1977-2004. De la il·legalitat al Govern*, ed. Nou Mil·leni, Columna, Barcelona, 2004, p. 141.

⁷⁸⁶ Segons Joan B. Culla a: Culla, Joan B, *Esquerra Republicana de Catalunya 1931-2012. Una història política*, ed. La Campana, Barcelona, 2013, p. 411, en poc més d'un any, Rahola havia aconseguit a Catalunya i a Espanya una notorietat i una projecció pública fulgurants. El problema és que la projecció de la diputada quasi monopolitzava la imatge mediàtica d'ERC i tampoc no corresponia amb els punts orgànics del partit sinó amb el secretari general del partit Àngel Colom. A més, les seves aparicions en programes on l'espectacle predominava i el seu afan de protagonisme feien d'argument, juntament amb l'anterior exposat, en contra tant de Pilar Rahola com d'Àngel Colom. D'altra banda, com assenyala Manel Lucas a: Lucas Manel, *ERC. La llarga marxa:1977-2004. De la il·legalitat al Govern*, op. cit, p. 169, el detonant de l'aparició pública de la crisi dins d'ERC entre els colomins i i els anticolomins seria la substitució de Carles Bonet per Pilar Rahola com a alcaldable per a les eleccions municipals del 28 de maig.

⁷⁸⁷ La presumpta buidor del missatge ideològic d'ERC servirà, segons Manel Lucas a: Lucas Manel, *ERC. La llarga marxa:1977-2004. De la il·legalitat al Govern*, op. cit, p. 160, de pretext per a qui vulgui atacar el partit, com per exemple Josep Maria Reguant, que un any i escaig després d'haver estat elegit, tot i que no era gaire acceptat dins el partit, abandonà ERC i es passà al grup mixt. Cal dir que la seva marxa no va suposar gaire pèrdua per al partit, només la pèrdua d'un dels onze escons conquerits amb esforç el març de 1992. Els suports a Reguant eren mínims dins l'estructura del partit. L'únic aliat d'un cert pes fou el també diputat Jaume Rodri i va ésser a través d'ell que el cas Reguant arribà al XIX Congrés de 1993, a més, Rodri anuncià a primers d'octubre de 1993 el seu propòsit de competir amb Àngel Colom per la secretaria general del partit defensant, principalment, una estratègia més d'esquerres, és a dir, més acords amb el PSC i IC, exigint una auditoria externa dels comptes del partit, etc, però no aconseguí guanyar-lo. A més, pel seu suport a Reguant, ja membre del grup mixt, Rodri va estar a punt d'ésser sancionat pel partit.

⁷⁸⁸ Àngel Colom encarregà un text inicial a Josep Huguet que havia passat de ser col·laborador de Josep Lluís Carod-Rovira a esdevenir l'ideòleg d'Àngel Colom. Huguet va fer un text que segons les seves paraules havia estat inspirat en la socialdemocràcia europea moderada. El seu text va rebre un miler d'esmenes. Per la seva banda, Joan Puigcercós va proposar una declaració alternativa titulada "d'Esquerra, República, Catalunya". Finalment, el resultat seria una suma de totes dues declaracions ideològiques i el text definitiu titulat "Esquerra, República, Catalunya" fou signat per Josep Huguet, Jordi Portabella i David Minoves. La declaració resultant deixava clar que ERC era un partit d'esquerres que tenia més objectius a banda de la independència. La declaració incloïa, per exemple, una defensa de l'economia

En el cas d'altres partits com per exemple el PSC, va celebrar el VIIè Congrés a Sitges del 4 al 6 de febrer de 1994 amb la intenció de renovar el partit⁷⁹⁰ i d'obrir un procés de transició a un nou lideratge pensant en les properes eleccions autonòmiques ja que Raimon Obiols renuncià a presentar-se com a candidat, però acabà provocant una tensió interna dins el partit i amb la divisió entre els obiolistes, ala catalanista del partit, que sortiren perdent⁷⁹¹, i l'ala espanyolista del partit, els partidaris de Narcís Serra i de

productiva enfront de l'especulativa, apostava per la desobediència civil davant de lleis injustes, defensava que només amb un Estat propi es podien mantenir els drets dels ciutadans i els treballadors, etc.⁷⁸⁹ Com destaca Joan B. Culla a: Culla, Joan B, *Esquerra Republicana de Catalunya 1931-2012. Una història política*, op. cit, p. 412-414, el 23 de novembre de 1994, quatre diputats d'ERC, Josep Bargalló, Ernest Benach, Josep-Lluís Carod-Rovira, futur nucli de l'avellana, i Miquel Pueyo, és a dir, els afins a Carod Rovira, publicaren al diari Avui, sense previ coneixement de Colom, un article titulat "Nous Horitzons per a l'esquerra catalana" que, entre altres coses, criticà que ERC "vivía en una situació d'impasse intern" i "el seu missatge era monotemàticament i linealment independentista" sense estar en contacte directe amb els ciutadans. També criticaren que "la permanent del partit no s'havia reunit des de fa més d'un any" i el Comitè Executiu havia "perdut operativitat, de manera que la línia actual d'ERC és producte de les decisions personals, encertades o equivocades, del secretari general". I Heribert Barrera, identificat amb l'article dels quatre diputats, decidí exercir de poder moderador i aplegar dotze notables en una reunió extraoficial per debatre la situació d'Esquerra i clarificar les coses. A la trobada celebrada el 19 de desembre de 1994 a l'Espluga de Francolí hi acudiren set dels noms previstos com van ésser Carod Rovira, Benach, Pueyo i Rodri i els consellers nacionals Jordi Pou i Jordi Clivillé, però no acudiren Colom Rahola per considerar la trobada irregular, ni tampoc assistiren Joan Puigercós, Xavier Bosch i Josep Huguet. El document crític sorgit de la trobada plantejà la necessitat de renovar i diversificar el discurs del partit i les persones que el feien. Colom no només no va fer cas del document sinó que el 9 de gener de 1995 en una llarga sessió Executiva, la majoria a favor de Colom, atacaren als crítics i donaren per tancada la breu crisi negant cap dèficit democràtic i descartant atendre les demandes dels Carod, Barrera, etc.

⁷⁹⁰ Segons la revista del PSC "Endavant", nº 28 d'octubre de 1993, p. 4, calia avançar en noves propostes que es podien estructurar entorn d'uns eixos bàsics: 1) Aprofundiment de l'autogovern i de la descentralització; 2) Participació de les Comunitats Autònomes en la formació de la voluntat estatal; 3) Adaptació de l'administració perifèrica de l'Estat; 4) Finançament autonòmic; 5) Ordenació institucional del territori de Catalunya; 6) Potenciació dels municipis; 7) Catalunya a Europa.

D'altra banda, Josep Maria Sala afirmà a la mateixa revista, p. 6, que el Consell nacional del 29 de març de 1992 havia donat pas a l'inici del procés de renovació del partit en una triple direcció: 1) Una renovació del missatge polític; 2) Renovació de mètodes organitzatius; 3) Una renovació de la imatge pública del partit. I segons La Vanguardia 13 de febrero de 1994, p. 19, "Los socialistas catalanes han dejado de asumir el marxismo como método de análisis y de transformación de la realidad. Los nuevos Estatutos del partido, allí donde más explícitos quedan los aires de la renovación, han suprimido cualquier alusión a lo que fue una de las bases teóricas del socialismo, así como aquellas que les definían como una organización política de "clase", que tenía como objetivos "la consecución de una sociedad sin clases y autogestionaria". Desde el séptimo congreso, el PSC es un partido "de hombres y mujeres" que "surge de la voluntad unitaria y constituyente de las organizaciones socialistas de Cataluña". Esta decisión no comportó demasiadas complicaciones en el seno de la organización y fue asumida sin más por los delegados de la ponencia de estatutos y organización. El PSC ha sido algo más perezoso que el PSOE en abandonar el marxismo y quizá más previsor. A los socialistas españoles la renuncia al marxismo allá por el año 79 les valió una sonada polémica y la dimisión de Felipe González. Los catalanes han preferido esperar que pasaran unos años, han visto la caída del muro de Berlín y el desplome de los sistemas comunistas para decirle adiós a todo eso".

⁷⁹¹ Obiols va rebre un vot de càstig amb l'aprovació de l'informe de gestió per només el 47% dels delegats. Segons La Vanguardia 5 febrero de 1994, p. 13, per a molts dels assistents "El vicepresidente del Gobierno Narcís Serra ha contribuido, por pasiva, a provocar el desencuentro entre Obiols y la base del partido y ha permitido que el aparato del PSC actuara en contra del primer secretario. Serra, que en todo este proceso no ha hecho ninguna declaración, excepto una muestra de apoyo a Obiols en la asamblea celebrada a finales de enero, encabezará, si las cosas no cambian, la delegación del PSC al

Joaquim Nadal propers al PSOE, que sortiren guanyant⁷⁹². Finalment, el partit escollí com a candidat per a les properes eleccions autonòmiques a Joaquim Nadal. A partir d'aquí Raimon Obiols quedaria relegat a un segon pla. D'altra banda, el PSC, com a partit de l'oposició, no deixar de pressionar a CiU ja que continuaren els atacs com per exemple amb el cas de la Rosa que fins i tot Narcís Serra demanà al PSC moderar l'estratègia d'oposició i ser més cautelosos a l'hora de fer acusacions relacionades amb tràfic d'influències⁷⁹³. Un altre exemple es troba en l'acusació del PSC al conseller de Benestar Social Comas de fer servir presumptament la seva conselleria per afavorir a Roca. Una acusació que creà polèmica dins el Parlament⁷⁹⁴.

Finalment, en el cas d'IC es produïren canvis organitzatius ja que tingué una nova estructura orgànica arran de la celebració de la I Assemblea Nacional d'IC celebrada el març de 1990 en què fou escollit com a president Rafael Ribó, junt amb un equip de direcció del que formarien part Joan Saura, Jaume Bosch, Quim Mestre, Jordi

congreso federal del PSOE". El diari també afirmà que "El discurso de Obiols no fue del agrado de la mayoría de los delegados, ya que fue reiterativo y no aportó demasiadas novedades. Un destacado dirigente territorial explicó que el cónclave era como una negociación de convenio colectivo: "Cuando cierras un convenio colectivo ni los empresarios están contentos ni los sindicatos tampoco. Aquí pasa lo mismo".

⁷⁹² No per a tothom el VIIè Congrés va tenir una connotació negativa. Joaquim Nadal en una entrevista feta per La Vanguardia el 21 de febrero de 1994, p. 10, a l'alcalde de Girona i vicepresident del grup parlamentari socialista en el Parlament, creia que el resultat del Congrés havia estat positiu i no creia que hi hagués un ala catalanista i un ala espanyolista dins el partit. Segons La Vanguardia, Joaquim Nadal afirmà respecte a aquest tema que "No. Lo que se pone de manifiesto es que hay una desigual distribución territorial de la implantación del partido, con una lógica mayor concentración de militantes en las comarcas de más densidad demográfica. El posicionamiento de las delegaciones de estas comarcas es intermedio y más matizado que el que antes del proceso de unidad habrían tenido los antiguos delegados que procedían de la Federación Catalana del PSOE. Durante el congreso aflora el riesgo de que eso pueda pasar, pero por la forma en que actúan y se comportan los delegados ese riesgo se disipa. La unidad, la integración, la voluntad de gobernar en Cataluña y de reforzar la identidad catalana del PSC salen fortalecidas del congreso". Però, com destaca La Vanguardia del 15 de marzo de 1995, p. 15, la tensió entre obiolistes i els espanyolistes s'accentuà perquè els obiolistes com Joan Reventós, Jaume Sobrequés, Joan Marcet, Antoni Dalmau, Dolors Torrent, l'eurodiputada Anna Terrón, Lluís Armet, etc, creïen que el partit ja no tenia política pròpia ja que es trobava sotmès al PSOE i no tenia un líder definit.

Segons Joan Ridaó, a: Ridaó, Joan, *Les coalicions polítiques a Catalunya, 1980-2006*. Barcelona: ed. Atelier, 2006, p. 138, les relacions del PSC amb el PSOE estan emmarcades sota el signe de l'ambigüïtat, com també destaca Gabriel Colomé, segons els seus estatuts no es pot apreciar clarament quin tipus de relació existeix entre ambdós partits a causa de la naturalesa del Pacte d'Abril de 1977 i del Protocol d'Unitat aprovat pels diferents partits fundadors, d'on es desprenia que per a la FC-PSOE el futur nou partit era esdevenir una federació més del PSOE a diferència dels dos altres partits (PSC-C i PSC-R) que defensaven una relació federal. Jurídicament el PSC (PSC-PSOE) és un partit plenament independent atesa la seva inscripció en el Registre de Partits polítics depenent del Ministeri de l'Interior i manté una identitat molt marcada dins l'estructura confederal del PSOE. La delegació del PSC que assisteix als congressos del PSOE té les seves pròpies regles, i una d'aquestes és que designa el seu propi representant en el Comitè Executiu. Però, Ridaó destaca com també J. Font, que la clau de la qüestió no es troba tant en la dependència orgànica o jurídica com la correlació de forces, la major o menor capacitat d'influència del PSC en cada moment.

⁷⁹³ Vegeu La Vanguardia 9 noviembre de 1994, p. 13.

⁷⁹⁴ Vegeu La Vanguardia 17 marzo de 1995, p. 16.

Guillot, Imma Mayol, etc. A partir d'aquest moment IC va entrar en una fase que combinava la progressiva definició ideològica, l'articulació de les relacions amb IU i certs canvis organitzatius a la II i III Assemblees Nacionals, celebrades el novembre de 1991 i el març de 1993, coincidint amb les diferents convocatòries electorals que no donaren resultats gaire favorables al partit⁷⁹⁵. En aquestes Assemblees s'aprovaren respectivament el Document de principis d'IC⁷⁹⁶ i el Manifest-Programa o "Llibre Blau"⁷⁹⁷, i un nou document sobre la política d'organització, que respectant l'esperit de la I Assemblea, pretenien consolidar IC com a formació política autònoma i sobirana. D'altra banda, cal destacar que des de 1992 es començà a produir un progressiu distanciament amb IU i el sorgiment paral·lel de corrents internes a IC, crítiques amb algunes de les decisions que es prendrien des de la direcció.

Per acabar, l'estiu de 1995 el president Pujol li va retirar la confiança al president Felipe González i no li donà suport als Pressupostos de 1996 provocant un avançament de les eleccions generals cap al març de 1996 al no estar garantida l'estabilitat del govern. Per la seva banda, el PP creixia des de l'oposició fins apropiarse cada cop més als socialistes. Segons Carlos Barrera, un conjunt de factors van afavorir l'ascens del PP, aquests eren⁷⁹⁸: "el empeoramiento de la situación económica, el

⁷⁹⁵ Per a Marc Rius a: Rius Piniés, Marc, *Iniciativa per Catalunya Verds (1987-2004). Una història de l'esquerra verda de Catalunya*, El pensament i l'acció, Quaderns Fundació Nous Horitzons, Hivern 2005, nº 15, Barcelona, p. 14, dos grans causes podien explicar el retrocès d'IC en els resultats. Una, la crisi i desubicació que va patir l'esquerra europea d'arrels marxistes en produir-se la caiguda dels règims de socialisme real dels països de l'Est. Dos, la situació de transició en què es trobava IC. D'alguna manera es percebia que ja no era el PSUC però encara no hi havia claredat sobre el que era IC per si sola.

⁷⁹⁶ Per a Marc Rius a: Rius Piniés, Marc, *Iniciativa per Catalunya Verds (1987-2004). Una història de l'esquerra verda de Catalunya*, op. cit, p. 28, el document "els Principis d'Iniciativa per Catalunya" si bé demostren que el partit s'allunyava de la socialdemocràcia o el postcomunisme, on acabaven de transmetre un rumb ideològic clar i intel·ligible ni per als seus electors ni militants. Per a Rius, el document venia a enumerar les intencions ideològiques d'IC, però encara no hi havia una síntesi de tots els elements ja incorporats.

⁷⁹⁷ Per a Marc Rius a: Rius Piniés, Marc, *Iniciativa per Catalunya Verds (1987-2004). Una història de l'esquerra verda de Catalunya*, op. cit, p. 29, aquest document representa una anàlisi de la realitat existent, des de la convicció que els canvis que es van produir els anys vuitanta (la crisi dels sistema soviètic, la caiguda del Mur de Berlín, etc) reclamaven una revisió de les propostes de transformació social. Es tracta d'un text que volia recollir els valors i ideals d'IC i, finalment, els criteris fonamentals i les línies bàsiques que havien d'informar les propostes programàtiques. D'altra banda, el text era hereu de les reflexions del PSUC. La teoria amb què es treballava per analitzar la realitat política estava lligat de forma molt estreta a la tradició marxista, i a les posteriors aportacions específiques que des del PSUC s'hi varen afegir. A l'hora de presentar les propostes polítiques per resoldre els conflictes i problemàtiques, els temes del text venen a coincidir amb els eixos dels Principis d'ICV: igualtat de gènere, pacifisme i desnuclearització, reconversió ecològica de l'economia, dret a la sobirania nacional, aprofundiment de la democràcia. I, de la mateixa manera que el "Document de Principis d'IC" tampoc no concreta quina és la ideologia pròpia d'IC.

⁷⁹⁸ Carlos Barrera "La España Democrática (1978-1997)" dins: Paredes Javier (coord), op. cit, p. 952.

incremento de los casos de corrupción que afectaban al PSOE y las luchas internas que provocaban, y la relativa buena prensa de que empezó a gozar el nuevo Partido Popular y su líder, fruto del orden que puso en sus filas. De vez en cuando emergía la amenaza de la entrada en política del banquero Mario Conde, entoces en ascenso. Algunos sectores del centroderecha no acababan de ver en Aznar el líder que se necesitaba para vencer en las urnas a Felipe González. Pero la dura política de oposición parlamentaria llevada a cabo por el PP como medio de acoso al gobierno socialista consiguió poner a éste en mayores dificultades que en las dos legislaturas anteriores. De hecho Aznar, venció a un González excesivamente confiado en el debate sobre el estado de la nación en marzo de 1992. (...) En apenas cuatro años el PP dirigido por Aznar había conseguido pasar de la indiferencia nacional con que se contemplaba al PP en 1989, al interés que despertaba en 1993". Però encara no aconseguí del tot atreure a l'electorat com per a guanyar les eleccions generals de 1993.

Des del 1995 el PP superà al PSOE tant en el poder municipal com autonòmic fins aconseguir guanyar les eleccions generals de 1996 i CiU, com assenyala Joan B. Culla⁷⁹⁹, malgrat les reticències de la cúpula i el rebuig de les bases, li donà suport en nom de l'estabilitat, la responsabilitat i les conveniències econòmiques. Tot i això, van caldre quasi dos mesos de contactes, importants concessions en matèries competencials i de finançament i una gran estratègia de comunicació per a arribar, el 29 d'abril, al pacte de Majestic, l'escenificació de l'acord d'investidura i governalitat entre PP i CiU que obria a Aznar les portes de La Moncloa. Un pacte que posteriorment li passaria factura a CiU.

4.2 Catalanització dels JJOO i projecció exterior de Catalunya: El paper de les entitats socials i dels partits polítics catalans.

El 17 d'octubre de 1986 es va fer públic oficialment a Lausana que els Jocs Olímpics es celebrarien a Barcelona. Com destaca Joan Crexell⁸⁰⁰ immediatament es va desvetllar una inquietud en els amplis cercles catalanistes, tant en els majoritaris

⁷⁹⁹ Joan B. Culla, "De la primera victòria al vintenni en el poder (1980-2000)" dins B. Culla Joan (coord), *El pal de paller. Convergència Democràtica de Catalunya (1974-2000)*. Barcelona: ed. Pòrtic, 2001, p. 94.

⁸⁰⁰ Crexell, Joan, *Nacionalisme i Jocs Olímpics del 1992*. Barcelona: ed. Columna, 1994, p. 29.

nacionalistes com en els minoritaris independentistes democràtics, perquè aquest esdeveniment esportiu es podria convertir en un acte d'espanyolitat ja que els Jocs Olímpics podrien ésser projectats internacionalment com a segona ciutat espanyola en lloc de com a capital de Catalunya. En aquest sentit, el març de 1987 les entitats d'Òmnium Cultural, Obra Cultural Balear i Acció Cultural del País Valencià, van signar conjuntament un manifest titulat "Els Jocs Olímpics han de ser ben nostres"⁸⁰¹.

D'altra banda, el doble temor de què els Jocs Olímpics fossin objecte d'espanyolització i de què la Generalitat quedés arraconada van fer que la JNC juntament amb un grup de joves nacionalistes del Grup d'Estudis Nacionalistes (GEN), de la Federació Nacional d'Estudiants de Catalunya (FNEC), de l'àmbit excursionista, etc, participessin en la intensa campanya que va promoure la plataforma Acció Olímpica sota l'eslògan "Freedom for Catalonia"⁸⁰², a la inauguració de l'Estadi Olímpic el 8 de setembre de 1989, per tal de catalanitzar els Jocs⁸⁰³. Com assenyala Josep Lluís Martín i Berbois⁸⁰⁴, alguns membres del GEN i de la JNC patiren certs incidents amb la policia. N'és un exemple la confiscació per part d'un agent de policia a Joaquim Forn, Marc Prenafeta (fill de Lluís Prenafeta), i Laura Masvidal d'una gran senyera.

Per la seva banda el president Pujol no només va rebutjar condemnar l'acció sinó que a mitjan mes de juliol la Generalitat va inserir en la premsa internacional uns anuncis que situaven Barcelona "In Catalonia, of course", "un país d'Espanya amb una

⁸⁰¹ El text, com assenyala Joan Crexell a: Crexell Joan, *Nacionalisme i Jocs Olímpics del 1992*, op. cit, p. 30, deia el següent: "La concessió de l'organització del Jocs Olímpics de 1992 a la ciutat de Barcelona ha d'ésser motiu de joia per a tots nosaltres. Si Barcelona, capital de Catalunya, ha merescut aquesta distinció, ha estat possible gràcies als esforços exercits durant segles per moltes generacions de catalans i en circumstàncies generalment adverses. Volem que la celebració dels Jocs Olímpics de Barcelona constitueixi l'oportunitat perquè els ciutadans dels Països Catalans puguem donar a conèixer al món la nostra llengua, la nostra cultura i la nostra personalitat nacional, possibilitat que durant les darreres centúries ens ha estat negada. Hem de ser molt conscients que els Jocs Olímpics, amb totes les seves conseqüències, són atorgats a una ciutat, mai no a un Estat". I acabava insistint en una preocupació que serà l'eix de la futura campanya organitzada per Acció Olímpica: "Els Jocs Olímpics de 1992 són ben nostres i, per això, hem d'estar amatents a qualsevol intent d'aprofitar aquest esdeveniment per silenciar la nostra cultura i la nostra llengua i ocultar els signes d'identitat de la nostra Nació".

⁸⁰² Segons destaca Josep Lluís Martín i Berbois a: Martín i Berbois, Josep Lluís, *Juventut Nacionalista de Catalunya. Escola de Patriotes*, op. cit, p. 106, els lemes de "Freedom for Catalonia" i "Catalunya és una nació oprimida" havien estat suggerits, temps enrere, per Lluís Prenafeta als membres d'Acció Olímpica.

⁸⁰³ Com assenyala Josep Lluís Martín i Berbois a: Martín i Berbois, Josep Lluís, *Juventut Nacionalista de Catalunya. Escola de Patriotes*. Catarroja: ed. Afers, 2011, p. 105, La JNC havia demanat a la seva militància des de feia dies que anés a l'estadi i manifestar-se a favor del COC. De la mateixa manera que la Crida i, sobretot, Acció Olímpica, provinent del GEN, també havien convocat els seus militants a aquest esdeveniment.

⁸⁰⁴ Josep Lluís Martín i Berbois a: Martín i Berbois, Josep Lluís, *Juventut Nacionalista de Catalunya. Escola de Patriotes*, op. cit, p. 105.

cultura, una llengua i una identitat pròpies”⁸⁰⁵. Tot i que les xiulades al rei van provocar que el president Jordi Pujol fos atacat durament des de diversos àmbits tant social com polític, i des de mitjans de comunicació com el País, fins al punt que les pressions van fer que el govern català redactés una nota en què afirmava que la Generalitat de Catalunya lamentava i condemnava els esdeveniments i mostrava la seva adhesió al monarca⁸⁰⁶.

El 18 de setembre de 1989, sota la signatura de “Freedom for Catalonia (Catalan Young Action), els joves nacionalistes van escriure una carta als periodistes presents en la Cinquena Copa Mundial d’Atletisme acompanyada d’un dossier històric sobre què era Catalunya i explicant mitjançant una sèrie d’arguments el que havia succeït. A més, entre el començament de 1990 i setembre de 1991 cal recordar tot un seguit d’actuacions com per exemple la primera i més important de les quals va ésser la campanya pro-Festes Catalanes amb un gran acte amb concert al Palau de la Música Catalana, redacció d’un Manifest molt ampli i recollida de signatures⁸⁰⁷. Un altre exemple es pot trobar en la penjada de pancartes amb el lema “Freedom for Catalonia” en els partits de rugby, o també els Sant Jordi de 1991 i 1992 on es van dur a terme enganxades massives de cartells a moltes marquesines publicitàries de Barcelona i comarques demanant que la publicitat es fes en català amb la frase “us posareu una medalla”, etc. A mesura que la campanya prenia cos es va fer evident que es necessitava un mínim d’infraestructura, és a dir, un local estable. El grup de joves que constituïen el nucli d’acció eren tots membres d’Òmnium Cultural i anaren a parlar amb el president

⁸⁰⁵ Vegeu: B. Culla, Joan (coord.), *El pal de paller. Convergència Democràtica de Catalunya (1974-2000)*. Barcelona: ed. Pòrtic, 2001, p. 90. D’altra banda, com afirma Josep Lluís Martín i Berbois a: Martín i Berbois, Josep Lluís, *Juventut Nacionalista de Catalunya. Escola de Patriotes*, op. cit, p. 105, una de les principals ajudes que tingué Acció Olímpica i, per tant, la JNC, fou la del president de la Generalitat Jordi Pujol el qual va convèncer Miquel Roca perquè comprés, amb diners del partit, cinc-centes entrades perquè els joves nacionalistes poguessin convocar més gent.

⁸⁰⁶ Però no tothom acceptà aquesta actitud i com destaca, per exemple, Josep Lluís Martín i Berbois a: Martín i Berbois, Josep Lluís, *Juventut Nacionalista de Catalunya. Escola de Patriotes*, op. cit, p. 107, La Crida considerarà que la retractació del president Pujol havia estat un fracàs del mateix president i l’acusà d’haver-se situat al costat de l’Estat i no dels nacionalistes.

⁸⁰⁷ Com explica Joan Crexell a: Crexell, Joan, *Nacionalisme i Jocs Olímpics del 1992*, op. cit, p. 45. El mes de novembre de 1989 sorgí l’habitual decret del Govern espanyol de Festes per a l’any següent. Segons aquest decret, el Govern fixava dotze festes, set de les quals d’acord amb la Conferència Episcopal, i només quatre podien ésser variades pels governs autonòmics. En el decret s’imposava com a festes obligatòries a nivell d’Estat, el 12 d’octubre, el 6 i 8 de desembre. El fet que perillessin diades tradicionals com Reis i Sant Esteve va indignar l’opinió pública catalana fins al punt que es va constituir la “Plataforma Cívica en favor de les nostres Festes” impulsada per Oriol Carbó i Marc Puig, i es va escriure un Manifest. En tractar-se d’una qüestió que afectava tot Catalunya, les adhesions, tant de persones com d’entitats cíviques, culturals, socials, polítiques, etc, van ésser multitudinàries.

Josep Millàs qui posà al seu abast mitjans humans, materials i econòmics, així com la seva xarxa de delegacions locals i comarcals. El contacte amb Òmnium tingué lloc a principi de 1991 i es constituïren sota el nom de “Secció Acció Olímpica d’Òmnium Cultural”⁸⁰⁸. L’acte de presentació oficial “d’Acció Olímpica” va tenir lloc el 3 de febrer de 1992 a la sala d’actes del Col·legi d’Advocats de Barcelona⁸⁰⁹, i es va llegir un Manifest a favor de la catalanització dels Jocs⁸¹⁰.

Després de les eleccions autonòmiques del 15 de març de 1992 el tema de la catalanització del Jocs Olímpics s’intensificà tant per part de les entitats socials com d’alguns partits polítics, sobretot de CiU⁸¹¹ i d’ERC⁸¹². No fou el cas de partits com el

⁸⁰⁸ D’altra banda, José Antich destaca a: Antich José, *El Virrei. És Jordi Pujol un fidel aliat de la Corona o un cavall de Troia dins de la Zarzuela?* Barcelona: ed. Planeta, 1994, p. 272, que el director general de Coordinació i Seguiment Sectorial de la Generalitat Ramon Juncosa, sota les ordres del president Pujol, es posà en contacte amb el president d’Òmnium Cultural i militant de CDC, Josep Millàs, per a comunicar-li que havia de crear immediatament un grup, que s’anomenaria Acció Cívica, i que seria el punt de trobada del món nacionalista per a reivindicar una major catalanització dels Jocs Olímpics de Barcelona perquè per al president Pujol estava clar que la senyera i l’himne català “Els segadors” havien de tenir el tracte que els corresponia ja que Catalunya era el país amfitrió dels Jocs. D’altra banda, el finançament de la campanya aniria a càrrec de la Generalitat, de CDC i els ajuntaments controlats pels nacionalistes. Aquests darrers, en funció de les seves possibilitats, farien donacions econòmiques, o bé permetrien que els escuts oficials de les localitats figuressin impresos als cartells on es convoquessin va les mobilitzacions.

⁸⁰⁹ Com destaca La Vanguardia, 4 de febrero de 1992, p. 20, la mesa estava presidida per Jordi Bonet, vice-president d’Òmnium Cultural, Enric Piquet, president de la Federació d’Unions Esportives Catalanes, els escriptors Avel·lí Artís i Gener “Tísner” i Joan Triadú, l’actriu Lloïl Bertran i els esportistes Ferran Martínez, jugador de bàsquet del Joventut de Badalona, i Albert Ferrer i Josep Guardiola, futbolistes del Barça. L’acte fou presentat per la periodista Sílvia Còppulo.

⁸¹⁰ Com destaca La Vanguardia, 4 de febrero de 1992, p. 20, La campanya “Acció Olímpica” tenia com a objectiu catalanitzar els Jocs per tal d’aconseguir la internacionalització de la llengua, la cultura i la identitat nacional catalana. Segons Joan Crexell a: Crexell, Joan, *Nacionalisme i Jocs Olímpics del 1992*, op. cit, 61. Jordi Bonet explicà que l’objectiu de la campanya es podia resumir en tres punts: “sensibilitzar l’opinió pública catalana per tal que reclami, exigeixi i es mobilitzi si cal, en favor de la plena catalanitat dels Jocs. Instar totes les institucions implicades en l’organització dels Jocs perquè es comprometin, clarament i decididament, en aquesta tasca de promoció i potenciació de la llengua catalana i altres símbols nacionals; i aglutinar i coordinar les múltiples idees, accions i iniciatives que sorgeixin per tot arreu en aquesta línia de projectar la imatge de Catalunya al món i de garantir el ple ús del català”.

⁸¹¹ De fet, ja l’any 1989, concretament el 21 de juny, el president Jordi Pujol va fer una conferència titulada “La Generalitat i els Jocs Olímpics” al Col·legi de Periodistes de Barcelona, recollida dins: “Paraules del President”, Gener-Desembre de 1989, Departament de Presidència, Barcelona, 1990, nº 20, p.157, on mostrà el seu incondicional suport als Jocs Olímpics afirmant, entre altres coses, que “Una Generalitat presidida per mi mai no serà contrària als Jocs Olímpics perquè jo ja n’era partidari al començament dels anys 70”. Va dir també, a *Íbidem*, pàg. 160, “Personalment sempre he cregut encertada la idea d’en Porcioles, que ara també és la d’en Maragall, que Barcelona, amb poc poder polític, ella i Catalunya, per aconseguir el que li cal per al seu desenvolupament necessita de tant en tant d’una mena de sotrac: Exposició del 88, Exposició del 29, Exposició (en la idea de Porcioles) del 75, Jocs Olímpics del 92. Per això quan l’any 1981 en Narcís Serra, aleshores alcalde de Barcelona, em va venir a veure a la Generalitat i em va dir que ell i en Samaranch- que mentrestant havia esdevingut president del COI- havien estat parlant de la possibilitat de demanar a l’organització dels Jocs Olímpics del 92, i que en Samaranch veia factible aconseguir-ho, i quan a més em va demanar com ho veia la Generalitat, jo, sense gairebé deixar-lo acabar, li vaig dir que ho veia molt bé i que podia comptar amb tot el suport de la Institució i el meu personal (...)”. Respecte al perquè va creure en les possibilitats de Barcelona com a

PP d'Aleix Vidal Quadras o el PSC de Raimon Obiols que estaven a favor dels Jocs Olímpics però no pas de la presència de símbols catalans als Jocs. Aleix Vidal Quadras considerava que la presència de símbols catalans suposaven una confrontació amb la idea d'Espanya⁸¹³, i el PSC posà en marxa una campanya a favor dels Jocs Olímpics sota els lemes "Enrotlla't amb els Jocs" i "Així fem país" amb la convicció tant del partit com de les seves Joventuts de donar una imatge positiva dels Jocs per a la ciutat i per a la projecció internacional de la ciutat, però en canvi, atacaren durament Acció Olímpica amb l'esperança, segons Joan Crexell⁸¹⁴, que tot nacionalisme polític i cívic en sortís perjudicat, així com també atacaren a CiU, més concretament a CDC i al president Jordi Pujol per donar-li suport⁸¹⁵.

ciutat olímpica, el president va dir a Íbidem, p. 161, que va ésser per quatre motius: "(...) Un que semblava molt important, i que després s'ha vist que no ho era gaire, era el del V Centenari. El capital que això pogués representar, el Govern central se'l va gastar amb Sevilla, encara que crec que l'exposició de Sevilla va ajudar a fer acceptable a Madrid- a l'Administració més exactament- la possibilitat que Barcelona organitzés els Jocs Olímpics. Consta que trobo molt encertat haver demanat per a Sevilla l'organització de l'Exposició. (...)Un altre argument a favor és que Espanya mai no havia estat seu dels Jocs Olímpics. Però els dos principals motius de confiança eren l'opinió d'en Samaranch i la seva disponibilitat per donar suport a la candidatura, discretament però eficaçment, i que jo creia que hi havia molts països disposats a ajudar la naixent democràcia espanyola, de la mateixa manera que ara hi ha països predisposats a concedir l'Exposició del 95 a Budapest com una contribució al procés democratitzador i d'obertura d'Hongria".

Respecte a la catalanització dels Jocs, ja els diaris com per exemple, La Vanguardia 4 abril de 1992, p. 13 ja mostrà la preocupació del president per la presència als Jocs de la senyera i d'altres símbols catalans. I com destaca José Antich a: Antich José, *El Virrei. És Jordi Pujol un fidel aliat de la Corona o un cavall de Troia dins de la Zarzuela?*, ed. Planeta, 1994, Barcelona, p. 277, el president Pujol aconseguí durant els Jocs, que es fessin servir d'una manera equitativa les quatre llengües oficials: castellà, català, francès i anglès. El català, fins i tot, va ésser el primer idioma en els comunicats de megafonia amb què es donà la benvinguda a esportistes i espectadors a les instal·lacions olímpiques. De fet, des de 1952 als Jocs Olímpics de Helsinki no s'havia alterat el compromís no escrit que, durant els Jocs, només s'usarien tres llengües oficials: l'anglès, el francès i la llengua de l'Estat on es celebrarien. A més, la senyera va onejar en tots els recintes esportius al costat de les ensenyes espanyola, olímpica i la de Barcelona. Al darrer moment, el president també va aconseguir que la senyera desfílés al costat de les altres banderes a la jornada inaugural dels Jocs.

⁸¹² La preocupació d'Àngel Colom, ERC, per la presència de la senyera i de tot símbol de catalanitat com l'himne o la llengua catalana en el Jocs Olímpics va fer que, com assenyala La Vanguardia 7 abril de 1992, p.17, demanés una reunió urgent de les institucions representades en el COOB'92 per a què arribessin a un acord sobre la presència dels símbols de Catalunya en els Jocs, que suposaria una redefinició del pacte institucional. ERC també demanà que es celebrés la reunió prevista entre els comitès olímpics internacional, espanyol i català a Lausana. Sol·licità també que es constituís en el Parlament la comissió de seguiment dels Jocs Olímpics i la preparació d'una proposició no de llei al Parlament sobre els mínims de representació nacional. D'altra banda, rebutjà tot tipus de boicot dels Jocs per a no perjudicar la imatge de l'independentisme català, i afirmà la voluntat de participar amb entitats socials per aconseguir la mobilització popular per a què "todo el mundo sepa que es un pueblo vivo y que recibe a sus visitantes con cariño".

⁸¹³ Vegeu La Vanguardia 7 abril de 1992, p. 17. Com destaca també Joan Crexell a: Crexell, Joan, *Nacionalisme i Jocs Olímpics del 1992*, op. cit, p. 86, el regidor del PP Enrique Lacalle, també va acusar el president Pujol de "poca responsabilitat" per haver donat una certa cobertura "a les protestes i accions" que s'havien fet als Jocs.

⁸¹⁴ Crexell, Joan, *Nacionalisme i Jocs Olímpics del 1992*. Barcelona: ed. Columna, 1994, p. 85.

⁸¹⁵ Com destaca Joan Crexell a: Crexell, Joan, *Nacionalisme i Jocs Olímpics del 1992*, op. cit, p. 85, aviat van fer-se públiques unes acusacions socialistes a CiU de fer un doble joc. El primer a parlar fou Josep M.

D'altra banda, es celebraren les Comissions de Seguiment dels Jocs Olímpics al Parlament de Catalunya. La comissió del 13 de març de 1991⁸¹⁶ es va celebrar amb l'objectiu d'informar el Conseller Delegat del COOB'92 sobre l'estat de preparació dels Jocs Olímpics i fer preguntes, entre altres, respecte als signes d'identitat catalans i sobre l'ús del català durant els Jocs Olímpics. Les preguntes van ésser formulades pels diputats Tarradellas i Sobrequés del PSC⁸¹⁷ i pels diputats Colomines i Vernet de CiU⁸¹⁸. En canvi, a la comissió de Seguiment celebrada el 17 de juny de 1992, el president del COOB'92 Pasqual Maragall⁸¹⁹ li donà més importància als preparatius organitzatius que als símbols catalans afirmant el següent⁸²⁰: "... a última hora ens farem respectar no tant per la grandària de les nostres il.lusions o dels nostres símbols o, fins i tot, de la nostra bandera- diguem-ho clar- sinó pel discret encant dels nostres dispositius organitzatius, per la seva eficàcia i qualitat i per la manera com es presentin als usuaris: atletes, mitjans, VIP o simples espectadors, aquí o arreu del món". Així com també destaca l'actitud de malestar per part del diputat del PP, Simó Pujol, de la presència als Jocs del que considerava postures radicals independentistes, fins al punt de formular la pregunta següent⁸²¹: "(...) no creu vostè que la primera falla en aconseguir els representants de postures radicals independentistes embolicar la peanya de la torxa amb una pancarta en què es llegia "Freedom for Catalonia", és un signe inequívoc de l'inici d'una sèrie de manifestacions d'aquest tipus, que difícilment podran evitar-se i de les quals haurem d'avergonyar-nos del nostre país a davant de la resta del món?". De la mateixa manera que també es posicionà el diputat socialista, Josep Maria Sala, PSC,

Sala, secretari d'Organització del PSC(PSC-PSOE) que acusà al President Pujol de "doble joc" amb Acció Olímpica, per haver assistit un cap de setmana a un acte de la JNC adherida a la campanya "Freedom for Catalonia" i això encoratjava, encara que indirectament, les actuacions d'Acció Olímpica, i no ho veia ni positiu ni raonable. A més, Sala criticà també al jove de la Crida que havia mostrat una pancarta durant l'acte de la torxa olímpica a Empúries perquè creia que era un acte de violència que havia provocat la interrupció de la Cerimònia. Des del camp socialista s'atacà també a CDC mitjançant el diari el País, diari portaveu dels socialistes. Com destaca Crexell, en unes declaracions fetes a aquest diari per Joan- Ignasi Elena, secretari general de la Joventut Socialista de Catalunya, digué que "era vergonzo y escandaloso que CDC, el partido del presidente de la Generalitat, aliente una campaña como la de Acción Olímpica de claro boicoteo a los Juegos Olímpicos". Elena demanà al president Pujol que "pare a su gente. El dirige un partido muy jerarquizado y puede hacerlo. Y si no quiere, se lo pedimos a Miquel Roca (secretario general de CDC) que ha realizado declaraciones muy sensatas al señalar que los Juegos y la Expo de Sevilla son la imagen de la nueva España".

⁸¹⁶ Comissió de Seguiment dels Jocs Olímpics DSPC, 13 de març de 1991, Sessió nº 5,

⁸¹⁷ DSPC, C-núm.210, 13 de març de 1991, p. 4121.

⁸¹⁸ DSPC, C-núm.210, 13 de març de 1991, p. 4122.

⁸¹⁹ DSPC, C- núm. 9, 17 de juny de 1992, p. 162.

⁸²⁰ DSPC, C- núm. 9, 17 de juny de 1992, p. 162.

⁸²¹ DSPC, C- núm. 9, 17 de juny de 1992, p. 166.

que digué que⁸²²: “l’harmonia del país la trenquen grups reduïts, grups radicals ben dotats econòmicament que no actuen espontàniament. (...) Hi ha una organització concreta funcionant al voltant d’això, que pretén trencar aquesta harmonia de país i està intentant trencar-la. Que està en un moment i en una activitat olímpica que per definició, des de sempre, ha estat una activitat de concòrdia, està practicant la violència sobre els Jocs; no la violència física, està practicant la violència moral, la coacció, el boicot. (...) Aquests sectors radicals poden contribuir a trencar aquesta millor imatge possible utilitzant, a més, un diputat del meu Grup, llengües i idiomes que no tenen res a veure amb la nostra realitat, utilitzant eslògans que són més propis de la lluita colonial a Àfrica en la dècada passada i que jo crec que contribueixen a pertorbar la imatge del nostre país”. En canvi, Colom, en nom d’ERC, mostrà la seva preocupació per la massiva i, segons ell, desorbitada presència dels cossos i forces de seguretat de l’Estat al voltant del pas de la torxa pels pobles i ciutats de Catalunya donant sensació d’inseguretat com el País Basc, i ho justificà de la manera següent⁸²³: “ (...) no ens agradaria, al nostre grup, que davant de la voluntat pacífica de Catalunya, històricament, (...) es pensés que Banyoles fos una ciutat d’Euskadi o d’Irlanda del Nord. I qui diu Banyoles diu altres ciutats que encara a Catalunya ha de recórrer la Flama”. A més, es queixà de la possibilitat de què sonés l’himne espanyol en lloc del català en el moment d’entrar els reis d’Espanya i en el del jurament olímpic, basant-se en un setmanari català editat a València. Acabà dient que⁸²⁴: “ens agradaria que realment aquest anunci de catalanitat en les cerimònies d’inauguració i de cloenda dels Jocs es fes realitat no només amb els himnes, no només amb la llengua, sinó sobretot amb el contingut cultural en tota la cerimònia.

Per la seva banda, el diputat de CiU Coll i Bertran mostrà la seva satisfacció per l’acord arribat del president de la Generalitat i el president del COOB’92 respecte a la presència dels símbols catalans. I digué, respecte a la presència de grups independentistes el següent⁸²⁵: “ el fet que entre aquestes banderes catalanes hi hagi un grup de persones que lògicament aprofitin l’ocasió, i el fet social per reclamar més llibertat per a Catalunya no ens escandalitza, creiem que requereix una lectura en positiu: és normal, Catalunya té pendent el tema de resoldre la seva problemàtica i

⁸²² DSPC, C- núm. 9, 17 de juny de 1992, p. 168

⁸²³ DSPC, C- núm. 9, 17 de juny de 1992, p. 166

⁸²⁴ DSPC, C- núm. 9, 17 de juny de 1992, p. 167.

⁸²⁵ DSPC, C- núm. 9, 17 de juny de 1992, p. 170.

qualsevol esdeveniment social és un moment propici per a activitats d'aquest caire". És a dir, el veia com un fet positiu i en cap cas com un escàndol o motiu de perplexitat. Així com també la postura del president del COOB'92, Pasqual Maragall, qui respecte a les accions radicals que tant li preocupaven al PP i al PSC, no li donà gaire importància sempre que no es multipliquessin de forma massiva, i respecte a la projecció exterior afirmà que⁸²⁶: “ en un país confiat, com ha de ser el nostre, ha de ser un país no obsessionat sobre la pròpia imatge a l'exterior, sobre els seus propis símbols d'identitat, ha de confiar en el contingut de la seva pròpia imatge, en el de la seva presentació”. I la postura del conseller delegat del COOB'92, Josep Miquel Abad⁸²⁷, que digué, respecte a la presència de grups radicals, que no creava cap influència negativa des del punt de vista polític, anímic, ni tècnic. Eren actes d'una minoria i no pas generalitzades. Finalment, però, el mes de juliol es produí la detenció d'independentistes, conegut com l'Operació Garzón⁸²⁸, arribant el cas fins al Parlament⁸²⁹ posant el punt negatiu de la celebració dels JJOO.

⁸²⁶ DSPC, C- núm. 9, 17 de juny de 1992, p. 172.

⁸²⁷ DSPC, C- núm. 9, 17 de juny de 1992, p. 175.

⁸²⁸ Com destaca la Vanguardia 9 de julio de 1992, p. 11, les detencions fetes pel jutge Baltasar Garzón es produïren per la vinculació d'independentistes a Terra Lliure, provocant la indignació de grups parlamentaris, excepte del PP, i sobretot d'ERC, que patí la detenció de membres del seu partit com el president comarcal d'ERC al Gironès i exmembre de l'MDT. Carles Buenaventura, i que presentà el 8 de juliol una petició per escrit al President del Parlament per a què la Mesa de la Cambra Catalana recollís el fet i es posicionés. Per la seva banda, tant la JNC com el PCC que un dels seus militants Oriol Martí fou detingut, es posicionaren en contra de les detencions perquè creien que no ajudava a crear un clima de convivència sinó de confrontació, i donaven una visió negativa dels Jocs Olímpics. A més, la Plataforma de Suport als Detinguts, creada per la Crida, el MDT, i Catalunya Lliure, entre altres forces, denunciaren tortures i maltractaments. Denúncies, que com destaca La Vanguardia, 18 de julio de 1992, p. 14, aixecaren polseguera fins al punt d'acusar ERC al PSC de no posicionar-se, al seu parer, obertament, contra les tortures. Segons J. B. Culla a: B. Culla, Joan, *Esquerra Republicana de Catalunya 1931-2012. Una història política*, ed. La Campana, 2013, p. 376, Esquerra va donar crèdit a les denúncies de tortures dels detinguts, titllà els fets de “ràtzia indiscriminada” i “crim de provocació” del qual els socialistes eren, al seu parer, “encobridors”, però, segons Culla, dos dies després de l'obertura dels Jocs Àngel Colom s'entrevistava en secret amb el secretari d'Estat per a la Seguretat, Rafael Vera. El líder republicà s'havia fet cotitzar com a garant de la tranquil·litat olímpica, i ara mirava de cobrar-s'ho amb acords polítics sobre indults i mesures de reinserció en favor d'independentistes que haguessin abandonat la via armada. Segons David Bassa a: Bassa David, *L'Operació Garzón. Un balanç de Barcelona '92*, ed. Llibres de l'Índex, Barcelona, 1997, p. 34, el mòbil de les detencions havia estat una declaració de Josep Maria Granja. Segons Bassa “ no tenien res més només una declaració que, al judici, Granja va afirmar haver signat sota la pressió de tortures. Granja, detingut el segon dia de l'operació, va ser el cap de turc emprat per la Guàrdia Civil, que el va forçar a fer una declaració que donés consistència a tota una operació ja premeditada. Una declaració que inculpava 37 militants independentistes com a activistes de Terra Lliure, amb organigrama inclòs”. Per a Bassa, op. cit, p. 36, “l'operació tenia certament una base jurídica fluixa, però l'origen i l'objectiu final de les detencions eren polítics. Els condicionants policials-la rivalitat entre els diferents cossos de seguretat- i judicials- la declaració d'un cap de turc- no són sinó afegitons per embolicar la troca i omplir el sac perquè sembli que tot està-legalment parlant- ben lligat. Però la realitat no era aquesta. De fet, és força clar que durant els mesos previs a l'operació es va gestar un autèntic entramat jurídic, policial i polític que es va anar polint fins que el juny de 1992, quan totes les fitxes eren al seu lloc, va esclatar”.

Respecte a la reiterada sol·licitud del Comitè Olímpic Català (COC) de participar d'alguna manera en els jocs de Barcelona, com explica Ignasi Doñate⁸³⁰, el CIO va respondre invitant el COC a fer propostes concretes per a la catalanització dels Jocs; tot i que el COC era conscient que no seria possible la participació plena en els jocs de Barcelona i que l'única presència que podria aconseguir seria simbòlica. A partir d'aquest moment el COC veié frustrada la possibilitat de ser reconegut abans dels jocs del 92 i adreçà tots els esforços a què es respectessin en el marc dels jocs els signes d'identitat de Catalunya i a què es procurés el més gran èxit dels jocs de Barcelona, ja que un eventual fracàs dels jocs seria també un fracàs per a Catalunya. D'altra banda, la posició pública del president Samaranch a favor de la catalanització dels jocs provocà l'inici d'una campanya de diaris com el País contra el president del CIO i contra la Generalitat. Tot i això, les pressions del COC als dirigents del CIO, així com la d'altres col·lectius com la Crida a la Solidaritat, Òmnium Cultural i Acció Olímpica i la mateixa postura del Govern de la Generalitat propiciaren que el COOB acceptés progressivament i de manera positiva la presència de símbols de catalanitat durant els jocs de Barcelona. Mentrestant, el COC va rebre un important suport popular amb actes, com per exemple, el del 23 d'abril, diada de Sant Jordi, al Paraninfo de la Universitat de Barcelona amb la presència de més de mil persones sota el lema "Una nació, un comitè olímpic, tots amb el Comitè Olímpic de Catalunya". I del 16 al 29 de juliol estigué oberta al Palau de la Música una "Col·lectiva d'Artistes pel Comitè Olímpic de Catalunya" que va servir per finançar el COC. El 23 de juliol el president del COC, Josep Miró i Ardèvol, oferí una roda de premsa al Centre Internacional de Premsa de Barcelona per a donar a conèixer als periodistes estrangers què era el COC i què objectius tenia. Aquestes declaracions públiques i un taulell informatiu prop de la Plaça Espanya foren l'única presència del COC durant els Jocs Olímpics. Com destaca Ignasi

⁸²⁹ Com destaca David Bassa a: Bassa David, Bassa David, *L'Operació Garzón. Un balanç de Barcelona '92*, op. cit, p. 114, el 1992 el Parlament aprovà una moció que defensava una solució política per als detinguts, i poc abans del judici, la Comissió de Justícia també va aprovar una moció en què es demanava el mateix. La proposta presentada pel grup parlamentari d'ERC el 7 de febrer de 1994 va ser la que va tenir més repercussió. Aquesta proposta va ésser votada dos cops, però en totes dues ocasions el PP es va oposar. Fou el 27 d'abril de 1995 que els populars canviaren el seu vot i la proposició no de llei parlamentària fou unànime a favor de reclamar una solució política per a tots els independentistes encausats.

⁸³⁰ Vegeu: Ignasi Doñate, "Olimpisme i reivindicació nacional. L'experiència del Comitè Olímpic de Catalunya (1986-2003)", dins Pujadas Xavier (coord), *Catalunya i l'Olimpisme. Esport, identitat i Jocs Olímpics (1986-2006)*. Barcelona: COC, , 2006, p.191.

Doñate⁸³¹, la manca de presència d'una delegació olímpica catalana als estadis no es veié compensada per la “catalanització” simbòlica dels jocs, molt especialment quan el foment de banderes espanyoles entre el públic esdevingué una presència massiva, recollida pels mitjans de premsa, en algunes competicions significatives. Malgrat tot, el 5 d'agost, el vicepresident del CIO va reconèixer en una entrevista personal la contribució positiva a l'èxit dels jocs del COC, i exposà que després dels jocs hi hauria millors oportunitats per establir relacions de normalitat entre el COC i el CIO, tot i que a la pràctica no va ésser tan fàcil.

Per acabar, cal destacar la imatge de Catalunya als mitjans de comunicació internacionals la qual segons, Miquel de Moragas Spà⁸³², “com a resultat de diverses accions polítiques i de l'interès dels mitjans de comunicació internacionals, el resultat va ésser un reconeixement generalitzat de la singularitat de Catalunya, interpretada des de diferents punts de vista i intensitats segons els priori (polítics, culturals i lingüístics) de cada comunitat”⁸³³. D'altra banda, l'atenció informativa de la premsa internacional es va centrar també en la renovació urbana de Barcelona i en la seva capacitat de saber aprofitar les necessitats olímpiques per realitzar una reforma urbana a gran escala, destacant en aquest sentit diversos exemples representatius. Com destaca Miquel de Moragas Spà⁸³⁴, The Washington Post destacà que “la primera medalla dels jocs olímpics era una nova ciutat” i el The Guardian sota el títol d'Homenatge a la planificació catalana”, afirmava que “la Barcelona Olímpica era potser l'únic gran esdeveniment en la història de la planificació des de la postguerra, a escala d'una

⁸³¹ Ignasi Doñate, “Olimpisme i reivindicació nacional. L'experiència del Comitè Olímpic de Catalunya (1986-2003)”, dins Pujadas Xavier (coord), *Catalunya i l'Olimpisme. Esport, identitat i Jocs Olímpics (1986-2006)*, op. cit, p. 192.

⁸³² Miquel de Moragas Spà, “Olimpisme i projecció internacional. Els Jocs Olímpics de Barcelona”, dins Pujadas Xavier (coord), *Catalunya i l'Olimpisme. Esport, identitat i Jocs Olímpics (1986-2006)*, op. cit, p. 175.

⁸³³ Miquel de Moragas Spà destaca a: Miquel de Moragas Spà, “Olimpisme i projecció internacional. Els Jocs Olímpics de Barcelona”, dins Pujadas Xavier (coord), *Catalunya i l'Olimpisme. Esport, identitat i Jocs Olímpics (1986-2006)*, op. cit, p. 175, que “segons Ladrón de Guevara, Coller i Romaní dos temes varen centrar l'atenció de la premsa mundial, especialment de la premsa de referència: Per una banda, la personalitat de Catalunya a l'Espanya moderna. L'esmentat estudi, citant articles de “L'International Herald Tribune, el Libération i el The European, entre d'altres, sintetitza aquesta informació dient que “la imatge global de Catalunya és la d'una realitat diferenciada de la resta de comunitats d'Espanya i d'Europa, i amb un fort desig de fer notar aquestes diferències aprofitant la repercussió internacional dels jocs... i com una cultura que havia sabut recuperar-se ràpidament de la repressió franquista.

⁸³⁴ Miquel de Moragas Spà destaca a: Miquel de Moragas Spà, “Olimpisme i projecció internacional. Els Jocs Olímpics de Barcelona”, dins Pujadas Xavier (coord), *Catalunya i l'Olimpisme. Esport, identitat i Jocs Olímpics (1986-2006)*, op. cit, p. 175.

ciutat”. I, evidentment, en la projecció internacional⁸³⁵ de la capital de Catalunya, Barcelona, de la que l’alcalde Pasqual Maragall va tenir un paper important.

4.3 La lluita per la Llengua Catalana continua: Evolució de la Llei de Normalització Lingüística i sorgiment de la Plataforma per la Llengua.

Fins el 1992 la Generalitat, com ja s’ha vist en el capítol anterior, va fer una política educativa destinada a la implantació gradualista del català a les escoles, basada en el consens dels consells escolars que per votació decidien incorporar-se a l’ensenyament en català mantenint la llibertat de l’alumne que ho sol·licités de rebre l’ensenyament en castellà. El 1992, tot i que encara una vintena de centres públics no s’havien incorporat a l’ensenyament en català el departament d’Ensenyament va dictar, segons la Llei d’Ordenació General del Sistema Educatiu (LOGSE), una norma que imposava universalment aquest mètode d’ensenyament. El responsable del departament Josep Laporte no s’adonà de l’error i va haver de retirar-la en ple escàndol parlamentari. El conflicte polític va esclatar a Salou i Tarragona. Un grup de pares, amb el suport de Gómez Rovira, va plantejar en els tribunals l’oposició frontal no només d’aquestes normes sinó també a la llei de Normalització Lingüística de 1983. Laporte va deixar el departament a finals de 1992 i Josep Maria Pujals s’encarregà d’administrar el conflicte⁸³⁶.

⁸³⁵ Com destaca Xavier Roig a: Xavier Roig, “ La política internacional de Barcelona” dins VVAA, *Memòria de Catalunya. Del regreso de Tarradellas hace 20 años al pacto Pujol-Aznar*, ed. El País, Barcelona, 1997, p. 249, “ Superados los Juegos, la política internacional de Barcelona pasaría a ser una política de administración de las realidades consolidadas y de presencia sistemática en el exterior, establecería una firme prioridad mediterránea y adoptaría un carácter menos afirmativo. Esta nueva posición sería consecuencia en alguna medida de la explosión de la política internacional de la Generalitat de Cataluña (...). Se podría subrayar en este sentido que los Juegos Olímpicos marcan tanto el máximo punto de presencia internacional de la ciudad como la práctica desaparición de la polémica que hasta el momento había rodeado las iniciativas de política exterior de la Generalitat...”. D’altra banda, Xavier Roig destacà que “la integración de Barcelona en redes de ciudades constituyó desde el principio una de las bases de la acción exterior de la ciudad. Con el tiempo, Barcelona dejaría de ser simplemente un socio para pasar a ser la promotora de Eurocities, de la transpirenaica C-6 o del eurolatinoamericano CIDEU, centrado en la planificación estratégica urbana. En todos estos casos Barcelona ha sido el de un liderazgo innovador y, desde luego, inspirador de lo que luego otras instituciones adoptaron como política”.

⁸³⁶ Segons Delclós Tomàs “Normalización y conflicto” dins VVAA, *Memòria de Catalunya. Del regreso de Tarradellas hace 20 años al pacto Pujol-Aznar*. Barcelona: ed. El País, 1997, p.184, aquest conflicte “tuvo su enunciado mediático en la portada del diario ABC del 12 de septiembre de 1993: “Igual que Franco, pero al revés: persecución del castellano en Cataluña”. Pujals considera que a pesar de la pequeña magnitud social del conflicto, su dimensión política fue notable. “Con todo, el conflicto se administró con la suficiente seriedad y exquisitez para que fuera efímero”. (...) Aquellos días, los medios que se apuntaron a la denuncia sin matices- el propio ABC, la COPE y El Mundo- publicaron abrumadoras estadísticas sobre el uso universal del catalán en el ámbito escolar. En el propio departamento estas estadísticas no se consideraban veraces, pero tampoco las desmintieron con claridad para no avivar el otro

De fet, com destaca Delclós⁸³⁷, la Llei de Normalització Lingüística des del seu sorgiment el 1983 no s'havia pogut implantar amb normalitat patint continus recursos al Tribunal Constitucional tant per part del govern central de torn⁸³⁸ com de la Generalitat per aclarir la constitucionalitat d'algunes lleis com per exemple l'idioma de l'etiquetatge o la norma que en 1985 va imposar l'obligació als funcionaris públics d'acreditar el coneixement del català, obligació que va tenir el recolzament del Constitucional el 1988. En canvi, el març de 1985 l'Audiència de Barcelona va declarar nuls alguns dels articles de la llei. Després del recurs de la Generalitat i d'Òmnium Cultural el Suprem va revocar la sentència per motius merament formals el febrer de 1988. A instàncies de Gómez Rovira el febrer de 1991 el Constitucional anul·là la sentència del Suprem i li exigí que es pronunciés sobre el contingut. Finalment el 23 de desembre de 1994 el Constitucional va ratificar la plena legalitat de la Norma i el Suprem va revocar en ferm la sentència de l'Audiència que havia desencadenat aquest llarg procés judicial. Aquest recolzament judicial a la política de la Generalitat va desactivar contundentment el front jurídic del debat.

D'altra banda, el 1994 l'AT (Asociación por la Tolerancia), una entitat sorgida a Santa Coloma de Gramanet per a defensar, al seu parer, la discriminació en la que es trobava el castellà per les actuacions de la Generalitat, i que va promoure el sorgiment el febrer de 1993 d'un partit Izquierda Solidaria que no tingué gaire presència pública i que el 1995 va canviar de nom i passà a anomenar-se Partido por la Tolerancia

flanco: el del radicalismo nacionalista...". De totes maneres, Delclós a Delclós Tomàs "Normalización y conflicto" dins VVAA, *Memòria de Catalunya. Del regreso de Tarradellas hace 20 años al pacto Pujol-Aznar*, op. cit, p. 185, destacà que "las peticiones de asistencia individualizada en toda Cataluña no han llegado jamás a las 130 por año. Para unos es la prueba clara de que el conflicto no existe. En esta guerra de cifras intervino el propio Pujol: "Por cada niño que no sepa el castellano os puedo presentar a 100 que no saben el catalán".

⁸³⁷ Vegeu Delclós Tomàs "Normalización y conflicto" dins VVAA, *Memòria de Catalunya. Del regreso de Tarradellas hace 20 años al pacto Pujol-Aznar*, op, cit, p. 185.

⁸³⁸ Per a Jordi Argelaguet a: Argelaguet, Jordi, *El procés d'elaboració de la Llei de Política Lingüística*, Romanya Valls, Capellades: ed. Mediterrània, p. 29, El primer fet rellevant que va succeir en la política lingüística va ésser el recurs d'inconstitucionalitat presentat pel Govern del PSOE contra la Llei recentment aprovada el 1983. Mentre el Tribunal Constitucional veia el recurs, el Govern de la Generalitat va orientar els seus esforços en la publicació dels decrets que desenvolupaven la Llei en especial aquells que feien referència a dos dels camps on la normalització lingüística havia avançat més: l'ensenyament obligatori i l'administració de la Generalitat. També destaca l'aplicació de la Llei a l'ensenyament i la funció pública que es va fer a partir de l'aprovació de diversa normativa contra la qual també es va presentar recurs davant els tribunals de justícia, de la mateixa manera que contra gairebé la majoria de les disposicions del Govern de la Generalitat en aquest camp. És el cas del Decret 362/1983 que desplegava la llei en l'ensenyament obligatori i que servia per a assentar les bases del model de conjunció lingüística vigent a l'actualitat, si bé s'havia refermat amb l'aprovació del Decret 75/1992. I contra la Llei 17/1985 de 23 de juliol de la funció pública de la Generalitat de Catalunya que establia una determinada exigència Govern espanyol també va presentar recurs davant el Tribunal Constitucional.

Lingüística (PTL), va impulsar el 1994 el “Manifiesto por la Tolerancia” un manifest que tingué el seu precedent en el “Manifiesto de los 2.300” fet públic el 12 de març de 1981, i que comptava inicialment amb uns 14.000 signants. El Manifest denunciava que la Generalitat actuava i legislava al marge dels drets de la comunitat castellanoparlant; considerava la immersió escolar una arma de substitució lingüística, reclamava el dret a la llengua materna i assegurava que el Govern espanyol estava acomplexat i que un sector de la societat estava vivint un malson que només es podia acabar amb el silenci o l'exili lingüístic⁸³⁹.

Però l'activitat de la societat civil catalana en defensa de la cultura i la llengua catalana durant aquests anys era imparable, cal destacar, entre altres, la celebració el 1986 del Segon Congrés Internacional de la Llengua Catalana celebrat arreu dels Països Catalans que tenia per objectiu reflexionar àmpliament sobre l'estat del català en tots els àmbits possibles. Com destaca Jordi Argelaguet⁸⁴⁰, entre les reflexions que es van fer al Congrés cal destacar les veus que apuntaren la necessitat de crear un òrgan de territorialització de la política lingüística i que es va concretar a Catalunya en la creació del Consorci de Normalització Lingüística; i les veus que defensaven la conveniència de plantejar-se una reforma de la Llei de Normalització Lingüística Catalana, ja que s'estava mostrant manifestament insuficient perquè no anava gaire més enllà d'una despenalització del català a Catalunya. A aquesta demandan se n'hi van anar afegint d'altres, amb la qual cosa l'estat d'opinió favorable a la reforma de la LNLC es va estendre considerablement. La seva posició es va reforçar en la mesura que cada cop més sovintejaven les reflexions sobre la situació precària de la llengua catalana i la necessitat de solucionar-ho.

Cap al febrer de 1991, tingué lloc el naixement del Col·lectiu l'Esbarzer tot i que no aconseguiria la seva legalització fins a la primavera de 1994 i que donaria lloc

⁸³⁹ Segons Delclós a: Delclós Tomàs “Normalización y conflicto” dins VVAA, *Memòria de Catalunya. Del regreso de Tarradellas hace 20 años al pacto Pujol-Aznar*, op, cit, p. 179. Durant la redacció del text “hubo unanimidad en el análisis de la política lingüística del Gobierno catalán y el debate se situó en la modulación del documento. Se discutió, por ejemplo, la oportunidad de combatir conceptos como el de la lengua propia con expresiones como la de lengua común, que para algunos podía tener resonancias patriotas, o si la denuncia a la política escolar debía acompañarse de una alternativa más o menos cerrada, más o menos negociable. En cualquier caso, se respetó el consenso y el texto fue presentado públicamente en un local de Bienestar Social de la Generalitat...”

⁸⁴⁰ Argelaguet, Jordi, *El procés d'elaboració de la Llei de Política Lingüística*, ed. Mediterrània, Romanya Valls, Capellades, 1998, p.30.

posteriorment, cap a l'any 1993, al sorgiment de la Plataforma per la Llengua⁸⁴¹. Com assenyala Francesc Marco, l'Esbarzer estava format per “un grup amb reivindicacions heterogènies que s'anirien definint a les primeres reunions. Volien defensar el català, treballar pel país i, al mateix temps, els cridaven les reivindicacions ecologistes”⁸⁴². Els fundadors provenien de la Coral Sinera, una coral dels Lluïsos de Gràcia, entitat històrica de Gràcia que forma part dels G-6, les sis entitats històriques de Gràcia, i eren els següents: Roger Buch, Jordi Chavarria, Laia López, Àlex March, Lali Mestres, Neus Mestres, Sara Nadal, Elisabet Villalta, Martí Gasull i Bernat Gasull. Poc temps després s'hi afegiren: Jaume Llansó, Guillem Carbonell, Enric Massaneda, Xavier Mora, Francesc Gomà, Climent Gomà, Ia Gomà, Jordi Chalaux, Pep Agut, Montse Casanovas, etc, fins a una trentena de persones, tot i que una quinzena eren els que hi participaven regularment.

El nom que va fer servir l'Esbarzer inspirant-se en la Crida era “Col·lectiu l'Esbarzer en defensa de la llengua, la cultura i els drets nacionals de Catalunya”, i els seus objectius eren com assenyala Francesc Marco, vetllar per la defensa dels drets lingüístics i culturals dels catalans i catalanes; impulsar i col·laborar en campanyes de normalització lingüística; promoure i debatre el dret d'autodeterminació dels Països Catalans; promoure la consciència nacional i lingüística, etc, i editaren un Butlletí de comunicació interna *El Butlletí de l'Esbarzer*⁸⁴³. La primer campanya que va portar a terme l'Esbarzer va ésser al maig de 1991 “Tecnotrón, el català a on?”, consistent en

⁸⁴¹ Segons Jordi Manent a l'apartat publicat al diari El Punt Avui “L'activista de referència a favor del català” del 17 de setembre de 2012, no hi ha unanimitat respecte a la data de creació de la Plataforma per la Llengua i situa al Canigó, al setembre de 1993, la presa de decisió i el desembre del mateix any, quan es fa la primera acció en què la nova marca es presenta al conjunt de la societat. D'altra banda, en una entrevista que Jordi Manent i Sònia Llinàs li van fer a Roger Buch i Martí Gasull per a la revista “La Corbella”, nº 6, juliol 2004, p.8, publicada sota el títol “Més de 10 anys d'activisme lingüístic” a la pregunta sobre els orígens de la Plataforma, Martí Gasull va respondre que ell creia que “l'origen era el 1993. Tanmateix els orígens mentals serien el juliol-setembre del mateix any, que és una preparació”, i Roger Buch va respondre que “Hi havia dos moments claus: Un és el rècord Guinness i l'altra és la concentració davant els cinemes Maremàgnun, aleshores recentment estrenats per protestar que la pel·lícula Pocahontas només s'estrenava en espanyol. És en aquest moment que s'ajunta o conflueixen diverses organitzacions, sobretot la JNC, les JERC, Cultura Cat, l'Associació per la Llengua i la Plataforma (Esbarzer) que en nom de la Plataforma per la Llengua convoquen. És a dir, aquesta és la primera actuació real que amb la participació de diferents entitats es fa sota el nom de Plataforma”. Per la seva banda, Martí Gasull va afegir que “des dels orígens de l'Esbarzer, quan encara no existia la Plataforma, sempre hi havia hagut la voluntat d'intentar incloure a tothom”. I Roger Buch va afirmar que sí i que “En canvi, Joves per la Llengua, creada el 1994 i que va durar un any escàs, sí que tenia la connotació d'haver estat impulsada per gent de la JNC, en concret pel seu secretari Carles Campuzano, que de seguida va apostar per la Plataforma.

⁸⁴² Marco Palau, Francesc, *Plataforma per la Llengua. 20 anys defensant el català*, ed. Base, Barcelona, 2014, p. 39.

⁸⁴³ Marco Palau, Francesc, *Plataforma per la Llengua. 20 anys defensant el català*, op. cit, p. 40.

reivindicar que les màquines del metro de fer targetes incorporessin als seus teclats la “ç” així com els accents oberts. L’objectiu va ésser aconseguit, i a l’octubre de 1991, després d’uns mesos d’activitat com la participació en la Diada, de promocionar el CAT a les matrícules, decidiren convocar una primera Assemblea General on es definiren els principals punts d’actuació, la possible organització interna i es feu referència a la qüestió de finançament⁸⁴⁴.

L’any 1992 els membres de l’Esbarzer van començar a col.laborar amb Òmnium Cultural, amb sindicats estudiantils universitaris i amb la Crida a la Solidaritat. La dissolució de la Crida feia que fos necessari suplir la seva absència amb una organització que pogués idear, mobilitzar i actuar des del teixit associatiu i amb complicitat ciutadana. Arran de la participació en la defensa de la recepció de TV3 a Menorca l’any 1993 l’Esbarzer va ésser esperonat per a cobrir el buit deixat per la Crida en la defensa de la llengua catalana⁸⁴⁵. L’Esbarzer va contactar amb Llengua Nacional (LLN) que dirigia Maria Lluïsa Pazos i que centrava les seves preocupacions en la llengua que s’usava, és a dir, es decantava per oposar-se a qualsevol intent de diluir el model de llengua en els mitjans de comunicació públics. Ambdues entitats van sortir juntes la Diada de 1993 i sota el nom genèric de la nova Plataforma per la Llengua portaren la pancarta “Català llengua normal? Encara hi som a temps! Que tancà la manifestació. La portaven 200 persones, la majoria simpatitzants de l’Esbarzer i de LLN”⁸⁴⁶. Aprofitant un pont llarg de la Mercè, el nucli dur de l’Esbarzer es desplaçà fins al Canigó i allà decidiren, després de moltes reunions i reflexions, fundar la Plataforma per la Llengua⁸⁴⁷. La Plataforma fou fundada per Martí Gasull juntament

⁸⁴⁴ Vegeu Marco Palau, Francesc, *Plataforma per la Llengua. 20 anys defensant el català*, op. cit, p. 42. Vegeu especialment Butlletí intern “Butlletí de l’Esbarzer” n°4, juliol-agost del 1991.

⁸⁴⁵ Com destaca Francesc Marco a: Marco Palau, Francesc, *Plataforma per la Llengua. 20 anys defensant el català*, op. cit, p. 49, la primavera del 1993 s’organitzà la Plataforma per a la recepció de TV3 a Menorca. Es denunciava l’agressió contra la llibertat de comunicació, es reivindicava una solució definitiva al problema encara que això passés per una modificació del marc legal, es lamentava que s’impedís veure una televisió en català a Menorca, es demanava al canal privat que renunciés a la freqüència històricament utilitzada per Televisió de Catalunya i s’exigia al Ministeri que en revoqués l’atorgament. A més recordaven que TV3 i el Canal 33 arribaven a Menorca per voluntat popular i amb el suport del Parlament Balear. Amb l’actuació, els membres de l’Esbarzer van demostrar que tenien capacitat de convocatòria i que estaven motivats per implicar-se a fons.

⁸⁴⁶ Marco Palau, Francesc, *Plataforma per la Llengua. 20 anys defensant el català*, op. cit, p. 52.

⁸⁴⁷ A la revista “La Corbella”, n° 6, juliol de 2004, titulada “Més de 10 anys d’activisme lingüístic”, p. 8, en una entrevista feta per Jordi Manent i Sònia Llinàs a Roger Buch i Martí Gasull, davant la pregunta de quin havia estat el motiu que els havia fet crear la Plataforma, Roger Buch va respondre que “la necessitat i el fet de veure que hi havia un camp per córrer. Veure que hi havia idees per fer coses i que hi havia una necessitat d’una gent que demanava fer una sèrie de coses, un potencial, i en canvi, hi havia una baixada brutal de mobilització”, i Martí Gasull va afegir que “ I després ganes. Hi havia molta admiració per la

amb Roger Buch, Guillem Carbonell, Jordi Chavarria, Laia López, Jaume Llansó, Àlex March, Enric Massaneda, Lali Mestres, Neus Mestres, Xavi Mora, Sara Nadal, Elisabet Villalta i Bernat Gasull.

La Plataforma per la Llengua⁸⁴⁸ s'estrenà el 12 de desembre de 1993 amb una acció de gran format. Més de 18.000 llaunes de Coca-Cola, marca de gran consum, dibuixaren a la Plaça Catalunya el lema: "Etiquetem en català". L'objectiu era clar, posar en relleu que les grans marques havien de tenir en consideració també als consumidors catalanoparlants. Aquesta acció va comptar amb més de setanta voluntaris coordinant-ho tot. Va rebre el suport de personalitats i també hi participaren dirigents i diputats de CiU i el cap de l'oposició a l'Ajuntament de Barcelona Artur Mas, d'ICV i d'ERC, el director de Política Lingüística Miquel Reniu. Això demostrava la importància i transcendència de l'acció. D'aquesta acció en sorgiren unes altres fins que, pocs mesos després, la Fundació Coca-Cola España signà un acord de patrocini amb el Cor Jove de l'Orfeó Català. La presentació pública es va fer el 9 de febrer de 1995 en un acte al Palau de la Música Catalana on van intervenir el Cor Jove de l'Orfeó i la madrilenya Jóvenes Maestros. Aprofitant l'acte de gran magnitud i les personalitats juntament amb les autoritats allà reunides, dos joves activistes de la Plataforma aprofitaren l'ocasió per a aparèixer dalt de l'escenari i interrompre el discurs del president de la Fundació Coca-Cola España Juan Manuel Sainz de Vicuña desplegant una pancarta que deia "Per què no etiqueteu en català?" mentre que altres joves tiraven

Crida. L'Esbarzer i altres entitats tenen coexistència temporal amb la Crida però la Plataforma no. Desapareix la Crida i apareix la Plataforma com a tal".

⁸⁴⁸ Segons La revista "La Corbella" n°1 juliol de 2001, p. 3, "La Plataforma per la Llengua és una entitat que engloba alhora diverses associacions i persones que comparteixen un objectiu comú: garantir la presència de ple dret de la nostra llengua en tots els àmbits i a tot el territori de llengua catalana. Pensem que el català ha de ser la llengua comuna dels catalans, el vehicle transmissor de comunicació, sigui quina sigui la seva primera llengua. La Plataforma per la Llengua treballa, en línies generals, seguint tres vies principals: en primer lloc, denunciant i responent a les agressions a que és sotmesa la nostra llengua; en segon lloc, normalitzant camps concrets a base de campanyes que incideixen directament en àmbits molt delimitats; en tercer lloc, pressionant i exigint una nova legislació en matèria lingüística". D'acord amb la nostra voluntat d'aglutinar esforços i d'encabir tothom que vulgui participar en el projecte de reconstrucció lingüística, us presentem ara una nova eina destinada a difondre la tasca de la Plataforma per la Llengua, on trobareu un bon grapat d'informacions relacionades amb la nostra llengua, la seva normalització i els seus avenços". D'altra banda, el 2001 va sorgir "La Corbella", butlletí oficial de la Plataforma perquè segons afirmaren "...Hem arribat a la conclusió que caldria, fer un butlletí que recollís totes les campanyes de la nostra entitat. Són diversos els objectius que ens menen a fer-lo: D'una banda, aquest butlletí pretén ser un punt de trobada d'entre totes les entitats i persones que formen part de la Plataforma; la Corbella serà a partir d'ara el nostre mitjà de comunicació d'un discurs que ja fa temps que difonem: "Volem viure plenament en català" "El català llengua de cohesió", etc. D'altra banda, la Corbella ha de ser una eina informativa per a tothom que rebi la revista, ja siguin o no siguin socis de la Plataforma. En aquest sentit, també ha de ser una eina de presentació als possibles nous col.laboradors i els interessats".

pamflets des del segon pis de butaques en favor de l'etiquetatge en català. El públic assistent va rebre l'acció amb forts aplaudiments. Aquell acte seria recordat pels seus protagonistes, salvant les distàncies, com “els fets de Palau II”.

Respecte als actius estudiants de l'Esbarzer, aquests compartien espais i estaven en contacte amb l'Esquerra Independentista però no formaven part de sectors revolucionaris i no estaven influenciats ni pel PSAN ni pel MDT sinó per la Crida. Com assenyala Francesc Marco⁸⁴⁹, els components de l'Esbarzer tenien vocació majoritàriament propers a les grans formacions del catalanisme on els independentistes eren presents. Van treballar conjuntament amb les JNC i amb les JERC. La coexistència amb joventuts de partits i entitats diverses demostraren que eren gent de país i no de partit. Destaca una de les propostes transversals que sorgí de les persones com l'actual diputat convergent a les Corts espanyoles Carles Campuzano, que n'era l'enllaç. Es tractà d'un manifest, “Joves per la Llengua” en què d'una manera plural agents juvenils del país donaven el seu suport a les reivindicacions lingüístiques bàsiques i es comprometien amb el futur del català. Jaume Llansó, com a portaveu de l'Esbarzer, i Martí Gasull, de Plataforma per la Llengua, van ésser els signants del manifest per part de l'organització. Noms com Dolors Camats, Jaume Collboni, Joan Puigcercós, Salvador Sedó o Carles Campuzano mostraren que la defensa de la llengua era transversal i apartidista. D'aquesta col.laboració en va sortir l'Auca per la Llengua amb text de Carles Duarte i dibuixos de Pilarín Bayés, l'abril de 1994, que es va difondre el dia de Sant Jordi.

D'altra banda, cal destacar que el govern català tampoc no s'aturà en la lluita per la defensa de la llengua i, un cop passades les eleccions autonòmiques de 1995 en les quals la polèmica sobre la llengua a Catalunya va tenir una presència considerable i una forta controvèrsia entre partits⁸⁵⁰, impulsà una nova proposta de llei que s'adaptava a les noves necessitats. Un cop passades les eleccions el president de la Generalitat remodelà el seu govern i entre altres canvis el juny de 1996 va nomenar conseller de Cultura Joan M. Pujals. El nou conseller tenia, entre altres objectius, recomençar la reforma de la normativa lingüística a Catalunya. Partia amb dos elements a favor. El primer, el fet que

⁸⁴⁹ Marco Palau, Francesc, *Plataforma per la Llengua. 20 anys defensant el català*, op. cit, p. 63.

⁸⁵⁰ Destaca la proposta d'Aleix Vidal Quadras del PP de modificar el model la política lingüística en l'ensenyament apostant pel bilingüisme estricte.

havia estat conseller d'Ensenyament i, com a tal, havia aconseguit superar amb força èxit el conflicte sorgit arran de l'aplicació del Decret 75/1992, i la qüestió d'inconstitucionalitat presentada pel Tribunal Suprem contra la LNCL. El segon element és que el context polític era bastant més favorable per iniciar el procés, ja que el PP estava prou “neutralitzat” a Catalunya i a l'Estat espanyol gràcies al pacte de governabilitat amb CiU. El nou conseller va renovar la cúpula responsable de la DGPL, i a finals de 1996 nomenà Lluís Jou director general de política lingüística en substitució de Miquel Reniu. El nou director, per la seva formació de notari expert en dret lingüístic, serà la persona encarregada de començar a moure els fils per fer realitat la renovació de la normativa lingüística de Catalunya.

La tramitació de la proposició de llei durà deu mesos el 1997: des d'inicis de febrer, quan hi ha les primeres converses amb els partits i la constitució de la ponència parlamentària per a redactar el primer text, fins al desembre, quan el ple de Parlament aprova la Llei 1/1998 de 7 de gener, de política lingüística, per 102 vots a favor, 25 en contra i l'abstenció. Durant aquest període, substancialment més curt que per a l'elaboració de la LNLC de 1983, és bastant intens en esdeveniments polítics i segons Jordi Argelaguet⁸⁵¹, cal tenir present a l'hora de fer-se una composició de lloc del context per entendre el resultat final del text legislatiu. Un context complicat on els partits també passaren per crisis internes com es pot veure al llarg d'aquest capítol. La posició de les forces polítiques a Catalunya sobre la conveniència o no de fer una nova llei de política lingüística era, a grans trets, la següent: a favor d'iniciar un procés de canvi hi havia CiU, ERC, IC i el PI. Mentre que, en contra, hi havia el PSC i el PP⁸⁵². En aquest marc es produeix la redacció i aprovació de la nova llei.

Entre l'inici dels treballs el febrer de 1997 i l'aprovació de la Llei hi ha sis textos bàsics: els “Criteris” aprovats pel Govern, “l'Esborrany” aportat per CiU als treballs de la Ponència, el primer text de la Ponència, el text definitiu de la Ponència, el Dictamen aprovat per la Comissió de Política Cultural, i sisè, el text de la Llei de política

⁸⁵¹ Argelaguet, Jordi, *El procés d'elaboració de la llei de Política Lingüística*, ed. Mediterrània, Valls Capellades, 1998, p. 35.

⁸⁵² En el cas del PSC, el principal partit de l'oposició, els sectors més reticents a la política lingüística de CiU guanyaren posicions dins del partit, i en el cas del PP el sector més bel·ligerant contra la política de CiU quedà relegada de la direcció del PP i el partit moderà les formes de les seves crítiques (però no el contingut de fons). Per l'altra, aquest mateix sector se sent amb més llibertat per endurir les crítiques a CiU, alhora que les fa servir com a eina de desgast de la nova direcció del PP.

lingüística. D'entre aquests textos cal destacar el de "Criteris" per la tensió i enfrontament que va provocar entre CDC i UDC, a més del rebuig en un sector de Catalunya⁸⁵³. El text, elaborat des de la Direcció General de Política Lingüística que va ésser aprovat pel Consell Executiu de la Generalitat a mitjan febrer, segueix, en bona part, les línies enunciades en el text fallit de reforma de la LNLC presentat a finals de 1993. El text dels Criteris anava acompanyat d'un altre document, que era un informe sobre la necessitat de renovar el marc legal de la política lingüística a Catalunya. En aquest text s'aportaven les raons que justificaven el canvi normatiu, s'analitzaven les insuficiències de la LNLC, i es proposaven algunes vies de solució als problemes detectats. Part d'aquest informe s'inclouria en el text del preàmbul de la Proposició de llei. Pel que fa al PP, aquest tenia reticències a l'hora de constituir la Ponència perquè al·legava que mentre CDC i UDC no estiguessin d'acord entre ells no nomenarien al seu representant. El PSC no volia una nova llei de política lingüística per considerar-la innecessària, volia que abans que res la Ponència discutís la conveniència d'abordar aquesta qüestió. Per això van pressionar perquè entre els primers treballs de la Ponència hi hagués el debat sobre l'informe aprovat pel Govern i que acompanyava el text de "Criteris". Per la seva banda, IC va llençar la proposta, acceptada per la resta de partits, que seria convenient ampliar el debat al conjunt de la societat. A partir d'aquesta idea, la Ponència va acordar fer una crida a tothom que volgués dir-hi la seva que fes arribar les seves idees a la Ponència i va establir un mecanisme de compareixences de les més diverses entitats. Per això, els integrants de la Ponència van pactar una llista d'entitats i institucions per a rebre-les i escoltar les seves posicions a l'entorn de la qüestió que s'estava tractant al Parlament. El resultat va ésser que en dues reunions, la del 17 i 18 d'abril, la Ponència va rebre més d'una trentena d'aquestes associacions i institucions, cadascuna d'elles d'alguna manera o altra afectada pel contingut de la previsible nova normativa lingüística: l'IEC, Òmnium Cultural, Associació Catalana de Municipis,

⁸⁵³ L'enfrontament que va esclatar entre CDC i UDC es produí arran de les declaracions del líder d'UDC en les quals es desmarcava dels principis continguts en els "Criteris" aprovats pel Govern feia pocs dies. La presentació d'aquests principis va comportar algunes mostres de rebuig per part d'alguns sectors de Catalunya i el líder d'UDC va manifestar que ell també en discrepava. Aquesta presa de posició va ser molt mal rebuda per CDC i pel govern i fins i tot va ser interpretada com una manifestació de deslleialtat envers la coalició. Les discrepàncies van durar bastants dies fins que es va poder reconduir la situació. L'enfrontament entre CDC i UDC obrí una crisi entre la coalició que donà a parlar perquè fins i tot arribaren a sorgir veus dins de CDC com Felip Puig a favor d'un trencament amb Unió i especulacions amb un possible trencament de CiU que fins i tot portaren al president Pujol a acabar denunciant una maniobra provinent de fora del partit per a què es produís el trencament de la coalició i UDC s'anés amb el PP, com es pot veure a la Vanguardia, 7 de marzo de 1997, 15. L'enfrontament entre CDC i UDC es pot seguir en els diaris com La Vanguardia 24 febrero 1997, p. 9, 25 febrero de 1997, p. 9, 10, 26 de febrero 1997, p. 9, 10, 27 de febrero de 1997, p. 9, 10. Fins i tot el 7 de març de 1997, p. 15,

l'Associació d'Editors en Llengua Catalana, el Consell Social de la Llengua Catalana, el Consell Escolar de Catalunya, la Confederació de Comerç, etc. Les opinions manifestades són diverses com les mateixes entitats, associacions, etc. Hi havien des de les entitats favorables a fer un canvi significatiu en la legislació com ADEC o Òmnium Cultural a les que s'hi oposaven per inoportú, com les cases regionals, passant per les que mostraven bastant reticències. Amb tot, hi havia una opinió generalitzada de no oposició a fer una nova llei, però quan s'entrava en el detall de continguts, les posicions tendien a divergir molt més.

L'extensió del debat sobre la política lingüística arribà, dada la rellevància del tema, a la premsa que també hi participà en el debat. Al debat que tenien els mitjans de comunicació també hi participaren les diverses entitats i associacions de la societat civil. Les posicions sobre aquesta qüestió s'articularen gràcies a la intervenció de diversos col·lectius, els quals donaven a conèixer les seves idees en manifestos a l'opinió pública. En el cas del debat de 1997, girà al voltant de dos grans nuclis, amb els seus corresponents manifestos⁸⁵⁴.

A la votació final de la llei les posicions dels partits foren les següents: CiU, el PSC, IC i el PI van votar afirmativament; PP i ERC hi van votar en contra, el PCC es va abstenir. No va significar cap sorpresa: tots els grups parlamentaris van votar allò que havien anat anunciant els dies precedents, llevat del cas del diputat del PCC, ja que havia donat suport a tot l'articulat en les votacions anteriors. Així doncs, va sorgir la Llei 1/1998, de 7 de gener, de política lingüística, una llei que suposava un cert avenç, encara que tímid, respecte a la Llei de 1983 i que donava la sensació que s'havia arribat a tocar sostre.

⁸⁵⁴ Com destaca Jordi Argelaguet a: Argelaguet, Jordi, *El procés d'elaboració de la llei de Política Lingüística*, ed. Mediterrània, Valls Capellades, 1998, p. 42, El primer que surt és el promogut per l'Associació per les Noves Bases de Manresa i que es titula "Per un Nou Estatut Social de la Llengua Catalana" (publicat 17/4/1997). La resposta dels sectors contraris a la política lingüística de la Generalitat i, també, a la nova normativa que s'està veient al Parlament es dona en el del manifest publicat dies després pels integrants del *Foro Babel*, entitat que agrupa diverses persones i col·lectius que reprenen les posicions polítiques i ideològiques que s'havien donat a conèixer amb el ja esmentat *Manifiesto de los 2300* de març de 1981. El *Foro Babel* tindrà un paper destacat perquè té una activitat constant de sensibilització contra la nova "llei del català" perquè a finals de setembre publica un segon manifest i perquè un dels seus capdavanters és el catedràtic de Dret Constitucional de la UAB Francesc de Carreras, membre del Consell Consultiu de la Generalitat.

4.4 Les eleccions autonòmiques catalanes del 19 de novembre de 1995. Les eleccions autonòmiques de la davallada de CiU, la pujada d'ERC i la modificació del sistema de partits català.

4.4.1 La campanya electoral i els eixos principals dels programes electorals defensats pels principals partits polítics catalans (ERC, CIU, PSC, IC- Els Verds, PP)

La campanya electoral⁸⁵⁵ no va ésser gaire diferent respecte a les anteriors però sí es pot afirmar que estigué molt marcada per la conjuntura política espanyola. Com destaquen Montserrat Baras i Jordi Matas⁸⁵⁶, la crispació política espanyola i la proximitat d'unes eleccions generals que es preveïen decisives van omplir la campanya de referències a aquesta situació, la qual cosa va fer que alguns partits pretenguessin convertir les eleccions catalanes en una espècie de primàries de les eleccions generals. La conseqüència d'això es va percebre en el contingut de la campanya i en la presència de líders estatals com Felipe González o José María Aznar els dies abans de les eleccions. S'hi varen presentar catorze forces polítiques de les quals la meitat ja s'havien presentat el 1992 i només el PSC presentà un nou candidat a les eleccions, Joaquim Nadal, alcalde de Girona, en lloc de Raimon Obiols.

A grans trets i sintetitzant molt es pot afirmar que la campanya que portaren a terme els principals partits polítics catalans i els arguments centrals que defensaren en els seus programes electorals era la següent: Respecte a ERC, començà la campanya electoral amb l'eslògan "Força! Cap a la independència". El principal eix de la campanya era la independència. De fet, com destaca Manel Lucas⁸⁵⁷, Colom arrencà la campanya amb l'esperança posada en el Quebec⁸⁵⁸ que el 30 d'octubre celebraria un

⁸⁵⁵ Per a un coneixement més exhaustiu del desenvolupament de la campanya electoral des del punt de vista dels mitjans de comunicació vegeu: Gifreu Josep, Pallarès Francesc (eds.), *Comunicació política i comportament electoral a les eleccions autonòmiques de 1995 a Catalunya*, ed. Mediterrània, Barcelona, 1998.

⁸⁵⁶ Montserrat Baras i Jordi Matas Dalmases a: "El sistema electoral i les eleccions a Catalunya" dins Caminal Miquel, Matas Dalmases, Jordi, (ed.), *El sistema polític de Catalunya*, ed. UB, Tecnos, UAB, Barcelona, 1998, p. 210.

⁸⁵⁷ Lucas Manel, *ERC. La llarga marxa: 1977-2004. De la il·legalitat al govern*, ed. Columna, Barcelona, 2004, p. 178.

⁸⁵⁸ Àngel Colom arrencà la campanya proposant para Catalunya un referèndum com el del Quebec, tot i que no estava en el programa oficial d'ERC "Contracte amb Catalunya" per aconseguir un Estat propi amb bones relacions amb Espanya i dins Europa, com es pot veure a La Vanguardia 3 de novembre de

referèndum per l'autodeterminació. Fins i tot seguiria la jornada d'Ottawa. El Quebec es convertí en el nou referent un cop passada la febre dels Balcans. Des del punt de vista nacional, l'objectiu de Colom era presentar-se com alternativa al president Jordi Pujol i portar Catalunya més enllà de l'autonomia. Des del punt de vista econòmic defensà el concert econòmic. D'altra banda, Àngel Colom era, després del president Jordi Pujol, el candidat que va trepitjar més el territori de banda a banda i ampliar els contactes, fins i tot amb el món empresarial, com per exemple el Círculo Ecuestre de Barcelona, per tal de poder aconseguir els tres objectius següents: 1) trencar la majoria absoluta de CiU; 2) consolidar ERC a l'alça com a tercera força política per a ésser determinant en la nova aritmètica parlamentària captant si pogués l'electorat nacionalista més radical de CiU; i 3) derrotar políticament en les urnes al PP.

Per a portar a terme els seus objectius, ERC elaborà un minuciós programa electoral que es va veure eclipsat per un altre de més breu, un opuscle de 64 pàgines en format butxaca signat per Àngel Colom sota el títol de "Contracte amb Catalunya"⁸⁵⁹. En aquest programa es defensaven principalment els punts següents⁸⁶⁰: 1) Situar les persones al centre d'una economia pròspera; és a dir, la defensa del concert econòmic; 2) Millorar la qualitat de vida per l'ecologia i el nivell de serveis; 3) Convidar els joves a ésser protagonistes dels reptes del segle XXI; 4) Obtenir més democràcia i més llibertats per a uns ciutadans més responsables; 5) Salvar els obstacles amb què es trobava els progrés de Catalunya; 6) Inserir Catalunya directament a Europa i al món, des dels seus valors i potencialitats.

Pel que fa a CiU, continuà defensant la línia política que havia portat fins aleshores el govern i apel·là a la necessitat d'aconseguir la majoria absoluta per a continuar-la. El seu eslògan era "Portem Catalunya més lluny" en el sentit de continuar fent avançar qualitativament el País en els àmbits de l'economia, l'habitatge,

1995, p. 18. I immediatament sortiren veus discordants com la d'Aleix Vidal Quadras del PP afirmant, com es pot veure a La Vanguardia 8 de noviembre de 1995, p. 19, que un referèndum des del punt de vista constitucional provocaria a Catalunya un conflicte violent i que no era acceptable des del punt de vista constitucional.

⁸⁵⁹ Cal dir que sobta trobar un programa d'un partit escrit en primera persona pel líder i candidat a unes eleccions. Per a Joan B. Culla a: B. Culla Joan, *Esquerra Republicana de Catalunya 1931-2012. Una història política*, ed. La Campana, Barcelona, 2013, p. 433, el programa d'ERC estava escrit en un to molt personal i amb accents messiànics quan al·ludia al seu compromís antifranquista. El "Contracte amb Catalunya" reflectia sobretot les noves referències de Josep Hugué, que compatibilitzava el fervor pel moviment leghista d'Umberto Bossi amb un igual entusiasme envers les tesis del New Labour de Tony Blair i la Tercera Via d'Anthony Giddens.

⁸⁶⁰ Colom Àngel, *Contracte amb Catalunya*, ERC, 1995, p. 13.

l'ensenyament, la salut, etc. El seu candidat i líder indiscutible continuava sent Jordi Pujol tot i els atacs provinents de l'oposició, com per exemple del PSC demanant que es jubilés⁸⁶¹. Respecte al seu programa de govern CiU afirmava que la formulació del seu programa per a la propera legislatura arrencava “de la constatació que després de 15 anys d'autogovern, la realitat de Catalunya permet concebre noves expectatives, obrir nous horitzons i fixar-se noves i més ambiciosos fites (...) La Catalunya sobre la qual s'haurà de treballar els propers quatre anys és un país molt més consolidat, amb moltes més possibilitats que la de fa pocs anys”⁸⁶². I afirmà que tenia com a objectiu aspirar a què “Catalunya sigui un país amb una identitat ben pròpia, assumida per tots els seus ciutadans. Que en tots sentits assoleixi el més alt nivell europeu. Que sigui capaç de crear una societat que socialment i nacionalment, cívicament i culturalment doni cabuda a tots els seus ciutadans. Que sigui un motor poderós i un punt de referència positiu a tot l'Estat. Que sigui capaç de jugar un paper de lideratge a la Mediterrània. Que sigui capaç d'oferir un model a Europa basat en la pròpia afirmació i, alhora, en la convivència”. CiU es recolzava per assolir el seu objectiu en tres punts: 1) el balanç de la feina feta durant 15 anys; 2) el projecte que estaven portant a terme; 3) la credibilitat que, segons el partit, la donava la demostració de la feina feta durant els quinze anys.

Pel que fa al PSC, continuà fent servir l'estratègia d'atacs i acusacions contra CiU com per exemple vincular-lo amb l'empresari Javier de la Rosa conegut pel presumpte cas de corrupció “cas de la Rosa”, estratègia que també va fer servir IC⁸⁶³. L'estratègia argumentativa que feia servir era la de dretes/esquerres, és a dir, la defensa d'un govern “d'esquerres” contraposat a un govern de “dretes” que l'associava a CiU. Defensava una Catalunya oberta d'esquerres i solidària amb la resta d'Espanya liderada per Joaquim Nadal⁸⁶⁴, candidat que va aprofitar la popularitat de l'expresident Felipe González per intentar aconseguir vots fent-lo intervenir en els mítings de campanya del

⁸⁶¹ Vegeu com exemple La Vanguardia 6 de noviembre de 1995, p. 17, on Jordi Pujol li diu a Joaquim Nadal que no pensa jubilar-se i afirmà que abans es cansarà Nadal que ell.

⁸⁶² CiU, *Portem Catalunya més lluny. Un programa per a la Catalunya del Segle XXI. Resum del Programa electoral*, Barcelona, 1995, p. 9.

⁸⁶³ Vegeu La Vanguardia 16 novembre 1995, p. 13 on Jordi Pujol es queixà de les acusacions del PSC per vincular-lo amb l'empresari Javier de la Rosa i entre altres coses afirmà: "Me quedo parado con que los socialistas no puedan reprimir sus instintos. No han aprendido nada y vuelven al acoso y derribo". Vegeu també La Vanguardia 17 noviembre 1995, p. 19, on Rafael Ribó d'IC- Els Verds també vinculà l'empresari De la Rosa amb polítics de CiU i acusà a Jordi Pujol de governar només per als poderosos.

⁸⁶⁴ Vegeu Nadal i Farreras, Joaquim, *Catalunya. Catalanisme i socialisme*, Fundació Rafael Campalans, ed. Mediterrània, Barcelona, 2003, on Joaquim Nadal recull les seves reflexions polítiques sobre Catalunya Nació, federalisme, catalanisme i socialisme.

PSC⁸⁶⁵. Respecte al seu programa electoral el PSC presentà un projecte de “canvi i de transformació. Un projecte que vol portar al govern de Catalunya la majoria del nostre poble, tot garantint les aportacions d’amplis sectors socials: els treballadors i les treballadores, tots aquells que viuen de la seva feina, els joves, les dones, els professionals de la creació cultural, etc (...). Un projecte que vol afirmar la solidaritat fraternal de Catalunya amb tot Espanya: fent compatible la defensa irrenunciable de la nostra identitat amb la construcció d’un Estat plurinacional, respectuós dels fets diferencials, que ha estat i és la millor garantia de l’autogovern de Catalunya”⁸⁶⁶. De fet continua defensant el model d’Estat federal prenent com a model Alemanya, EEUU, Canadà, Suïssa i Àustria. Tot i que el PSC reconeix que és un model que no està estipulat en la Constitució afirmà que la Constitució no impedia “en el marc constitucional que el desenvolupament de l’Estat de les autonomies es realitzés prenent com a punt de referència l’exemple dels Estats federals. En les qüestions bàsiques, l’Estat de les autonomies pot funcionar com un Estat federal. Això ja no depèn de la Constitució sinó de la voluntat de les forces polítiques. Quan els socialistes fem la proposta federalista ens estem referint, doncs, al que entenem que és essencial: continguts polítics de l’autogovern”⁸⁶⁷.

Pel que fa a IC-Els Verds, l’estratègia argumentativa també era com la del PSC, parlar de dretes i esquerres, és a dir l’objectiu del seu líder Rafael Ribó continuava sent aconseguir desbancar a CiU del govern i configurar una alternativa de govern basada en un govern d’esquerres format per la unió de totes les forces polítiques d’esquerres del País, tot i que dubtava que el PSC s’hi sumés per a fer-ho possible⁸⁶⁸. D’altra banda, va fer servir la figura d’Anguita d’IU en la seva campanya mitjançant mítings. El seu programa electoral estava centrat principalment en un programa social i ecologista que defensava els punts següents: 1) un model de desenvolupament socialment i ecològicament sostenible; 2) construir una Catalunya de dones i homes; 3) Aconseguir

⁸⁶⁵ Vegeu La Vanguardia 6 de noviembre de 1995, p. 15, que té com a titular “Nadal coge el salvavidas de Felipe. El PSC inunda Barcelona de carteles con el eslogan “González amb Nadal”. També La Vanguardia 7 de novembre de 1995, p. 16, on Nadal defensà la presència de cartells de Felipe González donant-li suport de la següent manera: “Un cartel con Felipe González en el Palau Sant Jordi rodeado de senyeres y con un “vota Nadal” es un mensaje de profunda catalanidad”.

⁸⁶⁶ PSC-PSOE, *Eleccions al Parlament de Catalunya 1995. Programa de Govern. Fem que guanyi l’esquerra*, p. 5.

⁸⁶⁷ PSC-PSOE, *Eleccions al Parlament de Catalunya 1995*, op. cit, p. 9. Idees que també es troben recollides posteriorment en el 8è Congrés celebrat l’11, 12 i 13 d’octubre de 1996 a l’Hospitalet de Llobregat p. 17-18.

⁸⁶⁸ Vegeu La Vanguardia 8 de noviembre 1995, p. 24.

una societat justa i solidària i 4) IC-Els Verds mostrava el seu compromís amb la Pau i la Solidaritat. Punts que quedaven ben clars en el primer paràgraf del preàmbul del seu programa que deia el següent⁸⁶⁹: “Catalunya és una nació, diferenciada, solidària i plural, que va recuperar les seves institucions d’autogovern gràcies a la lluita de tothom, però molt especialment dels sectors populars, de les organitzacions de veïns, del moviment obrer. En el preàmbul de l’Estatut d’Autonomia hi ha una declaració de principis que IC-EV voldria que guiés l’actuació política del govern de la Generalitat: “El poble català proclama com a valors superiors de la seva vida col·lectiva la llibertat, la justícia i la igualtat, i manifesta la seva voluntat d’avançar per una via de progrés que assegurí una qualitat de vida digna per a tots els qui viuen, resideixen i treballen a Catalunya”. Finalment, el programa també tenia un tercer i darrer punt on continuava apostant, des de la seva constitució, per la sobirania nacional i el dret a l’autodeterminació apostant per un model d’Estat federal⁸⁷⁰.

Finalment, pel que fa al PP, tot i ésser un partit clarament conservador i dretà, es presentà com un partit centrista, moderat, catalanista, etc, que defensava com argument una Catalunya plural culturalment i lingüística vinculada a Espanya. És a dir, una presència major del PP a Catalunya la presentaven com a beneficiosa tant per a Catalunya com per a Espanya. I apostaren per la presència del president José Maria Aznar a la seva campanya per atraure vots mitjançant la seva participació en mítings cabdals. Respecte al seu programa electoral, el seu líder i candidat Aleix Vidal-Quadras definí el seu programa com “una proposta d’austeritat, d’eficàcia, de transparència i d’honradesa. També és una mostra de confiança en la nostra societat, en la seva capacitat de superar quinze anys d’intervencionisme, de prepotència i de malbaratament dels nostres recursos (...). Un projecte catalanista, sensat, equilibrat i compromès amb la regeneració moral, institucional i econòmica de tot Espanya”⁸⁷¹. El contingut del programa contenia les propostes del Partit en diferents temes i contraposant-los al que suposadament havia fet el partit governant.

⁸⁶⁹ IC- Els Verds, *Ara et toca a tu! La teva força*, 1995, p. 6.

⁸⁷⁰ IC- Els Verds, *Ara et toca a tu! op, cit*, p. 83.

⁸⁷¹ PP, *Programa. Catalunya. Eleccions Autonòmiques 1995*, Introducció d’Aleix Vidal-Quadras.

4.4.2 Els resultats electorals i les seves conseqüències en els partits polítics catalans (1995-1999).

La participació en les eleccions de 1995 va ésser força més elevada en comparació amb les anteriors eleccions autonòmiques, de fet va ésser la més elevada des de 1984 amb un 63'6%. Respecte a les eleccions autonòmiques de 1992 la participació va augmentar en deu punts, uns 600.000 votants més. Segons Montserrat Baras i Jordi Matas⁸⁷², aquest augment de participació es va donar per motius conjunturals, com a resposta a la preocupació i insistència dels partits polítics catalans per evitar xifres altes d'abstenció i per aturar així la tendència a l'increment de l'abstenció de les tres darreres eleccions autonòmiques. Però aquest augment de la participació, si bé va fer augmentar el nombre absolut de vots de tots els partits parlamentaris respecte a les eleccions de 1992 només va fer augmentar la xifra de percentatge de vots i el nombre d'escons dels partits més petits: ERC, IC, PP. Els resultats electorals quedaren de la següent manera:

Partit Polític	Nombre de Vots	Percentatge de Vots
CIU	1.314.108	41%
PSC	796.859	24,8%
PP	419.932	13,1%
ERC	304.832	9,5%
IC	312.328	9,7%

Font: Elaboració pròpia.

Tot i que les eleccions de 1995 van obtenir representació parlamentària els mateixos partits que estaven presents al Parlament en l'anterior legislatura, CiU, per primera vegada va perdre la majoria absoluta, tot i augmentar el nombre absolut de vots (quasi 100.000) i guanyar per primera vegada en totes les comarques de Catalunya, va aconseguir 60 diputats perdent 10. El PSC també va incrementar el nombre total de vots aconseguits, va perdre 6 diputats i, malgrat mantenir-se com a segona força política, va

⁸⁷² Montserrat Baras i Jordi Matas Dalmases a: "Els partits polítics i el Sistema de Partits" dins Caminal Miquel, Matas Dalmases, Jordi, (ed.), *El sistema polític de Catalunya*, ed, UB, Tecnos, UAB, Barcelona, 1998, p. 211,

situar-se per sota del 25% en percentatge de vots. Un altre canvi significatiu va ésser la pujada del PP que es va tornar a col·locar com a tercera força política parlamentària aconseguint 17 escons i més de 400.000 vots, un resultat que responia sobretot a ésser un partit en alça per estar governant també a Espanya. ERC va aconseguir el nombre de vots més elevat de les cinc eleccions autonòmiques tot i que els 13 escons que va aconseguir no van superar els obtinguts el 1980. Finalment, IC va obtenir més de 300.000 vots i 11 escons, però tot i aquests resultats va ésser la força parlamentària amb menys escons.

Les conseqüències van ésser la pèrdua per primera vegada de CiU de la majoria absoluta, demostrant així el començament de la davallada d'un partit que fins ara havia gaudit d'una majoria absoluta que li havia permès desenvolupar còmodament el seu programa de govern, i de la consegüent modificació del sistema de partits català. Des del 1984 fins el 1995 es pot afirmar que existia una estabilitat en el sistema de partits català⁸⁷³. Des de les eleccions de 1995 CiU entrà en crisi i ja no tornaria a guanyar per majoria absoluta les eleccions autonòmiques. En el cas del PSC, es convertí en el partit de l'oposició que estava en nombre d'escons a una distància reduïda del partit de govern i a la tardor de 1996 es produí un canvi de lideratge i Narcís Serra substituï a Raimon Obiols. ERC patí l'escissió d'una part de la cúpula del partit fruit de les tensions ja mencionades en una altra ocasió, i Àngel Colom, secretari general del partit, i Pilar Rahola, única diputada d'ERC al Congrés i regidora a l'Ajuntament de Barcelona, acabaren creant un partit nou, el Partit per la Independència (PI). IC patí també una escissió del nucli més pròxim a la direcció d'IU creant un nou partit, Esquerra Unida i Alternativa (EUiA), a més a la IV Assemblea d'IC celebrada el 1996 arran d'una esmena dels joves d'IC, el partit es declarà esquerra ecosocialista⁸⁷⁴ definint així

⁸⁷³ Com destaquen Montserrat Baras i Jordi Matas Dalmases a: "Els partits polítics i el Sistema de Partits" dins Caminal Miquel, Matas Dalmases, Jordi, (ed.), op. cit, p.188, segons Sartori, si un partit aconsegueix tres vegades consecutives la majoria absoluta ja es pot parlar d'un sistema de partit predominant sempre que es doni una de les tres situacions següents: a) que l'electorat sembli ser estable; b) que se superi amb escreix el llindar de la majoria absoluta; c) que hi hagi una gran diferència en el nombre de diputats de la primera i segona força política. A Catalunya ens trobem amb tres majories absolutes de CiU consecutives, amb un electorat força estable i amb una gran diferència entre el nombre d'escons de CiU i del PSC.

⁸⁷⁴ Com destaca Marc Rius a: Rius Marc, *Iniciativa per Catalunya Verds (1987-2004). Una història de l'esquerra verda de Catalunya*, Quaderns de la Fundació Nous Horitzons, nº15, Hivern 2005, p. 30, a diferència d'altres corrents ecologistes, l'ecosocialisme entén que cal una forta complicitat amb el moviment sindical, i que el problema ecològic no suposa l'eliminació del conflicte de classe sinó que ambdós tenen l'origen en les contradiccions del sistema capitalista. L'ecosocialisme també posa de manifest que el socialisme real, i sobretot la supressió de la propietat privada, no havien estat capaços d'evitar la crisi ecològica. Aquest primer posicionament permetia a IC una posició relativament còmoda,

clarament el seu perfil ideològic. I El PP arran dels bons resultats obtinguts, els millors resultats que ha obtingut en unes eleccions autonòmiques (17 escons i més de 400.000 vots), reduïnt així la distància tant en nombre d'escons com en nombre de vots respecte de CiU i del PSC. Aquesta era una demostració de què el sistema de partits espanyol també influenciava en el sistema de partits català perquè, com assenyalen Montserrat Baras i Jordi Matas⁸⁷⁵, el declivi electoral socialista que el va portar a perdre la majoria absoluta a les eleccions legislatives de 1993 i la gran pujada del PP produí un canvi en el sistema de partits espanyol, i l'augment de vots populars repercutí en les eleccions autonòmiques provocant un increment de la participació que va fer que CiU perdés la majoria absoluta i que el PP obtingués els seus millors resultats en unes eleccions autonòmiques.

Finalment, en el debat d'investidura tots els partits excepte IC es mostraren disposats a fer un pacte de govern amb CiU⁸⁷⁶. Però l'absència de majoria absoluta per part de CiU va fer també que la votació d'investidura es donés en segona votació com havia passat el 1980. En aquesta ocasió el PSC es va abstenir, quan sempre havia votat en contra, i ERC també es va abstenir. Cal destacar que en el debat d'investidura el president Jordi Pujol com a candidat a President de la Generalitat va fer referència, entre altres temes importants, a la reforma de l'Estatut, tema que ja havia tractat en una altra

perquè, sense molts dels plantejaments hereus de l'anàlisi marxista o de l'esquerra transformadora, es podien incorporar reflexions de l'ecologisme o, com veruem mes endavant, del feminisme i del radicalisme democràtic, totes elles relacionades amb la superació del capitalisme. Aquesta comoditat ideològica també es refereix als mateixos membres d'IC, els quals, acostumats al comunisme (una ideologia omnicomprendiva i molt acabada des del punt de vista teòric) disposaven de recursos polítics suficients per assumir la nova identitat. D'altra banda, per a Rius, op. cit, p. 29, en ser l'ecosocialisme una teorització política que ja havien adoptat altres partits o corrents, i que gaudia d'un cert cos teòric definit, la seva elecció no només suposava trobar el terme idoni a unes reflexions prèvies, sinó també assumir que s'optava per una línia política determinada i contrastada en altres països europeus. En aquest sentit, l'experiència Groën Links a Holanada era un referent clau. Pocs anys abans havia reeixit un procés similar al que ara pretenia IC a Catalunya, Gröen Links (Esquerra Verda) era una nova formació impulsada per petits partits socailsites, pacifistes i comunistes que va saber evolucionar cap a posicions ecosocialistes. L'ecosocialisme va començar a prendre cos a mitjans dels anys vuitanta a Alemanya, en cercles esquerrans sovint vinculats als Verds. Per entendre per què IC va escollir aquesta denominació, cal anotar que en molts casos, han estat persones o moviments provinents del marxisme els qui van començar a definir què era l'ecosocialisme: l'esforç per compaginar certs postulats del marxisme, si bé intensament reformulats per l'ecologisme.

⁸⁷⁵ Montserrat Baras i Jordi Matas Dalmases a: "Els partits polítics i el Sistema de Partits" dins Caminal Miquel, Matas Dalmases, Jordi, (ed.), *El sistema polític de Catalunya*, op. cit, p. 189.

⁸⁷⁶ Vegeu DSPC-P, 13 de desembre de 1995, sessió núm. 2.1; DSPC-P 14 de desembre de 1995, Sessió 2.2, DSPC-P, 16 de desembre de 1995, Sessió 2.2. En segona votació el PSC, el PP i ERC es van abstenir, mentre que CiU votà a favor i IC en contra. ERC va votar negativament en la primera volta i es va abstenir en la segona.

ocasió, dient el següent⁸⁷⁷: “(...) Sé que hi ha qui defensa que hauríem de reclamar la reforma de l'Estatut i, per tant, quasi amb seguretat de la Constitució. Això no és descartable del tot i, de fet, seria legítim i democràtic fer aquest plantejament. Podria passar que el camí del gradual progrés autonòmic fins arribar a cotes realment altes d'autogovern i que ens donessin garantia plena quedés un dia del tot bloquejat perquè l'actitud negativa que en bona part de l'opinió pública i política espanyola hi ha envers la nostra autonomia, i sovint, simplement, envers Catalunya, podria passar que això ofegés la possibilitat i l'esperança de, a través d'un gradual procés, assolir cotes realment altes i suficients d'autogovern dintre de l'Estat espanyol. Però vull fer dos comentaris. El primer és que reclamar amb possibilitats d'èxit la reforma de l'Estatut s'ha de fer d'una manera que podria comportar certs riscos i que Convergència i Unió no desitja córrer, si no és que, com deia, queda definitivament tancada la porta de la negociació. El segon comentari és que durant els dos darrers anys s'ha demostrat que la negociació pot donar resultats considerables si es fa en determinades condicions. Quines condicions? Primera, elaborar i vendre bé una interpretació de la Constitució que en destaquí totes les portes que deixa obertes a l'heterogeneïtat i, per tant, a les personalitats diferenciades. Segon, disposar de prou força política i institucional a nivell d'Estat perquè a Madrid no se'ns puguin treure de sobre així com així. A la legislatura anterior es donava una tercera condició, que fou molt favorable, i és que el Govern de la Generalitat disposava a Catalunya d'una majoria que li conferia a Madrid molta llibertat d'acció. Els propers mesos diran si aquesta tercera condició pot ser substituïda eficaçment”.

Davant la interpel·lació que li va fer el secretari general d'ERC respecte al mateix tema el president Jordi Pujol va contestar el següent⁸⁷⁸: “quan l'any 80 vaig parlar des d'aquesta tribuna de la reforma de l'Estatut no és pas que no ho intentéssim, i concretament ho vàrem intentar i vàrem estar a punt d'aconseguir-ho, i jo vaig veure un moment en què m'havia semblat, m'havia semblat que ho havíem aconseguit, justament en el camp del finançament, a través de les negociacions i de l'acord que ja hi havia entre l'aleshores ministre d'Hisenda, el senyor García Añoveros, i el conseller Trias Fargas. Lamento, perquè no m'agrada atribuir responsabilitats, que allò va fracassar per dos motius: primera, per la feblesa que en aquell moment ja tenia el Govern d'UCD –el

⁸⁷⁷ DSPP-P, nº 2.1, 13 de desembre de 1995, p. 13.

⁸⁷⁸ DSPP- P, 13 de desembre de 1995, nº sessió 2.1, p. 44.

Govern d'UCD els mesos de febrer, març, que és quan es va produir això, de l'any 82, era un govern ja molt feble i incapaç, per tant, d'imposar en un moment determinat un criteri, encara que tingués majoria parlamentària, que la tenia en aquest cas amb el nostre suport-, i, en segon lloc, per l'oposició, que jo crec que va ser en aquell moment molt demagògica i molt negativa, del Partit Socialista. I això va fer que s'anés en orris un pacte que era francament bo, i en comptes d'això vam tenir la LOFCA. I a partir d'aquell moment hi ha hagut tot un procés de remuntar, de pujar - ens havien posat a baix-, d'anar pujant de mica en mica, que és el procés en el qual encara estem i en el qual encara no estem ben bé ni tan solament a la meitat del camí. En el terreny aquest que estem dient, de l'Estatut -vostè hi ha estat insistint-, jo, vostè sap perfectament, señor Colom -i a més ho he dit públicament més d'una vegada-, que jo no tinc inconvenient a ser crític..., «crític» no vull dir crític al cent per cent, però en tot cas no em sento allò que se'n diu tampoc cent per cent satisfet de com els partits catalans -i d'aquí els he d'excloure a vostès, perquè vostès no hi van entrar, en això-, doncs, vàrem negociar l'Estatut de l'any 1979. No tinc cap inconvenient a dir-ho, i ho dic, fins i tot ara ho dic aquí, des d'aquesta tribuna. El que passa és que naturalment he de fer algunes observacions. Primera, cal situar-se en el moment; cal saber quines eren les alternatives que hi havia; cal dir -perquè malgrat tot és així- que el resultat d'aquest Estatut, que a mi no m'agrada, però que evidentment vàrem votar en aquell moment, de tota manera, comptat i debatut, és un resultat positiu, és un resultat positiu. I després també li voldria demanar -especialment a vostè, com a secretari general d'Esquerra Republicana, però a tots- que no mitifiquem el passat. És a dir, que nosaltres haguem mitificat determinades coses l'any 50 o l'any 60 està bé, però l'any 95 no hem de mitificar el passat. L'Estatut del 32 també era un mal Estatut, i si algun defecte vàrem tenir nosaltres l'any 79 va ser fixar- nos massa en l'Estatut del 32. Va ser, per dir-ho així, un error conceptual fixar-nos en un mal Estatut, que havíem mitificat, però que també, li diré una cosa, també era, amb molts defectes, com a eina de treball, un bon instrument ...”.

4.4.3 Inici de la renovació interna de CDC i d'ERC durant la V legislatura.

Després de les eleccions legislatives del març de 1996, CiU, no sense polèmica interna⁸⁷⁹, decidí juntament amb el Partit Nacionalista Basc (PNB) i Coalició Canària (CC) donar suport a la investidura de José María Aznar com a president del govern espanyol, que havia guanyat les eleccions però no havia assolit la majoria absoluta i necessitava de CiU per a governar⁸⁸⁰. Signat el famós Pacte del Majestic el 29 d'abril⁸⁸¹ el PP donà suport parlamentari a CiU per a governar la Generalitat. A més el PP canvià el seu màxim dirigent Aleix Vidal Quadras per Alberto Fernández Díaz com a conseqüència més o menys directa del pacte entre CiU i el PP. Com a novetat destaca també la composició de la Mesa que estava formada per un president socialista, Joan Reventós, un vicepresident de CiU i un altre del PP, dues secretaries per a CiU, una per a ERC i una altra per a IC.

⁸⁷⁹ Les bases no estaven d'acord en un principi amb el pacte de CiU amb el PP com assenyalava per exemple La Vanguardia 2 abril de 1996, p. 8, sota el titular "CiU exige al PP que prometa algun traspaso para convencer a sus bases del apoyo de CiU a Aznar", així com tampoc part de la cúpula de CiU que, segons La Vanguardia 31 marzo de 1996, p. 11 "En la cúpula de CiU se ha extendido la convicción de que las tres semanas que faltan para la sesión de investidura —para cuya celebración se baraja la semana del 22 de abril— son insuficientes para concretar acuerdos con el PP. Asuntos de gran complejidad técnica como el nuevo modelo de financiación autonómica, sobre cuyos aspectos, además, existe división en el seno de la propia coalición nacionalista, requieren de meses de negociación y de un interlocutor que controle las cuentas del Estado, algo que difícilmente puede darse sin estar ya en el Gobierno. Además, cualquier tipo de financiación debe ir acorde con los presupuesto generales del Estado para 1997, que el nuevo gobierno debe redactar y pactar con los nacionalistas. Otro tanto sucede con la plasmación de compromisos que los populares están dispuestos a asumir, como es el traspaso de las competencias de Tráfico a los Mossos d'Esquadra". Així com tampoc la JNC que segons La Vanguardia 31 de marzo de 1996, p. 12, assenyalà que el consell de la JNC celebrat al Vendrell acordà per unanimitat votar en contra de què CiU donés suport a la investidura d'Aznar com a president del govern espanyol, tot i que matisà, segons paraules del president de la JNC Carles Campuzano, "éste no es un no cerrado, sino que está condicionado a que Aznar concrete su postura respecto a Cataluña". Campuzano indicò que la JNC sólo cambiará su postura si se cumplen algunos puntos como los de que "la responsabilidad para garantizar la gobernabilidad del Estado sea compartida con otros partidos y que el PP realice propuestas políticas suficientemente importantes y sólidas, que justifiquen el cambio". Por ahora, las juventudes de CDC consideran que "las declaraciones de rectificación efectuadas por José María Aznar durante los últimos días eran necesarias por respeto al pueblo de Cataluña, pero no son ni mucho menos suficientes para hacer variar la posición de CiU".

⁸⁸⁰ Com destaca el diari El País de Catalunya, 16 de febrer de 2012, Jordi Pujol va rebre fins i tot el consell de l'ex-president Felipe González de pactar amb el govern del PP a Espanya per poder governar dient-li el següent: "Alguien tiene que gobernar. No se puede hurtar la victoria de quién ha ganado en España. Por consiguiente, convendrá que vosotros apoyéis a Aznar con las condiciones que, imagino, le vais a imponer".

⁸⁸¹ Com assenyalava el diari El País, 28 enero de 2012, En un principi el pacte del Majestic va suposar beneficis per a Catalunya com per exemple l'abolició del servei militar obligatori, la supressió dels governadors civils, la cessió del 15% de la recaudació de l'IRPF a les comunitats autònomes, etc. Però a la llarga, aquest pacte li suposà per a CiU l'acceleració de la seva caiguda per la supeditació del president Pujol al president José Maria Aznar.

Mentre CiU es disposava a governar en minoria en l'etapa anomenada per Francesc-Marc Àlvaro <<Transpujolisme>>⁸⁸², dins de CDC va créixer amb intensitat la demanda de renovació. A més, Miquel Roca havia fet efectiva la seva renúncia a la Secretaria General del partit el 17 de desembre de 1995, encara que ja feia sis mesos que havia delegat part de les seves funcions en dos secretaris generals adjunts: Ramon Camp, a la vegada secretari d'Organització, i Pere Esteve qui va ésser escollit al Consell Nacional del 7 de gener de 1996 per a substituir-lo amb un suport del 89%. Poc temps després s'incorporà al seu equip com a secretari d'Organització Felip Puig. Pere Esteve tenia la voluntat de regenerar el partit⁸⁸³ i va començar per renovar l'Executiu com es va poder comprovar al Consell Nacional celebrat el 20 de gener de 1997 en el que proposà la incorporació dels consellers Pere Macias (Medi Ambient), Francesc Xavier Marimon (Agricultura) i Antoni Teixidó de la desapareguda CDS, tot i que aquest darrer tenia veu però no vot i, aixecà rebuig entre la militància i part dels consellers⁸⁸⁴. A l'Executiu també es varen incorporar les diputades: Rosa Bruguera, Carme Laura Gil i la dirigent del Vallès Rosa Ribes, aquestes incorporacions van augmentar la presència de les dones

⁸⁸² Per a Francesc-Marc Àlvaro a: Marc-Àlvaro, Francesc, *Ara sí que toca. Jordi Pujol, el pujolisme i els seus successors*, ed. 62, Barcelona, 2003, pàg. 22, el "Pujolisme", entès per ell com una etapa de la història política de Catalunya, estaria dividit en quatre etapes: 1ª etapa) *Prepujolisme*- des dels anys cinquanta (presa de consciència de Pujol, resistència antifranquista i el "fer país") fins el 1974; 2ª etapa) *Pujolisme (estricte)*- des de 1974 (fundació der CDC i pas al "fer política") fins el 1992 (esclat de la crisi Pujol-Roca i celebració del IX Congrés de CDC). Aquesta etapa comprèn l'època daurada del pujolisme, que va de 1984 (any de la majoria absoluta de més gran assolida per Pujol) a 1992; 3ª etapa) *Transpujolisme*- des de 1992 (esclat de la crisi Pujol-Roca i celebració del IX Congrés de CDC) fins el 1999 (últimes eleccions catalanes de Pujol, guanyades per la mínima). Aquesta etapa comprèn el X Congrés de CDC, celebrat el 1996 i considerat "el de la renovació" ("el fer partit"), així com el començament del declivi electoral de CiU a partir de 1995; 4ª etapa) *Tardopujolisme o vigíles del postpujolisme*- des de 1999 (minoria parlamentària de CiU) fins el 2003 (eleccions catalanes en les quals CiU presenta com a candidat el successor de Pujol, Artur Mas). Aquesta etapa comprèn la creació del liderat de Mas, l'existència d'una majoria absoluta del PP a Madrid, i l'XI Congrés de CDC, celebrat el 2000 i considerat "el del postpujolisme i el recanvi generacional" ("fer futur").

⁸⁸³ Destaca un article d'opinió escrit pel secretari Pere Esteve a La Vanguardia 13 de julio de 1997, p. 36, titulat: "CDC: retos y objetivos" on incideix en la voluntat de regeneració per part de CDC com a objectius a assolir. Afirmar, entre altres coses el següent: "En la actualidad, la palabra renovación inunda el campo político y el quehacer de los partidos. Convergencia no es ajena a esta tendencia por cuanto, y de una forma muy intensa, viene desarrollando desde noviembre de 1994 un proceso de fortalecimiento y renovación. No es una renovación que se dirija al logro de ganancias partidistas a corto plazo, puesto que está presidida por el ánimo de ser en el futuro una mejor herramienta al servicio de Cataluña. El apoyo aportado por los militantes así como la expectación conseguida en el seno del panorama político, también entre amplios sectores de la sociedad catalana, parecen indicamos que estamos en el buen camino. Un camino que pasa por renovar la voluntad del país y la ilusión colectiva ante el futuro y, especialmente, ante los retos que éste nos deparará (...) Poner al día nuestro proyecto de afirmación y de construcción de Cataluña, y por tanto, nuestro mensaje es un primer reto y a la par una obligación principal. Y no porque consideremos errado lo hecho hasta ahora, sino porque el punto al cual hemos llegado nos permite y obliga a entrar en una nueva etapa y definir un nuevo horizonte nacional que parte de la exigencia del reconocimiento de Cataluña como nación y de la soberanía que, consecuentemente, le corresponde...". Parla també de la necessitat d'un millor finançament, la defensa de la integració a Europa, etc.

⁸⁸⁴ Vegeu La Vanguardia 15 de enero de 1997, p. 11, i La Vanguardia 20 de enero de 1997, p. 9.

a l'Executiu augmentant la seva presència en un 15%. Altres incorporacions a destacar foren: Miquel Reniu (responsable de l'Institut de Formació), Jordi Rodó, (política municipal), Artur Mas (president de Federació de Barcelona), Josep Poblet (Tarragona) i Josep Rull (president de la JNC). I s'afegiren tres baixes: Jaume Rossell, Antoni Creixells i Manuel Ferrer i Profitós provocant l'ampliació a 41 places. En total 11 noves incorporacions a l'Executiu que s'afegien als membres ja existents que eren els següents: Ramon Camp, Joaquim Ferrer, Francesc Homs, Joan Raventós, Josep Micaló, Isidre Gavín. Joaquim Molins, Macià Alavedra, Josep Maria Cullell, Xavier Trias, Joan Maria Pujals, Josep López de Lerma, Antoni Comas, Joan Vallvé, Carles Gasòliba, Maria Eugènia Cuenca, Joaquim Triadú, Rafael Hinojosa, Ramon Juncosa, Jaume Ciurana, Carles Campuzano, Josep Camps, Meritxell Borràs i Joaquim Alemany.

Cal destacar també que dins de CDC, com assenyala Francesc Marc-Àlvaro⁸⁸⁵, existia una quarta generació formada per neopujolistes i postpujolistes crítics⁸⁸⁶. Els més grans d'aquesta generació eren molt d'ells excàrrecs de la JNC que havien mantingut un vincle molt fort amb els seus predecessors, entre ells es trobava Carles Campuzano que era membre de la direcció del partit, diputat al Congrés, exsecretari general de la JNC, exdiputat al Parlament. Així com també era membre i el cap més visible del Col·lectiu Sinapsi sorgit l'any 1996 que agrupava altres càrrecs⁸⁸⁷, uns anys més joves que ell, que sota la bandera del sobiranisme i del centreesquerra intentaven aconseguir un cert equilibri entre posicions postpujolistes i alguns tics neopujolistes. El col·lectiu tindria també en Felip Puig, de la tercera generació, el seu principal valet i protector dins el partit.

Els dies 8, 9 i 10 de novembre de 1996 va tenir lloc el X Congrés celebrat a l'Hospitalet de Llobregat, el Congrés de "la renovació", Pujol revalidà la presidència del partit amb el 94,4% dels vots, Pere Esteve la Secretaria General amb el 87,3% i Felip Puig la Secretaria d'Organització amb el 84,2%. CDC, que es definí en el Congrés com un "projecte polític amb voluntat de govern, integrador i aglutinador, central en la

⁸⁸⁵ Marc-Àlvaro, Francesc, *Ara sí que toca. Jordi Pujol, el pujolisme i els seus successors*, ed. 62, Barcelona, 2003, pàg. 209.

⁸⁸⁶ Per a un coneixement més exhaustiu dels grups existents dins CDC vegeu Marc-Àlvaro, Francesc, *Ara sí que toca. Jordi Pujol, el pujolisme i els seus successors*, op. cit, p. 208-247.

⁸⁸⁷ Dins del col·lectiu Sinapsi es trobaven joves que posteriorment acabarien tenint un lloc destacat durant el govern del President Mas a partir del 2010 com Josep Rull, Neus Munté, Felip Puig, Pere Macias, Jaume Ciurana, Meritxell Borràs, etc.

política catalana i centrador en la política espanyola”⁸⁸⁸, accentuà en el Congrés l’orientació sobiranista reivindicant el reconeixement del fet diferencial català i la demanda d’un Pacte d’Estat consensuat per totes les forces polítiques estatals i també catalanes que “reconegués la identitat nacional de Catalunya i de les altres nacionalitats històriques i, conseqüentment, de l’Estat espanyol com d’un Estat pròpiament plurinacional...”. Es dotaria, per tant, a Catalunya d’una més gran sobirania política i financera mitjançant un Pacte Fiscal, sense defugir la reforma de la Constitució i de l’Estatut⁸⁸⁹.

D’altra banda, sota l’impuls de la Secretaria General⁸⁹⁰, el partit va debatre en profunditat⁸⁹¹ al llarg de l’any 1997 el document d’estratègia titulat “Per un nou horitzó per a Catalunya”⁸⁹² que principalment posava l’èmfasi en el dret d’autodeterminació i

⁸⁸⁸ X Congrés CDC Hospitalet de Llobregat, 8, 9, 10 de novembre de 1996, Ponència 1 “El nacionalisme català als inicis del segle XXI”, p. 2.

⁸⁸⁹ X Congrés CDC Hospitalet de Llobregat, 8, 9, 10 de novembre de 1996. Ponència 2 “Identitat”, p. 17.

⁸⁹⁰ Pere Esteve a: Esteve Pere *Estratègia per a Catalunya. Notes d’acció política*, ed. Plaza & Janés, Barcelona, 2001, p. 45-47, explica que calia renovar el programa polític del catalanisme. Els canvis que hi havia hagut des de la Transició fins a l’actualitat eren massa importants ja que havien canviat els marcs polítics mundial, europeu i estatal; havia canviat la mateixa societat catalana, els seus valors, etc. I aquests canvis i la realitat transformada que se’n derivava juntament amb nous escenaris de futur feien inaplaçable posar al dia i renovar el projecte polític que representava CDC. La proposta de CDC partia de l’assumpció d’aquests canvis i reptes, del fet que l’articulació Catalunya-Espanya era encara un problema no resolt, i de la constatació que encara no era reconeguda Catalunya com a nació ni socialment ni políticament. Per tant, Esteve diu que aquest procés s’inicia el novembre de 1996 en el Xè Congrés de CDC, en què s’aprovà una ponència política que amb el títol “El nacionalisme català a l’inici del segle XXI” defensava principalment que calia obrir una nova etapa amb dues idees bàsiques: el reconeixement de fet de Catalunya com a nació i de l’Estat com a plurinacional i la redistribució del poder polític (sobirania) que se n’ha de derivar. Els objectius nacionals proposats en aquell Congrés es desenvoluparen encara més l’estiu de 1997 en un document posterior titulat “Un nou horitzó per a Catalunya”, on s’establien els àmbits de poder polític o sobirania a què caldria arribar per fer efectiu el reconeixement nacional de Catalunya i la seva correcta articulació amb Espanya i Europa, és a dir, es planteja com hauria d’ésser un Estat autènticament plurinacional.

⁸⁹¹ Com es pot veure a La Vanguardia 6 de junio de 1997, p. 17, 7 junio de 1997, p. 17, hi hagué un ampli rebuig al principi del Comitè Executiu pel document presentat pel secretari Pere Esteve, fins i tot del mateix president Pujol que considerava la seva modificació imprescindible. Fins i tot diaris com La Vanguardia 9 de junio de 1997, p. 16, van assenyalar que l’esborrany del document tenia semblances amb el programa independentista d’ERC “Força! Cap a la independència!” i també amb un article publicat per Ferran Requejo al diari El País, un article que recollia part d’un treball que li havia encarregat CDC sobre els “aspectes simbòlics” de l’autogovern. El text es va sotmetre a un llarg debat però el 9 de juny de 1997 aconseguí que el Comitè Executiu acceptés el document de treball, tot i que substancialment modificat amb un text epíleg i esmenes, i, com assenyala La Vanguardia 14 de julio de 1997, p. 20, el Consell Nacional Extraordinari de CDC celebrat el 13 de juliol de 1997 acabà acceptant també el text, aquesta vegada per unanimitat, com a punt de partida per a definir la nova estratègia i els nous objectius a assolir a llarg plaç pel partit nacionalista.

⁸⁹² CDC, *Per un nou horitzó per a Catalunya*. Barcelona, 30 de juny de 1997. Vegeu objectius del document a l’Annex pàg. 477-479.

en el concepte de “sobirania compartida”⁸⁹³ en el marc d’un Estat espanyol que reconegués el seu caràcter plurinacional i adoptés formes confederals.

Continuant en aquesta línia de reivindicació nacional el 16 de juliol de 1998 tingué lloc la signatura de la Declaració de Barcelona⁸⁹⁴ per CDC, UDC, PNB i BNG. Era un text que rebutjava l’actual Estat de les Autonomies i apostava per un Estat confederal per considerar-lo el model més apropiat per a un Estat plurinacional, i establia una col.laboració política permanent entre les principals forces polítiques signants de la Declaració per tal d’assolir aquests objectius. Evidentment, com era d’esperar, aquesta Declaració juntament amb els documents que es derivaren foren acollits amb hostilitat per part del govern espanyol i del PSOE⁸⁹⁵.

Finalment, cal destacar que aquesta legislatura també suposà per a CiU una legislatura plena de tensions derivades d’una altra crisi entre CDC i UDC provocada per la nova Llei de Política Lingüística que la Generalitat promovia i que va ésser promulgada a la fi de 1997, així com també per la complexa gestió del pacte amb el PP.

Per la seva banda, el nomenament de Carod-Rovira com a secretari general en el XXI Congrés Nacional d’ERC⁸⁹⁶ celebrat al Pavelló de Vilafranca del Penedès el 23 i 24 de novembre de 1996 va servir per a que ERC fes un nou canvi de rumb convertint-

⁸⁹³ Pere Esteve a: Esteve Pere, *Estratègia per a Catalunya*, op. cit, p. 51, definí el concepte de “sobirania compartida” com aquella que representava la capacitat de reconèixer i de portar el poder allà on era més just, més eficaç i més democràtic. Des de la sobirania compartida es podia respectar la diversitat d’Europa i articular la seva complexitat. Era una proposta solidària. Per a Esteve, Europa era un projecte obert i justament la sobirania compartida permetia a cadascú trobar-hi el seu lloc.

⁸⁹⁴ Vegeu La Vanguardia 18 de julio de 1998, p. 9. D’altra banda, Pere Esteve a: Esteve Pere, *Estratègia per a Catalunya*, op. cit, 53-54, explica que la Declaració de Barcelona va néixer amb l’objectiu de buscar complicitats per promoure aquella nova cultura política que possibilités el reconeixement de la plurinacionalitat de l’Estat. Era un treball conjunt de tres forces polítiques de Galícia, el País Basc i Catalunya, per promoure l’esmentada nova cultura política. La Declaració de Barcelona plantejava una cosa tan elemental com que Espanya no era la unitat que formaven dinou autonomies sinó una oportunitat d’unió de quatre identitats, quatre realitats històriques, culturals i lingüístiques diferents.

⁸⁹⁵ Com assenyala La Vanguardia 20 de julio de 1998, p. 13, es produïren unes acusacions creuades entre el PP i CiU. El PP criticà el document signat i acusà a CiU de radicals que volien trencar el pacte constitucional i carregar-se el model d’Estat existent. Per part de CiU acusaren la política aplicada pel govern del PP de radical per defensar una indivisibilitat d’Espanya que no respectava les diferències. Així com també Felipe González, com assenyala La Vanguardia 27 de septiembre de 1998, p. 17, aprofità una tregua d’ETA per a criticar les aspiracions nacionalistes de Catalunya i comparar-la amb Sarajevo. A més, entre els socialistes cal recordar l’aliança dels presidents autonòmics José Bono, Manuel Chaves i Juan Carlos Rodríguez Ibarra que van replicar amb una altra declaració conjunta.

⁸⁹⁶ Sobre el desenvolupament del XXIè Congrés vegeu, entre altres, B. Culla, Joan, *Esquerra Republicana de Catalunya 1931-2012. Una història política*. Barcelona: ed. La Campana, 2013, p. 468-472. Aguilera Gemma, *Carod-Rovira. Saltar la paret*. Barcelona: Llibre de l’Índex, 2003, p.148-152.

se en un partit més madur i seriós que aconseguiria arribar a connectar amb les necessitats dels ciutadans. Carod-Rovira presentà la seva candidatura defensant un canvi d'etapa, la necessitat de definir un territori polític propi i el propòsit d'infondre pragmatisme i gradualisme a l'actuació del partit. I va obtenir 810 vots a favor (el 82%) dels vots, 168 en contra i 9 en blanc. Com assenyala Joan B. Culla⁸⁹⁷, de les votacions del Congrés i dels posteriors processos d'elecció a les federacions territorials i en el si del Consell Nacional en resultà un Comitè Executiu de 37 membres que formarien el nucli humà que pilotaria ERC des del punt de vista organitzatiu, ideològic i estratègic fins arribar al 2011. Aquestes persones eren: el president del partit, del secretari general i dels quatre vicesecretaris (Bonet, Huguet, Puigcercós i Sàez), els secretaris nacionals de Formació (Jordi Argelaguet i Argemí), de Relacions Polítiques (Josep Bargalló i Valls), de Relacions Sindicals (Àngels Coté i Pascual), de Política Internacional (Jesús Maestro Garcia), de Política Sectorial (Miquel Mateu i Ballesté), de Política Municipal (Jaume Oliveras i Maristany), de la Dona (Carme Porta), de Publicacions i Propaganda (Josep Vall i Segura) i d'Organització i Finances (Xavier Vendrell). Els presidents de les federacions regionals Lluís Aragonès i Delgado de Torres, Josep Ardanuy, Robert Casadevall, Marta Cid, Josep Maria Esquerda, Maria Elisa Farré, Miquel Hortós, Bernat Joan Marí, David Minoves, Àngel Molina, Francesc Ribot, Pere Vilarrasa, Jaume Xandri. Els membres elegits directament pel Consell Nacional: Ernest Benach, Joan Puig, Elisenda Romeu i Andreu C. Vega Castellví. Dos representants de les JERC: el secretari general Camil Ros Duran, i el vicesecretari Andreu Felip i Ventura. Finalment, Soledat Balaguer i Sánchez-Arjona (presidenta del Consell Assessor), Josep Rahola i d'Espona (president del Consell Consultiu) i Joan Ridaó (president del Consell Nacional).

Així doncs, ERC començava a dibuixar un nou rumb en què es reivindicava com "l'esquerra nacional catalana" que tenia com a objectiu defensar un projecte nacional catalanista i d'esquerres que aconseguís arreplegar el màxim de forces d'esquerra, (tot i ésser conscient que havia de competir amb el PSC i ICV per l'espai de l'esquerra), per a poder convertir-se en una gran força d'esquerres que pogués arrebatat-li el govern a CiU i trencar, doncs, l'estigma d'anar a remolc de CiU. Cal destacar que Carod-Rovira definí ERC com a <<catalanista i d'esquerres>> però no va fer servir la paraula

⁸⁹⁷ B. Culla, Joan, *op, cit*, p. 471

<<nacionalista>> perquè volia aconseguir una majoria àmplia d'esquerres sense posar limitacions a l'accés del partit⁸⁹⁸.

El canvi de rumb, però, calia manifestar-lo sobretot en els terrenys del discurs i del programa. Si un dels grans retrets contra Colom va ésser el convertir l'independentisme en el missatge únic del partit, el primer document de la nova direcció titulat "Solidaritat Catalana" difós a finals de desembre del 1996, posà l'èmfasi en les propostes polítiques a curt i mitjà termini (elaboració d'una llei electoral pròpia amb llistes obertes, establiment de "la hisenda pública catalana" segons el model navarrés o basc, etc), deixant per a més endavant el l'horitzó de la independència. Aquestes idees van trobar una formulació més solemne en la Conferència Nacional "per al progrés i la sobirania de Catalunya" que tingué lloc a Barcelona el 14 de juny de 1997. En aquesta Conferència es va debatre un document estratègic d'una vintena de pàgines titulat "Enfortim l'esquerra nacional" on s'exposaren les noves directrius d'ERC.

4.5 Les eleccions autonòmiques catalanes del 16 de novembre de 2003. Fi de l'hegemonia de CiU, refundació de CDC i canvi de paradigma a Catalunya.

4.5.1 Influència de la VI legislatura en les eleccions del 16 de novembre de 2003. Refundació de CDC per Artur Mas i defensa del Dret a decidir.

Els resultats de les eleccions autonòmiques del 17 d'octubre de 1999 que donaven pas a la VI legislatura produïren una sèrie de canvis en la política catalana que acabarien influïnt en les eleccions autonòmiques del 16 de Novembre de 2003. En primer lloc, tot i tornar a guanyar les eleccions Jordi Pujol les va guanyar en nombre d'escons però no de vots. Fou l'exalcalde Pasqual Maragall qui va superar a Jordi Pujol en 4879 vots. Per primera vegada Jordi Pujol tenia un contrincant clar i amb possibilitats, l'exalcalde Pasqual Maragall del PSC. Aquell resultat va ésser clau per a què Jordi Pujol acabés decidint no tornar-se a presentar a unes eleccions i pensés definitivament en la seva successió. Mentre que CiU representava un govern que havia patit un cert desgast a l'estar durant dinou anys ininterrompudament governant, el PSC, que es presentà per primera vegada formant coalició amb Ciutadans pel Canvi, va

⁸⁹⁸ Observació que em va fer Jordi Foz en una entrevista personal que li vaig fer el gener del 2015.

defensar “la idea de canvi” que va començar a quallar en la societat catalana. Una altra conseqüència d’aquestes eleccions va ésser el canvi que es va tornar a produir en el sistema de partits catalans ja que el resultat d’aquestes eleccions va fer que el creixement dels partits polítics més petits (ERC, IC, PP) condicionés la política catalana tant en la VI^a legislatura com en les següents.

D’altra banda, CiU al no poder formar govern sola per no obtenir majoria absoluta es veié obligada a triar entre ERC⁸⁹⁹ o el PPC per aconseguir la investidura⁹⁰⁰.

⁸⁹⁹ Els contactes amb ERC s’iniciaren el 2 de Novembre de 1999 a l’hotel Majestic de Barcelona però la incredulitat d’ERC expressada mitjançant Carod-Rovira de la voluntat de CiU de no pactar amb el PP, vegeu la Vanguardia 10 octubre de 1999, p. 31, així com tampoc creien en el PSC, va fer que el pacte no s’acabés produint. En canvi, des de CiU havia veus que veien amb bons ulls la coalició de govern CiU-ERC perquè creien que l’acord a Catalunya havia d’ésser independent de la política d’aliances d’àmbit estatal i que garantiria l’estabilitat per a tota la legislatura i disposaria d’una majoria absoluta que es podria veure reforçada després de les legislatives, perquè el PP o el PSOE podrien tornar a necessitar els vots de CiU per a governar Espanya, i CiU tindria les mans lliures davant l’executiu espanyol per a negociar qüestions de Catalunya prèviament pactades amb ERC que afavorissin Catalunya com un nou finançament o augmentar l’autogovern. Per a Joan Ridaó a: Ridaó, Joan, *Les coalicions polítiques a Catalunya, 1980-2006*, ed. Atelier, Barcelona, 2006, p. 188, en una nota a peu de pàgina afirmà que “l’oferta de CiU a ERC va consistir a buscar el suport a la investidura de Jordi Pujol i a crear una comissió per a negociar un acord de legislatura sense “prejutjar el resultat final” perquè la voluntat de Pujol era continuar donant suport al PP tot el temps que restava de legislatura, a més de la manifestada intenció de donar-lo a la formació política que sortís guanyadora en les eleccions legislatives. Duran i Lleida posà com a exemple el País Basc on, segons ell, un “front nacionalista” entre PNB i EA no invalidava que el PNB continués mantenint a Madrid els seus acords amb el Govern central”.

⁹⁰⁰ Pere Esteve a: Esteve Pere, *Estratègia per a Catalunya. notes d’acció política*, ed. Plaza&Janés, 2001, Barcelona, p.106-110, va justificar la voluntat d’entesa amb ERC i el PP per aconseguir el seu suport d’investidura de la següent manera: “(...)Naturalment que el més senzill era aconseguir els vots del PP i prou, atès que pel fet que en aquell moment ells depenien a Madrid del nostre suport la negociació havia de ser teòricament més fàcil i segura. Però no podíem excloure l’entesa amb ERC, per dues raons. En primer lloc perquè és el partit que té un programa més proper al nostre. En segon lloc, perquè a CiU li interessava guanyar la investidura amb un resultat que trenqués l’eix esquerra/dreta que afavoria els socialistes i que remarqués l’eix del catalanisme. Sense l’abstenció d’ERC el resultat seria de 68 vots favorables davant 67 vots en contra. Amb la seva abstenció passaria a ser, en canvi, de 68 a 55. Per intentar el pacte simultani vam analitzar quines condicions hi jugaven a favor i en contra i vam pensar quines condicions s’havien de donar perquè fos possible. I les condicions es donaven. Un vot positiu d’ERC hauria equiparat els republicans amb el PP i era, doncs, una opció sense possibilitats reals. Ara bé, un pacte per tal que, en comptes de votar en contra, optessin per l’abstenció ja era una altra cosa. Ells ho sabien i l’oferien, l’abstenció. Sobretot perquè a ERC li interessava situar-se en un punt equidistant entre CIU i PSC en un moment en què presentava un perfil massa procliu als socialistes. I això amb una abstenció ho aconseguia. Els republicans sabien que estaven obligats a no fer-se incompatibles amb un vot favorable del PP. Amb l’abstenció ERC no coincidia amb el PP i a nosaltres ens cobria l’objectiu esmentat. La negociació va ser, val a dir-ho, franca i poc complicada. Els problemes, al final, van venir més del PP. Però eren més aparents que reals. A ells la distància entre el seu sí i l’abstenció d’ERC els semblava massa curta. Per això, des de les primeres converses van insistir a remarcar la seva incompatibilitat amb ERC. Però CiU aquí podia arriscar més. Era evident que el PP no podia permetre’s, a tres mesos d’unes eleccions generals, ser responsable d’una inestabilitat política a Catalunya i de la no elecció de Jordi Pujol com a president, afavorint alhora els seus competidors més directes a l’Estat, els socialistes. Per tant, encara que fos en una segona volta, el seu vot era segur. Estàvem coberts. Amb tot vam intentar aconseguir-ho a la primera. A partir d’aquí, el PP va entendre que era millor per a ells votar favorablement a la primera volta, amb un acord per escrit amb compromisos per part nostra, que no pas haver de fer-ho “per força” i potser sense cap acord escrit a la segona. La negociació amb el PP-contràriament a la negociació amb ERC- va ser més dura i es va allargar fins a l’últim moment”.

Mentre que Felip Puig i Pere Esteve volien un pacte amb ERC, Josep Antoni Duran i Lleida i Joaquim Triadú eren partidaris de pactar amb el PP. Finalment CiU es decantà per pactar amb el PP tot i el criteri en contra d'una part important de dirigents de CDC⁹⁰¹, un pacte que li acabà de passar factura. Com destaca Damià Del Clot i Trias⁹⁰², la decisió del president Pujol de pactar amb el PP venia condicionada perquè fins al moment CIU havia estat determinant en l'estabilitat dels diferents governs espanyols, però aquesta vegada ja no seria així perquè a les eleccions generals del 2000 el PP va guanyar per majoria absoluta i Aznar no trigà en demostrar-ho ja que el seu partit va fer el viratge antinacionalista i espanyolista més gran des que s'havia establert la democràcia. La investidura del president Jordi Pujol es va aprovar en primera volta per 68 vots a favor, 55 en contra, i 12 abstencions, els vots a favor de CiU i el PP i l'abstenció d'ERC⁹⁰³. Com diu Damià Del Clot⁹⁰⁴, el PP liderat per Aznar esdevindrà un

⁹⁰¹ Vegeu La Vanguardia 12 de noviembre de 1999, p. 15. Així com també destaca en una nota a peu de pàgina Joan Ridaó a: Ridaó, Joan, *Les coalicions polítiques a Catalunya, 1980-2006*, op. cit, p. 189 que explica com la JNC va aprovar en el seu Consell Nacional celebrat el 6 de Novembre una resolució per la qual reclamaven un acord amb ERC i l'endemà, el 7 de Novembre, van desplegar una pancarta davant l'hotel on es celebraria la reunió del màxim òrgan entre congressos de CDC a Cerdanyola del Vallès que deia "Volem pacte nacionalista", i també com catorze dirigents provinents de la JNC, agrupats en el col·lectiu Sinapsi, entre ells Josep Rull, Carles Campuzano, Pere Torres, Jordi Rodó, Jaume Ciurana, Enric Renau i Damià Calvet, llegiren un comunicat titulat "Repensar Convergència, connectar amb la majoria" optava per un pacte "generós amb ERC", a més, el comunicat es queixava que "el que semblava antinatural fa tres anys, un pacte amb el PP, ara es considera per massa gent com la nostra aliança natural". Afirmació que per a Joan Ridaó era representatiu de la por de CDC de perdre la "guerra de propaganda" amb ERC sobre per què no hi havia hagut acord. En canvi, per a mí, era un clar rebuig per part del grup Sinapsi a l'aliança amb un partit, el PP, que produïa un gran rebuig a Catalunya i que no era gens beneficiós ni per al País ni per al partit. Per la seva banda, les JERC van expressar mitjançant un comunicat qualsevol acord amb CiU titllant "d'hipòcrites" els seus plantejaments. A més, el Consell Nacional d'ERC, reunit a Terrassa el 14 de novembre, havia adoptat una resolució que rebutjava en principi la investidura de Pujol i tancava definitivament la porta a tota coalició electoral com la plantejada per Pujol.

⁹⁰² Del Clot i Trias Damià, *L'Espai nacionalista a Catalunya (1999-2006): crònica d'un enfrontament*. Barcelona: ed. La Busca, 2007, p. 66-67.

⁹⁰³ Vegeu el DSPC-P 16 de novembre de 1999, núm. 3, p. 58. Però el suport del PP no li va sortir gratis a CiU perquè com destaca La Vanguardia 17 de noviembre de 1999, p.19, el president Pujol es va haver de comprometre a no demanar la reforma de l'Estatut així com tampoc demanar el concert econòmic. Així com també a Íbidem, p. 14-19 La Vanguardia explica amb detalls el procés de decisió dels partits del PP i ERC a l'hora de donar suport o no a la investidura del president Pujol, de la mateixa manera que també ho explica Joan Ridaó a: Ridaó Joan, *Les coalicions polítiques a Catalunya, 1980-2006*, op. cit, p. 188-191. Mentre que el PPC va presentar el seu suport justificant-lo de "triomf polític", ERC justificà la seva decisió per "responsabilitat política i patriotisme" perquè segons ell "l'elecció del president de Catalunya no podia quedar a les mans del PPC", i de fet, com destaca La Vanguardia, íbidem, p.19, ERC decidí abstenir-se quan va veure que PPC votaria a favor de la investidura del president Pujol. I pel que fa a ERC, CiU es va comprometre a complir 12 punts dels 17 inicialment proposats per ERC que eren els següents: la creació de l'Institut Català d'Indústries Culturals; una moratòria de línies elèctriques; el propòsit de més convenis amb els territoris de cultura i parla catalana; una llei per a rescatar els peatges de les autopistes; una reforma de la llei de caixes d'estalvi per a incentivar els ajuts a la petita i mitjana empresa, i la creació de 30.000 places d'educació per a infants de 0 a 3 anys.

⁹⁰⁴ Clot i Trias Damià, *L'Espai nacionalista a Catalunya (1999-2006): crònica d'un enfrontament*, op. cit, p.68.

factor que repercutirà no només en el Govern de la Generalitat sinó en l'actuació de totes les forces polítiques catalanes que estaven pensant en els comicis electorals de 2003.

Transcorregut un any de la presa de possessió del càrrec el president Jordi Pujol es va haver d'enfrontar al debat de política general més dur⁹⁰⁵. En aquest debat els partits de l'oposició li acusaren de dirigir un govern debilitat. En el cas del PSC, Pasqual Maragall, entre altres coses, demanà com a solució una majoria parlamentària dient que⁹⁰⁶: “Catalunya corre, doncs, el perill de quedar atrapada entre un govern que no governa i un altre que governa en la direcció equivocada –almenys equivocada des del punt de vista dels nostres interessos com a país. L'emplaço, senyor president, a canviar d'estratègia. S'ha acabat el moment dels malabarismes. Cal una definició clara: o s'estabilitza una majoria parlamentària, la que sigui, o vostès van governant com puguin i, aleshores, això sí, ho compensem amb l'obertura d'un període d'amplis acords sobre qüestions bàsiques que evitin la perllongació de la pèrdua de temps per a Catalunya”.

Per la seva banda, ERC va oferir “en un gest de responsabilitat” una doble proposta: “Per una banda, un ampli acord nacional per al benestar, el progrés i l'autogovern, que permeti a les forces d'aquesta cambra establir un pacte sobre aspectes essencials, sobre temes capitals d'interès nacional. Nosaltres hi estem disposats. De l'altra, un pacte programàtic i de govern⁹⁰⁷, per superar conjuntament les dificultats actuals i aprofitar les oportunitats que podem fer que ens prepari el futur...”⁹⁰⁸.

Respecte a la segona proposta, el president Pujol contestà a ERC, entre altres coses, que no l'acceptaven afirmant el següent⁹⁰⁹: “Per tant, nosaltres, en tot cas, acollim amb interès el fet que vostè digui que vol fer un acord programàtic i fins i tot de Govern; és una afirmació que valoro perquè és important, però que és tant i tant genèrica que no em permet entrar-hi. No sé què volen”. Tot i considerar la proposta

⁹⁰⁵ Vegeu DSPPC-P 3 d'octubre de 2000 n° 27, 4 d'octubre de 2000 n°28 i 5 d'octubre de 2000 n° 29.

⁹⁰⁶ DSPPC-P 4 d'Octubre de 2000, n°28, p. 3-4.

⁹⁰⁷ Com expliquen Damià Del Clot, op. cit, 73, Joan Ridao, op. cit, p. 192, o bé Joan B. Culla, op, cit, p. 521-525. La proposta que havia plantejat Carod-Rovira al president Pujol s'havia formalitzat a la Conferència Nacional d'ERC que havia tingut lloc el 8 de Juliol de 2000 a Manresa.

⁹⁰⁸ DSPPC- P, 4 d'Octubre de 2000, n° 28, p. 34.

⁹⁰⁹ Íbidem, p. 38.

vague, el president Pujol es mostrà a favor de la reforma de finançament i d'aconseguir més autonomia amb les paraules següents⁹¹⁰: "... Nosaltres tenim el deure –el Govern té el deure– de fer el màxim per tal d'aconseguir aquests dos objectius que són el finançament amb una solució consistent que no ens obligui cada dos per tres a haver de tornar a reivindicar, amb un finançament sòlid, consistent, i més autogovern...". Tot i que va reconèixer que tant la reforma del finançament com de l'autogovern encara s'havia d'analitzar amb la resta de partits, afirmant el següent⁹¹¹: "...Nosaltres, ara, amb tots aquests temes sols, fonamentals, fonamentals per nosaltres, que són el finançament i l'autogovern, crec que tots estem –ens agradi o no– en una fase que és una mica exploratòria, perquè en realitat no n'hem parlat prou a fons encara entre nosaltres; no sabem per on s'orienta el Partit Popular –i no vull creure que algunes orientacions que a vegades semblen desprendre's del Partit Popular hagin de ser les definitives, perquè, en aquest cas, serien realment negatives–; no tenim una idea clara sobre quina serà l'actitud del PSOE..., totes aquestes coses estan, des de la perspectiva almenys del Govern de Catalunya i de Convergència i Unió, en una situació exploratòria, i també ho estan respecte a vostès, perquè vostè –ho repeteixo– allò que se'n diu fer una oferta concreta, fer una..., esbossar un programa, no?, assenyalar unes línies d'acció de Govern –ja que parla de pacte de Govern–, no ho ha fet. Potser un altre dia ho podrem fer, i, naturalment, ja sap on sóc, i ho farem, en parlarem, amb molt de gust".

Després de la negativa de pacte de CiU a ERC el trencament de relacions entre els dos partits era evident i ERC l'aprofità per apropar-se als socialistes i ecosocialistes i formar un acord la mateixa nit del debat de política general per presentar una proposta de resolució conjunta de deu punts de reforma de l'Estatut. Aquest acord també pretenia formar en un futur un programa de govern d'esquerres alternatiu al de CiU⁹¹².

Pel que fa a la situació interna de CiU, tirava endavant la idea de "refundació del partit" de CDC. A més, la decisió del president Jordi Pujol de no tornar-se a

⁹¹⁰ Íbidem, p. 38.

⁹¹¹ Íbidem, p. 39.

⁹¹² Com explica Joan B. Culla a: B. Culla, Joan, op, cit, p. 527, "Mig any després, el juny del 2001, l'aposta dels dirigents d'ERC per propiciar, de cara a la següent legislatura, un govern de centre-esquerra amb el PSC i Iniciativa era el secret més mal guardat de la política catalana: explicat per Carod en actes interns del partit, repetit en declaracions periodístiques, glossat pel vicesecretari Josep Huguet ("seria bueno que por higiene democrática el catalanismo conservador pase una temporada en la oposición para regenerarse"), justificat per analogia amb els governs "de progrès" que ja existien a Aragó o a les Illes Balears...

presentar⁹¹³ a les properes eleccions autonòmiques obrí el procés successori i el debat dels noms⁹¹⁴. El 29 de novembre de 1999 el president Jordi Pujol presentà el nou Govern per a la VI Legislatura i va oficialitzar que els dos candidats a succeir-lo eren el conseller Artur Mas i Duran i Lleida als quals els havia concedit càrrecs importants dins el Consell Executiu⁹¹⁵. Mentre que Duran i Lleida s'encarregaria de dirigir el Departament de Governació i Relacions Institucionals, Artur Mas s'encarregaria de la Secretaria General de Planificació que marcaria les línies bàsiques d'actuació del sector públic a Catalunya i coordinaria tots els departaments en matèria econòmica. El 21 de maig de 2000, Pere Esteve decidí cedir la secretaria general al conseller d'Economia Artur Mas per a reforçar-lo en la seva lluita sucesòria davant Duran i Lleida⁹¹⁶. El nomenament d'Artur Mas com a secretari general de CDC es produí a l'XIè Congrés de CDC celebrat a Cornellà de Llobregat l'11, 12 i 13 de novembre de 2000, on va ésser escollit per 1281 vots a favor, 95 en contra i 127 vots en blanc, amb un percentatge de 85,23% dels vots⁹¹⁷. Aquest Congrés també va tenir la finalitat d'incidir en la voluntat de “regeneració del partit” projectant-lo cap a la Catalunya del segle XXI⁹¹⁸ i reforçar la

⁹¹³ Ja La Vanguardia 12 de julio de 1999, p. 15 destaca que el president Pujol havia admès en públic, concretament en el Consell Nacional, la seva voluntat de retirar-se. D'altra banda, a tall de curiositat, una enquesta feta per La Vanguardia 13 novembre de 1995, p.14, afirmava que un 37,6% de l'electorat apostava per la continuïtat del president Pujol mentre que el 33,9 % preferia que es retirés. I el candidat amb més possibilitats de succeir-lo en aquells moments era Miquel Roca amb 34,2% així com també era el preferit per un 33, 7% de l'electorat. I segons la intenció de vot, el 45% dels votants de CiU volien la seva continuïtat però el 32,1% volia que es retirés. Els votants del PSC i ERC 43,2% estaven a favor i al voltant del 30% en contra. Així com els votants del PP i IC estaven a favor de la seva retirada en un 59% i un 51%, respectivament.

⁹¹⁴ Duran i Lleida era un dels candidats a voler-se presentar tot i que el conseller Artur Mas era qui més suports començava a tenir.

⁹¹⁵ La Vanguardia 30 de noviembre de 1999, p. 23, destaca la reacció de rebuig de tots els partits de l'oposició davant la nova composició del Govern sobretot de la integració de Duran i Lleida i d'Artur Mas perquè ho veien com una lluita partidista interna per la seva successió.

⁹¹⁶ Pere Esteve a: Esteve Pere, *Estratègia per a Catalunya. Notes d'acció política*, ed. Plaza&Janés, Barcelona, 2001, p. 69-71 afirmà respecte al procés de successió i del conseller Mas que: “(...) No podíem quedar-nos aturats esperant la successió, calia començar-hi a treballar i fer-ho amb el menor cost possible (...) Tampoc no era vàlida la solució de l'hereu nomenat directament i únicament per l'actual líder. La fórmula, diguem-ne monàrquica. Aquesta fou per exemple l'opció utilitzada per Pasqual Maragall amb Joan Clos, però no era una opció vàlida per a Convergència en termes de renovació, tot i que s'havia promogut la idea que Pujol faria el mateix. Contràriament, alguns vam creure- i entre aquests, el president mateix- que el futur de Convergència havia de plantejar-se des de Convergència. És per això que al maig de 2000, proposo que Artur Mas em substitueixi a la Secretaria General de Convergència; perquè la qüestió del número dos de CDC era clau per canviar les condicions de futur. A partir d'aquí tot són conseqüències lògiques d'aquest pas...”. Artur Mas va ésser escollit secretari general a l'XIè Congrés de CDC. I això, segons Pere Esteve, va fer possible, indirectament, que al gener de 2001 Jordi Pujol nomenés Artur Mas conseller en cap del govern”.

⁹¹⁷ Vegeu XI Congrés de CDC, “Avancem amb tu”, 10, 11 i 12 de novembre de 2000, Cornellà de Llobregat, p. 297.

⁹¹⁸ A l'XI Congrés de CDC, op, cit, p. 68, entre altres objectius, el partit es plantejà assolir, dins el marc espanyol, els punts següents: 1) Promoure una majoria política i social a Catalunya que aposti decididament per la integració europea amb el grau de sobirania que calgui per progressar com a nació

coalició de CiU⁹¹⁹ per a enfortir-la i intentar acabar amb la imatge de desunió i conflictes interns i el dubte sobre el seu futur.

Per la seva banda, Artur Mas⁹²⁰, en el seu primer discurs com a secretari general de CDC que pronuncià com a cloenda de l'XIè Congrés, va transmetre una voluntat de continuïtat de la feina feta pel Partit fins aleshores dient el següent: "...Jo vinc a

dins d'Europa; 2) Promoure un pacte d'Estat que faci possible l'adaptació progressiva i l'adopció final d'aquest projecte de futur; 3) Promoure en la present legislatura totes les accions que siguin necessàries per aprofitar el marc constitucional i estatutari com a instrument per a desenvolupar i aprofundir en l'autogovern de Catalunya. En el supòsit que les formacions polítiques d'àmbit estatal seguissin negant a Catalunya el dret a assolir l'autogovern que com a nació ens pertoca, Convergència impulsarà una revisió constitucional així com un nou Estatut d'Autonomia que compti amb el suport majoritari del poble de Catalunya i que ajudi a superar les mancances de l'ordenament jurídic estatal...".

⁹¹⁹ A l'XI Congrés de CDC, op, cit, p. 295-296, s'afirmà respecte a CiU el següent: "Creiem que la Coalició, en els darrers 22 anys, ha estat d'una gran importància per a l'evolució de Catalunya i ha estat l'eix i l'eina política que ha permès que el nostre projecte nacionalista hagi fet progressar el nostre país en els àmbits polític, social, econòmic i cultural. Convergència i Unió té i representa un capital cabdal en l'espai polític català. Però cal millorar la coordinació i funcionament de la coalició segons l'esperit de l'acord polític Horitzó 2010, que ha donat un nou impuls a la voluntat d'estrener les nostres relacions en un pacte a llarg termini. Creiem necessari continuar en la línia d'enfortir la coalició, que ha d'estar fonamentada en la lleialtat mútua i que ha de mantenir els principis bàsics dels dos partits que es defineixen com nacionalistes, humanistes, democràtics i progressistes. Aquest enfortiment de la coalició, que és fruit d'un desig recíproc de continuïtat i mai el resultat d'una obligació electoral, ha d'anar en la línia de fer-nos avançar cap a fórmules de confluència per a considerar-la definitivament. La direcció del Partit haurà de contemplar totes les alternatives possibles, sense descartar-ne cap a priori, per tal d'assolir la fórmula que generi més garanties d'èxit en el futur al Partit i a la coalició. Qualsevol fórmula sobre la qual es forneixi aquest enfortiment, estarà basada en la realitat actual de CDC i UDC i haurà de tenir en compte el respecte a la personalitat i nombre de militants de cadascun dels dos partits...". De fet, el 31 de març de 2001, els Consells Nacionals de Convergència Democràtica de Catalunya i d'Unió Democràtica de Catalunya aprovaren el protocol de bases per a la Federació de Convergència i Unió negociat per les delegacions d'ambdós partits. El 27 d'abril de 2001 les delegacions de Convergència i d'Unió encarregades de la negociació del protocol de bases per a la Federació de Convergència i Unió signen l'acord i s'inicia el tret de sortida cap a la constitució de la futura Federació. El 28 d'octubre de 2001 se celebra al Palau de Congressos de Tarragona el Congrés Extraordinari de Convergència on el 99.7 dels vots emesos pels delegats són a favor de tirar endavant el procés de federació entre Convergència i Unió. El 2 de desembre de 2001 Convergència Democràtica de Catalunya i Unió Democràtica de Catalunya signaren l'acord que els constitueix en Federació, i els Estatuts que han de regir aquesta nova fórmula.

⁹²⁰ Cal destacar un article d'opinió signat per Artur Mas a La Vanguardia 21 de septiembre de 1999, p.29, titulat "Cataluña: Horizonte 2010" on explica que CIU estava treballant amb la mirada posada en un doble horitzó: la legislatura 1999-2003, i la Catalunya de 2010, que considerava etapes d'un mateix trajecte. Creia que Catalunya iniciava com a país un nou recorregut de llarga duració cap al 2010. I la Catalunya del 2010 havia d'ésser el resultat d'un fort creixement econòmic i de la consolidació d'un sistema de protecció social positiu, un sistema molt equitatiu per arribar a un bon Estat del Benestar. Per aconseguir-ho calia primer treballar durant la legislatura de 1999-2003. Per aconseguir els objectius, Artur Mas, explica que el programa de CiU es concretava en tres metas: 1) aconseguir els mitjans necessaris per fer front a la competitivitat global en la que es trobaven cada vegada més immersos; 2) evitar que es produïssin fractures en els processos d'integració i cohesió social que havien d'ésser el fonament de l'Estat del Benestar; 3) encertar en les polítiques de solidaritat i benestar per a oferir tranquil·litat a sectors amplis de la societat. I en l'àmbit econòmic l'objectiu era situar el nivell de vida de Catalunya un 10% per sobre de la mitjana europea amb un percentatge molt baix de desocupats i alt increment de la presència de la dona en el món laboral.

continuar una trajectòria. Una trajectòria que vull que sigui llarga en la seva esperança de futur i fonda en les seves conviccions, en les seves arrels i en els seus records...”⁹²¹.

Defensà, entre altres coses, “... portar Catalunya tan lluny com puguem i tan lluny com sapiguem; fer que Catalunya sigui respectada com el que és, com una nació amb tots els ets i uts. La meva fidelitat és a tot això: a l’estil de fer política, als orígens, als principis, als objectius...”⁹²². Es proposà, entre altres coses, a: “... donar un nou impuls al projecte i a Catalunya. D’aquest nou impuls en serem protagonistes nosaltres, la gent de Convergència Democràtica de Catalunya, i jo espero, confio i desitjo que també amb la gent d’Unió Democràtica de Catalunya. I en seran destinataris els catalans, la gent de Catalunya, les persones. Així ha estat durant molts anys. Aquest també ha estat el nostre nord i així ha de seguir sent de cara el futur. Aquest nou impuls per al nostre projecte que jo us proposo passa per una sèrie de coses que us volia comentar. Primer, passa per superar la relació limitadora entre Catalunya i Espanya, i situar definitivament el nostre projecte a Europa i al món”⁹²³. També defensà més autonomia per a Catalunya dins el marc de l’Estatut i la Constitució dient que “... a Catalunya, i per això us parlo de poder polític, i per això us parlo de finançament, de recursos, a Catalunya se la serveix defensant els seus drets, no posant-los en qüestió. A Catalunya se la serveix donant-li poder, no discutint-li gasivament les minses quotes de poder que ara podem tenir. També us voldria dir, en aquest sentit d’eixamplar les costures del nostre vestit, que tenim un Estatut autonomia i una Constitució que poden servir, tal i com estan fets, per fer el nostre vestit més ample. Poden servir per això sempre i quan es compleixi una condició: sempre i quan aquest Estatut i aquesta Constitució s’apliquin en versió clarament autonomista i no en sentit restrictiu. Això és el que venim reclamant! Que si hem d’aprofitar aquesta Constitució i aquest Estatut puguin ser orientats des d’aquest punt de vista de la visió autonomista. Coses, per exemple, tan importants i que tenim encara tan lluny com l’administració única a Catalunya- l’administració, s’entén d’àmbit estatal-. Coses com, per exemple, reforçar el poder local, defensar i reforçar sobretot el que és l’àmbit de competències dels nostres ajuntaments i de les nostres corporacions locals. Tot això, que ho necessitem des de molts punts de vista es pot aconseguir amb l’actual Constitució i amb l’actual Estatut

⁹²¹ XI Congrés de CDC, op, cit, p.324.

⁹²² XI Congrés de CDC, op, cit, p. 325.

⁹²³ XI Congrés de CDC, op, cit, p. 329.

d'Autonomia. També el finançament el podríem aconseguir sense alterar aquest marc constitucional⁹²⁴. Però si fallés el camí per aconseguir més autonomia per la negativa del govern de Madrid, tot i que treballaria amb insistència per a què donés els fruits esperats, va explicar metafòricament que qualsevol pas a favor d'aconseguir més autonomia es faria comptant amb el suport del poble i de la resta de partits polítics: "...si finalment haguéssim de canviar de vestit, hi ha una condició que és fonamental i que jo us vull traslladar. I aquesta condició és que ha de ser comptant amb la majoria del poble de Catalunya al nostre costat. I, per tant, no ho podem fer sols. No ho podem fer per quedar bé. No ho podem fer simplement per complir una aspiració nostra, no ho podem fer per això. Ho haurem de fer amb la majoria del poble de Catalunya al nostre costat. I, per tant, també d'acord amb molts altres partits polítics de l'espectre polític català. Ho haurem de fer d'aquesta manera"⁹²⁵. En definitiva, el secretari general Artur Mas va exposar les línies bàsiques del projecte que pretenia portar a terme i que marcarien el seu perfil renovador i diferent del president Jordi Pujol.

El 29 de març de 2001, el president Jordi Pujol anuncià oficialment en el Consell Nacional de CDC que no es tornaria a presentar a les properes eleccions i que el candidat seria el secretari general del partit Artur Mas, tot i que va deixar clar que encara que tenia un successor ell no es jubilava de la política⁹²⁶. Artur Mas s'envoltà de persones de la seva confiança com Xavier Trias, Pere Esteve⁹²⁷, Lluís Coromines i Felip Puig, la majoria sobiranista⁹²⁸. I el 20 de gener de 2002 Artur Mas va ésser presentat com a candidat oficial a les eleccions de 2003 per a president de la Generalitat en un acte al Pavelló de la Vall d'Hebrón on assistiren cinc mil persones encetant, doncs, l'era postpujolista empès per un canvi de paradigma, un nou context històric polític que el feia pensar en anar més enllà de l'autogovern aconseguit fins aleshores per CiU sota el lideratge del president Jordi Pujol⁹²⁹. L'aposta del nou candidat era⁹³⁰: 1) la renovació

⁹²⁴ XI Congrés de CDC, op, cit, p. 331.

⁹²⁵ XI Congrés de CDC, op, cit, p. 332.

⁹²⁶ Vegeu La Vanguardia 1 abril 2001, p. 17 i 18.

⁹²⁷ Tot i que Pere Esteve decidí abandonar CDC el setembre de 2002, com destaca La Vanguardia 26 setembre de 2002, p.13, 14 i 15, per considerar que CiU es trobava supeditada al PP. Acció que va ésser malament rebuda tant pel Partit com pel conseller en cap Artur Mas i el president Pujol. D'altra banda, Pere Esteve mostrà la seva simpatia cap a ERC que acollí amb bona predisposició la seva actitud i li oferí un lloc en el Partit. A aquesta baixa de CDC, calia sumar, a banda de Miquel Roca i Josep. M. Cullerell que s'havien produït el 1999, la de Macià Alavedra en el 2000.

⁹²⁸ Vegeu La Vanguardia 15 abril de 2001, p. 13.

⁹²⁹ Vegeu discurs d'Artur Mas en l'Acte de Proclamació com a candidat a la Presidència de la Generalitat, 20 de gener 2002, p.5-6, on afirma principalment que: "... la nostra ambició és llarga, que nosaltres no ens

del partit, 2) donar un nou impuls a l'autogovern, que passava per la defensa de la Hisenda pròpia, que augmentés la capacitat dels ciutadans de poder decidir el seu futur, és a dir, defensà per primera vegada públicament el dret a decidir⁹³¹; 3) donar importància a les persones.

El 5 de març de 2002 va ésser aprovat pel Consell Executiu un document titulat “Una proposta a favor de Catalunya” per aconseguir més autogovern per a Catalunya dins del marc de l'Estatut i la Constitució existents i que apostava per una Espanya plurinacional, proposat pel conseller en cap Artur Mas i que va rebre les crítiques dels partits de l'oposició i del govern espanyol⁹³². El 21 d'Octubre de 2002, en una conferència titulada “Catalunya sense límits: els nous horitzons del nostre projecte de

conformem malgrat aquest esforç fet amb el que ara tenim, que no ho considerem un punt d'arribada, sinó que realment volem anar clarament més enllà i que per tant queda molt per fer en aquest camí.(...) Ara de fet, podem dir-ho, comença una nova etapa. Com tota nova etapa s'obre, i això passa sempre- amb interrogants, amb preguntes que no sempre tenen una resposta immediata, amb la voluntat fins i tot d'explorar nous camins- en tenim l'obligació- i de fixar-nos nous objectius, i de donar també resposta a les necessitats noves, i als reptes nous i demandes noves que ens formula la societat d'avui. Perquè tots sabem que hi ha moltes coses que han canviat en aquests darrers 25 anys.” Vegeu document a l'Annex pàg.480-481. Així com també en la pàg. 9 afirma que “És en aquests punts, en aquests àmbits, és en aquest marc d'horitzó vital”, es refereix a situar a Catalunya al més alt nivell europeu, “ens cal un nou impuls a l'autogovern de Catalunya. Ens cal un nou impuls a la nostra autonomia, a la nostra autonomia en majúscules(...) Ens cal també completar la nostra reconstrucció nacional iniciada ara fa uns anys, i que ho hem de fer no com un greuge sinó com una oportunitat”. Vegeu document a l'Annex, pàg. 482.

⁹³⁰ Vegeu La Vanguardia 21 de enero de 2002, p. 13 i 14.

⁹³¹ Sobre el <<dret a decidir>> vegeu discurs d'Artur Mas en l'Acte de Proclamació com a candidat a la Presidència de la Generalitat 20 de gener 2002, p. 9, on afirma que “... Ens cal un nou impuls a la nostra capacitat pròpia, i a la nostra llibertat pròpia de prendre les nostres decisions...”. Vegeu document a l'Annex pàg 482. Un altre exemple es pot veure al discurs mencionat pàg. 10, quan afirma que: “...la introducció de l'euro, de la moneda europea. Això és un canvi en el marc de la sobirania, nostra, de l'estat espanyol i també del conjunt d'Europa (...) Ja sabem que alguns conceptes han canviat, però això no treu que nosaltres seguim tenint tot el dret del món a reclamar el màxim poder propi de decisió per Catalunya, un nivell d'autogovern suficient per assegurar aquest horitzó de vitalitat nacional que nosaltres volem introduir en el nostre futur col·lectiu”. Vegeu document a l'Annex, pàg. 483. Així com també, en la pàg. 11 del seu discurs Artur Mas afirma que: “ ... per a nosaltres el que és essencial és el rovell de l'ou, i el rovell de l'ou és el poder de Catalunya, el rovell de l'ou és l'autogovern de Catalunya, el rovell de l'ou és la nostra capacitat de decidir lliurement...”. Vegeu document a l'Annex pàg. 484.

⁹³² Com destaca La Vanguardia 6 marzo de 2002, p. 14, aquest document proposat era el projecte polític que el conseller Artur Mas volia assolir des de CiU amb la mirada posada a un horitzó a llarg plaç. D'altra banda, els partits de l'oposició el rebutjaren, com destaca La Vanguardia 4 marzo de 2002, p. 13, per a PSC, ERC i ICV, el document no era creïble perquè per aconseguir més autogovern era necessària la reforma de l'Estatut i la Constitució, cosa que el document no plantejava. Cal recordar que el conseller en cap Artur Mas no havia plantejat en un principi la reforma de l'Estatut ni de la Constitució perquè no veia consens ni per part del PSOE ni per part del PP per a què s'arribés a portar a terme. D'altra banda, els partits de l'oposició li retreien a CiU la seva continuïtat de pacte amb el PP. Per la seva banda, el PP creia que no s'havien de donar falses esperances a la població sobre una demanda que no es podia complir i que això podria causar frustració entre la població. Fins diaris conservadors com La Vanguardia, vegeu 3 marzo 2002, p.16, a l'exposar els punts fonamentals del document es posiciona en contra i critica que el document semblava molt ambiciós al demanar que Catalunya sigui un Estat associat a Espanya, però sense les pertinents reformes de l'Estatut i la Constitució no el veu creïble i l'acusa de mostrar “la vocación inequívocamente española de los nacionalistas catalanes”.

país” el conseller en cap Artur Mas ja va plantejar la reforma de l'Estatut d'Autonomia per aconseguir major autogovern per a Catalunya⁹³³.

Una reforma que també havia estat demanada per CiU, PSC, ERC i ICV al Parlament en el debat de política general del Consell Executiu celebrat l'1, 2 i 3 d'octubre de 2002 i que tirà endavant amb els vots de CiU i d'ERC⁹³⁴ per a ésser portada a terme a la propera legislatura si continuava l'estancament de l'autogovern de Catalunya. D'altra banda, una altra característica de la pròpia personalitat del conseller en cap Artur Mas va ésser la distància que volia marcar, a diferència del seu predecessor el president Jordi Pujol, amb el PP⁹³⁵.

Finalment, cal destacar d'aquesta VI legislatura la moció de censura que el PSC mitjançant el seu líder Pasqual Maragall⁹³⁶ presentà al Parlament contra CiU i que

⁹³³Vegeu “Catalunya sense límits. Els nous horitzons del nostre projecte de país” www.convergencia.cat/media/128.pdf, p. 14. on el candidat Artur Mas explica que “...el nou Estatut que proposarem s'ha d'interpretar, per tant, com un intent de superar el marc actual, aprofitant tota l'experiència acumulada durant les dues darreres dècades, tot i bastint un quadre nou de relacions entre Catalunya i Espanya. El nostre projecte neix amb vocació constructiva i positiva i no neix en termes de confrontació. Neix també amb la ferma, decidida i irrenunciable determinació de dur-lo a terme. Incorpora, per tant, la llavor del pacte i de l'entesa i recull en aquest sentit la millor tradició del catalanisme polític”. I anuncia que proposaria un nou Estatut d'Autonomia abans de què es convoquessin eleccions, pàg. 18: “els anuncio que el mes de març de l'any vinent, i en qualsevol cas abans de les eleccions al Parlament de Catalunya, CiU presentarà formalment la seva proposta de nou Estatut d'Autonomia...”. D'altra banda, fonamentaria la petició de nou Estatut d'Autonomia sobre una doble base, pàg. 19: “els drets històrics de Catalunya; i la distinció que la Constitució fa entre nacionalitats i regions”.

⁹³⁴ Cal destacar que CiU i ERC també demanaren la devolució dels “drets històrics” per a garantir els drets de Catalunya com a nació. Vegeu DSPC, nº 96, 1 d'octubre de 2002, nº 97, 2 d'octubre de 2002, i nº 98 3 d'octubre de 2002.

⁹³⁵ Com a exemple veieu La Vanguardia 22 febrero de 2001, p. 18, on el conseller en cap Artur Mas deia que la diferència entre CiU i el PP eren teòriques i pràctiques. I tot i que no rebutjava col·laborar amb el PP puntualment no acceptava un projecte comú entre CiU i PP com proposava el ministre Piqué. Posteriorment, tot i que s'escapa d'aquest àmbit d'estudi, cal recordar com fins i tot el 2006 el conseller en cap Artur Mas davant notari va signar no fer pactes estables amb el PP amb la voluntat de marcar la distància amb un partit que veia anticatalanista i lluny dels postulats de CiU.

⁹³⁶ La Vanguardia destaca el 2 de setembre de 2001, p. 20 una entrevista a Pasqual Maragall on se li pregunta per la moció de censura i respon el següent: “Cataluña sufre los efectos de una crisis larvada. Este Gobierno no sólo no ha hecho nada, sino que desde su última remodelación ha tirado para atrás todos los acuerdos que se habían logrado antes y ha expulsado a los sectores más dialogantes de CiU. Ha perdido todas las batallas políticas (desde la financiación al trasvase) y ha ratificado la renuncia de Convergència a tener una política autónoma respecto al PP (...) ¿Estamos ante una crisis final? No es final porque empezó hace ya mucho tiempo y tiene pinta de no acabarse nunca y alargarse otros dos años. Frente a esta situación, tenemos no sólo la posibilidad legal de presentar la moción de censura, poco corriente en este país, sino la obligación moral de hacerlo porque obtuvimos más votos”. Davant l'observació que se li fa de no tenir el suport d'ICV ni d'ERC per a tirar la moció de censura endavant, Pasqual Maragall va dir el següent: “No se trata de saber quiénes van a votar a favor o en contra. Raramente se hacen censuras para ganarlas numéricamente”. I davant la possibilitat de perdre la moció de censura, Pasqual Maragall va dir que: –No hay nada positivo que no conlleve un riesgo. Pero a mí me preocupa más el debate de política general, que por definición es de crítica al Govern. Y me preocupa porque quien llevará el peso de ese debate es Pujol, cuando ha admitido que no es él, sino Artur Mas,

defensà Joaquim Nadal⁹³⁷ el 17, 18 i 19 d'octubre de 2001. Una moció que havia aparegut mencionada prèviament en el debat de política general celebrat a l'octubre de 2001⁹³⁸. La moció va ésser finalment perduda pel PSC per 68 vots en contra del PP i CIU, a favor 55 vots del PSC i ICV, i 12 abstencions d'ERC. La peculiaritat a destacar i que va donar a parlar va ésser que a aquesta moció de censura va respondre el conseller en cap Artur Mas, juntament amb Duran i Lleida i tres consellers del govern, en lloc del President Jordi Pujol. Va ésser el primer cara a cara d'Artur Mas- Pasqual Maragall que va acabar de consolidar al primer com a successor del president Jordi Pujol. A partir d'aquí el camí de renovació de CIU amb el relleu generacional ja era un fet.

4.5.2 La campanya electoral i les idees principals defensades pels partits polítics catalans.

CiU convocà les eleccions autonòmiques el 16 de novembre per evitar coincidir amb les eleccions a l'Assemblea de la Comunitat de Madrid previstes pel 26 d'octubre i, com destaca Joan Ridao⁹³⁹, amb la voluntat de centrar el debat electoral en l'autogovern i l'Estatut després que, segons CiU, el PSC es veiés condicionat per un document sobre

quien coordina y dirige el Govern. Es algo tremendo, porque el propio Estatut dice que es el presidente a quien corresponde dirigir la política del Govern y que esa misión no es delegable. Por eso tengo dudas. ¿Cómo se puede censurar a Pujol sabiendo que no gobierna? Es un poco raro. La moción de censura ya está más clara, porque no será contra nadie, sino en positivo. Servirá para debatir la propuesta de un candidato con un programa y un gobierno alternativos. Es bueno que haya un intercambio de ideas más transparente de lo que ha sido hasta ahora”.

⁹³⁷ Joaquim Nadal va justificar la moció de censura, entre altres coses, al DSPC-P 17 d'octubre de 2001, nº 65, p. 4, de la manera següent: “...Tres motius de pes: gestió deficient, incompliment d'acords parlamentaris, manteniment d'un acord polític lesiu per a l'autogovern. Tres motius defensats per tres forces polítiques que ja el 1999 van recollir més suport ciutadà que els partits que donen suport al Govern. Tres partits que, segons totes les enquestes, tenen avui un suport encara més gran que el que van obtenir llavors. Som molts els que diem –i no sols des de les files de l'oposició– que així no es pot seguir; molts dels que previsiblement no votaran la Moció també ho saben. Aquesta Moció es presenta per donar resposta a moltes preguntes que ens formulen i que els ciutadans i les ciutadanes de Catalunya es formulen. Hi ha moltes inquietuds, hi ha molts interrogants, hi ha dèficits i mancances. Sectors de la societat catalana troben a faltar ambició, d'altres troben a faltar diàleg i consens; uns altres desaproven la tàctica sistemàtica de tensar sempre la corda institucional, cap amunt o cap avall”.

⁹³⁸ Vegeu DSPC-P 3 d'octubre de 2001, nº 63, p. 11, on li diu Pasqual Maragall al president Pujol el següent: “...I, aleshores, el que està passant és que tenim un govern molt pitjor que el de l'any passat. Li ho vam dir el mes de gener. Li vam dir: «D'aquí a nou mesos, si veiem, en el debat de política general, si veiem que això no va, li posarem una moció de censura.» I la hi posem –i la hi posem. Oh, i tant que la guanyarem! La moció de censura ja ho crec que la guanyarem perquè ... escolti'm, serà una cosa important. Perquè, ara ho veig, en realitat, n'hauríem de fer una cada any, com a mínim. Perquè, fixin-se... Que es pot legalment... sí, perquè això vol dir que aquest debat que està molt marcat, diguéssim, per la intervenció del president, com és lògic, pels temps, etc, té la contrapartida d'un altre debat en què hi ha un candidat que aleshores ell té la llibertat de parlar sense límit, també, com ahir el senyor president”.

⁹³⁹ Ridao Joan, *Les coalicions polítiques a Catalunya, 1980-2006*, ed. Atelier, Barcelona, 2006, p.151.

el model d'Estat aprovat pel PSOE a Santillana del Mar el 29 d'Agost⁹⁴⁰. La campanya de CiU es centrà en defensar l'obra feta pel govern fins aleshores, i especialment el president Pujol defensà el finançament que s'havia aconseguit amb la darrera col.laboració amb el PPC, tot i que el nou candidat Artur Mas, al que Pujol va cridar als catalans a donar-li suport, no mostrà, com ja he comentat en una altra ocasió, cap interès per pactar amb el PPC, fet que va ésser molt criticat pels populars. Per la seva banda, el nou candidat Artur Mas es centrà en reclamar el comandament del partit i del país per a una nova generació⁹⁴¹, construint una Catalunya per al segle XXI⁹⁴², també va intentar evitar una fuga de vots cap a ERC apel.lant a la responsabilitat dels seus votants dient-lis, entre altres coses, que Carod no era de fiar i que entregaria el Govern de Catalunya al PSC, un partit que a parer seu depenia de Madrid⁹⁴³ i que acabaria amb l'autonomia de Catalunya⁹⁴⁴.

El programa electoral de CiU es va dirigir directament a les persones sota el Títol "Tú ets primer", en el que es trobaven 21 punts de compromís⁹⁴⁵ del partit amb la societat catalana entre els quals es trobava: el compromís d'una nova generació per treballar al servei de Catalunya i de la seva gent; treballar pel benestar, defensar la identitat i els interessos de Catalunya com a nació amb personalitat pròpia, incloses la seva llengua, la seva cultura, les seves institucions representatives i d'autogovern i els

⁹⁴⁰ El document que va ésser aprovat pel PSOE a la convenció autonòmica que tingué lloc a Santillana del Mar el 30 d'agost de 2003 on es van reunir els 19 secretaris generals de les Federacions socialistes, els presidents de les comunitats autònomes governades pel PSOE, el secretari general del PSOE Rodríguez Zapatero i el secretari d'Organització José Blanco i el secretari de Libertades Pùblicas y Desarrollo Autonómico Juan Fernando López Aguilar, apostava per una "España constitucional" i reclamava, entre altres coses: la reforma del Senat per a convertir-lo en una cambra territorial; les reformes dels Estatuts d'Autonomia que siguin necessaris per a millorar els mecanismes d'autogovern; la creació d'una cumbre anual de presidents autonòmics amb el cap de l'Estat i major presència de les comunitats autònomes en les institucions europees. Aquest document que va ésser aprovat per unanimitat s'incorporaria als programes electorals del PSOE en les següents eleccions autonòmiques: Madrid, Catalunya, Andalusia, i a les eleccions generals. que també es troba a: www.psoe.es/ambito/actualidad/docs Vegeu document a l'annex pàg. 485-492.

⁹⁴¹ Vegeu l'entrevista que li fa al candidat Artur Mas La Vanguardia 14 de noviembre de 2003, p. 18, 19, on, entre altres coses, diu que es veu preparat per a liderar la Catalunya del segle XXI.

⁹⁴² Vegeu l'entrevista que La Vanguardia 13 abril de 2003, 28 i 29, li va fer al candidat Artur Mas on deixà clar la seva vessant renovadora dient que la seva estratègia política no era la del president Pujol.

⁹⁴³ Vegeu La Vanguardia 3 de noviembre de 2003, p. 15, que destaca titular: "Mas reúne a su equipo y pide un triunfo claro para que ERC no apoye a Maragall" o bé "Pujol dice que votar hoy a ERC es votar al PSC". Un altre exemple es pot trobar en La Vanguardia 6 de noviembre de 2003, p. 16, "Mas afirma que ERC se entregará al PSOE y pide a los votantes de Carod que reflexionen".

⁹⁴⁴ Vegeu La Vanguardia 13 de noviembre de 2003, p. 15 que destaca que el candidat Artur Mas en un míting a Lleida afirmà, entre altres coses, que votar al PSC era votar la defunció de l'autonomia catalana perquè votar al PSC era donar el poder al PSOE.

⁹⁴⁵ Programa electoral de CiU "Tú ets primer: programa electoral: eleccions al Parlament de Catalunya, 2003", Barcelona, CiU, 2003.

seus símbols; defensar la millora de l'autogovern a Catalunya mitjançant un nou Estatut; compromís de renovar el marc de relacions amb l'Estat espanyol per tal de garantir a Catalunya un tracte polític i econòmic just; projectar Catalunya a l'exterior en tota la seva plenitud, etc.

Pel que fa al PSC, que anava amb CpC, es presentà com el partit del Canvi davant una Catalunya governada vint-i-tres anys pel mateix partit, CiU⁹⁴⁶. Apostava per una Catalunya plural defensant un catalanisme no nacionalista, a parer seu obert, on hi capigués tothom⁹⁴⁷. Apostava per tenir més autogovern i defensava la reforma de l'Estatut com a mitjà per aconseguir-lo. Afirmava, per tant, la realitat nacional de Catalunya però defensava que Catalunya estava integrada políticament i jurídicament dintre de l'Estat espanyol. I d'aquest fet se'n derivaven unes conseqüències clares: 1) Catalunya havia d'intervenir d'una manera activa en la conformació de l'estructura i de les institucions de l'Estat espanyol. 2) Catalunya havia d'estar present, participant en la seva gestió d'una manera directa, en tots els centres de poder de l'Estat al seu abast⁹⁴⁸. El reconeixement efectiu de la plurinacionalitat de l'Estat implicava l'aprofundiment de l'Estat de les autonomies en clau federal (Senat territorial inclòs).

D'altra banda, Maragall afirmava que Catalunya- Marca Hispànica- era una nació europea. Això significava que Catalunya es projectava al món inserida a Europa. D'aquesta realitat Maragall reivindicava: 1) La presència directa de Catalunya en les institucions europees, per participar d'una manera permanent en el debat sobre totes

⁹⁴⁶ Vegeu La Vanguardia 12 de noviembre de 2003, p. 15, on destaca que Maragall demanà als desencantats amb CiU i als abstencionistes que apostessin pel Canvi. D'altra banda, un altre exemple es pot veure en l'anunci electoral del PSC que presentava a Pasqual Maragall com l'home dels JJOO, i volia transmetre el missatge següent: "Pasqual Maragall farà que Catalunya sigui un país més potent i socialment més avançat". Presenta deu punts en els que vol incidir i acaba dient el següent: "el diumenge 16 de novembre decidim el futur de Catalunya. Després de 23 anys de govern CiU no tenim encara ni l'escola, ni la sanitat, ni l'autogovern, ni el suport de les famílies, ni l'habilitat que necessitem. Pasqual Maragall, l'home que va organitzar a Barcelona i a Catalunya els millors Jocs Olímpics de la història, ens proposa ara impulsar el Canvi que Catalunya necessita".

⁹⁴⁷ Vegeu La Vanguardia 6 de noviembre de 2003, p. 19, que destaca l'afirmació de "catalanisme" que tant Pasqual Maragall com Manuela de Madre havien defensat en un míting celebrat a Santa Coloma de Gramanet el 5 de novembre. El catalanisme que defensaven no era diferent del ja existent, segons les seves paraules, sinó que havia evolucionat i s'havia ampliat i actualitzat. Un catalanisme amb diversos accents, no només el català, que representés l'Espanya plural. Aquest concepte de l'Espanya plural també és defensat, entre altres, per Joaquim Nadal com es pot comprovar en una conferència seva titulada "l'Espanya plural: una visió des del nou federalisme. Tres notes de context i un text", pronunciada a Yuste (Jarandilla), 26 de juliol de 2001, que es troba recollida en: Nadal i Farreras, Joaquim, *Catalunya. Catalanisme i socialisme*, Fundació Rafael Campalans, ed. Mediterrània, p. 61-80.

⁹⁴⁸ Maragall Pasqual, "El Canvi que Catalunya necessita" ed. 62, Barcelona, 2003, p.8.

aquelles matèries que competencialment li són pròpies; 2) Defensa la idea que Catalunya ha de ser el motor d'una Euroregió mediterrània amb capital a Barcelona i una població potencial de disset milions d'habitants⁹⁴⁹. El programa que defensava Maragall constava de quatre eixos⁹⁵⁰: 1) Un govern que defensi els interessos i les ambicions legítimes dels catalans i les catalanes a Espanya i a Europa; 2) Un procés econòmic basat en l'educació i el treball; 3) Una societat cohesionada i segura; 4) Un govern proper i eficaç.

Pel que fa a ERC, també es presentà com un partit de canvi amb un nou candidat Josep Lluís Carod-Rovira, que a diferència d'Àngel Colom, prioritzà els temes socials en lloc de la independència erigint-se com a representant dels sectors populars, defensant una cultura nacionalpopular. Així com també pretenia que ERC fos la força que arrebregés als immigrants castellanoparlants que en definitiva representaven la realitat social catalana⁹⁵¹. De cara al futur, pretenia que sorgís una nova identitat catalana, renovada, del segle XXI amb voluntat clarament inclusiva i integradora⁹⁵². Defensava, en definitiva, la “Nova Catalunya”⁹⁵³. Els republicans criticaren insistentment el pacte CiU-PP i al PSC per estar supeditat al PSOE.

Pel que fa a ICV, sota una nou candidat, Joan Saura, presentaren un manifest juntament amb el programa electoral on recolliren les idees bàsiques que volien defensar. Manifestaren que volien “governar des de valors d'esquerres i ecologistes a favor de les classes populars, a favor dels que menys tenen, i en aliança amb els sectors socials més innovadors”⁹⁵⁴. També defensaren que “...No hi ha una única política possible, un únic camí. Catalunya es pot inserir al món i a l'Europa d'avui a partir d'un model econòmic, social i ecològic propi”⁹⁵⁵. A més, proposaren a la societat catalana 10 compromisos per a un canvi de debò. Aquests compromisos eren els següents: 1)

⁹⁴⁹ Maragall Pasqual, “El Canvi que Catalunya necessita”, op. cit, p. 9.

⁹⁵⁰ Maragall Pasqual, “El Canvi que Catalunya necessita”, op. cit, p.17.

⁹⁵¹ Vegeu La Vanguardia 20 febrer de 2001, p.19, que destaca el missatge que Carod-Rovira volia transmetre al XXIII Congrés del partit celebrat el 17 i 18 de març a Tarragona, aquest era la voluntat de voler incorporar a ERC a castellanoparlants i no nacionalistes. D'altra banda, cal recordar les declaracions que Heribert Barrera va fer dies després sobre la Llei d'Estrangeria defensada entre altres per ERC, vegeu La Vanguardia 27 de febrer de 2001, p.18, sobre els immigrants procedents de l'estranger afirmant que la seva afluència faria perillar la supervivència de Catalunya. Declaracions polèmiques que van ésser ràpidament criticades i rebutjades per ERC i principalment per Carod- Rovira.

⁹⁵² Carod- Rovira, Josep Lluís, *La nova Catalunya*. Barcelona: ed. 62, 2003, p. 30

⁹⁵³ Vegeu Carod- Rovira, Josep Lluís, *La nova Catalunya*, op, cit.

⁹⁵⁴ Programa electoral d'ICV: *I si fem un canvi de debò?*, Barcelona, 2003, p 5

⁹⁵⁵ Programa electoral d'ICV, op. cit, p. 5.

Redistribuir la riquesa, desenvolupar l'Estat del Benestar, amb nous serveis d'atenció a la infantesa i la gent gran. Una xarxa sanitària pública sense privatitzacions i una escola pública de qualitat. I una política activa per garantir l'accés universal a les TIC; 2) Promoure un model productiu amb ocupació de qualitat i ecològicament sostenible; 3) Eradicar la pobresa, amb el programa pobresa zero, basat en la renda mínima garantida i la pensió bàsica universal; 4) Impulsar un compromís català per la protecció del clima. Amb el compliment del Protocol de Kioto, promovent les energies netes i la promoció del transport únic; 5) Nova política territorial basada en la sostenibilitat i l'equilibri territorial; 6) Fomentar la democràcia participativa, amb els pressupostos participatius; 7) Aconseguir que la diferència entre homes i dones no sigui desigualtat; eradicant la violència de gènere i posant les condicions per a què homes i dones puguin participar plenament de la vida laboral, familiar i política; 8) Reconèixer plenament els drets polítics i socials de les persones immigrades; 9) Aprovar un nou Estatut, assolir el reconeixement de la plurinacionalitat de l'Estat, així com el de nous drets, com el de percebre un mínim vital, o l'accés als TIC, entre d'altres; 10) Catalunya ha de continuar sent un país per la pau i la globalització.

El manifest acabava amb una convocatòria per un canvi de debò fent la Crida següent⁹⁵⁶: "(...) La coalició Iniciativa per Catalunya Verds-Esquerra Alternativa fa una crida a la participació de totes les energies socials, de totes les persones que comparteixen amb nosaltres l'objectiu d'una Catalunya justa ecològica i participativa".

Finalment, pel que fa al PPC, sota un nou candidat, Josep Piqué, es presentà com un partit moderat i centrista⁹⁵⁷ que rebutjava la reforma de l'Estatut per considerar un debat estèril que portaria a la frustració⁹⁵⁸, i criticà a PSC-CpC i a CiU d'irresponsables i d'insolidaris per voler buscar la ruptura amb Espanya⁹⁵⁹. Criticà a Artur Mas per no

⁹⁵⁶ Programa electoral d'ICV: op. cit, p. 5.

⁹⁵⁷ Al Programa electoral del PPC: *Compartim un projecte per a Catalunya*, Barcelona, 2003, p. 9, el partit deia el següent: "El nostre és un projecte ambiciós i realista que incorpora una nova forma de governar Catalunya per acaparar els reptes de futur. Volem liderar la centralitat política a Catalunya per enfortir i donar continuïtat a l'espai polític de centre que al llarg dels anys ha garantit i impulsat el progrés econòmic".

⁹⁵⁸ Vegeu La Vanguardia 8 de septiembre de 2003, p. 13. Així com també el que deia Piqué, tot i que aquesta vegada d'una manera indirecta, sense mencionar directament la reforma de l'Estatut, a l'anunci electoral del PPC: "... El PPC cree que los debates necesarios en Catalunya son los que nos lleven a construir una sociedad avanzada y de futuro, no debates que sólo generan problemas y frustraciones".

⁹⁵⁹ Vegeu Íbidem, p. 11, on en un acte celebrat a Barcelona el 7 de setembre, que va servir per a demostrar públicament la cessió de poder d'Aznar a Rajoy ja que aquest darrer va presentar al nou

voler pactar amb el PPC dient d'ell que era un líder "dèbil", i criticà els vots dirigits al PSC-CpC perquè a parer seu significava donar-li la clau a ERC. Els eixos bàsics del programa del PPC eren els següents⁹⁶⁰: 1) Primar l'educació i la Formació del nostre capital humà; 2) Invertir en el Benestar dels Ciutadans; 3) Aconseguir la plena ocupació; 4) Reduir els Impostos; 5) Impulsar el desenvolupament d'una cultura empresarial renovada; 6) Apostar per la innovació tecnològica i per la societat de la informació i del coneixement; 7) Millorar les infraestructures; 8) Oferir més seguretat; 9) Definir un nou paper de les Administracions; 10) Integrar els immigrants a la nostra societat.

4.5.3 Els resultats electorals i el paper determinant d'ERC per a formar un nou Govern.

En unes eleccions on la participació va ésser força elevada, ja que superà en quatre punts a les passades eleccions autonòmiques celebrades el 1999 arribant a 3.319.276 votants representant un 62,54%, CiU aconseguí contra tot pronòstic la setena victòria consecutiva sense Jordi Pujol com a candidat a la Presidència per primera vegada i presentant-se en el seu lloc el fins al moment conseller en cap Artur Mas. Tot i això, CiU retrocedí en nombre de vots encara que guanyà en nombre d'escons⁹⁶¹ i sense poder aconseguir la desitjada majoria absoluta que el partit va perdre des de les eleccions autonòmiques de 1995. Un retrocés que també patí la segona força de l'oposició, el PSC, que va aconseguir 8.000 vots més que CiU però va obtenir 42

candidat del PPC Josep Piqué per a les properes eleccions autonòmiques, Aznar aprofità l'acte per a carregar contra la reforma de l'Estatut i CiU i el PSC-CpC per ésser els principals partits en promoure la reforma. Com destaca la Vanguardia, Aznar "... Con un tono moderado, defendió la vigencia de la Constitución y del Estatut no sólo como herramientas de estabilidad sino también como el marco en el que los catalanes pueden desarrollar su identidad, sus sentimientos y su pluralidad (...) Aznar acusó de insolidarios a CiU i al PSC por querer romper un consenso construido "solidariamente" entre todos. (...) recordó que el catalanismo no es patrimonio exclusivo de los nacionalistas. Por ello reivindicó su contribución de su Gobierno al Bienestar de Catalunya y ejemplificó esta apuesta en Piqué, de quien destacó la huella catalana que ha dejado el Ejecutivo, "mucho más profunda, dijo en referencia a CiU, de la que otros no han querido dejar sin perder su personalidad".

⁹⁶⁰ PPC, *Compartim un projecte per a Catalunya*, Barcelona, 2003, p. 9.

⁹⁶¹ Per a Carles Castro a: Castro Carles, "16-N: un vot estrany en unes eleccions agòniques" Working Papers, núm. 238, Institut de Ciències Polítiques i Socials, Barcelona, 2005, p. 4, la intensitat del dilema entre canvi i continuïtat explica segurament el resultat relativament sorprenent de Convergència i Unió. I parla de sorpresa relativa perquè, en termes absoluts, la federació nacionalista s'ha limitat a reproduir els magres resultats de les eleccions generals del 2000 i a obtenir el percentatge de vot que li atorgaven els sondeigs més desfavorables (un 30%). D'altra banda, afirma que probablement la resistència de CiU només es pot interpretar com un vot agònic –similar al del PSOE el 96 –que, segurament, caldria considerar més com un comiat digne i un reconeixement de la feina feta, que com un xec en blanc pel futur. Un xec que dependrà tant dels encerts propis com dels errors aliens.

escons⁹⁶². Al retrocés de les principals forces polítiques es contraposà la sorpresa del creixement dels partits més petits, ERC amb 23 escons, ICV-EUiA amb 9 i el PPC amb 15 escons. La pujada d'ERC⁹⁶³ especialment va fer que el seu candidat Josep Lluís Carod-Rovira tingués la clau de la governabilitat a Catalunya canviant així altre cop el sistema de partits català. Segons Carles Castro, aquestes derives estructurals obligaven a pensar que malgrat els canvis de cicle que puguin produir-se, les eleccions catalanes dibuixaven certes línies de redistribució electoral que podem resumir en⁹⁶⁴: 1) Consolidació d'un espai de centre-dreta al voltant del PP a Catalunya; 2) Creixement d'un espai de centre i centre-esquerra catalanista al voltant d'ERC, tot i que la seva consolidació dependrà en bona mida dels resultats del Tripartit; 3) Contracció del sostre de l'espai d'esquerra i centre-esquerra que polaritzava tradicionalment el PSC sense distinció identitària a les generals. És a dir: fugues sociològiques i identitàries envers el PP i ERC; 4) Evolució incerta, tot i que depressiva a curt termini, del centre catalanista que mobilitzava CiU.

El resultat de les eleccions de les principals forces polítiques va quedar, doncs, de la manera següent:

⁹⁶² Pasqual Maragall va acusar els resultats obtinguts a la llei electoral, com havia fet quatre anys abans, per haver perjudicat els seus interessos. Segons Carles Castro a: op, cit, p. 4-5, la incapacitat del PSC de fer-se amb els vots perduts de CiU com a conseqüència del desgast de 23 anys de govern, explica l'estancament del PSC tot i que no el retrocés respecte a les eleccions del 99. Aquesta evolució negativa del socialisme rau, sobretot, en la dispersió del vot d'esquerres que el 1999 va fer una aposta tàctica per Maragall. A més, Castro creia que el desgast del PSC com a força que ha gaudit d'un poder important a Catalunya des de del 78 (a l'àmbit municipal) i la convicció entre molts electors d'esquerres que la victòria d'en Maragall era irreversible podria podrien explicar un vot més estratègic, en favor d'ICV, que ha restat més de 100.000 electors al PSC. No obstant això, i com que PSC i ICV-EUiA sumen menys vots que el 99 –al voltant de 30.000–, cal pensar també que una quantitat petita d'electors socialistes ha migrat, respectivament, cap el PP i ERC. Aquesta descripció panoràmica explicaria a grans trets el que ha passat.

⁹⁶³ Per a Carles Castro a: Castro Carles, op, cit, p. 7, l'espai de centreesquerra catalanista que CiU sembla haver perdut definitivament el 2000, no engreixa les arques d'en Maragall sinó que aquests electors cauen en mans d'Esquerra Republicana. Per tant, és el fet que sigui ERC qui es quedi el vot de centre-esquerra més catalanista procedent de CiU allò que explica que el PSC com alternativa no avanci.

⁹⁶⁴ Carles Castro, op. cit, p. 12.

PARTIT POLÍTIC	TOTAL VOTS	%	ESCONS
CIU	1.024.425	31,23	46
PSC-CPC	1.031.454	31,44	42
ERC	544.324	16,59	23
PPC	393.499	12'00	15
ICV-EA	241.163	7'35	9
VOTANTS: 3.319.276	NULS: 8.793	BLANCS: 30.212	

Font: Elaboració pròpia

La mateixa nit electoral tots els partits es mostraren contents pels resultats assolits, encara que hi havia partits com el PSC que esperaven més com ja s'ha comentat, i es mostraren disposats a negociar per aconseguir un acord de governabilitat. Mentre que Artur Mas de CiU⁹⁶⁵ no va deixar clar amb qui volia negociar per a formar Govern; Pasqual Maragall de PSC⁹⁶⁶ mostrà la seva voluntat de negociar únicament amb ERC i ICV per a formar un Govern d'esquerres; Josep Lluís Carod-Rovira d'ERC⁹⁶⁷ mostrà la seva voluntat de formar un Govern d'Unitat amb CiU, PSC i ICV,

⁹⁶⁵ Vegeu La Vanguardia 17 de novembre de 2003, p. 15.

⁹⁶⁶ Vegeu, Íbidem, p. 17, on Pasqual Maragall, segons el diari, "... hizo suya la victoria de toda la izquierda y se mostró convencido de que todavía es posible constituir un gobierno de izquierdas porque, a diferencia de lo que ocurrió en 1999, ahora los diputados de PSC, ERC e ICV suman mayoría frente a CiU y PP. Fuentes de la dirección del PSC aseguraron que el partido se disponía ayer mismo a a establecer contactos con ERC i ICV para empezar a trabajar en el pacto anunciado por Maragall. Estas mismas fuentes descartaron, al menos de forma inmediata, que se mantengan contactos con CiU". D'altra banda, Pasqual Maragall va justificar la seva decisió de formar un govern d'esquerres afirmant el següent: "...El pueblo ha votado a una mayoría diferente. Ha votado por un cambio de mayoría y por un cambio de gobierno. Con toda franqueza: hubiésemos querido otro resultado mejor. No es el resultado que hubiésemos querido per estoy dispuesto a tomar nuestras responsabilidades si el pueblo así lo quiere. Se abre ahora un período de negociación. Está previsto así, son tres semanas de negociación para que Catalunya pueda conseguir lo que el pueblo desea".

⁹⁶⁷ Vegeu La Vanguardia 17 de novembre de 2003, p.19, que destacà les declaracions de Josep Lluís Carod Rovira proclamant la fi del bipartidisme i proposant la formació d'un govern d'unitat nacional per a negociar l'Estatut i el sistema de financiació que justificà de la manera següent: "...No queremos pactar contra nadie –señaló–, ni contra el catalanismo ni contra el progresismo, porque no queremos pactar contra nosotros mismos." El candidato republicano a la presidencia de la Generalitat justificó la necesidad de ese gran pacto, que excluiría al PP, por el proceso de reforma del Estatut y la negociación con el Gobierno de un nuevo sistema de financiació. D'altra banda, Josep Lluís Carod-Rovira va posar dues condicions als partits per a pactar amb ERC. En primer lloc, ERC no acceptaria un pacte amb un partit que pactés amb ella a Catalunya i amb el PP a Madrid. En segon lloc, va avisar als partits dient que: "Se ha acabado que determinadas empresas tengan que pagar comisiones a partidos por determinados servicios".

Govern que rebutjaren els partits als que es feia referència, i Joan Saura d'ICV⁹⁶⁸, que va veure la possibilitat de treure a CiU del poder i formar el seu desitjat Govern d'esquerres i va apostar evidentment per aquesta opció.

Pel que fa a la reacció dels partits espanyols respecte al resultat electoral de Catalunya, mentre que el PP mostrà la seva preocupació per una radicalització de la política catalana amb ERC en el Govern⁹⁶⁹, el PSOE veia en els resultats el pas a una alternativa de Govern⁹⁷⁰. IU mostrà la seva satisfacció pel resultats electorals d'ICV amb qui havia participat en les eleccions i veia la possibilitat de formar un govern d'esquerres amb ERC⁹⁷¹. I, finalment, els nacionalistes bascos, mitjançant el PNB i EA, exhortaren tant a CiU com a ERC a formar una majoria nacionalista⁹⁷².

Les negociacions⁹⁷³ que es portaren a terme foren llargues, van tenir una duració de tres setmanes⁹⁷⁴, i van acabar amb el rebuig d'ERC⁹⁷⁵ a pactar amb CiU i amb

⁹⁶⁸ Vegeu La Vanguardia 17 de noviembre de 2003, p. 23, que destaca la sorpresa d'ICV davant els resultats que havien assolit perquè eren al seu parer més bons dels que esperaven així com també la petició de Joan Saura a ERC de no repetir l'error de 1980. Per a Joan Saura, "La gente ha votado para dejar a la derecha en el pasado y ha apostado por un gobierno de izquierdas" i afirmà també que "La mayoría social de izquierdas ha equilibrado las fuerzas entre los partidos, y ha decidido que el PSC baje y avancemos nosotros y ERC".

⁹⁶⁹ Vegeu Íbidem, p. 27, José Maria Aznar considerava que els resultats electorals havien anat malament per als socialistes i bé per al PP i "...El hecho de que CiU y ERC, en contra de las encuestas, hayan conseguido los 68 diputados necesarios para gobernar es lo que reviste el resultado de especial gravedad", segons els dirigents del PP. A més de veure amb un govern de CiU i ERC la reforma irreversible de l'Estatut. El PP, mitjançant Ana Mato, acusà de l'ampli creixement d'ERC a Zapatero "perquè havia possibilitat la radicalització de la política catalana".

⁹⁷⁰ Vegeu Íbidem, p. 28. Zapatero va fer referència al paper decisiu d'ERC per a optar per un canvi de Govern o la continuïtat.

⁹⁷¹ Vegeu, Íbidem, p. 28, per a Llamazares, segons el diari, "Los resultados de Catalunya (...) permiten a IU afrontar el próximo período político y el horizonte de las elecciones generales de marzo "con optimismo", confiando en que la movilización social siga traduciéndose en un mayor apoyo a los partidos de izquierda no sólo en Catalunya, sino en toda España. En este sentido, volvió a dirigirse al PSOE para pedirle que "contribuya a que esa alternativa sea posible y pueda haber un gobierno de izquierdas en España.

⁹⁷² Vegeu, Íbidem, p. 31. Segons el diari, un representant del PNB va seguir l'escrutini des de la seu de CiU, el diputat general de Guipúzcoa Joxe Juan González de Txabarri, i un representat d'EA, el secretari general Gorka Knörr, va seguir l'escrutini des de la seu d'ERC als quals els considerava "germans". Ambdós representants bascos van celebrar els resultats tant de CiU com d'ERC respectivament i, en el cas de Gorka Knörr els resultat d'ERC constituïa "un gran triunfo" para este partido porque significa doblar votos. Para nosotros des de Euskadi vemos que "es inexorable el cambio que viene y la influencia que va a tener en la política del Estado, donde si no se quieren dar cuenta, es su problema. Catalunya se ha pronunciado una tendencia social evidente que confirma el ascenso de ERC con ese perfil catalanista y de izquierdas". També creia que s'havia trencat el bipartidisme: CiU-PSC que havia existit fins aleshores. Per la seva banda, Anasagasti mostrà com Ibarretxe, el seu desig perquè CiU i ERC sumessin al parlament una majoria nacionalista.

⁹⁷³ Sobre el procés negociador vegeu la descripció en detall que ha fet Joan Ridao a: Ridao Joan, *Les coalicions polítiques a Catalunya 1980-2006*, ed. Atelier, Barcelona, 2006, p. 160-185.

l'acceptació per part d'ERC de la proposta del PSC i ICV de formar un govern d'esquerres, conegut com el Govern Tripartit. L'opció d'ERC per un pacte d'esquerres, segons Joan Ridaó, es donà “per la vocació històrica d'ERC de catalanitzar l'espai d'esquerra, com ja va fer en els anys trenta”. El pacte d'esquerres representava l'oposició més frontal a l'estratègia del PP perquè trencava l'esquema de tensionar internament Catalunya entre nacionalistes i no nacionalistes, traslladant la tensió a la dialèctica entre tot Catalunya i el govern del PP: si “el PP pretenia dividir el país, ERC i el pacte d'esquerres el volien cohesionar”. A més, l'acord era la base estratègica més adequada per aconseguir el suport de l'esquerra espanyola a la modificació de l'Estatut. L'acord podia debilitar la política de concertació entre PSOE i PP, especialment en matèria autonòmica”⁹⁷⁶.

I la decisió d'ERC de no pactar amb CiU es donà, segons Joan Ridaó⁹⁷⁷, perquè “un govern nacionalista podia ser el camí més fàcil perquè, a mig termini, el nacionalisme català minvés, aparcant *sine die* la identificació de moltes noves generacions de catalans, amb el catalanisme i amb les institucions d'autogovern. (...) Un govern CiU-ERC tot sol no traduïa, doncs el mandat de les urnes i “no garantia que tots els sectors socials de Catalunya s'impliquessin en la mobilització per a la millora del nou sistema de finançament, per a la reforma de l'Estatut o per la normalització de l'ús social del català...”. A més, Ridaó⁹⁷⁸ creia que si ERC s'associava amb CiU “podia tenir més poder aparent que no pas real, davant la inèrcia de 23 anys dels nacionalistes en el poder i arriscar-se, primerament, a no poder implantar un programa amb segell propi i, segonament, a diluir-se entre la inevitable decadència del postpujolisme. El primer dels riscos, en un govern de coalició d'esquerres era menor: el Govern estaria en la mateixa banda a l'hora d'imposar el seu programa a la màquina burocràtica de l'Administració;

⁹⁷⁴ Per a Joan B. Culla a: *Esquerra Republicana de Catalunya 1931-2012, Una història política*. Barcelona: ed. La Campana, 2013, p. 572, que la incògnita sobre la fórmula del nou govern i les negociacions per formar-lo es perllonguessin durant vint-i-dos dies només s'explicava per tres motius: “la veu d'ERC que, allargant els tractes paral·lels amb CiU, enfortia la pròpia posició negociadora davant el PSC i li podia arrencar més concessions; el desig de la mateixa Esquerra d'aparentar que la seva tria no estava feta d'antuvi, que no era filla d'una aposta prèvia, sinó de la dinàmica de les converses, i l'afany de donar temps als militants i simpatitzants per digerir una decisió que tothom sabia polèmica; i per últim, la forçada credulitat dels convergents que, massa confiats al principi, i després desesperats per conservar el poder, van fer durar les temptatives d'entendre's amb ERC fins més enllà de qualsevol límit raonable”.

⁹⁷⁵ Vegeu La Vanguardia 9 de desembre de 2003, p. 13, 14 i 15.

⁹⁷⁶ Ridaó Joan, *Les coalicions polítiques a Catalunya 1980-2006*, op. cit, p. 196.

⁹⁷⁷ Ridaó Joan, *Les coalicions polítiques a Catalunya 1980-2006*, op. cit, p. 197.

⁹⁷⁸ Ridaó Joan, *Les coalicions polítiques a Catalunya 1980-2006*, op. cit, p. 198.

tots els consellers estarien en les mateixes condicions, en ser nous i voler renovar l'acció política, i el procés de dilució es podria donar en funció de l'estat financer de la Generalitat, o en cas que ERC hagués d'acabar acceptant determinades irregularitats en la gestió anterior. L'opció per un acord d'esquerres, en canvi, permetia a ERC de disposar de més poder real i més opcions per a consolidar-se, per la major debilitat amb què el PSC-CpC arribava al poder, necessitat dels vots d'ERC. Això possibilitava que els republicans lideressin l'alternança, amb una CiU molt afeblida i fora del Govern, presentant-se com l'alternativa d'esquerres a l'hegemonia catalanista de CiU. Així ERC podia suplantar a llarg termini l'espai del PSC. A més, s'estimava que Pasqual Maragall no optaria per la reelecció més enllà de repetir candidatura l'any 2007, de manera que Carod Rovira podia erigir-se com a relleu natural, després del seu pas per la conselleria en cap; ben al contrari que amb Artur Mas, més jove i amb més projecció de futur”.

Per la seva banda, Artur Mas, que es considerava legítim candidat a la presidència de la Generalitat a l'haver guanyat les eleccions, creia que ERC havia entregat Catalunya al PSC, un partit que havia aconseguit en un despatx el que no havia pogut aconseguir a les urnes, per interès partidista, i que havia enganyat a CiU i a l'electorat per fer-li creure que tenia voluntat de pactar⁹⁷⁹. A partir d'aquí sorgirien els coneguts Tripartits que ja no pertanyen al camp d'investigació d'aquest treball. Al meu parer, ERC, en la seva lluita per l'espai nacional que fins ara dominava hegemònicament CiU i la seva voluntat de convertir-se en alternativa de govern d'esquerres i desbancar CiU, havia errat a l'entregar-li el poder al PSC, un partit que no deixava d'estar supeditat a les ordres del PSOE, encara que els membres del partit s'escarrassessin en afirmar el contrari. En canvi, un pacte CiU-ERC hauria significat un pacte de dos partits catalans no sucursalistes amb visió nacional de país, encara que des de punts de vista divergents, i per tant, beneficiós per als interessos de Catalunya.

⁹⁷⁹ Vegeu La Vanguardia, 11 de diciembre de 2003, p. 15.

CONCLUSIONS

De l'analitzat en aquest treball de tesi doctoral es desprenen les conclusions següents: Durant el franquisme alguns partits polítics mantingueren algun tipus d'activitat però fou a partir de 1974 que s'albirà el final de la dictadura i la possibilitat d'un canvi cap a un sistema democràtic que va fer que els partits "històrics" ubicats a l'exterior i els partits clandestins de l'interior es plantejessin la necessitat de convertir-se en organitzacions fortes, estructurades i amb una clara ideologia que servís per atraure el futur electorat. El model de partit polític que tenien era el de l'Europa occidental com els francesos, el de la República Federal Alemanya, el dels països nòrdics i alguns fins i tot Algèria i Iugoslàvia.

Durant els primers anys de la Transició els partits polítics apareguts foren dèbils, amb un baix nivell de militància i un electorat poc fidel al seu partit. A més, tant els partits "històrics" (ERC, PSUC, UDC, FNC, PSAN) com els de "nova creació" (CDC, EDC, PSC, CC-UDC, AP), sense oblidar el protagonisme de la societat, i les forces polítiques espanyoles continuïstes i rupturistes van haver de definir-se davant el "problema català". Catalunya i les seves reivindicacions nacionals començaren a assolir, doncs, un protagonisme destacat després de la mort de Franco. Sobretot a partir de les primeres eleccions democràtiques del 15 de juny de 1977 que, a diferència d'Espanya que sortí com a partit guanyador la UCD, a Catalunya les eleccions donaren un ampli triomf a les candidatures que havien defensat amb nitidesa la qüestió nacional en llurs programes defensant la recuperació de l'autogovern català i reclamant els principis i les institucions configurades en l'Estatut de 1932, el restabliment provisional i immediat de la Generalitat amb el retorn del seu president Josep Tarradellas.

D'altra banda, cal destacar també d'aquestes eleccions que les forces polítiques d'esquerra marxista assumiren amb força la reivindicació nacionalista posicionant-se fins i tot a favor del dret a l'autodeterminació. I els grups socialistes, comunistes i d'extrema esquerra marxista-leninista i maoïsta facilitaren, a més, l'adhesió de la classe obrera- en gran part d'origen no català- als plantejaments nacionals i neutralitzaren una pressumpta i equívoca associació al nacionalisme català-burgèsia, històricament utilitzada des d'abans del franquisme per a debilitar la força de la reivindicació nacionalista catalana.

Posteriorment a les eleccions legislatives del 15 de juny de 1977 es començà a treballar en un nou marc legal mitjançant l'elaboració de la Constitució Espanyola de 1978 i d'una sèrie d'Estatuts, entre ells l'Estatut d'Autonomia de Catalunya de 1979. Pel que fa a la Constitució espanyola, es pot afirmar que l'aportació catalanista dels partits polítics catalans durant la seva elaboració va ésser feble perquè no tenien prou força per a imposar la seva voluntat. D'altra banda, era una Constitució que tot i mostrar alguns avenços era ambigua, inacabada i influïda encara pels militars, tot i haver-se donat per acabada la dictadura de Franco. A més, no deixava marge de discussió de l'article 2 referent a la unitat d'Espanya i provocà un gran debat en el Títol VIII referent a l'Organització del Territori perquè permetia l'accés a l'autonomia a totes les comunitats que ho sol·licitessin la qual cosa serví per a rebaixar les pretensions basques i catalanes produïnt "el cafè per a tothom" que denuncià el president Tarradellas. Tot i això, els partits polítics catalans l'acceptaven apel·lant al seu sentit de consens excepte ERC i AP. Per al líder d'ERC Heribert Barrera la Constitució era insuficient per a les aspiracions catalanes, i per a Manuel Fraga d'AP, partit conservador de reminiscència franquista, no es podien acceptar certs elements inclosos en el text que, segons ell, posaven en perill la unitat de la pàtria com era el reconeixement de les "nacionalitats". A més, mostrà una certa por de què les autonomies poguessin arribar a tenir més poder del que s'esperava que tinguessin.

Davant la possibilitat que el president Adolfo Suárez dissolgués les Corts tot seguit de publicada la Constitució i pogués retardar l'aprovació de l'Estatut, els parlamentaris de CDC, del PSC, del PSUC i els de l'Entesa dels Catalans, que formaven la gran majoria del ple, coincidiren amb els bascos en presentar el seu Projecte immediatament després de publicada la nova Constitució i abans de la publicació del decret que dissoldria les Corts. Es visqueren moments de gran tensió a Catalunya en no compartir la Presidència de la Generalitat provisional la decisió dels parlamentaris catalans de presentar immediatament el Projecte d'Estatut a les Corts. Tal com es preveia el 29 de desembre el BOE publicà el text de la nova Constitució, la qual tenia vigència des del mateix dia de la publicació. Finalment, després de molts obstacles, el matí d'aquest mateix dia, el president de la Generalitat provisional, Josep Tarradellas, complint amb la Disposició Transitòria Segona de la Constitució i d'acord amb el seu Consell Executiu signava el Decret que convocava tots els parlamentaris elegits a Catalunya per tal d'elaborar i aprovar el Projecte d'Estatut.

Durant l'elaboració tant de l'Avantprojecte com del projecte definitiu de l'Estatut els partits polítics catalans defensaren unànimament l'autogovern de Catalunya independentment de les seves diferències ideològiques. D'altra banda, per als partits polítics catalans l'Estatut, tot i les seves mancances, era una bona eina de reconstrucció nacional, excepte per a ERC que es mostrà molt crítica amb el projecte perquè al seu parer menystenia a Catalunya amb un autogovern insuficient i donava menys drets dels que la Constitució permetia. Tot i això, ERC decidí votar favorablement perquè considerava que l'Estatut no deixava d'ésser una eina de progrés oberta a renovacions. En el cas de les Corts espanyoles, els motius de desacord foren formulats pels grups parlamentaris Coalició Democràtica, Centristes-UCD i Andalusistes, Blas Piñar i Hipólito Gómez de las Rocas del Grup Mixt, així com també del Grup Socialista del Congrés, que demostraren la seva voluntat de restringir al màxim l'autonomia catalana. Especialment causà un gran enutjament entre els partits polítics catalans la posició de recel davant l'Estatut del partit del govern espanyol, la UCD. Tant el PSC, com el PSUC i CDC criticaren amb fermesa els canvis proposats per la UCD al Projecte d'Estatut. I els senadors del grup parlamentari "Catalunya, Democràcia i Socialisme" (PSC i ERC) feren públic un manifest que defensava enèrgicament el Projecte d'Estatut i advertia que Catalunya volia viure i no restar sotmesa. D'altra banda, entre els centristes catalans també hi hagueren reaccions crítiques contra l'actitud de la UCD.

L'any 1980 començà l'etapa autonòmica a Catalunya. Les primeres eleccions autonòmiques que tingueren lloc el 20 de març de 1980 representaren per a Catalunya el punt final del cicle iniciat amb la mort del general Franco, la restauració de la Monarquia Parlamentària, i el començament del camí cap a la Catalunya autònoma amb una Generalitat i un Parlament recentment restablerts que havien d'acollir a un President de Catalunya escollit d'acord amb les normes de l'Estatut de 1979 (Disposicions Transitòries Quarta i Cinquena i articles 31 i 36). Representaren també l'elecció per primer cop dels representants de Catalunya al Parlament i la creació d'un sistema de partits per a Catalunya. Aquestes eleccions van ésser també decisives en el posicionament dels partits dins dels principals eixos ideològics. Tot i les diferències ideològiques dels partits polítics catalans el punt en comú que es pot observar en els seus programes electorals és, com en les eleccions de 1977, la defensa unànime de l'autogovern de Catalunya i la reconstrucció nacional de Catalunya. D'altra banda, les eleccions de 1980 alteraren de manera important el panorama dibuixat per les eleccions

de 1977 i 1979, especialment pel que feia a l'abstenció i al quadre general de forces polítiques i la seva implantació. Aquestes eleccions donaren la victòria, contra tot pronòstic, al partit nacionalista CiU canviant el panorama polític dominat fins aleshores pels partits d'esquerres ja que arran d'aquestes eleccions la tendència electoral a Catalunya serà nacionalista. De fet, havia guanyat "la campanya de la por" que havien impulsat els partits més moderats com CiU o CC-UCD contra una possible victòria dels partits socialistes i comunistes als que veien com a partits que no garantien l'estabilitat del país.

A l'hora de formar govern CiU proposà al PSC a ERC i al CC-UCD un pacte de govern. El PSC, que encara es trobava en shock per perdre unes eleccions que creia guanyades i no s'havia reposat del sotrac rebut, rebutjà el pacte amb CiU. De totes maneres no era d'estranyar perquè ja havia deixat clar durant la campanya que només pactaria amb forces d'esquerra. A més, es trobava en una situació de fragilitat per les tensions internes que patia i la seva oposició també va ésser dèbil. La negativa posava als socialistes en una situació difícil i amb el seu rebuig el PSC va perdre l'oportunitat de participar directament en la construcció de l'administració catalana. En el cas d'ERC, aquest partit no acceptà entrar al govern, entre altres coses per por a perdre votants. Al parer de polítics com el diputat d'ERC Torres, si el seu partit hagués entrat al govern hauria desatès la vessant netament esquerrana i progressista del seu programa que havia rebut l'aprovació de milers de votants. I haurien acceptat també el risc d'haver-se de refiar, al seu parer, massa sovint d'un suport parlamentari molt allunyat del seu ideari i de les seves opcions actuals. Tot i que ERC decidí no entrar al Govern sí que acceptà donar-li suport de la mateixa manera que CC-UCD. Heribert Barrera justificà el seu suport al govern perquè calia primar els interessos del país per sobre dels interessos del partit, tot i que era conscient que els militants serien reticents a donar suport a CiU. Com a recompensa al seu suport ERC va obtenir la presidència del Parlament, i CC-UCD la continuïtat del suport al govern d'Adolfo Suárez.

El 23 de Febrer de 1981 es produí a Espanya l'intent de cop d'Estat que provocà nefastes conseqüències per a l'autonomia catalana. Només dues setmanes més tard del cop d'Estat es constituí la Comissió negociadora per pactar la concertació del procés autonòmic, LOAPA (Ley Orgánica de Armonización del Proceso Autonómico), que va comptar amb l'oposició de CiU, ERC, PSUC, el PNB i altres partits extra-

parlamentaris. A Catalunya, i al País Basc començà una campanya contra l'acord impulsada per la Crida a la Solidaritat, ERC, CiU i el PSUC. A la primavera de 1982, el front anti-LOAPA (CiU, PNB, PCE, PSUC, ERC, EE, PSA) desplegarà una intensa activitat contra l'aprovació de la nova llei: a Catalunya, la manifestació més important fou la del 14 de març de 1982 que concentrà entre 100.000 i 300.000 persones. I el 18 de febrer de 1982 el Col·legi d'Advocats de Catalunya es pronuncià de manera col·legiada i col·lectivament per a proposar la supressió dels articles 2 i 4. El 23 de febrer de 1982, quasi 300 municipis catalans es pronunciaren en contra. L'11 de març de 1982 es celebrà a Barcelona un acte de suport a les Institucions Nacionals Catalanes i en contra del procés harmonitzador, al que es sumaren, trencant amb la direcció dels respectius partits, varis alcaldes socialistes i centristes. En aquest acte, es signà el manifest "Tots per Catalunya", no als pactes autonòmics, no a la Loapa" amb el suport dels partits de CDC, UDC, PSUC i ERC, i altres partits extraparlamentaris. La manifestació Anti-Loapa va tenir lloc a Barcelona el 14 de març de 1982, amb una gran participació ciutadana. Així mateix, durant el mes d'abril es va fer públic un informe de l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Catalunya en el que es considerava a alguns articles del Projecte de la LOAPA, com de reforma fraudulenta de la Constitució, entre ells, el 4º. I el Parlament de Catalunya, al setembre de 1981, celebrà el Debat General sobre l'acció política i de Govern del Consell Executiu de la Generalitat on s'aprovaren dues Resolucions, entre d'altres, acordades pel vot majoritari dels Grups parlamentaris de CiU, ERC i PSUC, en les que es manifestà el perill que suposava la concertació autonòmica i el seu desenvolupament legislatiu, e instaven al Consell Executiu per a què adoptés totes les mesures necessàries per a què no fossin rebaixades les competències Estatutàries.

Com a conseqüència d'aquestes Resolucions el Parlament de Catalunya celebrà el 2 i 3 de desembre un Ple Monogràfic sobre els acords que en matèria de concertació autonòmica havien signat el president del Govern i el Secretari General del PSOE que demostrà la feblesa del PSC davant les decisions del PSOE de les que no es va poder desmarcar. Tot fou inútil, incloses les esmenes a la totalitat defensades al Congrés dels Diputats, i el 29 de juliol de 1982 el Senat aprovà la LOAPA. En definitiva, el debat de la LOAPA i les conseqüències que produí fixaren definitivament el contingut i l'abast de l'Estat de les Autonomies, i tot i que el Tribunal Constitucional va inhabilitar part d'aquesta Llei, els posteriors traspassos de competències aprovats pels successius

governos del PSOE no feren més que seguir el marc tractat en aquests anys decisius. Així doncs, la LOAPA fou el primer punt important de fractura en l'antiga oposició al franquisme, en què nacionalistes, comunistes i socialistes havien anat sempre junts.

D'altra banda, poc temps després de produir-se l'intent de cop d'Estat del 23 F la llengua catalana també va ésser atacada, en el seu cas tant per intel·lectuals espanyols com pel govern espanyol. Un atac al que van respondre amb contundència tant la societat civil com els partits polítics catalans. La societat civil es pronuncià mitjançant entitats cíviques i culturals com Òmnium Cultural i moviments com la Crida a la Solidaritat en Defensa de la Llengua, la Cultura i la Nació catalana, etc. I els partits polítics catalans participaren en la creació de la Llei de Normalització Lingüística impulsada per la Generalitat, tot i que el PSC creia en un principi que no era necessària la creació d'aquesta Llei. Una Llei que un cop aprovada pel ple del Parlament el 6 d'abril de 1983, promulgada el 18 del mateix mes i entrada en vigor el 23 d'abril, Diada de Sant Jordi, no va ésser de la satisfacció de tothom perquè sorgiren crítiques per part dels ciutadans i també dels diferents partits polítics catalans per la seva lenta i insuficient aplicació. Aina Moll, directora general de Política Lingüística, justificà la lenta aplicació de la Llei per la influència dels quaranta anys de franquisme que havia patit el País, per la meitat de la població de Catalunya de parla castellana i per la falta d'interès d'aprenentatge del català tant per part dels funcionaris com d'empreses multinacionals estatals.

Davant el sorgiment de les crítiques es plantejà, als dos anys d'entrada en vigor de la Llei, debatre al Parlament la seva implantació a través de diferents sessions informatives del Consell Executiu a la Comissió de Política Cultural. En la tasca a favor de la Llengua catalana cal destacar també l'important paper tant dels mitjans de comunicació visuals com TV3 com dels mitjans escrits com el diari Avui sorgit el 1976, revistes com "el Patufet". Així com també de l'ensenyament, especialment cal recordar la tasca de l'Escola d'Estiu Rosa Sensat que ajudà a construir una escola catalana, pública i de qualitat durant la Transició i va fer arribar la llengua catalana tant a professors catalano-parlants com castellano-parlants.

Les eleccions autonòmiques del 29 d'abril de 1984 marcades pel cas de Banca Catalana consolidaren el sistema de partits català i donaren la victòria i la majoria

absoluta per primera vegada a la coalició de CiU, demostrant que el cas de Banca Catalana no tan sols no havia influït en els resultats electorals sinó que tant la coalició com la figura de Jordi Pujol havien sortit reforçades.

En el cas de la segona força política, el PSC, va arribar a aquestes eleccions afectat encara per la derrota de les primeres eleccions autonòmiques de 1980 i amb una popularitat baixa degut al seu suport a la política autonòmica del PSOE, la LOAPA. A més, es presentà amb un nou candidat, Raimon Obiols, com a nou líder del socialisme català, representant del sector catalanista, substituïnt així a una figura que havia estat rellevant en la història del partit fins aleshores, Joan Reventós, representant del sector obrerista, que ja no podia atraure a l'electorat. El PSC va basar la seva campanya en la defensa d'un projecte d'esquerres marcadament social posant l'accent en el treballador i en una Catalunya oberta, i criticant d'una manera constant i molt durament l'acció de govern de Jordi Pujol provocant electoralment l'efecte contrari al desitjat. Tot i això, gràcies al transvassament de vots provinents del PSUC i a les seqüeles de l'anomenat "vot estratègic" va aconseguir uns resultats que el van confirmar com el principal partit de l'oposició a Catalunya i com a força hegemònica de centreesquerra. L'oposició socialista catalana i les elits intel·lectuals que li eren afins van mantenir i accentuar durant tots aquests anys de legislatura la incomprensió i menyspreu de la política de CiU.

En el cas del PSUC, encara patia la crisi del V Congrés que li va fer obtenir els pitjors resultats electorals en unes conteses autonòmiques. L'obsessió del seu líder Rafael Ribó per construir una alternativa forta d'esquerres i poder fer front al projecte de CiU, que el PSUC el considerava de "dretes", li va fer presentar la proposta comunista "Per un projecte nacional d'esquerres", a un ampli sector d'intel·lectuals als que els va demanar implicació.

En el cas d'ERC, aquest encara era un partit dèbil que no va rebre cap rèdit electoral per haver donat suport al govern a les passades eleccions autonòmiques de 1980. A les eleccions de 1984 ERC acceptà entrar al govern i Joan Hortalà, un dels líders del partit, es va convertir en conseller d'Indústria i Energia des del juny de 1984 fins al febrer de 1987. L'aplicació del pacte amb CiU no només va portar Joan Hortalà a ésser el primer conseller d'Esquerra Republicana amb competències efectives des de

feia 45 anys sinó que també un membre històric del partit, Frederic Rahola i d'Espona, esdevingué el primer Síndic de Greuges de Catalunya, a més, militants joves ocuparen càrrecs de segon nivell en l'administració catalana. Així mateix, la renúncia del conseller Hortalà a l'acta de diputat l'octubre de 1984 va donar entrada al Parlament al membre fundacional del partit i eminent geògraf Marc-Aureli Vila. No obstant això, els conflictes interns d'ERC, el malestar dels seus militants per l'entrada d'ERC al govern, juntament amb els mals resultats obtinguts en les eleccions generals del 1986, van provocar la sortida d'aquest partit del Govern català.

Finalment, en el cas del CP (integrada per AP, Partido Demócrata Popular-PDP- i Unión Liberal- UL-), es presentà a les eleccions defensant 7 raons per a no votar CiU per haver pactat amb els socialistes a qui volien combatre. Defensava una política d'austeritat i rigor en l'Administració autonòmica, l'atur i la inseguritat ciutadana, amb un líder absolutament desconegut per a l'elector català: Eduard Bueno. A més, va optar per fer un discurs destinat a l'elector conservador, però amb un contingut més modern i lleugerament més catalanista que el que quatre anys abans havia fet Solidaritat Catalana, tot i que no deixava de defensar l'autonomia catalana dins els límits de la Constitució i l'Estatut. Una Catalunya, en definitiva, supeditada a Espanya. No solament va aconseguir per primer cop representació parlamentària, sinó que, a més, va passar a ser la tercera força política del Parlament de Catalunya (tercer lloc que ja va aconseguir en les generals de 1982). CP va aconseguir captar els vots d'electors excentristes reticents a donar suport al nacionalisme moderat, tot i que va aconseguir menys vots i menys escons que els que van aconseguir CC-UCD el 1980.

Les discrepàncies entre el govern espanyol i el govern català tant per la política d'involució autonòmica com per l'insuficient finançament marcaren la segona i la tercera legislatura. De 1983 ençà augmentà la percepció de què s'havia produït una involució autonòmica. Els traspessos no s'estaven fent com s'haurien de fer i l'Estatut s'estava aplicant restrictivament. Fins i tot l'any 1985 el conseller d'Economia i Finances de la Generalitat Josep Maria Cullell va ressaltar la importància de la revisió de les clàusules de financiació previstes a l'Estatut perquè, en el cas de Catalunya, els traspessos, competències i l'autogovern sense autonomia financera queien en sac buit. Una petició que el govern central ignorà durant un bon període de temps i que va provocar una relació de tensió entre el govern català i l'espanyol fins al punt que CDC

va impulsar el mes de setembre de 1985 accions contra la política autonòmica del govern central, tot i que no tots els partits catalans li varen donar suport, només ERC li donà suport moral. A més, el president Jordi Pujol es va plantejar sol·licitar en un futur, si no millorava la situació de finançament, un possible concert econòmic com el que gaudien el País Basc i Navarra, però el mes de desembre del mateix any el ministre de l'Administració territorial Fèlix Pons rebutjà la idea d'un possible concert econòmic per a Catalunya.

Les males relacions amb el govern central provocaren un malestar generalitzat a Catalunya fins al punt que sorgiren veus discordants provinents d'alguns principals partits catalans com ERC, CDC i d'UDC, així com també de la mateixa societat civil, a favor del dret a l'autodeterminació i d'altres models d'Estat com el confederal. En canvi, el PSC i el PSUC rebutjaren qualsevol via d'independència. Respecte a la societat civil, el 14 i 15 de març de 1987 tingué lloc la "Convenció per la independència nacional". La comissió organitzadora estava formada per personalitats com Carles Bonet, Enric Borràs, Joan Crexell, Josep Dalmau, Enric Garriga, Isabel Clara Simó, Josep Termes, Modest Prats, Miquel Martí i Pol, Josep Maria Flotats, Joan Triadú, etc. Es consideraven una associació no governamental que tenia per a objectiu reflexionar entorn de la idea de "Catalunya serà independent o no serà".

Segons Josep Dalmau, secretari de la Convenció, la Convenció s'havia marcat com a horitzó històric un dels quatre punts de l'Assemblea de Catalunya: l'Estatut de 1932 com a via per a l'autodeterminació, i creien que el nivell econòmic i democràtic al que havia arribat Espanya feia que la independència de Catalunya fos viable per la via pacífica i democràtica. Per tant, els reunits esperaven que Catalunya arribés a ésser reconeguda com a nou Estat Europeu al voltant del segle XXI. Les ponències giraren entorn a cinc tesis: "La nació, un ent dinàmic cap a l'Estat"; "Problemàtica nacional en la història d'Europa", "Nacionalisme d'agressió i nacionalisme d'alliberació: el cas català"; "concepte de sobirania a finals del segle XIX en el context europeu"; "viabilitat de la independència de Catalunya". I els ponents foren Lluís Sala Molins, Joan Francesc Mira, Fèlix Cucurull, Aureli Argemí i Jaume E. Amengual. Tot i no ésser una organització política la Vanguardia assenyala quatre punts de coincidència amb "la Crida a ERC". Aquests eren: 1) "La Crida" es plantejava com a objectiu irrenunciable el lliure exercici del dret a l'autodeterminació nacional, i "la Convenció" també

contemplava l'exercici d'autodeterminació com l'única solució per a resoldre els problemes de Catalunya, i com a via d'accés a la independència nacional; 2) La "Crida" considerava que el seu projecte era de radicalitat democràtica, i "la Convenció" estava convençuda de "la via democràtica"; 3) els punts mencionats, tant de "la Crida" com de "la Convenció" coincidien amb les postures d'ERC i els seus dirigents; 4) Hi havia signants de "la Crida" que també eren convocants de "la Convenció". Era el cas per exemple d'Aureli Argemí, Ramon Barrils, Carles Bonet, Fèlix Cucurull, Josep Carod-Rovira, etc.

El 12 de desembre de 1989 el Parlament de Catalunya aprovà una resolució que afirmava que Catalunya no renunciava al dret d'autodeterminació nacional. Una proposició que coincidia amb la "febre bàltica". La proposició no de Llei sobre el Dret d'Autodeterminació de la Nació Catalana fou presentada pel Grup parlamentari d'Esquerra Republicana de Catalunya, i va ésser aprovada en la Comissió d'Organització i Administració de la Generalitat amb els vots de CiU, IC, CDS i ERC, mentre que va ésser rebutjat pel PSC, i cap diputat del PP es va presentar per a votar-la o rebutjar-la. Tot i no ésser independentista el president Jordi Pujol acceptà l'aprovació de la resolució sobre el dret a l'autodeterminació i li donà suport, fet que va provocar una sèrie de reaccions en contra tant dins de Catalunya per part dels partits de l'oposició PSC i el PP que el titllaren d'irresponsable, com fóra de Catalunya, especialment a Madrid, per part del govern espanyol. Els continus atacs del govern espanyol per a deixar clar que no hi hauria cap tipus de cabuda a una possible via que pogués posar en perill la unitat d'Espanya feren que el president Jordi Pujol l'acusés de voler degradar la imatge de Catalunya. Finalment, per apaivagar els atacs, el president Jordi Pujol va haver de reafirmar la seva postura de no estar a favor de la independència.

Cal destacar que si bé és cert que sota el govern del president Jordi Pujol CiU no es va manifestar mai públicament independentista a diferència d'ERC perquè el president Jordi Pujol creia que el context històric-polític no acompanyava a portar a terme la independència, perquè era minoritària la gent que la defensava, i perquè el terme <<independència>> tenia una connotació negativa per a Europa, CDC era un partit viu, fidel al seu esperit fundacional d'ésser un moviment polític obert, més que un partit polític en el sentit estricte de la paraula, que arreglegava militants de diferents sensibilitats fins i tot independentista però amb un denominador comú: el projecte

nacionalista de País defensat per Jordi Pujol i en definitiva per CiU, i “l’atracció” per la figura de Jordi Pujol que era vist com un líder indiscutible.

Així doncs, dins de la militància de CDC hi havia persones que a títol individual, i sempre de manera interna, manifestaven el seu sentiment independentista com em confirmà el Secretari d’Organització de CDC Barcelona Carles Agustí Hernández i altres militants de més antiguitat, al comentar-me que dins les reunions internes del partit podien expressar amb llibertat el seu desig d’arribar a aconseguir algun dia la independència. Personalment, m’he trobat amb la dificultat de no trobar la informació d’aquestes reunions en documents escrits per no trobar-se arxivats, més enllà dels testimonis orals, però existeixen estudis inèdits sobre la sociologia convergent com els estudis realitzats per l’Enric Renau en els que es pot observar també la tipologia ideològica dels convergents.

De la poca informació que es coneix en cercles interns del partit o en ambients acadèmics sobre la sociologia dels convergents Renau fonamentà la seva investigació en estudis i enquestes inèdites realitzats per encàrrec per les diferents direccions executives de CDC des del 1989. En aquests estudis es pot veure que, respecte a la posició ideològica dels militants, va ésser la pràctica unanimitat dels militants i votants fidels de CDC que consideraven Catalunya com la seva nació i creien necessària i determinant l’existència d’un partit que defensés els interessos de Catalunya i la llengua catalana, mentre que hi havia diferències importants en els models proposats d’articulació de Catalunya amb Espanya i la possibilitat de la implicació dels partits catalans en el govern de l’Estat. En aquest sentit, l’alternativa- diguem-ne asimètrica- de Catalunya confederada amb la resta de l’Estat espanyol (39%) tenia tants valedors en el si de CDC com l’alternativa independentista en el marc europeu (38%) sense menysprear el pes (22%) dels qui defensaven una Catalunya nació integrada en l’Estat autònom com una comunitat autònoma més. CDC, per tant, acollia en el seu si tot el ventall catalanista, des de l’independentisme fins a l’autonomisme profund.

De la mateixa manera que des de la segona meitat dels anys vuitanta i durant els noranta CDC incorporà militants de diferent tipologia social, intel·lectual i ideològica com per exemple antics militants del PSUC, exresponsables del CDS com Xavier Latorre i Antoni Fernández i Teixidó, antics dirigents del partit Esquerra Catalana, com

Joan Hortalà o Joan Sabanza, i un nucli de militants de l'extingit Partit per la Independència (PI), encapçalats pel seu líder Àngel Colom, així com també el radiofonista i animador de la cultura andalusa a Catalunya, Justo Molinero.

De fet, el president Pujol defensava l'existència de militants independentistes dins de CDC afirmant que tant els militants independentistes como els defensors de tesis moderades en la qüestió nacional de Catalunya tenien cabuda dins de CDC i eren benvinguts per a treballar per la consolidació nacional de Catalunya, de la mateixa manera que també es trobaven dins del PSC o del PP com havia quedat palès en les discussions de les mocions sobre el dret a la independència de Catalunya en els Ajuntaments, en alguns dels quals havien votat favorablement a més d'ERC, CiU, PSC, PP i IC. El president afirmà que igualment les posicions que defensaven els militants independentistes eren posicions personals i que la posició oficial que comptava era la del partit defensada per ell en el debat de política general al Parlament.

Arran de l'aprovació d'aquesta resolució les veus a favor de l'autodeterminació no s'apaivagaren fins al punt que ERC, aprofitant el context polític de deballestament de l'URSS i Iugoslàvia, proposà el dia 9 de setembre de 1991 una República catalana independent, fet que va fer que el president Jordi Pujol tornés a calificar d'incompatible el model de CiU amb la independència. I el 27 de setembre de 1991 presentà una proposta de resolució al Parlament de Catalunya durant el debat de política general de la tercera legislatura que portava per primera vegada a votació "el dret democràtic a la independència política", però aquesta proposta fou rebutjada per la majoria de parlamentaris sent acceptada només pel propi grup parlamentari d'ERC. De fet, l'emmirallament de la renovada cúpula d'ERC per "la febre bàltica" provenia del gener de 1990 quan una delegació formada pels tres parlamentaris i altres dirigents d'ERC va recórrer durant deu dies les repúbliques bàltiques, de tornada a Catalunya ERC s'apressà a invocar l'exemple bàltic com a argument en favor de la conveniència i la viabilitat d'un Estat català, i es va erigir en l'abanderat del suport a les secessions de les tres petites repúbliques: el gener de 1991, per exemple, Puigcercós i altres membres de les JERC s'encadenaren a la porta de l'ambaixada de l'URSS a Madrid per denunciar les intervencions militars soviètiques a Lituània i Letònia. A finals d'octubre de 1991 Àngel Colom acudí a Geòrgia com a observador internacional de les primeres eleccions pluripartidistes després del comunisme i aprofità per a formalitzar relacions amb el

vencedor i futur president georgià de conflictiva trajectòria i tràgic final, Zviad Gamsajurdia.

Al llarg de la segona legislatura (1984-1988) van tenir lloc també una sèrie de debats parlamentaris que des del punt de vista identitaris eren significatius. Aquests debats eren els següents: l'organització territorial de Catalunya, l'aplicació de l'Estatut d'Autonomia i l'ingrés d'Espanya i Catalunya a la CEE. El debat sobre la distribució territorial i administrativa de Catalunya que tingué lloc al Parlament de Catalunya del 24 de març al 2 d'abril de 1987 fou considerat un ple històric perquè va ésser el més llarg de la història recent de Catalunya que havia tingut lloc en el Parlament i es van debatre i aprovà, després de més d'un any de discussions, les futures lleis d'organització territorial de Catalunya, en concret: la reguladora del règim provisional de les competències de les diputacions provincials, la reguladora de l'organització comarcal, la llei que establia i regulava actuacions públiques especials en l'àrea de Barcelona i les comarques compreses en les àrees d'influència, i la llei municipal i de règim local. D'aquestes lleis sorgiria el model que configuraria l'estructura territorial i administrativa de Catalunya. Aquest model es basava principalment en el restabliment de les comarques a partir de la divisió comarcal de 1932-1936, en la reducció del paper de les diputacions provincials a la mínima expressió, en la desaparició de la Corporació Metropolitana de Barcelona (CMB) i en la potenciació limitada de l'autonomia municipal.

El plantejament d'organització territorial alternatiu i més diferenciat de la divisió comarcal de 1936 va ésser elaborat pel geògraf Lluís Casassas i l'economista Joaquim Clusa, autors del llibre editat per la Fundació Bofill: *L'Organització territorial de Catalunya*, Barcelona, 1980. Cal destacar la voluntat política dels autors de reforçar els ajuntaments i els àmbits reals de la vida local; la seva proposta era, doncs, profundament municipalista. El plantejament d'organització territorial de Casassas i Clusa es podia resumir en l'existència d'un únic nivell o esglaó de govern local autònom, per sota de la Generalitat amb 127 unitats que podien rebre totes les competències locals i algunes delegacions de la Generalitat. A més, hi hauria cinc unitats territorials per a l'administració perifèrica de la Generalitat, que seria convenient que poguessin coincidir amb les de l'Estat central. Un únic nivell volia dir que la municipalia tenia l'atribució i la tutelaritat de totes les competències locals. Al

capdavall, el que es proposava no era ni més ni menys que una profunda reforma del mapa municipal. Els antics municipis integrats en cada municipalia podrien romandre com a districtes electorals i ens de descentralització de la municipalia (amb un consell descentralitzat): els representants polítics de cada districte electoral podrien continuar fent les funcions representatives actuals i exercir de forma descentralitzada, encara que no autònoma, moltes competències locals. Pel que fa a la delimitació de les municipals, els autors partien de la cerca dels llindars de població idonis per a la prestació de determinats serveis. Finalment, també cal assenyalar que els autors descartaven que el model comarcal fos aplicable a tota Catalunya i per això propugnaven d'abandonar la idea de comarca com a possible ens administratiu. A tot estirar acceptarien més tard, segons Burgueño, que les comarques podrien “ésser els ens coordinadors d'algunes municipals, si n'hi ha que en senten la necessitat”.

Tant el debat global com el debat de l'articulat va estar caracteritzat pel poc consens entre les forces polítiques i per una actitud d'aprovació per part de CiU, ERC i Grup Mixt, per una actitud de constant rebuig per part del PSC, per una actitud de votar a favor, en contra o abstenció segons els casos per part del PSUC, i per una actitud majoritària d'abstenció d'AP. Un cop acabada la votació de la darrera Proposició de Llei, la Llei Municipal i de Règim Local, el 2 d'abril de 1987, amb 78 vots a favor, 35 en contra i cap abstenció. El debat de l'ordenació territorial continuà en la tercera legislatura, en aquest cas centrada en la Província Única.

En el cas del debat sobre l'aplicació de l'Estatut d'Autonomia, aquest es centrà sobretot en el grau d'autogovern que s'atorgava a Catalunya. Aquest debat omplí pàgines de premsa i tingué el seu debat formal al Parlament de Catalunya de l'11 de febrer al 13 de febrer de 1987. Un cop passat el debat es podria dir que, tot i que les propostes i plantejaments dels grups parlamentaris eren diferents, s'havia posat de manifest que s'havia produït un procés d'erosió de l'Estatut i ningú, excepte els socialistes que evidentment estaven a favor del govern central, van contradir que Catalunya estava vivint un procés d'involució autonòmica per les polítiques aplicades del govern central. Una insatisfacció que continuà palesa posteriorment, ja a la tercera legislatura (1988-1982), durant la commemoració dels deu anys d'Estatut d'Autonomia el 13 de desembre de 1989 al Parlament de Catalunya. En aquest cas els grups parlamentaris, excepte ERC i el PCC es concentraren en el balanç dels deu anys

d'Estatut d'Autonomia que fou també de sentiment d'insatisfacció per part dels grups parlamentaris respecte al desenvolupament de l'Estatut i culpabilitzar al Govern central i al Govern català d'aquesta situació. A més, com assenyalen els diaris com La Vanguardia, coincidint amb la celebració del decè aniversari de l'Estatut, unes dues centes personalitats de la vida política, social i cultural de Catalunya entregaren un document al president de la Generalitat i als parlamentaris catalans amb l'objectiu de transmetre'ls el missatge de què continuessin lluitant per aconseguir la plena sobirania política de Catalunya. Entre els signants del document es trobaven Manuel de Pedrolo, Avel·lí Artís Gener ("Tísner"), Pere Calders, Lluís Maria Xirinachs, Octavi Fullat, Joan Triadú, Francesc Vicens, Jaume Fuster, Miquel Sellarès, Maria Antònia Oliver i Josep Benet.

Respecte al debat de la integració d'Espanya i Catalunya a la CEE, aquest donà peu posteriorment a una extensa política exterior d'Espanya però també de Catalunya. Abans, prèviament a l'ingrés a la CEE, cal recordar que Catalunya havia viscut l'any 1982 l'ingrés a l'OTAN. L'ingrés a la CEE suposà per a Espanya la sortida de l'aïllament internacional al que estava sotmés des de la Declaració de Postdam del 1945 i l'estabilització de la democràcia; i en el cas de Catalunya, de tradició europeïsta, l'ingrés a la CEE també va ésser positiu tot i que, com destaca Miquel Caminal, la presència de les nacionalitats i regions a la UE va ésser secundària fins al Tractat de Maastricht ja que a partir d'aquest Tractat s'institucionalitzà la seva representació per mitjà del Comitè de les Regions i, amb el benentès que es compartia amb els altres ens locals. A més, cal destacar que a partir dels anys 70 es començà a parlar del fet regional des d'una perspectiva de reconeixement jurídic-polític. Fins llavors la regió només era concebuda com un espai geogràfic-econòmic, i a efectes de planificació de la política economico-territorial de l'Estat. Els precedents més immediats de la institucionalització europea de les regions calia situar-los en la constitució del Consell de les Regions d'Europa (1985), creat a iniciativa de nou organitzacions interregionals amb l'objectiu d'impulsar la cooperació entre les regions i promoure'n la representació a les institucions europees. A partir de 1987, va prendre la denominació d'Assemblea de les Regions d'Europa (ARE), i la configuraven 296 regions de 23 Estats. El president de la Generalitat Jordi Pujol va ésser president entre els anys 1992 i 1996.

A partir de les eleccions legislatives del 22 de juny de 1986 els partits polítics s'anaren definint ideològicament. De fet, a partir de l'any 1980 evolucionaren cap a l'eix dreta-esquerra fent que només CiU i ERC prioritzessin en els seus programes de partit les polítiques de reconstrucció nacional. La resta de partits polítics catalans centraren els seus programes polítics en polítiques socials, econòmiques, etc, tot i que no deixaren de defensar l'autogovern de Catalunya, cadascú des de les seves conviccions ideològiques federalistes, confederalistes, etc. Així doncs, mentre que el PSC es configurà com un partit d'esquerres federalista, catalanista no nacionalista, defensor de les polítiques socials i del treballador, IC, sorgida l'any 1987, es configurà també com un partit d'esquerres federalista i ecologista, defensor de les polítiques socials. Des del punt de vista ideològic es pot afirmar que mentre que el PSUC als inicis de la Transició es centrà en la defensa d'un catalanisme popular a més de l'autogovern de Catalunya, els primers anys d'IC es caracteritzaren per la voluntat de construir una "esquerra nacional" amb l'objectiu de sumar el major nombre de forces d'esquerra per a convertir-se en una alternativa de govern d'esquerres.

En el cas de CiU, aquesta consolidà la seva hegemonia i el seu projecte nacional aconseguint una altra majoria absoluta en les eleccions autonòmiques de 1988. I en el cas d'ERC, el fracàs en les eleccions legislatives de 1986 amb la pèrdua de 54.116 vots provocà una gran agitació dins del partit que va fer que Heribert Barrera posés el seu càrrec de secretari general a disposició del partit el 10 de juliol com també ho va fer Joan Josep Folchi president del PDP a Catalunya. Això provocà la insistència de Francesc Vicens de reclamar la immediata sortida del govern, així com també Albert Alay, que a més de reclamar el rejuveniment i reformes de la direcció, va voler fer pressió en aquesta línia dimitint irrevocablement tant de l'Executiu com del Secretariat Polític. Per la seva banda, els liberals a l'entorn del conseller Hortalà també es mobilitzaren, però en sentit contrari: per defensar la permanència en el govern com a prova de la capacitat gestora dels republicans. D'altra banda, es trobaven els crítics liderats per Francesc Permanyer que consideraven la sortida del govern una "rebequeria" mancada de sentit i culpaven del fracàs de les eleccions a l'actuació de Francesc Vives a qui el consideraven desconnectat de la militància, a la imatge de "partit vell", i al personalisme de la direcció.

Finalment, en el Consell Nacional celebrat el 12 de juliol de 1986 Heribert Barrera fou ratificat en el seu càrrec fins al Congrés de gener de l'any següent. I en el XVè Congrés celebrat al gener de 1987 fou escollit Joan Hortalà com a secretari general del partit fet que va precipitar la sortida d'ERC del Govern. El primer compromís de la nova direcció d'ERC fou deixar el Govern, i Joan Hortalà dimití com a conseller d'Indústria i Energia el 27 de febrer de 1987. Començà a partir, d'aquí, doncs, el canvi d'ERC tant de mentalitat, necessitava un canvi més profund en el seu missatge, com d'estratègia política.

La necessitat d'un canvi s'aprofundí arran de les eleccions autonòmiques de 1988 en les que ERC va pujar a 6 escons i es convertí en l'únic dels petits partits que assoliren representació en totes les circumscripcions, un èxit que la militància més jove celebrà amb crits "d'Independència". Aquest grup parlamentari de 6 diputats que duraria amb prou feines un any i mig, arrencà la legislatura amb la voluntat de marcar distàncies amb CiU votant per primera vegada contra la investidura de Jordi Pujol. Per la seva banda, Joan Hortalà va fer un discurs acusant CiU de "defensar els mecanismes més conservadors del país". Dels sis diputats elegits el maig de 1988 tres, Hortalà, Casanovas i Sabanza, pertanyien a Esquerra des dels inicis de la Transició, mentre que els altres tres, Carod, Colom i Pueyo, s'hi havien incorporat feia poc. Respecte a Àngel Colom, des de la seva incorporació es va dedicar plenament al partit juntament amb, entre altres, Jordi Portabella i Joan Puigcercós i Xavier Bosch que aviat va esdevenir gerent del partit. D'altra banda, també es va pensar en reviuir les Joventuts d'Esquerra Republicana, JERC, una organització somorta que era més simbòlica que real, només aplegava 84 afiliats. El primer pas es realitzà a l'abril de 1987 amb el llançament de la revista "La coctelera. Revista de les Joventuts d'Esquerra Republicana" entre els que es trobaven Puigcercós, Xavier Altadill, Núria Vilar i veterans de les primeres JERC del postfranquisme com Jordi Trilles i Noguer. Una revista que es manifestava adscrita a "l'independentisme català" però es mantenia respectuosa amb el lideratge d'Hortalà.

El XVIè Congrés, que va ésser molt problemàtic, suposà la renovació del partit. Àngel Colom fou escollit secretari general per 929 vots davant Hortalà amb 886 vots. Els nous òrgans dirigents d'ERC foren: Heribert Barrera, president, Àngel Colom, secretari general, Ernest Benach, responsable de Política Municipal, Emma Betlla i Montaner, premsa, Xavier Bosch i Garcia, Organització, Josep Huguet, relacions

polítiques, Constantí Mas, Afers polítics, Jordi Portabella, Medi Ambient, Josep Lluís Carod-Rovira, Jesús Prujà, Miquel Pueyo, Josep M. Reguant, Jaume Rodri. El Secretariat General, fruit del pacte de darrera hora entre Carod i Colom, el formaren: Ernest Benach, Emma Betlla, Xavier Bosch, Josep Huguet, Constantí Mas i Jordi Portabella.

El 23 de novembre Joan Hortalà, Joan Manuel Sabanza i Marçal Casanovas anunciaren que deixaven ERC i passaven al Grup Mixt del Parlament. Així doncs, l'ascens d'Àngel Colom al poder va suposar una autèntica regeneració del partit, una multiplicació de la militància, una transformació del perfil dels dirigents i una clara direcció del partit cap a la independència com a objectiu a assolir, a diferència de l'ERC d'Heribert Barrera i de Joan Hortalà que s'havia mostrat ambigua respecte a aquest tema.

A partir de 1992 el PSC, tot i la seva lluita interna per tenir una personalitat pròpia i la dificultat de l'ala catalanista d'imposar-se després de la mort de Pallach, va fer un gir espanyolista arran del Congrés de Sitges celebrat el 1994, demostrant que era un partit sucursalista depenent del PSOE de Madrid. D'altra banda, començà el desgast de CiU en el poder. S'obrí una crisi interna dins de CDC amb el secretari general del partit Miquel Roca com a protagonista fins al punt de crear-se dos bàndols: els "roquistes" i els "pujolistes". CDC accentuà la difícil relació amb UDC, i començà també la lluita d'ERC per a fer-se amb l'espai nacionalista de Catalunya que fins aleshores dominava hegemònicament CiU ja que la pujada que experimentà el partit a les eleccions autonòmiques de 1992 el convertiren, per primera vegada, en la tercera força política aconseguint el doble de vots que el 1988 i 11 escons sota el lideratge d'Àngel Colom.

Després de contínues lluites internes i de viure una escissió arran de la marxa d'Àngel Colom i Pilar Rahola al PI, ERC va fer un altre canvi de rumb de la mà de Carod-Rovira qui havia estat escollit secretari general en el XXI Congrés nacional d'ERC celebrat a Vilafranca del Penedès l'any 1996. Carod Rovira aconseguí madurar ERC donant-li una imatge de seriositat i aconseguint la necessària connexió amb el ciutadà fent que es sentís identificat amb els postulats del partit. D'altra banda, Carod-Rovira definí el partit com a catalanista i d'esquerres, defensor d'un projecte nacional

que apostava per les polítiques socials i la integració dels immigrants, deixant en un segon lloc la defensa de la independència. A més, Carod- Rovira no arribà a definir el partit com a <<nacionalista>>, a diferència dels seus antecessors Heribert Barrera i Joan Hortalà, com a estratègia aglutinadora de tota l'esquerra sense exclusions, per aconseguir una gran esquerra nacional forta que pogués aconseguir arribar al Govern.

Aquest desgast de CiU i la lluita d'ERC per l'espai nacional quedaren reflectits en els resultats de les eleccions autonòmiques del 19 de novembre de 1995 així com també en les eleccions autonòmiques del 16 de Novembre 2003. Les eleccions autonòmiques de 1995 significaren la davallada de CiU amb la pèrdua per primera vegada de la majoria absoluta, la pujada d'ERC i la modificació del sistema de partits català. I les eleccions autonòmiques de 2003 significaren la fi de l'hegemonia de CiU, el canvi de paradigma a Catalunya i la refundació de CDC amb Artur Mas al capdavant i la seva aposta per la defensa del dret a decidir per primera vegada durant la presentació de la seva candidatura a les eleccions autonòmiques de 2003, que va tenir lloc el 20 de gener de 2002 empès pel nou context històric-polític de Catalunya que el va fer repensar i superar el model de l'autonomia fins ara implantat a Catalunya pel seu antecessor. El dret a decidir és un tema que ja s'escapa d'aquest àmbit d'estudi. Seria interessant realitzar en un futur un estudi centrat en l'anàlisi de l'evolució ideològica de la militància de CiU respecte a aquest tema durant els anys en què CiU va estar a l'oposició fins arribar al mandat del president Mas el 2010.

Finalment, cal destacar també l'evolució d'una nova generació provinent de la JNC, aquesta sí defensora clarament de la independència des de la seva fundació, com Carles Campuzano, Meritxell Borràs, Josep Rull, etc, que pertanyia també al grup Sinepsi, un grup postpujolista, que a partir dels anys 90 va anar accedint al poder i ajudaren a canviar el rumb del partit.

BIBLIOGRAFIA GENERAL

- Alianza Popular, *Que es Alianza Popular*. Barcelona: ed. AP, 1977.
 - *Somos la respuesta: puntos básicos del programa de gobierno para Catalunya*. Barcelona: AP, 1984.
- Alquézar Ramon “Del postfranquisme a la transició democràtica a Catalunya” dins de Rovira Marta, Vázquez Félix, (coord). *Polítiques de la memòria. La transició a Catalunya*. Barcelona: ed. Pòrtic, 2004.
- Amat Jordi. *Els laberints de la llibertat. Vida de Ramon Trias Fargas*. Barcelona: ed. La Magrana, 2009.
- Anderson, Benedict. *Comunidades imaginadas: reflexiones sobre el origen y la difusión del nacionalismo*. México: Fondo de Cultura Económica, 1993.
- Angelats, Jaume Boix “Del golpe de estado a la Loapa” dins AAVV, *Memòria de Catalunya*. Barcelona: ed. El País, 1997.
- Anguera Pere. *Els precedents del catalanisme. Catalanitat i anticontralisme: 1808-1868*. Barcelona: ed. Empúries, 2000.
- Antich José. *El Virrei. És Jordi Pujol un fidel aliat de la Corona o un cavall de Troia dins de la Zarzuela?* Barcelona: ed. Planeta, 1994.
- Aracil Rafael, Segura Antoni (ed). *Memòria de la Transició a Espanya i a Catalunya*. Barcelona: ed. UB, 2000.
- Argelaguet, Jordi. *El procés d'elaboració de la Llei de Política Lingüística*. Romanya Valls, Capellades: ed. Mediterrània, 1988.
- Armet Lluís, et al. *Federalisme i estat de les autonomies*. Barcelona: ed. 62, 1988.
- Astorkia Hualde, José María “Evolución de la abstención electoral en España: 1976-1991”, dins Del Castillo, Pilar (ed), *Comportamiento político y electoral*. Madrid: CIS, 1995.
- Auladell i Fontseca, Joan, *El dir i el fer. Una aproximació a la història d'Unió Democràtica de Catalunya (1931-2006)*. Barcelona: ed. Unió Democràtica de Catalunya, 2012.
- Baiges, Francesc, González Enric, Reixach, Jaume. *Banca catalana. Mas que un banco, mas que una crisis*. Barcelona: ed. Plaza & Janés, 1985.
- Balcells Albert (coord). *El pensament polític català. Del segle XVIII a mitjan segle XX*. Barcelona: ed. 62, 1988.

- *Història del nacionalisme català. Dels orígens al nostre temps*. Barcelona: EADOPC-Generalitat de Catalunya, 1992.
- *Miquel Coll i Alentorn. Historiografia i democràcia (1904-1990)*. Barcelona: ed. Proa, 1999.
- *Llocs de memòria dels catalans, XXVIII Premi Carles Rahola d'assaig*. Barcelona: ed. Proa, 2008.
- Barberà Òscar. *Unió Democràtica de Catalunya (1976-1978). CiU- El Pacte amb Convergència Democràtica de Catalunya*. Barcelona: ed. Mediterrània, 2000.
- Barrera Heribert. “en defensa dels drets nacionals de Catalunya. Intervenció a la Comissió constitucional del Congrés de Diputats a Madrid”. Barcelona: ed. Pòrtic, 8 de maig de 1978.
 - *Què pensa Heribert Barrera*. Barcelona: ed. Dèria: ESCSA, 2000;
- Barrio Astrid, “Les arrels de Convergència Democràtica de Catalunya” dins B. Culla, Joan (coord). *El pal de paller. Convergència Democràtica de Catalunya (1974-2000)*. Barcelona: ed. Pòrtic, 2001.
- Bassa David. *L'Operació Garzón. Un balanç de Barcelona '92*. Barcelona: ed. Llibres de l'Índex, 1997.
- Bassols M (et al), *La llengua de TV3*. Barcelona: ed. Empúries, 1997.
- Bassols i Parés, Agustí M, “la Transició política a Catalunya” dins Pagès i Blanch, Pelai (dir), *La Transició democràtica als Països Catalans. Història i memòria*. País Valencià: ed. PUV, 2005.
- Batista Antoni. *Catalunya i Euskadi. Nació còncava i convexa*. Barcelona: ed. Angle, 2011.
- Benet, Josep, “Precedents històrics de l'Estatut (Preàmbul)” dins, l'Institut d'Estudis Autònomic. *Comentaris sobre l'Estatut d'Autonomia de Catalunya*. Barcelona: IEA, Volum I, 1988,
 - *L'Intent Franquista de Genocidi cultural contra Catalunya*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1995.
 - Benet, Josep, *La moció de censura a Jordi Pujol (1982)*, ed. El pensament i l'acció. Quaderns de la Fundació Nous Horitzons, n.31, 2008.
- Berlin, Isaiah. *The sense of reality. Studies in ideas an their history*. London: Pimlico, 1996.
- Bilbeny, Norbert, “és possible un catalanisme no nacionalista?” dins Bilbeny, Norbert i Pes, Àngel (ed). *El nou catalanisme*. Barcelona: ed. Ariel, 2001.

- Boix Angelats, Jaume. “Del golpe de estado a la Loapa” dins AAVV, *Memòria de Catalunya*. Barcelona: ed. El País, 1997.
- Buch i Ros, Roger, *El Partit Socialista d'Alliberament Nacional, PSAN: 1974-1980*. Barcelona: Institut de Ciències Polítiques i Socials, 1995.
- Burgueño Jesús. *Història de la divisió comarcal*. Barcelona: Rafael Dalmau editors, 2003.
- Buse Michael. *La nueva democracia española. Sistema de partidos y orientación del voto (1976-1983)*. Madrid: Unión Editorial, 1984.
- Cabana Francesc. *Banca Catalana. Un capítol de la seva història*. Barcelona: ed. Pòrtic, 1983.
 - *Banca Catalana. Diari personal*. Barcelona: ed. Tibidabo, 1988.
- Cabana, Francesc, Pujol, Termes, Josep, Villatoro Vicenç. *El catalanisme motor del país*. Barcelona: ed. Proa, 2007.
- Cacho Viu, Vicente. *El Nacionalismo catalán como factor de modernización*. Barcelona: Quaderns crema: Publicaciones de la Residencia de Estudiantes, 1998.
- Calvo Sotelo, Leopoldo. *Memoria viva de la Transición*. Barcelona: ed. Plaza & Janés, 1990.
- Caminal Miquel. *Nacionalisme i partits nacionals a Catalunya*. Barcelona: ed. Empúries, 1998.
- Caminal Badia, Miquel, Matas Dalmases Jordi (ed). *El sistema polític de Catalunya*. Barcelona: ed. UB, Tecnos, UAB, 1998.
 - “Catalunya, Espanya i Europa” dins Caminal Miquel, Matas Jordi, (ed), *El sistema polític de Catalunya*, ed. UB, Tecnos, UAB, Barcelona, 1998.
- Caminal Miquel “El pujolisme i la ideologia nacionalista de Convergència Democràtica de Catalunya” dins: B. Culla Joan (coord). *El pal de paller. Convergència Democràtica de Catalunya (1974-2000)*. Barcelona: ed. Pòrtic, 2001.
- Casassas Jordi i Termes Josep. *El futur del catalanisme*. Barcelona: ed. Proa, La Mirada, 1997.
- Casassas Ymbert, Jordi, “Josep Tarradellas: un estil de vida i de fer política”, dins *1899-1988, Tarradellas o la reivindicació de la memòria*. Lleida: Pagès editors, 2003.
 - *El temps de la nació. Estudis sobre el problema polític de les identitats*. Barcelona: ed. Proa, 2005.
- *Prensa cultural i intervenció política dels intel.lectuals a la Catalunya contemporània (1814-1975)*. Barcelona: Els textos de cercles, 2005.

- *Les identitats a la Catalunya contemporània*. Cabrera de Mar: Galerada, 2009.
- Casassas Lluís, Clusa Joaquim, *L'Organització territorial de Catalunya*, Barcelona: ed. Publicacions de la Fundació Jaume Bofill, 1981.
- Castiñeira, Àngel. *Catalunya com a projecte. Un llibre que vol desmitificar la idea que Catalunya és una realitat donada, una tasca ja feta*. Barcelona: ed. Proa, 2001. (IV Premi Fundació Ramon Trias Fargas).
- Castro Carles. *Retrato electoral de Catalunya. Claves para comprender tres décadas de elecciones catalanas (1980-2010)*. Barcelona: ed. episteme, 2011.
 - “16-N: un vot estrany en unes eleccions agòniques” Working Papers, núm. 238, Institut de Ciències Polítiques i Socials, Barcelona, 2005.
- CDC, “Per un nou Horitzó per a Catalunya”. Barcelona: 30 de juny de 1997.
- Cebrián Carme. *Estimat PSUC*. Barcelona: ed. Empúries, 1997.
- CiU, *1984-1988. Un Programa per al futur de Catalunya*, Barcelona, 1984.
 - Convergència i Unió Davant de les eleccions al Parlament de Catalunya. Un programa de govern català per la Catalunya dels vuitanta, 1980.
- Colectivo Etcétera, “Transició a la modernitat i transacció democràtica (de la dictadura franquista a la democràcia), dins Rovira Marta, Vázquez Félix, (coord), *Polítiques de la memòria. La transició a Catalunya*. Barcelona: ed. Pòrtic, 2004.
- Colom Àngel. *Contracte amb Catalunya*. Barcelona: ERC, 1995.
- Colomé Gabriel. *El partit dels socialistes de Catalunya. Estructura, funcionament i electorat (1978-1984)*. Barcelona: ed. 62, 1989.
- Colominas Joaquim. “L’evolució electoral de Convergència Democràtica de Catalunya (1977-2000)”, dins *El pal de paller. Convergència Democràtica de Catalunya (1974-2000)*,). Barcelona: ed. Pòrtic, 2001.
- Colomines i Companys, Agustí. *Testimoni públic*. Catarroja (País Valencià): ed. Afers, 2001.
- Colomines Joan, *El compromís de viure. Apunts de memòria*. Barcelona: Columna, 1999 (III Premi Fundació Ramon Trias Fargas).
- *Els Consells Generals del Partit Socialista de Catalunya. Novembre 1976-Juliol 1978*. Barcelona: ed. Columna, Fundació Rafael Campalans, 1997.
- Cotarelo Juan. “Valores y principios de la Constitución de 1978” dins Cotarelo Ramon (ed), *Transición política y consolidación democrática. España (1975-1986)*. Madrid: CIS, 1992.

- Cotarelo Ramon (coord). *Transición política y consolidación democrática. España (1975-1986)*. Madrid: CIS, 1992.
- Cortés i Miquel, Josep Maria, Lamolla i Ormo, Jordi. *A quién votar en Catalunya?*. Barcelona: ed. Edinform, S.A, 1977.
- Crexell, Joan. *Nacionalisme i Jocs Olímpics del 1992*, Barcelona: ed. Columna, 1994.
- Cucurull Félix. *El fet nacional català a través de la història*, pàg, web: www.felixcucurull.cat
- Culla, Joan B, Viladot, Albert (ed.). *Qui mana a Catalunya?: 10 anys d'Estatut*. Barcelona: ed. Acta/Quaderns nº 7, 1991.
- Culla, Joan B. “L’evolució de l’espai centrista a Catalunya (1976-1982)”, UAB, Working Paper, nº 4, Barcelona, 1989.
 - *Unió Democràtica de Catalunya: el llarg camí (1931-2001)*. Barcelona: ed. Unió Democràtica de Catalunya, 2002.
 - *El pal de paller. Convergència Democràtica de Catalunya (1974-2000)*. Barcelona: ed. Pòrtic, 2001.
 - “De la primera victòria al vintenni en el poder (1980-2000)”, dins Culla, Joan B. (coord), *El pal de paller. Convergència Democràtica de Catalunya (1974-2000)*. Barcelona: ed. Pòrtic, 2001.
 - *La Transició i Catalunya, una visió interpretativa*, Papers de la Fundació Ramon Trias Fargas, nº5, Barcelona, Desembre 2002.
 - *Esquerra Republicana de Catalunya 1931-2012. Una història política*. Barcelona: ed. La Campana, 2013.
- Dalmau Josep, *La crisi del PSOE vista des del conflicte Pallach-Reventós*. Barcelona: ed. Pòrtic, 1979.
- De Esteban Jorge “El proceso constituyente español, 1977-1978” dins Tezanos José Félix, Cotarelo Ramón, de Blas Andrés (eds.), *La Transició democràtica espanyola*. Madrid: ed. Sistema, 1989.
- Del Clot i Trias, Damià, *L’espai nacionalista a Catalunya (1999-2003): crònica d’un enfrontament*. Barcelona: ed, La Busca, 2007.
- Delclós Tomàs “Normalización y conflicto” dins VVAA, *Memòria de Catalunya. Del regreso de Tarradellas hace 20 años al pacto Pujol-Aznar*. Barcelona: ed. El País, 1997.

- Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, *Llibre Blanc de la Direcció General Política Lingüística*. Barcelona: Departament de Cultura de la Generalitatde Catalunya, 1983.
- de Pedro, Pilar, Solé Queralt, *30 anys d'Història d'Europeisme català 1948-1978. El "contuberni" de Munic*. Barcelona: ed. Mediterrània, 1999.
- Doñate Ignasi, "Olimpisme i reivindicació nacional. L'experiència del Comitè Olímpic de Catalunya (1986-2003)", dins Pujadas Xavier (coord). *Catalunya i l'Olimpisme. Esport, identitat i Jocs Olímpics (1986-2006)*. Barcelona, COC, 2006.
- Espar i Ticó, Josep. *Moral de victòria. Camins per a la plenitud de Catalunya*, Barcelona: Col.lecció "eixos" 25, Barcelonesa d'Edicions, 1996.
- Espar i Ticó, Amorós i Pla, Joan, Roca i Rosell, Francesc. *Els stops a la història de Catalunya*. Barcelona: ed. Associacions Conèixer Catalunya, Associació de Mestres Rosa Sensat, 2003.
- Equip de Sociologia Electoral (U.A.B), *Les eleccions de 1977 a Catalunya*. Barcelona: ed. Fundació Bofill, 1981.
 - *Decisió electoral i cultura política*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill, ed. la Magrana, 1986.
 - *Estudis Electorals /3, Atlas electoral de Catalunya 1976-1980*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill, 1981.
 - "Resultats de les eleccions al Parlament de Catalunya, 20-III-1980, Generalitat de Catalunya, Departament de Governació, Barcelona, 1982.
- Fuster, Jaume, *El Congrés de Cultura Catalana. Què és i què ha estat?*. l'Hospitalet de Llobregat: ed. Les Eines, 1978.
- ERC, *Esquerra de Catalunya: Front electoral democràtic: units per vèncer: programa*. Barcelona: Impr. Ingemesa, DL 1977.
 - *Programa de Govern d'Esquerra Republicana de Catalunya 1980*, Barcelona: ERC, 1980.
 - *Més poder a per Catalunya*, Barcelona, 1984.
- Esteve Pere. *Estratègia per a Catalunya. notes d'acció política*. Barcelona: ed. Plaza&Janés, 2001.
- Farràs Andreu i Cullell Pere. *El 23-F a Catalunya. El cop d'Estat va estar a punt de triomfar al Principat*. Barcelona: ed. l'arquer, 2010.
- Ferré i Trill, Xavier, *de la nació cultural a la nació política. La ideologia nacional d'Antoni Rovira i Virgili*, Catarroja: ed. Afers, 2005.

- Figueres, Josep Maria, *La premsa catalana*. Barcelona: Col.lecció Nissaga nº 9, 1989.
- Fontana, Josep. *Del franquisme a la monarquia. Continuisme polític i consolidació de la reforma*, dins VVAA, *De l'esperança al desencís. La Transició als Països Catalans*. Lleida: ed. El Jonc, 2006.
- Fundació Rafael Campalans. *PSC(Reagrupament). L'opció socialdemòcrata catalana (1974-1978)*. Barcelona: Fundació Rafael Campalans, 2011.
- Gafarot Marc. *La mort de Bèlgica. La gradual emancipació de Flandes*. Barcelona: Dèria editors, 2011.
- Gallén, Enric. "Sota la bota de Franco: Apunt sobre la cultura clandestina", dins Pagès i Blanch, Pelai (dir), *Franquisme i repressió franquista als Països Catalans, 1939-1975*. València: Universitat de València, 2004.
- Gifreu Josep, Pallarès Francesc (eds). *Comunicació política i comportament electoral a les eleccions autonòmiques de 1995 a Catalunya*. Barcelona: ed. Mediterrània, 1998.
- Guibernau, Montserrat. *Nacions sense Estat. Nacionalisme i diversitat en l'era global*. Barcelona: ed. Fundació Ramón Trias Fargas, ed. Columna, 1999.
 - *Nacionalisme català. Franquisme, transició i democràcia*. Barcelona: ed. Pòrtic, 2000.
 - *Nacionalisme. Debats i dilemes per a un nou mil.leni*. Barcelona: ed. Proa, 2000.
- Giró Xavier. *Conflictes de televisió a Catalunya (1959-1990)*. Barcelona: ed. Diputació de Barcelona, Col.legi de Periodistes, 1991.
- Guillamet Jaume. *Raimon Obiols. Catalunya Oberta*. Barcelona: ed. 62, 1984.
 - *Historia de la premsa, la radio i la televisió a Catalunya (1641-1994)*. Barcelona: ed. La Campana, 1994.
- *Homenatge a Ramon Trias Fargas. Parlaments i conferències 1961-1989*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Presidència, ed. catalans il.lustres 4, març 1991.
- Institut de Ciències Polítiques i Socials. *Estatuts dels Partits Polítics catalans*. Barcelona: ed. ICPS, 1998.
- *Intervenció de Raimon Obiols al debat sobre l'Estatut, Parlament de Catalunya. 12 de febrer 1987*. Barcelona, PSC (PSC-PSOE). 1987.
- Izquierdo Santiago. *Panoràmica de l'Esquerra nacional, 1868-2006*. Barcelona: Fundació Josep Irla, 2010.
- *IV Congrés PSUC: amb la veu de tots: Del 21 d'Octubre a l'1 de Novembre*. Barcelona: Palau de Congressos, 1977.

- J. J. Linz, “a Transició política y consolidación democrática” dins Cotarelo Ramon (coord). *Transición política y consolidación democrática, España (1975-1986)*. Madrid: ed. CIS, 1992,
- Jorba, Rafael. *Catalanisme o nacionalisme*. Barcelona: Columna, 2004.
- Kedourie Elie. *Nationalism*. London: ed. Oxford: Blackwell, 1993.
- *La llengua de TV3*. Barcelona: ed. Empúries, 1997.
- l'Equip de Sociologia Electoral UAB, *Resultats de les eleccions al Parlament de Catalunya, 20-III-1980*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Governació, 1982.
- *Les Terceres Vies a Europa*. Barcelona: ed. Nova Terra, 1975.
- Lobera J.R. “Els sentiments nacionals com a realitat única” dins Guibernau Montserrat (dir). *Nacionalisme. Debats i dilemes per a un nou mil.leni*. Barcelona: ed. Proa, 2000.
- Lo Cascio, Paola. *Nacionalisme i autogovern: Catalunya (1980-2003)*. Catarroja: ed. Afers, 2008.
- López Raimundo, Gregorio, *el PSUC ante las elecciones*. Barcelona: C. E del PSUC, 1997.
- Lorés Jaume. *La Transició a Catalunya (1977-1984). El pujolisme i els altres*. Barcelona: ed. Empúries, 1985.
- Lucas Manel, *ERC. La llarga marxa: 1977-2004. De la il.legalitat al Govern*. Barcelona: ed. Nou Mil.leni. Columna, 2004.
- Llorens i Vila, Carles, “Convergència Democràtica de Catalunya en el període constituent (1977-1979)” dins Joan B. Culla i Clarà (coord.). *El pal de paller. Convergència Democràtica de Catalunya (1974-2000)*. Barcelona: ed. Pòrtic, 2001.
- Lluich Enric i Nel.lo Oriol, *El Debat de la divisió territorial de Catalunya: edició d'estudis propostes i documents*, ed. Diputació de Barcelona, Barcelona, 1984.
- Lluís Sureda, Josep. “Crònica del restabliment de la Generalitat (juny-setembre 1977)”, dins VVAA “1899-1988, Tarradellas o la reivindicació de la memòria. Lleida: pagès editors, 2003.
- Maragall Pasqual, “El Canvi que Catalunya necessita”. Barcelona: ed. 62, 2003.
- Marc-Àlvaro, Francesc. *Ara sí que toca. Jordi Pujol, el pujolisme i els seus successors*. Barcelona: ed. 62, 2003.
- Marcet i Morera, Joan. *Convergència Democràtica de Catalunya. El partit i el moviment*. Barcelona: ed. 62, 1984.

- *Formació i fase de definició de Convergència Democràtica de Catalunya (1974-1977)*, dins B. Culla, Joan (coord). *El pal de paller. Convergència de Catalunya (1974-2000)*. Barcelona: ed. Pòrtic, 2001.
- Marco Palau, Francesc. *Plataforma per la Llengua. 20 anys defensant el català*. Barcelona: ed. Base, 2014.
- Marín Arce, José María. *Condicionantes económicos y sociales de la Transición*, dins Carme Molinero (ed). *La Transición, treinta años después. De la dictadura a la instauración y consolidación de la democracia*. Barcelona: ed. Península, 2006.
- Martín i Berbois, Josep Lluís. *Joventut Nacionalista de Catalunya. Escola de Patriotes*. Catarroja: ed. Afers, 2011.
- Martín García, Óscar José, Ortiz Heras, Manuel (coords.) *Claves Internacionales en la Transición española*. Madrid: ed. los libros de la Catarata, 2010.
- Martínez Fèlix i Oliveres Jordi. *En nom de Catalunya. Jordi Pujol*. Barcelona: ed. Rosa dels Vents, 2005.
- Martínez Sospedra, Manuel. *Introducción a los partidos políticos*. Barcelona: ed. Ariel Derecho, 1996.
- Mauri Luis. *La difícil unidad del Socialismo*, dins VV AA. *Memoria de Catalunya. Del regreso de Tarradellas hace 20 años al pacto Pujol-Aznar*. Barcelona: ed. El País, 1997.
- Mayayo i Artal, Andreu. *La ruptura catalana*. Catarroja: ed. Afers, 2002.
 - *Josep Solé Barberà, advocat. La veu del PSUC*. Barcelona: ed. L'Avenç, 2007.
- Meroño Pere. *Josep Pallach 1920-1977*. Barcelona: Fundació Josep Irla, 2009.
- Medina Francisco, *23 F, la verdad*. Esplugues de Llobregat: ed. Plaza & Janés, 2006.
- Miller David “Les dues cares del nacionalisme” dins Guibernau Montserrat (coord). *Nacionalisme. Debats i dilemes per a un nou mil.leni*. Barcelona: ed. Proa, 2000.
- Minoria Catalana. *La “Loapa”, una agresión a Catalunya. La Minoría Catalana ante el “Proyecto de Ley de Armonización del Proceso Autonómico”*. Barcelona: julio 1982.
- Molas, Isidre. *Diccionari de partits catalans*. Barcelona: ed. Enciclopedia catalana, 2000.
- Molinero Carme i Ysàs Pere, *Els anys del PSUC. El partit de l'antifranquisme (1956-1981)*, ed. Avenç, Barcelona, 2010.
 - *Els anys del PSUC. El partit de l'antifranquisme (1956-1981)*, ed. Avenç, Barcelona, 2010.

- Molinero Carme (ed), *Treinta años después. La Transición revisada*, dins Molinero, Carme (ed), *La Transición treinta años después. De la dictadura a la instauración y consolidación de la democracia*". Barcelona: ed. Península, 2006.
- Moll, Aina, "Els Tràmits preliminars de la redacció de la Llei de Normalització lingüística a Catalunya", revista de Llengua i Dret, nº 3, abril.
- Monné Enric, Selga Lluïsa, *Història de la Crida a la Solidaritat en Defensa de la Llengua, la Cultura i la Nació catalanes*. Barcelona: ed. La Campana, 1991.
- Moragas Spà Miquel de, "Olimpisme i projecció internacional. Els Jocs Olímpics de Barcelona", dins Pujadas Xavier (coord), *Catalunya i l'Olimpisme. Esport, identitat i Jocs Olímpics (1986-2006)*. Barcelona: COC, 2006.
- *Nacionalistes d'Esquerra: 1979-1984*. Barcelona: Fund. Josep Irla, 2004.
- Nadal i Farreras, Joaquim, *Catalunya. Catalanisme i socialisme*. Barcelona: Fundació Rafael Campalans, ed. Mediterrània, 2003.
- Navarro Mayka, *Què pensa Magda Oranich?* Barcelona: ed. Dèria editors, 1996.
- Nogué Joan, *Els Nacionalismes i el Territori*. Barcelona: ed. el Llamp, 1991.
- Obiols Raimon, *El mínim que es pot dir. Memòries polítiques*. Barcelona: ed. RBA, 2013.
- ORT, *Programa electoral*. Barcelona: ORT, abril 1977.
- Pagès i Blanch, Pelai (dir.) *La transició democràtica als Països Catalans. Història i Memòria*. Sueca: ed. PUV, 2005.
 - Guerra, Franquisme i Transició. País Valencià: ed. El Temps, 2006.
- *Paraules del President*. Barcelona: nº 18, Gener-Desembre 1987, Generalitat de Catalunya. Departament de la Presidència, 1989.
- Pastor, Carles, *El nacimiento de una televisión* dins VVAA, *Memòria de Catalunya. Del regreso de Tarradellas hace 20 años al pacto Pujol-Aznar*. Barcelona: ed. El País, 1997.
- Penella Manuel, *Los orígenes y la evolución del Partido Popular. Una historia de AP 1973-1989*, V.I (1973-1982). Salamanca: Caja Duero, 2005.
 - *Los orígenes y la evolución del Partido Popular. Una historia de AP 1973-1989*, V.I (1973-1982). Salamanca: Caja Duero, 2005.
- Pedrós, R, *La volta al món amb Jordi Pujol*. Barcelona: ed. Planeta, 2003.

- Pérez Ledesma, Manuel, “Nuevos”y “Viejos” movimientos sociales”, dins Molinero Carme (ed) *La Transición treinta años después. De la dictadura a la instauración y consolidación de la democracia*”. Barcelona: ed. Península, 2006.
- Powell Charles, *España en democracia, 1975-2000. Las claves de la profunda transformación de España*. Barcelona: ed.Plaza&Janés, 2002.
- PSC, *Programa Electoral i de Govern del Partit Socialista de Catalunya*. Barcelona: ed. PSC, 1977.
 - *Programa de Gobierno. Para que ganemos todos*, Barcelona, 1984.
 - *Els socialistes i la llengua*, Barcelona, 1984.
- PSP, “Programa del PSP català”, Barcelona: PSP, 1977
- *PSUC: per Catalunya, la Democràcia i el Socialisme*. Barcelona: ed. Avenç, Sèrie política-3, 1976.
 - *IV Congrés: amb la veu de tots (del 21 d’Octubre a l’1 de Novembre, Palau de Congressos, Barcelona)*. Barcelona: PSUC, 1977.
 - *Informe del Comitè Central*. Barcelona: PSUC, 1977.
 - *Estatuts del PSUC: IV Congrés, 29 d’Octubre- 1 de Novembre*. Barcelona: PSUC, 1977.
 - *Al parlament el poble ha de ser majoria i governar*, Barcelona, 1980.
 - *Programa de Govern PSUC*, Barcelona, 1984.
- Pujol, Jordi, *Construir Catalunya*. Barcelona: ed. Pòrtic, 1980.
 - *Entre l’acció i l’esperança/2.Construir Catalunya*. Barcelona: ed. Pòrtic 77, 1980.
 - *Tot compromís comporta risc*. Barcelona: ed. 62, 1997.
 - *Memòries. Temps de construir (1980-1993)*. Barcelona: ed. Proa, 2009.
- Quintana, Lluís, *Més enllà de tot càstig. Reflexions sobre la transició democràtica*, ed. Icària Antrazyt, Barcelona, 2004.
- Raguer Hilari, *La Unió Democràtica de Catalunya i el seu temps (1931-1939)*. Barcelona: Publicacions de l’Abadia de Montserrat, 1976.
- Renau i Permanyer, Enric, “Sociologia de l’Univers convergent” dins B. Culla, Joan, *El pal de paller. Convergència Democràtica de Catalunya (1974-2000)*, ed. Pòrtic, Barcelona, 2001.
- Requejo, Ferran. *Federalisme plurinacional i estat de les autonomies: aspectes tècnics i aplicats*. Barcelona: ed. Proa, 2003.

- Resultats de les eleccions legislatives del 15 de juny de 1977 a Catalunya / Equip de Sociologia Electoral, UAB, Barcelona: Consorci d'Informació, Documentació de Catalunya, 1977.
- Reventós Josep, *Amics, companys i mestres*. Barcelona: Secretaria de Formació del Partit dels Socialistes de Catalunya, 1982.
- Ribó Rafael. *Catalunya, nació d'esquerra*. Barcelona: ed. De la Magrana/ edicions 62, 1988.
- Ridao Joan. *Les contradiccions del catalanisme i altres qüestions del laberint nacional*. Barcelona: L'esfera dels llibres, 2005.
 - *Les coalicions polítiques a Catalunya, 1980-2006*. Barcelona: ed. Atelier, 2006.
- Riera Ignasi. *Jordi Pujol: llums i ombres*. Barcelona: ed. Angle, 2001.
- Riquer i Permanyer, Borja. *Identitats contemporànies: Catalunya i Espanya*. Capellades: Eumo editorial, 2000.
- Rius Piniés, Marc, *Iniciativa per Catalunya Verds (1987-2004). Una història de l'esquerra verda de Catalunya, el pensament i l'acció*, Quaderns de la Fundació Nous Horitzons, nº 15, Hivern 2005.
- Rodríguez-Arana, Jaime. *El espacio de centro*. Madrid: Centro de Estudios Políticos y Constitucionales, 2001.
- Rodriguez Diaz, Ángel. *Transición Política y consolidación constitucional de los partidos políticos*. Madrid: centro de estudios constitucionales, 1989.
- Roig Rosich, Josep Maria (dir). *25 anys de la creació del Centre d'Història Contemporània de Catalunya (CHCC), 1984-2009*. Barcelona: ed. Centre d'Història Contemporània de Catalunya, 2009.
- Roig Xavier, "La política internacional de Barcelona" dins VVAA, *Memòria de Catalunya. Del regreso de Tarradellas hace 20 años al pacto Pujol-Aznar*, ed. El País, Barcelona, 1997.
- Rovira Marta, Vázquez Félix, (coord), *Polítiques de la memòria. La transició a Catalunya*. Barcelona: ed. Pòrtic, 2004.
- Rubiol i González, M.Glòria. *Josep Pallach i el Reagrupament*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1995.
- Rubiralta i Casas, Fermí, *Una història de l'independentisme polític català. De Francesc Macià a Josep Lluís Carod-Rovira*, ed. Pagès editors, Lleida, 2004.

- Santacana Carles. “El pensament nacionalista d’ERC (1975-1992)”, dins Termes Josep i Casassas Jordi (dirs), *El nacionalisme com a ideologia*. Barcelona: ed. Proa, 1995.
- ”Catalanisme i antifranquisme. La reconstrucció d’una nova identitat catalana democràtica (1939-1960)”, dins: Casassas, Jordi (coord.) *Les identitats a la Catalunya contemporània*. Barcelona: ed. Galerada, 2009.
- Segura Antoni, “Esquerra Republicana de Catalunya, 1977-2000: La lenta consolidació” dins VVAA, *Esquerra Republicana de Catalunya. 70 anys d’història (1931-2001)*. Barcelona: ed. Columna, 2001.
- Smith Anthony D. *Las teorías del nacionalismo*. Barcelona: ed. Homo sociologicus/ediciones península, 1976.
- Nationalism and modernism: a critical survey of recent theories of nations and nationalism. London: Routledge, 1998.
- Solano Xavier. *El mirall escocès*. Barcelona: ed. La Magrana, 2007.
- Solé i Sabarís, Felip, Viladot Albert, Relats Vicenç. *L’Estatut: entre el desig i la realitat*. Barcelona: ed. 62, 1989.
- Solé i Sabaté, Josep Maria i Dueñas i Iturbe, Oriol, *El franquisme contra Esquerra. Els alcaldes i diputats afussellats d’Esquerra Republicana de Catalunya*. Barcelona: Fundació Josep Irla, 2007.
- Solé i Sabaté, Josep Maria, *El cop d’Estat i el seu fracàs a Catalunya*. Barcelona: ed. 62, La Vanguardia, 2006.
- Solé Tura, Jordi, *el catalanismo y la revolución burguesa*. Madrid: ed. Cuadernos para el diálogo, 1970.
- Solé Tura, Jordi, “la batalla de la Constitució”, Treball, nº 508, del 23 al 29 de desembre de 1977.
- Sobrequés i Callicó, Jaume, Riera i Viader, Sebastià, *L’Estatut d’Autonomia de Catalunya. Bases documentals per a l’estudi del procés polític d’elaboració de l’Estatut d’Autonomia de 1979*. Barcelona: ed. 62, Volum I, 1982.
- Sobrequés i Callicó, *El restabliment de la Generalitat de Catalunya. Diari de Sessions de l’Assemblea de Parlamentaris de Catalunya (1977)*, ed. Undàrius, Barcelona, 1981.
- *El restabliment de la Generalitat i el retorn del president Tarradellas*. Barcelona: ed. Barcanova, 1988.
- Història Contemporània de Catalunya (II). Barcelona: ed. Columna, 1998.
- *1977-1980. La lluita per la supervivència d’un gran partit històric* dins VVAA,

- Esquerra Republicana de Catalunya. 70 anys d'història (1931-2001)*. Barcelona: ed. Columna, 2001.
- *La fi del silenci. La recuperació de la Generalitat i el retorn de Tarradellas*. Barcelona: ed. Base, 2002.
 - Strubell i Trueta, Toni, *El cansament del catalanisme*. Barcelona: ed. La Campana, 1997.
 - Taylor, Charles, *Nacionalisme i modernitat*, dins Guibernau, Montserrat (dir.), *Nacionalisme. Debats i dilemes per a un nou mil·lenni*, ed. Temes Contemporània. Barcelona: Proa, 2000.
 - “La dimensió exterior de la transició espanyola”, *Afers internacionals*, núm. 26, Fundació CIDOB, Barcelona.
 - Tarradellas Josep, *Ja sóc aquí. Record d'un retorn*, ed. Planeta, Barcelona, 1999.
 - Termes Josep i Casassas Jordi (dirs.), Equip CETC, *El nacionalisme com a ideologia*, ed. Proa, Barcelona, 1995.
 - Termes Josep, *Les Bases de Manresa de 1892 i els orígens del catalanisme*, EADOP-Generalitat de Catalunya, 1992.
 - *Les arrels populars del catalanisme*, ed. Empúries, Barcelona, 1999.
 - *(Nou) Resum d'Història del Catalanisme*, ed. Base, Barcelona, 2009.
 - Trias Fargas Ramón, *Solucions per a Catalunya*, Col·lecció Nàrtex núm.18, ed. Pòrtic, Barcelona, 1977.
 - *Narració d'una asfíxia premeditada: les finances de la Generalitat de Catalunya*, ed. Afers, Catarroja, 2011.
 - X Seminari d'Història, *El catalanisme en el nostre passat nacional*, Solsona, 23 de maig de 2009, Pagès editors, 2010.
 - Núñez Seixes, Xosé M, “Nacionalismos y política exterior” dins Pereira, Jaun Carlos (coord.), *La política exterior de España (1800-2003)*. Barcelona: ed. Ariel Historia, 2003.
 - UDC-CC, *Manifest: al servei del poble de Catalunya: bases del programa electoral comú*, Barcelona: UDC, 1977.
 - Urbano, Pilar, *Con la venia...yo indagué el 23-F*. Barcelona: ed. Plaza & Janés, 1987.
 - Usall, Ramon. “L'esquerra independentista catalana i la Transició espanyola”, dins VV.AA, *De l'esperança al desencís. La Transició als Països catalans*. Lleida: ed. El Jonc, 2006.

- Vallverdú Francesc “Una querella inoportuna” a la revista: “Nous Horitzons”, núm. 89, any 25, maig-juliol 1984.
- Vilanova i Vila- Abadal “ L’Esquerra Republicana de Catalunya de postguerra: Crisi i davallada”, dins VVAA, *Esquerra Republicana de Catalunya. 70 anys d’història (1931-2001)*. Barcelona: ed. Columna, 2001.
- VIIè Congrés de CDC, Miquel Roca, a la ponència “Una estratègia nacionalista per a la Catalunya de l’any 2000” dins: CDC, *7è Congrés de Convergència Democràtica de Catalunya*, 11, 12 i 13 de gener de 1985.
- VVAA. *El pensament polític català del segle XVIII a mitjan segle XX*. Barcelona: ed. 62, 1988.
- VVAA. *Esquerra Republicana de Catalunya. 70 anys d’història (1931-2001)*. Barcelona: ed. Columna, 2001.
- VV.AA, *De l’esperança al desencís. La Transició als Països catalans*. Lleida: ed. El Jonc, 2006.
- VVAA, *De les idees als fets: Reflexions al cap de 20 anys del Congrés de Cultura Catalana*. Barcelona: ed. 62, 1999.
- Viladot Albert, *L’Esquerra nacionalista. Diàlegs amb Heribert Barrera*. Manresa: Xarxa Cultura, 1988.
- Weber Max, *Essays in sociology*, ed. de H. H. Gerth i W. Mills, Routledge, Londres, 1991.
- Ysàs, Pere, “La crisis de la dictadura franquista”, dins Molinero Carme (ed), Molinero, Carme (ed), *La Transición treinta años después. De la dictadura a la instauración y consolidación de la democracia*”. Barcelona: ed. Península, 2006.

FONTS UTILITZADES

Publicacions periòdiques

- La Humanitat. Full informatiu, nº 3, 1 d'Agost de 1976.
- La Humanitat. Full informatiu", 1 de juny de 1976.
- La Humanitat, 10 de novembre de 1976, nº 5.
- La Humanitat, 21 de gener de 1977, nº 10.
- La Humanitat, 1 de juliol de 1977, nº 2.
- La Humanitat, Novembre-Desembre, nº 5, 1977.
- La Humanitat 1 d'abril de 1980.
- La Humanitat, 2 de setembre de 1989, nº2.
- Full Informatiu. Publicacions CDC, 1era època, nº22, any II, 15 de novembre 1978.
- Full informatiu Convergència Democràtica, nº 2, gener de 1978.
- Full informatiu de Convergència Democràtica, nº7, de 17 de març de 1978.
- Per Catalunya/ Portaveu del FNC, 21 d'abril de 1978, nº3, 3ª època.
- Per Catalunya/ Portaveu del FNC, 5 maig de 1978, nº4, 3ª època.
- Treball, núm. 447, 30 d'agost de 1976.
- Treball, núm 488, 4 al 19 de juliol de 1977.
- Treball, núm. 501, del 4 al 10 de novembre de 1977.
- Unitat popular: butlletí de la Candidatura d'Unitat Popular pel Socialisme", Barcelona, CUPS, juny 1977.
- Lluita: PSAN, Agost-Setembre, nº1, 1969.
- Lluita PSAN, febrer 1977, nº 56, 10 de juny de 1977.
- Nous Horitzons, nº 184, Any 45-2007.
- Lletres d'EDC: butlletí informatiu per als membres d'EDC
- Portaveu/EDC- Any 1, nº 0, febrer 1978.
- Esquerra de Catalunya. Units per vèncer, nº 0, 17 de maig de 1997, Barcelona.
- L'Informació Socialista. Secretaria Nacional de Organització PSC (PSC-PSOE). Febrero 1980. Nº1.
- Informació Socialista. Suplement especial nº1, Las cuentas de Banca Catalana.
- La República, nº5, segona època- març-abril 1990.

- La Revista de les Corts Generals, núm. 2 (1984).

Diaris

- La Vanguardia del 4 de setembre de 1974.
- La Vanguardia 13 de febrer de 1976.
- La Vanguardia, 13 de junio de 1976
- Avui, 13 de juny de 1976.
- El País, 13 de junio de 1976.
- La Vanguardia 5 de enero de 1977.
- La Vanguardia, 25 de enero de 1977.
- La Vanguardia, 7 febrero de 1977
- La Vanguardia 29 de mayo de 1977.
- La Vanguardia, 11 de junio 1977.
- La Vanguardia el 12 de junio de 1977.
- La Vanguardia, 16 de junio de 1977
- La Vanguardia, 3 de julio de 1977.
- La Vanguardia 1 de noviembre de 1978
- Avui del 19 de febrer de 1980.
- La Vanguardia del 23 de gener de 1980.
- Avui, 10 de febrer de 1980.
- Avui de l'1 de març de 1980.
- La Vanguardia del 4 de marzo de 1980.
- La Vanguardia 5 de marzo de 1980.
- Avui 4 de març de 1980.
- La Vanguardia del 6 de marzo de 1980.
- La Vanguardia, viernes 7 de marzo de 1980.
- Avui 7 de març de 1980.
- La Vanguardia 9 de marzo de 1980.
- Avui, 10 de febrer de 1980.
- La Vanguardia 24 de febrero de 1980.
- La Vanguardia, 11 de marzo de 1980.
- La Vanguardia, 14 de marzo de 1980.

- La Vanguardia, 15 de marzo de 1980
- Avui, diumenge 16 de març de 1980.
- La Vanguardia 18 de marzo de 1980.
- Avui del 18 de març de 1980.
- ABC, 20 de marzo de 1980.
- Avui, 5 de març de 1981.
- Avui, 13 de març de 1981.
- Avui, 14 de març de 1981.
- Avui, 15 de març de 1981.
- Avui, 17 de març de 1981.
- Avui, 19 de març de 1981.
- Avui 2 d'abril de 1981.
- La Vanguardia, 5 d'abril de 1981.
- La Vanguardia del 7 de abril de 1981.
- La Vanguardia 22 de noviembre de 1983.
- La Vanguardia 7 abril de 1984.
- La Vanguardia 9 abril de 1984.
- El País 30 abril de 1984
- El Periódico 30 abril de 1984,
- Avui 30 abril de 1984
- La Vanguardia de l'1 de maig de 1984
- La Vanguardia del 23 de mayo de 1984.
- La Vanguardia 20 enero de 1985
- La Vanguardia, 3 de febrero de 1985.
- La Vanguardia 30 abril de 1985.
- La Vanguardia, 7 de mayo de 1985
- La Vanguardia, 22 de julio de 1985.
- La Vanguardia del 10 de septiembre de 1985.
- La Vanguardia del 17 de septiembre de 1985.
- La Vanguardia, 23 de noviembre de 1985.
- La Vanguardia 7 de diciembre de 1985.
- La Vanguardia, 30 de marzo de 1986.
- La Vanguardia, 15 abril de 1986.
- La Vanguardia del 26 de junio de 1986.

- La Vanguardia, 2 de julio de 1986.
- La Vanguardia 13 de julio de 1986.
- La Vanguardia, 20 octubre de 1986.
- Avui 1 de novembre de 1986.
- La Vanguardia, 8 de diciembre de 1986.
- La Vanguardia 17 diciembre de 1986.
- La Vanguardia, 20 de diciembre de 1986.
- La Vanguardia, 8 de febrero de 1987
- La Vanguardia, 9 de febrero de 1987
- La Vanguardia 3 abril de 1987.
- La Vanguardia, 7 de mayo de 1985.
- La Vanguardia, 5 septiembre de 1987.
- La Vanguardia 4 septiembre de 1988.
- La Vanguardia 12 octubre de 1988.
- La Vanguardia, 24 de noviembre de 1989.
- La Vanguardia 13 de diciembre de 1989
- La Vanguardia 14 diciembre de 1989.
- La Vanguardia 15 de diciembre de 1989.
- La Vanguardia 16 de diciembre de 1989.
- La Vanguardia del 18 de diciembre de 1989.
- La Vanguardia, 21 de diciembre de 1989.
- La Vanguardia 8 enero de 1990.
- La Vanguardia del 28 de enero de 1990.
- La Vanguardia, 25 de febrero de 1990.
- La Vanguardia 10 de septiembre de 1991
- La Vanguardia 12 de setembre de 1991
- La Vanguardia del 14 de septiembre de 1991
- La Vanguardia 2 octubre de 1991
- La Vanguardia 17 de noviembre de 1999
- Avui del 5 de desembre de 2003.

Diari de Sessions del Parlament de Catalunya

- Diari de Sessions del Parlament de Catalunya, 22 d'abril de 1980, nº4.

- Diari de Sessions del Parlament de Catalunya, 24 d'abril de 1980, nº5.
- Diari de Sessions del Parlament de Catalunya, 2 de desembre de 1981, nº 35.
- Diari de Sessions del Parlament de Catalunya, 28 de setembre de 1983, nº 75.
- Diari de Sessions del Parlament de Catalunya, 14 d'octubre de 1983, nº 76.2.
- Diari de Sessions del Parlament de Catalunya, 30 de maig de 1984, nº 2.
- Diari de Sessions del Parlament de Catalunya, 1 octubre de 1986, nº 59.
- Diari de Sessions del Parlament de Catalunya, 11 de febrer de 1987, nº 66.
- Diari de Sessions del Parlament de Catalunya, 12 de febrer de 1987, nº 66.
- Diari de Sessions del Parlament de Catalunya, 24 de març de 1987, nº 69.
- Diari de Sessions del Parlament de Catalunya, 25 de març de 1987, nº 69.
- Diari de Sessions del Parlament de Catalunya, 26 de març de 1987, nº69.
- Diari de Sessions del Parlament de Catalunya, 27 de març de 1987, nº 69.
- Diari de Sessions del Parlament de Catalunya, 31 de març de 1987, nº69.
- Diari de Sessions del Parlament de Catalunya, 1 d'abril de 1987, nº69.
- Diari de Sessions del Parlament de Catalunya, 2 d'abril de 1987, nº 69.
- Diari de Sessions del Parlament de Catalunya, 21 de juny de 1988, nº2.
- Diari de Sessions del Parlament de Catalunya, 22 de juny de 1988, nº2.
- Diari de Sessions del Parlament de Catalunya, 13 de desembre de 1989, nº 39
- Diari de Sessions del Parlament de Catalunya, 27 de setembre de 1991.
- Diari de Sessions del Parlament de Catalunya, 16 de novembre de 1999, nº 3.
- Diari de Sessions del Parlament de Catalunya, 3 d'octubre de 2000 nº 27.
- Diari de Sessions del Parlament de Catalunya, 4 d'octubre de 2000 nº28.
- Diari de Sessions del Parlament de Catalunya, 5 d'octubre de 2000 nº 29

Diari de Sessions del Congrés dels Diputats

- Diario de Sesiones del Congreso de los Diputados, núm. 59, Viernes, 5 de mayo de 1978.
- Diario de Sesiones del Congreso de los Diputados, núm 103, Martes, 4 de julio de 1978.
- Diario de Sesiones del Congreso de los Diputados, núm. 116, Viernes, 21 de julio de 1978.
- Diario de Sesiones del Congreso de los Diputados, núm. 130, 1978

Butlletins oficials

- Butlletí Oficial del Parlament de Catalunya, 18 de desembre de 1989, nº 120.
- Boletín Oficial de las Cortes, núm. 44, el 5 de gener de 1978.
- Boletín Oficial de las Cortes, núm. 136, de 26 de julio de 1977.
- Boletín Oficial de las Cortes núm. 157, de 6 d'octubre.
- Boletín Oficial de las Cortes núm. 170, de 28 de octubre,
- Boletín Oficial de las Cortes núm. 172, de 30 de octubre de 1978.
- el Boletín Oficial de las Cortes núm. 161, de 13 de octubre.
- el Boletín Oficial de las Cortes, núm. 136, de 26 de julio de 1977.
- Boletín Oficial de las Cortes núm. 157, de 6 d'octubre.
- Boletín Oficial de las Cortes núm. 161, de 13 de octubre.

ARXIUS CONSULTATS

- CEHI- Biblioteca del Pavelló de la República
- Arxiu d'Història de la Ciutat
- Arxiu de CDC
- Arxiu de l'Institut d'Estudis Autònoms.

BIBLIOTEQUES

- Biblioteca de Geografia i Història UB,
- Biblioteca de Catalunya, la Biblioteca
- Biblioteca Josep Benet (Museu d'Història de Catalunya).
- Biblioteca del Parlament de Catalunya.

Esquerra Republicana de Catalunya

BONAVIDA, 6, 2.º - BARCELONA-12

CATALANS

El vostre futur d'illusions i esperances,
de llibertat i de justícia, el conquerireu

AFILIANT-VOS A L'ESQUERRA REPUBLICANA DE CATALUNYA

El Partit que conquerí per als Catalans, l'Estatut
d'Autonomia del 32.

Al reemprendre el nostre poble el camí vers la Llibertat, l'ESQUERRA REPUBLICANA DE CATALUNYA, us ofereix, com en el passat, el més avançat programa d'Alliberament Nacional, Polític, Social i Econòmic que cap Partit ni Organització hagi exposat al poble de Catalunya, amb realisme pragmàtic de coneixement de possibilitats, fins l'hora present.

Abans i durant els quaranta anys de dictadura, l'ESQUERRA REPUBLICANA DE CATALUNYA, el Partit del Poble al Servei del Poble, ha donat un gran nombre de Màrtirs, Empresonats, Exiliats i Lluitadors per la Llibertat i l'Autonomia de Catalunya.

RECORDEU-HO CATALANS! a l'hora de valorar dignitats i honradeses!
de donar crèdit moral i polític per al demà!
Si algú pot dir-se Socialista de Fets, que no de paraules, és l'Esquerra.
Enfront de tants i tants que s'arreglen, avui, sota el mantell de l'adjectiu Socialista.

En el passat, l'ESQUERRA, demostrà que era el Partit administrat per homes honrats, dignes, íntegres i patriotes.

- PROMETÉ al poble, la República; i la proclamà el 14 d'abril.
- PROMETÉ al poble, l'Estatut d'Autonomia; i el portà el 1932.
- PROMETÉ a les dones, igualtat amb l'home; i la legislà al Parlament de Catalunya.
- PROMETÉ als camperols, Justícia al Camp; i ho féu amb la Llei de Contractes de Conreu.
- PROMETÉ a la joventut, cultura; i obrí el més gran nombre d'escoles modernes i eficients.
Creà la Universitat Autònoma, encara no superada avui, en la qual els estudiants tenien representativitat amb poder decisor.
- PROMETÉ al poble, Justícia i Llibertat; i lluità, donant la vida dels seus millors, en defensa de la Legalitat lliurement escollida pel poble català.

PER AL DEMÀ US OFERIM NOVAMENT...

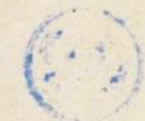
LA NOSTRA OBRA Si el poble per voluntat majoritària, lliure i democràticament expressada, ens retorna el Govern de la Generalitat de Catalunya, com ja ens el donà el 1931 i el 1936.

- RESTITUIR i ampliar les Institucions autonòmiques del 1932.
- RESTITUIR el concepte de què és català, tot aquell que viu i treballa a Catalunya i vol considerar-se com a tal. BENVINGUTS a Catalunya tots aquells que per ella treballen.
- RESTITUIR a la dona la igualtat absoluta amb l'home.
- RESTITUIR a la joventut el seu protagonisme total, amb majoria d'edat als 18 anys.
- RESTITUIR als vells, mutilats i disminuïts físics, la dignitat humana amb pensions i assistències dignes i àmpliament suficients en cada cas.
- RESTITUIR la total i absoluta llibertat sindical dels treballadors, segons normes d'organització que ells mateixos, lliure i democràticament, decideixin.
- RESTITUIR la cultura popular, fent-la incidir en la tasca dels àmbits de la Recerca Científica i Tecnològica, en la qual el poble s'ha d'integrar, donant-se les mans, pel millor futur de Catalunya.
- RESTITUIR als treballadors l'administració dels béns de la Seguretat Social i altres Organismes afins, per als quals cotitzen.
- RESTITUIR a cada poble, vila i ciutat, els béns públics que els hi han estat malbaratats, quan no directament robats, pels administradors nomenats a dit.
- RESTITUIR al camp català, el seu protagonisme alliberant-lo d'intermediaris i buròcrates, per tal que els seus habitants assoleixin un nivell de vida digne; fent-ne de la seva tasca una de les més grans fonts de riquesa de Catalunya, tot entenent que el fruit de la terra és per qui la treballa.
- INSTITUIR l'escolaritat gratuïta i obligatòria fins els 16 anys; amb sous dignes, per damunt de cap altre consideració, per als mestres i ensenyants.
- INSTITUIR la protecció a totes les entitats culturals i esportives, sense distinció de matisos, que duguin a terme una tasca digna i eficient en pro de Catalunya i el seu poble.
- INSTITUIR la Comunitat Agermanada de Llengua i Cultura Catalana, si així ho desitgen i en la mesura que ho desitgin, amb els demés Països Catalans.
- INSTITUIR les més cordials relacions, no sols d'amistat sinó d'ajuda i col·laboració, amb els altres pobles, nacionalitats i regions de la Península Ibèrica, inclinant-se a la integració comunitària de l'Europa dels Pobles.
- REDISTRIBUIR el crèdit oficial i el de l'estalvi, beneficiant-ne a les Cooperatives de producció i consum; a l'artesana petita i mitjana empresa; afavorint la constitució d'entitats productores a base dels obrers en atur forçós, per a eixugar tan vergonyant situació.
- FISCALITZAR la riquesa, dirigint la pressió fiscal sobre els més poderosos i ben dotats i alliberant els menys dotats.
- NACIONALITZAR les riqueses naturals con l'Aigua, les Fonts energètiques, Mineria, Serveis, etc.
- SOCIALITZAR sense presses ni pauses, sense escarafalls ni baladrenades, fins allà on en justícia sigui precís pel millor servei de Catalunya i el seu poble.

CATALA D'UN O ALTRE ORIGEN

AFILIA'T A L'ESQUERRA REPUBLICANA DE CATALUNYA

el Partit dels quatre Presidents
que donaren la llibertat, i la
vetllaren, al Poble Català

G. E. H. I.

FU [S] 15

FV. 1975 / 2

C. E. H. L.

Acaba de néixer un moviment polític anomenat Convergència Democràtica de Catalunya, el qual ha presentat les línies bàsiques d'un futur programa en quatre punts:

1. Manifestem que la llibertat és un punt essencial de la nostra concepció política, que cal realitzar dia rera dia, fins a les últimes conseqüències. Per això considerem que només la democràcia pluralista i parlamentària garanteix la plena pràctica de les llibertats individuals i col·lectives, i els alliberaments nacional i de classe.

2. Entenem que el protagonista de la vida econòmica és el poble, amb les seves múltiples manifestacions comunitàries. Cal subratllar la importància singular d'uns sindicats lliures i independents.

Els poders públics garantirán que l'economia ha de mantenir-se al servei del poble, a través d'una adequada planificació i de la funció subsidiària que ha de manifestar-se en el control d'aquells sectors o empreses que, per la seva importància o significació, poden condicionar la vida econòmica o social. Aquest control es podrà exercir directament o bé assolint-ne la propietat. Tant la propietat com la intervenció pública podran ser de caràcter municipal, nacional o estatal, en funció de les característiques i àmbits dels sectors en qüestió.

Així mateix, és necessari crear el marc jurídic i econòmic que afavoreixi altres formes de participació econòmica i social, dins el principi del socialisme de base, com poden ser l'autogestió, el coope-

rativisme i les empreses de propietat sindical.

3. Totes les persones que viuen i treballen a Catalunya integren la comunitat catalana i són subjectes d'unes necessitats nacionals que no més poden ser satisfetes amb una ordenació política que reconegui el fet nacional català. Aquesta ordenació comporta l'autogovern de Catalunya, a partir, com a mínim inicial, dels drets reconeguts a l'Estatut d'autonomia de la Generalitat. Una organització federal de l'Estat espanyol podria ser la forma política que assegurés les llibertats de Catalunya i la seva relació solidària amb els altres pobles de l'Estat espanyol. També volem remarcar els lligams particulars que ens uneixen amb la totalitat dels Països Catalans.
4. Europa, com a unitat cultural, política i econòmica, és un objectiu necessari per al nostre poble, i el gran marc natural del seu futur polític.

Considerem molt important aquest moviment, perquè representa la vertebració efectiva d'uns sectors centrals del nostre poble, els quals, si estan organitzats, poden contribuir a configurar el nostre futur polític d'una manera molt positiva; però si restaven desorganitzats, quan arribi l'hora de la veritat política, podrien ser víctimes de la seva dispersió i veure's arrossegats cap a enquadraments que rebutjen de cor. La dispersió podria venir del fet que els quatre punts programàtics anteriors fossin proclamats i defensats separatament, en la seva radicalitat màxima. Almenys els tres primers poden convertir-se un dia en

una política liberal i prou (liberalisme econòmic?)

una política socialista i prou (sovietització?)

una política nacionalista i prou(feixisme?)

Quan això es produeixi, si les persones que volem tots aquests objectius plegats, complementant-se i corregint-se mútuament, en un programa de democràcia integral, no estem vinculades operativament, podem quedar polaritzats per un d'ells, amb recança dels altres, aportant el nostre pes en una o altra direcció, segons que ens sembli més urgent, trobant-nos incòmodes en tots i presenciant, impotents, com el País s'esberla per obra dels radicalismes i recau en la dictadura, de dretes o d'esquerreres.

Això no vol dir que CD hagi de ser, forçosament, el dia de demà, un partit polític, en sentit estRICTE. De moment, es tracta de preparar una plataforma ampla -però no confusa-, un pacte a subscriure per una colla de posicions, però no totes. Si fins i tot en països més sòlids políticament que el nostre, els grans partits que vehiculen idees generadores d'acció són fruit de pactes amplis (cada partit té una esquerra, un centre i una dreta interiors), el pacte és encara més imprescindible entre nosaltres, on el futur de la democràcia és incert i requerirà esforços de lucidesa -no de definició de manual- i de treball enormes.

CD se situa en una línia de centresquerra. Atesa la relativitat dels conceptes dreta-esquerra, aquesta definició resulta, tot amb tot, aclaridora. Els centres i, per tant, els centresquerreres, tenen, en determinats ambients, poc prestigi. Són considerats una espècie de rebaixa de la dreta o, en el nostre cas, de l'esquerra. Podem suposar que alguns que s'acullen a CD ho deuen veure també així... Però hi ha una altra via que porta al centresquerra: la dels que hi hem arribat -i a CD, avui, som majoria- no perquè, en principi, vulguem rebaixar res d'allò que podríem anomenar els continguts socials de l'esquerra, sinó perquè volem arribar-hi així:

- no sobre el paper -verbalisme- sinó en la realitat, i la coordinació

de forces d'un centresquerra ens dóna aquesta garantia d'eficàcia;

-amb les tres condicions esmentades, sense que cap desaparegui menjada per les altres;

-sense la sobrecàrrega ideològica del marxismeleninisme ni el seu projecte de dictadura del proletariat.

Per als qui pensem així, la posició de centresquerra no és una rebaixa sinó una nova frontera. És voluntat de democràcia integral, no teòricament sinó pràcticament. El mot d'ordre seria: cap als continguts vàlids de l'esquerra, sense molts dels seus continents que rebutjem per convicció i que, a més, els fan ineptes per guanyar-se democràticament l'opinió majoritària del País real, per la via d'un centresquerra capaç de ser el suport realment viable d'aquells continguts.

CD és una federació, no un moviment de caràcter unitari. Federació de grups i de persones. Fins ara, els seus dos components més importants són un grup d'UDC, i un grup significat per la línia de "fer país". Dissortadament no vam reeixir en el pla inicial de comptar també amb un altre grup de línia conjugable amb la nostra. El temps dirà si això és o no irreversible.

En els inicis de CD la presència obrera ha estat molt limitada: algun membre del SOC, algun treballador d'UD, i alguns altres sense filiació concreta, juntament amb persones que, sense ser obrers en sentit estricte, situen la seva acció en una línia netament obrerista i popular. També s'ha creat una plataforma autogestionària amb la participació de militants d'USO. Però tot això és encara massa reduït. Volem proposar-vos, precisament, la creació d'un component obrer-popular, al si de CD.

No es tractaria simplement d'una comissió més, com les altres que ja funcionen a CD. Es tractaria exactament d'un grup constitutiu de CD, al nivell en què se situen UDC o el grup "País", que hi aportaria les aspiracions populars, vetllaria pel desenvolupament progressiu del seu programa social i n'exigiria la vigència en tot moment. Això permetria a obrers (manuals i administratius), i a altres elements d'acció popular (assistents socials, advocats laboralistes, mestres i capellans de barri, etc.) entrar en la gran realització programàtica de CD, sense diluir-se, sense deixar de pertànyer a un grup de base de reivindicació classista. Caldria pensar després en l'organització concreta: segurament que els membres d'aquest grup participarien amb tots els altres de CD en les diverses comissions, sense distinció, igual que els membres dels altres grups components i els federats a títol individual, però es podria estructurar un mínim d'organització i d'instruments de treball que assegurés la seva eficàcia.

CD és un moviment multiclassista. Això, d'entrada, retreu alguns sectors obreristes. Ara bé, cal observar les realitats, no limitant-nos a una fraseologia doctrinària. La realitat és que avui, no hi ha cap moviment polític, capaç de guanyar unes eleccions, que no sigui multiclassista: ho és el socialisme francès com ho és, més notòriament com més va, el comunisme i, més concretament, el PSUC. Això és degut a que

- la gran divisió teòrica en dues grans classes només, resulta inaplicable a l'hora de l'acció concreta, quan cal comptar en persones concretes que viuen la seva biografia en una societat canviant, esquemes teòrics a part;
 - són una realitat els medis intel·lectuals, professionals, estudiantils, comerciants i petits empresaris, quadres tècnics i altres, encara, disposats a assumir una militància a favor del canvi social, a vegades amb més decisió que alguns obrers estrictes;
 - perquè sense un mínim de multiclassisme és difícil adquirir un pes real a la societat.
-

Hi ha, això sí, un multiclassisme rebutjable: el que voldria perpetuar les injustícies actuals. I n'hi ha un d'acceptable: el que aspira al canvi i s'hi encamina realment. Val a dir que partits com els comunistes poden jugar sense por amb el multiclassisme perquè tenen molt clara la meta del canvi i ningú no dubta dels seus propòsits finals. El nostre grup popular hauria de donar a CD una gran claredat en l'orientació cap al canvi que dinamitzés el seu multiclassisme. Alguns opinen que els centreesquerrers són il·lusoris, perquè els seus elements esquerrans hi són engolits sempre pels centristes i filodretans. No podem negar absolutament tot marge de risc a la nostra opció. Hi haurà un procés dialèctic en el qual haurà de comptar la nostra força. Ara bé, a Catalunya, i pensant en la trajectòria real dels elements no obrers que són a CD, hi ha dos factors positius que ens cal tenir molt en compte: el sentit bàsic del component UDC, quant a programa social i a fidelitat a les institucions democràtiques; i el sentit nacional de tots els components de CD, que ens és comú. Dificilment a cap altre país trobaríem una motivació absolutament objectiva com aquesta, capaç de portar un sector progressiu de la burgesia cap al pacte social. El nostre grup hauria de jugar molt a fons aquesta possibilitat.

D'altra banda, la pertinença a CD no exclou la pertinença a un sindicat de classe, sinó que pot potenciar-la.

Barcelona, febrer de 1975

2a. ASSEMBLEA GENERAL

CONVERGÈNCIA DEMOCRÀTICA DE CATALUNYA.

FJ. 1975/2

C. E. H. I.

EL DIA 15 DE NOVEMBRE s'ha reunit, en un lloc de Catalunya, la II Assemblea General de Convergència Democràtica de Catalunya. Hi han estat representats tots els equips, comissions i còhules que integren l'estructura orgànica de Convergència Democràtica, procedents de totes les comarques catalanes. L'Assemblea General ha debatut i aprovat l'Informe Polític presentat pel Secretariat Polític; ha debatut aspectes estatutaris imposats pel creixement de l'organització, prenent recomanacions que seran desenvolupades pel Consell Polític, i ha avançat en l'elaboració d'un Programa socio-econòmic, definidor de l'actitud i pensament polític de l'àmplia Federació de grups i persones que Convergència Democràtica representa.

L'Assemblea General ha examinat de manera especial les circumstàncies derivades de la desaparició del General Franco, amb la que —de fet— comença una nova etapa, marcada per l'acceleració que ha de prendre irreversiblement, a partir d'ara, el procés cap a la definitiva democratització del país. En aquest punt, l'Assemblea ha decidit formular la següent Declaració:

- 1.— No hi ha cap més Democràcia que aquella que s'estructura sobre el sufragi universal; que reconeix les llibertats d'associació, de reunió i d'expressió; i que, en el seu concepte, sap incloure les exigències de democratització econòmica i social.
- 2.— Catalunya, i amb ella la resta de les nacionalitats de l'Estat espanyol, tenen el dret a fruit de la seva pròpia autonomia política, federades en el conjunt de l'Estat. Pel que fa a Catalunya, Convergència Democràtica reivindica el restabliment immediat de l'Estatut de la Generalitat i de les seves institucions.
A més, Convergència Democràtica reafirma la seva voluntat d'unitat amb la resta dels Països Catalans, als quals s'adreça especialment.
- 3.— Convergència Democràtica manifesta novament la seva vocació europeista i la seva decisió de treballar des del nostre marc nacional, per a la nostra incorporació a Europa.
- 4.— La llibertat sindical, com a dret de la classe treballadora per tal d'associar-se lliurement, creant els sindicats que als seus interessos convinguin, es constitueix com a màxima garantia contra el monolitisme de la CNS.
- 5.— El clima de tensió i radicalització experimentat en els darrers mesos, amb manifestacions terroristes de diversa procedència, i amb la promulgació de la Llei Antiterrorista dirigida de fet contra l'oposició democràtica, no minven la nostra fe en la causa democràtica, sinó que, pel contrari, demostren un cop més la urgència de substituir un ordre totalitari per un ordre que neixi del consentiment popular, lliure i democràticament manifestat.
Convergència Democràtica defensa que només en l'adopció d'una àmplia i definitiva amnistia de la que en puguin fruit tots els perseguits per causes polítiques i sindicals, es facilitarà el clima de distensió, base d'una convivència pacífica.
- 6.— Convergència Democràtica s'adreça un cop més a tot el poble català per tal que en aquesta etapa decisiva sàpiga afrontar amb valentia la seva responsabilitat. Entre tots hem de protagonitzar una irreversible irrupció democràtica que faci del pensament democràtic i nacional una presència viva i indiscutible en la realitat catalana. Presència que, a la vegada, afebleixi la força del Règim, creant autèntics espais de llibertat, i que es tradueixi en una progressiva ocupació del poder.
- 7.— Convergència Democràtica ratifica, també una vegada més, que només un veritable canvi democràtic, és a dir, la substitució radical de l'actual estructura constitucional del Règim, com a fita final d'un procés d'ascensió democràtica del poble català, recuperarà per a Catalunya les seves llibertats democràtiques i nacionals.
- 8.— En aquesta lluita cap a la Democràcia, Convergència Democràtica de Catalunya vol marxar solidàriament amb la resta de forces polítiques catalanes, en un pacte que sigui sincer i clarificador, fora de tot confusionisme. En aquest sentit, ens felicitem del progrés de les negociacions cap a la constitució d'un Consell de Forces Polítiques de Catalunya, per la qual Convergència Democràtica ha assumit des de fa mesos un paper especialment actiu.
Convergència Democràtica seguirà participant en l'Assemblea de Catalunya i recolzant la seva acció de mobilització, i per altra banda seguirà propiciant, com un nou progrés unitari, la constitució d'un Consell de Catalunya que es defineixi com un pre-govern provisional en estreta relació amb la Generalitat de Catalunya.

La II Assemblea de Convergència Democràtica de Catalunya veu amb satisfacció el progrés de l'organització arreu de Catalunya, i convoca tothom, militants, amics i els que volen la Democràcia, els que defensen el restabliment de les llibertats nacionals de Catalunya, i els que lluiten per una societat igualitària i justa, a que segueixin o s'incorporin a la tasca de constituir un gran Moviment Democràtic Popular a casa nostra,

**declaració de
la III assemblea
general
de convergència
democràtica
de catalunya**

C. E. H. I.

CENI - FISMS

F. V. 1976-2.

Catalunya, 28 de març del 1976

1.— Ratifiquem un cop més, la nostra voluntat de servei a Catalunya i al seu poble; volem ser els portaveus del nostre poble per a assumir, així, amb dignitat, respecte i responsabilitat la funció que com a partit i en el grau que ens pertoqui en la línia de la direcció de la vida política del país.

2.— Ens obliguem a restar fidels a la causa de la Democràcia; i això vol dir que lluitarem per al restabliment de les llibertats democràtiques i nacionals de Catalunya, per quant, per a nosaltres catalans, no hi ha cap més democràcia que aquella que es produirà dins del marc irrenunciable del reconeixement del fet nacional català, que haurà de traduir-se en el restabliment de l'Estatut de la Generalitat de Catalunya com a primer pas en el lliure exercici del dret a l'autodeterminació de tots els pobles de l'Estat Espanyol.

3.— Declarem que la nostra Democràcia, és, també, una democràcia econòmica i social; és un canvi substancial en el nostre sistema econòmic i social, el que el poble català espera d'un canvi que es digui democràtic. I això suposa iniciar sense tebiesa un procés socialitzador de la nostra economia, per tal de conduir la nostra societat a una autèntica qualitat de vida, en el marc d'una democràcia avançada i cap a un socialisme en llibertat.

4.— Ens proposem mantenir-nos com a organització que resta oberta a tots els que creguin en la necessitat de definir per al nostre poble i en aquest moment, una alternativa democràtica de centre-esquerra; una alternativa àmplia, capaç de vessants diverses, i que amb la seva especificitat enriqueixin un programa de govern i de credibilitat, capaç de constituir-se en el motor i en la força vertebradora del nostre futur democràtic.

I en aquesta vocació de gran bloc polític creiem que el nostre ventall és prou ampli com per a dibuixar, des d'ara, la força política que el centre esquerra català precisa.

5.— Denunciem el reformisme evolucionista com l'intent continuista per a tal d'evitar una autèntica democratització del país. Denunciem la provocació que aquest continuisme comporta, la radicalització que institucionalitza, la desesperança que commou. Ens sentim solidaris de les víctimes que un reformisme abocat a la repressió ha carregat damunt de la situació conflictiva del nostre país.

6.— Defensem que només un autèntic canvi pot redreçar moral, política i econòmicament el nostre país. L'estratègia cap aquest canvi per la formulació d'un **pacte per la ruptura**, com a pont des de l'oposició democràtica s'ha de llençar als sectors democràtics anclats encara en la servitud del reformisme, per tal de protagonitzar, conjuntament, pacíficament i responsablement, el procés cap a la Democràcia.

Propiciem la constitució d'un Govern provisional de l'Estat Espanyol i un Govern Provisional de la Generalitat de Catalunya, per tal de presidir el període constituent predemocràtic.

7.— Ratifiquem la nostra voluntat de persistir en la lluita per a la unitat de l'oposició democràtica. Ens felicitem de la constitució del Consell de Forces Polítiques de Catalunya com a pas decisiu en la definició d'una sola veu pactant del nostre poble. Ens felicitem també, de l'ampli ressò de les campanyes de mobilització que l'Assemblea de Catalunya ha convocat. Totes dues instàncies unitàries, en el seu marc específic, comptaran amb la participació i suport de **C.D.C.**

8.— Ens adreçem a totes les instàncies unitàries de l'Estat Espanyol per tal de convidar-les a aplegar-se al voltant d'una Declaració comuna, que obri el camí a la coordinació i acord definitiu de tota l'oposició democràtica.

9.— Cridem, un cop més, a tot el poble català per tal que segueixi en el combat per les seves llibertats democràtiques i nacionals; i ens adreçem especialment a tots els militants, amics i simpatitzants de la **C.D.C.** per tal que, amb la seva tasca decidida, amb el seu entusiasme i amb la seva voluntat de servir a Catalunya i a la Democràcia, siguin capaços de consolidar la presència de **C.D.C.** arreu del Principat, com a força política que vol assumir el protagonisme d'una alternativa democràtica, que ens comprometí a tots en la construcció d'una societat en la que una nova qualitat de vida i una voluntat de canvi, ens acostin a la societat igualitària i justa per a la que lluitem.

Per al nostre futur democràtic, cal lluitar ara. Per fer possible tot el que volem, cal lluitar ara. Per a guanyar la nostra condició d'homes lliures en una societat lliure, cal lluitar ara.

Per tot això, els homes i dones de **C.D.C.** seguirem en el combat.

Catalunya, 28 de març del 1976

Convergència Democràtica de Catalunya ha celebrat la seva III^a Assemblea General, amb assistència dels delegats de tots els Districtes, localitats i comarques que integren la seva xarxa territorial. La sessió s'ha celebrat d'acord amb un extens Ordre del Dia en el que amb intervenció de nombrosos assistents, s'han debatut i considerat els ir formes presentats per la direcció sobre la situació de C.D.C. i el referent a l'anàlisi de la situació política, amb le propostes d'actuació que un i altre incorporaven.

D'acord amb el mandat de la III^a Assemblea, s'ha presentat i han estat aprovats un Programa econòmic i social i uns Estatuts provisionals que defineixen i estructuren el que C.D.C. vol representar en el moment polític català. S'han elegit els nous càrrecs de la direcció política de C.D.C., resultant elegits per als de Secretari General i Secretari General Adjunt en Jordi Pujol i Soley i en Miquel Roca Junyent respectivament. Per integrar la Comissió Permanent han estat elegides, mitjançant votació secreta, les següents trenta persones:

Josep M ^a Culell Nadal	(Barcelona)
Guillem Viladot	(Agramunt)
Eugeni Nadal Salat	(Tàrrrega)
Jaume Casajoana	(Barcelona)
Josep M ^a Bordas Pallarès	(Ripoll)
Francesc Gordo Lorente	(Barcelona)
Antoni Ferrellad Sola	(Sabadell)
Ramon Auberni i Bordes	(Balaguer)
Miquel Esquirol Clavero	(Barcelona)
Carles A. Gasòliba Böhm	(Barcelona)
Lluís de Carreras Serra	(Barcelona)
Josep Castañó Colomer	(Barcelona)
Ramon Pla i Nadal	(Mataró)
Josep Baqué i Sabaté	(Igualada)
Carles Llusà i Ruiz	(Manresa)
Joan Sagués i Roca	(Girona)
Xavier Bigatà i Ribé	(Sabadell)
Jacint Borràs i Manuel	(L'Hospitalet)
Carles Batlle de Porcioles	(Girona)
Santiago Terribas Alamego	(Barcelona)
Jaume Nualart i Maymi	(Barcelona)
Roser Oller de Capell	(Barcelona)
Antoni Subirà i Claus	(Premià)
Joaquim Abril i Roig	(Blanes)
Miquel Sellarès i Perelló	(Barcelona)
Jacint Cuyàs	(Terrassa)
Pere Sagarra i Trias	(Barcelona)
Joan Seguí i Falgar	(Barcelona)
Jaume Camps i Rovira	(Barcelona)
Arcadi Vinyes	(Mollet)

En concloure la Sessió de l'Assemblea General s'ha constatat per tots els assistents amb gran satisfacció, l'entusiasme amb què els militants han assumit la responsabilitat de seguir, ara més que mai, en la lluita per a la Democràcia, per a Catalunya, i per a una societat igualitària i justa. Es amb aquesta voluntat de seguir en el combat, que l'Assemblea General de la C.D.C. ha sentit la necessitat de formular a títol de conclusió, la següent declaració:

UNA VISIÓ PANORÀMICA DEL CAPITALISME ESPANYOL

El capitalisme ha tingut per distintiu l'exploració de l'home per l'home. Però a Espanya, els quaranta anys de dictadura, amb la marginació que la classe obrera ha sofert de tota participació en el control de l'economia, han creat un tipus de burgesia financera que ha arribat a constituir-se en eix dominant de l'economia de l'Estat. Dues són les característiques que configuren el capitalisme de les terres de l'Estat:

a) El paper crucial que ha exercit la part més poderosa de la Banca privada amb les interconnexions entre uns bancs i uns altres i amb el control d'aquests sobre el Ministeri d'Hisenda a través de la seva presència en el Consell Superior Bancari. Aquest organisme, les recomanacions del qual han estat sempre seguides pel Ministeri d'Hisenda, ha estat creat de tal manera que les grans potències bancàries poden obtenir fàcilment la majoria de vots quan es tracta d'adoptar decisions importants. I així, la Banca privada ha mantingut una situació de privilegi que la destaca totalment de la resta de l'activitat econòmica de l'Estat.

b) Els sectors de la producció bàsica (siderúrgica, electricitat, productes químics...) han seguit un procés de concentració econòmica semblant al de la Banca. En efecte: dintre de cada sector, les més poderoses empreses han establert una xarxa de mútues relacions de manera que unes mateixes persones són presents en els Consells d'Administració de diferents empreses, amb la qual cosa s'arriba a una situació de **monopolis privats** que eliminen qualsevol competència. Les mateixes persones són amos de les mateixes empreses del ram.

Tres elements cal afegir a aquesta situació:

a) el domini de determinades famílies bancàries sobre diferents sectors que fabriquen productes bàsics;

b) la presència de consellers privats en alguns Consells d'Administració d'empreses públiques. Aquesta circumstància pot atribuir-se, sense por a mancar a la veritat, com a causa de la poca relevància que sovint experimenta el sector públic de la indústria;

c) La presència de les multinacionals, que en els seus països se sentien controlades pels sindicats i van venir a Espanya a fruit del més primitiu colonialisme, imposant aquelles condicions que els obrers de les seves terres no els permetien.

**ENFORTIM AMB LA NOSTRA PRESENCIA
ELS SINDICATS OBRERS DEMOCRÀTICS PER
TAL DE LLUITAR EFICÀCIAMENT CONTRA ELS
MONOPOLIS**

COMENTARI A LA NOVA LLEI SINDICAL

La nova Llei Sindical de l'1 d'abril de 1977, que regula el dret d'associació sindical, consagra teòricament la llibertat sindical, entesa com la facultat dels treballadors i empresaris a constituir les associacions que creguin convenientes en defensa dels seus interessos.

Però, a la nova llei, no cal agrair-li res més. Altres aspectes tan importants com l'organització administrativa, les garanties dels càrrecs sindicals, els requisits que han de tenir els estatuts, el registre, etc... amb prou feines hi queden insinuats si no més aviat postergats.

Amb tot, això no és el pitjor. El més greu és la persistència de les velles estructures verticalistes cridades a exercir un paper important en la nova legislació. Quelcom de greu i alarmant. En efecte: la nova Llei Sindical deixa intactes «los Consejos Nacionales de Trabajadores y Empresarios», enlairats a la categoria d'òrgans que han de ser escoltats preceptivament quan es tracti de desenvolupar la nova llei.

UDC

la
democràcia
cristiana

C. València, 246 pral. Tel. 215 55 66
Barcelona-7

¿És possible que aquests consells, dominats pel «búnker», hagin d'informar pel que fa als sindicats? ¿Quins informes poden sortir d'aquests consells verticalistes, situats a la categoria de censors del nou sindicalisme? La nova llei deixa el vell sindicalisme com a àrbitre de la situació. Un greu error polític per part del govern que queda a mercè d'unes estructures que fa molts anys haurien d'haver desaparegut.

Aquesta situació ha estat obra de la Mònica Plaza, que va aconseguir, per primera vegada en la història del franquisme i del postfranquisme, derrotar el projecte del govern que, en principi, era més liberal. I es va donar el cas d'unes Corts que, acostumades a dir que sí a tot, deien que no a allò que el país i els seus representants democràtics volien.

Cal afegir-hi, finalment, el que contempen les disposicions final i transitòria de la nova Llei: la coexistència del sindicat verticalista al costat de les noves centrals sindicals. Un intent desesperat de sobrevivència, gairebé còmic, perquè serà impossible adaptar als nous temps el sindicalisme franquista ja que, per fer-ho, caldria negar els seus propis estatuts. Amb tot i això, la nova Llei li dona un lloc preferent. I tindrem així, a casa nostra, un sindicat **groc** quan les altres centrals sindicals no han fet altra cosa que començar a viure.

Deixem que el poble, en un procés democràtic, decideixi, a través d'unes Corts democràticament elegides, el sindicalisme que vulgui per al futur, sente cap al·lusió al vell sindicalisme franquista, definitivament arraconat per la seva inutilitat.

AIXÍ HO ENTENEM

Els obrers enquadrats a U.D.C. tenim el convenciment que la participació actual dels treballadors en el procés polític del país és del tot necessari per tal de defensar els interessos de la nostra classe. Intentem fer de pont entre el partit i el sindicat per tal que aquell assumeixi les nostres reivindicacions a favor d'una societat millor.

Així, la nostra funció dintre del partit és la intervenció del món obrer en els programes de govern, principalment en aquelles matèries que ens afecten directament: control de la Seguretat Social per part dels treballadors, oportunitats igualitàries d'accés a la cultura, política fiscal en la qual el què tingui més també pagui més, lleis que impedeixin l'especulació del sòl, política d'habitatges socials dignes, serveis públics de qualitat, etcètera... Tots sabem la manera amb què han estat construïts els barris obrers, amb els carrers sense asfaltar, manca d'aigua en alguns llocs, manca de llum pública i de clavegueres, etc...

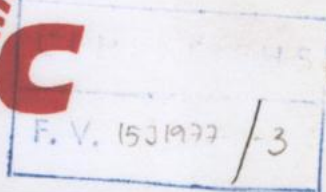
**VOLEM UNA ACCIÓ SINDICAL LLIURE I
DEMOCRÀTICA, ON ELS MATEIXOS TRE-
BALLADORS DECIDEIXIN EL SEU FUTUR
SINDICAL**

**PROPUGNEM UNA ACCIÓ EFICACIÀ CONTRA
ELS CENTRES DE PODER ECONÒMIC I LA
INTERVENCIÓ DELS TREBALLADORS EN LA
DIRECCIÓ DE LES EMPRESES, EN UN REGIM
DE CO-GESTIÓ I AUTOGESTIÓ**

VOTA A

Unió del Centre i la Democràcia Cristiana de Catalunya

CENTRE CATALÀ-UNIÓ DEMOCRÀTICA DE CATALUNYA

ACTIVITAT ELECTORAL

Durant el mes de maig Unió Democràtica de Catalunya ha anat desenrotllant un intens programa d'actes a diversos pobles de Catalunya: Vic, Castellterçol, Pineda, Pons, Juneda, Agramunt, Caçà de la Selva, Palafròl, Arbúcies, Arenys de Mar, El Papiol, Cardedeu, Corbera de Llobregat, Castellbell, etc..., etc... Cal afegir-hi, per la seva importància, els mitjans celebrats a Tarragona i Girona. També, durant la campanya electoral s'han previst una sèrie d'actes públics on, al costat del nostre partit, participaran membres de la Democràcia Cristiana d'Andalusia. I és que Unió Democràtica de Catalunya no solament lluita per l'ESTATUT I LA GENERALITAT DE LA NOSTRA TERRA, sinó que, unida als partits de l'Equip Democratacristià de l'Estat Espanyol, VOL CONSTRUIR UNA ESPANYA FEDERAL ON SIGUIN RECONEGUTS ELS DRETS DE TOTS ELS POBLES HISPANICS: Andalusia, Astúries, Galícia, País Basc, País Valencià, etcètera...

PER A LES PROPERES ELECCIONS

Unió Democràtica de Catalunya (U.D.C.) ha format una coalició amb Centre Català (C.C.) de cara a les properes eleccions. Ens uneix, amb el Centre Català, el projecte del federalisme i el de construir una democràcia social avançada fonamentada en la llibertat i en la equitativa distribució de la riquesa. La nostra coalició s'anomena «UNIO DEL CENTRE I DE LA DEMOCRACIA CRISTIANA DE CATALUNYA». La llista dels nostres candidats va encapçalada, a Barcelona, per ANTON CANELLES I BALCELLS i hi figuren tres membres dels nos-

tres equips obrers: VICENÇ MARAVIGLIA, PEDRO BUENAVENTURA PÉREZ, JOAQUIM PI I MASSANA, treballadors del metall els dos primers i d'arts gràfiques el tercer. A Girona, l'encapçala en DAVID MARCA; a Tarragona, en JOSEP-FRANCESC LLEVAT; i a Lleida, en SIMEÓ MIQUEL.

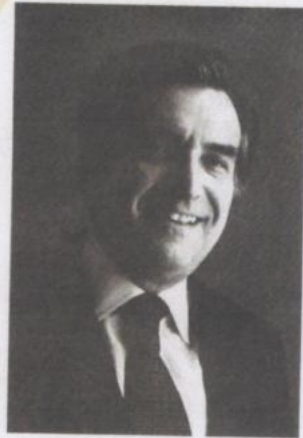
La nostra coalició és catalana i federalista, la qual cosa vol dir que allò que defensem per a Catalunya ho volem també per als altres pobles d'Espanya. Per això la nostra coalició no s'ha de confondre amb la «Unió del Centro Democràtic», que és una coalició formada en poques hores des del Govern Civil de Barcelona, a base de convocar i reunir persones que fan professió d'independents. Tots sabem les dificultats que tenen els partits a l'hora de construir-se amb homogeneïtat i de fer unes llistes de persones que pensin d'una manera semblant; en conseqüència, els equips obrers constatem la poca coherència que significa elaborar una candidatura per a unes eleccions, a base de les gestions fetes a última hora des del Govern Civil. ¿Quina ideologia obrera pot tenir una candidatura feta en aquestes circumstàncies? ¿Com pot tenir una credibilitat, de cara a defensar l'ESTATUT I LA GENERALITAT per a Catalunya i les institucions pròpies de cada país i regió de l'Estat Espanyol?

**Unió del Centre
i la Democràcia Cristiana de Cr.**

**ÉS LA NOSTRA CANDIDAT
PER A LES PROPERES E!**

VICENÇ MARAVIGLIA,
Candidat a Diputat
Metalúrgic

ANTON CAÑELLES I BALCELLS,
primer per la candidatura de Barcelona

JOAQUIM PI I MASSANA,
Candidat a Diputat
Arts Gràfiques

PEDRO BUENAVENTURA PEREZ,
Candidat a Diputat
Metalúrgic

Per més informació, dirigiu-vos a:

U.D.C.
Carrer València, 246, pral.
Telèfon 215 55 66
Barcelona-7

tat,
etcèta.
estat co.
sense asf.
ca de llum

RECULL DE PREMSA · POLÍTICA

Miquel Sellarès: només busquem millorar la dependència d' Espanya perquè se'ns continui espoliant?

Divendres, 22 de juliol del 2005 | 00:00

El periodista Miquel Sellarès es mostra preocupat en un article al setmanari *Actual* per l'apatia que el nou Estatut genera en bona part de la població, i sobretot entre la joventut, als quals la paraula Estatut els sona a cotilla del passat. Als joves, com se'ls pot vendre que el nou Estatut ha d'estar lligat i mediatitzat per una camisa de força, la Constitució, aprovada en un moment amb la remor de sabre a les casernes militars encara viva? Sellarès, que no dubta en reconèixer el petit pas endavant que suposarà el nou Estatut, no entén com hi ha sectors de la classe política catalana que pregonin un abandonament del debat identitari en el nou Estatut: com es pot entendre que algú pretengui renunciar al gir identitari per un de social, si no hi ha ni sobirania ni recursos per dur-lo a terme? Aquest punt, juntament amb la nefasta política comunicativa de la Generalitat per explicar el nou text estatuari, porta Sellarès a una conclusió rotunda: la fredor d'aquells que no van viure el franquisme i la transició cap a l'Estatut és clara i lògica. L'única possibilitat de canviar aquesta situació és ser molt modestos i dir-los la veritat: som una classe política i un país que mai no hem volgut córrer cap risc i que només busquem millorar la nostra dependència d'Espanya perquè se'ns pugui continuar espoliant?

Més informació:

<http://www.tribuna.cat/recull-de-premsa/politica/22-07-2005-miquel-sellares-nomes-busquem-millorar-la-dependencia-despanya-perque-sens-continui-espoliant.html>

Les FAE i la Constitució

Dimarts, 10 de gener de 2006

Les Forces Armades espanyoles (FAE) ja no són l'element fàctic que el nacionalisme estatal i espanyolista voldrien. L'any 1979, en ple debat del text de Sau, a les sales de banderes el tema era la influència del partit comunista, ETA i l'Estatut. Es va utilitzar el poder militar, juntament amb altres, per aigualir la proposta catalana.

Ara, els sectors més ultres del PP i els seus altaveus de la bruneta mediàtica voldrien repetir l'ofensiva que tan bons resultats va donar contra l'Estatut del 79 i que, evidentment, tenia la força suficient per intentar, després, el de cop d'Estat del 23-F.

Els governs de Felipe González, l'actuació decidida d'un dels seus vicepresidents i ministre de Defensa, Narcís Serra, i de generals com Gutiérrez Mellado o Cano Evia, entre altres, van permetre que les FAE s'adaptessin a la nova realitat democràtica de l'Estat, amb la integració als organismes de l'OTAN i de la UE.

En els darrers vint anys la jubilació de la majoria de l'oficialitat franquista i la incorporació de comandaments a tots els nivells que no van conèixer la dictadura ha generat un nou concepte de servei a les Forces Armades espanyoles. Les seves preocupacions, deixant de banda anècdotes com la de l'illa de Perejil, són la professionalització, l'estandardització de les unitats de terra, mar i aire en el model OTAN i la participació en missions internacionals de pau.

És evident, però, que el cas del tinent general Mena no s'ajusta a aquest model i denota que encara queden elements d'una altra època dins les FAE. Ara bé, la contundent actuació del ministre de Defensa i del cap de l'Estat Major no han deixat cap dubte sobre la subordinació del poder militar al poder polític.

La classe política espanyola, i també la catalana, s'haurien de preocupar amb més seriositat de les qüestions de defensa, dels programes formatius de les acadèmies militars i de quin és el discurs "patriòtic" que requereix un Exèrcit modern, unes FAE modernes plenament integrades a Europa.

Els militars, i més ara, amb l'exèrcit professional, han de tenir la supervisió de les institucions polítiques, que han de vetllar per evitar "centurions" defensors de no se sap quina pàtria eterna. I la Constitució s'hauria d'adaptar, també, a les funcions de les FAE en el nou marc de la UE.

Ús de cookies
Aquest web utilitza 'galetes' per millorar l'experiència de navegació. Si continues navegant entenem que les acceptes. [Més informació](#)

20 anys

Diumenge 31.05.15

Opinió Opinió contudent

La Botiga

Cerca a Vilaweb

Opinió

Editorial
Mail Obert
Anàlisi
Opinió contudent
Cartes creuades

Paraules

Autor

Carta oberta als nous gestors polítics valencians
Col·lectiu Universitat Jaume I per la Llengua i la Cultura
30.05.2015

D'Angela Merkel a Ada Colau
Agustí Pons
28.05.2015

País Valencià: any zero
Josep Albinyana
27.05.2015

La llengua més discriminada
Grup GELA
27.05.2015

'Qui lluita contra el país té les hores comptades en aquesta terra'
Cristòfol Soler
26.05.2015

'Açò que ha passat al País Valencià és brutal'
Ferran Torrent
26.05.2015

La primera salutació a Catalunya
Xavier Macia
14.05.2015

El 25%
Carme Xinyent
14.05.2015

Benvinguts al 1992. Crònica d'urgència d'una nit electoral dura per als qui no vivim a Escòcia
Pau Obrador
08.05.2015

Les fal·làcies del 55%
Lluís de Yzaguirre
07.05.2015

La llengua: infraestructura d'estat
Carme-Laura Gil
07.05.2015

Qui pagarà el deute de l'estat espanyol?
Albert Pont
06.05.2015

L'escàndol de la nova comissió de garantia del dret d'accés a la informació pública
Joan Soler
05.05.2015

1/70

Oriol Vidal-Aparicio

19.10.2012

Oriol Vidal-Aparicio: 'La dubtosa legitimitat de la constitució sota l'amenaça militar'

Tweet 189 8+1 8 Compartir 457

ircula aquests dies per internet una **carta** titulada 'Carta oberta al senyor Miguel Herrero i Rodríguez de Miñón', signada pel professor Enric Casulleras, tot i que no he pogut comprovar-ne l'autoria ni trobar-ne la data exacta. La carta fa un raonament interessant: com que el principal argument contra la independència de Catalunya és que constitucionalment és il·legal, fóra bo que el senyor Herrero y Rodríguez de Miñón, un dels set ponents de la constitució espanyola del 1978, expliqués en quines circumstàncies va ser incorporat a la constitució l'article que fa referència a la 'indissoluble integritat del territori espanyol' i aclarís la participació de l'estat major de l'exèrcit a l'hora de redactar-la. Cal dir que hi ha dos articles de la constitució espanyola que fan servir aquesta mena de llenguatge: el 2 ('La constitució es fonamenta en la indissoluble unitat de la nació espanyola, pàtria comuna i indivisible de tots els espanyols') i el 8.1 ('Les forces armades (...) tenen com a missió garantir la sobirania i independència d'Espanya, defensar-ne la integritat territorial i l'ordenament constitucional').

Vull recordar aquí que en gran part aquesta qüestió ja ha estat aclarida, com explico al meu llibre '500 preguntas al nacionalismo español' (2006). En el vint-i-cinquè aniversari de la constitució Miguel Herrero va reconèixer el paper tutelador dels còrrecs de l'exèrcit sobre la ponència constitucional: 'L'article 8 té una redacció tècnica que procedeix efectivament de sectors de l'estat major, que el president Suárez va fer seva i que així va transmetre.' Ho confirmà Miquel Roca, ponent de la constitució per Minoria Catalana: 'Em consta perfectament. Jo vaig negociar amb Suárez la introducció de l'expressió 'nacionalitats' a la constitució, i llavors el feia consultes, evidentment, a un grup de militars.' I també Narcís Serra, ex-ministre de Defensa i ex-vice-president del govern espanyol, va afirmar: 'La transició comença quan el rei nomena Adolfo Suárez. I Adolfo Suárez tenia dos límits: el mínim el va marcar l'opinió pública; el màxim, el poder fàctic que se sentia hereu de les essències del franquisme. (...) I de poder fàctic cohesionat que se sentís hereu o que hagués de garantir la continuïtat del franquisme només n'hi havia un: l'exèrcit.' Herrero, Roca i Serra van fer aquestes declaracions al reportatge 'Més enllà del consens', emès el 7 de desembre de 2003 al 30 Minuts de TV3.

I què hi diuen els militars mateixos? Doncs el tinent coronel Fernando Reinlein, un dels primers membres de la Unió Militar Democràtica, va dir que, a l'hora de redactar la constitució volien evitar 'd'incomodar els sectors ultra nostàlgics de Franco' (Avui, 5.12.2003, p. 18). Per la seva part, el general Sáenz de Santamaría, militar franquista i cap de l'estat major de la guàrdia civil durant la transició, descrivia així aquell moment: 'Els comandaments militars, sobretot els més elevats, s'oposaven a qualsevol canvi i va començar el que es va anomenar 'soroll de sabres'. Ens coneixiem tots i n'hi va haver molt pocs que pensessin que s'havia d'arribar a una democràcia' ('Victimes de la Transició', 30 Minuts, 10.11.2002). Aprovada la constitució, les amenaces sedicioses van continuar: per exemple, en unes declaracions del general Milans del Bosch a l'ABC (23.7.1979) o en forma de manifest publicat al diari El Alcázar (17.12.1980) per un col·lectiu identificat amb un grup de militars i destacades figures de l'ultradreta, que afirmava que 'la presa de consciència crítica dels militars va molt més enllà de la simple insatisfacció per la tasca del govern... per la qual cosa la dignitat i l'honor, valors substancials de l'ànima militar, se senten cridades a entrar constitucionalment en joc. (...) Al carrer hi ha fermament instal·lada la urgència d'una solució correctora que permeti de regenerar la situació'. On diu 'entrar constitucionalment en joc' llegiu article 8.1 de la constitució. El cop d'estat del 23 de febrer de 1981, dirigit pel tinent coronel de la guàrdia civil Antonio Tejero, va ser un intent fallit de la 'solució correctora'. Tot i fracassar formalment (no tant en el propòsit recentralitzador), va confirmar que el perill de tutela militar durant la transició era real.

En resum, hi ha prou indicis per a afirmar que 'la màxima norma de l'ordenament jurídic espanyol va ser imposada sota coacció i greus

Opinions contudentes
Oriol Vidal-Aparicio

amenaces', com suggereix la carta adreçada a Herrero de Miñón. En aquest sentit, és molt interessant l'observació final: 'Els contractes signats sota amenaça o coacció són viciats d'origen i nuls de ple dret.' Aquell marc legal va ser després legitimat per una ciutadania que va votar sota la pressió del tot o res, que va escollir entre aquella democràcia o el risc real d'involució democràtica. Cal entendre que el referèndum constitucional a Espanya es va proposar 'en termes equívocs o sota l'amenaça encoberta de mals majors, després d'haver preparat els votants amb una propaganda hàbilment dirigida pels poderosos mitjans de difusió de què disposen els estats moderns', segons les paraules profètiques de José María Gil Robles i les seves 'Cartas al pueblo español', publicades el 1966. Cal recordar que és aquesta constitució, fruit d'aquelles circumstàncies i d'aquella legitimitat qüestionable, la que ara es vol oposar a la voluntat de tants catalans de substituir el seu marc polític per un que doni resposta a les seves necessitats com a societat.

Oriol Vidal-Aparicio, professor de política internacional i de constitució dels Estats Units a Glendale Community College

Tweet 189 +1 8 Compartir 457

Editorial

Les deu raons que em fan xiular aquesta nit
Vicent Partal
30.05.2015

Barcelona o la incoherència de la política
Vicent Partal
29.05.2015

Podem i l'entriame: una altra manera de matar
Vicent Partal
28.05.2015

Vosaltres competiut, que ja decidirem nosaltres
Vicent Partal
27.05.2015

El País Valencià (amb música de la malaquenyia)
Vicent Partal
26.05.2015

Una nit històrica... i tres reflexions
Vicent Partal
24.05.2015

Encertar el vot
Vicent Partal
22.05.2015

Estelades
Vicent Partal
21.05.2015

Els violents
Vicent Partal
20.05.2015

El moment de la DUI
Vicent Partal
19.05.2015

Si guanya Ada Colau
Vicent Partal
18.05.2015

Vint anys que han canviat el país
Vicent Partal
15.05.2015

Sense excuses: la responsabilitat del govern català
Vicent Partal
14.05.2015

Tusind tak Danmark
Vicent Partal
13.05.2015

Dinamarca trenca el mur espanyol
Vicent Partal
13.05.2015

La gent vota allò que vol
Vicent Partal
12.05.2015

Una certa esquerra xenòfoba
Vicent Partal
11.05.2015

ANC: les altres eleccions
Vicent Partal
08.05.2015

Contra el punys i les pistoles, de nou
Vicent Partal
07.05.2015

La meua civilització no és la de Sergio Santamaría
Vicent Partal
06.05.2015

Prohibir la Meridiana?
Vicent Partal
05.05.2015

Assaborint l'enquesta de La Vanguardia
Vicent Partal
04.05.2015

Llonya al BBVA
Vicent Partal
30.04.2015

No són llistes fantasma. Són llistes estufa
Vicent Partal
29.04.2015

Doncs sembla que no podran...
Vicent Partal
28.04.2015

Portada ACN Lletres Tecnologia Gastronomia Música In English Locals Altres llengües VilaWeb TV Canals VW TV Altres TV L'Internet a iTunes Meli Obert Editorial Blocs Opinió contudent Cartes creuades Anàlisi Dels lectors Amb independència Cotrencada Inspira Mètode Nivell Tornaveu CCN Veu de Mallorca Fes la festa Cultura Popular BCN Portada Què és? Apuntes d'In Gestió Ajut Blocs Revista mensual Correu Contacte Fòrums a Facebook a Twitter Xat Enquestes Debats 15anys Capde7mana Cursos Diari Escola EscoleresXarxa Estudia.cat Visites redacció Botiga Correu Apps Mòbils Nosaltres.cat Edicions PDF Llibre d'Estil Oratge Biblioteca Hemenoteca Butlletí Espai VilaWeb Cursos La nova redacció Lloguer espais Visites escolars Habitatge Compra/Venda Feina Agenda Servels Vehicles L'Aparador Catalunya 15 anys Història Tu i VilaWeb Aquell dia

Versió mòbil Publicitat Mapa web Contacte Quisomr Avis legal Privacy Policy

Partal, Maresma & Associats, S.L.
Ferlandina 43 08001 Barcelona 93.442.64.39

Produït per gmaire

Reportatges

VOTOS PARTICULARES DEL GRUPO
PARLAMENTARIO DE UNION DE CEN-
TRO DEMOCRATICO

La representación de U. C. D. en la Ponencia Constitucional formula los siguientes votos particulares al anteproyecto de Constitución que dicha Ponencia presenta a la Comisión Constitucional. Ello no implica la exclusión de reservas de índole técnica respecto a la formulación de algunos criterios incorporados al borrador de Constitución como, por ejemplo, sería el caso de algunos extremos del Título VIII de dicho borrador y que serán planteados en trámites ulteriores al proceso de elaboración del texto constitucional.

VOTOS PARTICULARES QUE FORMULA
LA REPRESENTACION DE U. C. D. EN LA
PONENCIA CONSTITUCIONAL AL AN-
TEPROYECTO DE CONSTITUCION

I. Al artículo 1.º

Sustituir la redacción del párrafo 1 por otra que diga del siguiente tenor:

"España se constituye en un Estado social y democrático de derecho. Su forma es la monarquía parlamentaria."

Suprimir el párrafo 3 de este artículo 1 por haberse incorporado su contenido a la redacción propuesta para el párrafo 1.

II. Al artículo 17

Sustituir el párrafo 2 de dicho artículo por otro que diga del siguiente tenor:

"En el plazo de setenta y dos horas todo detenido deberá ser puesto en libertad o a disposición de la autoridad judicial competente."

III. Al artículo 72

Suprimir el apartado N.

IV. Al artículo 72

Suprimir el último párrafo del apartado O.

V. Al artículo 80

Sustituir la redacción del número 1 por otra que diga del siguiente tenor:

"La iniciativa legislativa corresponde al Gobierno y al Congreso de los Diputados."

VI. Al artículo 90

Sustituir la actual redacción del artículo 90 por otra que diga del siguiente tenor:

1) El Presidente del Gobierno, previa deliberación del Consejo de Ministros, puede plantear ante el Congreso de los Diputados la cuestión de confianza sobre su programa, sobre una declaración política general o sobre un proyecto de ley. La confianza se entenderá otorgada cuando vote a favor de la misma la mayoría absoluta de los Diputados.

2) Cuando la cuestión de confianza sea planteada sobre un proyecto de ley, el otorgamiento de la confianza supondrá la aprobación de dicho proyecto.

VII. Al artículo 100

Sustituir en el párrafo 1 la expresión "la Sala de lo Penal del Tribunal Supremo" por "el Tribunal Supremo en pleno".

VIII. Al artículo 100, párrafo 2

Sustituir la redacción actual:

"Si la acusación fuere por traición o por cualquier delito contra la seguridad del Estado" por otro que diga del siguiente tenor: "Si la acusación fuere por cualquier delito contra la seguridad del Estado cometido en el ejercicio de sus funciones, sólo podrá ser planteada por iniciativa...". El resto, como en el proyecto.

IX. Al artículo 100, párrafo 3

Se propone la supresión de dicho apartado.

X. Se propone la siguiente redacción sustitutiva al artículo 101, párrafo 3:

"Una Ley Orgánica regulará el sistema de incompatibilidades y el Estatuto de los

Tercera

1. La iniciativa a que se refiere el artículo ciento veintinueve, corresponderá a los órganos ya existentes en los Territorios Autónomos dotados de un régimen provisional antes de la entrada en vigor de la presente Constitución.

2. Una vez aprobados los Estatutos de Autonomía conforme a lo establecido en el artículo ciento treinta y uno los órganos provisionales se considerarán disueltos.

Cuarta

Quando se remitiesen a la Comisión Constitucional del Congreso varios proyectos de Estatuto se dictaminarán por el orden de entrada en aquél y el plazo de dos meses a que se refiere el artículo ciento treinta y uno, dos, empezará a contar desde que la Comisión termine el estudio del proyecto o proyectos de que sucesivamente haya conocido.

Quinta

Las provincias que no se hayan constituido en Territorio Autónomo estarán representadas en el Senado, mediante Senadores elegidos por la totalidad de los Concejales de todos sus municipios, a razón de dos Senadores por provincia y uno más por cada quinientos mil habitantes.

VOTOS PARTICULARES DEL GRUPO PARLAMENTARIO DE ALIANZA POPULAR

El Ponente, señor Fraga Iribarne, del Grupo Parlamentario Alianza Popular, y como Portavoz de éste, formula los siguientes "votos particulares" al anteproyecto de Constitución elaborado por la Ponencia:

1) Al artículo 2.º

Y a todos aquéllos en los que aparezca la expresión "nacionalidades": Supresión de dicha expresión, dejando únicamente la palabra "regiones".

JUSTIFICACION

La expresión "región" o "región autónoma" (única que figuró en la Constitución de 1931) es perfectamente suficiente para describir la base geográfica e histórica de las autonomías. En cambio, la palabra "nacionalidades" es equívoca y llena de posibles complicaciones. No puede aceptarse más que una "nación": España, ni más que una "nacionalidad": la española. Lo otro nos lleva a planteamientos tan complejos, delicados y cargados de dificultades de futuro como el "principio de las nacionalidades", el derecho de autodeterminación, etc., que sería deseable evitar, al servicio de la sagrada e indestructible unidad de España.

2) Al artículo 10

No debe contener una enumeración de los tres Ejércitos; no sabemos cuál será la orgánica futura, y se plantea el problema de la Guardia Civil, que participa a la vez de la condición de fuerza militar y fuerza de orden público.

3) Al artículo 32, números 1 y 2

Debe decir:

"1. Se reconoce la libertad de empresa, en el marco de la economía de mercado. Los poderes públicos regulan y protegen su ejercicio y la defensa de la productividad, de acuerdo con las exigencias generales.

2. El empresario tiene derecho a fijar las condiciones de trabajo en base a los principios de racionalidad y productividad; a cesar y suspender las actividades de la empresa, y a negociar libremente con los trabajadores y sus sindicatos, así como adoptar medidas de conflicto colectivo, con arreglo a la ley."

4) Artículo nuevo (a intercalar entre el 67 y el 68)

"1. Las Cámaras pueden recibir peticiones individuales y colectivas, siempre por

escrito, quedando prohibida la presentación directa por manifestaciones ciudadanas.

2. Las Cámaras pueden remitir al Gobierno las peticiones que reciban. El Gobierno está obligado a explicarse sobre su contenido, siempre que las Cámaras lo exijan.

3. Las Comisiones podrán recibir delegaciones de grupos legítimos de intereses, en sesiones que siempre tendrán carácter público.

4. Una ley orgánica establecerá un sistema de control y registro para los grupos de intereses que actúen de modo permanente."

JUSTIFICACION

Las peticiones y propuestas a las Cámaras son temas de gran trascendencia.

Es, sobre todo, importante regular a los "grupos de presión" y hacer públicas su existencia y gestiones ante los poderes del Estado.

5) Al artículo 102, número 2

Añadir al final: "...sin perjuicio de su conexión con las Fuerzas Armadas cuando corresponda".

JUSTIFICACION

Se alude aquí a dos problemas, al que deriva de los estados de excepción (estado de sitio) y a la tradicional dependencia mixta de la Guardia Civil, que debe conservarse.

6) Al artículo 118, números 2 y 3

Se propone o la "supresión pura y simple", o la redacción de un párrafo único que diga:

"Los poderes públicos podrán, por ley, reservar al sector público recursos o servicios públicos esenciales, sobre todo si hubiera peligro de monopolio. Podrán también intervenir las empresas, cuando así lo exigieran graves intereses generales."

7) Al título sobre "Territorios autónomos"

Se propone un "voto particular a la totalidad", que estaría redactado en los siguientes términos:

"Título VIII. DE LAS REGIONES AUTÓNOMAS Y LA ADMINISTRACION LOCAL.

Artículo primero

1. El territorio de España se divide en regiones, provincias y municipios, sin perjuicio de las demás divisiones territoriales que a efectos específicos establezca la ley.

2. La región, la provincia y el municipio son a la vez entidades autónomas, y base territorial de la acción administrativa del Estado.

3. La ley puede crear divisiones intermedias, con funciones exclusivamente administrativas.

4. Cada nivel administrativo es al mismo tiempo circunscripción de descentralización de los niveles superiores.

Capítulo primero. De los municipios

Artículo segundo

1. El territorio nacional se divide en municipios.

2. Cada municipio es regido por un Ayuntamiento, elegido democráticamente, en los términos establecidos por su Carta, o, en su defecto, por la ley orgánica que regule el Estatuto de Administración local.

3. Los municipios de una misma comarca natural pueden fusionarse o mancomunar sus servicios, en los términos fijados por dicho Estatuto.

4. El Estatuto de Administración local coordinará las facultades de tutela del Estado y de las regiones autónomas sobre los municipios.

Artículo tercero

Las Haciendas locales se regularán por el Estatuto de Administración local, de suerte que dispongan de los medios sufi-

cientes para el desempeño de sus funciones, sobre la base de impuestos y tasas propias y participaciones en los ingresos estatales y regionales.

Capítulo segundo. De las provincias

Artículo cuarto

1. Las provincias agrupan a los municipios en unidades territoriales establecidas por ley.

2. Cada provincia es regida por una Diputación provincial, elegida democráticamente, en los términos establecidos en su Carta, o, en su defecto, por el Estatuto de Administración local.

3. Las provincias de una misma región, no dotada de un estatuto de autonomía, pueden mancomunar sus servicios, en los términos fijados por dicho Estatuto.

4. La ley orgánica de Autonomías Regionales que establezca, en desarrollo del presente título, el cuadro de los Estatutos de las regiones autónomas, coordinará las facultades de tutela del Estado y las de las regiones autónomas sobre las provincias.

Artículo quinto

Las Haciendas provinciales se regularán por el Estatuto de Administración local, de suerte que dispongan de los medios suficientes para el desempeño de sus funciones, sobre la base de impuestos y tasas propias y participaciones en los ingresos estatales y regionales.

Capítulo tercero. De las regiones autónomas

Artículo sexto

1. Las provincias limítrofes podrán constituirse en regiones por acuerdo de las cuatro quintas partes de sus Ayuntamientos y de la totalidad de sus Diputaciones provinciales, tomado en cada Corporación por la mayoría de dos tercios.

2. Por ley orgánica se podrá establecer regiones, cuando no se produzca su creación de acuerdo con el número anterior.

3. Las regiones podrán optar por el régimen de Mancomunidad, del artículo cuarto, número tres, o por el de región autónoma con Estatuto propio.

4. Las regiones que opten por la autonomía estatutaria, la ejercerán en los términos de los artículos siguientes del presente título, que serán desarrollados por una ley orgánica de Autonomías regionales.

Artículo séptimo

1. Todos los españoles tienen en cualquier región autónoma los mismos derechos y obligaciones.

2. Ninguna región autónoma podrá adoptar medidas que, directa o indirectamente, obstaculicen la libre circulación de las personas o de las cosas entre las regiones; ni establecer impuestos o tasas, ni aun con carácter estadístico, de importación, exportación o tránsito, ni limitar el derecho de los españoles de establecerse en cualquier parte del territorio, y ejercer su profesión y trabajo.

3. El derecho nacional tiene rango superior al de las regiones y es el único que puede regular todo lo relativo a relaciones exteriores, defensa, orden público, política monetaria y crediticia, sistema fiscal general, política arancelaria, política de rentas y precios, régimen laboral y planificación socioeconómica a nivel nacional.

Artículo octavo

1. Dentro de los términos de la presente Constitución, y del cuadro de la ley orgánica de Autonomías regionales, los Estatutos serán la norma básica de cada región autónoma, teniendo en cuenta sus respectivas peculiaridades.

2. Los Estatutos autonómicos serán aprobados por ley orgánica y sometidos a referéndum regional.

Artículo noveno

1. Sin perjuicio del uso de denominaciones tradicionales para los mismos y de la especificación de su composición y funciones por los Estatutos, las Regiones autónomas tendrán como órganos básicos una Asamblea regional, un Consejo administrativo y un Presidente.

2. La Asamblea ejercerá la potestad normativa atribuida a la región, la aprobación de sus Presupuestos y el control del Consejo administrativo, sin perjuicio de los demás que le atribuyan la ley orgánica de Autonomías regionales y los respectivos Estatutos.

3. El Consejo administrativo ejerce las funciones ejecutiva y administrativa, dentro de las competencias atribuidas a la región.

4. El Presidente del Consejo es el representante del Gobierno en la región; ostenta la alta representación de la región; promulga las normas regionales, coordina las funciones propiamente regionales y las delegadas por el Estado, respondiendo, en cuanto a estas últimas, del cumplimiento de las directivas e instrucciones del Gobierno nacional.

Artículo décimo

La ley orgánica de Autonomías regionales regulará el control de la constitucionalidad y legalidad, atribuyéndolo al Tribunal de Garantías Constitucionales; el control del uso de las funciones delegadas, atribuyéndolo al Consejo de Estado; el control de la Administración regional, atribuyéndolo a la jurisdicción contencioso-administrativa, y el control económico y presupuestario, con intervención del Tribunal de Cuentas.

Artículo decimoprimer

1. Un Delegado regional del Gobierno, residente en la capital de la región, dirigirá la Administración periférica del Estado, no delegada, y la coordinará con la regional.

2. Le corresponderán, además, las funciones que establezcan la presente Constitución y la ley orgánica de Autonomías regionales.

Artículo decimosegundo

1. En casos graves, el Gobierno podrá acordar la intervención de una región autónoma, dando cuenta inmediata a las Cortes.

2. Las medidas de intervención pueden comprender:

a) La suspensión de uno o más órganos de la región.

b) La designación de un Gobernador general, con poderes extraordinarios.

3. La intervención deberá acordarse por Decreto motivado, y da lugar automáticamente a un debate sobre la cuestión de confianza en el Congreso.

4. El Decreto ha de especificar el plazo de la intervención, conectándolo con una convocatoria electoral.

5. Si fuere necesaria la declaración de alguno de los estados de excepción previstos en el Título XI, no podrán celebrarse elecciones antes de su levantamiento.

Artículo decimotercero

Las Asambleas regionales tendrán facultades normativas, en los términos de la ley orgánica de Autonomías regionales y los respectivos Estatutos, dentro de los límites constitucionales y de los principios básicos de la legislación del Estado, así como el respeto a los intereses nacionales y de las demás regiones, en materias siguientes:

Agricultura, ganadería y montes; caza y pesca, en aguas subterráneas; protección de la Naturaleza y del medio ambiente, así como del Patrimonio histórico y cultural; Ordenación del territorio y urbanismo; Vías de comunicación y transportes regionales;

Agua, gas y electricidad (salvo la red nacional de gasoductos), las grandes obras de aprovechamientos hidráulicos supranacionales y las líneas nacionales de trans-

porte de energía eléctrica; Sanidad e higiene;

Asistencia social y beneficencia pública;
Equipamiento cultural y deportivo;
Protección civil;
Turismo;
Artesanía, ferias, fiestas y mercados;
Educación preescolar y cultura popular;
y las demás que señale la ley orgánica de Autonomías regionales.

Artículo decimocuarto

Las leyes de bases, aprobadas por las Cortes, pueden atribuir expresamente, para todas o para alguna de las Regiones autónomas, la facultad de dictar la correspondiente legislación delegada, para sus respectivos territorios.

Artículo decimoquinto

1. Toda norma, aprobada por la Asamblea regional, será notificada al Delegado del Gobierno, el cual, previa consulta a éste, le dará el pase, dentro de los treinta días siguientes a la notificación.

2. Si el Gobierno, por conducto del Delegado regional, objeta a la promulgación de la norma, por entender que excede las competencias constitucionales, legales o estatutarias, la reenviará a la Asamblea regional para reconsideración.

3. La Asamblea puede retirar la norma, o enmendarla en los puntos mencionados por el Gobierno, en mensaje motivado con arreglo al número anterior.

4. Si la Asamblea regional aprobare de nuevo la norma, por mayoría de dos tercios de sus miembros, la cuestión pasa automáticamente al Tribunal de Garantías Constitucionales.

5. La norma no objetada, o ratificada por el Tribunal, es promulgada por el Presidente del Consejo regional, dentro de los diez días siguientes al pase, o al fallo, y entra en vigor a los veinte días de su promulgación.

Artículo decimosexto

1. La Asamblea regional aprueba los Presupuestos y autoriza las demás gran-

des operaciones financieras de la región autónoma, dentro de los términos de la ley orgánica de Autonomías regionales y el Estatuto correspondiente.

2. Para realizar tales operaciones en los mercados internacionales, se requerirá la autorización expresa del Gobierno.

3. Todas las normas y acuerdos de la Asamblea deben respetar los compromisos internacionales del Estado.

Artículo decimoséptimo

1. Las regiones autónomas tienen autonomía financiera, en los términos de la ley orgánica de Autonomías regionales, que coordinará adecuadamente las Haciendas regionales con la estatal, y con las provinciales y municipales.

2. La Hacienda regional se integrará por impuestos y tasas propias y con participaciones en los recursos estatales, en relación con las necesidades de la región, y al principio de solidaridad interregional.

Artículo decimoctavo

Se creará un Fondo de Desarrollo Regional, al cual contribuirán el Estado y las Regiones autónomas, éstas con arreglo a los criterios de solidaridad interregional que establezca la ley orgánica de Autonomías regionales, sobre bases de carácter progresivo, en relación con la respectiva renta por habitante.

Artículo decimonoveno

1. Corresponden a las regiones autónomas las funciones administrativas, en las materias de su competencia normativa, sin perjuicio de las que por ley se atribuyen a las provincias y a los municipios.

2. El Estado puede delegar, por ley, funciones administrativas propias, en las Regiones autónomas.

3. Las Regiones autónomas pueden delegar funciones propias en las provincias o en los municipios.

Artículo vigésimo

1. El Consejo Administrativo regional ejerce la potestad reglamentaria en relación con sus propias funciones administrativas, y con las delegadas.

2. La ley orgánica de Autonomías regionales y los Estatutos establecen el modo de funcionar de los Consejos, y las facultades de sus Presidentes.

Para el caso de que no se aceptare la redacción anterior del Título, "se proponen los siguientes votos particulares a los siguientes artículos" del proyecto aprobado por la mayoría de la Ponencia:

9) Al artículo 128:

Deben eliminarse las palabras "nacionalidades" a reemplazar por "regiones autónomas" y "autogobierno", por ser más que suficiente la palabra "autonomía".

10) Al artículo 129, número 1:

Deben exigirse los "dos tercios" lo mismo para los Ayuntamientos que para la población.

11) Al artículo 131, números 2 y siguientes:

El proyecto de Estatuto debe tramitarse ante las Cortes como un "proyecto de ley" normal, y el referéndum producirse al final, sobre el texto definitivo aprobado por las Cortes.

12) Al artículo 133:

Número 2. No debe hacerse referencia al sistema electoral, que debe quedar a la ley electoral general.

Número 4. Debe hablarse de "normas" y no de ley.

13) Al artículo 138, número 7:

Derecho civil, sin perjuicio de las partes incluidas en las compilaciones forales.

14) Al artículo 138, 9:

Debe decir:

"Derecho mercantil", que debe ser general para toda España.

Al artículo 138, 19:

Debe decir:

"Seguridad social".

15) Al artículo 138, 20:

Debe decir:

Pura y simplemente, "Orden Público".

16) Al artículo 144:

No debe ser necesaria la autorización del Senado; si acaso, del Congreso.

17) Al artículo 158:

Se propone el siguiente texto (que había sido aprobado en primera lectura):

1. Las propuestas de reforma constitucional, cuando fueren de carácter parcial, deberán ser aprobadas por la mayoría de los dos tercios de cada Cámara y sometidas a referéndum.

2. Cuando se propusiere la revisión total, se procederá a la aprobación del principio por la mayoría de los dos tercios de cada Cámara y a la disolución inmediata de las Cortes.

3. Las nuevas Cámaras elegidas deberán ratificar la decisión y proceder al estudio del nuevo texto constitucional. Este deberá ser aprobado por mayoría absoluta de ambas Cámaras y sometido a referéndum.

4. Se entenderá que es revisión total la que afecte a más de la mitad de los artículos de la Constitución o a un Título completo de la misma."

JUSTIFICACION

La reforma total de la Constitución, o de un título completo de la misma (verbi-gracia, el relativo a la Corona, a las autonomías, etc.) requiere mayores garantías.

18) Se propone un "artículo nuevo" (después del art. 159), que diga:

"Ningún proyecto de reforma constitucional podrá afectar a la integridad del territorio o a la unidad política del Estado."

Esta única cláusula de irreformabilidad se opone a todo planteamiento "separatista", o que afecte de modo sustancial a la relación del Estado con los territorios autónomos.

Madrid, 21 de diciembre de 1977.

VOTOS PARTICULARES DEL GRUPO PARLAMENTARIO COMUNISTA

Artículo 12, 4

Redacción alternativa:

"Se reconoce el derecho de asilo a los ciudadanos de otros países perseguidos por la defensa de los derechos y libertades democráticos reconocidos en la presente Constitución."

Artículo 15, 1

Que se añade a continuación:

"Párrafo 1. Queda abolida la pena de muerte."

Artículo 21, 2

Cambiar el concepto de "aire libre" por el de "lugares de tránsito público", de forma que quede así:

"La Ley regulará el derecho de reunión, que no necesitará autorización previa, salvo en los casos de reuniones en lugares de tránsito público y de manifestaciones."

Artículo 27

Redacción alternativa a los tres números:

"1. El matrimonio se basa en la plena igualdad de derechos y deberes de ambos cónyuges.

2. Podrá disolverse por mutuo disenso o a petición de cualquiera de los cónyuges, con alegación en este caso de justa causa.

3. La formalización y la disolución del matrimonio será regulado por ley."

Artículo 28, números 6 y 9

El número 6 queda así:

"Se reconoce la libertad de creación de escuelas, dentro del respeto a los principios constitucionales."

El número 9 debe decir:

"Los poderes públicos podrán ayudar a las escuelas que reúnan los requisitos que la ley establezca."

Artículo 29, 3

Sustituir la expresión "previa" por "mediante", de forma que diga así:

"Ningún español podrá ser privado de sus bienes excepto por causa justificada de utilidad pública o interés social, mediante la correspondiente indemnización y de conformidad con lo dispuesto por las leyes."

Artículo 31, 1 y 3

Redacción alternativa del número 1:

"Todos tienen derecho a sindicarse libremente. La libertad sindical comprende el derecho a fundar sindicatos y a afiliarse al de su elección, así como el derecho de los sindicatos a formar confederaciones y a fundar organizaciones sindicales internacionales o integrarse en las existentes, en especial en las reconocidas por los convenios de la Organización Internacional del Trabajo. Nadie puede ser obligado a afiliarse a un sindicato."

La redacción del número 3 debe decir:

"Se reconoce el derecho a la huelga de los trabajadores para la defensa de sus intereses. La Ley regulará el ejercicio de este derecho."

mentarios. Será elegido quien reuniese el voto de la mayoría absoluta de los Diputados que componen la Cámara y el Rey lo nombrará Presidente del Gobierno.

2.º Si ninguno de los candidatos obtuviese la mayoría absoluta de los sufragios en tres votaciones celebradas en días consecutivos, será elegido el candidato que obtuviese en siguiente votación la mayoría relativa de los votos. El candidato así elegido deberá, en el plazo de siete días, formar Gobierno y comparecer ante el Congreso para recibir la confianza de éste por voto de la mayoría absoluta de sus miembros. El Rey nombrará Presidente de Gobierno al candidato así elegido y confirmado.

3.º Si no fuese posible la designación de un Presidente de Gobierno por los procedimientos previstos en los párrafos anteriores, el Rey disolverá el Congreso de los Diputados y convocará nuevas elecciones.

4.º Los demás miembros son nombrados por el Rey a propuesta del Presidente de Gobierno".

Artículo 102

Añadir un párrafo 3.º con la siguiente redacción:

"La Constitución reconoce el derecho de los miembros de las Fuerzas de Orden Público a la constitución de organizaciones sindicales".

Artículo 107

Añadir un párrafo número 5 con la siguiente redacción:

"Queda prohibida la constitución de tribunales de honor".

Artículo 114, 2.º

Redacción alternativa:

"El Ministerio Fiscal ejerce sus funciones por medio de órganos propios conforme a los principios de unidad de actuación y dependencia jerárquica, y con sujeción en todo caso, a los de legalidad e imparcialidad".

Artículo 117, 1

Redacción alternativa:

"Los jueces y magistrados, mientras se hallen en activo, no podrán desempeñar cargos públicos ni actuar públicamente en nombre de un partido político o figurar en la dirección del mismo".

Artículo 118

Añadir un párrafo 4 con la siguiente redacción:

"La ley podrá establecer modalidades y procedimientos especiales de expropiación".

Artículo 119, 1

Redacción alternativa:

"1. La ley establecerá la forma de participación de los interesados en la actividad de todos aquellos organismos públicos cuya función afecte a la calidad de la vida o al bienestar social, especialmente en todo lo que se refiera a la Seguridad Social".

Artículo 124

Redacción alternativa del párrafo 5:

"Una vez aprobados los Presupuestos Generales del Estado, si un proyecto o proposición de ley implica un aumento de gastos o una disminución de ingresos, deberá prever los medios de compensar el desequilibrio financiero que pueda producirse".

TITULO VIII

Propuesta:

1. Que este título pase a ser el título III.
2. Que su denominación sea: "De la organización del Estado y los Territorios Autónomos".

Artículo 129, 1

"La iniciativa del proceso autonómico corresponde a los Ayuntamientos de una o

varias provincias limítrofes o territoriales insulares con características históricas, socioeconómicas o culturales comunes. Para ello será preciso que lo soliciten la mayoría de sus Ayuntamientos, siempre que la población de éstos represente las dos terceras partes del censo del ámbito territorial de referencia."

Artículo 130

"Cualquier acuerdo de vinculación entre Territorios Autónomos necesitará la autorización de las Cortes Generales por medio de una ley orgánica."

Artículo 138, 17

Sustituir la redacción actual por:
"Régimen General de las relaciones jurídico-laborales".

Artículo 138, 28

Sustituir la redacción actual por:
"La Administración de Justicia.
El Estado fijará las bases para armonizar el ejercicio de la función judicial en toda España de acuerdo con el principio de unidad del poder judicial y de los cuerpos que lo integran.
Dentro de estos principios los Territorios Autónomos, tendrán facultad para establecer órganos judiciales específicos con jurisdicción para el ámbito territorial respectivo".

Artículo 139

Párrafo 3. Inciso final:
"Corresponde al Senado apreciar esta necesidad por mayoría absoluta de sus miembros".

Párrafo 4. Supresión.

Artículo 141, b)

Quando dice "sin perjuicio del que pueda corresponder a los tribunales" no se en-

tiende si se refiere al dictamen o al control. Tiene que quedar claro que se refiere al control.

Artículo 141, d)

Está mal redactado. En vez de intervención sería mejor decir "a cargo de".

Artículo 143

Supresión.

Artículo 144, 1

"Si un Territorio Autónomo no cumpliera las obligaciones que la Constitución o una Ley Orgánica le impongan respecto del Estado, el Gobierno, con la aprobación por mayoría de dos tercios del Senado, podrá adoptar las medidas necesarias para obligar al Territorio Autónomo al cumplimiento forzoso de dichas obligaciones."

Artículo 150

Se propone la redacción alternativa siguiente:

"1. El Tribunal Constitucional se compone de doce miembros elegidos por mitad por ambas Cámaras por mayoría de tres quintos de sus miembros.

2. Los miembros del Tribunal Constitucional deberán ser nombrados entre magistrados y fiscales, profesores de facultades de Derecho y Ciencias Políticas, Económicas o Empresariales de cualquier universidad española y juristas de reconocido prestigio.

3. Los miembros del Tribunal Constitucional serán designados por un período de seis años y se renovarán por terceras partes cada dos años, no pudiendo ser reelegidos para el desempeño de esta función."

4. (Igual.)

Artículo 151

Redacción alternativa:

"El Tribunal Constitucional será presidido por aquel de sus miembros que el Rey

designe cada dos años a propuesta del mismo Tribunal en pleno."

Artículo 158

"1. Los proyectos de reforma constitucional deberán ser aprobados por una mayoría de tres quintos en cada una de las Cámaras. Si no hubiera acuerdo entre ambas, se intentará obtenerlo mediante la creación de una Comisión Mixta, de composición proporcional, integrada por diputados y senadores. Esta presentará un texto que será votado por el Congreso y el Senado. El texto aprobado con la mayoría citada entrará en vigor sin más requisito que la debida sanción del Rey.

2. De no lograrse la aprobación mediante el procedimiento del apartado anterior, el proyecto de reforma constitucional precisará la mayoría absoluta de ambas Cámaras y la ratificación posterior por referéndum."

Disposición transitoria primera

Supresión.

Disposición transitoria segunda

Supresión.

Disposición transitoria tercera, párrafo 1

Nueva redacción:

"1. La iniciativa a que se refiere el artículo 129 corresponderá a los órganos ya existentes en los Territorios Autónomos dotados de un régimen provisional antes de la entrada en vigor de la presente Constitución. En lo demás, se seguirá el procedimiento señalado en el artículo 131."

2. (Igual.)

Añadir una nueva disposición transitoria:

"Las provincias que todavía no hayan accedido al régimen de Territorio Autónomo al constituirse el Senado previsto en el artículo 60 elegirán un senador por provincia y otro más por cada 500.000 habitantes o fracción superior a 250.000.

Estos senadores serán elegidos por los concejales de todos los Ayuntamientos de la provincia, de entre ellos mismos."

Añadir una nueva disposición transitoria:

"Antes del 31 de diciembre del año en curso se procederá a la disolución de las actuales Cortes y se convocarán elecciones generales para constituir el Congreso de los Diputados y el Senado, según lo previsto en la presente Constitución."

VOTOS PARTICULARES DEL GRUPO PARLAMENTARIO DE LA MINORIA CATALANA

Al orden general de los Títulos

Título I. Principios generales.

Título II. Derechos y deberes fundamentales.

Título III. De los Territorios Autónomos.

Título IV. De la Corona.

Título V. De las Cortes Generales.

Título VI. Del Gobierno y la Administración.

Título VII. Del Poder judicial.

Título VIII. Economía y Hacienda.

Título IX. Del Tribunal Constitucional.

Título X. De la revisión constitucional.

Al artículo 2.º

Sustituir su redacción por la siguiente:

"La Constitución se fundamenta en la unidad de España, la solidaridad entre sus pueblos y el derecho a la Autonomía de las nacionalidades y regiones que la integran."

Al artículo 12 (Derecho de asilo)

Redacción que se propone:

"4. Queda garantizado, en los términos que la Ley establezca, el asilo a los ciudadanos de otros países perseguidos en los mismos por su defensa de los derechos y libertades democráticas reconocidos en la Constitución."

Al artículo 15 (Derecho a la vida)

Añadir un número 3, de la siguiente redacción:

"3. Queda abolida la pena de muerte."

Al artículo 20 (Derecho de opinión e información)

Sustituir el número 5 por el siguiente texto:

"La Ley regulará el control parlamentario de los medios de comunicación social dependientes del Estado o de cualquier otro ente público. Se garantizará el acceso a dichos medios de los distintos grupos sociales y políticos, respetando el pluralismo de la sociedad y las diversas lenguas de España."

Añadir, en el mismo artículo, un extremo número 8, con la siguiente redacción:

"8. La Ley regulará el derecho de periodistas e informadores a la cláusula de conciencia."

Al artículo 21 (Derecho de reunión)

Sustituir la redacción del número 2 por la siguiente:

"2. La Ley regulará el derecho de reunión, que no necesitará autorización previa, salvo en los casos de reuniones en lugares de tránsito público y de manifestaciones."

Al artículo 34 (Familia)

Sustituir la redacción del número 3 por la siguiente:

"3. Los padres tienen para con los hijos habidos fuera del matrimonio los mismos deberes que respecto a los nacidos en él."

Al artículo 40 (Derecho a la vivienda)

Sustituir su redacción por la siguiente:
"Todos los españoles tienen derecho a disfrutar de una vivienda digna y adecuada.

da. Los poderes públicos promoverán las condiciones para hacer efectivo este derecho y regularán la utilización del suelo de acuerdo con el interés general y con adscripción a la comunidad de las plus valías generales por la calificación urbanística."

Al artículo 28 (Libertad de enseñanza)

Sustituir su redacción por la siguiente:

"1. Todos tienen derecho a la educación.

2. La educación tendrá por objeto el pleno desarrollo de la personalidad humana, en el respeto a los principios democráticos de convivencia y a los derechos y libertades fundamentales.

3. Los poderes públicos garantizan, en condiciones de igualdad, el acceso de todos a la enseñanza, mediante una programación general de la educación y a la creación de instituciones docentes de todos los niveles.

4. La enseñanza básica será obligatoria y gratuita.

5. Se reconoce la libertad de creación de escuelas, dentro del respeto a los principios constitucionales.

6. Los poderes públicos inspeccionarán el sistema educativo en su conjunto.

7. Los poderes públicos homologarán y podrán ayudar eficazmente a las escuelas que reúnan los requisitos que la Ley establezca.

8. Se reconoce la autonomía de las Universidades, en los términos que la Ley establezca."

Al artículo 31 (Sindicación y huelga)

Sustituir los apartados 1 y 3 por los de la redacción siguiente:

"1. Todos tienen derecho a sindicarse libremente. La libertad sindical comprende el derecho a fundar sindicatos, a afiliarse al de su elección y el derecho de los sindicatos a formar confederaciones y a fundar o a afiliarse a Organizaciones Sindicales Internacionales y, en general, a las reconocidas por los Convenios de la

Organización Internacional del Trabajo (O. I. T.). Nadie podrá ser obligado a afiliarse a un sindicato."

"3. Se reconoce el derecho de huelga. La Ley regulará el ejercicio de este derecho."

Al artículo 41 (Juventud)

Añadir un apartado 2 de la redacción siguiente:

"2. Con este fin, fomentarán las organizaciones propias de los jóvenes."

Al artículo 59 (Composición del Congreso)

Sustituir la redacción de este artículo por la siguiente:

"1. Los Diputados del Congreso se eligen por sufragio universal, libre, igual, directo y secreto, de acuerdo con un sistema de representación proporcional.

2. El Congreso es elegido por cuatro años. El mandato de los Diputados termina cuatro años después de su elección o el día de disolución de la Cámara.

3. El Congreso se integra por un Diputado por cada setenta y cinco mil habitantes o fracción superior a cuarenta mil, a distribuir con arreglo a la población en los términos que establezca la Ley electoral.

4. Son electores y elegibles todos los españoles mayores de edad que están en el pleno uso de sus derechos políticos. La Ley reconocerá y el Estado facilitará el ejercicio del derecho de sufragio a los españoles que residan fuera del territorio de España."

Al artículo 60

Sustituir el apartado 3 por el siguiente:

"Cada Territorio Autónomo designará un Senador por dicho Territorio, uno por cada una de las provincias que lo integran en el momento de la aprobación de la Constitución y uno por cada 250.000 habitantes o fracción superior a 125.000."

Al artículo 62. (Validez actas y credenciales.)

Sustituir por el siguiente:

"Cada Cámara recibirá y apreciará la validez de las actas y credenciales de cada uno de sus miembros. Contra su decisión el afectado podrá recurrir ante el Tribunal Constitucional."

Al artículo 101. (Administración Pública.)

Sustituir la redacción del apartado 3 por la siguiente:

"3. La Ley regulará el estatuto de los funcionarios públicos, las condiciones del ejercicio de su derecho a sindicación, el sistema de incompatibilidades y las garantías para la imparcialidad política en el ejercicio de sus funciones."

Al artículo 105. (Municipios.)

Sustituir la redacción del apartado 1 por la siguiente:

"1. La Constitución garantiza la autonomía de los municipios. Estos gozarán de personalidad jurídica plena y su gobierno y administración corresponde a sus respectivos Ayuntamientos, integrados por los Alcaldes y los Concejales. Estos serán elegidos por los vecinos del municipio mediante sufragio universal, igual, libre, directo y secreto, en la forma establecida por la Ley y de acuerdo con un sistema de representación proporcional. Los Alcaldes serán elegidos por los Concejales. La Ley regulará las condiciones en las que procedan las reuniones en Concejo abierto."

Al artículo 107. (Del Poder judicial.)

Sustituir la redacción del apartado 4 por la siguiente:

"Se prohíben los Tribunales de Honor y los de excepción, salvo lo dispuesto, para estos últimos, en cuanto a los estados de excepción."

constituirá una circunscripción electoral única.

3. Si el proyecto de Estatuto es aprobado por la mayoría absoluta de los votos válidamente emitidos, será elevado por el Gobierno a las Cortes generales para su consideración y aprobación definitiva. Los Estatutos se tramitarán ante éstas, conforme a un procedimiento especial de urgencia.

4. Las Cámaras sólo podrán aprobar o rechazar el Estatuto en su totalidad. Sólo podrán fundar su negativa en la anticonstitucionalidad del texto propuesto, que devolverán a la Asamblea que lo elaboró, junto con un escrito en donde razonen su decisión.

5. La Asamblea de Parlamentarios, al recibir la comunicación de la decisión de las Cortes Generales, podrá optar, en el plazo de un mes, entre iniciar nuevamente los trámites de elaboración del Estatuto o recurrir ante el Tribunal Constitucional para que éste resuelva en definitiva. Si el Tribunal declara la constitucionalidad del proyecto del Estatuto, el Rey lo promulgará con arreglo a lo establecido en la Constitución."

Al artículo 138. (Competencias exclusivas del Estado.)

Sustituir la redacción del apartado 25 (Justicia) por la siguiente:

"Las Bases de la Administración de Justicia a fin de armonizar la función judicial en el conjunto del Estado, de acuerdo con la organización que al respecto se adopte por cada Territorio Autónomo, en el marco de la unidad del Poder judicial y de los distintos estamentos profesionales que la integran."

Al artículo 139. (Leyes de Bases.)

Sustituir el apartado 3 por el de siguiente redacción:

"3. El Estado podrá dictar Leyes de Bases para armonizar las disposiciones normativas territoriales, aun en el caso de materias atribuibles a la competencia de los

Territorios Autónomos, cuando así lo exija el interés general. Corresponde al Senado, por mayoría absoluta, la apreciación de esta necesidad."

Suprimir totalmente el apartado 4 de este artículo, relativo a la reserva de creación de centros docentes.

Al artículo 143. (Veto suspensivo.)

Suprimir totalmente este artículo.

Al artículo 144. (Facultades estatales de intervención.)

Sustituir la redacción del apartado 1 por la siguiente:

"1. Si un Territorio Autónomo no cumpliera las obligaciones que la Constitución u otra Ley le imponga respecto del Estado, el Gobierno, con la aprobación del Senado —acordada por mayoría absoluta—, podrá adoptar las medidas necesarias para obligar al Territorio Autónomo al cumplimiento de dichas obligaciones."

Al artículo 148. (Colaboración financiera.)

Suprimir totalmente este artículo.

Adhesión

Como voto particular, al formulado por el Grupo Comunista para la adición de una nueva Disposición transitoria referente a la composición del Senado.

VOTOS PARTICULARES DEL GRUPO PARLAMENTARIO SOCIALISTAS DEL CONGRESO

Artículo 1

Número 3. Voto particular de supresión.

Artículo 2

Voto particular de sustitución del texto por otro del siguiente tenor:

"La Constitución se fundamenta en la unidad de España, la solidaridad entre sus

en el artículo 72 y no afecten a la ordenación..." por "...la forma de decretos-leyes que no afecten...".

Artículo 79

Voto particular de supresión.

Artículo 83

Número 2. Voto particular de modificación del término "Rey" por "Jefe del Estado".

Artículo 84

Voto particular de modificación del término "Rey" por "Jefe del Estado".

Artículo 85

Voto particular de sustitución del texto por otro del siguiente tenor:

1. La aprobación de leyes aprobadas por las Cortes y aún no sancionadas o de decisiones políticas de especial trascendencia y la derogación de leyes en vigor, podrán ser sometidas a referéndum de los ciudadanos.

2. El referéndum será convocado por el Jefe del Estado a propuesta del Gobierno, bien por propia iniciativa, bien a iniciativa de cualquiera de las dos Cámaras, de tres Asambleas regionales o de 500.000 electores.

3. Una ley orgánica regulará las condiciones y los efectos del referéndum a que se refieren los apartados anteriores."

Artículo 91

Número 2. Voto particular de sustitución del texto por otro del siguiente tenor:

"La moción de censura deberá ser propuesta al menos por la décima parte de los diputados y podrá incluir un candidato a la Presidencia del Gobierno, en cuyo caso éste se entenderá elegido si el Congreso adopta la moción. Si la moción no incluye un candidato, se procederá conforme a lo dispuesto en el artículo 97."

Artículo 92

Voto particular de modificación del término "Rey" por "Jefe del Estado".

Artículo 93

Voto particular de modificación del término "Rey" por "Jefe del Estado".

Artículo 101

Número 1. Voto particular de sustitución del texto por otro del siguiente tenor:

"La Administración pública sirve a los fines colectivos sometida a la ley y al Derecho, actúa coordinadamente en el cumplimiento de sus funciones y se ordena sobre los criterios de eficacia y objetividad. El Gobierno responde de la observancia de estos principios, sin perjuicio de la autonomía de las esferas administrativas descentralizadas y de los Territorios Autónomos."

Artículo 103

Inciso d). Voto particular de modificación de la frase "...de jerarquía normativa e inderogabilidad singular..." por "...jerarquía normativa, interdicción de la arbitrariedad e inderogabilidad singular...".

Artículo 104

Voto particular de sustitución del texto por otro del siguiente tenor:

1. Toda la actividad de la Administración pública está sometida al control jurisdiccional plenario y efectivo.

2. Los Tribunales controlarán la sumisión de la Administración a la Ley y al Derecho y el servicio a los fines que justifican su actuación, declaran las responsabilidades patrimoniales por las lesiones injustas que su actividad ocasione a los ciudadanos y suplen la omisión de actividad de la Administración cuando tal actividad es legalmente obligada."

Artículo 122

Voto particular de sustitución del texto por otro del siguiente tenor:

"1. Los bienes que sirvan de soporte material a usos y servicios públicos, y aquellos otros cuya distribución social justa se asegure más eficazmente mediante un sistema de concesiones administrativas, serán calificados como bienes de dominio público, que como tales serán inalienables, imprescriptibles y sometidos a un régimen especial de utilización y protección.

2. En la calificación anterior entrarán, en todo caso, las playas y riberas del mar, de modo que se asegure un acceso público al mar en todo su límite y con la tierra firme, así como el mar territorial y su lecho y la plataforma continental y todos sus recursos geológicos.

3. Las leyes protegerán y fomentarán las propiedades colectivas de los pueblos, que deberán organizarse y explotarse con la participación directa de los vecinos y de forma que reviertan preferentemente a ellos los rendimientos que de los mismos se obtengan. Sobre este criterio se revisará la normativa de los montes y de los pueblos."

Artículo 124

Número 5. Voto particular de sustitución del texto por otro del siguiente tenor:

"Aprobados los Presupuestos Generales del Estado cualquier otra Ley que disponga nuevos o mayores gastos deberá indicar los medios para hacer frente a ellos."

Artículo 131

Número 2. Voto particular de sustitución del texto por otro del siguiente tenor:

"Una vez elaborado el Estatuto, la Asamblea lo enviará al Congreso de los Diputados para su aprobación. En el plazo de un mes la Comisión Constitucional del Congreso examinará la constitucionalidad del Estatuto y emitirá un dictamen. Dentro del mes siguiente el Pleno de la Cá-

mara, previa deliberación, aprobará o rechazará el Estatuto en su totalidad. Sólo podrá fundar su rechazo en la anticonstitucionalidad del texto propuesto."

Número 3. Voto particular de sustitución del texto por otro del siguiente tenor:

"Si el Estatuto propuesto no fuese aprobado por el Congreso de los Diputados, éste lo devolverá a la Asamblea que lo elaboró junto con un escrito en donde se razone su decisión. La Asamblea podrá rectificar el texto ajustándolo al criterio del Congreso, o elevar recurso ante el Tribunal Constitucional para su resolución definitiva en un plazo de dos meses."

Número 4. Voto particular de sustitución del texto por otro del siguiente tenor:

"Si el Tribunal Constitucional declara la anticonstitucionalidad del Estatuto, la Asamblea lo rectificará y lo presentará nuevamente al Congreso de los Diputados. Si el Tribunal Constitucional declara la conformidad del Estatuto con la Constitución, el Congreso de los Diputados procederá a su aprobación."

Número 5. Voto particular de sustitución del texto por otro del siguiente tenor:

"El Estatuto, una vez aprobado por el Congreso, será sometido a referéndum de los electores del territorio correspondiente. Si el Estatuto se ratifica por la mayoría absoluta del censo electoral será sancionado y promulgado por el Jefe del Estado. Si el resultado del referéndum fuera negativo el Gobierno convocará elecciones a una asamblea para que elaboren un nuevo Estatuto."

Artículo 138

Voto particular de sustitución del texto por otro del siguiente tenor:

"Las competencias de los órganos del Estado se distribuyen entre los centrales y los de los territorios autónomos de la for-

ma que establecen los números siguientes:

1. Es competencia de las Cortes la legislación exclusiva y del Gobierno y la Administración central la ejecución directa de las siguientes materias:

- a) Representación diplomática y consular y relaciones exteriores, sin perjuicio de lo dispuesto en el artículo.
- b) Defensa y Fuerzas Armadas.
- c) Nacionalidad, extradición, inmigración y emigración, circulación internacional, documentación nacional de identidad y pasaportes, condición jurídica del extranjero y derecho de asilo.
- d) Leyes penales.
- e) Relaciones jurídico-civiles referentes al matrimonio y al estatuto personal y familiar. Principios generales en materia de obligaciones y contratos, derechos reales y sucesiones y régimen subsidiario en estas materias.
- f) Normas procesales, salvo lo dispuesto en el artículo 8.º, 3).
- g) Relaciones jurídico-mercantiles referentes a estatuto de comerciante y sociedades mercantiles, quiebras y suspensiones de pagos, título-valores, derecho marítimo y aéreo. Principios generales de la contratación mercantil y régimen subsidiario en esta materia.
- h) Circulación de mercancías y capitales y garantías para el abastecimiento del mercado interior.
- i) Aranceles, aduanas y comercio y sanidad exteriores.
- k) Monedas, divisas, cambio y convertibilidad, pesas y medidas y régimen horario.
- l) Régimen jurídico de la propiedad intelectual e industrial.
- m) Marina mercante, pesca marítima, zona marítimo-terrestre, plataforma continental y navegación y espacio aéreo.
- n) Producción y comercio de armas y material bélico.
- ñ) Energía nuclear.
- o) Estatuto jurídico de los funcionarios de la Administración Central del Estado y de los Entes institucionales dependientes de la misma.

p) Régimen jurídico del sector público dependiente de la Administración Central.

q) Estadística para fines generales del Estado.

r) Régimen de registros civiles, mercantiles y administrativos.

s) Correos y telecomunicaciones.

t) Protección del patrimonio cultural español contra la exportación.

Las Cortes, mediante Ley, podrán transferir a los órganos de los Territorios Autónomos la gestión de los servicios para la ejecución de las materias a las que se refiere el presente artículo.

2. La competencia compartida entre los órganos centrales y los de los Territorios Autónomos se organiza de la siguiente forma:

A. Es competencia de las Cortes la legislación exclusiva y corresponderá a los órganos de la Administración Central, a los de los Territorios Autónomos, o a ambos, según lo determine la Ley, su ejecución en las siguientes materias:

a) Planificación y coordinación económica.

b) Presupuestos generales del Estado.

c) Derechos fundamentales en desarrollo de lo establecido en la Constitución.

d) Sistema financiero y del mercado de capital.

e) Organización de la administración de Justicia.

f) Ordenación del territorio.

g) Aguas de interés general y de curso compartido por más de una nacionalidad o región.

h) Redes generales de transporte y obras públicas de interés general.

i) Orden Público.

j) Régimen jurídico de la expropiación.

k) Museos, bibliotecas, archivos, Academias y patrimonio artístico y monumental dependiente de la Administración Central.

l) Defensa de los consumidores.

m) Colegios profesionales.

B. Corresponde a las Cortes la legislación exclusiva y a los órganos de las na-

cionalidades y regiones la ejecución de las siguientes materias:

- a) Seguridad Social.
- b) Legislación laboral.
- c) Tráfico y circulación por carretera.
- d) Estatuto de la publicidad.

C. Corresponde a los órganos de los Territorios Autónomos el desarrollo legislativo y la ejecución, en el marco de la legislación de bases aprobada por las Cortes, de las siguientes materias:

- a) Educación.
- b) Investigación.
- c) Agricultura, ganadería y minas.
- d) Sanidad e higiene.
- e) Suelo, urbanismo y vivienda.
- f) Medios de comunicación social.
- g) Estatuto jurídico de los funcionarios de la Administración de las nacionalidades y de los Entes institucionales dependientes de la misma.

h) Servicios públicos que garanticen niveles de vida y de equipamientos socialmente adecuados.

3. Es competencia de los órganos de los Territorios Autónomos la legislación exclusiva y la ejecución de las siguientes materias:

- a) Régimen jurídico de sus órganos de autogobierno.
- b) Régimen jurídico de los órganos judiciales propios.
- c) Normas procesales para los procedimientos ante sus órganos judiciales propios.
- d) Ordenación y régimen jurídico de la Administración local.
- e) Presupuesto de los territorios autónomos.
- f) Relaciones jurídico-civiles en materia de sucesiones, derechos reales, obligaciones y contratos de acuerdo con lo dispuesto en el número 1, e).
- g) Régimen jurídico de la contratación mercantil de acuerdo con lo dispuesto en el número 1, g).
- h) Régimen jurídico del sector público autónomo.
- i) Policía territorial, municipal y rural.
- j) Estadística para fines propios.

- k) Régimen jurídico de la fe pública.
- l) Cultura, museos, bibliotecas, archivos, Academias y patrimonio artístico y monumental dependiente del ordenamiento autónomo.
- m) Turismo, deportes, ocio y espectáculos.
- n) Transportes y obras públicas de su ámbito.
- ñ) Ordenación y defensa del medio ambiente y de los recursos naturales, montes, bosques, parques, caza y pesca fluvial.
- o) Aguas, de acuerdo con lo dispuesto en el número 2, g).
- p) Ferias y mercados.
- q) Artesanía.
- r) Cooperativas no financieras.

A iniciativa al menos de tres asambleas de territorio autónomo podrán ampliarse con otras nuevas las materias enumeradas en el párrafo anterior mediante ley aprobada en el Congreso y en el Senado por una mayoría de tres quintos.

4. Las materias no expresamente asignadas a la competencia de los órganos centrales o a los Territorios Autónomos se atribuirán de acuerdo con lo dispuesto en el número 2, A).

5. En las materias que sean competencia exclusiva de los órganos de los Territorios Autónomos son aplicables subsidiariamente las normas emanadas de los órganos centrales del Estado."

Artículo 147

Voto particular de supresión.

Adhesión al voto particular de don Jordi Solé Tura, que dice:

"Las provincias que todavía no hayan accedido al régimen de Territorio Autónomo al constituirse el Senado previsto en el artículo 80, elegirán un senador por provincia y otro más por cada quinientos mil habitantes o fracción superior a doscientos cincuenta mil.

Estos Senadores serán elegidos por los concejales de todos los Ayuntamientos de la provincia, de entre ellos mismos."

Pròleg

El dret de l'autodeterminació és un dret col·lectiu fonamental. Cada nació ha de poder decidir, en tot moment i en tota circumstància, quina vol que sigui la seva estructura política, la seva articulació administrativa i el seu nivell de dependència o d'independència respecte a les altres instàncies.

A hores d'ara, el context de Catalunya és, evidentment, el de la seva situació en el si de l'Estat espanyol, i és aquí on es pot parlar del *problema irresolt* que representa l'articulació Catalunya-Espanya.

Com sabem, es tracta d'un problema que, després de 1714, es torna a plantejar durant la segona meitat del segle XIX, amb l'impuls que comporta la coincidència de l'acceleració del procés industrial amb la renaixença cultural. Aquest impuls és el que condueix, en l'àmbit polític, a la redacció de les Bases de Manresa el 1892. Durant el segle XX s'han de destacar fites especialment significatives de progrés en el reconeixement del fet diferencial i en l'esmentada articulació: la Mancomunitat de Catalunya de 1914 i els Estatuts de 1932 i de 1979. Però, també, en moments de ruptura i de retrocés: els cops d'Estat de 1923 i de 1936 i l'intent de cop d'Estat de 1981.

La Constitució del 1978 va ser una temptativa i un esforç per posar les bases jurídicopolítiques que permetessin resoldre el contenciós històric que s'arrossega des de 1714, el de la inserció en l'Estat de les diferents nacionalitats històriques. Tanmateix, la notable ambigüitat d'alguns punts i redactats clau de la Constitució a l'hora de definir, per exemple, quin ha de ser l'àmbit de l'autogovern de Catalunya, deixa massa a l'arbitri del poder polític de torn la concreció de la titularitat de les matèries. En qualsevol cas, és clar que, fins avui, allò que ha primat de forma clara i a voltes contundent és la lectura homogeneitzadora i uniformista: l'extensió del model autonòmic a disset unitats des de plantejaments bàsicament simètrics ha portat al fet que, gairebé inevitablement, s'hagi rebaixat el contingut de les col·lectivitats nacionals —cosa que, en el fons, representa un problema no sols per a aquestes col·lectivitats, sinó per a tot el sistema.

Tota la dècada dels 80, i el que portem dels 90, ha estat una mostra suficient de la falta de reconeixement per part de les forces polítiques de l'Estat espanyol i també dels diferents governs estatals, de la realitat nacional de Catalunya, la qual cosa, malauradament, s'ha expressat en massa situacions: les insistències de la dreta espanyola en "la unidad indivisible de España" i en el "sano regionalismo"; els obstacles, les reticències i les fórmules homogeneitzadores del "café para todos" del PSOE mentre

tenia majoria absoluta i àdhuc quan no la tenia (certament que, per motius conjunturals, tant el PSOE com el PP han variat el seu discurs, però podem posar en dubte la sedimentació i la solidesa d'aquesta actitud); i, entre altres qüestions, tota la retòrica tant dels governs centrals com d'algunes comunitats autònomes sobre el tema de la solidaritat. Una traducció d'aquesta manca de reconeixement ha estat el desenvolupament legislatiu. Si bé és cert que algunes sentències del Tribunal Constitucional han fet explícitament la interpretació del fet diferencial i, per tant, de la diversitat de drets i de tracte de les autonomies, en general han predominat uns plantejaments uniformistes i a la baixa respecte a les perspectives nacionalistes.

Un cop dit això, és molt important posar en relleu el paper i la tasca que, d'ençà de la instauració de la democràcia després del règim franquista, ha tingut el nacionalisme català i, sobretot, CDC, com a pal de paller d'aquest nacionalisme. S'ha donat un doble front d'actuació. El primer ha estat de cara endins: calia —i cal encara— anar consolidant un país —Catalunya— i una consciència de país. En aquest sentit, s'ha treballat en la direcció de forjar una cohesió social que, sens dubte, és el bé més preuat per a qualsevol poble.

El segon front d'actuació ha estat, inequívocament, la contribució a la modernització de l'Estat espanyol. Des de Catalunya s'ha aportat una col·laboració, decidida i responsable, en el procés democràtic; en el desenvolupament de l'economia productiva i competitiva; en la consolidació de l'estat del benestar; en l'uropeització, etc. Naturalment cap d'aquests processos són fites assolides de forma definitiva, però el balanç que ara podem fer és ben segur positiu, havent-se superat els moments de més fragilitat i incertesa.

És per això que, ara, des del Catalanisme polític, creiem que s'ha obert *una nova etapa*, en la qual, precisament després d'aquesta actitud d'obertura i de responsabilitat, cal trobar una articulació que permeti que Catalunya rebi de l'Estat espanyol (i en un altre registre, de la Unió Europea) l'estatus que li correspon i que desitja. No és, doncs, que el catalanisme es vulgui mirar el melic; no se l'ha mirat durant els últims 20 anys i tampoc no ho farà ara. Mirarà, això sí, els ulls dels altres i voldrà veure-hi reflectida i reconeguda la identitat nacional de Catalunya. Passa com si, d'alguna manera, la història dels cent anys de catalanisme polític portés l'exigència d'aquesta nova etapa.

Introducció

Així, doncs, el procés en l'autogovern de Catalunya, després de l'assoliment de tota una sèrie d'objectius i de fites, i precisament gràcies a aquest assoliment, demana una nova etapa i un nou horitzó, capaços, alhora, de renovar la voluntat de país i la il·lusió col·lectiva.

Convergència, per la responsabilitat que ha tingut en tot aquest camí i per la que ha de tenir en endavant, ha treballat, en els darrers mesos, en l'anàlisi de la situació i en la definició d'aquest nou horitzó. Aquesta reflexió ha cristal·litzat en els discursos del President Pujol i en tot el treball del Congrés (novembre de 1996), però, molt especialment, pel que fa a l'autogovern, en dos textos: la conferència del President Pujol del 8 d'octubre del 96 i la ponència congressual: "El nacionalisme català als inicis del segle XXI".

A partir d'aquestes aportacions teòriques, Convergència presenta un document marc que inicia una nova fase de treball, un document obert, que sistematitza per àrees els objectius i els punts en els quals caldrà incidir, a partir d'ara, per obrir el nou horitzó. Subratlem, doncs, que no es tracta d'elaborar aquí un altre document, extens i teòric, equivalent als esmentats, sinó de concretar-ne i de sistematitzar-ne les conseqüències i les derivacions pràctiques. Això explica que s'hagi donat al document una forma programàtica i pràctica, i que s'hi hagi reduït al mínim l'estil més discursiu.

Tot el document té com a finalitat desplegar en els diversos àmbits les exigències que deriven dels dos eixos bàsics del nou horitzó: el reconeixement de Catalunya com a nació i el poder polític que, de dret, li correspon.

S'han delimitat 6 àmbits, dins de cadascun dels quals s'ha fet una enumeració d'objectius, amb algunes observacions sobre la manera d'assolir-los. Precisament amb relació a la manera d'aconseguir els objectius fixats, hem de dir, ja des de la introducció, que distingim dues estratègies distintes. La primera és la de la negociació amb el govern central d'aspectes puntuals i de tot un seguit de competències que vagin enfortint l'autogovern de Catalunya. Però hi ha també una segona estratègia, més important, que és la que resulta del nou marc, del nou model, del nou horitzó. Aquesta segona estratègia, naturalment, va més enllà de la negociació puntual i demana un treball de creació del clima adient per poder fer eficaç la proposta; sobretot amb l'increment de la consciència nacional dels ciutadans de Catalunya i, també, mitjançant la complicitat dels partits polítics catalans.

Madrid, i que l'ha defensat bé, i que en els moments més difícils ha donat aquell to de serenitat, d'actitud constructiva, de voler posar sempre allò que ens interessava de construir per allò que alguns altres volien destruir i que a més a més, ha defensat Catalunya eficaçment en el conjunt de l'Estat espanyol. I la gent que ha defensat també la idea de Catalunya en el conjunt d'Europa i que malgrat tot li ha fet un lloc en el continent europeu. I òbviament, la gent que des de Catalunya estant, des de les diferents institucions catalanes, des del govern de Catalunya han fet, han tingut aquesta trajectòria de primer nivell.

hem anat acumulant.

I avui entendreu que dintre de tota aquesta gent, dintre de tot aquest cúmul, d'aquest grup importantíssim de persones del nostre país que des de diferents entitats, des de diferents llocs de la societat, han tingut aquest afany de lideratge i han portat el país fins on el tenim, que jo avui citi especialment a una persona, una persona que ha destacat per sobre de tothom, que ha assumit fins ara el risc principal, que n'ha assumit també el lideratge i que òbviament en té, de molt llarg el mèrit principal: el President Pujol. I els que més alt ho podem dir tot això, i els que més alt ho hem de dir som precisament les persones que agafem el relleu, les persones que recollim el testimoni.

Fixeu-vos bé, 25 anys abans no sabia l'importància, no existien els telèfons

Jo us voldria dir amb tota la solemnitat que té aquest acte, que tant de bo d'aquí a uns quants anys, quan aquesta generació que avui agafa el relleu, quan aquesta generació que pren el testimoni, haguem de presentar el nostre balanç davant del poble de Catalunya, tant de bo, puguem fer un balanç tan tangible, tan sòlid, tan positiu i de tan gruix.

no rebiem immigrants del Magrib, ni rebíem tampoc immigrants de l'Àfrica subsahariana, ni tampoc

Ara bé, i el propi President ho deia, tot això, tot aquest cúmul d'activitat feta, tota aquest patrimoni que avui en dia tenim, tot això ha de ser sobretot un estímul per continuar endavant, no pot ser de cap manera un punt d'arribada.

Tot això avui, no és que sigui nou de soca-rel, però té una aire de novetat i té

Fa poques setmanes, des del Govern de la Generalitat vam impulsar una campanya de comunicació que se'n deia "molt per fer, molt per viure". Què pretenia introduir a la mentalitat del poble de Catalunya aquesta campanya? Doncs primer això, que la nostra ambició és llarga, que nosaltres no ens conformem malgrat aquest esforç fet amb el que ara tenim, que no ho

considerem un punt d'arribada, sinó que realment volem anar clarament més enllà i que per tant queda molt per fer en aquest camí. Però al mateix temps també hem d'introduir aquesta altra idea, que és la idea que malgrat tot, amb tot el que ja portem acumulat, amb tot el que hem fet, això ens permet també omplir de plenitud –per dir-ho així- el que és la nostra societat i el nostre país. No omplir-lo de plenitud des d'un punt de vista del lleure, o simplement de passar-s'ho bé, no es tracta d'això, omplir-lo de tot allò que és un contingut important, de tot allò que ens permet treure rendiment a tota aquesta obra que hem anat acumulant. , però si pel fons de la qüestió, i quin és el fons de la qüestió? El fons de la qüestió és què els ciutadans del nostre país, o qui Ara de fet, podem dir-ho, comença una nova etapa. Com tota nova etapa s'obre –i això passa sempre- amb interrogants, amb preguntes que no sempre tenen una resposta immediata, amb la voluntat fins i tot d'explorar nous camins – en tenim l'obligació- i de fixar-nos nous objectius, i de donar també resposta a les necessitats noves, i als reptes nous i demandes noves que ens formula la societat d'avui. Perquè tots sabem que hi ha moltes coses que han canviat en aquests darrers 25 anys. , socialitat cultural, que no està prou introduïda, per exemple en el fons de la llengua, però que evidentment ha canviat des de la Fixeu-vos només, 25 anys abans no existia l'Internet, no existien els telèfons mòbils; la globalització, tal com avui la coneixem tampoc existia, en la seva triple vessant econòmica, cultural i de noves formes de comunicar-se i de donar-se informació entre la gent. Tot això no existia. Nosaltres mateixos no formàvem part de la Unió Europea, ni teníem tampoc una moneda única, l'Euro, no rebíem immigrants, o almenys d'una forma notòria, no rebíem immigrants del Magrib, ni rebíem tampoc immigrants de l'Àfrica subsahariana, ni tampoc dels països de l'Europa de l'est; teníem una taxa de natalitat molt més alta que no pas tenim avui i teníem molta menys gent gran; tot això, com per exemple també l'estructura del treball i el que significa de canvis en l'estructura familiar. Tot això avui, no és que sigui nou de soca-rel, però té uns aires de novetat i té uns requeriments que sí que són nous. I a això nosaltres hem de donar lògicament resposta, resposta en aquesta nova etapa.

Aquesta resposta avui afortunadament la podem donar sabent que el nostre país té uns fonaments molt més sòlids que no pas tenia fa 25 anys enrera.

I és en aquests punts, és en aquests àmbits, és en aquest marc d'horitzó vital, és en aquest marc d'ambició col·lectiva que hem de dir que ens cal un nou impuls a l'autogovern de Catalunya. Ens cal un nou impuls a la nostra autonomia, a la nostra autonomia en majúscules. Ens cal un nou impuls a la nostra capacitat pròpia, i a la nostra llibertat pròpia de prendre les nostres pròpies decisions. Això ens cal. I això vol dir que ens cal també completar la nostra reconstrucció nacional iniciada ara fa uns anys. I que ho hem de fer no com un greuge sinó com una oportunitat. Primera perquè hi tenim dret, i a més a més, perquè ens interessa. Perquè podem dir també al poble de Catalunya que l'autonomia, que l'autogovern, han estat útils pel nostre país, han estat útils també per la nostra societat.

He dit abans que els nostres fonaments eren sòlids, i ho són, però també és veritat una altra cosa, que nosaltres sobre aquests fonaments volem edificar un edifici ben alt, un edifici amb parets ben altes i al mateix temps ben gruixudes i si això és així, si volem posar el llistó ben amunt, si ens volem fixar objectius ben ambiciosos de cara al futur, aleshores què hem de fer? Hem de reforçar aquests fonaments, hem de reforçar el que són els pilars de nostre edifici.

Hi ha gent que ens diu que amb el que tenim ja en tenim prou, que fa tres segles que no teníem tant i que ara el que toca és deixar de reclamar. Hi ha gent que ens diu això, gent sobretot de fora de Catalunya, també alguns de dintre de Catalunya. És veritat, ho hem dit abans que feia molts segles que no teníem el nivell d'autonomia i d'autogovern que tenim. Això és cert. I si caiguéssim en el conformisme, que és un dels perills que té la nostra societat, si caiguéssim en el conformisme potser sí que arribaríem a la conclusió de que ja en tenim prou, però el nostre projecte, i el nostre compromís va més enllà. I jo espero que no només sigui el nostre projecte i el nostre compromís, sinó que també sigui l'actitud de la majoria dels ciutadans de Catalunya, que no és caure en el conformisme, sinó que és situar realment el llistó més amunt.

Sabem evidentment que les coses canvien, ho sabem tant que fins i tot nosaltres hem empès en la direcció del canvi. I sabem avui que el món és cada vegada més interdependent i sabem avui que la sobirania segons com, és més

compartida. En tenim un exemple ben recent, ben viscut fa poques setmanes, la introducció de l'euro, de la moneda europea. Això és un canvi en el marc de la sobirania, nostra, de l'estat espanyol i també del conjunt d'Europa. Per cert, agafada a més a més, amb naturalitat i fins i tot amb il·lusió per part de la gent. Ja sabem que alguns conceptes han canviat, però això no treu que nosaltres seguim tenint tot el dret del món a reclamar el màxim poder propi de decisió per Catalunya, un nivell d'autogovern suficient per assegurar aquest horitzó de vitalitat nacional que nosaltres volem introduir en el nostre futur col·lectiu.

Catalunya més poderosa, una Catalunya que tingui més autonomia, una I és en aquest sentit de no conformar-nos, de dir que no n'hi ha prou, que volem anar clarament més enllà, és en aquest sentit que nosaltres formularem de nou, una altra vegada, una proposta d'autogovern, que d'una forma o d'una altra anirà en línies com per exemple: l'administració única i el criteri de proximitat, perquè siguin les institucions de govern de Catalunya les que tinguin la responsabilitat exclusiva de les coses que passen en el nostre país i tots els instruments. Però també, al costat d'això, reclamarem per exemple en el camp de les relacions exteriors que Catalunya tingui veu pròpia en aquelles instàncies internacionals en les que nosaltres hem de defensar i projectar allò que és propi. Això ho demanarem. I a més a més, ho farem convençuts que ho podem obtenir.

Hem dit molt sovint i moltes vegades que quan ens hem fixat objectius ambiciosos hi havia moments en què semblaven inassolibles i no ho han estat, amb el pas del temps els hem arribat a obtenir. I ara nosaltres ens hem de plantejar també de cara al futur aquests mateixos objectius ambiciosos per completar aquesta reconstrucció nacional iniciada. I això s'ha de veure en el camp de les relacions exteriors, però també s'ha de veure en un altre camp, que no sempre s'entén i que moltes vegades no s'entén fora de Catalunya, que és en el camp de la simbologia i de les institucions: de tal manera que Catalunya sigui reconeguda com el que és: una nació. I això moltes vegades no ho entenen i nosaltres ho hem de dir en veu alta: Volem que Catalunya sigui reconeguda com el que és: una nació, amb tots els seus drets i que sigui a més a més tractada com una nació amb tots els ets i uts. Això és el que nosaltres volem i això és el que seguirem reclamant.

I la pregunta que hem de fer a qui la vulgui escoltar és: qui hi ha de veritat que vulgui parlar de tot això? Hi ha algú que de veritat que vulgui parlar sobre tot això? Qui està disposat no només a parlar, sinó a més a més a negociar, a avançar en aquesta direcció? Qui ho està? No serà que darrera d'algunes ofertes que semblen molt generoses, en el fons s'amaga la incapacitat de donar resposta a aquests plantejaments, que són realment els que a nosaltres ens interessin. No serà que darrera d'aquestes ofertes aparentment generoses s'amaga la negativa en el fons, a considerar i a acceptar que hi hagi una Catalunya més poderosa, una Catalunya que tingui més autonomia, una Catalunya que sigui capaç d'arribar a la seva plena vitalitat com a país i com a societat? No serà que al final el que es vol negar es tot això?

Per això per a nosaltres no és important ni tàctica ni el joc curt, ni el quedar bé. No és l'hora d'això, no és l'hora de la tàctica, del joc curt, de quedar bé. No és l'hora d'això. És l'hora d'entendre'ns en el que són els temes fonamentals, en el que és essencial, i no en el que és accessori. I per a nosaltres el que és essencial és el rovell de l'ou, i el rovell de l'ou és el poder de Catalunya, el rovell de l'ou és l'autogovern de Catalunya, el rovell de l'ou és la nostra capacitat de decidir lliurement. Aquest és el rovell de l'ou, i tota la resta, tota la resta és la cirereta del pastís, i a nosaltres no ens interessa la cirereta del pastís, ens interessa el rovell de l'ou, que és allà on Catalunya s'hi juga realment el seu futur, i que són els instruments que finalment a nosaltres ens poden assegurar aquest projecte de vitalitat i aquest projecte de vitalitat plena des del punt de vista nacional.

I que quedi clar que nosaltres en aquesta demanda, en aquest requeriment d'aquest major autogovern, de parlar del rovell de l'ou i no de la cirereta del pastís, en aquesta demanada de tot això no anem contra ningú. No ho formulem en termes de confrontació, ni tan sols en termes de batalla. Ho plantejem en termes de voler volar alt, de voler volar per sobre, no de quedar-nos ficats en una gàbia, encara que sigui una gàbia d'or. No volem estar dins d'una gàbia encara que sigui d'or. Volem volar alt, hi tenim dret, és la nostra aspiració. I per això, nosaltres, ho hem de formular en termes d'exigència, no

1. Reforma del Senado

El Senado diseñado en 1978 no está preparado para asumir el papel crucial que debería desempeñar en uno de los Estados más descentralizados del mundo como es hoy España. Países como EEUU, Alemania, Suiza, Austria, Australia o Bélgica sí disponen de segundas cámaras adecuadas a su propia esencia de Estados descentralizados. Sencillamente, en 1978 era imposible prever el formidable desarrollo autonómico alcanzado posteriormente, que ha superado claramente todas las expectativas entonces barajadas. Veinticinco años después, necesitamos un Senado adaptado a la actual realidad. El propio espíritu constitucional así lo demanda.

El Senado en los Estados compuestos no puede limitarse a amplificar la misma mayoría que en el Congreso, cuando no a deformarla, o a sesgarla, sino que debe cumplir una función de participación territorial. Y cuando decimos participación territorial, no hablamos sólo de representación sino de contribución de las CCAA a la formación de la voluntad del Estado en las decisiones que les afectan. Esa es precisamente la función que echamos de menos en España. Teniendo una Cámara prevista para ello, no cumplimos con los cometidos para los que estaba establecida. El déficit del Senado no es solamente un déficit de representación, en el sentido de que su composición no refleja suficientemente la realidad autonómica del país. Pero el déficit del Senado es también un déficit de participación. Es decir: no produce el efecto de que las Comunidades Autónomas, con su propio y específico peso político y su importancia política, puedan participar activamente en la formación de la voluntad del Estado y sentirse, por tanto, protagonistas del proceso decisorio.

Por ello, los socialistas impulsaremos, desde el consenso, la reforma constitucional del Senado para que cumpla su función y se convierta en una auténtica cámara de representación, participación e integración de las Comunidades Autónomas en el Estado Autonómico.

Es necesario también dotar de capacidad al Senado para promover, con iniciativa propia, grandes planes, nacionales o de cooperación, entre Estado y Comunidades Autónomas, en los que puedan ser acometidos el diseño y la ejecución de políticas que en estos momentos resultan difíciles, casi impensables, porque requieren esfuerzos de aproximación y de distribución de responsabilidades desde el principio.

Son los llamados Planes Comunes de Cooperación. El de la inmigración es uno, para el que hace falta claramente una gran estrategia nacional y que no puede solventarse ni con parches, ni con un bilateralismo miope entre una Comunidad Autónoma y el Estado, de espaldas a todos los demás. Estos instrumentos de cooperación se podrían también utilizar para poner en marcha iniciativas conjuntas de infraestructuras, con la política del agua, o de carácter medioambiental; o para crear un nuevo modelo de seguridad pública en el que se integren varias administraciones y niveles de gobierno; o para el desarrollo actual y moderno de la Justicia a través de la participación de las CCAA en funciones de gobierno interno de la Administración de Justicia en ámbitos no judiciales; o para la configuración del modelo de Justicia de proximidad; o para lograr la integración de los servicios de inspección, gestión, recaudación y liquidación tributaria.

2. La integración de la España Autonómica en Europa

En España, el proceso de integración en la Unión europea- y por tanto, de transferencia de soberanía y competencias a las instituciones europeas- se ha desarrollado al mismo tiempo que se producía una importante descentralización política desde el Estado a las Comunidades Autónomas. Este proceso paralelo a lo largo de dieciocho años ha ido formalizando una legítima aspiración: la participación más activa y directa de las Comunidades Autónomas en el ámbito comunitario, pues es allí donde se formulan y se toman decisiones que les afectan.

En los últimos siete años no se ha avanzado nada en reforzar el principio de cooperación y colaboración entre el Gobierno y las Comunidades autónomas que en el ámbito de la política comunitaria es imprescindible. Así, la legítima aspiración de las Comunidades Autónomas a participar más activamente en las decisiones de la Unión Europea que afectan a sus políticas de gobierno es hoy, más que nunca, una necesidad para el buen funcionamiento de nuestro Estado Autonómico.

En este momento, en el que la Unión Europea avanza en su construcción hacia la adopción de una auténtica Constitución Europea, que culminará el próximo año, en España tenemos que resolver esta laguna de nuestro funcionamiento institucional.

Los gobiernos y parlamentos autonómicos elegidos por sus ciudadanos deben decidir y aplicar políticas que vienen determinadas por un sistema competencial definido en la Constitución, en los Estatutos de Autonomía, y en abundante jurisprudencia constitucional. Además, nuestra pertenencia a la Unión Europea nos sitúa ante una realidad en la que una importante cantidad de políticas comunes europeas afectan a competencias autonómicas, ya sean éstas de carácter exclusivo o compartidas con el Gobierno de España. Todo ello, en fin, avala la necesidad de reformar el Senado en el sentido de convertirlo en una verdadera cámara autonómica en la que pueda abordarse correctamente la gestión del principio de subsidiariedad, tema clave en un sistema de reparto de competencias de la Unión no basado en un catálogo rígido y todavía más importante para estados autonómicos como España, que añaden su propia distribución competencial, directamente troncada con la europea.

Es ésta una realidad que ningún Gobierno responsable puede permitirse ignorar, si queremos que nuestro Estado funcione y funcione bien.

Los socialistas proponemos, desde hace tiempo, mecanismos de participación activa de las Comunidades Autónomas en la toma de decisiones comunitaria. Ni más ni menos que los utilizados por otros estados miembros de la Unión que, con estructuras políticas similares a la nuestra, han probado excelentes resultados en este ámbito.

Así, la perspectiva de profundizar en las relaciones entre las Comunidades Autónomas, el Gobierno de España, y la Unión Europea debe asociarse a la reforma del Senado, como Cámara de representación territorial y foro de integración de todas las voluntades. Es la forma en la que se articulan otros países de la Unión, y sin duda el órgano constitucional más válido para garantizar el principio de lealtad.

Pero hasta que la reforma no sea un hecho, seguiremos proponiendo mecanismos que hagan posible esta participación, tales como la inclusión en la delegación española ante el Consejo de Ministros de la Unión Europea, y en sus órganos auxiliares, de representantes del conjunto de las Comunidades Autónomas. Es una propuesta de participación modulada según la distribución competencial que determina la Constitución y los Estatutos de Autonomía, es respetuosa con el criterio de que el Estado es el miembro de la Unión, y que la Unión lo es, por tanto, de Estados y pueblos de Europa, y preteride un compromiso de corresponsabilidad en la conformación de la voluntad general.

En este contexto europeo hay, además, otro elemento que expresa elocuentemente la distancia recorrida desde 1978 hasta el momento actual. La Constitución Española no hace ninguna referencia, no ya a la participación de las CCAA en la construcción europea; es que no hace referencia alguna ni a la Unión Europea, ni a la Comunidad Europea. Ni siquiera menciona la palabra "Europa". La explicación es simple: la redacción de nuestra Constitución es anterior a la plasmación efectiva del compromiso de España en su voluntad europeísta, y en estos 25 años sólo se ha producido una reforma muy parcial para adaptar un artículo que hiciera posible el sufragio de ciudadanos europeos en las elecciones locales.

3. Conferencia de Presidentes

Desde hace más de siete años, el Gobierno del PP no convoca el debate sobre el Estado de las Autonomías, algo a lo que le obliga legalmente el Reglamento del Senado.

España no merece esto. Los pueblos de España no merecen ese desprecio. La España plural necesita más diálogo institucional entre el Presidente del Gobierno y los Presidentes de CCAA y de éstos entre sí. Los Presidentes de Comunidades Autónomas gozan de la legitimidad democrática que les otorga haber sido elegidos por los ciudadanos de su territorio. Son depositarios de la voluntad popular y, por ello, merecen ser escuchados por las instituciones del Estado a la hora de tomar decisiones que afectan de manera directa a las Autonomías cuya representación ostentan.

En la España Autónoma del siglo XXI no es lógico que no exista un foro donde se reúnan los Presidentes Autonómicos entre sí y con el Presidente del Gobierno. Para suplir esta carencia, proponemos el establecimiento, en el seno del Senado reformado, de una Conferencia de Presidentes, lugar de diálogo institucional entre el Presidente del Gobierno y los Presidentes Autonómicos y de las Ciudades Autónomas, que se reunirá con una periodicidad anual y tratará los problemas más importantes del país desde el punto de vista de las Comunidades Autónomas.

4. Reformas de Estatutos de Autonomía

Los socialistas hemos promovido a lo largo de estos 25 años de democracia constitucional los necesarios consensos desde los que han sido adoptadas reformas estatutarias cuando hemos entendido que las mismas eran necesarias y oportunas para conseguir un gobierno más cercano a la gente, capaz de proporcionar más justicia social y más igualdad de derechos.

Los ciudadanos tienen derecho a saber que los Estatutos de Autonomía pueden modificarse dentro del marco constitucional, y así ha ocurrido, de hecho, con la gran mayoría de los mismos. Algunos de ellos, incluso, en más de una ocasión.

Las coordenadas desde las que el Partido Socialista ha sido parte activa en esas modificaciones han sido claras, lo son ahora y continúan vigentes: 1) una impecable adecuación a la Constitución, a sus valores, y a la integridad política y territorial de España; 2) amplio consenso social y político, toda vez que el proceso de aprobación exige mayorías cualificadas tanto en los Parlamentos autonómicos que representan a los distintos pueblos de España como en las Cortes Generales que representan al conjunto del pueblo español; y 3) congruencia con nuestro propio proyecto político y con nuestra visión del papel que desempeñan en él las CCAA: ser instancias de autogobierno próximo a los ciudadanos, prestadoras de servicios sociales de calidad y promotoras de cambio, modernización y progreso.

Hoy nos disponemos de nuevo a abordar, bajo esas mismas coordenadas, conforme a la Constitución y a las reglas del juego democrático, y desde el imprescindible consenso, reformas estatutarias en aquellas Comunidades Autónomas donde el marco jurídico merezca ser perfeccionado para alcanzar los objetivos sociales a los que aspiramos y para conseguir un mayor y mejor desarrollo de los servicios que presta la Comunidad Autónoma en el marco constitucional.

Nada de eso significa que defendamos una oleada global o indiscriminada de reformas estatutarias. Sólo resulta prudente y aconsejable acometer una reforma estatutaria allí donde un alto grado de consenso democrático la considere oportuna y conveniente para que la ciudadanía de dicha Comunidad Autónoma y la del conjunto de España gocen de un mayor grado de bienestar y justicia.

5. Las CCAA como motor de cambio, modernización, innovación y futuro

Hace 25 años teníamos claro que autonomía significaba más identidad, en el sentido de refuerzo de los sentimientos propios de pertenencia a una comunidad propia, y más democracia, al aproximar las instancias de decisión a los ciudadanos.

La experiencia, 25 años después, ha demostrado que las CCAA, además de todo ello, han constituido un potente y efectivo motor de cambio y progreso económico y social para sus territorios. Las CCAA tienen responsabilidades cruciales en la realización de derechos fundamentales de la ciudadanía tan vitales como la educación y la sanidad, y no menor es su papel ante el desafío que supone el fortalecimiento y universalización de los servicios sociales y atención domiciliaria a mayores, discapacitados y personas dependientes, procurando incrementar la solidaridad y la igualdad esencial en las prestaciones básicas. Los socialistas apostamos porque, después de 25 años, las CCAA sigan siendo motor de progreso. Por ello, postulamos que las CCAA deben liderar la sociedad española hacia la innovación tecnológica y la sociedad del conocimiento. El Estado Autonómico debe servir, de nuevo, para ganar el futuro para los ciudadanos.

6. España en red. Infraestructuras para el progreso social y económico de la España plural

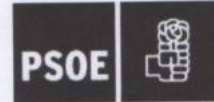
El Partido Socialista Obrero Español propugna un modelo de infraestructuras que permita al mismo tiempo la vertebración territorial de España, la potenciación de los grandes corredores económicos, la interconexión con Europa y África dada nuestra situación geoestratégica así como la cooperación más intensa con los países vecinos de Francia y Portugal, facilitando con todo ello la comunicación entre las distintas Comunidades Autónomas españolas y la formación de regiones económicas transfronterizas en línea con lo que propugna

la Unión Europea. Este modelo coherente con la España plural de progreso social que defendemos implica compatibilizar las infraestructuras radiales con las nuevas infraestructuras transversales y longitudinales que permitan la vertebración de una malla peninsular que posibilite la cohesión territorial en la que creemos. Sirva a modo de ejemplo nuestra apuesta por la potenciación de los corredores del Mediterráneo (de Algeciras a La Junquera) de gran utilidad para toda la red portuaria española del Mediterráneo, el del Ebro que unirá el corredor del Mediterráneo con la Cornisa Cantábrica que a su vez aportará gran potencialidad a la plataforma logística de Zaragoza, el Eje del Duero, el Corredor de la Plata, el Eje Atlántico y el de la Cornisa Cantábrica. También la España extrapeninsular requiere de una atención singularizada en función de las características diferenciadas de cada uno de tales territorios: archipiélago balear y canario así como las ciudades autónomas de Ceuta y de Melilla. La potenciación y modernización de sus infraestructuras portuarias y aeroportuarias así como la definición de rutas de interés público en los modos de transporte aéreo o marítimo cuando se justifique han de constituir actuaciones gubernamentales irrenunciables con el objeto de posibilitar la cohesión territorial y social que demandamos.

Las redes de infraestructuras diseñadas por el Ministerio de Fomento se inspiran en una concepción preautonómica, o aún peor, antiautonómica del Estado español en la que no se consideran las necesidades económicas del país ni el proceso de vertebración europea mediante las redes transeuropeas.

El tradicional modelo radial de las infraestructuras del transporte en España se corresponde con una estrategia territorial de conexión centro- periferia, que hoy debe ser complementada con nuevas infraestructuras transversales y longitudinales a la luz de las tendencias de desarrollo territorial y económico imperantes en Europa y desde luego, a partir de nuestra integración en la Unión Europea.

En la era global, propugnamos una visión integral de las infraestructuras como arterias de comunicación indispensables para el desarrollo de la actividad económica y para la vertebración y el reequilibrio del territorio, y no como un negocio en sí mismo. Los socialistas consideramos que los servicios de transporte son una herramienta de igualdad y solidaridad, de cohesión social y territorial. Por ello, las infraestructuras y los servicios esenciales que resultan exigibles para su correcta prestación permanecerán bajo titularidad pública, sin perjuicio de que éstos se puedan prestar indirectamente a través de empresas privadas.

El plan de infraestructuras que propone el PSOE será instrumento de política territorial encaminado a satisfacer de forma equilibrada la demanda de movilidad que responda a las necesidades de las distintas áreas y a potenciar el crecimiento económico de las zonas más desfavorecidas, desde la óptica de la corrección de las diferencias de la calidad de vida y de mejora en el entorno ambiental. Apoyaremos, a su vez, la cooperación transfronteriza en el desarrollo del Derecho regional europeo.

7. Sentimiento constitucional: por la lealtad y el patriotismo de las libertades y de la ciudadanía

En definitiva, nuestras ambiciones para España pasan por favorecer sentimientos, actitudes, en suma, una cultura política capaz de innovar y apostar por la mejor España, y por lo que tiene que ser: un país plural, dinámico, cimentado en identidades compatibles y no conflictivas entre sí, donde la idea de lo común que funda nuestra convivencia no pueda ser arrogada patrimonio privativo de nadie en particular.

Santillana del Mar, 30 de Agosto de 2003

